

Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
СТУДЕНТІВ, МАГІСТРАНТІВ ТА АСПІРАНТІВ
ФАКУЛЬТЕТУ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ**

ВИПУСК ХІХ

Полтава – 2023

УДК 81:821(082)

Рекомендувала до друку вчена рада Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
(протокол № 14 від 30.06.2023 р.)

Редколегія:

Ленська С. В. – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української літератури Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, голова редколегії;

Зуєнко М. О. – доктор філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської та німецької філології Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка;

Баландіна Н. Ф. – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій Одеського національного політехнічного університету;

Ніколенко О. М. – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри світової літератури Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка;

Шрамко Р. Г. – кандидат філологічних наук, доцент, асистент кафедри української мови Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, відповідальний редактор

Рецензенти:

Кульбабська О. В. – доктор філологічних наук, професор кафедри сучасної української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Куліченко А. К. – доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Запорізького державного медико-фармацевтичного університету; професор кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Філологічні студії: зб. наук. пр. студентів і магістрантів ф-ту філології та журналістики / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2023. Вип. XIX. 444 с.

У збірнику вміщено наукові публікації з питань розвитку лінгвістики, української та світової літератури, методики навчання мов і літератур, нагальних аспектів розвитку романо-германської філології та масмедійного дискурсу.

Для науковців, студентів гуманітарних закладів та всіх небайдужих до навчання й викладання мов і літератур.

УДК 81:821(082)

© автори статей, 2023

© логотип збірника Олени Перепелиці, 2023

© ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2023

ЗМІСТ

Абрамова Катерина Василівна (науковий керівник – доц. Орлова О. В.) ДЕФІНІЦІЯ ЖАНРУ АНТИУТОПІЇ В СУЧАСНОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ.....	11
Авілова Єлизавета Володимирівна (науковий керівник – доц. Рудич О. О.) НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	13
Алахвердієва Римма Ахверди-кизи (науковий керівник – проф. Ніколенко О. М.) БАГАТОЗНАЧНІСТЬ ХУДОЖНІХ ОБРАЗІВ П'ЄСИ Г. ІБСЕНА «ЛЯЛЬКОВИЙ ДІМ».....	17
Бабенко Ірина Василівна (науковий керівник – доц. Тарасова Н. І.) ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДІВ СОНЕТІВ ШЕКСПІРА.....	22
Бабіч Михайло Сергійович (науковий керівник – проф. Ніколенко О. М.) ТЕМА ВЛАДИ ГРОШЕЙ У СВІТІ І В ДУШІ ЛЮДИНИ.....	24
Бакало Анна Володимирівна, Олійник Анна Олександрівна (науковий керівник – ст. викл. Дейна Л. В.) ОКРЕМІ ЗАУВАГИ ДО ОСОБЛИВОСТЕЙ СТРУКТУРИ КАТЕГОРІЇ ОЦІНКИ.....	27
Баранцев Ярослав Антонович (науковий керівник – проф. Куліченко А. К.) МЕТОДИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИКОРИСТАННЯ НАРАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ФОРМУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗВО.....	29
Білашова Дарина Олегівна (науковий керівник – ст. викл. Сосої Г. С.) МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ З РОЗВИТКУ ЛЕКСИКИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	32
Білашова Дарина Олегівна (науковий керівник – доц. Тарасова Н. І.) МІСЦЕ Й РОЛЬ АВТОБІОГРАФІЧНИХ ТВОРІВ У ТВОРЧОМУ ДОРОБКУ ЧАРЛЬЗА ДІККЕНСА («ДЕВІД КОПЕРФІЛД», «ПРИГОДИ ОЛІВЕРА ТВІСТА», «ВЕЛИКІ СПОДІВАННЯ»).....	36
Білуха Марина Олександрівна (науковий керівник – доц. Радько Г. І.) ОБРАЗ ДАРУСИ В ЕПОДРАМІ МАРІЇ МАТІОС «СОЛОДКА ДАРУСЯ».....	42
Бородай Карина Олегівна (науковий керівник – доц. Тарасова Н. І.) ІСТОРІЯ НАПИСАННЯ ТА НОВАТОРСТВО РОМАНУ «СОБОР ПАРИЗЬКОЇ БОГОМАТЕРІ» ВІКТОРА ГЮґО.....	48
Важеніна Анна Олексіївна (науковий керівник – доц. Шрамко Р. Г.) ПЕРЕКЛАД АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ НОВИН УКРАЇНСЬКОЮ: ВИКЛИКИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІАПРОСТОРІ.....	52
Василюшин Станіслав Ігорович (науковий керівник – доц. Воскобойник В. І.) ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЯКІСНОГО ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	55
Вишкварок Іван Євгенович (науковий керівник – доц. Тарасова Н. І.) СВОЕРІДНІСТЬ АНГЛІЙСЬКОГО ЛИЦАРСЬКОГО РОМАНУ.....	57
Галенко Анна Віталіївна (науковий керівник – ст. викл. Сосої Г. С.) ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАРЕСУРСІВ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЗЗСО.....	61

Галенко Анна Віталіївна (науковий керівник – доц. Тарасова Н. І.) ПРОБЛЕМА КОХАННЯ В РОМАНІ СТВЕНА КІНГА «ВОНО».....	65
Ганнущенко Владислав Олегович (науковий керівник – доц. Шрамко Р. Г.) МЕДІАІНТЕРПРЕТУВАННЯ В СУЧАСНОМУ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ: ПРОБЛЕМИ Й ПЕРСПЕКТИВИ.....	68
Деркач Тетяна Анатоліївна (науковий керівник – асист. Орлов О. П.) ІДЕАЛ ЛИЦАРСТВА В ГЕРОЇЧНОМУ ЕПОСІ «ПІСНЯ ПРО РОЛАНДА».....	71
Детюкова Катерина Дмитрівна (науковий керівник – ст. викл. Калашникова М. Ю.) PECULIARITIES OF THE MORPHOLOGICAL FORMATION OF COVID-19 MEDICAL VOCABULARY IN THE MODERN ENGLISH LANGUAGE.....	75
Дирко Вікторія Сергіївна (науковий керівник – доц. Погрібна О. О.) БУКТОК ЯК СПОСІБ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ЧИТАННЯ.....	77
Дружинець Марія Львівна, Велічко Ілля Сергійович СЛОВОТВІРНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ПРИЗВИЩ: ПРИКМЕТНИКОВИЙ ТИП.....	83
Дудич Алла Олександрівна (науковий керівник – проф. Ленська С. В.) ТВОРЧІСТЬ МИКОЛИ КУЛІША В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ХХ СТОЛІТТЯ.....	87
Дядечко Єлизавета Михайлівна (науковий керівник – доц. Тарасова Н. І.) ЖАНРОВІ ЕЛЕМЕНТИ АНТИУТОПІЇ В РОМАНІ МАРГАРЕТ ЕТВУД «ОПОВІДЬ СЛУЖНИЦІ».....	91
Єфименко Артем Русланович (науковий керівник – доц. Петрушова Н. В.) БІЛІНГВІЗМ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ З ТОЧКИ ЗОРУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	94
Жемела Юлія Анатоліївна (науковий керівник – доц. Орлова О. В.) ФЕМІНІСТИЧНІ ІДЕЇ В П'ЕСАХ Г. ІБСЕНА «ЛЯЛЬКОВИЙ ДІМ» ТА «ГЕДДА ГАБЛЕР».....	96
Жила Юлія Олексіївна (науковий керівник – доц. Воскобойник В. І.) ШЛЯХИ ПОЯВИ ЗАПОЗИЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	100
Залужна Аня Юріївна (науковий керівник – проф. Ленська С. В.) РЕЦЕПЦІЯ ТВОРЧОСТІ О. ЗАБУЖКО В СУЧАСНОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ.....	103
Залужна Аня Юріївна (науковий керівник – доц. Шрамко Р. Г.) МОВНІ ЗАСОБИ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ В РОМАНІ «ГАРРІ ПОТТЕР І ФІЛОСОФСЬКИЙ КАМІНЬ» ДЖ. К. РОЛІНГ.....	106
Іващенко Наталія Юріївна (науковий керівник – доц. Конєва Т. М.) ДРАМА ЯК ЛІТЕРАТУРНИЙ НАПРЯМ ТА ЛІТЕРАТУРНИЙ ЖАНР: СУЧАСНИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС.....	111
Карпова Анастасія Сергіївна (науковий керівник – доц. Воскобойник В. І.) ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАЗВ ТВАРИН В АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ.....	113
Кисельова Анастасія Олексіївна (науковий керівник – доц. Король Л. Л.) РОЛЬ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ.....	119

Кіпріч Богдана Володимирівна (науковий керівник – доц. Воскобойник В. І.) КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ РЕКЛАМНОГО ДИСКУРСУ.....	122
Коваленко Аліна Віталіївна (науковий керівник – доц. Тарасова Н. І.) МІСЦЕ РОМАНУ «ПРО МИШЕЙ І ЛЮДЕЙ» У ТВОРЧОСТІ ДЖ. СТЕЙНБЕКА.....	127
Коваленко Діана Вікторівна (науковий керівник – проф. Ленська С. В.) МІСЦЕ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО В СУЧАСНОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ ПРОЦЕСІ.....	129
Косенко Діана Костянтинівна (науковий керівник – доц. Шрамко Р. Г.) ПЕРЕКЛАД ВЛОГУ: КРОС-КУЛЬТУРНИЙ ВИМІР.....	135
Кот Арина Леонідівна (науковий керівник – ст. викл. Зелік О. А.) СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОСУВАННЯ ТЕМИ ВПО: ЗА МАТЕРІАЛАМИ КОНТЕНТУ ТЕЛЕКАНАЛУ «СУСПІЛЬНЕ. ПОЛТАВА».....	138
Котенко Зоряна Володимирівна (науковий керівник – проф. Ленська С. В.) СУЧАСНІ МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ БІОГРАФІЇ ПИСЬМЕННИКА У ЗЗСО.....	142
Кравець Альона Олександрівна (науковий керівник – доц. Конєва Т. М.) ДУХОВНА ДЕГРАДАЦІЯ ЛЮДИНИ В УМОВАХ НАСИЛЬСТВА – ОСНОВНА ПРОБЛЕМА РОМАНІВ РЕЯ БРЕДБЕРІ «451 ГРАДУС ЗА ФАРЕНГЕЙТОМ» ТА ЯРОСЛАВА МЕЛЬНИКА «МАША, АБО ПОСТФАШИЗМ».....	146
Крячко Інна Вадимівна (науковий керівник – проф. Ніколенко О. М.) ІДЕЙНО-ХУДОЖНЯ СТРУКТУРА КАЗКОВИХ ТВОРІВ ТУВЕ ЯНССОН.....	150
Кузьмінська Вікторія Олександрівна (науковий керівник – доц. Тарасова Н. І.) ОБРАЗ ГЕТЬМАНА МАЗЕПИ В ОДНОЙМЕННОМУ ТВОРІ ДЖ. БАЙРОНА.....	152
Кулаков Віктор Владиславович (науковий керівник – доц. Орлова О. В.) ГЕОГРАФІЯ ФЕНТЕЗІЙНОГО СВІТУ ДЖ. ТОЛКІНА.....	155
Кулик Владислава Сергіївна (науковий керівник – доц. Василенко М. П.) СТЕНДАЛЬ ЯК ІСТОРИК ТА БІБЛІОГРАФ НАПОЛЕОНА.....	158
Лі Сювень, Юлдашева Людмила Петрівна ЛІНГВІСТИЧНИЙ СТАТУС ПРИЗВИСЬКА ТА ЙОГО МІСЦЕ В АНТРОПОНІМІЇ.....	160
Літвін Юлія Миколаївна, Юлдашева Людмила Петрівна ТИПОЛОГІЯ МОТИВАЦІЇ НАЙМЕНУВАНЬ МОРОЗИВА В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....	164
Лобода Дмитро Олександрович (науковий керівник – доц. Тимінська І. М.) ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ДІЛОВОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ.....	170
Логвиновська Аліна Володимирівна (науковий керівник – доц. Конєва Т. М.) ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ РОМАНУ ДЖОНА ГРІНА «ПРОВІНА ЗІРОК».....	172
Лубко Дар'я Володимирівна (науковий керівник – доц. Тарасова Н. І.) РОБЕРТ БЕРНС – ПОЕТ ІЗ БАТЬКІВЩИНОЮ В СЕРЦІ.....	178
Лук'янова Олена Віталіївна (науковий керівник – доц. Воскобойник В. І.) АНГЛІЙСЬКОМОВНИЙ ЮРИДИЧНИЙ ДИСКУРС ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ.....	181
Магда (Литвин) Валерія Валеріївна (науковий керівник – ст. викл. Зелік О. А.) УПЛИВ МЕДІАТЕКСТУ НА ФОРМУВАННЯ СТАВЛЕННЯ АУДИТОРІЇ ДО СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНИХ ЯВИЩ.....	186

Магденко Аліна Ігорівна (науковий керівник – доц. Конєва Т. М.) НАРАТОЛОГІЯ ЯК ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА КАТЕГОРІЯ.....	189
Мазепін Володимир Андрійович (науковий керівник – доц. Тимінська І. М.) ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	191
Маковоз Юлія Олександрівна (науковий керівник – асист. Орлов О. П.) МАГІЧНА ЇЖА ЯК АТРИБУТ КАЗКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	194
Мариноха Софія Сергіївна (науковий керівник – доц. Воскобойник В. І.) ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ УКРАЇНЦІВ ТА ЯПОНЦІВ: СПІЛЬНІ ТА ВІДМІННІ РИСИ...	197
Масюра Ксенія Олександрівна (науковий керівник – проф. Ленська С. В.) ТВОРЧИСТЬ С. ЖАДАНА В СУЧАСНОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ.....	200
Мироненко Віталіна Євгеніївна (науковий керівник – проф. Ніколенко О. М.) НОВАТОРСТВО ОЛЕКСАНДРА ДЮМА В ЖАНРІ ПРИГОДНИЦЬКОГО РОМАНУ	203
Молодцова Діана Алівна (науковий керівник – доц. Дзекун Ю. О.) ЯК – І ЧИ МОЖЛИВО? – ПЕРЕКЛАДАТИ НІМЕЦЬКИЙ СЛЕНГ	205
Мотичак Ілона Анатоліївна (науковий керівник – доц. Тарасова Н. І.) КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ У СУЧАСНОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ СВІТІ.....	208
Назаренко Анастасія Геннадіївна (науковий керівник – ст. викл. Зелік О. А.) ВИКОРИСТАННЯ СОЦМЕРЕЖ ДЛЯ ПРОМОЦІЇ КНИЖКОВИХ ВИДАНЬ.....	212
Онищенко Ольга Іванівна (науковий керівник – доц. Петрушова Н. В.) МЕТОДОЛОГІЯ СЛІЛ У КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	217
Опошнян Антоніна Станіславівна (науковий керівник – доц. Зінченко Н. І.) ЖАНРОВИЙ ДІАПАЗОН ТВОРЧОСТІ А. СВИДНИЦЬКОГО	219
Остапченко Марія Олександрівна (науковий керівник – доц. Конєва Т. М.) ЗОБРАЖЕННЯ ТРАГІЗМУ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ У ДРАМАХ С. БЕКЕТТА «ЧЕКАЮЧИ НА ГОДО» ТА І. КОСТЕЦЬКОГО «БЛИЗНЯТА ЩЕ ЗУСТРІНУТЬСЯ».....	222
Павленко Альона Володимирівна (науковий керівник – асист. Орлов О. П.) ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ ОМАРА ХАЙЯМА.....	226
Панченко Дар'я Геннадіївна (науковий керівник – проф. Ленська С. В.) ОБРАЗ ПРОМЕТЕЯ У ЛІРИЦІ ЛІНИ КОСТЕНКО	230
Пархоменко Валерія Анатоліївна (науковий керівник – проф. Ніколенко О. М.) НОВАТОРСТВО ЕРНЕСТА ГЕМІНГВЕЯ В ЖАНРІ РОМАНУ «ПРОЩАВАЙ, ЗБРОЄ».....	234
Пасека Анна Анатоліївна (науковий керівник – доц. Кирильчук О. Б.) ВИКОРИСТАННЯ АРГУМЕНТАТИВНИХ КЛІШЕ В НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ДИСКУРСІ.....	238
Пасічна Єлизавета Володимирівна (науковий керівник – проф. Ніколенко О. М.) ПРОБЛЕМАТИКА Й ПОЕТИКА ДРАМИ БЕРНАРДА ШОУ «ПІГМАЛІОН».....	240
Пацула Алла Володимирівна (науковий керівник – доц. Тарасова Н. І.) «РОБІНЗОН КРУЗО» Д. ДЕФО І «КНИГА ДЖУНГЛІВ» Р. КІПЛІНГА: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ «ЛЮДИНА І ПРИРОДА».....	243

Петренко Дарина Валеріївна (науковий керівник – доц. Тимінська І. М.) МЕТОДОЛОГІЯ СЛІЛ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ В НАВЧАННІ.....	249
Петрусь Аліна Вячеславівна (науковий керівник – доц. Дзекун Ю. О.) ЦІЛІ ТРЕНІНГОВИХ ЗАНЯТЬ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	251
Пікалова Віолетта Олегівна (науковий керівник – асист. Орлов О. П.) МОДЕРНІСТСЬКИЙ ПОШУК ФРАНЦА КАФКИ.....	253
Пінчук Аліна Сергіївна (науковий керівник – доц. Орлова О. В.) «АЛІСА» ТА ДИВНІ СВІТИ ЛЬЮІСА КЕРРОЛЛА.....	255
Касяненко Роман Миколайович (науковий керівник – доц. Тимінська І. М.) КОМП'ЮТЕРНА ІТ-ТЕРМІНОЛОГІЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: ДЕРИВАЦІЙНИЙ ВИМІР.....	261
Попова Валерія Олександрівна (науковий керівник – доц. Воскобойник В. І.) УРОК-ПОДОРОЖ ЯК ЗАСІБ ПОСИЛЕННЯ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ ДО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	265
Походій Віта Володимирівна (науковий керівник – доц. Тимінська І. М.) ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	269
Прихідько Анастасія Олегівна (науковий керівник – доц. Петрушова Н. В.) ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНІХ ВЕБРЕСУРСІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	271
Прядка Артем Олексійович (науковий керівник – доц. Куліченко А. К.) ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ВЕДЕННЯ ДЕБАТІВ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	274
Путівцева Єлизавета Сергіївна (науковий керівник – доц. Конєва Т. М.) ТЕМА КОХАННЯ В РОМАНІ К. ГАМСУНА «ПАН» ТА ПОВІСТІ М. КОЦЮБІНСЬКОГО «ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ».....	278
Рахманова Валерія Вячеславівна (науковий керівник – доц. Рахно М. Ю.) СПЕЦИФІКА ВИКЛАДАННЯ ЗА СЛІЛ-ТЕХНОЛОГІЄЮ.....	282
Ребрій Вікторія Василівна (науковий керівник – доц. Тарасова Н. І.) ОБРАЗ ШЕРЛОКА ХОЛМСА В ДЕТЕКТИВНИХ НОВЕЛАХ АРТУРА КОНАН ДОЙЛА.....	284
Рибальченко Анна Михайлівна (науковий керівник – доц. Рахно М. Ю.) ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ТЕКСТІВ ПРИРОДНИЧОГО ЦИКЛУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	290
Рогоуля Ольга Юріївна (науковий керівник – доц. Рахно М. Ю.) ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ТЕРМІНІВ УКРАЇНСЬКОЮ.....	292
Рябокобилко Катерина Сергіївна, Самар Марина Володимирівна (науковий керівник – ст. викл. Сосої Г. С.) РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТІВ «ЩАСТЯ / HAPPINESS», «ГРОШІ / MONEY» В АНГЛІЙСЬКОМОВНІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ.....	294
Савчук Юлія Василівна (науковий керівник – доц. Тарасова Н. І.) ІСТОРИЧНА ОСНОВА РОМАНУ В. СКОТТА «АЙВЕНГО».....	299

Сагура Валерія Вадимівна (науковий керівник – доц. Радько Г. І.) ТЕМА «ЖІНКА І ВІЙНА» В ХУДОЖНЬО-ДОКУМЕНТАЛЬНІЙ РЕЦЕПЦІЇ ЄВГЕНІЇ ПОДОБНОЇ (НА МАТЕРІАЛІ КНИГИ «ДІВЧАТА ЗРІЗАЮТЬ КОСИ»).....	302
Сиволога Святослав Юрійович (науковий керівник – доц. Воскобойник В. І.) ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	306
Сирота Олександра Вікторівна (науковий керівник – проф. Ніколенко О. М.) СЮЖЕТ ВИПРОБУВАННЯ В РОМАНАХ Е. РЕМАРКА.....	310
Скобіна Софія Романівна (науковий керівник – Здор С. В.) ОБРАЗ ВОІНА-ЗАХИСНИКА ТА ВОРОГА-ОКУПАНТА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ПРО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКУ ВІЙНУ.....	314
Скрильник Тетяна Миколаївна (науковий керівник – проф. Ленська С. В.) МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА ПРОБЛЕМАТИКА РОМАНУ С. АНДРУХОВИЧ «АМАДОКА».....	318
Слинько Анна Євгеніївна (науковий керівник – доц. Зуєнко М. О.) «РОЗМАЛЬОВАНА ВУАЛЬ» СОМЕРСЕТА МОЕМА ЯК ЗОБРАЖЕННЯ БРИТАНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ХХ СТОЛІТТЯ: ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ.....	323
Соломко Анна Олегівна (науковий керівник – доц. Тарасова Н. І.) ДЕГРАДАЦІЯ ЛЮДИНИ У ТВОРІ ОНОРЕ ДЕ БАЛЬЗАКА «ГОБСЕК».....	327
Сторчак Катерина Василівна (науковий керівник – доц. Петрушова Н. В.) ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	330
Стріла Діана Миколаївна (науковий керівник – проф. Ніколенко О. М.) ПРОБЛЕМА ЖИТТЄВОЇ МЕТИ В ПОВІСТІ Е. ГЕМІНГВЕЯ «СТАРИЙ І МОРЕ».....	332
Стріха Софія Вікторівна, Здор Світлана Вікторівна СПЕКТР УЖИТКУ ЗАСТАРІЛИХ НАЗВ ПРИКРАС.....	338
Сулименко Аліна Романівна (науковий керівник – доц. Тарасова Н. І.) ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ РОМАНІВ ВІЛЬЯМА ГОЛДІНГА «ВОЛОДАР МУХ» ТА ДЖОРДЖА ОРВЕЛЛА «КОЛГОСП ТВАРИН».....	344
Сулименко Аліна Романівна (науковий керівник – ст. викл. Сосої Г. С.) МОВНІ ЗАСОБИ МАНІПУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ В ДИСКУРСІ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ.....	351
Сьомак Лілія Олександрівна (науковий керівник – проф. Ніколенко О. М.) ТЕМА ВТРАЧЕНОГО ПОКОЛІННЯ В ТВОРЧОСТІ Е. М. ГЕМІНГВЕЯ.....	355
Телюкова Аліна Кімівна (науковий керівник – проф. Ленська С. В.) ТЕОРЕТИКО-ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІ АСПЕКТИ ПОЕТИКИ.....	357
Ткаченко Анна Леонідівна (науковий керівник – доц. Тарасова Н. І.) РОЛЬ КОХАННЯ В ЖИТТІ І ТВОРЧОСТІ ВІЛЬЯМА ШЕКСПІРА.....	362
Ткаченко Мілена Ярославівна (науковий керівник – доц. Кравченко В. Л.) ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	365

Топольник Анна Русланівна (науковий керівник – доц. Тарасова Н. І.) СЮЖЕТНА ЛІНІЯ, МОТИВИ, ЖАНРОВІ ТА СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ Е. ПОРТЕР «ПОЛІАННА».....	367
Турчин Юлія Вікторівна (науковий керівник – доц. Шрамко Р. Г.) ФУНКЦІЇ БЛОГУ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ.....	372
Тютюнник Катерина Миколаївна (науковий керівник – доц. Орлов О. П.) ЛІТЕРАТУРНІ АЛЮЗІЇ В РОМАНІ О. ВАЙЛЬДА «ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ».....	373
Устименко Ірина Олександрівна (науковий керівник – проф. Ленська С. В.) ТВОРЧИСТЬ В. ЛИСА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЕЛІТАРНОЇ ЛІТЕРАТУРИ....	376
Усякий Андрій Олександрович (науковий керівник – доц. Король Л. Л.) НАВЧАЛЬНА ЕКСКУРСІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ У СТАРШОКЛАСНИКІВ АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	381
Филипась Олена Іванівна (науковий керівник – доц. Петрушова Н. В.) ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ФОРМ ЗАНЯТЬ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	386
Хорольська Юлія Ігорівна (науковий керівник – доц. Конєва Т. М.) ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ГЕРОЇВ ТВОРІВ ШОЛОМ-АЛЕЙХЕМА «ПІСНЯ ПІСЕНЬ» І ГР. ТЮТЮННИКА «ТРИ ЗОЗУЛІ З ПОКЛОНОМ».....	388
Хорунжий Андрій Володимирович (науковий керівник – доц. Хомак О. Є.) ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ОПОЗИЦІЇ «СВІЙ» – «ЧУЖИЙ» В УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ ПЕРІОДУ 2022– 2023 РОКІВ.....	392
Цуркан Зоряна Григорівна (науковий керівник – доц. Тимінська І. М.) РЕАЛІЇ ПРОЗОВИХ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ ЯК ЗАСІБ ВІДОБРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ БРИТАНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ.....	397
Чуприна Степан Леонідович (науковий керівник – доц. Воскобойник В. І.) ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ АБРЕВІАТУР УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ).....	401
Шабані Валерія Мухамедівна (науковий керівник – доц. Петрушова Н. В.) ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	406
Шевченко Дарія Володимирівна (науковий керівник – доц. Конєва Т. М.) ОПОВІДАННЯ М. ПАВИЧА «СКЛЯНИЙ РАВЛИК» У ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ ТА КРИТИЦІ: СУЧАСНИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС.....	409
Шевченко Марина Олегівна (науковий керівник – проф. Ленська С. В.) РЕЦЕПЦІЯ ТВОРЧОСТІ ЮРІЯ КОСАЧА В СУЧАСНОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ.....	411
Шевченко Леся Володимирівна (науковий керівник – доц. Петрушова Н. В.) ПЕРЕКЛАД ЛІТЕРАТУРНОЇ КАЗКИ ЯК МИСТЕЦЬКА ТА ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ.....	415
Шикаренко Анастасія Костянтинівна (науковий керівник – доц. Конєва Т. М.) СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРІВ М. ЗУЗАКА «КРАДІЙКА КНИЖОК» ТА О. ДОВЖЕНКА «УКРАЇНА В ОГНІ».....	417

Шовкова Анна Олександрівна (<i>науковий керівник – доц. Черчата Л. М.</i>) ПОНЯТТЯ МАНІПУЛЯТИВНОГО МОВНОГО ВПЛИВУ В ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ.....	423
Шуляк Катерина Олексіївна (<i>науковий керівник – доц. Шрамко Р. Г.</i>) СЕМАНТИКА ОНІМІВ У ЦИКЛІ РОМАНІВ ПРО ГАРРІ ПОТТЕРА ДЖ. К. РОЛІНГ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ.....	426
Щербина Вікторія Олександрівна (<i>науковий керівник – доц. Радько Г. І.</i>) АРХЕТИП МАТЕРІ В ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ.....	429
Наші автори	432

УДК 82.0-313.2'06

ДЕФІНІЦІЯ ЖАНРУ АНТИУТОПІЇ В СУЧАСНОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

Катерина Василівна Абрамова

Науковий керівник – Орлова Ольга Василівна,
к. пед. н., доцент, доцент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У тезах схарактеризовано специфіку визначення поняття антиутопії в літературознавстві та проаналізовано бачення різних науковців щодо такого питання.

Ключові слова: антиутопія, літературний жанр, негативна утопія, пересторога.

Антиутопія посідає одне з провідних місць у сучасній європейській літературі. Її бурхливий розвиток у ХХ ст. зумовлений стрімким піднесенням ролі технічного прогресу та епохальними подіями, що сталися у світі (революційні зміни, світові війни). Класичних ознак антиутопія як жанр літератури набула в першій половині ХХ століття у творчості О. Гакслі, Дж. Орвелла, котрі одразу відгукнулися на найгостріші проблеми суспільного життя, серед яких найважливішою була проблема утвердження у світі тоталітарних режимів. **Актуальність** теми зумовлена потребою окреслити погляди на поняття «антиутопія» в сучасному літературознавстві, оскільки твори цього жанру актуальні в епоху загострення соціальних конфліктів, до того ж твори Дж. Орвелла, Р. Бредбері, Р. Шеклі зараховано до шкільної програми з зарубіжної літератури.

Зростанню інтересу дослідників до антиутопії сприяли процеси демократизації, звільнення від ідеологічного тиску, публікації текстів антиутопій. Проблема антиутопії загалом і творчості окремих авторів жанру антиутопії зокрема присвячено праці О. М. Ніколенко, Т. М. Конєвої, Т. Т. Духовного, Г. М. Сиваченко та ін. Серед зарубіжних досліджень варто вирізнити роботи Ц. Тодорова, І. Тарталья, Г. Морсона, А. Петруччані, А. Л. Мортонна [6, с. 137].

Учені-літературознавці здійснюють спроби дати визначення поняттю «антиутопія». У «Літературознавчому словнику-довіднику» знаходимо таке визначення: «Антиутопія, або Негативна утопія, – зображення у художній літературі небезпечних наслідків, пов'язаних з експериментуванням над людством задля його «поліпшення», певних, часто припадних соціальних ідеалів» [2, с. 48]. У такому визначенні акцент поставили на негативних наслідках, до яких призводять експерименти над суспільством, що повинні б його покращити. Ще один аспект описано так: «Антиутопія може трактуватись і як заперечення утопічних проєктів, якими захоплювалися Т. Мор, Ф. Бекон,

Т. Кампанелла та ін.» [2, с. 48]. Отож, антиутопія є прямим запереченням утопічних ідей та ідеалів.

За визначенням письменника С. Лема, «антиутопія – твір, що являє собою демонстрацію страху та виродження спроб удосконалити суспільство» [3, с. 26]. Антиутопії можуть слугувати засобом для навчання й виховання молоді через розуміння важливості розвитку свідомого громадянина та відповідальності за свій унесок у вдосконалення суспільства.

За визначенням О. М. Ніколенко: «Антиутопія – це критичне зображення суспільства, що суперечить гуманістичним принципам, в антиутопії виражений протест проти насильства, хибного соціального устрою, людської безправності» [4, с. 335]. Також дослідниця зазначає, що автори антиутопій спираються на аналіз реальних суспільних процесів і за допомогою фантастики намагаються передбачити їхній розвиток у майбутньому, попереджаючи тим самим про згубні наслідки розвитку наявного соціального ладу. Антиутопії надихають на роздуми про суспільство та майбутнє, показують, що недосконалість та прогрес можуть призвести до руйнування суспільства, тому важливо прагнути до його постійного поліпшення та розвитку.

Г. Сабат у роботі «У лабіринтах утопії та антиутопії» не формулює чіткого визначення поняття «антиутопія», але вважає, що ці твори мають руйнівний пафос. Дослідниця вказує такі складники:

- продовольча криза (загроза голодної смерті);
- економічна криза (забруднення довкілля);
- технологічна криза (високий темп науково-технічного прогресу призведе до катастрофи та самознищення людства);
- психофізіологічна криза (зміни під впливом механічного вторгнення в психічний і фізичний стан людини, маніпуляції з її мозком і центральною нервовою системою) [5, с. 20].

Т. М. Конєва зазначає, що «антиутопія – це пересторога людству, звернення до його здорового глузду». Дослідниця також підкреслює, що жанр антиутопії важко виокремити, бо він накладається на різноманітні класичні жанри. «Антиутопічними можуть бути поема, драматичний твір, оповідання, повість, роман, які вирізняються особливими ознаками, що в сукупності надають специфіки цій жанрово-стильовій єдності» [1, с. 41].

Отже, антиутопія – це жанр літератури, який описує відхід від ідеалів і мрій у майбутньому та презентує світ, де наслідки невдалих ілюзій про тогочасний порядок призводять до фатального кінця та виродження суспільства. Антиутопії містять у собі опис негативного майбутнього, де переважають безлад, знуцання, насильство, тиранічний (тоталітарний) режим і технократичне панування. Антиутопії використовують як засіб для критики суспільства та системи, оскільки це дозволяє побачити проблеми, які можуть виникнути внаслідок неконтрольованого технологічного прогресу або

тиранії влади. Антиутопії допомагають переглянути наші цінності та знайти вихід із глухого кута. Антиутопії надають можливість відчутти себе частиною суспільства та сприяють розвитку відчуття громадської свідомості, а також допомагають розвивати критичне мислення й аналітичні здібності.

Література:

1. Конєва Т. Теоретичні підходи до вивчення категорії "антиутопія" у літературознавстві. *Філологічні науки* : зб. наук. пр. Полтав. держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. Вип. 1 (53). С. 38–42.
2. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р.Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 752 с.
3. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці : Золоті литаври, 2001. 636 с.
4. Ніколенко О. Антиутопія у світовій літературі (Є. Замятин, О. Гакслі, Дж. Оруелл). *Слов'янський збірник*. Полтава, 2008. Вип. 7. С. 330–339.
5. Сабат Г. У лабіринтах утопії й антиутопії : монографія / передм. Г. Штоня. Дрогобич : Коло, 2002. 160 с.
6. Стоянова І. Антиутопія як об'єкт міждисциплінарного дослідження. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах* : зб. наук. праць. Київ, 2016. Вип. 34. С. 136–145.

Abramova Kateryna. The definition of the genre of dystopia in modern literature studies

The theses presents an attempt to characterize the specifics of the definition of the concept of dystopia in literature studies and analyze the views of various scientists on this issue.

Key words: dystopia, literature genre, negative dystopia, warning.

*Scientific supervisor – **Olha Orlova**, Candidate of Pedagogical Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature*

УДК 37.016:811:37-056.36

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Єлизавета Володимирівна Авілова

Науковий керівник – Оксана Олексіївна Рудич,
к. пед. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті розкрито практичні підходи до навчання англійської мови дітей з особливими потребами. Схарактеризовано актуальні методи для застосування на кожному уроці з урахуванням календарного плану занять та специфіки кожного учня та його індивідуальних особливостей. Навчання полягає вже не просто у засвоєнні навичок аудіювання, мовлення, письма та читання, але й засвоєнні комунікативних зразків поведінки в певних ситуаціях.

Ключові слова: іноземна мова, діти з особливими освітніми потребами, навчання, метод.

Сучасний світ змінюється й розвивається дуже швидко. По всьому світу діти з особливими освітніми потребами починають брати все активнішу участь у житті суспільства. Тому ми як педагоги маємо бути готовими й «озброєними» сучасними технологіями для навчання таких дітей.

У фокусі дослідження – інклюзивний компонент сучасної освіти. Інклюзія – процес реального залучення осіб з особливими потребами в активне суспільне життя. Інклюзивне навчання є комплексним процесом забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їхнього навчання у загальноосвітніх навчальних закладах з урахуванням індивідуальних особливостей таких дітей [4]. Згідно з законом України «Про освіту» особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту, є особою з особливими освітніми потребами.

Метою статті є дослідження специфіки навчання англійської мови дітей з особливими потребами.

Завданнями роботи є

- окреслення практичних дієвих технологій навчання іноземної мови дітей з особливими потребами;
- характеристика особливостей, які варто враховувати під час планування занять.

Оскільки діти з особливостями розвитку мають свої відмінності, у своїй роботі вчитель має застосовувати різні методи й технології навчання іноземної мови для здійснення індивідуального підходу до кожної дитини. У дидактиці метод навчання – це певний спосіб цілеспрямованої реалізації процесу навчання для досягнення поставленої мети [5].

Уже існує багато корисних досліджень із цієї теми, специфіку навчання іноземних мов дітей з особливими освітніми потребами віддзеркалено в наукових розвідках О. Гончарової, А. Глушко, О. Казачінер [1], І. Каминіна, Н. Тучиної [3] та багатьох інших.

Досліджуючи питання навчання англійської мови дітей із вадами слуху та зору, О. Гончарова та А. Глушко зазначають, що навчання мовлення англійською краще починати не з літер, а зі слів у системі зв'язного змістового контексту, бо поняття про букву в дітей формується вже після практичного опанування.

Дітям з особливими освітніми потребами краще вводити новий матеріал, використовуючи наочність: різноманітні кольорові малюнки, презентації, електронні завдання, невеликі схеми, опорні таблиці, тексти у вигляді коміксів. Застосування дидактичних карток у роботі з цими дітьми є вельми ефективним. Під час вивчення нових слів англійською, наприклад, рекомендуємо застосовувати картки з зображенням слова та іншої картки з самим словом. Повторюючи вимову за вчителем та дивлячись на зображення, дитина застосовує більше рецепторів, що сприяє запам'ятовуванню.

Заняття з іноземної мови мають корекційний вплив на дітей з особливими освітніми потребами. Саме тому спрямованість і наповнення цих занять має вагоме значення. Для планування сучасного уроку учитель має знати, які діти присутні на його занятті, які особливості є в кожного з них, які можливості та які потреби наявні. Наступне, на що потрібно орієнтуватися під час планування уроків, – різноманітність завдань.

Ось деякі ефективні методи й технології для навчання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами:

- Робота в парах, трійках, змінювані трійки. Застосування цього методу дасть можливість усім дітям розвивати навички комунікації.
- Інтерактивна технологія «Карусель» розвиває мислення, комунікацію та активізує набуті знання.
- Техніка «Мікрофон» навчає дітей формулювати власні думки та швидко й лаконічно їх висловлювати. Не менш важливим є те, що вона навчає дітей слухати один одного й адекватно реагувати, навіть коли вони не згодні з іншими.
- «Мозковий штурм» допомагає знаходити кілька варіантів вирішення певної ситуації або збирати ідеї з певної теми. Це навчає дітей активізувати і скеровувати свої думки.
- Аналіз проблеми дає можливість кожному визначити причини виникнення проблеми та знайти варіанти її вирішення.
- Коло ідей.
- Розігрування ситуації в ролях (рольова гра, імітація) допомагає, особливо дітям з особливими освітніми потребами, відпрацювати певні ситуації, які можуть бути в реальному житті.
- Дискусія.
- Ток-шоу.

Саме такі інтерактивні завдання допомагають дітям засвоїти інформацію, сформулювати вміння й навички і запам'ятовувати, як діяти в певних ситуаціях. Ця діяльність залучає подвійну мотивацію – креативно проявити себе та досягнути спільної мети.

Ігровий метод є одним з найефективніших у навчанні. Наведемо кілька прикладів ігор із дидактичними картками для закріплення та повторення, відпрацювання лексики та перевірки знань:

- Почуй і покажи. Розкладаємо картки перед дитиною: зображення можуть бути з українськими словами. Її завдання – показати той малюнок, який учитель називає англійською мовою.

- З'єднай мови. Завдання дитини – правильно з'єднати слова українською та англійською мовами.

- «Яке слово зникло». Учень запам'ятовує слова, розкладені на столі на картках. Потім заплющує очі, а вчитель забирає одне або кілька слів. Відкривши очі, дитина має назвати слово, яке зникло, або вчитель показує українські слова, а дитина показує, яке зникло.

- «Правда-неправда». Показуючи картки, учитель називає їх англійською мовою, якісь правильно, а якісь – ні. А дитина виправляє, якщо вчитель каже некоректно.

Так, у дитини формуються не тільки лексичні навички, а й читання та сприймання на слух. Застосування додатка «Quizlet» також значно допомагає в розвитку дитини. Складання слів із карток, де кожна літера є окремою, є дієвим методом для навчання дітей з особливими освітніми потребами. Оскільки деякі діти можуть не вміти писати чи мають малорозвинену дрібну моторику, цей метод довів свою ефективність. Ось певні завдання, які можна виконувати з ними:

- Скласти слово чи коротке речення.
- Уставити пропущені літери в слова.
- Угадати слова з певної категорії лише за першою та останньою літерами.
- Скласти слово зі змішаних літер.

За допомогою карток зі словами можна також вивчати граматику: складати правильно речення, питання, відповіді.

Отже, під час підготовки та планування уроку важливим моментом для дітей з особливими потребами є регулювання часу заняття, часу на виконання завдань, бо такі діти потребують зміни діяльності. Варто також уважно спостерігати за станом дитини, щоби не перевтомити. Застосовуючи такі поради й методи, підготуватися до заняття та провести його можна краще та ефективніше, проте лишається питання пошуку сучасних технологій і практичних підходів до навчання іноземної мови дітей з особливими потребами, що відкриває широкий простір для подальших наукових розвідок.

Література:

1. Казачінер О. С. Використання методу ігротерапії у навчанні іноземної мови. *Молодий вчений*. 2016. № 2. С. 276–280.

Вебресурси:

1. Бойко У. Р. Навчання іноземної мови дітей з особливими освітніми потребами: прийоми та практичні завдання (з досвіду роботи вчителя англійської мови Бойко У. Р.) URL: <https://naurok.com.ua/stattya-navchannya-inozemno-movi-ditey-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-priyomi-ta-praktichni-zavdannya-z-dosvidu-roboti-vchitelya-angliysko-movi-boyko-u-r-215469.html>

2. Казачінер О. С. Навчання іноземних мов дітей з особливими освітніми потребами URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/11/part_1/37.pdf
3. Каминін І. М. Впровадження принципів інклюзивної освіти в процес навчання англійської мови в школі. URL: <http://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/93>.
4. Мартиненко С., Хоружа Л. Методи навчання та їх класифікація. URL: <https://osvita.ua/school/method/780/>
5. Середня загальноосвітня школа № 288 м. Києва. Що таке інклюзія... пам'ятка для батьків. URL: http://school288.kiev.sch.in.ua/uchnyam/inklyuzivne_navchannya/school_take_inklyuziya_pamyatka_dlya_batjkiv/

Avilova Yelyzaveta. Teaching a foreign language to children with special educational needs: a practical aspect

The article reveals practical approaches to teaching English to children with special needs. Actual methods for use in each lesson are characterized taking into account the schedule of classes and the specifics of each student and their individual traits. Learning consists not only in learning the skills of listening, speaking, writing and reading, but also in learning communication patterns of behavior in certain situations.

Key words: foreign language, children with special educational needs, training, method.

Scientific supervisor – Oksana Rudych, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 821.09(481)-21

**БАГАТОЗНАЧНІСТЬ ХУДОЖНІХ ОБРАЗІВ П'ЄСИ Г. ІБСЕНА
«ЛЯЛЬКОВИЙ ДІМ»**

Римма Ахверди-кизи Алахвердієва

Науковий керівник – Ольга Миколаївна Ніколенко, д. філол. н., професор, завідувач кафедри світової літератури, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Статтю присвячено аналізу системи образів аналітичної драми «Ляльковий дім» видатного норвезького драматурга Г. Ібсена, яка показує ілюзію «сімейного щастя» родини Хельмерів. Через розкриття проблематики, ідейно-тематичного змісту, характерів героїв ми бачимо проблеми, які висвітлює автор (кохання, дружба, довіра, чесність, свобода).

Ключові слова: аналітична драма, нова драма, кохання, родинні стосунки, егоїзм.

*Любити – це не означає дивитися один на одного,
любити – це означає разом дивитися в одному напрямку*

Антуан де Сент-Екзюпері

Генрік Ібсен – відомий норвезький драматург XIX століття. Він є засновником нових тенденцій у розвитку європейської драматургії, що отримали назву «нова драма». Народився він 20 березня 1828 року в містечку Шієні в родині купців. За своє життя драматург зазнав чимало поневірянь та страждань, із юних років змушений був багато працювати, що залишило помітний слід у його творчості. Незважаючи на це, йому вдалося розвинути свій неабиякий талант та залишити нащадкам розлогу кількість чудових праць. Ознаки «нової драми» яскраво висвітлено в найвідомішій його аналітичній драмі «Ляльковий дім». До творчого доробку Г. Ібсена належать також твори «Бранд»(1865), «Пер Гюнт» (1867), «Стовпи суспільства» (1877), «Привиди» (1881), «Ворог народу» (1882), «Будівничий Сольнес» (1892) тощо [3].

Основним завданням для себе драматург визначав відтворення духовного складу й мислення епохи, акцентуючи увагу при цьому не на історичному минулому й національному колориті, а на сучасності. Читачам Г. Ібсен показує «соціальні проблеми на тлі повсякденного життя, відкидаючи головну проблему звичних любовних конфліктів і торкаючись болючих питань про місце особистості в суспільному вирі» [5, с. 1].

Актуальність дослідження є очевидною, адже вивчення системи образів п'єси «Ляльковий дім» дасть нам змогу зануритися в норвезьке суспільство XIX ст., визначити проблематику, висвітлену в творі, та зрозуміти світогляд, емоції й почуття основних героїв у контексті традицій того часу.

Мета роботи полягає у висвітленні своєрідності й багатозначності художніх образів п'єси «Ляльковий дім» задля чіткого розуміння основної ідеї твору. Об'єктом дослідження є п'єса «Ляльковий дім». **Предметом** же роботи є зображення персонажів п'єси в зовнішньому та внутрішньому плані.

У різний час вивченням творчості Генріка Ібсена займалися багато науковців, філософів, письменників, викладачів, серед яких були В. Адмоні, Г. Брандес, А. Грабовський, Г. Гран, А. Жукова, Й. Йегер, Т. Конєва, К. Кохт, Е. Мелетинський, О. Ніколенко та ін.

Виклад основного матеріалу. Нора Хельмер – основна героїня п'єси «Ляльковий дім». Це приваблива, молода та любляча мати й дружина. На перший погляд може здатися, що це безтурботна жінка, яка має коханого чоловіка, чудових дітей, гарний будинок та помічників. Стосунки Нори з чоловіком зображено романтично, Торвальд називає її «білкою» і «птахом» [4]. Але це зовсім не так. Із кожним наступним діалогом перед нами детальніше розкривається ілюзія «сімейного щастя» цієї родини. Ми дізнаємося, що багато років тому Нора вдалася до обману, підробивши підпис уже померлого батька, та позичила достатньо значну суму для лікування смертельно хворого чоловіка. Звісно ж, чоловік про це нічого не знав, адже тогочасне суспільство

забороняло жінкам робити будь-які справи без підпису батька або чоловіка. Подальші роки вона як могла, заробляла, заощаджувала та виплачувала борг. Не знаючи, на що Нора витрачає кошти, чоловік звинувачує її у марнотратстві: «Пташка мила, але витрачає страх скільки грошей... Як дорого обходиться чоловікові така пташечка» [8, с. 87].

Дізнавшись про загрозу звільнення, Кrogстад, у якого Нора позичала гроші, вирішує її шантажувати. Таємниця розкривається, і Торвальд дізнається про все. Дуже вдало автор зображує сцену розмови подружжя, під час якої Торвальд виявляє свій егоїзм, адже дізнавшись про вчинок дружини, він заявляє, що ні йому, ні його дітям така дружина й мати не потрібна. Нора сподівалася на розуміння з його боку, але цього не сталося. Саме в цей час героїня й розуміє своє становище в цьому будинку. Останньою краплею стає пропозиція чоловіка жити як раніше, коли боргове зобов'язання Нори Кrogстад повернув. Тут героїня вже не наївна «пташечка» та «білочка», а вже рішуча людина. Вона розуміє, що «Перш за все я людина... або, принаймні, повинна прагнути стати людиною» [4, с. 169].

Вона залишає родину, будинок та йде. Подальшу її долю автор нам не зображує. Таким вчинком героїня показує своє прагнення стати особистістю, отримати свободу та право вибору, яких їй так не вистачало. Основна героїня висловлює думку про те, що «бажання зберегти сімейне щастя» позбавило її найважливішого в житті – «правди і гідності» [1, с. 25].

Торвальд Хельмер – основний персонаж п'єси «Ляльковий дім», чоловік Нори. У його образі автор показує нам типовий чоловічий образ Норвегії XIX століття. На початку твору ми бачимо, що він отримує високу посаду, тепер він – директор банку. На перший погляд може здатися, що він є лагідним і люблячим чоловіком. Прикметно, що ключовим принципом свого життя він вважав такий: «Ніяких боргів! Ніколи не позичати! На домашнє вогнище, засноване на позичках, на боргах, лягає якась некрасива тінь залежності» [4, с. 108].

Поступово перед нами відкривається не тільки турботливий чоловік, а й егоїст. Він контролює життя своєї дружини, вимагає від неї, щоб вона гарно одягалася, уміла танцювати, була ніби «лялькою» для нього. Торвальд ставить і низку заборон перед своєю дружиною: це й заборона їсти мигдалеве печиво, щоб не псувати зуби, звинувачення у марнотратстві тощо. Торвальд створив ляльковий будинок, у якому все належало тільки йому. Після відкриття таємниці ми бачимо, що Торвальд звинувачує Нору в аморальному вчинку, забороняє їй виховувати дітей, а побоюючись утратити кар'єру, відмовляється від дружини: «Я в руках безчесної людини. Вона може зробити зі мною, що захоче...» [4, с. 169]. Навіть той факт, що гроші позичені саме на лікування Торвальда, не викликає розуміння з його боку.

Торвальд Хельмер виявився одним із багатьох, кому важлива лише думка оточення. Звинувачуючи інших у злочинах, сам виявився

слабохарактерною та безвідповідальною людиною. Зіткнувшись із проблемою, він одразу залишив дружину саму, а коли проблема зникла, запропонував знову бути разом. Цим він показав найвищий ступінь егоїзму. Його «легковажність, егоцентризм та байдужість» врешті-решт зруйнували б «гармонію їх сімейного щастя» [2, с. 192].

Крогстад – це персонаж, який виступає у творі шантажистом. Його образ упродовж твору зазнає змін. Крогстада можна назвати основним джерелом розвитку конфлікту п'єси. Він – багатодітний батько, удівець, якому потрібно самостійно піклуватися про дітей та забезпечувати їх. Але водночас Торвальд, звинувачуючи його в аморальному вчинку, вирішує звільнити. Хельмер ділиться з дружиною своїми думками і зазначає, що він не може співпрацювати з такою людиною.

Називати Крогстада лише негативним персонажем було б неправильно. Потрібно детально розглянути обставини, у яких він опинився. У нього є маленькі діти, яких потрібно матеріально забезпечувати, а втративши роботу, він опиниться в скрутному становищі. Саме ці обставини змушують його вдатися до шантажу, адже родина – це найважливіше в житті кожної людини. До останнього він намагається тримати все в таємниці, але все ж таки, не маючи іншого вибору, пише листа Торвальду.

У п'єсі ми бачимо образи Нори та Крогстада дещо схожими між собою, адже обидва опиняються в складній ситуації, і, бажаючи врятувати своїх рідних, ідуть на злочини. Щоби досягти бажаного, їм доводиться пожертвувати своєю честю, своїми принципами та довірою інших. Усі вважають їх аморальними, але ніхто не бажає зануритися в суть проблеми та поглянути на їхнє життя зсередини.

Фру Лінне – збідніла вдова, давня подруга Нори. У будинку Хельмерів вона з'являється з метою працевлаштуватися. Через діалог Нори та Христини ми дізнаємося глибше подробиці з життя обох жінок. Христина багато років тому вийшла за некоханого, але багатого чоловіка, щоби мати змогу утримувати матір та братів. Ми бачимо, які зовні різні героїні: Нора постає перед нами молодою, вродливою та щасливою, а Фру Лінне ми бачимо змарнілою та самотньою: «Ти трохи зблідла, Христино, і, здається, трохи схудла. І дуже, дуже постаріла, Норо» [4, с. 103]. Образ зовні непривабливої жінки приховує в собі велику внутрішню силу.

Завжди основним у житті Христини була її родина, жила та працювала вона лише для неї, але після того, як вона залишається сама, життя втрачає для неї сенс. Зустріч із Крогстадом дає їй надію на подальше щасливе життя, адже колись вона дуже його кохала. Їй хотілося бути комусь потрібною, піклуватися про когось, мати родину. Саме тому вона пропонує Крогстаду об'єднатися: «Мені треба когось любити, про когось піклуватися, замінити комусь матір, а вашим дітям потрібна мати. Ми з вами потрібні одне одному. Крогстаде, я вірю, – і з вами разом я на все готова» [4, с. 166].

Так вони отримують бажане: Христина має родину, яку обдаровує своєю турботою, а у Кrogстада є людина поруч, яка тепер йому завжди допомагатиме, і всілякі негаразди не будуть уже такими страшними. Отримавши щастя для себе, Кrogстад вирішує подарувати його й родині Хельмерів, повернувши боргове зобов'язання. Але це вже їм ніяк не допомогло. Героїні ніби помінялися місцями: одна знаходить родину, а інша втрачає її та йде на пошуки себе як особистості.

Ранк – за професією лікар, найкращий друг родини Хельмерів. Із Торвальдом він знайомий уже давно, дуже часто буває в його будинку. Автор показує нам смертельно хворого чоловіка, який сприймає це досить спокійно і знає, що жити залишилося йому зовсім мало. Він давно закоханий у Нору, але ніколи їй у цьому не зізнавався, не бажаючи руйнувати родину. Лише перед смертю він на це наважується. У житті Ранк був філософом. Він завжди давав слушні поради, був щирим та доброзичливим, приходив на допомогу. Свою хворобу він вважав розплатою за гріхи батька й нікому, крім Нори, про це не розповідав. Можливо, він вважав її найріднішою для себе людиною.

Отримавши візитівку з хрестами, подружжя зрозуміло, що Ранк з ними прощається та готується до смерті, зовсім скоро його вже не стане. Ця звістка проте анітрохи не засмутила Нору й Торвальда, їм обом була вигідна присутність Ранка в їхньому житті, але не більше. «Чому судилось бути – то краще без зайвих слів.... Він, його страждання, його самотність створювали якесь легке туманне тло для нашого яскравого, мов сонце, щастя... Ну, а може, воно й на краще. Для нього, в усякому разі. (Зупиняється). Та, мабуть, і для нас, Норо. Тепер ми з тобою будемо самі – цілком одне» [4, с. 168].

Ранк у творі виступав прибічником зрівняння жінок та чоловіків у правах. Ми можемо бачити його суто позитивні риси. Він постає ніби символом щастя: так само, як раптово помирає Ранк, так і щастя йде з родини Хельмерів.

Отже, у п'єсі «Ляльковий дім» Г. Ібсен піднімає важливі соціальні, філософські та моральні проблеми. Твір розкриває безліч вад тогочасного суспільства, і це не лише проблема становища жінки, а й проблеми влади грошей, сімейних стосунків, відповідальності за свої вчинки, кохання та дружби, фальшивих ідеалів тощо. Автор змушує нас співпереживати героям та робити відповідні висновки в своєму житті.

Література:

1. Бабич Л. Ф. Г. Ібсен "Ляльковий дім". 11-й клас. *Зарубіжна література в школі*. 2017. № 1/2. С. 44–56.
2. Вірченко Т. Драматургія Лесі Українки, Г. Гауптмана, Г. Ібсена: індивідуальні особливості процесу творення характерів. *Учені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*. Том 24 (63), № 1. Ч. 2. 2011 с. С. 191–198.

3. Голубішко І. Ю. Драматургія кінця XIX–XX ст. (Г. Ібсен, Б. Шоу, Б. Брехт): матеріали до вивчення. Кам'янець Подільський : Абетка НОВА, 2006. 220 с.
4. Ібсен Г. Вибране. К. : Художня література, 1956. 342 с.
5. Трифонова Т. Статус жінки в драматичних творах Лесі Українки «Бояриня» та Генріка Ібсена «Ляльковий дім». Житомир, 2000. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/703/1/01ttmild.pdf>

Alakhverdiieva Rymma. The multiple meanings of artistic images in Ibsen's «A Doll's House»

The article is devoted to the analysis of the system of images of the analytical drama "A Doll's House" by the outstanding Norwegian playwright H. Ibsen, which shows the illusion of "family happiness" of the Helmer family. Through the disclosure of the problematics, ideological and thematic content, characters, we see the problems highlighted by the author (love, friendship, trust, honesty, freedom).

Key words: analytical drama, new drama, love, family relationships, egoism

*Scientific supervisor – **Olha Nikolenko**, DSc (Literature), Full Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature*

УДК 821.111.03-193.3

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДІВ СОНЕТІВ ШЕКСПІРА

Ірина Василівна Бабенко

Науковий керівник – Наталія Іванівна Тарасова,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті розглянуто специфічні риси перекладу поетичних творів Вільяма Шекспіра українською мовою. Зокрема, схарактеризовано авторські риси перекладів Івана Франка, Остапа Тарнавського, Ігоря Костецького, Максима Рильського.

Ключові слова: Шекспір, сонет, переклад, українська мова.

Перекласти Шекспіра будь-якою мовою – справа не з легких. Англійська мова сучасників видатного англійського драматурга – це не та англійська, яку ми знаємо сьогодні, майже кожне слово зазнало певної зміни значення, а отже, часто не можна точно сказати, що воно означало в сонеті Шекспіра. Українські перекладачі мають справу, крім цього, із проблемою значної відмінності структур вихідної мови та мови-рецептора, а отже, із дилемою високоселективного підходу: він має стиснути зміст, передати його різними словами, реконструювати речення та вигадати засоби, які функціонуватимуть із тією ж метою, що й в оригіналі. Тим не менш, більшість українських перекладачів показали

свою винахідливість у подоланні цих труднощів, зробивши переклади виняткової якості [3].

Сонети Шекспіра – збірка зі 154 поетичних віршів, що складаються з 14 рядків, найчастіше структурованих за схемою **абаб** – катрени (чотирирядкова строфа з римованими першим, другим і четвертим рядками та неримованим третім) та **абабаб** – секстана (шестирядкова строфа з римованими рядками). Сонети Шекспіра стали відомими своєю глибокою романтикою та метафоричними образами. Ці вірші підкреслюють важливість кохання, смерті, часу та мистецтва [4].

Українські перекладацькі трансформації сонетів Шекспіра здійснені багатьма видатними поетами, зокрема Іваном Франком, Максимом Рильським, Павлом Грабовським, Остапом Тарнавським, Дмитром Паламарчуком, Дмитром Павличком, Ігорем Костецьким та ін. Хтось із них переклав усю збірку, хтось обмежився кількома найцікавішими для себе сонетами. Ці переклади, хоча й можуть бути відмінними від оригіналу, усе ж зберігають усю красу та силу оригінального тексту.

Іван Франко, наприклад, у своєму перекладі сонетів Шекспіра зберігав структуру й рими оригінальних творів, але додавав власні інтерпретації та розуміння тексту. Його переклади вирізняються глибокими філософськими та моральними роздумами, які доповнюють оригінальний текст.

У перекладах сонетів Шекспіра Остапа Тарнавського, хоча вони й постають у чотиривіршовому розподілі, проте перекладач суворо дотримується основного логічного, синтаксичного та формального оформлення оригінальних творів. Шекспірівські риторичні фігури, образи, образні схеми збережено точно та вдало. Переклади Тарнавського виявляють легкість композиції та мову, якій властива ясність [1].

Збірка шекспірівських сонетів І. Костецького значною мірою, але не повністю, відображає оригінального автора. І. Костецький – здібний у використанні енергії шекспірівського структурного парадоксу; за винятком шекспірівських варіантів закінчення рими, оригінальні логічні, синтаксичні й формальні конструкції ретельно реконструйовані. Яскраво очевидна також копітка робота перекладача щодо використання шекспірівських риторичних фігур. Розвиток образів і тем у Костецького натомість іноді сповільнюється через незвичайні схеми слів і граматичних конструкцій перекладача.

Другий чинник, що призводить до розбіжностей між сонетами Костецького та Шекспіра, слід шукати в меті, яку ставить перед собою перекладач. Тобто, в індивідуалістичному підході до перекладу, або, як його називає і визначає Костецький, «єгоцентричному» підході з розлогим викриттям власної індивідуальності перекладача, за допомогою якого перекладач сприймає оригінал по-своєму і вводить його в інший фокус, оживляє його [2].

Максим Рильський також перекладав сонети Шекспіра, використовуючи свої власні стилістичні й мовні засоби. Його інтерпретації вирізнялися порівняно з оригіналом, але залишали всю їхню метафоричність та романтику.

Українські переклади «Сонетів» Шекспіра дозволили читачам ознайомитися з величними віршами англійського поета і насолодитися його красою та майстерністю. Ці переклади стали важливим складником української культури та літератури. Вони охоплюють розлогий спектр методів від принципів вільного до точного перекладу з індивідуальними підходами в кожній із теорій, як окремо один від одного, так і комбіновано. Перекладачі не лише заклали початок у розвитку українських перекладів сонетів Шекспіра, а отже, у збагаченні української літератури творами світового майстра. Кожен зі способів підходу перекладача до своєї творчості є гідним вивчення.

Література:

1. Шекспір В. Сонети / пер. з англ. Остап Тарнавський. Філадельфія : Мости, 1997. 321 с.
2. Шекспірові сонети / В перекладі Ігоря Костецького. Мюнхен : На горі, 1958. 254 с.
3. Prokopiw O. The Ukrainian Translations of Shakespeare's Sonnets: A Stylistic Analysis. University of Ottawa Press & Gateway Publishers, 1976. (University of Ottawa Ukrainian Studies, no. 2). 334 p.
4. Shakespeare W. Sonnets / ed. with an introd. a crit. comment. by B. H. Smith. New York : New York University Press, 1969. 290 p.

Babenko Iryna. Peculiarities of Ukrainian translations of Shakespeare's sonnets

In this paper the author has analyzed specific features of the Ukrainian translations of Shakespeare's sonnets. In particular, the translations done by Ivan Franko, Ostap Tarnavskiy, Ihor Kostetskyi, and Maksym Rylskiy have been under the author's scrutiny.

Key words: Shakespeare, sonnet, translation, Ukrainian.

Scientific supervisor – Nataliia Tarasova, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 82-312.1:336.7

ТЕМА ВЛАДИ ГРОШЕЙ У СВІТІ І В ДУШІ ЛЮДИНИ

Михайло Сергійович Бабіч

Науковий керівник – Ольга Миколаївна Ніколенко, д. філол. н., професор, завідувач кафедри світової літератури, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Автор розглядає особливості теми влади грошей у творчості Оноре де Бальзака. Аспекти цієї теми висвітлено з точки зору письменника через призму сприймання читача.

Ключові слова: Бальзак, гроші, література.

Тема влади грошей є досить складною і багатогранною. З одного боку, гроші мають важливе значення в сучасному світі, оскільки дають змогу отримувати доступ до різних ресурсів, послуг і можливостей, а також забезпечують економічну стабільність і процвітання. З іншого боку, надмірний вплив грошей може призводити до різних негативних наслідків, таких, як корупція, нерівність, бідність, жадібність та егоїзм.

Зі свого боку, питання про владу грошей у душі людини тісно пов'язане з її особистими цінностями, світоглядом і ставленням до грошей. Деякі люди прагнуть накопичити якомога більше грошей, вважаючи, що це приносить їм щастя й успіх, тоді як інші вважають, що гроші не є основним у житті й не тиснуть на них своїм впливом.

Наша думка полягає в тому, що гроші є важливим ресурсом для досягнення цілей і реалізації потреб, але вони не мають бути єдиною мірою успіху та щастя. Вони не повинні ставати метою в житті, але можуть бути використані як інструмент для досягнення особистих і суспільних цілей. Важливо зберігати баланс між фінансовою успішністю та іншими аспектами життя, такими, як здоров'я, сім'я, друзі, хобі та духовний розвиток.

«...З усіх земних благ існує лише один досить надійний, щоб людина могла переслідувати його. Це золото. Усі сили людства зосереджені у золоті».

Ідея далеко не нова, але старий лихвар знає, як переконати. Він негайно перераховує Дервіллю простий набір довгоочікуваних життєвих цілей, які не дозволяють переважній більшості оточуючих мирно спати, і зводить все до одного: боротьбі бідних і багатих за володіння багатством, тому що, працюючи вдень і вночі, людина не думає про «радість», яку завдає їй виснажлива праця, – вона думає про те, якими задоволеннями може винагородити себе за всі ці труднощі. Але задоволення скрізь однакові, і одного разу стане нудно. Тоді марнославство залишається: «Марнославство! Це завжди наше «я». Що може задовольнити марнославство? Золото! Потоки золота. Потрібні час, матеріальні можливості чи зусилля, щоб виконати наші капризи. Добре! У золоті все міститься в зародку, і воно дає все насправді» [29, с. 28-31].

Крім того, часто буває, що люди ставлять гроші на перше місце і починають жертвувати іншими аспектами життя заради фінансового успіху. Наприклад, вони можуть витратити надто багато часу на роботу, не приділяючи увагу своїй сім'ї, друзям або здоров'ю. У таких випадках гроші можуть стати причиною стресу, занепокоєння і нещастя.

«Один проти потреби. Необхідність перетворилася на поміщика, орендну плату, прачку тощо.

Сила золота пожирає все людське в людях, калічить сім'ї, руйнує почуття. У такій аморальній атмосфері злочин стає нормою: де Трай готовий убити будь-кого, хто стане на шляху, не замислюючись – не дарма Гобсек його боїться; граф де Ресто робить серію підробок, щоб урятувати дітей; графиня перетворює життя свого чоловіка на тортурі; міркуючи про довіру свого сина, вона прагне отримати важливі фінансові документи і врешті-решт знищує їх; навіть Дервілл визнає свою готовність робити юридично незаконні дії, щоб урятувати цю сім'ю від повного краху [12, с. 32].

Тому вважаємо, що важливо зберігати баланс між фінансовою успішністю та іншими аспектами життя і використовувати гроші як інструмент для досягнення своїх цілей і задоволення своїх потреб, не забуваючи про значущість інших аспектів життя.

Крім того, укажемо, що гроші не повинні визначати нашу цінність як особистості. Наш внутрішній стан, наші якості, дії та стосунки з іншими людьми набагато важливіші, ніж наш банківський рахунок. Важливо не забувати, що гроші мають використовуватися не тільки для особистих цілей, а й для благодійності та допомоги іншим людям.

Література:

1. Анненкова О. С. Французька література XIX століття від Стендаля до Мопассана. Київ, 2008. С. 158.
2. Антюхова О. Оноре де Бальзак. «Гобсек». *Все для вчителя*. 2012. Травень. № 9/10. С. 26–28.
3. Батько реалістичного роману: до 215-річчя від дня народження О. де Бальзака (1799-1850). *Календар знаменних і пам'ятних дат*. 2014. № 2. С. 85–93.
4. Бегбеде Ф. Французький роман. Х. : Фоліо. 2011. 190 с.
5. Борщак І. Україна й українці в листуванні Бальзака. *Хроніка 2000*. 2002. № 51/52. С. 108–112.

Babich Mykhailo. The theme of the power of money in the world and in the human's soul

The author has analyzed the motive of money influencing people's lives in the literary works of Honore de Balzac. The facets of this topic are shown from the point of view of the writer through the prism of the author's perception.

Key words: Balzac, money, literature.

Scientific supervisor – Olha Nikolenko, DSc (Literature), Full Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 811.161.2'367.6

ОКРЕМІ ЗАУВАГИ ДО ОСОБЛИВОСТЕЙ СТРУКТУРИ КАТЕГОРІЇ ОЦІНКИ

Анна Володимирівна Бакало, Анна Олександрівна Олійник

Науковий керівник – Людмила Володимирівна Дейна,
к. філол. н., старший викладач кафедри української мови,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У пропонованих тезах узагальнено схарактеризовано структурні параметри категорії оцінки. З'ясовано, що з логіки мовознавство запозичило такі конституенти, як: об'єкт, суб'єкт, предикат і підстава оцінки. Умотивовано долучення до структурної схеми аналізованої категорії шкали оцінювання та реципієнта.

Ключові слова: оцінка, суб'єкт, об'єкт, підстава, оцінний предикат, реципієнт, шкала оцінювання.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвою наукової думки особливої значущості набуває, з одного боку, дослідження мовних явищ в антропоцентричному вимірі, а з другого – аналізування тих лінгвальних категорій, сутнісна природа яких цілком підпорядкована дискурсивним умовам їхнього функціонування. Однією з таких є категорія оцінки, іманентними рисами якої є універсальність, усеохопність, узгоджуваність із мовною картиною світу, зокрема, її аксіологічним складником. «Концепт оцінки є беззаперечною та важливою складовою картини світу окремих осіб, представників певних соціальних груп і цілих націй, оскільки всі події та факти навколишнього світу сприймаються як позитивні, нейтральні або негативні залежно від встановлених норм, правил та особистих переконань. Аксіологічна категорія оцінки значною мірою визначає комунікативну інтенцію мовця і загальний зміст повідомлення, а тому, – справедливо наголошує І. Є. Буяр, – є актуальною і заслуговує на комплексне вивчення» [2, с. 145].

Метою дослідження є з'ясування особливостей компонентного складу лінгвістичної категорії оцінки.

Об'єкт пропонованої розвідки – мовна категорія оцінки, а **предметом** слугують її структурні параметри.

Виклад основного матеріалу. Традиційно більшість дослідників структуру оцінки витлумачують із позицій логіки, відповідно до цього її компонентами є суб'єкт (оцінювач), об'єкт (те, що зазнає оцінювання), сама оцінка (аксіологічний предикат), підстава оцінювання. Погоджуємося із думкою тих мовознавців, хто до названих облігаторних компонентів додає шкалу оцінювання та реципієнта, позаяк вони відіграють одну з ключових ролей в інтерпретуванні й декодуванні репрезентованої оцінки [див.: 4, с. 39–40; 3, с. 6].

Суб'єктом оцінювання є особа, група осіб, суспільство, людство загалом, що оцінює об'єкт. Він може збігатися або не збігатися з мовцем, наратором. Часом автор тексту «ніби відмежовується від сказаного» [4, с. 40], що вербалізують відповідні конструкції з компонентами *здаватися, мати славу, славитися* тощо. Що ж до об'єкта оцінки, то ним є будь-що, що потрапляє в коло уваги суб'єкта, привертає його увагу, вражає, обурює, захоплює тощо.

Аксіологічний предикат може бути омовлений у відповідному контексті експліцитно чи імпліцитно й цілком залежить від ідіостилю автора, його мовленнєвих уподобань, комунікативної ситуації, особливостей оцінюваного об'єкта й бажаного перлокутивного ефекту, якого суб'єкт хоче досягти.

Підставу оцінки логіки кваліфікують як ті мотиви, переконання, позицію, аргументи або докази, що призводять до погодження, схвалення, обурення, осуду суб'єктом об'єкта. Ними можуть бути почуття / відчуття, взірець / стандарт / шаблон / стереотип, інша оцінка.

Антропоцентрична природа універсальної категорії оцінки спричиняє її цілковиту залежність від ціннісної картини світу людини, її шкали цінностей. Варто зауважити, що шкала оцінки є доволі умовним і абстрактним конституентом оцінки, позаяк чітка фіксація «кількості» ознаки, позиції ступенів вияву конкретної ознаки є, по суті, неможливою.

Беззаперечно погоджуємося із думкою мовознавців про те, що з-поміж структурних компонентів категорії оцінки варто вирізняти реципієнта, який не лише отримує та сприймає аксіологічно насажене висловлення мовця, а й декодує або й не декодує його відповідно до власної ціннісної картини світу, світоглядних орієнтирів, комунікативного й життєвого досвіду тощо.

Деякі лінгвісти до основних компонентів оцінки зараховують т. зв. «оператори», тобто засоби її експлікації [1, с. 106]. Проте вважаємо, що більш доречно засоби репрезентації категорії оцінки співвідносити з аксіологічним предикатом як план вираження та план змісту, а не виокремлювати їх у самостійний складник.

Висновки. Відсутність уніфікованого підходу до кваліфікування структурних елементів онтологічно універсальної категорії оцінки пов'язана насамперед із її семантичною, прагматичною та формальною строкатістю. Однак не викликає жодних сумнівів, що обов'язковими компонентами оцінки, які детермінують її коректне й адекватне інтерпретування, є об'єкт, суб'єкт, предикат, підстава, шкала цінностей і реципієнт.

Література:

1. Бобошко Т. М. Комунікативно-прагматичний характер категорії оцінки. *Мова і культура*. 2012. Вип. 15, т. 1. С. 105–112.

2. Буяр І. Є. Лінгвістична категорія оцінки: оцінювання досягнутого у вітчизняній лінгвістиці. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна*. Вип. 11. 2009. С. 145–149.
3. Онищенко І. В. Категорія оцінки та засоби її вираження в публіцистичних та інформаційних текстах : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ, 2004. 20 с.
4. Степаненко М., Дейна Л. Суб'єктивна та об'єктивна оцінка в українському щоденниковому дискурсі : монографія. Полтава : Дивосвіт, 2018. 268 с.

Bakalo Anna, Oliinyk Anna. Peculiar notes on the specificity of the evaluation category structure

In this abstract the author has characterized structural parameters of the evaluation category. It has been shown that linguistics has borrowed the following constituents from logic: object, subject, predicate, reason for evaluation. The inclusion of the evaluation scale and the recipient to the structural scheme of the analyzed category has been motivated.

Key words: *evaluation, subject, object, reason, evaluative predicate, recipient, evaluation scale.*

Scientific supervisor – Liudmyla Deina, PhD (Language), Senior Lecturer, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of Ukrainian Language

УДК 378.016:811.111

**МЕТОДИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИКОРИСТАННЯ НАРАТИВНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ ФОРМУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗВО**

Ярослав Антонович Баранцев

*Науковий керівник – Куліченко Алла Костянтинівна,
д. пед. н., доцент, професор кафедри педагогіки,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка*

У статті схарактеризовано методичний потенціал використання наративних технологій формування англійськомовної комунікативної компетентності студентів закладів вищої освіти.

Ключові слова: *освітня технологія, наратив, наративна компетентність, лінгводидактика.*

Постановка проблеми. Сьогодні, у першій третині ХХІ ст., уже не потребує підтвердження той факт, що володіння іноземними мовами (ІМ) значно розширює можливості розвитку особистості на всіх етапах її життєдіяльності. Практика економічної глобалізації, кроскультурного менеджменту, академічної мобільності, інноваційної діяльності,

інформатизації суспільства, зокрема в освітній сфері, відіграла важливу роль в утвердженні необхідності вдосконалення умов навчання ІМ, зокрема англійської як міжнародної, у закладах загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти. Програма з англійської мови для професійного спілкування, розроблена для закладів вищої освіти України, визначає рівень B₂ володіння англійською мовою (Незалежний користувач) як мінімально прийнятний для бакалавра [3, с.3]. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти закріплюють за рівнем B₂ у мовленні та письмі те, що користувач може, крім іншого, «представити чіткі детальні висловлювання про широке коло питань» і «писати листи, наголошуючи на особистому значенні минулих і теперішніх подій» [2, с.53]. Отже, на першому плані у володінні іншомовною комунікативною компетентністю (ІКК) у контексті професійного спілкування перебувають знання, уміння й навички усного та письмового оформлення власних думок засобами ІМ (дискурсивна компетентність); не менш важливе місце в цьому процесі відведене лінгвосоціокультурній і стратегічній компетентностям, формування яких із залученням до освітнього процесу сучасних лінгводидактичних методів і технологій є запорукою успішної реалізації інтегрованого підходу до навчання ІМ, у нашій ситуації – англійської.

Метою розвідки є дослідження методичного потенціалу нарративних технологій формування англійськомовної комунікативної компетентності студентів закладів вищої освіти.

Об'єктом наукової розвідки є нарративні технології в навчанні англійської мови, а її **предметом** – особливості використання нарративних технологій під час формування англійськомовної комунікативної компетентності студентів ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Передовсім варто уточнити, що поняття «нарратив» має латинське походження (від лат. *narrō, narrāre* – «розповідати»). У найширшому розумінні нарратив є оповіддю-репрезентацією певних подій, що в знаковій формі віддзеркалює та структурує досвід мовця за допомогою елементів причинно-наслідкової та часової конфігурації. Термін «нарратив» виник і розвивався спершу в межах літературознавства, а потім, унаслідок «нарративного повороту» в гуманітаристиці, потрапив до категорійного апарату цілої низки галузей знання: мовознавства, психології, філософії, історії, соціології, політології, релігієзнавства, культурології й ін. На межі ХХ–ХХІ ст. до його вивчення почали застосувати методологічний інструментарій когнітивно-дискурсивної наукової парадигми. Не випадково, що нарратив привертає увагу фахівців у сфері лінгводидактики й інноваційного розвитку освіти, оскільки значний методичний потенціал його у формуванні комунікативної компетентності особистості пропонує підґрунтя для розроблення відповідних навчально-методичних комплексів.

У зв'язку із зазначеним виникає необхідність термінологічного окреслення нарративних технологій у навчанні ІМ, під якими розуміємо сукупність засобів формування та розвитку компонентів комунікативної компетентності, спрямованих на оповідну репрезентацію минулого досвіду суб'єкта чи його проектування засобами ІМ. Реальним показником рівня сформованості вмінь і навичок комунікативної репрезентації цього досвіду є нарративна компетентність – здатність створювати в усній чи письмовій формі оповідні тексти про відомі суб'єкту чи уявні події відповідно до цілей іншомовної комунікації.

Зауважимо, що нарративні технології можуть бути залученими до навчання ІМ на різних освітніх рівнях, зокрема у формуванні ІКК студентів ЗВО, як ефективний засіб розвитку навичок усної та письмової комунікації. Н. В. Горобченко визначає такі основні властивості дискурсу-опису, співвідносного з нарративом, як цілісність, зв'язність, осмисленість, зручність для читання / слухання [1, с. 56]. Формування нарративної (загальніше – дискурсивної) компетентності в студентів відповідно до цільового рівня володіння ІМ відповідає етапам мовленнєвої діяльності, серед яких дослідники виокремлюють такі: 1) підготовчий етап (аналіз ситуації письма / мовлення; добір релевантної інформації; добір способу введення основної думки); 2) етап побудови дискурсу (планування висловлення); 3) етап реалізації плану висловлення; 4) етап контролю за діяльністю [там само].

Упровадження нарративних технологій навчання ІМ до освітнього процесу має відбуватися з урахуванням особливостей конкретної спеціальності (мовна / немовна) і змісту робочої програми відповідної навчальної дисципліни. Утім, нарративні технології, серед яких і «storytelling», у межах цілісних комплексів вправ комунікативного характеру покликані спонукати здобувача освіти розвивати вміння та навички представлення власного життєвого досвіду та проектувати їх на сферу професійної комунікації.

Висновки. Отже, використання нарративних технологій у процесі формування англійськомовної комунікативної компетентності студентів ЗВО (*narrative-based learning*) належить до актуальних питань сучасної методики навчання іноземних мов і культур. Убачаємо перспективи подальших досліджень у розробці комплексу вправ для формування нарративної компетентності студентів ЗВО з урахуванням інтегрованого підходу до навчання англійської мови.

Література:

1. Горобченко Н. В. Нарративні методи навчання в процесі вивчення німецької мови. *Імідж сучасного педагога*. 2015. № 2. С 55–57.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. видання д. пед. н., проф. С. Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
3. English for Specific Purposes (ESP). National Curriculum for Universities / Г. Є. Бакаєва та ін. Київ : Ленвіт, 2005. 119 с.

Barantsev Yaroslav. Methodological potential of using narrative technologies in the formation of English language communicative competence of higher education students

The article clarifies the methodological potential of using narrative technologies for the formation of English language communicative competence of higher education students.

Key words: educational technology, narrative, narrative competence, Linguodidactics.

Scientific supervisor – Alla Kulichenko, DSc (Pedagogy), Full Professor, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, Department of Pedagogy

УДК 373.5.016:811.111

**МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ З РОЗВИТКУ ЛЕКСИКИ НА УРОКАХ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

Дарина Олегівна Білашова

Науковий керівник – Галина Станіславівна Сосої, ст. викл. кафедри англійської та німецької філології, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

У статті розглянуто сучасні методичні прийоми для вивчення нових слів та висловів на уроках англійської мови у закладах базової середньої освіти. Запропоновано вивчення лексики, а також прислів'їв та приказок на прикладах поезії.

Ключові слова: лексика, прислів'я, приказки, методика навчання англійської мови.

Постановка проблеми. Вивчення іноземної мови будується на знаннях граматики, орфографії, орфоепії та, безперечно, лексики. Передовсім в учнів має бути розлогий словниковий запас для того, аби майстерно володіти мовою, правильно доносити думку до оточуючих та дбати про власний саморозвиток. За Протопоповою Н., лексика – найважливіший, невід'ємний компонент змісту навчання іноземної мови [3, с. 35]. Однак в учнів виникають певні труднощі з вивченням нових слів. Найтипівіші з них – невідповідність значень слів у рідній та іноземній мовах, засвоєння словосполучень, які не мають точної структурно-семантичної відповідності еквівалентам в українській мові, а також труднощі в запам'ятовуванні граматичних омофонів.

Єдність форми та значення лексичної одиниці забезпечує правильне застосування лексики при мовленні. Саме тому робота вчителя англійської мови полягає в ретельному вивченні особливостей лексичних одиниць: використання у мовленні, значення, застосування під час мовлення та спілкування.

Задля полегшеного вивчення лексики запропоновано використання поезії, прислів'їв та приказок на уроках англійської мови. Завдяки проведенню паралелі між рідною мовою та іноземною слова, ідіоми та народну мудрість запам'ятовуватимуть швидше та міцніше, ніж лексичні одиниці вивчатимуть окремо одну від одної.

Мета статті – запропонувати методичну рекомендацію з вивчення лексики на уроках англійської мови за допомогою поезії та народної творчості.

Об'єкт дослідження – лексика англійської мови.

Предмет – методичні прийоми у вивченні нових слів та висловів на уроках англійської мови у закладах базової середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Поезія пробуджує інтерес до критичного та аналітичного сприймання твору, сприяє розширенню загальнокультурних навичок, а також розвиває почуття естетики.

Пропонуємо розділити роботу над поезією на етапи задля чіткого ознайомлення та засвоєння матеріалу. Спочатку варто прочитати вірш. Учитель зачитує поезію учням, потім пропонує прочитати твір про себе. Так вірш засвоїться краще, а вчитель допоможе в правильній вимові незнайомих слів. Після етапу подання твору варто перевірити розуміння учнями змісту вірша. Учитель пропонує знайти частини мови, попрацювати із питальними, вставними словами, а також дібрати синоніми чи антоніми. Такий етап сприятиме розширенню знань дітей не лише з лексики, а і з граматики. Наступним завданням є переклад, тобто запропонувати учням перекласти поезію рідною мовою. Незнайомі слова варто записати в словник та запам'ятати. Наступна вправа спрямована на лексику й граматику. Вона полягає у складанні питань до віршів. При роботі із завданням учні пригадують правила вживання часових форм, непрямий порядок слів.

Разом із перекладом та оригінальним віршем дітям набагато легше пригадати те чи те слово. Чим дорослішими є учні, тим важчу і водночас цікавішу поезію можна використовувати на уроках.

Так, поезію можна використовувати як фонетичну зарядку з метою релаксації на уроці, удосконалення мовленнєвих навичок, закріплення лексичного та граматичного матеріалу.

Ще однією перепоною під час вивчення лексичних одиниць є запам'ятовування питальних слів. Робота з флеш-картками – продуктивний спосіб у вивченні лексичних одиниць. Особливістю є створення картки, на якій з одного боку надруковане питальне слово, а з іншого – малюнок чи слово-відповідь на нього. Наприклад, *what? – a ball, when? – tomorrow, where? – at school* і тому подібні. Таким способом учні мають змогу тренувати один одного в ігровій формі або навчатися самостійно.

Наступним методичним прийомом є використання приказок та прислів'їв на уроках англійської мови під час вивчення нових лексичних одиниць. Ці стійкі алегорії збагачують лексичний запас незалежно від

того, у якій мові їх використовуємо. Прислів'я та приказки досить лаконічні у своєму вживанні, вони сприяють міркуванню над стосунками між людьми, законами суспільства, а також дають поради у важкі моменти життя. Також вони розвивають пам'ять, інтелект, ерудицію і формують соціокультурну компетенцію. Застосовуючи ознайомлення з ними на уроках, учитель забезпечує учнів мотивацією вивчати та вдосконалювати знання мови.

Загалом прислів'я не лише констатують якийсь факт, а й містять повчання, пораду чи застереження. Для зручності приклади згруповано в таблицю:

Табл. 1

Англійські прислів'я	Переклад
Don't count your chickens before they are hatched	Курчат восени рахують
An hour in the morning is worth two in evening	Ранок від вечора мудріший
Velvet paws hide sharp claws	Слова ласкаві, та думки лукаві
Be slow to promise and quick to perform	Краще не обіцяти, як слова не тримати
Grasp all, lose all	Хто два зайці гонить, жодного не здогонить
The cobbler should stick to his last	Як не коваль, то й рук не погань

У деяких прислів'ях ідеться про перевагу колективної праці над індивідуальною. У них закладено ідею взаємодопомоги та співчуття.

Табл.2

Англійські прислів'я	Переклад
Many hands make work light	Громада – великий чоловік
Four eyes see more than two	Одна голова добре, а дві ще краще

У деяких прислів'ях засуджено самовихваляння, егоїзм, боягузтво, таврують лінощі та бездіяльність, а також зустрічаємо заклик до наполегливості й витримки. Прислів'я вживають із метою внести щось важливе в розмову, іноді для яскравої, жвавої бесіди. Це показує, наскільки розвинене мовлення у співбесідника.

Приказки не несуть повчання, оскільки в них не завершено думку, на відміну від прислів'їв. Найчастіше їх використовують для емоційного забарвлення розмови, а також щоби показати власну ерудицію та обізнаність. Приказка є частиною прислів'я. Розглянемо приклад, *to look a gift horse in the mouth – дивитись в зуби дарованому коневі* є частиною прислів'я *you must not look a gift horse in the mouth – дарованому коневі в зуби не дивляться*.

В англійській мові прислів'я та приказки стали популярні завдяки творчості В. Шекспіра, Дж. Байрона та інших відомих письменників і поетів. Наприклад, *he jests at scars that never felt a wound – над шрамами*

сміється той, хто болю рани ще не знає; towards die many times before their deaths – боягузи вмирають багато разів.

Робота з прислів'ями та приказками є важливим компонентом у вивченні англійської мови, оскільки знайомство учнів із народною творчістю сприяє зануренню в середовище іншомовного спілкування, збагачує словниковий запас учнів.

Крім того, робота з прислів'ями і приказками – цікава, багатогранна, необхідна на уроках. Є можливість застосовувати їх на будь-якому етапі уроку: із них можна почати й завершити заняття, можна пояснити певні граматичні явища чи використати для покращення вимови як фонетичну зарядку.

Фонетичні вправи можуть бути такими:

- Тренування звуку [w] – «*Where there is a will there is a way. Watch which way the cat jumps. Which way the wind blows*».
- Тренування звуку [m] – «*So many men, so many minds. To make a mountain out of a molehill*».
- Тренування звуку [b] – «*Don't burn your bridges behind you. Business before pleasure*».

Вивчення граматики з використанням прислів'їв та приказок полягає в пошуку певних речень до відповідного правила. Наприклад, приказка «*don't teach your grandmother to suck eggs*» може пояснювати дітям будову речень наказовим способом. Під час вивчення неправильних дієслів доречно використати таке прислів'я: *One link broken, the whole chain is broken*. При ознайомленні учнів з модальними дієсловами вчитель може використати приказку *When pigs can fly*.

Під час вивчення прислів'їв та приказок цей вид роботи можна застосовувати в парах чи групі. Варіанти цієї роботи мають такий вигляд:

- учні можуть відгадувати значення прислів'їв за одним словом;
- учитель говорить початок прислів'я, а учні – кінець;
- учні «ланцюжком» можуть озвучувати слова прислів'я;
- діти можуть шукати український еквівалент англійської народної творчості;
- командні змагання (та команда, яка називає прислів'я останньою, виграє);
- учитель може говорити слова з прислів'я вроздріб, а учні складають речення в правильному порядку.

Висновки. Поезія пробуджує інтерес до критичного й аналітичного сприймання твору, сприяє розширенню загальнокультурних навичок, а також розвиває почуття естетики. Разом із перекладом та оригінальним віршем дітям набагато легше пригадати певне слово. Чим дорослішими стають учні, тим складнішу й водночас цікавішу поезію можна використовувати на уроках.

Так, поезію можна застосовувати як фонетичну зарядку з метою релаксації на уроці, удосконалення мовленнєвих навичок, закріплення лексичного та граматичного матеріалу.

Безперечно, на сьогодні знання іноземної мови має вкрай вагомe значення в житті кожної людини. Для того, аби спілкуватися нею, необхідно володіти розмовною мовою, яка часто містить прислів'я та прикази, без знання яких важко зрозуміти носія мови. Тому їх розуміння та використання у мовленні допомагає використовувати їх у спілкуванні, надаючи додаткового колориту своїй мові і максимально наближаючи її до мовлення носія. Робота з прислів'ями та приказками є важливим компонентом у вивченні англійської мови, оскільки знайомство учнів із народною творчістю сприяє інтеграції в середовище іншомовного спілкування, збагачує словниковий запас учнів.

Література:

1. Вознюк Л. Англо-американські прислів'я та приказки : дослів. пер., укр. паралелі. Т. : Підруч. і посіб., 2008. 223 с.
2. Любченко О. С. Використовуємо англійські прислів'я та фразеологізми. Харків : Основа. 2012. 80 с.
3. Протопопова Н. Л. Методичні прийоми з розвитку лексики на уроках іноземної мови. Харків : Основа, 2014. С. 35–37.

Bilashova Daryna. Methodical techniques for vocabulary development at the English lessons

The article deals with modern methodological techniques for learning new words and expressions at English lessons at schools. It is proposed to study vocabulary using examples of poetry, as well as proverbs and sayings.

Key words: *vocabulary, proverbs, sayings, methods of teaching English.*

Scientific supervisor – Halyna Sosoi, Senior Lecturer, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 821.111.09-312.6

МІСЦЕ Й РОЛЬ АВТОБІОГРАФІЧНИХ ТВОРІВ У ТВОРЧОМУ ДОРОБКУ ЧАРЛЬЗА ДІККЕНСА («ДЕВІД КОПЕРФІЛД», «ПРИГОДИ ОЛІВЕРА ТВІСТА», «ВЕЛИКІ СПОДІВАННЯ»)

Дарина Олегівна Білашова

Науковий керівник – Наталія Іванівна Тарасова, к. філол. н., доцент, доцент кафедри світової літератури, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

У роботі досліджено автобіографізм у творах Чарльза Діккенса («Девід Копперфілд», «Пригоди Олівера Твіста», «Великі сподівання»), вивчено жанрово-стилістичні особливості автобіографічних творів, визначено відмінність між автобіографічним твором та автобіографічними мотивами. Виявлено прототипи образів, якими слугували близькі та рідні люди письменника.

Ключові слова: автобіографічний роман, жанрово-стилістичні особливості, прототип, автобіографічні мотиви, дитинство, автобіографія.

Постановка проблеми. Твори Чарльза Діккенса ще й досі залишаються актуальними, адже в них він порушив проблеми, які були важливими не лише для англійського суспільства, спробував розв'язати їх. Найбільше вражає любов Діккенса до скривджених та бідних. У ній не можна побачити фальшивості, ці почуття – справжніми. Для письменника не було відмінності між людьми, у його очах всі були рівними. Проблема поділу суспільства залишається нерозв'язаною і сьогодні, адже не кожен може осмислити світ і людей, як це робив Діккенс – письменник дивовижного таланту, захоплений пристрасними почуттями до людей. Він довів це своїми сюжетами і вчинками, зробив усе, що було в його силах, щоби допомогти бідним та нещасним. Поділяємо думку дослідників у тому, що жоден інший англійський письменник не прославився так, як Чарльз Діккенс. Пошана та визнання прийшли до нього вже після першого твору. Його популярність зумовлена тим, що він досить глибоко відчував та переймався змінами в Англії, виражав думки, прагнення і сподівання багатьох людей. Провідною темою творчості Діккенса завжди була проблема боротьби добра і зла, адже він вважав, що відносини в суспільстві безпосередньо впливають на це. У творах письменника порушено низку важливих соціальних проблем. Складається враження, ніби сам письменник переживав ці події та труднощі. То, можливо, він пише про себе? Можливо, ці твори є автобіографічними? Це питання лишається актуальним у сучасному літературознавстві.

Мета статті – визначити місце й роль автобіографічних творів Чарльза Діккенса як у його творчому доробку, так і в світовій літературі. **Об'єкт** дослідження – твори Чарльза Діккенса «Девід Копперфілд», «Пригоди Олівера Твіста», «Великі сподівання». **Предметом** дослідження слугують автобіографічні мотиви у зазначених творах.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, роман автобіографічний – жанровий різновид роману, у якому основним персонажем виступає сам автор, а події, уміщені у фабулі, – достеменні події з його життя [2, с. 594].

Не можна сказати, що твори Діккенса – автобіографічні романи чи нариси, оскільки в них немає тих рис, які мають бути в автобіографічних творах. Таким текстам властиві певні особливості: оповідь від першої особи в минулому часі, опис та ідентичність автора. Оповідь від першої особи ведеться для того, щоб у читача було відчуття єднання та близькості між ним і письменником. Так вони стають ближче, і в автора

з'являються нові прихильники. Можна сказати, що такою хитрістю письменник розміщує читача зручним для себе способом та завойовує його увагу.

Розповідь в минулому часі служить для відмінності часу від реальності. Читач під час опрацювання матеріалу переноситься на кілька століть у минуле й одразу відчуває на собі всі ці старі звичаї, закони та буденність. Можна зробити висновок, що оповідь від першої особи в минулому часі – вимога, завдяки якій читач і оповідач зближуються й занурюються в одну й ту саму реальність, яку створив письменник.

Опис та ідентичність автора також належать до вимог до автобіографічного твору. Можна сказати, що це почерк письменника: його орфографічні й лексичні «звички». За допомогою описів оповідач може досягти свідомості читача та відтворити в його свідомості ті події, які були ключовими на думку письменника.

Твори «Великі сподівання» і «Девід Копперфілд» дещо схожі між собою і мають автобіографічні мотиви, аналіз яких наведено нижче.

Якщо говорити про «Великі сподівання», то початок створення вони беруть із фрагмента автобіографії, яку, на щастя, Чарльз Діккенс не знищив. Неможливо читати роман, не відчуваючи присутності письменника в книзі: зображення й оцінка Піпа – це уявлення про молодого себе. Характер Піпа був сформований багатьма особистими деталями молодості та зрілості автора. У цьому фрагменті він досліджує і, можливо, позбувається почуття провини й сорому, які переслідували його все життя. Діккенс здебільшого писав про сиріт, оскільки відчував себе покинутим батьками. У «Великих сподіваннях» Піп залишився сиротою, а його старша сестра та її чоловік замінили йому батьків.

Варто згадати також нещасливе кохання Чарльза Діккенса. Письменник у молодості любив Марію Біднелл. Але, на превеликий жаль, вона відмовила йому у почуттях, це стало матеріалом для створення образу Естелли. У 1836 році Діккенс одружився з Кетрін Хогарт. Вони мали 10 дітей, але все одно розлучились. До цього часу письменник встиг написати «Великі сподівання» і завести роман з Еллен Тернан. Більшість листів із цією жінкою спалено самим Діккенсом. Можна сказати, що різні емоції могли б затьмарити пам'ять про минуле. Тоді виходить, що герой твору Піп також ненадійний як оповідач, бо розповідає все з пам'яті. Такою ситуацією є незрозуміла сума грошей, яку надає міс Хевішем для Піпа. Чи то елемент оповіді, чи то помилка автора в цифрах – не зрозуміло.

Ще однією перепоною є те, що ці спогади – із дитинства, вони не є точними й об'єктивними. Домінуючою емоцією є почуття провини: начебто його вина в чийось проблемах, а також сором за статус низького класу в суспільстві.

Підтримка Діккенсом вдосконалення законодавства про дитячу працю та умови ув'язнення показує, що він справді є хорошою людиною.

Його поїздка до Америки була насичена сподіваннями на хороше життя, однак він, як і Піп, помилявся. Умови рабства і в'язниць, поведінка політиків і багато інших унікальних американських манер роздратували письменника. Сам основний герой роману був максимально схожим на Чарльза Діккенса: життя та суспільство, у якому він жив, було повністю взято із власного життя письменника.

Наступним твором для аналізу став «Девід Копперфілд». Це, до речі, улюблений твір письменника, за його словами: «...З усіх моїх книг ця мені подобається найбільше. Я люблячий батько для кожної дитини, і ніхто ніколи не зможе так любити цю сім'ю щиро, як я їх люблю... Але, як і в багатьох батьків, у моєму серці є улюблена дитина. І її звать «Девід Копперфілд»...» [1, с. 436].

Чарльз Діккенс у цьому романі нібито втручається в зображення подій, комбінує життя зі своєю суб'єктивністю у творі. Своєрідна емоційна правда Девіда Копперфілда тісно пов'язана зі своїм автором. Подібно до Чарльза Діккенса, основний так само пройшов путь від щасливого дитинства до страшних реалій дорослого життя. Але це сталося швидко, не так, як мало би бути. Девід живе разом із люблячою матір'ю в мирі та злагоді, доки Пігготті Рукер не порушив цього. Далі ж для хлопця почалися страшні муки в новій сім'ї: «Мердстоуни мене не любили. Моя мати боялася бути доброю коли я був у кімнаті, і вона весь час боялася, що я можу щось зробити або сказати, і створить проблеми. Тож я тримався подалі. Я сидів у своїй спальні й читав; або знаходився в кухні з Пігготті, а коли я був із Мердстоунами, я мовчав» [3].

Хоча Девід і не є альтер-его Діккенса, його характер і кар'єра мають багато подібностей із письменником. Деякі інші персонажі мають реальні моделі, зокрема: Містер Мікобер – батько Чарльза Діккенса, Дора – Марія Біднелл. Досвід Девіда на складі є прямим і єдиним відтворенням найтемнішого і найболючішого періоду власного дитинства Діккенса. Протягом усього твору можна прослідкувати психологічну духовність та інтелектуальний розвиток основного героя від народження до зрілості.

Відомим фактом також є те, що перші літери імен головного героя та письменника взаємно обернені. Тобто з С (Charles) Д (Діккенс) перетворюється на Д (Девіда) С (Копперфілда).

Девід Копперфілд – провідний персонаж роману, а не прототип Чарльза Діккенса. Оскільки у творі та реальності є багато розбіжностей, назвати роман автобіографічним ніяк не можна. До прикладу, у творі ми бачимо, що батько основного героя помирає, коли Девіду виповнилося 6 місяців. Але ж батька Чарльза Діккенса кинули до боргової в'язниці. Письменник був другим із восьми дітей у сім'ї, а основний герой твору – єдиним сином. Отже, можна сказати, що Чарльз Діккенс використовує вигадку, щоби показати свій досвід.

Продовжуючи виявлення автобіографічних мотивів, доречно пригадати створення роману «Пригоди Олівера Твіста», яке припадає на

1836 рік. У цей час почали відбуватися певні наслідки «Закону про бідних», суть якого полягала в утриманні людей або цілих сімей, які не можуть себе забезпечити, за кошти парафії. Чоловіки, жінки, діти мусли виконувати нікому не потрібну роботу. У таких робітничих будинках зазнавали страшних страждань.

Чарльз Діккенс вирішив зобразити у своєму романі саме дитячі переживання, бо знав із власного дитинства, як важко працювати на фабриках, служити за дрібні копійки. У цьому і знаходимо автобіографічний мотив. Чарльз Діккенс став своєрідним захисником дитячих мрій про світле майбутнє. Завдяки його творчості та незламним образам люди почали звертати увагу на нікому не потрібних дітей, які могли заробляти на вулицях або ще гірше – красти.

Сам письменник часто говорив, що цей твір – роман-виховання, у якому основна тема – зображення непотрібної, самотньої дитини у несправедливому світі.

Олівер Твіст – основний герой твору. Він – сирота, оскільки мама померла при пологах. На його долю випадає безліч випробувань, починаючи від виховання у безвідповідальної місіс Май на фермі, закінчуючи несправедливістю й тяжкою працею в робітничому домі. Дитинство Олівера пройшло без ласки, теплого слова підтримки чи елементарної любові. Парафіяльний сторож часто бив маленького хлопця. Олівер ставав наживкою у крадіжках, злочинах, тяжко працював за харчі, якими не можна було годувати людей. Після робітничого дому новим випробуванням став зведений брат Монкс, який намагається посадити Олівера до в'язниці, аби загарбати спадщину до своїх рук. Тут Чарльз Діккенс засуджує зажерливість та жадобу.

На долю Олівера випало багато випробувань у вигляді поневір'яння та приниження. Але врешті-решт він зміг знайти своє місце у цьому світі. Хлопець був чутливим, добрим, найосновніше – у ньому був могутній дух, бажання вижити у несправедливому світі. Це і врятувало його від смерті в робітничому домі. Можна сказати, що в цьому він схожий із Чарльзом Діккенсом, своїм літературним батьком. Письменник також важко працював задля своєї слави. Йому потрібно було пройти крізь фабрику, борги батька, нудну роботу в адвоката, щоб дійти до свого щасливого кінця.

У романі «Олівер Твіст» Чарльз Діккенс зобразив повсякденне життя найнижчих представників англійського суспільства, реалістично змалював жахливі умови робітничих будинків. Отже, в історії основного героя письменник знову-таки описує своє життя, тобто наявні автобіографічні мотиви. За допомогою публікації «Пригоди Олівера Твіста» автор зміг скерувати увагу суспільства у правильне русло. Це стосується і закону про бідних як засобу допомоги бідним. Тим не менш, у романі Діккенс виходить далеко за межі простого досвіду робітничого будинку, описуючи убогі вулиці Лондона, темні пивні лавки, злодійські

притони. Так він надав право голосу всім тим, хто його не мав, установлюючи зв'язок між політикою, літературою та суспільством.

Така критика англійського суспільства не змогла пройти осторонь інших відомих письменників, які почали цікавитися романом, аналізувати його. Один із літературних діячів, Честертон, говорив, що цікавість книги полягає не стільки в неперевершеності Діккенса, скільки у розкритті тих моральних інстинктів, які були складниками характерів. «...Потворність, яку надав відтінком чесності Діккенс, урешті-решт стала заключним чудовим завершенням...»

Висновки. Отже, досліджувані романи Чарльза Діккенса не зараховуємо до автобіографічних творів, адже не знаходимо в них риси автобіографічного роману. Творчий доробок митця містить романи з автобіографічними мотивами, деякі образи у творах мають схожість з автором або ж людьми із його реального життя. Майстер прози мав бажання написати працю про своє життя, але через важку дитячу травму кожна спроба увінчувалась невдачею. Усі чорнові роботи було знищено, а біографія Джона Фостера, друга Чарльза Діккенса, у деяких місцях не відповідає дійсності.

Так, твори «Пригоди Олівера Твіста», «Девід Копперфілд», «Великі сподівання» вміщують автобіографічні мотиви. Прототипами образів були як близькі люди, так і сам письменник. Девід Копперфілд – основний герой роману, а не прототип Чарльза Діккенса. Оскільки у творі та реальності є багато розбіжностей, назвати роман автобіографічним не можемо. Містер Мікобер мав окремі риси батька письменника. Марія Біднелл, невзаємне кохання Чарльза Діккенса, зображена як Дора, що повністю уособлювало її характер та поведінку.

Література:

1. Forster J. The life of Charles Dickens. URL: https://web.seducoahuila.gob.mx/biblioweb/upload/the_life_of_charles_dickens.pdf
2. Гром'як Р. Т. Літературознавчий словник-довідник / ред. Ковалів Ю. І., Теремко В. І. Київ: Академія, 2007. С. 751. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Hromiak_Roman/Literaturoznavchyi_slo_vnyk—dovidnyk.pdf
3. Діккенс Ч. Пригоди Олівера Твіста. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=132>

Bilashova Daryna. The place and role of autobiographical works in the creative work in Charles Dickens («David Copperfield», «The adventures of Oliver Twist», «Great expectations»)

The article contains an examination of the autobiography of the works of Charles Dickens («David Copperfield», «The Adventures of Oliver Twist», «Great Expectations») and studies of the genre and stylistic traits of autobiographical works, defines the difference between an autobiographical work and autobiographical motives. Prototypes of images of the writer's relatives and friends were also found.

Key words: autobiographical novel, Charles Dickens, prototype, autobiographical motives, childhood, autobiography.

Scientific supervisor – Nataliia Tarasova, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 821.161.2.09-31

ОБРАЗ ДАРУСІ В ЕПОДРАМІ МАРІЇ МАТІОС «СОЛОДКА ДАРУСЯ»

Марина Олександрівна Білуха

Науковий керівник – Ганна Іванівна Радько,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри української літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті зроблено спробу аналізу тексту еподрами Марії Матіос «Солодка Даруся» через призму образної природи твору. Авторка з'ясовує теоретичні аспекти питання, а також стильові особливості у творенні центрального образу.

Ключові слова: образ, Даруся, драма, людське зло, добро, енкаведисти, історія.

Постановка проблеми. У сучасному літературному процесі творчість Марії Матіос займає чільне місце, привертаючи до себе увагу критиків та читачів. Еподрама, роман «Солодка Даруся» написаний в період із лютого 2002 р. по травень 2003 р. та вийшов друком у 2004 р. У 2005 році відзначений Національною премією України імені Тараса Шевченка. Це розповідь про тяжку долю дівчинки Дарусі, її батьків, чие життя було скалічене радянськими енкаведистами у воєнний та післявоєнний період окупації радянськими військами західної частини України.

Саме жіночі образи у творчості Марії Матіос постають «ретрансляторами» історичних подій, що відбувалися протягом ХХ ст. на західноукраїнських землях, вони ілюструють перебіг суспільно-історичних процесів, що й зумовлює тему статті.

Метою статті є з'ясування ідейно-змістового наповнення, тлумачення образу Дарусі в однойменному творі Марії Матіос.

Аналіз досліджень проблеми. З-поміж досліджень творчості письменниці виокремлюємо літературознавчі розвідки Я. Голобородька, Т. Гребенюк, Т. Дзюби, Б. Червака, С. Жили, І. Римарука, С. Сипливець, М. Якубовської про поетику твору «Солодка Даруся».

Виклад основного матеріалу. Твір «Солодка Даруся» Марії Матіос справедливо називають трагедією, адекватною історії ХХ століття, а саму Дарусю – майже біблійним образом. Проте у творі більше зацентровано увагу не на історичних подіях, а на людській душі, яка їх переживає.

Перед тим, як тлумачити художній образ основного персонажа роману, з'ясуємо такі поняття як «образ», «художній образ» на теоретичному рівні У літературознавчій енциклопедії, автором-укладачем якої є Юрій Ковалів, знаходимо таке визначення: «Образ – це особлива форма художнього структурування дійсності, якій притаманна яскрава предметна чутливість» [4, с.139]. У підручнику Василя Пахаренка «Українська поетика» читаємо: «Художній образ – це суб'єктивне, конкретно-чуттєве, емоційне й естетичне відтворення митцем узагальнених явищ (закономірностей світоустрою, рис людської психіки, явищ природи тощо)» [7, с. 20].

Художній образ – це узагальнена картина життя, емоційно та естетично втілена у художню форму творчою уявою митця. У «Солодкій Дарусі», образ основної героїні розкрито через трагедію сім'ї Ілащуків – Михайла, його дружини Матронки, їхньої доньки Дарусі, а в особі цієї родини – трагедію всього буковинського народу, який пережив «звільнення» від румун «совітами». Одні люди безвідмовно виконували накази, убачаючи в цьому порятунок себе і своєї родини, інші не витримували знущань і закінчували життя самогубством. Третіх знищували фізично й морально. Ось як про це сказано в третій частині: *«Час від часу [майор Дідушенко] налітав у село, як фурія, – і разом з ним зникало кілька людей незалежно від статі, майнового стану і віку. Дехто вертався з перебитими чи поломаними пальцями, або припеченою шкірою, багато – не вернулося досі. А хто вертався – йому заціплювало рот...»* (1, с. 144).

Сама Марія Матіос говорить: «Солодка Даруся» – це, до певної міри, архетип української людини в нелюдських умовах української дійсності в часи окупацій, переділів територій і кордонів, безконечної зміни влади, безконечних випробувань серця на розрив. Не всяка психіка могла адекватно вийти з таких лещат. Однак це лише на перший погляд. Даруся – це не тільки метафора нашої історії, це іще й ключ до розуміння того, що людина – істота не тільки слабка, але й неймовірно сильна і чиста навіть у своєму каліцтві, бідності і пожиттєвій приреченості. Подеколи – навіть сильніша від здорових і вдатних. І саме цим – вища» [1, с. 5]. Письменниця розповідає про людей різних національностей у часи історичних катастроф, які не загубили свою добру душу та незнищенні пристрасті людського серця. На думку О. Романенко, триєдність людського існування як основоположна категорія, по суті – біблійна, підкреслюється письменницею навіть на композиційному рівні (роман складається із трьох частин, має підзаголовок «драма на три життя»), однак ця християнська тріада не може бути зреалізованою в епоху соціальних катаклізмів, які зачіпають долю навіть найменшої людини – Дарусі [див.: 8, с. 269].

У першому розділі М. Матіос повністю зосередилася на образі Дарусі. Авторка вдається і до її описів, і до озвученого внутрішнього голосу героїні. Дівчина постійно мовчить, тож читач здогадується про її

думки тільки за описами її думок у тексті твору: основний прийом створення цього персонажа – передача її невласне-прямого мовлення, як-от у такому уривку: *«Даруся – жінка зрілого віку («заплітає, розплітає давно поріділу косу»), хоча навіть малою вона степенна, розважлива, неначе стара бабуся. Даруся думає, бо «не вміє не думати», згадує дитинство і батьків, «стоїть у холодній купелі осені і бореться із цвяхами, забитими в голову чиїмось важким, безсердечним молотом»* [1, с. 17], плаче, *«поклавши непокриту голову в самотню червону айстру»* (1, с. 23).

У Дарусі єдиним способом внутрішнього опору є мовчання, навіть тоді, коли вона могла б сказати словами; а зовнішній опір селу, яке вважає її дурною, – це зворушливі стосунки з таким самим «дурним» в очах цілого села чоловіком – Іваном Цвичком. Проте солодка Даруся живе, по суті, із внутрішнім опором, який успадкувала від власної матері. Можна б сказати, що це не опір, а характер. Можна сказати, що це спокута гріхів, батіг історії, слід репресивного минулого і т. ін. «Але я стверджую, – говорила у доповіді на франкових наукових читаннях в Івано-Франківську авторка, – що це усвідомлений і неусвідомлений водночас внутрішній і зовнішній «рух опору» самодостатньої особистості. Хоча фактично ця особистість є німою калікою. Проте її каліцтво «здоровіше» від усіх здорових її цькувачів» [5].

Історико-психологічна проза, вимог якої дотримується М. Матіос, здатна викликати у підготовленого читача щире співчуття, глибоке усвідомлення реальних фактів української історії. Із гіркотою кидає Іван Цвичок звинувачення в байдужості і безгосподарності: *«Нема господаря у вашому селі. Залізо валяється шанцями, берегами і попід самим клубом. Пропадає задурно чиясь праця, а оцей, що з гвером, – показав очима на міліціонера, – цього не видить. А Іван Цвичок мусить це видіти. І мусить видіти, що у вашому такому гоноровому селі і при таких гонорових мужчинах нема кому Дарусиному татові обгородити могилку та траву по цвинтареві скосити...»* (1, с. 54).

Дарусині переживання, усі страшні події, пережиті в житті, вилилися в її хворобу – страшенний головний біль, від якого вона не може ні їсти, ні спати, ні навіть розплющити очі. Хвороба полишає її лише в спілкуванні з батьком, їй здається, що душа полишає тіло і летить на його голос: *«Лишилося одне тіло, нібито й не Дарусине, не зболене і не зчорніле, а чиясь чуже, незнане холодне тіло, по якому весело снують мурашки. Вона сидить, завмерла, майже не дихаючи, із заплющеними очима, ніби боїться, що ось-ось душа вернеться назад в її тіло, але вже без татового голосу»* (1, с. 29).

У цій частині твору авторка досить делікатно передала експресивність Дарусі, яка безпорадно потерпає від фізичних страждань і душевних мук. М. Матіос наголошує на тому, що її героїня – зовсім не божевільна, а перебуває в своєму – відмінному від решти – світі, у якому більше виявив людяного й суто людського. Сцена відвідування Дарусею

могили свого тата може слугувати окремою новелою в творі, адже вона виділяється своєю емоційною забарвленістю й пластичною вишуканістю письма: *«Нема барабуль, лишається жменька мукички, довго ні з чого збити татові масельця – все можна перетерпіти. Навіть довгий не-прихід сюди. Усе можна. Але щоразу, коли Даруся наближається до могилки, душа її також розгортається равликом від страху, що її зараз зустрине мертва – без татового голосу – тиша. Якщо не буде його голосу – не стане і її. Без голосу нащо їй жити?»* (1, с. 32).

В образі Дарусі помітні й риси неоромантизму: це її ментальний зв'язок із природою, відчуженість від суспільства, в якому вона живе. Авторка намагається донести до читачів думку про парадокс людського життя. Суспільство є значно сильнішим, ніж окрема особистість, майже ніколи не захищає людей. У романі воно виступає основним суддею, який часто є сліпим. Отже, у цій частині фігурує результат трагедії, про яку йтиметься у третій, «найголовнішій драмі». Перша драма «Даруся» – початок розповіді, є наслідком тієї «найголовнішої» драми.

У другій драмі «попередній» – «Іван Цвичок» – історія непростих стосунків Дарусі й Івана, які обидва виявилися не сприйнятими суспільством. Вона – перебуває в своєму світі, він також не сприймає установлений порядок, а отже, стає «юродивим» для людей. На нашу думку, цей розділ – центральний і водночас буферний, перехідний у романі. Його ідея полягає в такому: любов здатна вилікувати навіть безнадійно хворих і на певний час дає можливість забути про несправедливості цього світу. У цій частині на авансцену розповіді виходить сама оповідачка, яка, ніби виправдовуючись перед читачем, пояснює причини того, чому не може закінчити твір на мажорній ноті. Ось у XVIII розділі читаємо: *«... Я була б несказанно рада закінчити розповідь про солодку Дарусю та Івана Цвичка на оптимістичній ноті, мовляв, нарешті з'явився у бідної сироти захисник, який не дав пальцем зачепити її нікому, і зажили вони тихо-мирно, і біль покинув Дарусю, лиш хіба що не вернувся голос, але то не заважало їм тішити одне одного бодай скупими дрібничками, на які звичайна людина у повсякденному житті й уваги не зверне ніколи, як ніколи не звертає уваги дворукий на руки, а двоногий – на ноги»* (1, с. 73).

Але люди, яким є до всього діло, які хочуть знати, що робиться на чужому обійсті, виявили черствість своєї душі до цих двох, які могли жити зі своїм маленьким щастям, – і призвели до нової біди Дарусі, яка зруйнувала її такий хиткий стан, викликавши нову хвилю фізичного болю в дівчини. Важко читачам зрозуміти, чому так Даруся зреагувала на Івана, одягнутого у форму радянського солдата. Лише третя частина твору «Михайлове чудо. Драма найголовніша» дає розуміння причин драми Дарусі, її мовчання і страшних головних болей у дівчини.

Ця заключна частина оприявнює, чому Даруся стала такою, як є, – «солодкою». Виявляючи причини й наслідки горя буковинців, М. Матіос переконливо виписала емгебістів і майора Дідушенка, що цілком

одновимірно постають як негідники й нелюди (у тексті навіть проводиться паралель «люди – юди»).

Найбільша трагедія, яка пояснює, чому Дарусю називали саме так, – історія з допитами батька й аморального, на який здатні енкаведисти, допиту дівчинки. Саме дитяча правда (а Дарусю виховували чесною) призвела до трагедії родини, викликала прокльони матері («*Краще би була струїла в утробі таку нечисть чи родила німою...*»). Вербалізований образ трагічної музики-випробування вибудований на взаємопроникненні узагальнених понять – абстрактної лексики й конкретних номінацій, наповнених реальністю побутової дійсності. Авторська мова тяжіє до високого експресивного стилю. Він підсилює контраст мови автора й стилізованих діалогів, яким властиві діалектні вислови, розмовні звороти, просторічні форми. Вони врізноманітнюють інтонаційний малюнок оповіді. *«Михайло поклав руку їй на голову:*

- *Бійтеся Бога, жінко, що ви таке кажете, дитина не винна...*
- *А хто?*
- *Люде, що донесли. А ці лиш за дитину зачепилися. Хтось доніс. Може, хтось навіть з тих, хто вночі приходив. Ти видиш, що робиться. У нас люди вміють зробити добре другій людині, та й служити двом зразу вміють. Що вміють – то вміють. А дитина не розуміє. Що робиться. Ми дитину брехати не вчили. Та й хто знав, що вона все чула?» (1, с. 159).*

Авторка у драмі показує, що не тільки родина Ілащуків, але й інші жителі Черемошного виявилися незахищеними перед новими станами суспільного життя. Марія Матіос показує національне життя, національну трагедію.

– *«Де той ваш Бог, коли він відвернувся від нас, як від послідніх грішників? Чого він не відвертається від того, хто робить другому зле, а сам гараздує? Що я завинила Богові, що він прислав сьогодні мені в хату мого ката? Я думала, що за мої муки мій кат давно зогнив, а він мені сьогодні з моєї дитини ворога зробив?» (1, с. 160).*

У вже названому виступі М. Матіос зазначила: «Більших репресій супроти особи, ніж зазнає інша моя героїня – Даруся із «драми на три життя» під назвою «Солодка Даруся», годі уявити. Ця жінка, що німує більше чверті століття, репресована всіма: своєю матір'ю, яка наклала на себе руки, не зумівши переступити певних моральних принципів; односельцями (а отже, суспільством), що називають її то «солодкою», то «дурною», бо Даруся значиться в їхніх – людських – реєстрах сільською божевільною; батьком, який дочасно покинув цей світ, залишивши дочці єдину втіху – час від часу провідувати його могилу, але ці провідини щоразу повертають Дарусю до першопочатків своєї життєвої драми; репресована власною пам'яттю, яка і визначила її німоту» [5].

Висновки. Марія Матіос представила трагедію, гірку і страшну, як це буває тільки в житті. Трагедію, адекватну історії. Історію трагедії дівчини Дарусі, чие життя було понівечене жорнами історії. Даруся –

непересічна сильна особистість, яка стоїть поза суспільним добром і злом, протистоїть суспільній більшості. Ні заздрість людей, їхнє зло, плітки, відторгнення дівчини суспільством, хвороба не змусили її душу почорніти і закам'яніти.

Література:

1. Вербич В. Євангеліє від Марії, або «людина навіть у безвиході має вибір». *Сім'я і дім*. 2005. № 16 (435). 21 квітня. С. 5.
2. Голобородько Я. Соціумний інтер'єр чи психологічний дизайн? (Художні дилеми Марії Матіос). *Слово і час*. 2008. № 12. С. 81–85.
3. Шукай О. Жіночий образ як інтерпретаційна модель подій національної історії (на прикладі роману Марії Матіос "Солодка Даруся"). *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Філологічні науки*. 2016. № 2. С. 299–304. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmduf_2016_2_59.
4. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 2 / Авт.-укл. Ю. І. Ковалів. К.: ВЦ «Академія». 2007. 624 с.
5. Матіос М. В. Внутрішній опір жінки в репресивних умовах існування. *Доповідь на щорічних «франківських читаннях» у Нагуєвичах*. 2007. Серпень. URL : http://mariamatios.com.ua/zm/vistupi/vnutr_shn_j_op_r/
6. Павличко Д. Безодня, куди страшно заглянути: (Матіос М. «Солодка Даруся». – Львів, 2004). *Літературна Україна*. 2005. Ч. 2. 20 січ. (№ 2). С. 6
7. Пахаренко В. Українська поетика. Видання третє, доповнене. Черкаси : «Відлуння-Плюс», 2009. 404 с.
8. Романенко О. Семіосфера української масової літератури: Текст. Читач. Епоха. Київ : Приватний видавець Якубець А. В., 2014. 364 с.

Перелік використаних джерел:

1. Матіос М. Солодка Даруся: драма на три життя. Львів : ЛА «Піраміда», 2004. 176 с.

Bilukha Maryna. The image of Dariusia in the epic drama «Sweet Dariusia» by Mariia Matios

The article contains an attempt to analyze the text of Maria Mathios' epic drama "Sweet Dariusia" through the prism of the figurative nature of the work. The author clarifies the theoretical aspects of the issue, as well as stylistic features in the creation of the main image.

Key words: *image, Dariusia, drama, human's evil, good, NKVDsts, history.*

Scientific supervisor – Hanna Radko, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of Ukrainian Literature

УДК 821.133.1-31

ІСТОРІЯ НАПИСАННЯ ТА НОВАТОРСТВО РОМАНУ «СОБОР ПАРИЗЬКОЇ БОГОМАТЕРІ» ВІКТОРА ГЮГО

Карина Олегівна Бородай

Науковий керівник – Наталія Іванівна Тарасова,
к. філ. н., доцент, доцент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

Статтю присвячено історії написання та новаторству роману «Собор Паризької Богоматері» Віктора Гюго. Висвітлено питання перекладів романів Гюго, зокрема «Собору Паризької Богоматері». З'ясовано фактори написання роману: інтерес до Середньовіччя, суспільно-політичний контекст того часу, особиста трагедія письменника. З-поміж специфічних рис твору названо такі: заголовкова категорія, «Собор» – як один із основних героїв роману, відкриття автором Середніх віків, відкриття Віктором Гюго жінки.

***Ключові слова:** роман, новаторство, французька література, Віктор Гюго, літературознавство.*

Постановка проблеми. Зацікавлення творчістю національного письменника Франції Віктора Гюго українською перекладацькою та літературознавчою спільнотою – варіативне. Роки шаленої популярності змінюють роки повного забуття. Творчість Віктора Гюго віддавна привертала увагу українських перекладачів (І. Франко, Б. Тен, Н. Агаджанян, П. Тернюк, М. Тернюк та ін.), літературознавців та літературних критиків (В. Худицький, Я. Кравець та ін.).

Найперший унесок у популяризацію В. Гюго на українських землях здійснив Іван Франко [6]. Невтомний трудівник пера перекладав твори зарубіжних письменників, серед них найбільш удалим є переклад драми В. Гюго «Торквемада». У 1976 році побачив світ перший український переклад «Собору Паризької Богоматері» (П. Тернюк та М. Тернюк) [7], і відтоді цей роман є одним з улюблених для українських читачів. Він також є програмовим для шкільного курсу зарубіжної літератури, що й зумовлює актуальність такого дослідження.

Мета статті – дослідити історичні умови створення та виявити новаторські риси «Собору Паризької Богоматері» Віктора Гюго. **Об'єктом** наукової розвідки є французька література, зокрема роман Віктора Гюго «Собор Паризької Богоматері», **предметом** слугує історія написання та новаторство зазначеного твору.

Виклад основного матеріалу. Віктор Гюго є одним з найвідоміших французьких письменників XIX століття, а його роман «Собор Паризької Богоматері» став класикою світової літератури, який здійснив вплив на культуру того часу та став відомим як шедевр романтичної літератури. «Собор Паризької Богоматері» – найкращий історичний роман XIX століття, опублікований у березні 1831 року. За визначенням Р. Гром'яка, «Роман «Собор Паризької Богоматері»,

створений на межі сентименталізму та романтизму, поєднав у собі ознаки історичної епопеї, романтичної драми та глибоко психологічного роману» [4, с. 59]. Історія створення цього твору пов'язана з багатьма факторами, які вплинули на життя та творчість письменника.

Першим і, можливо, найважливішим чинником створення роману була сама ідея письменника написати роман про середньовічний Париж та його культуру. Як зазначає Н. Постова, «Гюго раніше вже відзначився своїми інтересами до історії та архітектури Парижа. У 1828 році під час прогулянки з дружиною Гюго побачив Собор Паризької Богоматері та був зачарований його величчю та красою» [5, с. 37]. Літературознавець зауважує, що це розбудило його інтерес до зазначеного місця і він почав досліджувати його історію та архітектуру. Письменник проводив багато часу, досліджуючи історію Парижа, вивчаючи середньовічну архітектуру, а також глибоко аналізуючи характери своїх основних героїв. Гюго намагався передати читачам не лише красу стародавніх будівель та історію Парижа, але й духовність та релігійні переконання того часу.

Іншим чинником, який вплинув на створення роману, був суспільно-політичний контекст того часу. 1830 року у Франції розпочалося Липневе повстання, унаслідок якого була зруйнована велика кількість історичних будівель, зокрема й Собор. Це вразило письменника настільки, що він вирішив написати роман, який би відображав значення історичних місць та культурних цінностей для суспільства. Усе неспокійне, сповнене драматизму та боротьби життя Франції XIX століття відображено в творчості митця.

Третій чинник, який вплинув на створення «Собору Паризької Богоматері», був особистою трагедією письменника. Непересічність його особистості однаково сильно виявляла себе як у справах суспільних, так і в особистому житті. У 1830 році В. Гюго втратив доньку Леопольдін. У долі французького письменника сплелися трагедія смерті коханої доньки та радощі дідуся, чесноти взірцевого сім'янина на початку сімейного життя та щедроти відомого поціновувача жіноцтва у зрілі роки. Увібравши в себе історичний час і пристрасть особистих почуттів, загальнолюдський досвід різних епох і культур, творчість Віктора Гюго закономірно стала часткою світової скарбниці мистецтва. Письменник захопив читачів усіх верств та інтересів динамізмом і колористикою змальованого життя, високим і водночас непатетичним зображенням мінливої людської долі, її зумовленості часом і середовищем.

«Собор Паризької Богоматері» з'явився в ту пору, коли в Європі надзвичайного успіху набули історичні романи. Роман був одразу ж прийнятий за прекрасний текст та сюжет і завоював нечувану популярність. Так, В. Гюго безумовно вірив у прогрес, поступальність історичного розвитку людства, і це переконання стало основною ідеологічною тезою роману, визначивши не лише відображену в ньому

загальну концепцію історії, але й позначившись на роздумах письменника про долі людини та людства, культури та мистецтва, моралі та політики. У художньому плані усе перелічене знайшло адекватне відображення у драматичності сюжетних колізій, що ввібрали в себе й іманентну людському життю боротьбу протилежностей, і процес безперервного співіснування у ньому старого й нового і, незважаючи на трагічність розв'язки, віру автора у торжество справедливості, добра та досконалості.

Вартим дослідницької уваги є новаторство Віктора Гюґо у його романі. Передусім це заголовкова категорія. «Собор» – як один із основних героїв роману. Він – живий, і автор кілька разів говорить про це. Собор неможливо описати одним словом. Він змінюється залежно від настрою героїв, змінюється залежно від того, яке завдання стоїть перед тим, хто в нього входить. Не випадково до архідиякона Клода Фролло приходять сам король, переодягнений кумом Тураньйо, адже той цікавиться алхімією і хоче відкрити філософський камінь – а де це зробити, як не в соборі Паризької Богоматері. Зашифровані символічні послання можуть бути будь-де: наприклад, для Квазімодо Собор – це цілий всесвіт, його рідний дім.

Як зазначає теоретик літератури Г. Яусс, «Літературний твір може зруйнувати очікування своїх читачів з допомогою незвичайної естетичної форми і поставити їх перед питаннями, рішення яких не забезпечила мораль, санкціонована релігією або державою., ще письменники епохи Відродження проголошували «конкуренцію» літератури з канонізованою мораллю» [див.: 2, с. 59].

Варто зазначити, що це були часи, відомі своєю релігійністю. Довіра до церкви завжди була більшою, ніж до влади чи монарха. Священники користувалися великою пошаною не тільки у бідноті, інтелігенції, а й у владній верхівки, тому будь-яке слово проти служителів культу вважалось ерессю. Як зауважує Н. Постова, «В. Гюґо неодноразово піддавав гострій критиці діяльність клерикальної інтелігенції за її задогматизованість та духовну відсталість. Однак він не вважав себе ніяким войовничим атеїстом, а скоріше був письменником-вільнодумцем, що з позицій досягнень тодішньої європейської науки дивився на світ та його явища» [5, с. 52].

Другим новаторством роману є те, що В. Гюґо відкрив Середні віки, оскільки Середні віки довгий час розуміли як похмуру епоху, епоху мракобісся, невігластва. До речі, і в нього це зовсім не світла епоха, але епоха надзвичайно «родюча», яка здатна породити справжні почуття й викликає власне непідробний інтерес, а не лише у контексті боротьби із забобонами.

У В. Гюґо були попередники. Традиція англійського готичного роману була досить популярною, але в таких творах зазвичай відбувалося щось надприродне, мешкали такі істоти, які навіть не існували в реальному житті. Відомими на той час були історичні романи

Вальтера Скотта, і, звісно, В. Гюґо їх читав. Щось він запозичив у нього безпосередньо, особливо з роману «Квентін Дорвард», а саме: спостерігаємо схожість короля Людовіка XI з Людовіком із роману французького автора, наявні також герої-вигнанці, цигани – хоча тема ромів не так часто фігурувала в літературі того часу. В. Гюґо черпав із цього джерела, привносячи своє власне мистецьке бачення. Він пробудив інтерес до почуттів, коли почуття набагато важливіші за обов'язок. Насправді тут ніхто не виконує свої обов'язки. У цьому, до речі, і полягає відмінність Вальтера Скотта від В. Гюґо: герої В. Скотта вірні своєму обов'язку – вони ризикують, іноді гинуть, але вірні йому до кінця. У В. Гюґо основним є почуття: любов, пристрасть, ненависть. Це набагато важливіше, ніж дотримання будь-якого обов'язку. Наявне в романі і протистояння владі. Середньовіччя для Віктора Гюґо – епоха революційна з тиранічною владою, яку письменник не дуже любив. Присутній народ, хай навіть дуже екзотичний, жебраки, роми, котрі готові кинути виклик цій владі.

Третім новаторством роману є відкриття автором жінки. Світ жінок, які виправдані саме своєю любов'ю, своєю пристрастю, хай навіть неправильними, безглуздими. Об'єкт кохання Есмеральди, Феб, – людина, яка її зрадила. Він є вродливим, справляє враження шляхетної людини, але насправді не вартий її, проте Есмеральда робить свій вибір, і в цьому її велич, її краса, і вона варта будь-якого поклоніння.

Висновки. Отже, роман Віктора Гюґо «Собор Паризької Богоматері» продовжує залишатися об'єктом наукових досліджень, приваблює перекладачів, літературознавців та пересічних читачів, подібно до того, як Нотр-Дам, що височить посеред сьогочасного Парижа, символізує не лише колишню велич творчого генія Середньовіччя, але й животворну актуальність духовних поривів сучасності. Роман Віктора Гюґо є прикладом художньої майстерності й поетичної манери, що відображає суспільні та політичні реалії Франції того часу. Підкреслюємо беззаперечне новаторство французького автора в романі «Собор Паризької Богоматері» та актуальність цієї теми для подальших досліджень.

Література:

1. Бодик О. Рецепція софійності в «Собор Паризької Богоматері» В. Гюґо. URL : <https://vseosvita.ua/library/recepacia-sofijnosti-v-romani-vgugo-sobor-parizkoi-bogomateri-128955.html>
2. Копистянська Н. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства. Львів : ПАІС, 2005. 368 с.
3. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 2 : М–Я. 624 с.
4. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 344 с.
5. Постова Н. Поетика романтичного історичного роману: «Собор Паризької Богоматері» В. Гюґо. Донецьк, 2002. 244 с.

6. Франко Іван. Зібрання творів : в 50-ти томах. Київ : Наукова думка, 1978. Т. 12.
7. Худицький В. Історія одного перекладу. URL : <https://zn.ua/ukr/personalities/tak-bulo-treba-istoriya-odnogo-perekladu-.html>

Borodai Karina. History of writing and innovation of the novel «Notre-Dame de Paris» by Victor Hugo

The article is devoted to the history of writing and innovation of Victor Hugo's novel «Notre-Dame de Paris». The article discusses issues related to translations of Hugo's novels, particularly «Notre-Dame de Paris». Factors that led to the writing of the novel are also explored, including the author's interest in the Middle Ages, the socio-political context of the time, and the personal tragedy of the writer. Among the specific features of the work, the article mentions the title category, «Notre-Dame de Paris» as one of the main characters in the novel, the author's revelation of the Middle Ages, and Victor Hugo's discovery of women.

Key words: novel, innovation, French literature, Victor Hugo, literary studies.

Scientific supervisor – Nataliia Tarasova, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 811.111'25:070(477)

ПЕРЕКЛАД АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ НОВИН УКРАЇНСЬКОЮ: ВИКЛИКИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІАПРОСТОРИ

Анна Олексіївна Важеніна

Науковий керівник – Руслана Григорівна Шрамко, к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

У статті з'ясовано основні проблеми, що стосуються перекладу новин з англійської мови українською крізь призму українського медіапростору.

Ключові слова: новини, мас-медіа, переклад, перекладацькі трансформації.

Засоби масової інформації оперативно реагують на будь-які зміни у різних галузях світового суспільства. Уплив журналістських текстів залежить від їхньої доступності, значущості, логічності інформації, аргументованості та відповідності очікуванням адресата й авторитету адресанта. У новинах присутня психологічна детермінованість: їх не розглядають як безособові стосовно того, хто їх створив чи отримав. Автор ставить акцент на певних аспектах у тексті, а читач зіставляє їх зі своєю картиною світу та розумінням обставин. Важливо при цьому, аби адресант ураховував особливості сприймання та розуміння сказаного адресатом.

Напружені зв'язки між основними світовими державами, які нещодавно загострилися, актуалізують проблему репрезентування інформації в ЗМІ загалом та адекватного перекладу новин зокрема. Під час перекладу іноземномовних новин часто відбуваються відхилення від узвичаєних норм, спрямовані на маніпулювання свідомістю отримувача та налаштування його на певний «кут зору» [див.: 1].

Згідно з дослідженнями та публікаціями, згідно з теорією Т. ван Дейка, новинний дискурс є одним із видів дискурсу ЗМІ [див.: 3]. Він вирізняється наявністю ключової події, що є основою для повідомлення, тла як контексту, що надає додаткову інформацію, та коментарів, які містять висновки або прогнози автора щодо описуваної події. До переліку найосновніших вимог, які висувають до мови тексту новин, узагальнено можемо зарахувати вживання пасивних граматичних конструкцій (на -но, -то), наявність мовних кліше чи висловів, стислість викладу, іменники-атрибутиви, лексико-граматичну компресію повідомлення.

Сучасні новинні тексти електронної преси інтегрують різноманітні семіотичні коди, як вербальні, так і невербальні. У публікаціях використовують відео, аудіо, фотографії, ілюстрації, таблиці, графічне та шрифтове оформлення, що допомагає виділити важливу інформацію та звернути увагу читачів.

Адаптуючи політичну модель масової комунікації, зорієнтовану на переклад, що заbazована на теоріях Г. Маццолені та М. Бенхегі, можна виділити три можливі підходи до перекладу новин:

- ✓ *об'єктивний* – із передаванням усіх фактів без скорочень та доповнень, зі збереженням форми оригіналу;
- ✓ *конструктивний* – віддзеркалення лише змісту статті без збереження форми оригіналу;
- ✓ *суб'єктивний* – завдання перед перекладачем полягає в тому, щоби представити подію в певному світлі, а отже, додається інформація до перекладу, якої немає в оригіналі статті, для досягнення необхідного ефекту [див.: 2].

Мова ЗМІ охоплює всі тексти, що генерують та поширюють у засобах масової інформації. Вона являє собою стійку систему внутрішньої мови, що вирізняється певним набором мовностилістичних особливостей [4]. Мова ЗМІ містить різноманітні семіотичні коди, такі, як вербальні та аудіовізуальні, специфічні для кожного засобу масової інформації: друку, радіо, телебачення та Інтернету.

Основу концепції «мова ЗМІ» становить вивчення мовностилістичних та медійних рис конкретних видів масової інформації: мови преси, радіо, телебачення, використання мовлення в Інтернеті. Медіалінгвістика зосереджена на особливій концепції медіатексту, розглядаючи його як систему знаків, що виходить за межі вербального рівня.

Однією з чільних особливостей текстів ЗМІ усіх жанрів є поєднання елементів повідомлення та впливу. Незважаючи на те, що основна функція масової комунікації – передача інформації, це зрідка відбувається нейтрально. Зазвичай передача інформації супроводжується оцінкою, мовними засобами та прийомами, спонукаючи аудиторію реагувати на передаване повідомлення.

У мові ЗМІ важливо враховувати також особливості кожного з жанрів, а також загальні риси, що відрізняють її від інших стилів.

Оскільки ці характеристики значною мірою формують специфіку перекладу медіатекстів, перекладач повинен перед початком роботи розуміти їх. Також важливо вказати, що перекладач має осмислювати текст оригіналу, його загальний зміст та кожен елемент на всіх рівнях – окремі слова, речення, надфразові одиниці, уесь текст загалом. У процесі перекладу новинного дискурсу може бути викладений як повний переклад, так і інтерпретація. Один і той же текст у новинних повідомленнях може бути розглянутий по-різному залежно від мети, автора, аудиторії та політичного контексту в конкретній країні та світі.

Література:

1. Кудрявцева Л. О., Дядечко Л. П., Дорофєєва О. М., Філатенко І. О., Черненко Г. А. Сучасні аспекти дослідження мас-медійного дискурсу: експресія – вплив – маніпуляція. *Мовознавство*. 2005. №1. С. 58–66.
2. Олікова М. С. Теорія і практика перекладу: навч. посіб. Луцьк: Вежа, 2000. 170 с.
3. Чайковський Я. Проблема політичного дискурсу в теорії Теу ван Дейка. URL: http://fs-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/10_2007/29.pdf
4. Шрамко Р. Г., Прийма Л. Ю. Англізми в сучасному українському масмедійному дискурсі: семантико-функційний аспект. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 28. Т. 2. С. 62-72. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.28.2.11>

Vazhenina Anna. English-Ukrainian translation of news: challenges in modern Ukrainian media space

The article clarifies the main problems related to the translation of news from English into Ukrainian through the prism of the Ukrainian media space.

Key words: news, mass media, translation, translation transformations.

Scientific supervisor – Ruslana Shramko, PhD (Language), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 811.111'25:81'373.46:657

ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЯКІСНОГО ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Станіслав Ігорович Василішин

Науковий керівник – Валентина Іванівна Воскобойник,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

Визначено способи досягнення еквівалентності та адекватності перекладу за допомогою лексичних трансформацій на прикладі Міжнародних стандартів фінансової звітності, офіційно імплементованих в Україні.

Ключові слова: лексичні трансформації, переклад, еквівалентність перекладу, облік, фінансова звітність.

Економічний англійськомовний дискурс становить понад 90% всієї бухгалтерської професійної лексики, оскільки саме англійська мова визнана міжнародною мовою бізнесу, менеджменту, обліку та фінансової звітності. Тому особливої актуальності набувають питання, пов'язані із досягненням якісного перекладу англійськомовної бухгалтерської термінології як у контексті запровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ) в облікову практику України, так і в площині правильної їх інтерпретації та підготовки якісних фінансових звітів бізнес-суб'єктами. Саме цим зумовлена **актуальність** цієї роботи.

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних та визначення проблемних аспектів лексичних трансформацій як складника якісного перекладу англійськомовної бухгалтерської термінології.

Об'єктом дослідження є англійськомовні тексти МСФЗ та їхній переклад українською. **Предметом** роботи є лексичні трансформації, які використовують під час перекладу англійськомовної бухгалтерської термінології МСФЗ українською мовою.

Досягнення адекватності та пошук відповідників (еквівалентів) є однією з базових проблем науки про переклад. На думку Н. Проценко, «адекватний, або ж еквівалентний, переклад – це переклад, який здійснюється на рівні, необхідному й достатньому для передачі незмінного змісту при дотриманні відповідного плану вираження, тобто норм мови» [1, с. 65]. Саме завдяки еквівалентності можливе збереження формальних, семантичних особливостей лексем. Досягнення еквівалентності перекладу забезпечують використанням різноманітних граматичних, стилістичних та лексичних трансформацій, які перевірені тривалою практикою перекладу економічних текстів.

Використання лексичних трансформацій досить часто спостерігається при перекладі термінів англійськомовної економічної

термінології, зокрема й професійної лексики сфери бухгалтерського обліку.

Розглянемо практичні випадки використання лексичних трансформацій під час перекладу фрагментів МСФЗ (*International Financial Reporting Standards – IFRS*) [2], які офіційно імplementовані до законодавства України та мають офіційний переклад [3]. Найпоширенішими, зокрема, є такі типи лексичних трансформацій, як:

- ✓ генералізація (*property, plant and equipment – основні засоби*);
- ✓ конкретизація (*trade and other payables – торговельна та інша дебіторська заборгованість; internal information – фінансова інформація з внутрішніх джерел; outcomes – фінансові результати діяльності*);
- ✓ калькування (*non-profit – неприбутковий; intangible assets – нематеріальні активи; interim financial statements – проміжна фінансова звітність; understandability – зрозумілість; non-current assets – непоточні зобов'язання*);
- ✓ транскодування (*overdraft – овердрафт; controlling – контролінг; amortisation – амортизаційний*);
- ✓ описовий переклад (*verifiability – можливість перевірки показників (яка допомагає запевнити користувачів у тому, що інформація правдиво подає економічні явища); write-downs of inventories – списання запасів до чистої вартості реалізації; contingent rent – непередбачена орендна плата (частина орендних платежів, яка не є фіксованою за сумою, а базується на майбутній величині чинника, який змінюється, але не внаслідок плину часу)*). Як видно з прикладів, описовий переклад часто супроводжує калькування або транскодування.

Якісний переклад термінів, що вживають у сфері бухгалтерського обліку та фінансової звітності, є надзвичайно важливим у контексті євроінтеграційного вектору України, оскільки він слугує запорукою формування ефективних управлінських рішень стейкхолдерами на основі достовірної, якісної, релевантної та своєчасної облікової інформації.

Так, одним із найбільш поширених типів логічних перетворень у процесі досягнення максимально якісної еквівалентності перекладу є застосування лексичних трансформацій з обов'язковим урахуванням специфіки термінології та стилю тексту. Використання лексичних трансформацій є вирішальним чинником у процесі якісного перекладу англійськомовної бухгалтерської термінології, особливо щодо термінів, що зрідка вживають в українськомовному економічному узусі. При цьому вирішення проблеми пошуку еквівалентів має враховувати специфіку бухгалтерських термінів та їхній нормативно-правовий статус як в українському, так і міжнародному законодавстві.

Література:

1. Проценко Н. В. Лексико-семантичні підстановки в перекладі англійськомовних текстів. *Філологічні студії*. 2015. Вип. 12. С. 65–72.
2. IFRS Accounting Standards Navigator. Офіційний сайт Фонду МСФЗ. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/>_(дата звернення: 14.03.2023).
3. Переклад МСФЗ 2022 р. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/translation_of_international_financial_reporting_standards_2022_updated-576.

Vasylishyn Stanislav. Lexical transformations as a prerequisite of quality translation of English accounting terminology

The article is devoted to the problem of achieving equivalence and adequacy of translation using lexical transformations for rendering texts of the International Financial Reporting Standards, which are officially implemented in Ukraine into Ukrainian.

Key words: *lexical transformations, translation, translation equivalence, accounting, financial reporting.*

Scientific supervisor – Valentyna Voskoboinyk, Candidate of Philological Sciences (Language), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 821.111.09-311.6

СВОЕРІДНІСТЬ АНГЛІЙСЬКОГО ЛИЦАРСЬКОГО РОМАНУ

Іван Євгенович Вишкварок

Науковий керівник – Наталія Іванівна Тарасова, к. філол. н., доцент, доцент кафедри світової літератури, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

У статті розглянуто лицарський роман як жанр літератури. Увагу зацентовано на його особливостях та розвитку. Описано етапи становлення та еволюції лицарського роману від давніх часів до сучасності. Детально проаналізовано авторські стратегії в англійському лицарському романі, зокрема, виявлено, які прийоми й теми частіше використовують автори в цьому жанрі. Висвітлено роль лицарського роману у формуванні культурних та історичних традицій різних країн, а також з'ясовано, яким чином жанр вплинув на літературний розвиток загалом.

Ключові слова: *лицарський роман, жанр, еволюція, авторські стратегії, характерні риси.*

Постановка проблеми. Лицарський роман – тип середньовічного оповідання, який відрізняється від інших жанрів. Це зв'язна сюжетна оповідь із досить розвиненим сюжетом, у віршах або прозі, народжена в межах феодального середовища, яка відображає його смак та цікавість,

вибираючи своїх героїв з одного середовища. Із плином часу лицарство та його роман як один з основних жанрів куртуазної літератури не втрачає інтересу як зі сторони читачів, так і з позицій наукових досліджень. Адже ця цікава розповідь захоплює як героїкою подвигів, так і оспівуванням вірності лицарів як у служінні своєму сюзеренові, так і прекрасній дамі. Тож **метою** наукової розвідки є з'ясування особливостей англійського лицарського роману як літературного жанру, а також опис його впливу на історію та культуру. **Об'єктом** статті є лицарський роман як літературний жанр, а **предметом** дослідження слугують особливості англійського лицарського роману та його відмінності від інших середньовічних оповідальних жанрів, а також його вплив на історію та культуру.

Виклад основного матеріалу. Під лицарським романом розумітимемо зв'язне сюжетне оповідання з досить розвиненою фабулою, у віршах чи прозі, що народилося у феодальному середовищі, яке відображає її смаки та інтереси й вибирає в цьому ж середовищі своїх героїв. Причому ці герої можуть виступати не обов'язково у своїй реальній життєвій обстановці, але в псевдоісторичній, фантастичній, умовно орієнтальній – залежно від тематики того чи того твору чи циклу [1, с. 33].

Зазначені принципи допомагають відмежувати літературний жанр від інших середньовічних оповідальних жанрів, які відрізняються від роману або своєю комічною установкою та іншим набором персонажів, або своїм розміром і залежним від нього способом організації сюжету, або своїм алегоризмом та алегоричністю (наприклад, любовно-алегорична поема) та ін. До цього треба додати, що основним принципом, що дозволило роману сформуватися у самостійний жанр, вважаємо «принцип поглиблення у внутрішнє життя» [4].

В умовах середньовіччя «поглиблення» було, звичайно, дуже обмеженим, реалізовувалося небагатьма наївними та примітивними засобами, тому про «психологізм» лицарського роману слід говорити лише як про тенденцію, творчу установку, хоча, здається, у цьому разі це навіть важливіше за її конкретні результати.

Англійські лицарські романи зазвичай об'єднують у низку циклів. Дослідники виділяють античний, каролінзький, бретонський та власне британський цикл. Британським цей цикл, на нашу думку, правильніше називати саме тому, що він тісно пов'язаний саме з історичною областю Британії, а не всього Сполученого Королівства або якоюсь окремою його територіальною чи соціальною частиною (Лондонським королівським двором, наприклад).

Аналіз британської традиції передбачає звернення до «англійської тематики» – до романів «Король Горн» (1225 р.), «Хавелок-датчанин» (1280–1300 рр.), «Сер Бевіс з Хемптона» (1300р.), «Сер Пі з Уорріка» (1300р.), «Гамелін» (1350–1370 рр.). Ці романи широко відомі в Англії

XIV століття і посідали особливе місце в літературному процесі пізнього Середньовіччя.

Хоча британський лицарський роман був авторським твором, вагому роль у його створенні відігравав канон. Цей канон, безсумнівно, сходив до народних літературних зразків, багато в чому наслідував їх. Автори лицарського роману використовували три розміри: алітеративний вірш німецької народної поезії, восьмискладовий двовірш і tail-rhyme (розмір, у якому чергується римування перших двох рядків між собою, а третій римується з шостим, дев'ятим і т.д.)

Алітеративним віршем створено твір «Сер Гавейн і Зелений лицар», який став своєрідною візитівкою англійської лицарської літератури [2, с. 51]. Використання традиційного німецького віршованого розміру свідчить про те, що у XIII–XIV ст. зберігався інтерес до фольклору. Автори відчували необхідність у послідовному використанні мотивів фольклору, які виявлялися затребуваними у слухачів. Наслідування фольклорних зразків свідчить про проникність рамок самого жанру лицарського роману.

Романи «Сер Гі з Уорріка» та роман «Сер Бевіс із Хемптона» наповнені описами гротескних битв та пригод, де основу складає саме пригодницький сюжет. Майже обов'язковим елементом у пригодах героя лицарського роману є битва із чудовиськами. Відсилаючи до героїчного епосу, цей сюжетний прийом мандрує з твору до твору: «Сер Бевіс», «Сер Дегаре» та інші твори, поряд зі згаданими, сповнені поєдинків із драконами та велетнями. Жахи позбавлені своєї первісної сутності, вони досить схематичні і описані одними й тими ж епітетами «жахливий, потворний, злий, огидний». При цьому різні істоти, яких зустрічає герой, можуть мати абсолютно однаковий опис і різнитися лише видовою назвою [4].

Своєрідність англійського лицарського роману полягає не тільки в тому, що його автори розвивають деякі традиції жанру більшою мірою, ніж вони були розвинені на континенті [3, с. 45]. Іноді, навпаки, вони відходять від правил, що панували в лицарській літературі. Найсуттєвішим відхиленням від законів жанру є те, що ідеї куртуазності відіграють у творах незначну роль. Інтерес поетів до англійських національних традицій, специфіки британського суспільства призводив до значних відступів від літературного лицарського кодексу честі.

Лицарі в англійському циклі поведуться так, як вони поводитися в житті, не гребуючи сумнівними вчинками. У романі «Хавелок-датчанин» королевич Хавелок стає слугою кухаря корнуельського перла, що немислимо для рафінованого французького феодала. В іншому англійському романі – «Гамелін» – герой після смерті батька обділений спадком і виховується в будинку брата на правах служника. Хавелок та інші герої без особливих докорів совісті брешуть, крадуть, не гребують нечесними прийомами в боротьбі, при цьому залишаються позитивними героями роману.

Стратегія англійського автора полягає тут у реалістичному зображенні лицарів такими, якими вони могли впізнати себе в героях роману – більшою мірою ще провідниками та воїнами своїх родових спільнот, ніж континентальними феодалами. Найважливішим елементом французького лицарського роману є фантастика, у якій переосмислюють кельтські фольклорні перекази. Фантастичне у французькому лицарському романі має характер художньої реальності, яка об'єктивно існує у світі літературного твору. Слухач твору вірить в існування казкового, як і вірить у саму правдивість сюжету [5, с. 166].

В англійських романах фантастичний елемент використовують лише для різноманітності та посилення авантюрного сюжету. Жахи, чарівники та інші фантастичні персонажі існують лише завдяки вимогам жанру. Вони вже позбавлені того первісного жаху та сили, яку мали у фольклорі. У низці випадків вони виглядають і зображені комічно порівняно з розважливими й серйозними лицарями.

Ідеальне лицарство мислиться як установа міжнародна і незмінна у всі часи, однаково властива Стародавньому Риму, мусульманському Сходу та сучасній Англії. У зв'язку з цим лицарський роман зображує давні епохи життя далеких народів як картини сучасного суспільства, у якій читачі з лицарських кіл, як у дзеркалі, знаходять відбиток своїх життєвих ідеалів.

За стилем і технікою лицарські романи різко відрізняються від героїчного епосу. Чільне місце займають монологи, у яких аналізують душевні переживання, живі діалоги, зображення зовнішності дійових осіб, докладний опис обстановки, у якій відбувається дія.

Висновки. Отже, лицарський роман є тим жанром середньовічної куртуазної літератури, який з'явився у Франції в середині XII століття, потім поширився в Англії і передав багато мотивів з героїчного народного епосу (хоробрість і гречність). У роботі визначено принципи формування лицарського роману як самостійного жанру; розглянуто основні ознаки лицарського роману як жанру, відмінності від інших середньовічних жанрів; проаналізовано британський цикл романів, виокремлено його специфіку та особливості, відзначено зв'язок з історичною областю Британії; зазначено, що англійський лицарський роман зосереджений на психології героя – лицаря. Цей жанр також містить елементи екзотичних описів та фантастики, що викликає асоціації з народними казками та давніми міфами.

Лицарський роман, відокремлений від нас товстим шаром століть, породжує чимало суперечливих оцінок та упереджених висновків. Це вкотре свідчить про необхідність його детальнішого й глибшого вивчення.

Література:

1. Мамедова Ш. Дослідження англійських романів. Theoretical & Applied Science. 2016. № 8 (40). С. 33–36.

2. Прокаєв Ф. І., Кучинський Б. В., Булаховська Ю. Л., Долганов І. В. Зарубіжна література ранніх епох. К. : Вища школа, 1994. 405 с.
3. Рязанцева Т. Омріяний і неосяжний. Легенди про святий Грааль у дзеркалі світової літератури. *Людина і світ*. 2000. № 1. С. 44-48.
4. Fletcher R. H. A History of English Literature. URL: <http://www.fullbooks.com/A-History-of-English-Literature1.html>
5. Parry, G. The Seventeenth Century. The intellectual and Cultural Context of English Literature, 1603-1700. London; New York, 1989. P. 166–168.

Vyshkvarok Ivan. The peculiarities of the English chivalric romance

The article discusses the chivalric romance as a literary genre, focusing on its characteristics and development. The stages of the formation and evolution of chivalric romance from ancient times to the present are described. The author's strategies in English chivalric romance are analyzed in detail, including the techniques and themes that authors frequently use in this genre. The role of the chivalric romance in shaping cultural and historical traditions of different countries is highlighted, as well as how the genre has influenced literary development as a whole.

Key words: chivalric romance, genre, evolution, authorial strategies, characteristic features.

Scientific supervisor – Nataliia Tarasova, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 373.5.016:811.111]: 37.091.39:004.77

**ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАРЕСУРСІВ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ
МОВИ В ЗЗСО**

Анна Віталіївна Галенко

Науковий керівник – Галина Станіславівна Сосої,
ст. викл. кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті йдеться про використання медіаресурсів у шкільному викладанні англійської мови з метою поліпшення якості навчання та залучення учнів до самого процесу навчання. Також в статті подано позитивні та негативні сторони використання медіаресурсів у викладанні англійської мови в ЗЗСО. Надано корисні поради щодо використання медіаресурсів, таких, як відео, аудіо, інтерактивні матеріали.

Ключові слова: англійська мова, медіаресурси, інтерактивна дошка, викладання, ЗЗСО, презентації.

Постановка проблеми. Викладання з початком НУШ вийшло на новий рівень, адже отримало більше можливостей. Використання

медіаресурсів повинно позитивно сприяти навчанню здобувачів середньої освіти.

Мета статті – дослідити можливості використання різних медіаресурсів в процесі викладання англійської мови в ЗЗСО, а також проаналізувати переваги й недоліки використання медіаресурсів, зокрема їхній вплив на мотивацію учнів, покращення їхнього розуміння та використання англійської мови.

Об'єкт статті – викладання англійської мови в закладах загальної середньої освіти України.

Предмет роботи – використання медіаресурсів в процесі навчання англійської мови в ЗЗСО.

Виклад основного матеріалу. Вивчення англійської мови є надзвичайно важливим елементом в сучасному світі, адже це перша міжнародна мова. А з розвитком інформаційних технологій та медіаресурсів з'явилися нові можливості для покращення якості викладання англійської мови.

Цю тему досліджували викладачі іноземних мов, аспіранти й викладачі інших факультетів. Схожу тему висвітлював Ключник Р., який із педагогічної точки зору дослідив сприймання навчального матеріалу здобувачем освіти. Інтегрований підхід досліджували Овсяннікова Л. та Суховерхова О. на уроках англійської мови в ЗПТО та ЗЗСО, а також Зачепа І. досліджувала потенціал використання цифрових медіаресурсів для заняття з англійської мови.

Хотіли би навести приклади медіаресурсів, які можна було б використовувати на уроках англійської мови:

1. Відео – це можуть бути короткі пізнавальні відео з YouTube або створені власноруч учителем. Також сюди зараховуємо фільми, мультфільми, передачі англійською мовою. Перегляд сприяє покращенню слухового сприймання та розуміння англійської мови в реальних ситуаціях.

2. Аудіо – це можуть бути аудіозаписи, аудіокниги, пісні англійською мовою. Вивчення пісень на уроках англійської мови допомагає покращити учням їхню вимову та розуміння англійської мови у розмовній формі.

3. Інтерактивні матеріали, такі, як інтерактивні дошки, інтерактивні вправи, додатки на пристрої чи веб-сайти. Зараз існує багато сайтів, на яких можна безкоштовно спілкуватися з носіями мови. Неймовірна кількість додатків з інтерактивними вправами для цікавого вивчення англійської мови та легкого підвищення рівня знань із виконанням вправ. Інтерактивна дошка – об'єднання усього сказаного вище в одному. Використання інтерактивної дошки в навчанні є однією з найефективніших технологій, які допомагають покращити якість навчання і зробити процес навчання набагато захопливішим та ефективнішим. Особливо вона корисна на заняттях з англійської мови, оскільки допомагає створювати різноманітні та інтерактивні уроки, які

сприяють кращому засвоєнню мови учнями. Завдяки інтерактивній дошці вчителі можуть створювати інтерактивні презентації, відеоуроки, ігри та вправи, які не тільки сприяють засвоєнню нових знань, але й розвивають креативність, критичне мислення та навички спілкування учнів. Крім того, використання інтерактивної дошки забезпечує взаємодію між вчителем та учнями, дозволяє краще відстежувати прогрес учнів та швидше виявляти труднощі, що допомагає вчасно коригувати навчальний процес.

4. Презентації – електронні презентації, які можуть містити інформацію з різних тем у легкому представленні, можуть продуктивно допомогти вчителям показати та пояснити граматичні правила, лексичні одиниці чи інші аспекти англійської мови.

5. Комп'ютерні ігри допоможуть учням цікаво вивчати матеріал, навчатися англійській мові та підвищувати свій рівень знань, а також вправно використовувати англійську мову в реальних ситуаціях.

Отже, медіаресурси являють собою розлогий комплекс, що повинен полегшити викладання вчителя й покращити засвоєння матеріалу під час уроку англійської мови учнем.

Будь-які інноваційні методи, зокрібно вітчизняні, мають свої позитивні та негативні сторони.

До позитивних сторін використання медіаресурсів на уроках англійської мови зараховуємо такі:

1. Залучення учнів до навчального процесу: використання медіаресурсів, таких, як відео, аудіо та інтерактивні матеріали, може зробити урок більш цікавим та зрозумілим для учнів, що сприяє покращенню їхньої активності та уваги.

2. Розвиток мовних навичок: медіаресурси можуть допомогти учням покращити свої мовні навички, оскільки вони містять різноманітні мовні структури, їх використовують у різних ситуаціях, що дозволяє учням практикувати свої знання та навички.

3. Розширення кругозору: використання медіаресурсів на уроках англійської мови може допомогти учням пізнавати культуру й традиції англійськомовних країн, що сприяє розширенню їхнього кругозору та розвитку міжкультурної компетентності.

4. Підвищення ефективності навчання: використання медіаресурсів може допомогти вчителю ефективніше проводити урок та досягати поставлених навчальних цілей, оскільки вони дозволяють візуалізувати матеріал, зрозуміти його стає легшим для учнів.

5. Досягнення педагогічної мети, тобто, використання медіаресурсів допомагає досягти педагогічної мети вчителю у викладанні англійської мови, що полягає в поліпшенні якості навчання й залученні всіх учнів до самого процесу навчання.

Деякі з негативних сторін використання медіаресурсів на уроках з англійської мови можна представити так:

1. Залежність від технології – залежність від медіаресурсів може призвести до того, що учні стануть менш здатними працювати з паперовими матеріалами або без комп'ютера.

2. Відволікання від навчання – якщо медіаресурси не використовують належним чином, вони можуть стати джерелом відволікання для учнів, замість того, щоби допомогти їм у навчанні.

3. Нерівномірний доступ – не всі учні можуть мати доступ до необхідного обладнання або медіаресурсів удома, що може створювати нерівні умови для навчання.

4. Віруси та безпека – використання медіаресурсів може «відкривати» комп'ютери учнів для вірусів та інших безпекових загроз.

5. Вартість – купівля та підтримка медіаресурсів може бути дорогим для шкіл та вчителів, зокрема для тих, які працюють в менш розвинених країнах або регіонах з обмеженими бюджетами.

6. Залежність від мережі – якщо мережа школи не працює або має обмеження, це може перешкоджати використанню медіаресурсів та позитивному досвіду навчання.

Незважаючи на негативні сторони, які вчитель може безпечно обійти, можемо запевнити, що вивчення матеріалу учнями за їхньої допомоги полегшиться, адже уроки стануть набагато цікавішими та простішими для візуального сприймання.

Висновки. Отже, у статті дослідили можливості використання різних медіаресурсів під час викладання англійської мови в ЗЗСО, а також проаналізувати переваги й недоліки у використанні медіаресурсів, зокрема їхній вплив на мотивацію учнів, покращення розуміння й використання англійської мови.

Висвітлені результати дослідження можуть бути корисними для вчителів англійської мови та розробників навчальних програм, які прагнуть підвищити якість навчання та забезпечити успіхи своїх учнів.

Література:

1. Зачепа І. М. Використання цифрових медіа ресурсів на заняттях з іноземної мови. URL: <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/38352>
2. Використання медіаосвітніх вправ у проектній діяльності на уроках англійської мови в ЗПТО та ЗЗСО / Овсяннікова Л. Є., Суховерхова О. П. Портал Медіаосвіти і Медіаграмотності. URL: <https://medialiteracy.org.ua/vykorystannya-mediaosvitnih-vprav-u-proektnij-diyalnosti-na-urokah-anglijskoyi-movy-v-zpto-ta-zzso/>
3. Ключник Р. М. Використання медійних матеріалів у процесі навчання англійської мови: інтерпретація загальнодидактичних принципів. *Новітні технології навчання у вищій школі*. 2020. № 2 (20). С. 302–308. DOI: 10.32342/2522-4115-2020-2-20-35

Halenko Anna. The use of media resources in teaching English at schools

The article deals with using media resources in teaching English at schools to improve the quality of education and engaging students in the learning process. The article also presents the positive and negative aspects of using media resources in teaching English at

secondary schools. Useful tips are provided on using media resources such as videos, audio, and interactive materials.

Key words: English language, media resources, interactive board, teaching, secondary school, presentations.

Scientific supervisor – **Halyna Sosoi**, Senior Lecturer, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 821.111(73)-344

ПРОБЛЕМА КОХАННЯ В РОМАНІ СТВЕНА КІНГА «ВОНО»

Анна Віталіївна Галенко

Науковий керівник – Наталія Іванівна Тарасова,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

Автор розкриває різні аспекти кохання, віддзеркалені в образах персонажів роману Стівена Кінга «Воно». Показано, як інші мотиви, такі, як страх і самотність, ховаються глибоко в душі персонажів, впливаючи на їхні вчинки та долі.

Ключові слова: роман, любов, негативне почуття.

Майже кожному герою роману Стівена Кінга «Воно» довелося пройти через випробування коханням. Проте у всіх воно було своїм і мало різні наслідки.

У п'ятому розділі, який був присвячений Беверлі Марш, проблема кохання з'явилася вперше. У ньому розповідається про не дуже гарні відносини Бев з її чоловіком Томом. По-перше, він був дуже ревнивим – це було помітно в тому, що Том і досі згадує Беверлі її підліткову закоханість. Йому здається, що в неї залишилися почуття до Білла. По-друге, Том є дуже жорстким. Він вважав, що це нормально – бити свою жінку. Коли вона спробувала йому заперечити, що відносини не можуть будуватися на цьому, то він її вдарив. Дізнавшись про те, що жінка повинна їхати в Деррі, Том також узявся за ремінь та почав її бити. Його жорстокість не знала тоді меж. Здалося, що всі зізнання в почуттях були лише вигадкою.

Ми би не взялися запевняти, що в нього були почуття, адже в романі написано лише про його жагу до її тіла. Якщо бути точнішими, то «тіло» – це єдине, що його в ній цікавило. Можливо, Беверлі мала певні підліткові асоціації, що лишилися в ній і досі, як це буває у деяких дівчат (жінок). Відносини між ними навряд чи базувалися на коханні.

Наприкінці розділу описано сварку Беверлі з чоловіком через те, що їй потрібно було повертатися в Деррі, а він не хотів її відпускати. Бев

сильно вдарила свого чоловіка. Для неї це була остання крапля. І вона його кинула. Хоча в кінці книги описується поїздка Тома за Беверлі з метою помститися їй.

Таку ж проблему спостерігаємо в родині Едді та Майри. Майра дуже сильно кохала Едді і не хотіла відпускати в Деррі, адже хвилювалася за нього. Він замислився над тим, за що кохає Майру: *«І, ймовірно, уперше за всі ці роки, впродовж яких він її знав, Едді відчув, що може кохати її беззастережно... Але, мабуть, з цим усе гаразд. ЩО саме він мав на увазі? Те, що він нарешті вирішив, що кохати її – це нормально? Це нормально навіть попри те, що вона зовні схожа на його матір, коли його матір була молодшою, і навіть попри те, що вона їсть у ліжку «Бравні», коли дивиться «Хардкасл і МакКормік» або «Соколину грядку», і крихти завжди сиплються на його частину постелі, і навіть попри те, що вона не вельми й розумна, і навіть попри те, що вона спокійно мириться з тим, що він тримає свої ліки в аптечній шафці тому, що власні вона зберігає в холодильнику»* [1, с. 330]. Він подумав, що ці думки з'явилися лише через від'їзд, адже розлука з коханою людиною – це дуже складно. Едді не знав, коли повернеться, навіть не знав, чи взагалі повернеться. Він розумів, що його кохана жінка буде неймовірно хвилюватися за нього, як колись це робила його мати.

Зупинимось на епізоді, коли автор повернув героїв у підлітковий вік. Бен Генском закохався у чарівну Беверлі Марш. Автор не приховував його почуттів до неї. Колись Бен написав хайку для неї. Також була ситуація, коли він з Річі та Беверлі переглянули фільм жахів. Тоді Бен був дуже схвилюваний, адже так близько до неї він ще ніколи не знаходився: *«Утім, сам Бен зовсім забув про тих недоумків (вони сиділи внизу, перед екраном, тицяли одне в одного коробками з попкорном і галдиками). Причиною його мовчання була Беверлі. Її близькість була такою всеохопною, що він від цього почувався ледь не хворим. Його тіло раз у раз бралось сиротами, але варто було Беверлі бодай трохи посунутися на своєму сидінні, шкіра в нього гаряче спалахувала, як у тропічній лихоманці. Коли вона, тягнучись до попкорну, торкалася його руки своєю, його кидало в захопленій трепет. Пізніше він думав, що ті три години, які він просидів поряд з Беверлі, були найдовшими й водночас найкоротшими в його житті»*[1, с. 426]. Ці персонажі дуже різні. Бен відкритий та чесний, він прагне допомогти їй та іншим, тоді як Беверлі, на відміну від нього, є закритою, неохайною.

Спостерігаючи за стосунками героїв, розуміємо, що кохання не є чимось безсмертним і незмінним. Бен мріє про те, що він завжди буде кохати Беверлі і вона буде його кохати вічно, але реальність все становить на свої місця. У кінці роману читаємо: Бен повинен змиритися з тим, що Беверлі вирішила забути про нього та розпочати нове життя.

Бачимо у стосунках молодих людей і так званий любовний трикутник: почуття до Беверлі Марш мав і Річі Тозієр. Скажемо, що вони були не такими, як у Бена. Йому трішки подобалася її зовнішність, а

також характер: *«Бев дуже подобалася Річі. Ну, він її любив, але не в тому сенсі. Він був у захваті від її зовнішності..., проте щонайперше вона йому подобалася за те, що була крутою і мала насправді чудове почуття гумору. А ще в неї зазвичай були сигарети. Коротше, вона йому подобалася тому, що була класним хлопцем»* [1, с. 433-434]. Проте, як розуміємо, це не було почуття кохання, вона більше йому подобалася як «друг». Річі Тозіер страждав на гомофобію і боявся визнавати свої почуття.

Річі був завжди дуже близький з Едді Каспбраком, іншим членом клубу. Але коли вони вирости, Річі розумів, що його почуття до Едді переросли дружбу. Він починає усвідомлювати свою гомосексуальність, але не може знайти сміливості, щоби висловити свої почуття. Замість цього він вигадує різні жарти та відмовляється визнавати свої справжні почуття, щоб уникнути осуду спільноти.

Проблема кохання та гомофобії, з якою зіткнувся Річі, додає реалізму і глибини роману «Воно»: любов може бути складною та неприйнятною для оточуючих, але варто боротися за неї і за своє щастя.

Будучи підлітком, Беверлі мала почуття до Бена. З усіх хлопців в оточенні дівчини захопив її серце товстунчик Бен. Про це вона розповіла Річі, коли він пожартував на його адресу: *«Це не дуже гречно. Мені Бен подобається»* [1, с. 438]. Хоча пізніше стає очевидним, що вона має почуття і до Білла: *«Які б не були причини, але під кінець першої зустрічі їхнього гурту в повному складі у липні того року, тієї зустрічі, коли Білл так легко й повністю перебрав на себе керування, вона вже була шалено, більш по вуха в нього закохана»* [1, с. 691]. І ці почуття виявилися вже взаємними.

Як бачимо, основні герої роману демонструють різні аспекти кохання. Проте їхні стосунки насправді базуються на проблемах страху, самотності та втрати. Інші, другорядні, персонажі також вступають у певні стосунки, котрі проявляються у різних формах кохання, але також відображають складність людських емоцій та страждань. Тому роман «Воно» можна розглядати як глибоку, насичену, складну розмову про кохання, самотність та страх, а також про те, як емоції можуть впливати на людську поведінку й долю.

Література:

1. Кінг С. Воно : роман / пер. з англ. Щ. Красюка, С. Крикуна, А. Рогози. Харків : Книжковий Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. 1344 с.

Halenko Anna. The issue of love in the Stephen King's novel «It»

The author shows different aspects of love shown in Stephen King's novel "It" reflected in the characters. Other motives, such as fear and loneliness, are hidden deep under the surface affecting the characters' actions and fates.

Key words: *novel, love, negative feeling.*

Scientific supervisor – Nataliia Tarasova, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 811.161.2'27:070(477)

МЕДІАІНТЕРПРЕТУВАННЯ В СУЧАСНОМУ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ: ПРОБЛЕМИ Й ПЕРСПЕКТИВИ

Владислав Олегович Ганнущенко

*Науковий керівник – Руслана Григорівна Шрамко,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка*

У роботі досліджено медіаінтерпретування як перспективний напрям в українському перекладознавстві. Автор роботи аналізує історію та перспективи розвитку медіаінтерпретування в сучасному українськомовному просторі. Основний акцент зроблено на дослідженні актуальності цього напрямку перекладознавства та аналізі опитувань проведених серед населення України.

***Ключові слова:** медіаінтерпретування, перекладознавство, аудіовізуальний переклад, медіаматеріали.*

Питання якісного і своєчасного перекладу та адаптації іншомовних медіаматеріалів з кожним роком набуває все більшої актуальності. Це зумовлено швидким поширенням сучасних цифрових технологій та активним рухом України до інтеграції в європейський інформаційний простір.

Мета дослідження – проаналізувати актуальність вивчення медіаінтерпретування в сучасному українськомовному контексті та зробити висновки щодо перспектив подальшого розвитку цього напрямку.

Відповідно до дослідження, проведеного австрійською науковицею та перекладачкою Інгрід Курц, медіаінтерпретування є формою передачі мови в медіа, що використовується переважно для живих медіатрансляцій. Відомо, що як окрема сфера перекладознавства цей напрямок набуває широкого академічного розвитку з 1980-х років. Більшість дослідників у сфері аудіовізуального перекладу вважають, що роботи цієї науковиці заклали початок розвитку медіаінтерпретування як окремої науки. Ранні роботи дослідниці описують труднощі та виклики, з якими мають справу перекладачі в сфері медіа. Окремим питанням перекладознавства присвячено роботи Руслани Шрамко, Михайла Рахна [4].

Проте потреба у високоякісному перекладі іншомовних медіаматеріалів виникає задовго до початку розвитку

медіаінтерпретування як окремого напрямку перекладознавства. З поширенням технологій телебачення та радіо зростає й лінгвістична фрагментація споживачів такого вмісту. До прикладу, тільки на території Європи з'являється потреба у перекладі живих трансляцій на понад 30 мов світу. Установлено, що більш ніж 50,000 ефірних годин щорічно піддають різним формам мовної передачі для телебачення у західній Європі – де англійська є найбільшим представником мови оригіналу [3, с. 195-196].

На сучасному етапі розвитку цифрових технологій кількість ефірних годин та медіаматеріалів, що піддають різним формам перекладу, є значно вищою. Однак це не є підтвердженням достатнього рівня забезпеченості українськомовного споживача адаптованими та перекладними медіаматеріалами.

Для визначення актуальності досліджень медіаінтерпретування важливо спершу зрозуміти рівень володіння іноземними мовами серед населення України. Відповідно до дослідження, проведеного упродовж грудня 2022 – січня 2023 року Київським міжнародним інститутом соціології, більшість українців, а саме 68% мають певні знання щонайменше з однієї іноземної мови, проте часто ці знання не є глибокими: 51% українців відповідно зазначили, що мають деякі знання з англійської мови. Детальніший аналіз виявляє, що тільки 23% можуть писати, читати та спілкуватися цією мовою на побутовому й професійному рівнях. Загалом не володіють іноземними мовами на будь-якому рівні майже третина дорослих жителів України – 31.8% [2]. Так, лише 23% українців можуть повномірно користуватися англійськомовними медіаматеріалами та ресурсами, тоді як переважна більшість населення країни зустрінеться з труднощами під час взаємодії зі згаданими вище матеріалами або взагалі не матиме такої можливості.

Також проведено онлайн-опитування серед 32 студентів-філологів Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. За результатами дослідження 84,4% студентів відчувають брак перекладу англійськомовного контенту українською мовою та навпаки. Із них 68,8% виявляють цю нестачу в освітній сфері та 37,5% – в інформаційній сфері. Понад 65% опитуваних проводять більше трьох годин на день, переглядаючи аудіовізуальний контент, що складає двадцять одну годину на тиждень, тобто майже весь день. Зібрана статистика підтверджує, що сучасний масштаб забезпечення перекладу англійсько-української пари в світовому медіапросторі є зовсім недостатнім та доводить актуальність у дослідженні медіаінтерпретування.

Щодо перспектив дослідження медіаінтерпретування, існують чинники, що перешкоджають його розвитку. У своїй науковій праці Дмитро Дроздовський зазначив кілька проблем у сфері української перекладацької справи: брак державної підтримки українського перекладу, брак системного підходу в організації перекладацької роботи

та слабка представленість української літератури мовами світу [1, с. 81-85]. Однак, на мою думку, попри можливі перешкоди, розвиток цієї сфери перекладознавства є важливим, адже він відкриває світовий та європейський інформаційний простір для українців. Дає можливість мати зручний доступ до інформації, що може позитивно впливати на особистісний, професійний розвиток та підвищувати загальний рівень освіченості. Розширює можливості українських науковців, спеціалістів, підприємців у різних сферах співпрацювати з закордонними колегами та ділитися досвідом.

Отже, медіаінтерпретування є надзвичайно актуальним та перспективним напрямом досліджень в сучасному українському перекладознавстві, що зумовлено недостатньою забезпеченістю перекладу англійсько-української пари в світовому медіапросторі. Існують певні перешкоди на шляху до розвитку цього напрямку перекладознавства. Проте подальше дослідження та розробка сфери медіаінтерпретування є вкрай важливою для забезпечення якісного та своєчасного перекладу іншомовних медіаматеріалів для українськомовних користувачів та успішної інтеграції України в європейський інформаційний простір.

Література:

1. Дроздовський Д. Переклад у XXI столітті: місія нездійсненна?. *Альманах «ЛітАкцент»*. К. : Темпора, 2009. С. 81–85.
2. Яшник М. Рівень володіння англійською та іншими іноземними мовами в Україні: результати кількісного соціологічного дослідження проведеного у грудні 2022 – січні 2023. КМІС. 2023. URL: https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1210&page=1&fbclid=IwAR104TqRYqK_chVY4Um4ttSrPRmz_J-v-wfhOV9oXIEHp--dz7PSMXZNbEE (дата звернення: 26.03.2022).
3. Kurz, I. (1997). Getting the message across-Simultaneous interpreting for the media. *Benjamins Translation Library*, 1997. P.195–206. <https://doi.org/10.1075/btl.20.20kur>
4. Rakhno, M., Shramko, R. (2021). Forming the Linguosocial and Cultural Competence of Bachelor Students – Prospective Translators by Means of the Course Comparative Lexicology and Grammar of Ukrainian and English: Experience of Using CLIL Technologies. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 9 (113), 126–144. <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2021.09/126-144>.

Hannushchenko Vladyslav. Media interpreting in Ukraine from the perspective of students: state and prospects

In the article media interpreting is explored as a perspective direction in Ukrainian translation studies. The author analyzes the history and prospects of the development of media interpreting in the modern Ukrainian-speaking space. The main emphasis is on the relevance of this area of translation studies and analysing of surveys conducted among the population of Ukraine.

Key words: *media interpreting, translation studies, audiovisual translation, media materials.*

Scientific supervisor – Ruslana Shramko, PhD (Language), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 821(100)"4/17"

ІДЕАЛ ЛИЦАРСТВА В ГЕРОЇЧНОМУ ЕПОСІ «ПІСНЯ ПРО РОЛАНДА»

Тетяна Анатоліївна Деркач

Науковий керівник – Олексій Петрович Орлов,
к. філол. н., асистент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті розглянуто образну систему героїчного епосу «Пісня про Роланда» з погляду середньовічного кодексу лицарської честі. Доведено, що образ Карла Великого виведено як взірець короля, дбайливого сюзерена, а образ Роланда втілює ідеал васальної відданості й честі. Загибель відважного лицаря оспівано у жанрі героїчного епосу. Антиподом головного героя у творі є лицар Ганелон, який скоїв гріх зради і не прийшов на допомогу Роландові. Етичний комплекс «Пісні про Роланда» покладений в основу сучасної етичної системи європейського світогляду.

Ключові слова: героїчний епос, середньовічна література, кодекс честі лицаря, Роланд.

Постановка проблеми. Європейський середньовічний епос репрезентований в окремих зразках національних літератур: у французькій це «Пісня про Роланда», у німецькій – «Пісня про Нібелунгів», в іспанській – «Пісня про мого Сіда», у давній українській – «Слово про Ігорів похід». Кожен із цих епічних творів став об'єктом наукового зацікавлення в різні часи.

Незважаючи на доступність художнього тексту для дослідників, «Пісню про Роланда» розглядали здебільшого історики, фахівці-медієвісти (Ж. Дюбі, Ж. Флорі та ін.). У французьких дослідженнях встановлювали обставини появи твору, варіанти авторства, відповідність історичним подіям раннього Середньовіччя, також здійснено переклад зі старофранцузької сучасною французькою мовою.

У ХХ столітті середньовічну літературу інтерпретували з погляду феодального способу життя, кодексу лицарської честі тощо. Наприклад, А. Гуревич розглядав світосприймання середньовічної людини, зокрема сприймання васального обов'язку, ставлення до багатства, влади тощо [2]. Також загальну характеристику французького героїчного епосу у своїх розвідках подають Т. Рябова, М. Шаповалова, О. Сидоренко, Б. Шалагінов та інші дослідники, проте «Пісня про Роланда» потребує подальшого поглибленого вивчення, що зумовлює актуальність нашої роботи.

Метою студії є специфіка втілення лицарського ідеалу в «Пісні про Роланда». **Об'єктом** роботи є старофранцузький героїчний епос «Пісня про Роланда», а **предметом** – образ основного героя в образній системі твору.

Виклад основного матеріалу. «Пісня про Роланда» – найвідоміший епос у французькій літературі раннього Середньовіччя [1, с. 36]. У творі розповідається про події 778 року, коли король франків Карл Великий здійснив невдалий завойовницький похід до Іспанії. Захопивши Барселону й Памплону, Карл не мав достатньо ресурсів, аби здобути Сарагосу і був змушений повернути назад. У цьому поході він втратив чимало вірших лицарів-васалів, серед них і Хруоланда. Про такі давні битви впродовж століть поети складали *chansons de geste* – поеми на зразок українських дум. Стародавні героїчні пісні, що побутували в усній формі, записані набагато пізніше за зображувані події. Найвідоміший список – Оксфордський рукопис, створений близько 1170 року старофранцузькою мовою.

Тож «Пісня про Роланда» складена майже через чотириста років після зображених подій. Однак твір складений так натхненно, що кілька століть потому вважався «найдостойнішим і тим, що рятує душу» [2]. Тому перед битвою при Гастінгсі нормани надихалися саме ним.

У творі описано один з епізодів реальної історії: після невдалого походу в Іспанію Карл Великий повертався через Піренеї у Францію. Основний загін короля перетнув гори і зупинився табором у розлогії долині, а р'єргард відстав від основного війська внаслідок втоми і розтягнутості вздовж шляху й опинився в Ронсевальській ущелині, де 15 серпня 778 року відбулася битва між обозом франкського війська на чолі з Роландом та сарацинами. Криваве побоїще завершилося трагічно: сили маврів уп'ятеро переважали франків. Загін був знищений, люди вбиті, майно розграбоване. Повернувшись наступного ранку в ущелину, Карл побачив наслідки жакливого побоїща. Загинули сенешаль Еггіхард, граф Роланд (Хруотланд) та інші. Король Карл в розпачі від побаченого наказав помститися баскам. Його воїни намагалися переслідувати ворогів, але не наздогнали. Тож це була трагічна битва для франків.

У центр героїчного епосу введено племінника Карла Великого лицаря Роланда. Зараз учені-історики не певні, що між ним і королем справді існували кровні зв'язки. Імовірно, невідомий середньовічний автор хотів у такий спосіб продемонструвати спадкові традиції лицарської честі, адже Роланд не відступив у бою. Знаючи, що живим ні йому, ні його товаришам не вийти з Ронсевальської ущелини, він мужньо прийняв бій. Це прояв справжнього героїзму.

Роланд – утілення лицарської честі, вірності васала своєму сюзерену, що складало основу світогляду середньовічної європейської людини. Згідно зі звичаями тієї доби, васал мав без роздумів пожертвувати собою задля блага сюзерена, у цьому разі – короля.

Боягузтво і зрада були найогиднішими вчинками, які беззаперечно засуджували. Пригадаємо, що в дев'яте коло пекла в «Божественній комедії» Данте помістив зрадників: Сатана терзає Юду, Брута і Кассія – тих, хто завинив, зламавши довіру ближнього. Тож невідомий автор «Пісні» протиставляє ідеальному Роланду брехливого й облудного Ганелона, який заплямував своє ім'я гріхом підлої зради.

У композиції «Пісні про Роланда» виразно окреслено три частини: 1) зрада Ганелона, 2) смерть Роланда; 3) помста за загибель лицаря. За жанром твір є зразком героїчного епосу. У проблематиці поєднані громадські й особисті мотиви. Ідеальним правителем у «Пісні...» виведений Карл Великий – могутній король, сюзерен, який зумів об'єднати розпорошені франкські племена, який шукає слави і прагне звільнити Іспанію від «невірних». Він захищав «милу Францію» від атак маврів. У творі Карла ідеалізовано й звеличено.

Правою рукою Карла є його племінник Роланд. Він – сильний і мужній воїн, безстрашний захисник Франції від зовнішніх ворогів, супроводжує Карла в завойовницьких походах. Лицарська честь змушувала його не відступати у безнадійній ситуації. Тричі він відмовлявся покликати на допомогу, але врешті-решт таки подав сигнал, сурмлячи в ріг Оліфант. Роланд загинув разом з іншими, але розуміючи безвихідь ситуації, в якій опинилися франки в Ронсевалі, він не здався і не відступив.

Перед смертю Роланд простяг до неба рукавичку, так демонструючи свою готовність перейти під руку більш могутнього сюзерена – Господа Всевишнього. Отже, Роланд – взірець лицарської честі й вірності сюзерену на землі (Карлу Великому) і на небі (Господу).

Роланд вочевидь був справжнім історичним діячем. Про нього відомо, що він жив у VIII ст., був маркграфом Бретонської марки. У поемі вільнолюбиве плем'я басків замінено на сарацинів, причиною загибелі франкських лицарів стала не вузька й незручна ущелина в горах, а підла зрада.

Маври ніколи не перемогли б франків, якби не зрадник Ганелон – вітчим Роланда. В його вчинкові переплітаються майнові й особисті мотиви: він мріє зберегти свої землі і не ділитися з пасинком, а з іншого боку, він заздрить юному й харизматичному Роландові. У поемі останній зображений небожем Карла Великого. Він був сином Берти, сестри Карла, і сенешала (королівського чиновника) Мілона. Найбільш достовірну інформацію про нього містить «Життєпис Карла Великого» Ейнхарда [4]. Відтак король за законами честі мусив помститися за смерть вірного васала і родича: у поемі він переслідує вбивць племінника, а потім чинить справедливий суд над Ганелоном і карає його на смерть.

В образі Роланда органічно поєднані загальнолицарські риси (сміливість, мужність, відданість королю) з індивідуальними, людськими рисами. У своєму останньому поході він виявив

легковажність, яка мала фатальні наслідки: на пропозицію Карла збільшити загін, він самовпевнено відповів: «Цього не треба. Себе і рід свій я не осоромлю!» [3]. Герой не хотів, щоби його вважали боягузом, тому злегковажив питанням безпеки.

Олівер є поміркованішим, ніж Роланд. Тому, розуміючи небезпеку, він тричі радить товаришеві засурмити в чарівний ріг Оліфант, щоб покликати на допомогу, але Роланд не дослухався мудрої поради. Так і загинув, тримаючи в руці Оліфант.

Середньовічний невідомий автор наділяє Роланда гіперболічною силою й мужністю, але водночас зазначає, що той «став гордим, як лев чи леопард». Гордість, як відомо, одним зі смертних гріхів, що й згубив лицаря.

Невідомий поет зображує позитивні (хорообрість, відважність, вірність сюзерену) і водночас негативні риси Роланда (недалекоглядність, запальну вдачу, самовпевненість). У кінці поеми автор переконаний, що душа Роланда потрапила до раю.

Висновки. Уплив героїчного епосу на подальший розвиток літератури мав вплив на численні твори-наслідування. Аріосто, наприклад, створив поему «Несамовитий Роланд» (XVI ст.). Відомо, що знатні вельможі називали своїх дітей на честь Роланда та його друга Олів'є [4]. Повний текст «Пісні про Роланда» складається з майже 300 строф, написаних десятискладником, асонанси й рими вплинули на становлення французької та італійської літератур.

Основний герой героїчного епосу втілює ідеал лицарства раннього європейського Середньовіччя і водночас виявив людські якості, зокрема і вади. Така амбівалентність образу проклала шлях пізнішим авторам до складного й суперечливого зображення людини.

Література:

1. Давиденко Г. Й., Акуленко В. Л. Історія зарубіжної літератури середніх віків та доби Відродження : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2007. С. 34–46.
2. Лагодич В. 15 серпня 778 р. – Битва в Ронсевальській ущелині. 15.08.2020. URL: <https://lvivmedievalclub.wordpress.com/2020/08/15/15-серпня-778-р-битва-в-ронсевальській-ущелі/> (дата звернення: 10.03.2023).
3. Пісня про Роланда : пер. В. та Н. Пашенків. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=588> (дата звернення: 10.03.2023).
4. Роланд. URL: [https://uk.wikipedia.org/Роланд_\(герой_епосу\)](https://uk.wikipedia.org/Роланд_(герой_епосу)) (дата звернення: 10.03.2023).

Derkach Tetiana. The ideal of chivalry in the heroic epic «The song of Roland»

The article opens an examination of the figurative system of the heroic epic «The Song of Roland» from the perspective of the medieval code of knightly honor. It has been proven that the image of Charlemagne was derived as a model of a king, a caring suzerain, and the image of Roland embodies the ideal of vassal loyalty and honor. The death of a brave knight is sung in

the genre of a heroic epic. The antipode of the main character in the work is the knight Ganelon, who committed the sin of treason and did not come to Roland's aid. The ethical complex «The Song of Roland» was laid as the basis of the modern ethical system of the European worldview.

Key words: *heroic epic, medieval literature, knight's code of honor, Roland.*

Scientific supervisor – **Oleksii Orlov**, PhD (Literature), Assistant Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 811.111'374.2:616-036.21

PECULIARITIES OF THE MORPHOLOGICAL FORMATION OF COVID-19 MEDICAL VOCABULARY IN THE MODERN ENGLISH LANGUAGE

Катерина Дмитрівна Детюкова

Науковий керівник – Марина Юріївна Калашникова,
к. філол. н., старший викладач кафедри іноземних мов,
Запорізький державний медико-фармацевтичний університет

The present study is aimed to provide a linguistic analysis of COVID-19 neologisms formed in the modern English language. The main focus is concentrated on the morphological peculiarities of the new pandemic lexicon in the medical field.

Key words: *neologism, morphological derivation, medical terminology, COVID-19 pandemic.*

Statement of the problem/ In the past few years the influence of the new pandemic realia affected all spheres of human life. The rapid changes caused by the appearance of emerging phenomena stimulate the appearance of new lexical and phraseological units. The study of COVID-19 neologisms leads to a better understanding of the urgent and relevant philological processes.

Aim – to identify and analyze the actual features of the morphological formation of new English vocabulary in the medical field during the COVID-19 pandemic.

The object – neologisms in the modern English language, which arose due to the coronavirus pandemic.

The subject – morphological peculiarities of COVID-19 pandemic neologisms in the English language.

In this study the term "neologism" is taken as a new, previously unknown, non-existent realia in the language [1, p. 64].

Morphological neologisms are words that were formed through word formation and word combination. In the modern English language the most productive ways of formation are considered to be affixation, telescoping, stem

compounding, conversion, and reduction in the form of an abbreviation [2, p. 273].

The study showed that telescoping plays an essential role in the formation of the new lexical units of the pandemic vocabulary. This method is characterized by the formation of a new lexical unit by combining two different words by cutting off a part of one of them. The most common models were determined: AB+CD=ACD, maskne (mask+acne); AB+CD=AD cornteen (coronavirus+quarantine).

One of the most telescoping productive elements became *corona*: coronacoma (corona+coma), coronacrisis (corona+crisis), coronatimes (corona+times), coronapocalypse (coronavirus+apocalypse), coronator (coronavirus+terminator), coronaphobia (coronaphobia), coronavision (coronavirus+vision). Other examples of telescoping are c-word (coronavirus+word), covidiot (coronavirus+idiot), cornteen (coronavirus+quarantine), caronely (coronavirus+lonely), infodemic (information + epidemic).

The method of abbreviation takes part in the formation of COVID-19 neologisms by shortening the bases of productive lexical units. It was established that pandemic abbreviations are divided into two types: 1) abbreviations: COVID 19 (coronavirus disease-2019); COVID-30 (the weight in pounds the average adult gains during quarantine); 2) initial abbreviations with numerical designations: PCR (polymerase chain reaction tests); PPE (personal protective equipment), RDT (rapid diagnostic tests), WFH (work from home).

Abbreviations form numerous phraseological units: COVID procrastination, COVID-19 baby bonus, COVID-19 baby boom, COVID-19 baby treatment, COVID-19 baby vaccine, COVID-19 campaign, COVID-19 depression, COVID-19 fear, COVID-19 fear index, COVID-19 fear scale, COVID-19 phenomenon, COVID-19 phobia, COVID-30 day rule, WFH tax relief.

Affixation also takes an important part in the formation of the new pandemic vocabulary, but it has a way less productive effect on the vocabulary of the English language. Among the productive prefixes with Latin origin are a (acronic), anti- (antiquarantine, antimasker, antivaxxer), and suffixes ic (coronic, coronophobic), less (coronaless, covidless, maskless).

Conclusions. Only the most important social processes manage to stay in the vocabulary structure of the language. The study of COVID-19 pandemic neologisms demonstrated the most effective way of morphological word formation – telescoping. Another productive way is abbreviation, which can take part in the formation of phraseological units. The research showed that affixation is not as productive, as telescoping and abbreviation. Our future studies of modern English medical terminology are to be concentrated on phraseological and semantic ways of COVID 19 pandemic neologisms formation.

Література:

1. Зацний Ю. А. Інновації у словниковому складі англійської мови початку XXI століття: англо-український словник. Вінниця : Нова Книга, 2008. С. 63-68.
2. Калашникова М. Ю. Neologism as an Essential Part of the Actualization Process of the Modern Culture Peculiarities. *Науковий потенціал та перспективи розвитку філологічних наук*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 8-9 груд. 2017 р. Київ, 2017. С. 78–80.
3. Lexicon for a Pandemic. The New Yorker. URL: <https://chytomo.com/the-new-yorker-sklav-slovnykerpokhy-koronavirusu> (date of request: 06.03.2023).
4. Language corner. URL: https://www.cjr.org/language_corner/pandemic-words-of-the-year-2020.php (date of request: 06.03.2023)..

Detiukova Kateryna. Особливості морфологічної будови медичної лексики COVID-19 у сучасній англійській мові

Метою дослідження є лінгвістичний аналіз неологізмів COVID-19, утворених у сучасній англійській мові. Основну увагу зосереджено на морфологічних особливостях нової пандемічної лексики в галузі медицини.

Ключові слова: неологізм, морфологічна деривація, медична термінологія, пандемія COVID-19.

Scientific supervisor – Maryna Kalashnykova, Candidate of Philological Sciences, Senior Lecturer, Zaporizhzhia State Medical and Pharmaceutical University, Department of Foreign Languages

УДК 028:004:316.77

БУКТОК ЯК СПОСІБ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ЧИТАННЯ

Вікторія Сергіївна Дирко

Науковий керівник – Олена Олександрівна Погрібна, к. філол. н., доцент кафедри журналістики, реклами та PR-технологій, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

У статті проаналізовано книжкові відеоблоги в соцмережі «Тікток» (букток), визначено їхні функції, жанри, тематику та зміст. Такі блоги суттєво впливають на розвиток книжкової справи, адже сприяють популяризації читання й просуванню письменників і видавництв.

Ключові слова: книжковий блог, літературний блог, блог, відеоблог, блогосфера, тікток, букток.

Постановка проблеми. У сучасному світі кількість молоді, яка користується соціальними мережами, постійно зростає. Це створює можливість через різні інтернет-платформи заохочувати молодих людей до читання. Уже кілька років у всесвітньому інфопросторі стрімко

набувають популярності книжкові блоги, які зараз є потужним PR-інструментом для видавничої галузі.

Сфера блогінгу доволі часто стає предметом досліджень різних науковців, проте тема книжкових блогів, зокрема і букток, залишається малодослідженою. Теоретичним підґрунтям роботи стали студії зарубіжних та українських науковців, які досліджували сферу блогінгу: М. Мергі [9], С. Джерасі та Т. Боффоне [7] О. Каньшина [2], О. Скібан [3] та інші. Літературні блоги здебільшого є предметом обговорення в журналістських публікаціях та в самому видавничо-книжковому просторі: С. Стюарт [10], Д. Хелм [5], Х. Медіна [8], А. Х'ю [6], К. Гончарова [1] тощо.

Аналіз літератури з означеної проблеми дає підстави вважати, що питання є малодослідженим, але актуальним у контексті розвитку соціальних мереж, зокрема тіктоку, та їхнього впливу на аудиторію.

Мета. У пропонованій роботі ставимо за мету дослідити вплив буктоку на популяризацію читання, функції, жанри, тематику та зміст книжкового контенту в тіктоці.

Об'єктом розвідки є книжкові блоги, **предметом** – букток.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі все більшої популярності набувають нові технології залучення аудиторії до читання. Сьогодні, безумовно, найактуальнішим та найприбутковішим інструментом для книжкової промоції є інтернет, який має значний вплив на культуру людей у суспільстві.

Наразі найефективнішою платформою для просування читання та книжкової продукції є соцмережі, а саме блоги, що спричинено їхніми високими комунікативними можливостями. Книжкові блоги є способом самовираження для читачів за допомогою висловлення оцінок, публікацій, коментарів, відгуків, рецензій, складання рейтингів, добірок цитат і улюблених книг, списків прочитаного за рік, рекомендацій, що обов'язково прочитати та придбати тощо.

Основна мета літературних блогів – показати певні характеристики книг, щоби ті, хто не мав можливості їх прочитати, отримали стислий огляд книги з акцентом на найважливіших моментах і зорієнтувалися, чи потрібно її читати, чи не варто витратити на це час.

Проаналізувавши сферу книжкового блогерства, можна виокремити такі призначення блогів:

1. Можливість для любителів читання розповісти про книги, які їм подобаються.

2. Просвітництво. Книжкові блогери задають тенденцію читання, впливають на рейтинги жанрів і, як наслідок, на свідомість суспільства.

3. Фінансовий прибуток. Розкручений профіль у соцмережі – це можливість для заробітку на рекламі, підписниках і переглядах. А популярні книжкові блогери вміють заробляти на прямій рекламі від видавництв, авторів та книгарень. Багатьом відомим книжковим

блогерам надсилають безкоштовні екземпляри книг, аби вони зробили на них рекламний огляд, або платять за цей огляд.

У контексті аналізу способів взаємодії читача з книгою перспективною є соціальна мережа «Тікток».

Тікток – це «соцмедійна програма для створення й публікування відеороликів та онлайн-трансляцій. У цьому застосунку користувачі можуть створювати гумористичні, музичні, танцювальні та інші короткі відео тривалістю до 3 хвилин» [11]. Такий хронометраж є однією з найбільших переваг тіктоку, адже зараз це популярний тип розважального контенту для молоді аудиторії, якій притаманна так звана «кліпова свідомість».

Букток – це підспільнота в тіктоці, уподобання якої – книги та література. Творців такого контенту називають «буктокерами». Вони створюють короткі відео, у яких обговорюють прочитані книги. Як стверджує С. Стюарт, творцями буктоку є переважно підлітки та молоді жінки [10].

Букток кодифікований за допомогою низки хештегів. У додатку можна побачити, що за хештегом #booktok статистика видає 115,5 млрд переглядів, #books – 32,4 млрд переглядів, #bookworm – 15,9 млрд переглядів, #bookclub – 13 млрд переглядів. Ця статистика дозволяє говорити про доволі високий рівень популярності читання серед сучасних підлітків та молоді.

Аналіз західного та українського буктоку дає підстави виокремити такі його змістові складники:

- ✓ сюжет та анотація книжки;
- ✓ акцент на тому, що буктокеру найбільше сподобалося в книзі або, навпаки, не сподобалося;
- ✓ меми, пов'язані з сюжетом книжок або загалом із життям книголюба;
- ✓ тематичні добірки (наприклад, одного автора, певного жанру, новинок одного видавництва, авторів однієї країни тощо);
- ✓ улюблені уривки з книги;
- ✓ контекстуальний аналіз твору;
- ✓ установа книжкових шаф та розташування книг на полицках;
- ✓ цікаві факти про автора;
- ✓ естетика й атмосфера конкретної книжки, автора чи жанру;
- ✓ художньо-технічне оформлення видання;
- ✓ книжкові новинки та анонси видавництв чи авторів;
- ✓ екранізація, якщо вона є, та порівняння її з книгою;
- ✓ читацькі звички буктокера;
- ✓ книги, які читають інші.

Проведене дослідження дає підстави виокремити такі основні жанри книжкового тіктоку:

- ✓ огляд, рецензія прочитаної книги або тематична добірка, у якій буктокер висловлює свої враження, роздуми, переказує зміст або

- дає стислу інформацію про автора (наприклад, <https://cutt.ly/wKhNnjJ>);
- ✓ переказ сюжету книги, завуальованого під особисту історію буктокера;
 - ✓ читацькі плани на певний період (тиждень, місяць, рік) з аргументами, чому буктокер обрав саме ці книги для прочитання або з проханням допомогти у виборі (наприклад, <https://cutt.ly/vKhL0DM>);
 - ✓ підсумок уже прочитаної літератури за певний період (тиждень, місяць чи рік), у якому буктокер оцінює ці книги та виокремлює ті, що найбільше сподобалися або не сподобалися (наприклад, <https://cutt.ly/CKhVHdK>);
 - ✓ демонстрація книг, які буктокер нещодавно купив («Книжкові покупки») або планує купити, пояснення свого вибору, чим саме зацікавила ще не прочитана книга (наприклад, <https://cutt.ly/KKhKoAN>);
 - ✓ відеопрпозиція буктокера продати книгу, обміняти або розіграти її (наприклад, <https://cutt.ly/GKAAwPX>);
 - ✓ розпаковування посилок, подарунків і сюрпризів з книжками, у яких буктокер ділиться своїми емоціями (наприклад, <https://cutt.ly/JKh9t76>);
 - ✓ відео, де буктокер відповідає на запитання своїх підписників;
 - ✓ огляди власної бібліотеки, коли буктокер пояснює порядок розташування книг на полицях і книжкових шафах, розказує, які з цих книг є улюбленими і чому, демонструє тематичний декор, який прикрашає полиці (наприклад, <https://cutt.ly/AKh9hxZ>);
 - ✓ гумористичні відео на читацьку тематику (наприклад, <https://cutt.ly/DKhXGLy>, <https://cutt.ly/XKhCqST>);
 - ✓ влоги, де буктокер показує свої реальні емоції під час читання або засікає час та рахує кількість сторінок, які встиг прочитати за цей період (наприклад, <https://cutt.ly/2KhBURX>, <https://cutt.ly/FKhXrDw>);
 - ✓ різні книжкові «челенджі», тобто відеовиклики й завдання, які буктокери передають один одному: заклик показати улюблену книжку або ту, яку прочитали нещодавно (наприклад, <https://cutt.ly/uKhKUBZ>);
 - ✓ відео з переробкою обкладинки чи взагалі повного створення книги (наприклад, <https://cutt.ly/iKhLAEF>);
 - ✓ різні відеодобірки: книги на одну тематику, картинки з атмосферою конкретної книги тощо (наприклад, <https://cutt.ly/3KhB0Fj>);
 - ✓ відео з цитатами та уривками з книг під музику (наприклад, <https://cutt.ly/wKh3Z7a>);
 - ✓ відео з музичними плейлистами для читання (наприклад, <https://cutt.ly/mKhNUzq>);

- ✓ відеоряд з картинками, які стосуються змісту книжки: герої, предмети чи місця з книги (наприклад, <https://cutt.ly/qKh8BhE>);
- ✓ перетворення творців відео на своїх улюблених персонажів (косплеї) (наприклад, <https://cutt.ly/8Kh2WPR>).

Д. Хелм зауважує, що «у світі буктоку панує фантазія: користувачі часто одягають свої чарівні вбрання, костюми ельфів і середньовічні корсети» [5]. Буктокери також неймовірно креативні і часто пропонують нові форми відео, щоб зацікавити читачів різними книгами. Деякі користувачі публікують відео, у яких прагнуть передати настрій та атмосферу книги. Естетична візуалізація окремих книжкових уривків змушує глядача відчувати себе так, ніби він особисто перебуває у фантастичному світі.

Тематика буктоку теж різноманітна. Предметом для відео найчастіше стає художня література. Здебільшого це новинки та бестселери, але увагу буктокерів привертають і класичні твори, і ті, пік популярності яких минув кілька років тому. У тіктоці можна побачити продукцію провідних видавництв та літературу для різних вікових категорій, наприклад «young adult» для підлітків. Часто трапляються книжки на ЛГБТ-тематику, а також книги, написані людьми різних рас. Проте, проаналізувавши букток, можна зробити висновок, що найбільшою популярністю користуються любовні та фантастичні романи.

Український букток мало чим відрізняється від зарубіжного, але варто виокремити популярність українських видань та авторів. Особливо актуальним це стало з початку повномасштабної війни, коли багато буктокерів почали переходити на українську мову у своїх блогах та більше говорити саме про наших авторів, наші книги та наші видавництва.

Якщо говорити про функції книжкового тіктоку, то найважливішими з них можемо назвати такі:

- ✓ просування письменників і видавництв;
- ✓ популяризація читання (особливо серед молоді).

Висновки. Незважаючи на те, що тіток є розважальним застосунком, він заохочує користувачів читати книги різних форматів. Його користувачі часто не планують знайти інтелектуальний контент, а на книжкові блоги можуть «натрапити» абсолютно випадково, тому це допомагає популяризувати читання серед великої аудиторії.

Букток використовує безліч інструментів для просування книжкової продукції, дає можливість дослідити читацькі уподобання, налагодити зворотний зв'язок із читачами.

У буктоці є багато жанрів, які стосуються сюжету й оформлення книг або моментів із життя книголюба. Тематика теж різноманітна, переважає художня література, а саме – любовні та фантастичні романи.

Букток допомагає читачеві обрати книги для читання, висловити свої враження від прочитаного, знайти однодумців та спілкуватися з

ними. Видавцям і авторам букток дає можливість підвищувати популярність автора і видавництва, робити їх упізнаваними.

Отже, соціальна мережа «Тікток» та його підспільнота «Букток» популяризують читання та є додатковим інструментом під час промоції видавництв і авторів.

Література:

1. Гончарова К. Що таке TikTok і як платформа розвивається в Україні. *Детектор медіа*. 2019. 22 жовтня. URL: <https://ms-detector.media/sotsmerezhi/post/23675/2019-10-22-shcho-take-tiktok-iyak-platforma-rozvyvaietsya-v-ukraini/> (дата звернення 25.03.2023).
2. Каньшина О. Промоція книжкових видань у мережі Інтернет. *Молодий вчений*. 2017. №11. С. 746–750. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_11_183 (дата звернення 25.03.2023).
3. Скібан О. Сучасні технології книжкової промоції в аспекті мас-медійної взаємодії. *Поліграфія і видавнича справа*. 2016. № 2. С. 199–207. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pivs_2016_2_24 (дата звернення 26.03.2023).
4. Beech C. BookTok boon is changing the publishing world. *Spectrum news 1*. URL: <https://spectrumnews1.com/ca/la-west/human-interest/2021/08/12/booktok-boon-is-changing-the-publishing-world> (дата звернення 1.04.2023).
5. Helm J. What is BookTok: the TikTok trend sending decades-old books up bestseller lists. *Evening Standard*. URL: <https://www.standard.co.uk/insider/what-is-booktok-tiktok-trend-books-bestseller-lists-b927217.html> (дата звернення 25.03.2023).
6. Hue A. TikTok's inspiring a reading renaissance – and it's turning decade-old books into first-time bestsellers. *Insider*. URL: <https://www.businessinsider.com/tiktok-booktok-inspiring-reading-renaissance-old-books-bestsellers-2021-9> (дата звернення 01.04.2023).
7. Jerasa S., Boffone T. BookTok 101: TikTok, Digital Literacies, and Out-of-School Reading Practices. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*. 2021. №65 (3). С. 219–226
8. Medina H. The Rise of BookTok – The Last Wholesome Place on the Internet. *What's Trending*. URL: <https://whatstrending.com/rise-of-booktok/> (дата звернення 27.03.2023).
9. Merga M. K. How can Booktok on TikTok inform readers' advisory services for young people? *Library & Information Science Research*. 2021. №43 (2). URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0740818821000219> (дата звернення 29.03.2023).
10. Stewart S. How TikTok Makes Backlist Books into Bestsellers. *Publishers weekly*. URL: <https://www.publishersweekly.com/pw/by-topic/industry-news/bookselling/article/87304-how-tiktok-makes-backlist-books-into-bestsellers.html> (дата звернення 29.03.2023).

11. Top 10 TikTok (Musically) App Tips and Tricks. *Guiding Tech*. URL: <https://web.archive.org/web/20181120141317/https://www.guidingtech.com/top-tiktok-musically-app-tips-tricks/> (дата звернення 30.03.2023).

Dyrko Viktoriia. BOOKTOK as a way of reading promotion

The article analyzes book video blogs on social media service TikTok (BookTook), defines their functions, genres, topics and content. Such blogs have a significant influence on development of the book business, because they contribute to the popularization of reading and the promotion of writers and publishers.

Key words: book blog, literary blog, blog, video blog, blogosphere, tiktok, booktok.

Scientific supervisor – Olena Pohribna, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, The Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Department of Journalism, Advertisement, and PR-technologies

УДК 811.161.2'373.232: 81'367.623.92

**СЛОВОВІРНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ПРІЗВИЩ:
ПРИКМЕТНИКОВИЙ ТИП**

Марія Львівна Дружинець,

доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови та мовної підготовки іноземців, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,

Ілля Сергійович Велічко

Статтю присвячено дослідженню сучасних українських прізвищ студентів, що вступили до Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (філологічний факультет, спеціальність «Українська мова та література») у 2015–2022 рр. Основну увагу звернено на прізвища прикметникового типу, зокрема на словотвірні особливості антропонімів. Схарактеризовано найтиповіші словотвірні моделі прізвищ у формі членних і нечленних прикметників, дієприкметників. Найпродуктивнішою є суфіксація, оскільки це найактивніший шлях творення прізвищ, зокрема найбільшу групу формують прізвища із суфіксами -ов- (-к-ов-), -ев-, -ін-, -їн.

Ключові слова: антропонім, прізвище, прикметниковий тип, прізвищеві ад'єктиви, словотвірні моделі, суфіксація.

Постановка проблеми. Проблема лінгвістичного вивчення прізвищ є актуальною в сучасній лінгвістиці. Прізвища як лінгвокультурний матеріал є предметом аналізу багатьох ономастів (Б. Близнюк, Г. Бучко, Л. Кравченко, О. Неділько, С. Панцьо, Ю. Редько, Г. Панчук, І. Фаріон, М. Худаш, П. Чучка, С. Шеремета), однак через їх нерівномірне дослідження чимало теоретичних і практичних питань потребують подальшого опрацювання. Прізвища студентів

філологічного факультету спеціальності «Українська мова та література» Одеського національного університету імені І. І. Мечникова ще не вивчали, це й зумовило вибір теми такого дослідження.

Мета розвідки – виявити словотвірні особливості сучасних студентських прізвищ прикметникового типу та порівняти їх з особливостями прізвищевих ад'єктивів інших регіонів.

Об'єктом дослідження є сучасні прізвища студентів спеціальності «Українська мова та література» філологічного факультету ОНУ імені І. І. Мечникова. **Предметом** роботи є структурні способи творення прізвищевих ад'єктивів студентів спеціальності «Українська мова та література» філологічного факультету зазначеного університету.

Джерельною базою дослідження слугували списки прізвищ студентів спеціальності «Українська мова та література» філологічного факультету ОНУ імені І. І. Мечникова. До аналізу залучено прізвища студентів, що вступили до університету в 2015–2022 рр. Усього зібрано 200 прізвищ.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи будову прізвищ Ю. Редько в монографії «Сучасні українські прізвища» виокремлює прізвища іменникового та прикметникового типу. З огляду на структурні способи творення прізвищ іменникового типу дослідник вирізняє чотири способи їхнього творення: лексико-семантичний, морфологічний, регресивний і синтаксично-морфологічний [6, с. 95]. Кожне прізвище як родова назва особи належить до розряду іменників. Словотвір прикметникових прізвищ, як і словотвір іменникових, має свої специфічні особливості. До прізвищевих ад'єктивів науковці (І. Желєзняк, Ю. Карпенко, Т. Марталого, Р. Осташ) пропонують зараховувати прізвища, утворені шляхом трансономатизації прикметників і дієприкметників.

Прізвища прикметникового типу студентів філологічного факультету ОНУ імені І. І. Мечникова становлять 29,5% (59) від загальної кількості досліджуваних онімів. Серед сучасних студентських прізвищевих ад'єктивів знаходимо такі:

1) Прізвища у формі членних прикметників і дієприкметників з закінченням -ий у називному відмінку однини в чоловічих назвах і -а – в жіночих (34 – 58% від кількості прізвищ прикметникового типу; 17% від загальної кількості досліджуваних антропонімів):

а) прізвища з суфіксами -ськ-, -цьк- (12): *Білецька, Бучинська, Кодимська, Турська, Прилуцька, Чигиринський, Дрогомирецька, Зяблицька, Маліцька, Святецька, Сироватська, Швацька*. Пам'ятки давньоруського періоду свідчать, що суфікс -ськ- служив для утворення відносних прикметників. За його допомогою формували прикметники від назв місцевостей, племен, народностей, країн, держав для вираження належності. Пізніше за допомогою цього суфікса стали утворювати також прикметники від загальних назв осіб і тварин, від назв різного роду конкретних і абстрактних понять. На -ецький, -ицький, -уцький

закінчуються іноді прізвища, утворені від топонімів, які не мають фонетичних умов для утворення -ць: від назви села Бринь – *Бринецький*, Жовнине – *Жовницький*, Кривуля – *Кривуцький* [4, с. 85].

Прізвища суфіксально-префіксального утворення (суфікс -ськ-, префікс за-) (1): *Завальська*.

Прізвища зі складними суфіксами -овськ-, -евськ-, -івськ-, -янськ- (6): *Махновська, Грабовський, Глінчевська, Крижанівська, Белянська, Кобилянська*;

б) інші прізвища з прикметниковим членним закінченням -ий (-ій), -а (-я) (5).

Прізвища суфіксально-префіксального утворення (суфікс -н-, префікси без-, бес-, під-): *Безверхна, Бессмільна, Підгірна*.

Прізвищ, утворених префіксальним способом, не зафіксовано у нашому дослідженні. Префіксальний спосіб словотворення є менш продуктивним, ніж суфіксація, і серед прізвищевих ад'єктивів сучасної Середньої Наддніпряни досліджувана антропонімна система фіксує 13 префіксальних дериватів: без-(7): *Безпа'лий, Безре'бра, Безве'рхий*; не-(6): *Невихо'жий, Недосто'йна, Неживи'й* [2, с. 34].

Прізвища з суфіксом -н- без префіксів: *Бережна*. Прикметники з суфіксом -н- без префіксів – це переважно відносні прикметники, утворені від іменників: *Гірний, Городній, Калюжний*.

Прізвища, утворені від прикметників з суфіксом -ат-, виражали якусь характерну, переважно фізичну ознаку: *Горбата*;

в) прізвища, утворені від пасивних дієприкметників з суфіксом -енн- (1): *Береженна*;

г) прізвища, утворені з відносних прикметників з суфіксом -ов- (7): *Борова, Липова, Кліманова, Дойкова, Дроботова, Шкіренкова, Дранкова*;

д) прізвища – безафіксні прикметники (2): *Біла, Чорна*.

В антропоніміці Північної Донеччини, за свідченням Н. Булави, незначною за кількістю є група прізвищ, тотожних з якісними і відносними прикметниками (1619) та дієприкметниками (31): *Задонський, Кривий, Невінчений, Пошитий* [3, с. 45]. Незначною за кількістю, як зазначає Я. Афадеєва, є група прізвищ, співвідносних з якісними і відносними прикметниками (20) і в Новоушицькому районі Хмельницької області: *Глухий, Довгий, Зарічний, Косий, Криничний, Куций, Кучерявий, Мокрий, Підлісний, Рожковий, Рудий, Сизий, Солодкий, Чорний* [1, с. 15].

2) Прізвища у формі нечленних прикметників і дієприкметників. Присвійні прикметники з суфіксами -ов- (-к-ов-), -ев-, -єв-, -ін-, -їн (25 – 42% від кількості прізвищ прикметникового типу; 12,5 % від загальної кількості досліджуваних онімів): *Богданова, Генова, Грінькова, Лаврова, Ларюкова, Петрова, Корнеєва, Міхеєва, Пантелєєва, Тимофєєв, Холомеєва, Веріна, Калініна, Манухіна, Путіліна, Фомін, Льїна, Голубова, Куракова, Снегурова, Сербінова, Ковальова, Бушуєв, Губарев, Малишева*. Засвідчені прізвища виникли як назви сина (дочки) від імені, назви птахів, назви

національності, професії, індивідуальних (фізичних і психічних) ознак. Прізвищ із присвійними суфіксами мало зафіксовано і на Волинщині: -ів: Гнатів, Панців, Петрів; -ов/-ев, -єв: *Андріянов, Васильєв, Григор'єв, Давиденков, Іванов* та ін. [5, с. 124]; -ин – суфікс із патронімним значенням, який успадкували слов'янські мови з індоєвропейської спільності [7, с. 54]: *Аркушин* < Аркуша < Аркадій; -ін: *Гаранін; Гурін* [5, с. 124]. Прізвища на -ов і -ев – це ті самі присвійні прикметники, але в них збереглося етимологічне о, е також у формі називного відмінка. Причинами збереження о, е треба вважати традиційне вживання саме такої форми прізвища з давніх-давен» [4, с. 25].

У досліджуваному матеріалі засвідчено кількісну перевагу прізвищ прикметникового характеру над дієприкметниковими.

Висновки. Отже, прізвище, яке передають від покоління до покоління і яке зберігає в собі інформацію для нащадків про різноманітні історичні та суспільно-економічні процеси в житті українського народу, – це офіційно закріплена естафета роду. Серед сучасних прізвищ прикметникового типу студентів спеціальності «Українська мова та література» філологічного факультету ОНУ імені І. І. Мечникова найбільшу групу становлять прізвищеві назви із суфіксами -ов- (-к-ов-), -єв-, -ін, -їн. Найпродуктивнішою виявляється суфіксація, оскільки це найдавніший та найактивніший шлях творення прізвищ. Досліджено 31 прізвище, що становить 53% від кількості онімів прикметникового типу.

Подальші перспективи дослідження вбачаємо у вивченні словотвірних особливостей прізвищ іменникового типу серед прізвищ студентів філологічного факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Література:

1. Афадеєва Я. Словотвірна структура прізвищ мешканців Новоушицького району Хмельницької області. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету*. Серія: Мовознавство. 1 (27). 2017. С. 13–16.
2. Бабій Ю. Б. Словотвірна специфіка прізвищевих ад'єктивів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 3 (71). С. 32–35.
3. Булава Н. Ю. Словотвірні особливості сучасних українських прізвищ Північної Донеччини. С. 37–47. URL: <http://karpenko.in.ua/wp-content/uploads/2013/02/Bulava1.pdf> (дата звернення: 5.03.2023).
4. Бучко Г. Є. Мотивація, деривація і структура українських прізвищ. *Питання сучасної ономастики*: монографія. Дніпропетровськ, 1974. С. 24–25.
5. Скорук І., Случик А. Структурно-семантичний аналіз прізвищ жителів Ківерцівського району Волинської області. *Лінгвостилістичні студії*. 2018. Вип. 9. С. 118–132.

6. Редько Ю. К. Сучасні українські прізвища : монографія. Київ : Наук. думка, 1966. 216 с.
7. Фаріон І. Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці XVIII – початку XIX століття (з етимологічним словником). Львів : Літопис, 2001. 371 с.

Druzhynets Maria, Velichko Ilya. Word-forming features of modern surnames: adjective type

The article is devoted to the research of modern Ukrainian surnames of students who entered Odesa I. I. Mechnikov National University and have been studying at Philology Faculty, specialty Ukrainian Language and Literature (2015-2022). The main attention is paid to the adjectival surnames, in particular, to the word-formation and structural features of anthroponyms. The most typical word-formation models of surnames in the form of member and non-member adjectives and participles are characterized. The most productive is suffixation as the oldest and most active way of forming surnames, in particular, the largest group is made up of surnames with the suffixes -ов- (-к-ов-), -ев-, -ін, -ин.

Key words: anthroponym, surname, adjectival type, surname adjectives, word-formation models, suffixation.

Maria Druzhynets, DSc (Language), Full Professor, Odesa I. I. Mechnikov National University, Department of Ukrainian Language and Lingual Training of Foreigners,

Ilya Velichko, bachelor student of the Philology Faculty, specialty «Ukrainian Language and Literature», Odesa I. I. Mechnikov National University

УДК 821.161.2.09:001.891«19»

**ТВОРЧИСТЬ МИКОЛИ КУЛІША В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ
XX СТОЛІТТЯ**

Алла Олександрівна Дудич

Науковий керівник – Світлана Василівна Ленська,
д. філол. н., доцент, професор кафедри української літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

Творчість Миколи Куліш, одного з найвизначніших митців «розстріляного відродження», дискусійно оцінювалася критикою та літературознавством в різні періоди. У статті частково висвітлено проблему наукової рецепції його творчості, зокрема приділено увагу літературознавчим джерелам XX століття.

Ключові слова: Микола Куліш, драматургія, реалізм, розстріляне відродження, рецепція.

Постановка проблеми. Літературний внесок Миколи Куліша має історичне значення для України, оскільки має яскраво виражене національне обличчя, виявляє нагальні проблеми імперсько-колоніального минулого України та спроби його подолання. Його

розуміння соціальної справедливості та національної незалежності досі важливі для сучасної України, тому дослідження творчості поета є актуальним і сьогодні.

Метою статті є з'ясування аспектів і напрямків вивчення творчості Миколи Куліша літературознавстві ХХ століття.

Об'єктом дослідження виступає творчість письменника, а **предметом** – аналіз наукових публікацій про художню спадщину Миколи Куліша.

Виклад основного матеріалу. Микола Куліш – драматург, творчість якого відкрила нові напрямки розвитку світового драматичного мистецтва ХХ століття. М. Куліш є одним з основоположників новітньої української драми. Він писав твори, засновані на кращих традиціях національної літератури та культурних надбаннях світової художньої спільноти. Серед найвідоміших п'єс митця є «97», «Народний Малахій», «Мина Мазайло», «Патетична соната», «Маклена Граса». Нині існує досить значна кількість наукових праць, присвячених висвітленню різних аспектів творчості письменника.

Одним із напрямків дослідження в науковій літературі є аналіз жанрово-стилістичних особливостей п'єс М. Куліша, особливо використання ним традиційних драматичних форм та проблема новаторства й експериментаторства. Інші дослідження зосереджені на аналізі соціально-політичних реалій початку ХХ століття у творах М. Куліша, особливо зображення драматичних сторінок української історії та культури.

Прикладом такого аналізу є робота українського літературознавця Олени Галети, яка зосереджується на символіці п'єс М. Куліша. Вона стверджує, що використання митцем символів і метафор створює глибший сенс у його творах і дозволяє читачам відкрити різні рівні значення [3].

О. Бовдир розглядає драматургію письменника як важливий складник української театральної культури та естетичної спадщини [2]. Автор аналізує основні елементи індивідуального стилю М. Куліша у жанрі драми та досліджує їхнє значення для сучасної літературної культури. Він наголошує на тому, що драматургія митця поєднує елементи реалізму й символізму. Дослідник наголосив, що «найважливішою рисою таланту Миколи Куліша є трагедійність світобачення, яке поступово перетворювалося на трагікомічне, трагіфарсове, що визначає тип сучасної культури взагалі. Як драматург він послідовно йшов до створення драми модерну, яка за останні сто років отримала в різних країнах кілька назв – від драми експресіонізму до драми абсурду» [2, с. 12].

П'єсу «Мина Мазайло» вивчають у школі, тому до її аналізу прикута особлива увага методистів та літературознавців. М. Куліш назвав свою п'єсу комедією. Також у «Мині Мазайлі» присутні елементи мелодрами, соціально-побутової п'єси, гострої суспільної та політичної

сатири на філістерство як на духовне явище, як уїдливу критику упередженості і зверхності [7, с. 233].

Дослідниця Я. Пренько вказує, що у п'єсі «Мина Мазайло» М. Куліш використовує різноманітні мовні засоби для індивідуалізації своїх героїв, зокрема діалектну лексику, фразеологізми, терміни з різних галузей знань. Завдяки лінгвістичному складнику п'єси є вагомим джерелом для вивчення мови й культури України [6, с. 53-54]. А В. Саєнко стверджує, що п'єса «Мина Мазайло» задає цінний взірець для сучасних драматургів і тим самим є вагомим внеском в українську драматургію. Крім того, літературознавиця підкреслює незмінну важливість п'єси й сьогодні, оскільки в ній порушено соціально-політичні проблеми боротьби за владу, національної ідентифікації, конфлікту між поколіннями [7].

Низка статей присвячена лінгвістичним особливостям драматургії М. Куліша. Т. Окуневич, наприклад, досліджує смислове наповнення творів митця за допомогою імен головних героїв. На її думку, «ономастичний простір творів М. Куліша виконує не тільки структурно-організуючу функцію, але й несе лінгвістичну й екстралінгвістичну інформацію, структурно охоплює частину словника мови письменника, характеризує його авторську індивідуальність і високий рівень майстерності» [5, с. 40].

Окремий напрямок кулішезнавства присвячений шляхам взаємозв'язку театру М. Куліша з іншими видами мистецтва. Дослідниця Т. Бахтіарова досліджує значення міфологем дому в «Патетичній сонаті» Миколи Куліша. Цей твір розкриває складні революційні перипетії 1917-1918 років [1]. У ній майстерно поєднані текст, музика та драматургія суспільних переломів.

Одним з основних новаторських рішень, які створив М. Куліш, було поєднання жанрів трагедії та комедії. Він створив нову форму драми, яку назвав «трагікомедією». У п'єсі «Народний Малахій» М. Кулішу вдається поєднати соцреалізм із гумором та іронією, що дозволяє донести до глядача важливі суспільні теми в легкій для сприймання формі. Крім того, Куліш використав у п'єсі свою неповторну манеру письма, поєднавши розмовні елементи з українською літературною мовою. Це додає творові особливого колориту та додає відчуття реалізму.

Новаторський підхід до драматургічного мистецтва, сміливе експериментаторство, пошуки оригінальних форм сценічного вираження конфліктів, образів, ідей, вічних загальнолюдських, не підвладних епохам проблем, свідчать – це «талант світового масштабу», – як слушно зазначив Ю. Смолич [4, с. 3].

Висновки. Так, у сучасному літературознавстві застосовують різні методи аналізу й інтерпретації п'єси М. Куліша. Деякі літературознавці акцентували увагу на історичному та політичному контексті його творів, наголошуючи на їхній важливості для української національної

ідентичності та боротьби за свободу та незалежність. Інші досліджували літературні аспекти його п'єс, зосереджуючись на питаннях мови, стилю та структури.

Творчий доробок М. Куліша у контексті розвитку нових художніх напрямків і течій поки що вивчений недостатньо і потребує глибшого дослідження. Письменник був новатором театру, поєднуючи у своїй творчості елементи реалізму, сентименталізму та інших жанрів. Він створив власний стиль, поєднання народної мудрості, традицій та новаторства. Його творчість мала значний вплив на розвиток сучасної української літератури і досі користується високою оцінкою багатьох читачів і критиків.

Література:

1. Бахтіарова Т. Міфологема дому у «Патетичній сонаті» М. Куліша. *Творчість Миколи Куліша у світовому історико-літературному контексті*: матеріали Міжнар. наук. конф, м. Херсон, 10 листопада 2017 р. Херсон, 2017. С. 10–11. URL: <http://surl.li/fyagq> (дата звернення: 29.03.2023).
2. Бовдир О. Драматургія М. Куліша: аспекти естетико-художньої культури. *Творчість Миколи Куліша у світовому історико-літературному контексті*: матеріали Міжнар. наук. конф, м. Херсон, 10 листопада 2017 р. Херсон, 2017. С. 11–13. URL: <http://surl.li/fyagq> (дата звернення: 29.03.2023).
3. Галета О. Від антології до онтології. Київ: Смолоскип, 2015. 640 с.
4. Микола Куліш – драматург світового масштабу. Київ: Публ. б-ка ім. Лесі Українки, 2012. 31 с.
5. Окуневич Т. Онімний простір драматичних творів Миколи Куліша. *Творчість Миколи Куліша у світовому історико-літературному контексті*: матер. Міжнар. наук. конф, м. Херсон, 10 листопада 2017 р. Херсон, 2017. URL: <http://surl.li/fyagq> (дата звернення: 29.03.2023).
6. Пренько Я. Особливості лінгвістики у п'єсі Миколи Куліша «Мина Мазайло». *Творчість Миколи Куліша у світовому історико-літературному контексті*: матер. Міжнар. наук. конф, м. Херсон, 10 листопада 2017 р. Херсон, 2017. URL: <http://surl.li/fyagq> (дата звернення: 29.03.2023).
7. Саєнко В. П'єса «Мина Мазайло» Миколи Куліша: історія чи сучасність? *Проблеми сучасного літературознавства*. Одеса, 2001. Вип. 9. С. 202-253. URL: <http://surl.li/fxuxo> (дата звернення: 29.03.2023)..

Dudych Alla. Oeuvre of Mykola Kulish via scientific researches of the 20th c.

The literary works of Mykola Kulish, one of the most outstanding artists of the «shot Renaissance», was controversially evaluated by critics and literary studies in different periods. The article partially highlights the problem of scientific reception of his work, in particular, attention is paid to literary sources of the 20th century.

Key words: Mykola Kulish, dramaturgy, realism, shot Renaissance, reception.

Scientific supervisor – **Svitlana Lenska**, DSc (Literature), Full Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of Ukrainian Literature

УДК 821.111(71)-312.2

**ЖАНРОВІ ЕЛЕМЕНТИ АНТИУТОПІЇ В РОМАНІ МАРГАРЕТ ЕТВУД
«ОПОВІДЬ СЛУЖНИЦІ»**

Єлизавета Михайлівна Дядечко

Науковий керівник – Наталія Іванівна Тарасова,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

Автор розглядає придушення особистості жінки у антиутопічному суспільстві держави Гілеад, зображеному в романі Маргарет Етвуд «Оповідь служниці». Тоталітарне суспільство пригнічує особисті права. Репресивні заходи сягають навіть спілкування, перетворюючи жінку у фактичного невільника й заручника режиму. Досліджено теми фемінізму, усвідомленого вибору у суспільстві і вплив тоталітаризму на особистість.

Ключові слова: *Маргарет Етвуд, «Оповідь служниці», фемінізм, тоталітаризм, права особистості.*

На рубежі 20-21 століть у літературі з'явилися талановиті письменниці, які у своєму феміністичному прочитанні традиційних утопічних питань знаходять нюанси, які чоловіки упускали століттями. Поява такого жанру, як антиутопія, пов'язана з ім'ям Маргарет Етвуд, яка у своїх творах порушує розлоге коло проблем, світогляд письменниці вирізняється філософським мисленням, її романи – це сплав і аналітика, позбавлені властивостей прямолінійної конкретики та злиття художнього стилю [1]. Літературні герої М. Етвуд не лише втілюють загальну тенденцію сучасної канадської літератури, а й відображають характерні риси героїв. У романі «Оповідь служниці» втілено досвід боротьби з тоталітарним суспільством, авторка сподівається застерегти людство від небезпек на шляху його подальшого розвитку. Сюжетно-композиційна структура роману поділена на два часово-просторові рівні: на першому висвітлюють зовнішні події героїні в її обмеженому житті в тоталітарній державі, на другому – спогади про попереднє життя. Ці два рівні пов'язує свідомість оповідача, адже всі події письменник транслює читачеві через сприймання героїні. Твір подається у формі щоденника героїні-жінки на ім'я Фредова.

Дія роману М. Етвуд розгортається в Гілеаді, державі, створеній на території Сполучених Штатів Америки. Назва пояснює повернення

суспільства до чесного й праведного життя та підкреслює його асоціацію з багатством і родючістю. Нова незалежна країна, яка стала результатом військового перевороту, є прикладом войовничого християнського фундаменталізму. Це загальна ідеологія, у якій усі закони та повсякденне життя відповідають певним біблійним положенням. Релігійний фанатизм нового суспільства доведений до абсурду, даючи читачеві можливість побачити та зрозуміти, що цей фанатизм є кроком назад, тому Гілеад уособлює собою тоталітарний режим із виразними теократичними рисами [4]. Авторка представила світ, що є результатом тероризму, диктатури й аполітичності громадян, у якому живе поневолене суспільство, характерне для антиутопічних та дистопійних світів. Новий режим був створений так, що традиційні права громадян, особливо жінок, були значно спрощені, а більшість їхніх свобод перестала існувати в їхньому повсякденному житті. Спочатку жінкам заблокували банківські картки (готівки на той момент не існувало), позбавили права власності, почали «відпускати» з роботи. Оскільки у жінок немає доходів і заощаджень, держава не дає їм можливості втекти за кордон, щоби врятуватися.

У романі «Оповідь служниці» суспільство має свою ієрархію. Привілейовані соціальні верстви стали військовою верхівкою, відіграли велику роль у встановленні нового режиму, продовжували керувати зовнішньою та внутрішньою політикою країни. При цьому найбідніша частина населення опинилася на території радіоактивної колонії. У Гілеаді, подібно до класового суспільства Платона, усе чоловіче населення поділяється на Командорів – засновників та керівників держави, Хранителів, Ангелів, Очі (різні військові формування); жінки – соціально розподілені на Дружин, Марф (домогосподарки, куховарки), Служниць (на яких покладена священна репродуктивна функція, котру втратили інші жінки внаслідок погіршення екології). Командори за своїм соціальним статусом мають можливість утримувати трьох жінок у будинку: Дружину, Марфу та Служницю. Існують також у цьому суспільстві «екодружини» – жінки з найнижчих верств населення, яких не торкнувся сімейний політичний режим, та «нежінки» – державні злочинниці, відправлені до Колоній для розчищення радіоактивних земель. Залякування, загальний контроль, стеження, доноси та привселюдні казні – це повторювані антиутопічні мотиви, що зустрічаються в багатьох творах класики жанру. У Гілеаді кожен має слідкувати за кожним, адже кожен може бути потаємним донощиком: «Правда в тому, що вона шпигує за мною, так само, як я за нею» [2, с. 25]. Але хвилюватися потрібно не лише про людей, а й про технічне обладнання (диктофони, мікрофони), яке вловить кожне необережне слово. Обмеження спілкування та мовчання в романі стають важливими рушійними силами існування тоталітарного суспільства, що характеризується гнобленням і беззаконням. Існує таке поняття, як квазіномінація, Б. Ланін пояснює його як «явище, за якого предмети,

процеси та діючі особи отримують нові імена» [3]. Основну героїню, як і інших служниць, позбавляють власного ім'я та надають найменування, що вказує на роль у тоталітарному суспільстві. І оскільки героїня потрапила в родину до Командора Фредеріка Вотерфорда – отже, вона «належить Фреду», тепер її ім'я Фредова: «Мене звати не Фредова, я маю інше ім'я, яке тепер ніхто не використовує, бо воно заборонене» [2, с. 80].

У романі М. Етвуд біблійні фрази стають єдиним законним, чим обмінюються Служниці під час зустрічей. Звичайні церковні служби замінені так званими «молебнями» – церемоніями, що проводили в разі військової перемоги. Суспільство насправді дуже далеке від релігії та віри в її істинному прояві, а хибні тлумачення та вирвані з контексту посилення до Священного писання є лише інструментом у пригніченні суспільства.

Тотальний контроль над усіма сферами життя людини може торкнутися сімейних питань, любовних і сексуальних відносин. Життя Служниць в антиутопічному світі суворо регламентоване аж до ритуалу. Придушення особистості у романі М. Етвуд відбувається і на інших рівнях, крім вже зазначених. Наприклад, зовнішній вигляд та одяг персонажів, що має підкреслювати належність жінки до певної ролі у суспільстві. Така сувора уніфікація в одязі покликана придушити особистість та наругу над людським тілом.

Роман М. Етвуд «Оповідь служниці» розкриває низку соціальних проблем, особливу увагу авторка приділяє темі фемінізму. Риси антиутопії у романі проявляються в описі тоталітарного режиму, в якому більше страждають жінки.

Література:

1. Овчаренко Н. Романи-антиутопії Маргарет Е. Етвуд. *Слово і час*. 2006. № 2. С. 46–53. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38476/07-Ovcharenko.pdf?sequence=1>
2. Етвуд М. Оповідь Служниці : роман; пер. з англ. О. Оксеніч. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2017. 272 с.
3. Кучер В. В. Поетика-роману антиутопії в рецепції сучасного літературознавства. *Наукові записки. Кременець*. Вип. 36. С. 184–187. (Сер.: «Філологічна»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2013_36_57
4. Ткач І. Погляд на людину й суспільство в романі «451 градус за Фаренгейтом». *Зарубіжна література в школах України*. 2020. № 6. С. 5–7.

Diadechko Yelyzaveta. Genre elements of distopia in the novel «The Handmaid's Tale» by Margaret Atwood

The author researches the repression of the woman's individuality in the dystopian society of the fictional state of Gilead depicted in Margaret Atwood's novel «The Handmaid's Tale». The totalitarian society represses the individual rights. The repressive measures permeate even personal communication turning a woman into a regime's hostage. The issues of feminism, conscious choice in the society and the effects of the totalitarian state on the individual are researched in the paper.

Key words: Margaret Atwood, «The Handmaid's Tale», feminism, totalitarianism, human rights.

Scientific supervisor – **Nataliia Tarasova**, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 811.111'246.2'06

БІЛІНГВІЗМ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ З ТОЧКИ ЗОРУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Артем Русланович Єфименко

Науковий керівник – Наталія Вікторівна Петрушова,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті схарактеризовано поняття та стан білінгвізму в Україні з точки зору вивчення англійської мови. Досліджено загальну обізнаність студентів Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка щодо цього терміну та визначено відсоткове співвідношення щодо білінгвістичності наступного покоління.

Ключові слова: англійська мова, англіцизми, білінгвальне навчання, білінгвізм, комунікація, освіта.

У сучасному мультикультурному світі є безліч можливостей для навчання, роботи, саморозвитку. Проте більшість з них наразі вимагає володіння англійською мовою як у спілкуванні, так і щодо професійної комунікації. Англійську починають вивчати з 3-5 років майже усі діти, батьки яких розуміють важливість знання цієї мови для їхнього подальшого успішного кар'єрного зростання. У тому разі, коли самі батьки теж знають англійську мову, вони можуть влаштовувати дні спілкування винятково нею. Так дитина потрапляє до білінгвального оточення, що й призводить до вживання обох мов під час комунікації.

Актуальність роботи полягає в тому, що обізнаність населення України щодо терміну «білінгвізм» є надзвичайно важливою, але недостатньою. Саме тому пропагування знання державної та іноземної, зокрема англійської, мов серед молоді є чудовою перспективою для майбутнього розвитку нашої нації.

Метою статті є проаналізувати зміст поняття «білінгвізм» та дослідити обізнаність студентів ПНПУ імені В. Г. Короленка щодо наявних знань із цієї тематики.

Термін «білінгвізм» або «двомовність» означає поперемінне використання двох мов. Цього можна досягти двома шляхами, перший –

природній, коли засвоєння мови відбувається у процесі спілкування з носіями мови (наприклад, може послужити ситуація англійської та ірландської мов в Ірландії або англійської та німецької в Німеччині), а інший – штучний, тут на допомогу приходять заняття іноземної мови у школі, на курсах у закладах вищої освіти [2].

Загалом білінгвальне навчання сприяє розширенню загальноосвітнього світосприймання студентів завдяки порівняльному аналізу іншомовних культур, формуванню у них толерантного ставлення до альтернативних поглядів, пов'язаних із національною специфікою різних народів; стимулює необхідність подальшої самоосвіти та саморозвитку, що є необхідною умовою професійної діяльності у сучасному світі. Білінгвальне навчання є засобом здобуття білінгвальної освіти та процесом формування особистості, відкритої до взаємодії з оточуючим світом [1, с. 31–32].

Із метою проведення дослідження організовано анкетування серед 126 студентів ПНПУ імені В. Г. Короленка та його аналіз. Питання були такими:

1. Чи знаєте Ви, що таке «білінгвізм»?
2. На вашу думку, Ви відносно досконало знаєте більше однієї мови?
3. Чи бачите Ви перспективу у вивченні іноземної мови в майбутньому?
4. Як Ви вважаєте, чи доцільно додати до освітньої програми додаткові заняття з англійської мови у вигляді гуртків, зустрічей з іноземцями, дискусій?
5. Чи віддали б Ви своїх дітей у ранньому віці до гуртка іноземної мови та чи говорили б Ви з ними як українською, так і англійською?

Провівши аналіз, синтез та математичну обробку даних, отримали такі результати анкетування: більшість здобувачів освіти (93 опитаних студенти) ПНПУ імені В. Г. Короленка доволі добре обізнані з поняттям «двомовність», проте все ж не до кінця усвідомлюючи його, зважаючи на відсоток тих, хто не знає основних постулатів терміну (33 студенти), тому розробили практичні рекомендації щодо підвищення інтересу до білінгвізму, а саме:

1. Розширювати своє коло інтересів.
2. Дотримуватися стабільності у вивченні іноземних мов.
3. Пояснювати оточенню переваги володінням двома та більше мовами.
4. Говорити з молодшим та старшим поколінням щодо цього питання, використовуючи результати нашого дослідження.
5. Постійно удосконалювати свій рівень знань.

Також проводили визначення відсоткового співвідношення щодо білінгвістичності наступного покоління й отримали такий результат: 74% студентів підтримують ідею українсько-англійського білінгвізму у

майбутньому, тому сміливо можемо говорити про подальший розвиток цього напрямку в Україні щодо досконалого володіння цими мовами.

Отже, у межах дослідження визначили загалом позитивне ставлення студентів до явища «білінгвізм», якщо воно стосується української та англійської мов. Водночас більшість студентів негативно згадували існуючий українсько-російський білінгвізм, ще й досі частково присутній у нашому суспільстві. Серед можливих тем подальшого дослідження такого поняття – недоліки подібного явища, адже воно також деякою мірою спотворює українську, враховуючи кількість англізмів, тобто запозичень із англійської, які міцно ввійшли в наше життя.

Література:

1. Девіцька А. І. Дослідження білінгвізму у лінгвістичному та соціолінгвістичному аспектах. *Studia Slavistica : Сучасні тенденції славістики* : зб. наук. ст. Ужгород, 2013. Вип. 13. С. 26–34.
2. Що таке білінгвізм та як його досягти? URL : <https://greencountry.com.ua/journal/read/bilingvizm-csho-ce>. (дата звернення: 10.03.2023).

Yefymenko Artem. Bilingualism in modern Ukrainian society from the point of view of the English language

The thesis describes the concept and state of bilingualism in Ukraine from the point of view of the English language. The general awareness of Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University students regarding this term was investigated and the percentage ratio regarding the bilingualism of the next generation was determined.

Key words: *English language, anglicisms, bilingual education, bilingualism, communication, education.*

Scientific supervisor – Nataliia Petrushova, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 821.09(481)(092)ІБСЕН

ФЕМІНІСТИЧНІ ІДЕЇ В П'ЄСАХ Г. ІБСЕНА «ЛЯЛЬКОВИЙ ДІМ» ТА «ГЕДДА ГАБЛЕР»

Юлія Анатоліївна Жемела

Науковий керівник – Ольга Василівна Орлова,
к. пед. н., доцент, доцент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті висвітлено образ «нової» жінки в інтерпретації Генріка Ібсена та Бернарда Шоу крізь поетичну призму характеротворення персонажів, а також особливостей феміністичного дискурсу в естетичному, моральному та соціально-

культурних вимірах. Показано вплив панівних літературних напрямів кінця XIX століття на розвиток театрального мистецтва в цей період.

Ключові слова: нова драма, композиція, дискусія, відкритий фінал, конфлікт, система образів.

Порубіжжя століть завжди супроводжується кризами в соціально-політичній та культурній сферах, розчаруванням у минулих авторитетах і пошуками нових ідей, що допомогли подолати настрої «кінця світу». Цей період характеризувався підвищеною чутливістю до поточних подій, високими очікуваннями, проектуванням образів і моделей майбутнього. Одним з найяскравіших явищ у розвитку європейської культури кінця XIX – початку XX століття стала «війна статей», тобто протистояння патріархальних і модерних уявлень про місце і роль чоловіка та жінки в соціокультурних процесах.

Образ «нової жінки» став знаковим для модерністського мистецтва [1, с. 5–6], зокрема для «нової драми», – складного й цікавого явища в драматургії цього періоду. Порівняно з мелодраматичними та суто розважальними п'єсами європейських театрів «нова драма» підкреслювала драматизм людського існування і зосередила увагу на злободенних проблемах суспільного життя та на особистості як одиниці соціуму. У її витоків стояли К. Гамсун, Г. Гауптман, Г. Ібсен, М. Метерлінк, А. Стріндберг, Б. Шоу, а в театральне життя п'єси нового типу ввели видатні режисери-постановники – Андре Антуан (Франція), Отто Брам (Німеччина).

П'єса Г. Ібсена «Ляльковий дім» належить до другого, реалістичного, етапу творчості видатного норвезького драматурга (1864–1884), у процесі якого було створено 8 драм. «Це етап розквіту його драматургії, найбільш нещадного, різкого викриття бездуховної дійсності» [2, с. 7]. Порушуючи традиційну композицію драматичного твору (зав'язка – розвиток дії – кульмінація – розв'язка), драматург вводить суперечки персонажів, які визначають розвиток і розгортання конфлікту і передують відкритому фіналу історії. Події п'єси розгортаються в будинку адвоката Торвальда Хельмера, відомого блискучими моральними принципами. Його дружина Нора – проста жінка, зайнята дітьми та домашнім справами, але в глибині душі вона страждає через фальшиві грошові перекази, які вона зробила багато років тому, щоб вилікувати свого чоловіка. Коли чоловік дізнається про таємницю Нори, він не докладає жодних зусиль, щоб захистити її чи допомогти, але накидається на неї з докорами у моральній неохайності. Нора шокована поведінкою чоловіка, який голосно говорив про мораль, але виявився боягузом та лицеміром. Вона перериває потік слів Хельмера несподівано пронизливими словами: «Сядь, Торвальде. Нам з тобою є про що поговорити», це знаменує початок дискусії – обмін думками у п'ятій дії драми.

У п'єсі «Гедда Габлер» (1890), що написана у третьому періоді творчості Г. Ібсена, глибоко аналізують складне і суперечливе

психологічне життя жінки. Образ Гедди, красивої жінки з сильною індивідуальністю та незалежністю, відрізняється від попередніх образів жінок. Наприклад, про самогубство в Левборзі вона сказала, що «в цьому була краса». Із моральної точки зору деякі її погляди є просто жахливими, але вона висловила це прямо, відкрито і не соромлячись. І зовсім не почувалася «розгубленою» у своєму житті. Вона не цінує ні чоловіка, ні сім'ю, ні дружбу, ні любов. Усе це для неї було лише одним із елементів гри. Характер Гедди демонструє бажання домінувати над чоловіком, який закохався у неї. Донька генерала, вона дуже мужня у своїх стосунках з іншими. Ставлення до чоловіків по-чоловічому, а до жінок – по-жіночому, тому поряд з Геддою складно уявити домінування чоловіка або жінки, адже вона бажає «утримати долю людини у власних руках». Одним із засобів влади над іншими – бути секретним джерелом усього, що відбувається навкруги.

Із характерів героїнь у двох п'єсах видно, що в них присутні як східні риси, так і самобутні риси. Вони належать до середнього класу і є родом із заможних родин. Нора і Гедда – молоді, красиві, освічені заміжні жінки. Вони бажають жити в оточенні достатку і краси, але водночас залежать від своїх чоловіків і не мають іншої життєвої місії, крім як бути окрасою дому.

У Норі є діти, а Гедда Габлер не хоче й чути про вагітність, вона хоче її позбутися. У процесі розвитку драматичного конфлікту Нора усвідомлює свій залежний статус і не хоче більше так жити. Гедда живе лише за власними правилами; життя, яке Гедда вирішує полишити, коли реальне життя ставить їй умови. Незважаючи на зручні умови проживання, обидві героїні сильні характером, здатні на рішучі вчинки. Це описує їх як «нових героїнь», що презентують сучасність.

Творчість Б. Шоу стала кульмінацією руху «нової драми» в англійській літературі. Визнаючи важливість художніх відкриттів європейських драматургів, Б. Шоу високо оцінив вплив драматургічної техніки Г. Ібсена. У теоретичній праці «Квінтесенція ібсенізму», що стала маніфестом його поглядів на театр і популяризувала театр ідей в Англії, Б. Шоу побудував поетику нової драми, приділяючи увагу на дискусії як «головному з нових технічних прийомів» [2]. Аргумент постає як важливий структурний елемент, що сприяє полеміці, розважає та просвітлює водночас, дискусія стає жанротворчим елементом багатьох його п'єс і одним із художніх засобів вираження ідей. Традиційному типу організації сюжету, заснованому на зовнішній дії, драматург протиставляє новий, «ібсенівський», в основі якого лежить рух ідей, розвитку думок персонажів та їхнього духовного життя. Ідеї стають дійовими особами п'єси.

Сюжет всесвітньо відомої п'єси «Пігмаліон» (1912–1913 рр.) – це сучасна інтерпретація античного міфу, в якому скульптор закохується у створену ним статую і благає богів подарувати їй життя. У ролі творця у Б. Шоу виступає професор фонетики Хіггінс, який, уклавши парі зі своїм

другом полковником Пікерінгом, вирішує з вуличної квіткарки Елізи Дуліттл зробити світську леді, навчивши правильній вимові та манерам. Під його опікою Еліза стає настільки успішною, що її приймають за королівську особу, але вона не відчуває себе щасливою, бо відчуває свою бідність та нескінченну нерівність між людьми. «Чому ви позбавляєте мене свободи?» – оцінює Еліза своє нове становище. Фінальна дія, акт 5, є відкритим конфліктом, «дебатами» між двома однаково сильними персонажами з протилежними життєвими позиціями. «Пігмаліон» має відкритий фінал – для Шоу важливо «...епатувати глядачів, приголомшити їх «під завісу» яким-небудь несподіваним поворотом дії, зруйнувати їхні звичні романтичні уявлення. Усі очікують, що Хіггінс та Лайза одружаться, цього вимагає антична міфологія, на якій базується п'єса. І саме тому упертий парадокс змітає всіма очікуваний happy end і сміється над спантеличеною публікою» [2, с. 60]. Еліза роздумує над своїм доленосним вибором: відкрити власну квіткову крамницю чи стати учителькою фонетики.

«Однією з вершин розумової п'єси» є «Дім, де розбиваються серця» (1913–1917), де усі персонажі суперечили, склали «багатоголосні дебати» [1, с. 141]. П'єса, яка завершувала проміжну роботу Б. Шоу, спочатку мала підзаголовок «Драматична фантазія» і згодом розкрита автором як «фентезі ... на англійські теми». Музичний термін «фантазія» вказує на відсутність офіційних обмежень і свідчить про сильну імпровізаційну частину, незалежний розвиток міркувань автора, його увагу до теми, а не навколишніх дій. Цьому театральному твору властиві поєднання музики та дискусії в будь-якій формі.

Провідною темою цієї визначної драми є трагедія культурної бездіяльної Європи напередодні війни, приреченість буржуазної інтелігенції. Центральний образ – образ дому-корабля, «де розбиваються серця». Цей дивний дім, де зібралися люди різного віку, різних професій, які мають різне соціальне й майнове становище, можна трактувати як символічний образ Англії, яка стоїть на межі великої історичної катастрофи.

Кожен герой твору має свою особливість – капітан Шотовер, його зять Гектор Хешебі, бідний і чесний Мадзіні Ден, бізнесмен Менген та інші. Є й інтелігентні жіночі образи – доньки капітана Шотовера Гесіона Хешебай і леді Аріадна Аттерворд, а також юна Еллі Ден. Аріадна і Гесіона народжуються з красою та мудрістю. Їх «заражені мін'йонами» чоловіки називали їх «жінками-вампірами», «сиренами», «демонічними жінками» тощо, тому що ці жінки були водночас чарівними та небезпечними. У системі стосунків між чоловіком і жінкою у творі домінує героїня, яка спочатку фліртує, а потім обговорює різні теми, розкриває і відкидає чоловіка, що призводить до його жахливого і нервового стану.

Підсумовуючи, можна сказати, що, услід за Г. Ібсенем, який визначив «жіноче питання» як одне з основних, Б. Шоу розробив

власний погляд на цю проблему, що стала актуальною в контексті розвитку феміністського руху в Європі. Б. Шоу створив образ «нової жінки» – сильної, емансипованої, незалежної, яка самостійно приймає рішення і проявляє ініціативу в стосунках з чоловіками, що характерно для «п'єс-дискусій». Інтерпретації жіночого образу Г. Ібсеном та Б. Шоу мають певні спільні й відмінні риси. Їм притаманний догматизм щодо моральної правильності, який у згаданих вище драмах безпосередньо впливає на визначення жіночої особистості. Нора Хельмер, Гедда Габлер, Еліза Дуліттл – сильні особистості, здатні на рішучі вчинки, яких не очікують від чоловіків, і є сучасними жінками на перетині XIX–XX століть. Трагічні ситуації в п'єсах Б. Шоу глибші, ніж в п'єсах Г. Ібсена, і змушують героїнь творів обирати свій життєвий шлях. Якщо Нора знаходить у собі мужність полишити «ляльковий дім» на знак протесту проти навколишньої дійсності, а Гедда Габлер не бажає зупинитися на своїй поразці і покидає цей світ, то герої Б. Шоу з п'єси «Дім, де розбиваються серця» залишаються в будинку, вирішивши за краще жити в ілюзії.

Література:

1. Агеєва В. Жіночий простір : Феміністичний дискурс українського модернізму : монографія. Київ : Факт, 2003. 320 с.
2. Драматургія кінця XIX–XX ст. (Г. Ібсен, Б. Шоу, Б. Брехт) : Матер. до вивч. / упоряд. І. Ю. Голубішко, О. В. Кеба, П. Л. Шулик. Кам'янець-Подільський : Абетка- НОВА, 2006. 220 с.

Zhemela Yuliia. Feminist ideas in H. Ibsen's plays «A Doll's House» and «Hedda Gabler»

The article examines the image of the "new" woman in the interpretation of Henrik Ibsen and Bernard Shaw through the prism of the poetics of character development of the protagonists, as well as the features of the feminist discourse in view of its aesthetic, ethical and socio-cultural dimensions. The influence of the dominant literary trends of the end of the 19th century on the development of dramatic art of the specified period is shown.

Key words: new drama, composition, discussion, open ending, conflict, image system.

Scientific supervisor – Olha Orlova, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 811.111'373.613'06

ШЛЯХИ ПОЯВИ ЗАПОЗИЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Юлія Олексіївна Жила

Науковий керівник – Валентина Іванівна Воскобойник, к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології, Полтавський національний педагогічний університет

імені В. Г. Короленка

У роботі висвітлено значення терміну запозичення та окреслено напрямки, за якими слова проникають та асимілюються в мові.

Ключові слова: англійська мова, лексичне запозичення, шляхи запозичення, мова-джерело, асиміляція.

В англійській мові існує значна кількість слів, які запозичені з інших мов, таких, як грецька, латинська, французька, німецька, італійська, іспанська, арабська, гінді, урду тощо. Вивчення лексичних запозичень має важливе значення як для лінгвістів, так і для перекладачів та вчителів.

Метою роботи є виявлення шляхів проникнення лексичних запозичень до англійської мови.

Об'єкт дослідження – лексика сучасної англійської мови, а його **предмет** – лексичні запозичення сучасної англійської мови.

Лексичне запозичення – це процес, за допомогою якого мова запозичує слова з іншої мови. Е. Гауген, лінгвіст, відомий своїми працями про мовні контакти та двомовність, визначив лексичне запозичення як «процес, за допомогою якого одна мова запозичує слова з іншої та інтегрує їх у власний словниковий запас, часто із супутніми змінами у значенні та вимові» [1, с. 211].

Англійська мова мала можливість запозичувати іноземні слова через прямий, опосередкований контакт. Спочатку від загарбників, які у середині XI ст. замінили її на французьку на Британських островах, а потім у контексті власної торговельної експансії та колонізаторської діяльності англійців. Інтенсивність долучення нових запозичень в ті чи ті історичні періоди залежить від конкретних історичних умов.

Запозичення є результатом контактів між двома або більше носіями різних мов. Частіше це відбувається асиметрично. У цьому разі мова-джерело має перевагу щодо багатства мови, що дозволяє їй збагачувати іншу мову. Більшість популярних запозичень описують їжу, мистецтво та розваги. Наприклад, слово «sushi» (*суші*) походить з японської мови, а «taco» (*такос*) – з іспанської, пройшовши шлях через Мексику, «pizza» (піца) має італійське коріння, «lemon» (лимон) з арабської та «tart» (тарт) з французької.

Шляхи запозичення можуть бути усними й письмовими. При усному запозиченні слово зазнає більше змін, ніж при запозиченні з письмового джерела. Якщо слово потрапляє в іншу мову одночасно із запозиченням нового предмета чи поняття, значення цього слова не змінюється, але якщо нове слово потрапляє як синонім до вже наявного в мові слова, значення цих синонімів розмежовують, так спостерігаємо зсув первісної семантики.

Сам факт лексичного запозичення з однієї мови в іншу є складним і багатогранним явищем. Тісна взаємодія народів світу діалектично зумовлює взаємне збагачення їхніх мовних систем через зростання

кількості запозичень. Розвиток інноваційних засобів масової інформації сприяв збільшенню кількості мовних запозичень, зокрема й запозичень з основних масмедіа, теле- і радіокомпаній, глобальної мережі Інтернет та періодичних видань.

Нові запозичені слова, які мова вносить до свого лексикону, зазвичай спочатку звучать чужоземно і можуть використовуватися лише в певних прошарках спільноти, доки з часом вони поступово не поширюються на більшу кількість носіїв мови. Також трапляються відмінності у вимові, оскільки іноземне слово фонологічно змінюється, щоб його було легше вимовляти мовою, яка його запозичила, завдяки процесу, який називається натуралізація або асиміляція.

Асиміляція – це процес, за допомогою якого слово поступово проникає в більшу мовну спільноту. У процесі асиміляції, коли слово стає більш звичним для ширшої аудиторії, нове запозичене слово поступово набуває характеристик, властивих мові, із якої воно запозичене. Як наслідок, люди більше не відчують, що слова мають іноземне походження, коли вони ними користуються. Загалом, чим довше запозичене слово перебуває в іншомовному середовищі і чим частіше воно вживається, тим більше воно нагадує слова рідної мови.

Отже, упродовж усієї культурної історії англійськомовного світу англійськомовні країни завжди запозичували слова з мов усіх культур, з якими вони контактували. Слід також зазначити, що, на відміну від багатьох країн європейського континенту, в англійськомовному світі не зроблено жодних спроб обмежити розвиток нових запозичень.

Література:

1. Haugen E. The Analysis of Linguistic Borrowing. *Language*. 26 (2). 1950. P. 211–231.
2. Жуковська І. В. Лексичні позичення в англійській та українській мовах: спільні та відмінні риси. *Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика*. 2019. 3(10). С.140–145.
3. Aitchison J. Language change: Progress or decay? URL: https://assets.cambridge.org/97811070/23628/frontmatter/9781107023628_frontmatter.pdf.

Zhyla Yuliia. The ways of borrowings penetration into Modern English

The work defines the term 'borrowing' and outlines the ways by which such words penetrate and are assimilated into the language.

Key words: English language, lexical borrowing, ways of borrowing, source language, assimilation.

Scientific supervisor – Valentyna Voskoboinyk, Candidate of Philological Sciences (Language), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 821.161.2.09'06

РЕЦЕПЦІЯ ТВОРЧОСТІ О. ЗАБУЖКО В СУЧАСНОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

Аня Юрїївна Залужна

Науковий керівник – Світлана Василівна Ленська,
д. філол. н., доцент, професор кафедри української літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті розглянуто напрямки досліджень творчого доробку однієї з найвідоміших українських письменниць – Оксани Забушко. З'ясовано, що рецепція художнього набутку мисткині відбувається в жанрово-стильовому та гендерному дискурсах. Найбільше статей присвячено ліриці поетеси, також у поле зору дослідників потрапляла її есеїстика та публіцистика. Окреме місце посідає проза письменниці, проаналізована сучасним літературознавством з погляду фемістичних студій.

Ключові слова: Забушко, рецепція, роман, жанр, сучасна література.

Постановка проблеми. У сучасному літературному процесі творчість О. Забушко посідає одне з чільних місць. Разом із Ю. Андруховичем, І. Римаруком, І. Малковичем, Н. Білоцерківець, О. Ірванцем, В. Герасим'юком та іншими письменниками-вісімдесятниками вони оновили й модернізували вітчизняне письменство на зорі Незалежності.

Оксана Забушко – авторка шести поетичних збірок: «Травневий іній» (1985), «Диригент останньої свічки» (1990), «Автостоп» (1994), «Новий закон Архімеда» (2000), «Друга спроба. Вибране» (2005), «Вибрані вірші. 1980–2013» (2013); двох романів – «Польові дослідження з українського сексу» (1996), перекладеного 15 мовами світу, а також «Музей покинутих секретів» (2009) [7], повістей «Казка про калинову сопілку» (2000), «Сестро, сестро» (2003), «Книга Буття, глава четверта» (2008) та двох збірок оповідань «Тут могла б бути ваша реклама» (2014) і «Після третього дзвінка вхід до зали забороняється» (2017).

Оскільки О. Забушко є також науковицею, кандидатом філософських наук, вона переосмислила значення трьох найвагоміших постатей в українській літературі: «Філософія української ідеї та європейський контекст: Франківський період» (1992), «Шевченків міф України: Спроба філософського аналізу» (1996), «Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій» (2007), а також створила низку есеїв, публіцистичних студій та мемуарів: «Дві культури» (1990), «Хроніки від Фортінбраса» (1999), «Репортаж із 2000-го року» (2001), «Let my people go: 15 текстів про українську революцію» (2005), «Вибране листування на тлі доби. 1992–2002 (з Юрієм Шевельовим)» (2011), «З мапи книг і людей» (2012), «Український палімпсест» (2014), «І знов я влізаю в

танк» (2016), номіновану на Шевченківську премію, «Планета Полин» (2020), «Найдовша подорож» (2022).

Увесь цей величезний доробок потребує ретельного і вдумливого систематичного вивчення. Наразі маємо лише низку критичних відгуків в періодиці, Інтернет платформах, передмови до книжок, окремі статті, які по-різному, почасти контрверсійно представляють творчість О. Забужко в сучасному інтелектуальному й художньому просторах. Наразі постала необхідність впорядкувати ці розрізнені аналітичні студії, що обґрунтовує актуальність нашої роботи.

Мета розвідки – систематизувати аналітичні студії про О. Забужко і виокремити основні напрямки та методологічні засновки цих студій.

Об'єкт дослідження – художня, наукова, філософська, публіцистична творчість О. Забужко. **Предмет** – філологічні студії та критичні праці про мисткиню.

Виклад основного матеріалу. Дебют письменниці пов'язаний із лірикою. За власним свідченням мисткині, почала писати ще в дитинстві. А загалом поезія О. Забужко стала предметом наукових зацікавлень В. Агеєвої, Н. Анісімової, І. Борисюк, Т. Гундорової, Н. Зборовської, В. Мисливої, Л. Таран, Т. Качак, О. Шаф та інших сучасних дослідників, які створили низку статей і про прозу письменниці. Варто виокремити докторську дисертацію Н. Анісімової «Поезія покоління 80-х років ХХ ст. у системі пізнього українського модернізму», де лірику О. Забужко розглянуто в контексті творчості поетів-вісімдесятників Ю. Андруховича, І. Римарука, І. Малковича та ін. [2].

Перший роман письменниці «Польові дослідження з українського сексу» викликав бурхливі дискусії як серед читачів, так і серед професійних літературознавців та критиків. Смілива авторська позиція, зняття табу з різних тем, провокативна форма спонукали до осмислення багатьох тем: гендерних ролей і стереотипів, тілесності й духовності, усвідомлення власного шляху й індивідуальної неповторності кожної людини. У дискусії висловили свої враження від роману В. Агеєва, Є. Баран, І. Долженнікова, Н. Зборовська, О. Корабльова, Л. Масенко, Л. Таран тощо.

Наступні книжки есеїв і прози О. Забужко вивели її в мейнстрим сучасної української літератури і також отримали свою порцію критики й схвалення. Зазначимо, що однією з провідних дослідниць творчості О. Забужко стала В. Агеєва, яка в низці праць розглянула окремі тематичні (здебільшого феміністичні) ракурси окремих творів мисткині, як-от «Казки про калинову сопілку», «Сестро, сестро» та інші, а також розкрила індивідуальні риси письменницької манери О. Забужко [1].

Проблеми феміністичного дискурсу, стилю, філософичності, міфотворення мисткині аналітично розглядали Н. Зборовська, Т. Гундорова [5; 8].

Поява кожної нової книжки письменниці – чи то художньої, чи публіцистичної, чи наукової – викликала бурхливе обговорення й хвилю рецензій, критичних розборів чи аналітичних статей.

Поява «Музею покинутих секретів» не стала винятком і спричинила жваву дискусію. Як зазначила дослідниця Н. Шевченко, за кілька місяців по виходу роману «в Україні та поза її межами вийшло понад 200 рецензій. Віра Агеєва, Ростислав Семків, Іван Андрусак, Яна Дубинянська, Євгенія Кононенко та багато інших українських та європейських літературознавців не оминули увагою цей твір. Обговорення «Музею покинутих секретів» одразу вийшло за межі спеціалізованих видань. Матеріали про новий твір Оксани Забужко публікують BBC, Deutsche Welle, «Дзеркало тижня», «Український тиждень», «Українська правда», «Кореспондент» та багато інших знаних в Україні та Європі видань» [11, с. 191].

Серед сучасних досліджень про роман «Музей покинутих секретів» слід відзначити праці А. Вовк [3], О. Гонюк, К. Корнілової, Н. Полохової [4], Я. Поліщука [9], Т. Тебешевської-Качак [10]. У цих та інших працях проаналізовано особливості жанрової структури роману, синтетичність та близькість до жанру саги, показ проблематики твору крізь призму жіночої психології, стильова специфіка тексту.

Висновки. Творчість О. Забужко – різнопланова, багатоаспектна і стилістично синкретична, тому потребує детального і вдумливого вивчення. До її науково-аналітичного пізнання залучені кращі філологи сучасності, проте загального дослідження досі не створено, тому студіювання творів письменниці, зокрема її романістики, має наукову перспективу.

Література:

1. Агеєва В. Жіночий простір: Феміністичний дискурс українського модернізму : монографія. Київ : «Факт», 2008. 360 с.
2. Анісімова Н. П. Поезія покоління 80-х років ХХ ст. у системі пізнього українського модернізму: дис. ... д-ра філол. наук : 10.01.01 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2013. 420 с.
3. Вовк А. Оксана Забужко : «Завжди хотіла написати роман, який був би рівновеликий життю». URL: <http://www.dw.com/uk/оксана-забужко--завжди-хотілананписати-роман-який-був-би-рівновеликий-життю/a6111223> (дата звернення 10.03.2023).
4. Гонюк О. В., Корнілова К. О., Полохова Н. В. Мотив пам'яті в романі О. Забужко «Музей покинутих секретів». *Interaction of society and science: problems and prospects: The XXX International Science Conference «Interaction of society and science: problems and prospects»*, June 15–18, 2021. London. 2021. P. 424-464.
5. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека: Український літературний постмодерн. Київ : Критика, 2005. 263 с.

6. Жінка як текст. Емма Андієвська, Соломія Павличко, Оксана Забужко: фрагменти творчості і контексти / Упоряд. Л. Таран. Київ : «Факт», 2002. 207 с.
7. Забужко О. Музей покинутих секретів. 2-е вид., доп. Київ : Факт, 2009. 832 с.
8. Зборовська Н. Жіноче письмо на порубіжжі віків : Леся Українка, Оксана Забужко. *Слово і час*. 2004. № 2. С. 32–38.
9. Поліщук Я. Жінка, пам'ять, мова. URL: <http://litakcent.com/2010/06/03/zhinka-ramjat-mova/> (дата звернення 10.03.2023).
10. Тебешевська-Качак Т. Історія, що стає літературою у стилі Оксани Забужко. URL: <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2010/02/09/083513> (дата звернення 12.03.2023).
11. Шевченко Н. «Музей покинутих секретів» Оксани Забужко: жанрова своєрідність та авторська номінація. *Філологічний дискурс*. 2016. № 4. С. 191–203

Zaluzhna Ania. Reception of the creativity of O. Zabuzhko in modern literature

The article opens an examination of the directions of research on creative work of one of the most famous Ukrainian writers – Oksana Zabuzhko. It has been found that the reception of the artistic achievement of the writer takes place in genre-style and gender discourses. Most of the articles are devoted to the poetess's lyrics, and her essay writing and journalistic work also came into the field of view of the researchers. A special place is occupied by the writer's prose, which is analyzed by modern literary studies from the point of view of feministic studies.

Key words: *Zabuzhko, reception, novel, genre, modern literature.*

Scientific supervisor – Svitlana Lenska, DSc (Literature), Full Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of Ukrainian Literature

УДК 821.111.08-31

МОВНІ ЗАСОБИ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ В РОМАНІ «ГАРРІ ПОТТЕР І ФІЛОСОФСЬКИЙ КАМІНЬ» ДЖ. К. РОЛІНГ

Аня Юрїївна Залужна

Науковий керівник – Руслана Григорівна Шрамко, к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

У статті схарактеризовано поняття «інтертекст» та його прикметні ознаки. Досліджено мовні засоби інтертекстуальності в романі Дж. К. Ролінг «Гаррі Поттер».

Ключові слова: *інтертекст, дискурс, фентезі, чарівник, міф, алюзія.*

Постановка проблеми. Виникнення нового виду дискурсу, який називають медіадискурс, медійний дискурс, або дискурс засобів масової інформації (надалі – ЗМІ), зумовлене тенденціями інтернаціоналізації та глобалізації, розвитком сучасних телекомунікаційних технологій у світовому співтоваристві. Масмедійний дискурс вирізняється специфічною масовою аудиторією, а отже, певним ступенем усередненого та подеколи спрощеного мовного коду, що працює в межах своєрідної когнітивної матриці із залученням понятійного, метафоричного, образно-символьного й аксіологічного конститuentів для формування ціннісної орієнтації [3].

Фантастика, будучи світом «якби», покликана вирішити два основних завдання. Перед обличчям безмежного та некерованого світу, людина є вразливою. Вона намагається осмислити та добудувати цей світ на свій лад, зокрема й за допомогою фантастики. У ній творчість людини та пізнання нею світу не обмежені. Саме тому дослідження регуляції авторського сприймання у фантастичному тексті сучасними масмедіа є актуальним, оскільки фантастика надає людині нові можливості в усвідомленні світу. У межах структури тексту Н. С. Болотновою виділено засоби регулятивності, які впливають на читача [1, с. 189]. Звісно, інтертексти виконують функцію регулятивів у тексті фентезі, будучи одним з естетичних кодів та керуючи сприйманням читачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі сучасного масмедійного дискурсу та мовним засобам інтертекстуальності в романі «Гаррі Поттер» Дж. К. Ролінг присвячено роботи як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, зокрема Н. С. Болотнової [2], Л. Є. Кройчика [5], М. М. Кіма [4], В. Я. Проппа [6], Р. Г. Шрамко [7] та інших.

Метою статті є обґрунтування актуальних тенденцій в сучасному масмедійному дискурсі та мовних засобів інтертекстуальності в романі «Гаррі Поттер» Дж. К. Ролінг.

Об'єкт дослідження – роман «Гаррі Поттер» Дж. К. Ролінг.

Предмет розвідки – актуальні тенденції в сучасному масмедійному дискурсі, мовні засоби інтертекстуальності в романі «Гаррі Поттер» Дж. К. Ролінг.

Виклад основного матеріалу. Масова комунікація, спрямована на широку аудиторію, являє собою соціально зумовлене явище з основною функцією впливу через сенсорну й оцінну інформацію, дискурс масмедіа є якраз соціально-когнітивним і соціально-регулятивним механізмом, який безпосередньо спрямований як на соціальне самопізнання, так і на соціальне конструювання, а також на об'єктивацію та моделювання суспільної свідомості, громадської думки за допомогою виробництва, тиражування і регулярного забезпечення розлогої аудиторії соціально значущими змістами й оцінками. На думку М. М. Кім, «проблема жанрового визначення цим не вичерпується, оскільки в жанрі схрещуються та знаходять вираження найважливіші закономірності

журналістської творчості: взаємодія жанру й методу, співвідношення змісту та форми, понятійного і образного в жанрі, простору і часу в жанрі, авторського задуму і жанрового втілення, цільової установки жанру й очікувань читачів тощо» [4, с. 166].

У традиційній класифікації жанрів виділяють аналітичні, інформаційні та художньо-публіцистичні жанри. Л. Є. Кройчик в побудові своєї класифікації жанрів відштовхувався від тези, що публіцистичний текст неодмінно містить три найважливіші компоненти: повідомлення про новину (проблему), яка виникла; фрагментарне (ґрунтовне) осмислення ситуації; прийоми емоційного впливу на аудиторію (на логіко-понятійному чи понятійно-образному рівні). Саме тому всі тексти він розбив на такі групи: оперативно-новинні; оперативно-дослідні; дослідницько-новинні; дослідні; дослідницько-образні [5, с. 125].

В основі класифікації М. М. Кіма лежить функційний поділ жанрів на інформаційні, аналітичні та художньо-публіцистичні, а як порівняльні параметри використано такі категорії: предмет відображення, цільова функція і методи роботи з інформацією [4, с. 125].

Дж. К. Роулінг не вводить елементи фантастики у реальний світ, а просто замінює його казковим. Жанрову належність романів про Гаррі Поттера не випадково визначають як «літературну казку», «авторську казку» чи «фентезі». Письменниця активно використовує матеріал міфів із різних культур, піддаючи його певному переосмисленню або переробці, що і є яскравим прикладом інтертекстуальності. У текстах романів про Гаррі Поттера теж простежується міфологічне протиставлення двох світів – реального / ірреального, яке віддзеркалено насамперед у назвах романів: «Harry Potter and the Philosopher's Stone», «Harry Potter and the Goblet of Fire» [8; 9].

У циклі романів про Гаррі Поттера світ людей, яких названо новоутворенням «Muggles», межує зі світом чарівників. Ірреальний світ представлений у тексті назви школи Хогвартс (Hogwarts: school of Witchcraft and Wizardry), села чарівників Хогсмід (Hogsmead), Косого Провулка (Diagon Alley) тощо. Ці сюжетні елементи міфу дозволяють читачу декодувати текст як казковий.

Фентезійні тексти Дж. К. Роулінг містять такі теми міфу, як народження героя, відмова від повернення у реальний світ. Як і в міфології, щоб битися з темними силами світобудови, героєм доводиться зустрічатися віч-на-віч з темними силами у собі. Кожна нова пригода показує їм, що вони варті перемоги.

Отже, переважна більшість інтертекстуальних включень у романах про Гаррі Поттера, як кодових, так і текстових, – є покликанням на міфологію. Текстові внесення в романах Дж. Роулінг представлені алюзіями на міфологічні джерела. Наприклад, порівняємо героя кельтської міфології Мерліна (Merlin) та Альбуса Дамблдора (Dumbledore Albus). Образ Дамблдора багато в чому схожий на образ

Мерліна: це могутній добрий чарівник, що має, незважаючи на величний вигляд і поважний вік, живе почуття гумору та неабияку силу розуму (*Nothing like this man had ever been seen on Privet Drive. He was tall, thin, and very old, judging by the silver of his hair and beard, which were both long enough to tuck into his belt. He was wearing long robes, a purple cloak that swept the ground, and high-heeled, buckled boots. His blue eyes were light, bright, and sparkling behind half-moon spectacles and his nose was very long and crooked, as though it had been broken at least twice. This man's name was Albus Dumbledore*) [8, с. 21].

Пес Цербер із давньогрецької міфології дозволяє нам розгадати справжнє призначення пса Флафі (Fluffy) в тексті роману «Harry Potter and the Philosopher's Stone», схожого на нього за своєю триголовістю, місією та здатністю засинати під звуки музики: «*So I told him, Fluffy's a piece o' cake if yeh know how to calm him down, jus' play him a bit o' music an' he'll go straight off ter sleep*» [9, с. 56]. Дж. К. Роулінг навіть створила «чарівну» ідіоматику, яка використовує історичні та міфологічні реалії, як, наприклад, у висловах «Merlin's Beard!», «in the name of Merlin!», «hold your Hippogriffs» або «get off your high Hippogriff».

Міфологічний початок мають також свята й дати народження основних персонажів: наприклад, *Хелловін* – це християнізоване свято Самайн (*Samhain*). Саме в ніч Самайна Воландеморт зробив спробу вбити Гаррі Поттера.

У ніч Самайна у першій книзі Квірел намагається викрасти Філософський камінь. Гаррі Поттер народився у свято Лугнасад (напередодні 1 серпня).

Міфологічність текстів Дж. К. Роулінг презентована не лише на рівні текстових, але й на рівні кодових включень. Чимало вигаданих реалій засновані на історичному та міфопоетичному знанні носіїв британської чи західноєвропейської культури. До них зараховують, наприклад, назви таких предметів, що вийшли з сучасного побуту, як *cauldron* (котел), *quill* (перо для письма), *parchment* (пергамент), предметів, що міцно асоціюються з європейською чарівною казкою, *wand* і *potion*, а також назви фольклорних (*pixie, goblin*) та міфологічних (*hippogriff, dragon, centaur*) істот. Так, котел (*cauldron*) – це і магичний символ, і реальний фізичний предмет, який згадано у значній кількості стародавніх кельтських текстів. У романах про Гаррі Поттера згадується кілька котлів / чаш (*cauldron / goblet / cup*). Авторка звертається до грецької міфології для створення власних назв: чарівниця *Цирцея* (*Circe*), Пенелопа Клівотер (*Penelope Clearwater*), *Сіріус Блек* (*Black, Sirius*).

Найчастіше зміст фантастичних реалій розкривається лише при уважному лінгвістичному аналізі. Так, якщо частково переставити місцями приголосні складники назви слов'янської школи чарівників (*Drumstrang*), виникне алюзія на відомий літературний рух німецьких романтиків «Штурм і натиск» (*Sturm und Drang*).

Висновок. Масмедійний дискурс вирізняється специфічною, що має масовий характер, аудиторією і, відповідно, «усередненістю» (а тому спрощеністю) свого коду, який працює у режимі когнітивно-аксіологічних смислів – понятійних (ідентифікують), метафоричних, образно-символічних, та ціннісних.

Установлено, що Дж. К. Роулінг активно використовує мовну гру, створюючи реалії свого фантастичного світу та втягуючи читача у свою літературну вигадку. Гра з читачем та постійне звернення авторки до міфології допомагає створити магічну атмосферу і регулює сприймання тексту читачем як тексту казки.

Література:

1. Болотнова Н. С. Про зв'язок регулятивної та концептуальної структур поетичного тексту. *Вісник ТДПУ*. Серія : Гуманітарні науки (філологія). 2016. Випуск 5 (56). С. 108-113.
2. Болотнова Н. С. Філологічний аналіз тексту : навч. допомога. Київ : Флінта : Наука, 2009. С. 388-391.
3. Куц Е., Волков В. Англомовний медіадискурс як контекст функціонування фразеологізмів. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. Вип. 164. С. 360–363. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/701890.pdf>
4. Кім М. М. Жанри сучасної журналістики. Київ : Основа, 2014. С. 56-59.
5. Кройчик Л. Є. Система журналістських жанрів. Київ : Либідь, 2015. С. 66-69.
6. Пропп В. Я. Морфологія (чарівної) казки. Історичне коріння чарівної казки. Київ : Знання, 1998. 366 с.
7. Шрамко Р. Г. Прагмарелевантні засоби реалізації внутрішнього стану персонажа в українськомовному перекладі поттеріани Дж. К. Ролінг. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Вип. 17. Том 1. С. 204–210. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.17-1.40>
8. Rowling J. K. *Harry Potter and the Philosopher's Stone*. Bloomsbury Publishing. Printed in Great Britain by Clays Ltd, St Ives plc, 1997. 223 p.
9. Rowling J. K. *Harry Potter and the Goblet of Fire*. Bloomsbury Publishing. Printed in Great Britain by Clays Ltd, St Ives plc, 2003. 270 p.

Zaluzhna Ania. Lingual means of intertextuality in J. K. Rowling's novel «Harry Potter and the Philosopher's Stone»

The article provides the concept of «intertextuality», defines its main features. Lingual means of intertextuality in J. K. Rowling's novel «Harry Potter and the Philosopher's Stone» are studied.

Key words: *intertext, discourse, fantasy, wizard, myth, allusion.*

Scientific supervisor – Ruslana Shramko, PhD (Language), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 82-21:81'42

ДРАМА ЯК ЛІТЕРАТУРНИЙ НАПРЯМ ТА ЛІТЕРАТУРНИЙ ЖАНР: СУЧАСНИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС

Наталія Юрїївна Іващенко

Науковий керівник – Тетяна Михайлівна Конєва,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті багатоаспектно розглянуто літературознавчий термін «драма». Досліджено жанрові особливості драми, структурні й композиційні зміни драматичного тексту. Висвітлено трансформації актуальних драматичних жанрів.

***Ключові слова:** драма, герой, літературний напрям, літературний жанр.*

Мета роботи – визначити драму як літературний напрям та літературний жанр у сучасному літературному дискурсі

Драма – це один із трьох літературних родів (поруч з епосом і лірикою), виділені Платоном й Аристотелем в античній Греції. Теорія драми в її історичному розвитку відображала всі зміни в сценічній та літературній творчості, які відбувалися протягом тисячоліть [4, с. 207].

Драма змальовує світ у формі дії, здебільшого призначений для постановки в театрі. Сценічний твір полягає в художньому моделюванні життєвих ситуацій за відсутності характеристики дійових осіб автором. Можливості драми найповніше розкриваються через гру акторів, яка призначена для колективного сприймання. Їхньою основною ознакою є драматизм, події зазвичай супроводжують гострі інтриги, напружене протистояння героїв та багато перипетій [2, с. 297].

Композиційну основу драми утворює членування тексту на епізоди. Це допомагає досягти єдності зображувальних об'єктів, аби реальний час відповідав художньому часові сприймання. Упродовж кількох актів сцена має зосередити події, емоції людського життя та подати їх у чіткому, образно окресленому вигляді для того, щоби вразити реципієнта переконливістю дійства. На відміну від лірики драма базується на активному саморозкритті характерів героїв через події, колізії та яскраві конфлікти, які супроводжуються риторичними прийомами, жестами, засобами театралізованої гіперболи [2, с. 298].

Дія може бути зовнішньою, тобто втілюватися у вчинках та подіях, або внутрішньою, коли на сцені нічого не відбувається, а конфлікт перенесено у психологію героїв – у їх репліки в діалогах, монологах. У драмі повинно бути постійне наростання напруги дії [2, с. 160].

Форма драми на початку свого існування була переважно віршованою. Пізніше почали з'являтися прозові п'єси, зокрема, В. Шекспір писав білим віршем. Драма є одним із трьох різновидів

драматургії (поряд із трагедією та комедією), розмежовується на жанри [2, с. 298].

Драма як жанр – це п'єса соціального чи побутового характеру із гострим конфліктом, який розвивається в постійній напрузі. Персонажі – переважно звичайні люди, які постійно конфліктують з оточенням. Автор творів прагне розкрити їхню психологію через вчинки та дії. Її зародження можна помітити в драматургії античності («Іон» Евріпіда).

Перші теоретики (Д. Дідро, Л.-С. Марсьє та Г.-Е. Лессінг) обґрунтували специфіку драми як жанру та значення для літератури й театру. Вони дали світові міщанську драму. Основою для цих творів були сімейні конфлікти. На межі XVII-XVIII ст. міщанська драма зазнала серйозних змін: у ній переважає дидактичне начало, персонажі знаходяться в тісному родинному мікросвіті. З часом почали з'являтися в міщанській драмі мелодраматичні елементи. Зароджується новий жанр – мелодрама. У літературі XIX ст. домінувала реалістична та інтелектуальна драма й драма абсурду [4, с. 209]. Відповідно до змісту та форми виокремлюють ще деякі жанри: трагедія, комедія, трагікомедія, водевіль, мораліте, містерія, фарс. У найповнішому вигляді вони складаються із п'яти дій, що містять окремі пов'язані сцени, кожна з яких починається тоді, коли з'являється новий герой, а завершується, коли він піде за лаштунки [2, с. 298].

Драма абсурду, або «Театр абсурду», – жанр, течія в модернізмі, яка сформувалася в 50-60 роках XX ст. у Франції. Основним світоглядним принципом її є поняття «абсурду», тобто протистояння людини та навколишнього світу. Найяскравішими представниками драми абсурду були Е. Йонеско, С. Беккет, Ж. Жене, А. Адамов та ін. Естетична програма базується на відмові від традицій класичної драматургії та створенні нового театру. Теоретик М. Есслін підкреслював: «Драма абсурду – це чинник створення нової мови, нових ідей, нової життєвої філософії цілого західного світу» [3, с. 156].

Драма XX – поч. XXI ст. пройшла в своїй еволюції кілька переломних етапів. На нашу думку, слід окреслити три важливих періоди її розвитку:

- 1) Нова драма к. XIX – першої половини XX ст. має виразний модерністський характер;
- 2) Новітня драма, яка припадає на 1950–1980-ті роки, воєнна драматургія;
- 3) Сучасна драматургія припадає на к. XX – поч. XXI ст. Загалом її можна характеризувати терміном Лемана як «постдраматичний театр» [1, с. 13].

Література:

1. Васильєв Є. М. Сучасна драматургія: жанрові трансформації, модифікації, новації: монографія. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2017. 532 с.

2. Ковалів Ю. І. Літературознавча енциклопедія. Том 1. Київ : Академія, 2007
3. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці : Золоті лаври, 2001. 636 с.
4. Літературознавчий довідник. 2-ге вид., випр., допов. Київ : Академія, 2007. 751 с.

Ivashchenko Nataliia. Drama as a literary trend and literary genre: modern scientific discourse

The article is devoted to the disclosure of the concept of drama as a literary direction and literary genre. Its genre features, structural and compositional changes of the dramatic text are studied. Transformations of actual dramatic genres are considered.

Key words: drama, hero, literary direction, literary genre.

Scientific supervisor – Tetiana Konieva, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 811.111.2'373.2:82-92

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАЗВ ТВАРИН В АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Анастасія Сергіївна Карпова

Науковий керівник – Валентина Іванівна Воскобойник, д. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

*У статті визначено лексико-семантичні особливості назв тварин в англійськомовному публіцистичному дискурсі. Розглянуто лексико-семантичні поля лексеми **animal** та інших назв тварин.*

Ключові слова: лексема, лексико-семантичне поле, парадигматичні відносини, семантика.

Мова є рухомою системою, яка постійно змінюється. Постійно виникають нові слова, словосполучення, фрази. Одним з основних джерел виникнення нових лексичних одиниць є тексти публіцистичного стилю, оскільки цей стиль є вираженням засобів масової комунікації. Слова виходять з обігу, з'являються синоніми чи нові слова для позначення концепта. Динамічність мови викликає потребу в дослідженні особливостей новотворів із метою розуміння змісту текстів. Виявлення лексико-семантичних рис слів та термінів буде важливим як для спеціалістів-філологів, так і для читачів публіцистичних текстів.

Метою статті є визначення лексико-семантичних полів назв тварин та встановлення їхніх особливостей.

Об'єктом дослідження є англійськомовні публіцистичні тексти.

Предметом роботи є англійськомовні назви тварин та їхні українськомовні відповідники, які вживають у публіцистичних текстах.

Вивченням значень окремих лексичних елементів слів, морфем і лексем займається лексична семантика. Основою лексичної семантики є [1]: 1) класифікація і аналіз слів; 2) опис відмінностей та спільних рис у лексичних семантичних структурах між різними мовами; 3) образ, за яким значення окремих лексичних елементів співвідносять за допомогою синтаксису зі значенням усього речення

Лексична семантика так само є частиною лексико-семантичної системи. Вона вивчає відношення та зв'язок між словами. Лексико-семантична система є найбільш рухомою серед усіх мовних рівнів. Як будь-яка інша система, лексико-семантична система базується на відношеннях – парадигматичних й синтагматичних. Синтагматичні відношення – лінійні зв'язки слова, його сполучуваність, контекст. Кожне слово поєднується не з будь-яким словом, а тільки з певними словами. Парадигматичні відношення – це відношення між словами на основі спільності або протилежності їх значень. Тут можна виділити 1) відношення смислової подібності (синонімія); 2) відношення смислового протиставлення (антонімія); 3) відношення смислового включення (гіпонімія); 4) відношення супідрядності (наприклад: *bear, tiger, lion, deer, horse, fox, rabbit* перебувають між собою в сурядних відношеннях і в підрядному відношенні щодо гіпероніма *animal*) і партитивності, тобто цілого та його частини (*horse – mane, fox – tail*).

Найбільшими парадигматичними об'єднаннями є лексико-семантичні поля. Лексико-семантичне поле (ЛСП) являє собою сукупність парадигматично пов'язаних лексичних одиниць, які об'єднані спільністю змісту (іноді й спільністю формальних показників) і відображають поняттєву, предметну й функційну подібність позначуваних явищ.

Розглянемо ЛСП слова *animal*. Лексема *animal* (тварина) формує парадигматичні зв'язки, а якщо точніше, зв'язок смислової подібності, із лексемами *mammal* (ссавець), *animal* (тварина), *beast* (звір), *pet* (домашній улюбленець), *livestock* (худоба), які застосовують у різних ситуаціях, але позначають один і той самий концепт, а саме: будь-яку істоту на відміну від рослини чи людини. Слід зазначити, що деякі з зазначених вище лексем, крім свого первинного значення, мають також вторинне. Лексема *animal* (тварина) і *beast* (звір) у вторинному значенні мають негативний відтінок, коли позначають грубу, підлу людину (при перекладі з англійської мови українською смисл слів залишається той самий). До того ж, в англійській мові слово *animal* утворює словосполучення *party animal*: воно зустрічається в медіапросторі та сучасній літературі на позначення людини, яка дуже любить вечірки та веселитися. В українській мові це визначення можна замінити одним словом «гуляка». Якщо в англійськомовному просторі ця лексема може

бути нейтральною, то в українській мові вона носить негативний характер, позначаючи безвідповідальну людину, котра нічого не робить, а лише веселиться. Також лексема *beast* (звір, монстр) застосовувана в жанрі фентезі або інтернетній статті-підробці для позначення міфічної істоти.

ЛСП лексеми *beast* можна поділити на багато менших лексико-семантичних груп. Лексичні одиниці не пов'язані межами тільки одного ЛСП або групи, вони можуть бути у кількох лексико-семантичних групах водночас, наприклад: 1) *carnivorans* (хижаки) – усі тварини, що харчуються м'ясом (*wolverine* (росомаха), *tiger* (тигр), *lion* (лев), *wolf* (вовк), *fox* (лисиця)); 2) *herbivore* (рослиноїдні або травоядні) – усі тварини, що харчуються рослинами (*deer* (олень), *moose* (лось), *raccoon* (енот)). Лексеми *pet* (домашній улюбленець), *livestock* (худоба) також можуть бути самотійними ЛСП. Так, ЛСП слова *pet* або *house pet* об'єднує всіх тварин, що живуть разом із людиною в будинку (*cat* (кішка), *dog* (собака), *hamster* (хом'як)). ЛСП лексеми *livestock* (худоба) об'єднує всіх тварин, що живуть на фермі (*cow* (корова), *pig* (свиня), *chicken* (курка)). Останні два ЛСП формують антонімічні поєднання з ЛСП слова *wild animals* (дикі тварини), яке може складатися з лексем згаданих вище ЛСП, але його відмінність полягає в тому, що всі назви позначають тварин, що живуть на природі і не потребують людської допомоги для виживання. Цікаво, якщо поміняти ці слова місцями, отримуємо інше ЛСП, яке непрямо вказує на тварин *pet house* (зоомагазин) – це місце, де можна придбати деяких *house pet* та речі для них (їжу, клітки, іграшки).

В англійській мові функціують ЛСП, які непрямо вказують на зміст своїх парадигм. Наприклад, *safari* (сафарі) – вид експедиції, де людина має можливість спостерігати за тваринами в їх природному місці існування. У минулому слово *safari* означало «мисливські поїздки Східною Африкою (*safari* – подорож). У цьому разі таке ЛСП має вужчий ряд лексичних одиниць, які позначають окремих видів тварин – воно включає тільки тварин, які проживають на території континенту Африки (*lion* (лев), *cheetah* (генард), *giraffe* (жираф), *hyena* (гієна)).

Інша лексема, пов'язана з мисливською діяльністю, – *open season* (сезон полювання) позначає «певний сезон або пору року, коли законно ловити або полювати на рибу або дичину, яка захищена законом у будь-який інший час». Це ЛСП охоплює тварин, які водяться на лісистих територіях (*deer* (олень), *bear* (ведмідь), *fox* (лисиця), *duck* (качка)). Для дітей навіть було створено комедійний мультфільм з такою самою назвою, сюжет якого зображував період сезону полювання.

У дослідженні розглянуто ЛСП лексеми *wild animals* (дикі тварини), яка має зв'язки усіма згаданими вище ЛСП. Цікавим прикладом є лексема *wolverine* (росомаха) зі значенням «маленького хижака з родини куницевих», тому лексема може мати зв'язок з ЛСП *carnivorans*, що позначає хижаків та ЛСП *wild animals* на позначення диких тварин. Цей звір має також і кілька інших назв, якими його

нагородили індіанці *carcajou* [2], *quikhatch* [2]. Лексема *glutton* староанглійського походження виникла внаслідок переконань, що тварина є надзвичайно ненажерливою; слово має спільний корінь із старофранцузьким *gloton, gluton* [2], яке утворилося з латинського *gluto, glutonis*. Лексема *skunk bear* [2] вказує на фізичний вигляд та особливості будови тіла тварини. Почувши слово *wolverine* (*росомаха*), можна згадати вигаданого героя коміксів та кінострічок Марвел, котрий має деякі якості реальної тварини, від якої отримав свою кличку. Це окреслює інші ЛСП слів *fictional character* (вигаданий герой), *superheroes* (супергерої) і т.п.

Інша лексема *wolf* (*вовк*) позначає хижого ссавця з родини псових та, як і розглянута вище лексема, має зв'язок із ЛСП *carnivorans* та *wild animals*. Англійське слово *wolf* походить від давньоанглійського *wulf*, яке, як вважають, походить від прагерманського *wulfaz*. Протоіндоєвропейський корінь *w^lk^wos* також може бути джерелом латинського слова *lupus* (*lúk^wos*) [3]. Також є словосполучення *lone wolf* (самотній вовк), яке частіше використовують не для позначення хижака, а для характеристики людини-відлюдника.

Хочеться згадати лексему, що позначає далекого родича росомахи, – *skunk* (скунс). Це тварина родини хортів, відома своєю здатністю виробляти неприємну на запах рідину і виприскувати її на нападника. Вона належить до ЛСП *wild animals*. Слово *skunk* датують 1630-ми роками, адаптоване з алгонкської мови південної Нової Англії (ймовірно, абенакі) *seganku*, від протоалгонкського *šeka:kwa* (від *šek-* to urinate (мочитися) + *-a:kw* – fox (лисиця) [3]. Лексему *skunk* історично використовували як лайку [3].

У південному діалекті Сполучених Штатів термін *polecat* (тхір) іноді використовують як розмовне прізвисько для скунса, хоча тхір лише віддалено пов'язаний зі скунсами. Як дієслово *skunk* уживають для опису акту перемоги над суперником у грі чи змаганні [3]. Лексема *skunk* (скунс) також використовується на позначення певних сортів марихуани з сильним запахом, який порівнюють із запахом спрею від скунса.

Лексема *fox* (лисиця) позначає хижу тварину з родини псових, яка має зв'язок із ЛСП *carnivorans* та *wild animals*. Слово *fox* походить із давньоанглійської мови від прагерманського *fuhsaz*. Його можна порівняти із західнофризьким *foks*, голландським *vos* і німецьким *Fuchs*. Це слово так само походить від протоіндоєвропейського *puk-* (густоволосий; хвіст). Густий хвіст також є основою для валлійської назви лисиці *llwynog*, що означає буквально «кущистий», від *llwyn* – кущ. З цього зрозуміло, що свою назву тварина отримала через свій зовнішній вигляд, а точніше, через своє густе хутро й хвіст.

Ще один представник ЛСП лексеми *wild animals* отримав свою назву від хвоста: *squirrel* (білка) – маленький лісовий гризун. Цей термін може описувати як один вид, так і всю родину. Слово *squirrel* (білка)

вперше засвідчене в 1327 році. Воно походить від англійсько-нормандського *esquirel*, яке виникло від давньофранцузького *escurel*, рефлексу латинського слова «*sciurus*», яке походить від давньогрецького слова *σκίουρος* (*skiouros*; від *σκία-ουρος*) *shadow-tailed*, тобто «з довгим пухнастим хвостом», який є у багатьох представників цього виду. Давньоанглійське слово *ācweorna* збереглося лише в середньоанглійській мові (*aquerne*), перш ніж його замінили [3]. Давньоанглійське слово має загальногерманське походження. Споріднені слова все ще використовують в інших германських мовах, як і німецьке *Eichhörnchen* (зменшувальне від *Eichhorn*, яке не так часто вживають), норвезьке *ikorn / ekorn*, голландське *eekhoorn*, шведське *ekorre* і датське *egern*. Групу білок називають *dray* [4] або *scurry* [5]. В українській мові немає еквівалентів перекладу для останніх.

Ще один маленький лісовий гризун ЛСП *wild animals* – *chipmunk* (*бурундук*). Загальну назву спочатку, можливо, писали як *chitmunk* від слова *jidmoonh*, що на діалекті Одавва означає *red squirrel* (руда білка) [3]. Найдавніша форма наведена в Оксфордському словнику англійської мови як «*chipmonk*» у 1842 році. Інші ранні форми – *chipmuck* і *chipminck*, а в 1830-х роках їх також називали *chip squirrels*, ймовірно, завдяки звуку, який вони роблять. У середині 19-го століття Джон Джеймс Одюбон і його сини доєднали літографію бурундука до своєї енциклопедії тварин Північної Америки *Viviparous Quadrupeds of North America*, назвавши бурундука *chipping squirrel* або *hackee* [7]. Бурундуків також називають *striped squirrel* (смугаста білка), *timber tiger* (лісовий тигр), *minibear* (міні-ведмедь) та *ground squirrel* (земляна білка).

Лексема *rat* належить до двох ЛСП *wild animals* та *house pet*. Це невеликий ссавець з роду мишей. На відміну від англійської мови, де цей гризун має одну лексему для обох ЛСП, українська мова має для позначення цього гризуна лексеми «щур» для *wild animals* і «пацюк» для *house pet*, які залежно від контексту можуть знаходитися в обох ЛСП. У певних соціальних колах *rat* може вказувати на зрадника. Іншого представника роду мишей позначають як *mouse* (миша). Ця лексема може позначати як живу істоту, так і предмет. Так у сфері ІТ *mouse* – скорочений варіант від *computer mouse* – один з основних інструментів для керування комп'ютером.

Лексема *deer* може позначає рід ссавців родини оленевих (*Cervidae*), велика жуйна тварина (свійська та дика) із гілчастими рогами і коротким хвостом. Слово *deer* спочатку мало широке значення, але з часом стало більш конкретним. Староанглійське *dēor* і середньоанглійське *der* позначали будь-яку дику тварину. Споріднене давньоанглійське *dēor* в інших мертвих германських мовах має загальне значення тварини, наприклад давньонімецьке *tior*, давньоскандинавське *djur* або *dȳr*, готське *dīus*, давньосаксонське *dier* і давньофризьке *diar* [6]. Це загальне значення поступилося сучасному англійському значенню до кінця середньоанглійського періоду,

приблизно в 1500 році. Усі сучасні германські мови, крім англійської та шотландської, зберігають більш загальний зміст: наприклад, голландська / фризська *dier*, німецька *Tier* і норвезька *dyr* – підла тварина [2]. Для позначення *deer* у сучасній англійській мові функціують такі лексеми: самець – *buck*, самка – *doe*, проте терміни відрізняються залежно від діалекту та розміру виду. Самець благородного оленя (*red deer*) – *stag*, тоді як для інших великих видів самець – *bull* (бик), самка – *cow* (корова), як і у великої рогатої худоби. Застаріла лексема на позначення самця будь-якого виду – це *hart*, особливо якщо йому більше п'яти років, а самки – *hind*, особливо якщо їй три чи більше років. Молодняк дрібних видів – *fawn*, великих – *calf*; дуже маленьке дитя може бути *kid*. Назва родини *Cervidae* походить від латинського *cervus*, що означає *stag* або *deer*.

Отже, як видно з прикладів, наведених у статті, лексично-семантичні поля насправді є гнучкою і динамічною системою мови. Існують лексико-семантичні поля, які містять як пряму, так і непряму ознаку. Лексема може змінюватися залежно від полу тварини. Одне й те ж слово на позначення тварин може мати кілька значень, і це значення залежить від сфери його застосування.

Література:

1. Левицький А. Е., Сингаївська А. В., Славова Л. Л. Вступ до мовознавства : навч. посіб. К. : Центр навч. літ-ри, 2006. 104 с.
2. Farlex, Inc. The Free Dictionary. 2010. URL: <https://www.thefreedictionary.com/>
3. Douglas Harper. Online Etymology Dictionary. 2021. URL: <https://www.etymonline.com/>
4. Lipton, J. An Exaltation of Larks. Viking. 1991. ISBN 978-0-670-30044-0. URL: https://books.google.com.ua/books/about/An_exaltation_of_larks.html?id=-pFZAAAAYAAJ&redir_esc=y
5. Joel Levy Universe in Your Pocket. Barnes & Noble, Inc. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Universe_in_Your_Pocket.html?id=SwlAHQAACAAJ&redir_esc=y
6. Houghton Mifflin Company. The American Heritage Dictionary of the English Language. 4th ed. 2000. URL: <https://web.archive.org/>
7. Audubon, John James; Bachman, John. Imperial Collection of Audubon Mammals. New York : Bonanza Books, a division of Crown Publishing Group. p. 52. 1967. URL: <https://archive.org/details/imperialcollecti00audu>.

Karpova Anastasiia. Lexical-semantic features of animal names in English publicistic discourse

The article defines the lexical-semantic features of animal names in English publicistic discourse. The lexical-semantic fields of the lexeme "animal" and other names of animals are considered.

Key words: *lexeme, lexical-semantic field, paradigmatic relations, semantics.*

Scientific supervisor – **Valentyna Voskoboinyk**, Candidate of Philological Sciences (Language), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 373.5.016:811.111]: 37.091.39:004.77

РОЛЬ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

Анастасія Олексіївна Кисельова

Науковий керівник – Лариса Леонідівна Король,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті висвітлено теоретичні аспекти дослідження проблеми формування англійськомовної соціокультурної компетентності учнів старших класів з використанням мультимедійних засобів навчання. Зазначено, що сучасні комп'ютерні технології як частина мультимедійного навчального середовища вможливають реалізацію принципу розвитку навчальних стратегій, найважливішими з яких є самостійність, комунікативність та соціокультурність. Обґрунтовано доцільність використання мультимедійних засобів навчання для формування англійськомовної соціокультурної компетентності в учнів старших класів.

Ключові слова: навчання англійської мови, англійськомовна соціокультурна компетентність, учні старших класів, мультимедійні засоби навчання.

Постановка проблеми. Сучасний процес навчання спирається на взаємодію між учителем та учнями з метою набуття ними певних знань, навичок, умінь та залучення їх до цінностей тієї чи тієї культури. Досягненню поставленої мети сприяють мультимедійні засоби навчання, які слугують знаряддям візуалізації навчального матеріалу, забезпечують доступ до автентичних джерел інформації.

Мета – теоретичне дослідження проблеми формування англійськомовної соціокультурної компетентності в учнів старших класів із використанням мультимедійних засобів навчання.

Об'єкт наукової розвідки – формування англійськомовної соціокультурної компетентності в учнів старших класів.

Предмет – використання мультимедійних засобів навчання як інструменту формування соціокультурної компетентності на уроках англійської мови у старших класах.

Виклад основного матеріалу. Соціокультурний підхід до вивчення іноземних мов досліджується відомими вченими-лінгводидактами та практиками. Так, М. Halliday та С. Matthiessen [6] розробили концепцію «функційної граматики», яка зосереджується на

вивченні мови як засобу комунікації у соціальних та культурних контекстах; S. Tomlinson, D. Clarke [10] показали значущість соціокультурного підходу до вивчення культурних аспектів мовленнєвої поведінки та мовленнєвих жанрів; A. Karami [7] аргументував шляхи застосовування зазначеного підходу до вивчення іноземних мов; P. Pedell [9] запропонував методики викладання іноземної мови, заbazовані на соціокультурному підході; O. Вечерок [1] зацентувала увагу на тому, що англійськомовна соціокультурна компетентність є необхідною для ефективного спілкування та міжкультурного розуміння, ствердивши, що вивчення мови має бути інтегрованим, тобто пов'язаним з культурою та соціальними аспектами країни, де ця мова є офіційною. Соціокультурний підхід до вивчення англійської мови ґрунтується на культурних та соціальних аспектах вивчення мови в навчальному процесі, на взаємозв'язках між мовою та культурою.

Теоретичні аспекти застосування мультимедіа в освітньому процесі різноаспектно відображено у роботах сучасних дослідників. Зокрема, С. Денисенко розглянула основні методи розташування інформації в мультимедійних ресурсах [3]; Н. Грабар вирізняла критерії, яким повинна відповідати розміщена в ресурсі інформація [2]; О. Науменко проаналізувала використання мультимедійних програм у самостійній роботі студентів вищих закладів освіти [4]. Доведено, що мультимедійні технології суттєво розширили можливості роботи з інформацією, що, безсумнівно, варто використовувати на всіх етапах навчання мови.

Важливо й те, що мультимедійне навчальне середовище уможлиблює управління педагогічним процесом самими учнями, тобто створюються передумови для самостійного опанування англійської мови.

Теоретичний аналіз наукових робіт українських та зарубіжних педагогів [2-5; 8] переконав у доцільності використання мультимедійних засобів навчання для формування англійськомовної соціокультурної компетентності учнів старших класів. По-перше, мультимедійні технології є привабливими й ефективними у сфері вивчення іноземної мови, оскільки унаочнюють не лише мовні, а й культурні феномени. Мультимедійні технології постачають інформацію, яку вкрай важко отримати з узвичаєних джерел. До того ж, Інтернет пропонує необмежений ресурс автентичної інформації, яку можна використати на уроках іноземної мови. Із позицій лінгводидактики мультимедійні технології становлять значний інтерес ще й тому, що вони підвищують ефективність навчальної діяльності. По-друге, сучасні мультимедійні технології підвищують мотивацію до навчання та рівень уваги учнів на заняттях. По-третє, за допомогою сучасних комп'ютерних технологій учні можуть зануритися в іншу культуру, краще зрозуміти її. За допомогою мережі Інтернет учні отримують можливість спілкування з представниками інших культур. По-четверте, із педагогічної точки

зору необхідно, щоби як педагоги, так і учні були компетентні в оперуванні мультимедійними засобами, оскільки саме мультимедійна компетенція необхідна в сучасному світі.

Висновки. Перед учителем англійської мови постають нові завдання, успішне розв'язання яких відкриває нові можливості. Оскільки мультимедійні технології все більше впливають на навчальну діяльність, розвиток особистості та майбутню професійну спроможність нинішніх старшокласників, їхня роль постає беззаперечною. Відтак загострюється потреба у розробленні нових технологій використання мультимедійних засобів навчання для формування англійськомовної соціокультурної компетентності учнів старших класів.

Література:

1. Вечерок О. Роль міжкультурної комунікації на етапі довузівської підготовки іноземних громадян. *Витоки педагогічної майстерності: журнал*. 2020. Вип. 26. С. 33–36.
2. Грабар Н. Мультимедійні технології та їхній вплив на комунікацію в освіті. *Вісник Книжкової палати*. 2012. № 6. С. 20–22.
3. Денисенко С. Н. Про значення зовнішньої форми подання навчальної інформації засобами мультимедіа в інноваційних освітніх ресурсах. *Journal of Information Technologies in Education (ITE)*. 2011. № 10. С. 188–192.
4. Науменко О. М. Використання мультимедійних засобів у підготовці студентів педагогічних коледжів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2008. Т. 4. № 8. С. 24–32.
5. Петрик Л. В. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов : дис ... канд. пед. наук (доктора філософії): 13.00.04. Київ, 2020. 285 с.
6. Halliday M. A. K., Matthiessen C. M. *Halliday's introduction to functional grammar*. London : Routledge, 2013. 808 p.
7. Karami A. *Application of the sociocultural approach in teaching foreign languages*. Pearson Education Limited, 2020. 304 p.
8. Lantolf P. J. (ed.). *Sociocultural theory and second language learning*. Oxford : OUP. 2000. 296 p.
9. Pedeli P. A. Methodology for an organised visual examination on condition assessment of cultural heritage. *E-dialogos*. 2014. Vol. 4. P. 23–29.
10. Tomlinson S. M., Clarke D. Culturally focused community-centered service learning: an international cultural immersion experience. *Journal of multicultural counseling and development*. 2010. Vol. 38. № 3. P. 166–175.

Kyselova Anastasiia. Role of multimedia educational tools in the formation of English language sociocultural competence in senior class students

The article highlights the theoretical aspects of the issue of the English language sociocultural competence formation of high school students using multimedia learning tools. It is noted that modern computer technologies as a part of a multimedia educational

environment enable the implementation of the principles of educational strategies development, the most important of which are independence, communicativeness and socioculturality. The expediency of using multimedia learning tools for the formation of English-language sociocultural competence in high school students is substantiated.

Key words: *English language learning, sociocultural competence, high school students, multimedia learning tools.*

Scientific supervisor – Larysa Korol, Candidate of Philological Sciences (Language), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 81'42:659

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ РЕКЛАМНОГО ДИСКУРСУ

Богдана Володимирівна Кіприч

Науковий керівник – Валентина Іванівна Воскобойник, к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

У роботі досліджено ефективні комунікативні стратегії захоплення уваги, які використовують у рекламному дискурсі. Результати дослідження показують, що використання несподіваних поворотів, шокуючих зображень, гумору та емоцій може привернути увагу аудиторії. Дослідження підкреслює важливість ефективного використання комунікативних стратегій в усіх сферах, де є важливою взаємодія з аудиторією.

Ключові слова: *комунікативні стратегії, захоплення уваги, рекламний дискурс, візуальні елементи, комунікації.*

Реклама – це форма комунікації, покликана переконати цільову аудиторію вжити певних дій. Успіх реклами залежить від того, наскільки ефективно вона зможе привернути увагу аудиторії. У сучасному світі, де нас постійно бомбардують рекламою на різних платформах, для рекламодавців важливо використовувати комунікативні стратегії, які є не лише креативними, але й ефективними для привернення уваги аудиторії.

Мета наукової розвідки – опис комунікативних стратегій, які використовують у рекламі для привернення уваги аудиторії.

Об'єкт роботи – реклама як форма комунікації, покликана переконати цільову аудиторію вжити певних дій.

Предметом дослідження є комунікативні стратегії, які використовують у рекламі для привернення уваги аудиторії.

До вивчення реклами як переконливого соціального дискурсу підходили з багатьох дисциплінарних точок зору, зокрема семіотики,

лінгвістики, соціології, психології та антропології. Обговорення її впливу на індивідуальну психіку та соціальну еволюцію сягають 1920-х років, коли сучасна реклама в формі друкованих видань і радіореклами стала широко поширеним явищем, доступним для всіх людей, оскільки вона базувалася на простій, але емоційно сильній мові. Невдовзі по цьому почали з'являтися спеціалізовані дослідження рекламного дискурсу, які зосереджувалися на риторичних структурах у рекламних текстах і на тому, як реклама впливала на суспільство, переконання, мораль, етику та світогляд. Також з'явилося багато підходів, які пов'язували рекламу з корпоративним капіталізмом, стверджуючи, що тільки у світі, де товари представлені як об'єкти бажання, а не просто необхідність, так що «підсумок» може залишатися в плюсі, можливо прищепити своєрідний споживацький дискурс, який має сенс для всіх людей.

Комунікативні стратегії розглядають як набір прийомів, які рекламодавці використовують для створення певного повідомлення та донесення його до аудиторії. Ці стратегії використовують, щоб виділити рекламу серед конкурентів і привернути увагу глядача. Нижче наведено деякі комунікативні стратегії, які використовують у рекламі для привернення уваги аудиторії.

Шокування або здивування глядача – реклама, яка використовує несподівані, незвичні або навіть шокуючі зображення, слова чи звуки, для привернення уваги аудиторії. Наприклад, у рекламі автомобіля може бути показано, як автомобіль врізається в стіну, що може налякати глядача та змусити його бути уважним.

Емоційна привабливість – реклама, яка викликає такі емоції, як щастя, смуток або ностальгія для привернення уваги аудиторії. Наприклад, у рекламі парфумів може бути зображена закохана пара, що може створити емоційний зв'язок із глядачем.

Реклама з гумором може привернути увагу аудиторії та створити позитивну асоціацію з продуктом. Наприклад, рекламний ролик закуски може містити жартівливу ситуацію, яку глядач може запам'ятати.

Розповідь – реклама, яка розповідає історію та може створити незабутні враження. Наприклад, рекламний ролик туристичної компанії може розповісти про романтичну відпустку пари, що може надихнути глядача забронювати таку ж саму відпустку.

Схвалення знаменитостей – реклама, у якій використовують схвалення знаменитостей, може створити відчуття знайомства з продуктом. Наприклад, у рекламі спортивного напою може бути зображений відомий спортсмен, що може надихнути глядача спробувати продукт.

Візуальна привабливість – реклама, яка використовує візуально приголомшливі зображення або графіку. Наприклад, реклама розкішного автомобіля може показувати автомобіль, що їде крізь красивий ландшафт, що може створити візуальний зв'язок із глядачем.

Рекламний текст як область прагматично інтенсивного застосування мови дає важливу інформацію про систему ціннісних орієнтацій сучасної людини, оскільки реклама, з одного боку, адаптується до відповідного лінгвокультурного середовища, а з іншого боку – саме це середовище її формує. У рекламному тексті знаходиться своєрідність національно-специфічної картини світу. Домінуючі ментальні установки, властиві певним культурно-історичним умовам, знаходять своє віддзеркалення в рекламі, яка надає зворотний вплив на світоглядні установки конкретного соціуму. Уплив реклами на членів соціуму зумовлено системою спеціальних дискурсивних прийомів і широким поширенням реклами [1, с. 111].

Створення рекламного тексту неможливе без відповідної синтаксичної організації, що реалізується при створенні певної синтаксичної єдності, яка поєднує окремі надфразні одиниці та фрази. Без тісного синтаксичного зв'язку неможлива актуалізація рекламної інформації, отже, й успішне просування рекламної ідеї. Вигуки на початку тексту, питання-відповіді форми, риторичні питання – усі ці мовні засоби використовують для привернення уваги аудиторії. Для досягнення поставленої мети, а саме для спонукання до дії наприкінці рекламних текстів використовують спонукальні речення, які можуть висловлювати пораду, нагадування або довірливе прохання [2, с. 220].

Основою рекламного стилю є риторика. Рекламодавці використовують багато складних риторичних прийомів для побудови своїх жанрів дискурсу. Подібно до поезії, рекламний дискурс має на меті підказувати значення через алюзії, метафори, іронію, аналогію, гумор тощо.

Концептуальні метафори та інші риторичні прийоми є основою рекламного дискурсу. Багато назв брендів є прямими метафорами. На практичному рівні назва продукту має індексну функцію, тобто дозволяє споживачам визначити, який продукт вони бажають придбати (чи ні). Розглянемо назву, яку дають предметам високої моди, таким, як взуття Armani. Назва дозволяє нам ідентифікувати взуття, якщо ми хочемо його купити. Використання назви виробника, а не якоїсь вигаданої назви чи вислову, надає продукту ауру артистизму, майстерності та вищої якості. Так, взуття можна сприймати метафорично як «твір» художника.

Розмова є специфічним проявом дискурсу, який керується ширшими соціальними системами відліку, граючи на соціальних змінних (клас, стать тощо) і спільних системах переконань. Термін «дискурс» стосується несвідомого втілення цих фреймів. Ось чому можна говорити про «академічний дискурс» або «спортивний дискурс» стосовно видів мови, що використовується певними людьми чи групами для виявлення спільних цінностей, світогляду, вірувань, упередження тощо. Ці дискурси зазвичай характеризують ключові слова, які часто з'являються у відповідних мовленнєвих актах та іншими

взаємопов'язаними структурами, такими, як формати логічних аргументів, стилі розмови тощо. Дискурс є потужним, оскільки він базується на системі спільних знань культурних передумов та спільне оцінювання значення контексту. Це називається спільною основою, на якій імплантується дискурсивне висловлення. Організація повних висловлень веде до еволюції жанрів. Вони можуть бути письмовими чи усними, діалогічними чи монологічними (внутрішнє мовлення). Промови, співбесіди при прийомі на роботу, університетські лекції, медичні консультації, діалоги в залі суду та рекламні стилі – це жанри дискурсу, які характеризуються специфічними вербальними структурами. Дискурс також є інтертекстуальним або інтердискурсивним, прямо чи опосередковано цитуючи чи натякаючи на попереднє мовлення (тексти чи дискурси) через певну стратегію (імітацію, припущення, репліки, критику, пародію тощо). Деякі тексти вважають канонічними для певної дискурсивної спільноти: наприклад, Біблія, Шекспір, промови Мартіна Лютера Кінга є канонічними текстами для певних людей або груп.

Риторичний дискурс може відтворювати візуальні образи продукту чи послуги за допомогою мови. У середньовіччі ремісники та гільдії почали розміщувати знаки біля своїх магазинів, що призвело до створення концепції торгової марки. Символи були ідентифіковані та допомагали покупцям відстежувати походження й визначати якість товарів, наприклад, середньовічні мечі та стародавня китайська кераміка були рекламовані за допомогою таких символів.

Назви вперше почали використовувати наприкінці 19 століття, коли багато американських фірм почали продавати упаковані товари під фірмовими назвами. Раніше товари повсякденного побуту продавали в сусідніх магазинах із великої тари. Близько 1880 року виробники мила та зубної пасти почали називати свою продукцію так, щоби її можна було впізнати. Поняття торгової марки залишилося та переросло в логотип. Так винайдено перші сучасні назви брендів і супровідні логотипи (візуальні знаки, що позначають бренди).

Багато назв брендів, подібно до мініатюрних віршів, стимулюють нашу уяву, примушуючи нас уявляти собі образи та знаходити в них сенс. Риторична мова має силу формувати наші уявлення й коментувати всі аспекти життя, що робить її важливим складником народної мудрості та реклами. Концептуальні метафори, звукоподібні форми та інші риторичні прийоми, використані в назвах брендів, допомагають виробникам та маркетологам ефективно поширювати своє повідомлення. Часто риторична форма може бути просто усною або письмовою, але в будь-якому разі вона є потужним інструментом впливу на наше мислення та сприймання.

Рекламний текст є текстом нетрадиційного характеру, що передусім визначається особливостями його синтаксичних зв'язків.

Традиційно в тексті виділяють зазначені нижче структурно-синтаксичні характеристики:

- ✓ текст складається з одного або кількох речень;
- ✓ використання великих або малих літер є традиційним;
- ✓ одне речення набирають одним шрифтом;
- ✓ речення та слова відокремлюють рівними пробілами;
- ✓ вирівнювання рядків здійснюється зліва;
- ✓ усі рядки повністю заповнені (за винятком першого та заключного рядків) [3, с. 154].

Окремо варто зупинитися на такому вигляді реклами, як реклама, що таргетується – таргетована реклама. Сьогодні все нові верстви населення залучають до віртуальної комунікації через спілкування в різних соціальних мережах, здійснюючи купівлю та продаж товарів на відповідних платформах (наприклад, «OLX.ua», «Market Place (Facebook)»). Створюючи обліковий запис, споживачі самостійно заповнюють анкетні дані, вказують місце навчання, роботи, сферу професійних та особистих інтересів, тим самим залишаючи «цифровий слід», який якраз і використовується щодо цільової аудиторії реклами.

Так, якщо контекстна реклама базується на використанні ключових слів, то таргетована реклама сфокусована на використанні особистих даних. Безумовно, практично встає питання правомірності використання зазначених даних. Не ставлячи перед собою завдання глибокого аналізу цієї проблематики, відзначимо, що це питання неодноразово піднімалося в науковій літературі.

Отже, привернення уваги аудиторії є критично важливим елементом рекламного дискурсу. Рекламодавці використовують різні комунікативні стратегії для досягнення цієї мети, такі, як шок, емоційна привабливість, гумор, розповідь, підтримка знаменитостей і візуальна привабливість. Успіх реклами залежить від того, наскільки ефективно вона може використати ці стратегії, щоб справити незабутнє та вражаюче враження на глядача.

Література:

1. Козуб Л. С. Лінгвокультурологічні особливості англійської і німецької друкованої реклами. *Наукові записки. Серія : філологія*. Вип. 118. Кропивницький, 2013. С. 110–113.
2. Каратєєва Г. М. Структурні особливості рекламного тексту. *Наукові записки. Серія : філологія*. Кн. 1. Ніжин, 2013. С. 218–221.
3. М'яснянкін Л. І. Структурні типи слоганів у телевізійній рекламі. *Теле- та радіожурналістика*. 2012. № 11. С. 152–157

Kiprych Bohdana. Communicative and pragmatic characteristics of advertising discourse

The article investigates effective communicative strategies for capturing attention used in advertising discourse. The research results show that the use of unexpected turns, shocking images, humor, and emotions can attract the audience's attention. The study emphasizes the importance of effective use of communicative strategies in all areas where interaction with the audience is important.

Key words: *communicative strategies, attention capture, advertising discourse, visual elements, communication.*

Scientific supervisor – **Valentyna Voskoboinyk**, Candidate of Philological Sciences (Language), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 821.111(73)-31

**МІСЦЕ РОМАНУ «ПРО МИШЕЙ І ЛЮДЕЙ» У ТВОРЧОСТІ
ДЖ. СТЕЙНБЕКА**

Аліна Віталіївна Коваленко

Науковий керівник – Наталія Іванівна Тарасова,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті окреслено основні сюжетні лінії на основі біблійних алюзій, розкрито авторські аналогії.

Ключові слова: *алюзія, аналогія, роман.*

Роман Джона Стейнбека «Про мишей і людей» – відомий твір американської літератури, опублікований в 1937 р. і незабаром адаптований автором для сцени. У тому ж 1937 Стейнбек отримав за цю п'єсу нагороду (New York Drama Critic Award) [1]. Сюжет п'єси глибоко вкорінений в американське повсякденне життя, Стейнбек розуміє соціально-політичні причини тяжкого становища своїх героїв, на відміну від них самих.

Робітники у Стейнбека виявляються не просто приватними ілюстраціями долей людей, яким не пощастило, це фігури узагальнення: вони уособлюють долю «людини загалом». У Стейнбека це, з одного боку, доля хлібороба, якого зігнали зі своєї землі і тим самим позбавили джерела їжі. З іншого боку, це трагедія всього людства, що руйнує патріархальний уклад життя в гонитві за все більшим споживанням товарів і економічних благ. У цьому ракурсі майбутнє героїв парадоксальним чином збігається з минулим: з укладом життя, в якому вистачало місця всім, хто готовий працювати на землі.

Об'ємне бачення світу героїв Стейнбека досягається помещенням їх у контекст історії людства з біблійних часів. Стейнбек вдавався до цього прийому нерідко: так, один із його романів названий «На схід від Едему» (1952).

Розгорнута експозиція роману «Про мишей і людей», в якій подано картину безтурботного життя природи, єднання всіх стихій – річки,

води, тварин і птахів, що існують у згоді з задумом творця, – різким контрастом відтіняє те, що буде відбуватися далі з героями.

Крім прихованого сенсу повісті Стейнбека, необхідно звернути увагу на її заголовок, що є цитатою з вірша Роберта Бернса *To a Mouse, Turning on up Her Nest with the Plough* (До польової миші на розорення її гнізда плугом), написаного на шотландському діалекті [2].

Подібно до того, як плуг людини руйнує житло миші, лиха руйнують плани людини на майбутнє. У контексті повісті таким фатальним «плугом» став біржовий крах 1929 року, який призвів до Великої депресії, що тривала аж до початку Другої світової війни.

В основу роману «Про мишей і людей» покладено конфлікт світобудови і людини. Автор розповідає історію про двох названих братів як притчу, розвиваючи найдавніші уявлення людини про втрачений рай. Перехід землі в руки великих землевласників, перетворення селян на найманих робітників, побачене в біблійному контексті, схоже на вигнання з раю.

Мрії Ленні – про власне ранчо, де він буде вирощувати кроликів, спочатку нездійсненні; а жанр, в якому вони періодично проявляються, помітно тяжіє до казки. Джордж раз у раз розповідає Ленні, як вони будуть жити на ранчо. Ленні дослівно знає все, що скаже йому Джордж, проте вимагає повторювати цю розповідь знову і знову.

Сам спосіб розповіді – повторення одного й того ж тексту слово в слово – властиве саме казковому оповіданню як побутовій та культурній практиці. У ній важливі не тільки сам текст, а й ритуал його проголошення вголос.

І дійсно, Джордж, який замінив Ленні батьків, стає для недоумкуватого, але доброго силача батьківською фігурою. Голос Джорджа заспокоює Ленні, допомагає йому побачити картину нездійсненого щастя. Саме так поводяться маленькі діти, які вимагають відтворення ритуалу розповідання казки або читання книги, навіть якщо вони знають її напам'ять.

Доречним буде узагальнення: усі нещасні знедолені жителі ранчо поводяться, як діти. Вигнані з раю, діти мучать, принижують і знищують один одного, залишившись без нагляду «дорослих».

Вочевидь Стейнбек використовує біблійні алюзії для створення картини світу з його тематикою вигнання з раю, цілковитої влади Бога, долі над людиною. Ідеал свідомо недосяжний, тому він пом'якшується своїм побутуванням у «казковому» режимі.

Загальнолюдський пафос і універсальний гуманізм історії, розказаної Стейнбеком, не скасовує того факту, що ця історія, насамперед стосується трагічного періоду в історії США. На жаль, на сьогодні проблема повного безробіття або неповної зайнятості стає знову актуальною навіть для розвинених економік і багатих країн.

Твір Джона Стейнбека «Про мишей і людей» – класика американської літератури, що вивчається кожен рік тисячами учнів.

Метою автора на той час було дати голос каліфорнійському робочому класу тридцятих років. Ці люди щосили намагалися пережити Велику депресію. Коли їхні землі були захоплені, безліч з них опинилися на дорогах, рухаючись в далеке місце, де доводилось знаходити нелегку роботу. Так, «Про мишей і людей» – це щось більше, ніж просто брошура, яка протестує проти умов життя робочих-мігрантів. Знання письменником умов виживання і мови цих людей забезпечило його твору ширший вимір.

Література:

1. Barnes, Jane. Steinbeck's. Of Mice and Men. Review 57. New York, 2011. 98 p.
2. Єфимов Л. П. Стилїстика англїйської мови і дискурсивний аналіз: навч.-метод. посіб. Вінниця : Нова книга, 2004. 240 с.
3. Winegarten R. Writers and Revolution: The Fatal Lure of Action. N. Y.: New-Viewpoints, 1974. 377 p.

Kovalenko Alina. The role of the novel «Of mice and Men» in the creative work of John Steinbeck

The article outlines the main plot lines based on biblical allusions, reveals the author's analogies.

Key words: *allusion, analogy, novel.*

Scientific supervisor – Nataliia Tarasova, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 821.161.2.09'06

МІСЦЕ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО В СУЧАСНОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ ПРОЦЕСІ

Діана Вікторівна Коваленко

*Науковий керівник – Світлана Василівна Ленська,
д. філол. н., доцент, професор кафедри української літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка*

У статті досліджено місце І. Роздобудько в сучасному літературному процесі. Простежено індивідуальний стиль письменниці у контексті сучасних літературних течій, жанрових форм та стилєвих напрямків літератури.

Ключові слова: *сучасний літературний процес, Ірен Роздобудько, масова та елітарна література, жіноча проза, постмодернізм.*

Постановка проблеми. Ірен Роздобудько належить до переліку найпопулярніших сучасних письменниць України, твори якої завжди мають попит серед читачів, але, незважаючи на це, творчість її недостатньо досліджена. Актуальність обраної теми статті вмотивована

потребою встановлення ролі та значення творчості Ірен Роздобудько в українській літературі сьогодення.

Метою дослідження є визначити місце Ірен Роздобудько в сучасному літературному процесі, спираючись на її манеру письма, загальні особливості творчого доробку.

Об'єкт – творчий доробок Ірен Роздобудько, літературознавчі дослідження творчості обраної письменниці.

Предмет дослідження – основні ознаки, жанри, проблематика творчого доробку письменниці, її місце у сучасному літературному процесі.

Виклад основного матеріалу. Ірен Роздобудько – сучасна українська письменниця, журналістка, поетеса, сценаристка, переможниця та лавреатка численних українських літературних конкурсів, серед яких «Коронація слова», «Гранд-Коронація» та інші, власниця титулу «Золотий письменник України» 2012 року. Її твори користуються популярністю, адже письменниця торкається болючих проблем, не обмежується одним жанром, а впевнено експериментує, трансформує їх, створюючи власну унікальну манеру письма.

У сучасному літературному процесі письменниця займає вагомую позицію як одна з найбільш відомих і впливових письменниць. Її творчість стала важливим чинником у формуванні української літератури як незалежного культурного явища.

Крім цього, Ірен Роздобудько є активною учасницею культурного життя України та здійснює значний вплив на формування літературної атмосфери. Вона зустрічається зі своїми читачами, виступає на літературних фестивалях, охоче ділиться своїм досвідом із молодими письменниками.

Із кінця 80-х – початку 90-х років ХХ століття активно заявила про себе сучасна жіноча проза. В українській літературі у ній були «актуалізовані проблеми гендерної ідентичності, табуована сексуальна й національна проблематика, здійснена спроба реконструкції національної світоглядної парадигми» [3, с. 224]. Ці тексти захоплюють неабиякою відвертістю, інтимністю, автобіографічністю та новаторськими принципами розуміння реальних і трансцендентних вимірів існування.

Щодо належності творів І. Роздобудько до жіночої прози, потрібно зауважити, що письменниця тонко і нестереотипно відчуває проблеми жінок, вдало висвітлює їхні почуття та погляди на життя. Героїні її художніх текстів неординарні, подекуди навіть загадкові, як-от, наприклад, Єлизавета та Ліка з «Гудзика» або Влада і Жанна з «Останнього діаманта міледі». Що в тому, що в тому творі дівчата – дві сторони однієї медалі, дві частини цілісної жіночої душі. Одні (Єлизавета, Влада) – сильні, незалежні, цілеспрямовані, які уміло долають усі життєві перепони, інші (Ліка, Жанна) – наївні, творчі,

яскраві, непередбачувані, але зовсім не вміють пристосовуватися до дорослого буття.

В основі ще одного визначного твору І. Роздобудько «Зів'ялі квіти викидають» дві різні за соціальним статусом жінки (Леда, Едіт), що кохають одного й того ж самого чоловіка. Увесь трагізм зображеної у творі проблеми любовного трикутника письменниці майстерно передає через почуття, переживання, дії, внутрішні монологи героїнь, їхню ворожнечу та суперництво.

Дослідниця Н. Соловійова так само зазначає, що у творах Роздобудько «не прослідковується притаманне жіночим романам самоутвердження авторки як жінки через мову», також вказує й на те, що у них відсутнє й чоловіче самоствердження [11, с. 222]. Письменниця не надає якогось особливого значення належності її героїв певній статі, як це буває у більшості текстах постмодерної жіночої прози.

У сучасному літературному процесі дослідники виділяють два дискурси – елітарну й масову літературу. Розважальна, або дидактична, загалом фабульна художня проза, загальнодоступна, проста за формою, адаптована під потреби звичайного читача, називається масовою, або тривіальною [7]. Елітарна так само ґрунтується на зрозумілих формах літератури нечисленній групі людей із високим інтелектуальним рівнем, відповідними духовними запитами, особливо чутливою художньою сприйнятливістю та є антиподом масовій літературі [6].

Творчість І. Роздобудько важко внести лише до одного із цих потоків. Найчастіше дослідники трактують її набуток як яскравий приклад масової літератури (Я. Голобородько, Ю. Соколовська), але й можна припустити, що він також наповнений кількома рисами елітарної.

Деякі науковці вносять її твори до ще одного дискурсу – мідл-літератури (Н. Герасименко), який знаходиться між масовою та елітарною за рівнем складності та змістовним наповненням. Щодо її ознак, то сюди «належать критерії як масової (цікавість, читабельність, подвійна адресація, прийом епатажу, ситуація зі щасливою кінцівкою, еротизація тексту, формальність), так й елітарної літератури (гібридизація жанрів, складність мовних засобів, філософська наповненість змісту й образів, цитування, психологізм, тяжіння до алюзій та ремінісценцій, ускладнена архітектоніка)» [10, с. 17].

Ю. Соколовська у своїй праці вважає творчість Роздобудько «непересічним явищем української масової літератури початку ХХІ століття» [8, с. 227]. На нашу думку, це пояснюється великим попитом на книжки мисткині серед читацької аудиторії, яскравим, динамічним та емоційним письмом, простою та зрозумілою манерою викладу, але водночас застосуванням «широкого спектра психологізмів: виразні пейзажі (колоритні, персоніфіковані та символічні), динамічні портрети, використання внутрішніх монологів та запахової характеристики» [10, с. 172].

Якщо розглядати творчість І. Роздобудько в контексті елітарної літератури, то тут можна виокремити такі притаманні їй риси, як висвітлення «вічних» проблем і тем (сенсу буття, кохання і зради, любові та ненависті та ін.), жанрова різноманітність, психологізм та філософічність викладу, створення яскравих образів. Також у її творах багато місця приділено філософським та моральним питанням, таким, як проблеми деградації в суспільстві (напр., романи «Амулет Паскаля» та «Гудзик – 2. 10 років по тому»), сенсу існування («Пастка для жар-птиці», «Переформулювання»), політичні проблеми («Гудзик – 2. 10 років по тому», «Оленіада»), вічна проблема кохання та стосунків між чоловіком і жінкою («Гудзик», «Зів'ялі квіти викидають», «Якби» та інші).

До прикладу, роман «Гудзик» зосереджений на зображенні внутрішнього світу трьох основних героїв – Дениса, Єлизавети Тенецької та Ліки, який «проявляється в їх акцентованому психологізмі», насамперед «відтворенні їхніх емоційно-психологічних станів, роздумів, почуттів, переживань» через монологічні оповіді, «що призводить до цілісного зображення зовнішнього світу як внутрішньо особистісного» [2, с. 244]. Сама авторка визначає жанр цього твору як психологічну драму, бо «в її основі лежить зображення страждань людського серця» [2, с. 244].

Роздобудько досягнула психологічне становлення особистості у жанрі повісті. Наприклад, твір «Арсен» літературознавці «охрестили психологічною прозою, а судячи з наративно-сповідальної форми твору, це – психологічна щоденникова проза з елементами детективу» [10, с. 70]. Тут герой твору – підліток – переживає трансформацію власної свідомості та «пошук моральних орієнтирів» [10, с. 70].

У творах «Пастка для жар-птиці», «Ескорт у смерть», «Ранковий прибиральник» та «Шості двері» наскрізною лінією, як і в «Гудзику», є акцентований психологізм персонажів. І. Роздобудько «майже відкинувши всі зовнішні чинники, пропонує читачеві подорож душею (чи мозковими звивинами) дійових осіб» [4, с. 37]. Письменниця пропонує читачкві заглибитися у внутрішній світ героїв, котрий часто настільки глибоко подано, що реципієнт «ніби сам стає героєм або подорожує в героєві, як у троянському коні, де всі сенсорні датчики підключені» до нього [4, с. 37].

Варто зауважити, що «критики називають І. Роздобудько однією з найплодовитіших і найпрацездатніших сучасних українських письменниць, творчість якої є багатоаспектною в жанровому плані» [10, с. 20–21]. Змістовною є думка Ю. Соколовської з цього приводу: «Проза Ірен Роздобудько характеризується надзвичайно розгалуженою системою жанрових ознак, де можемо виділити такі жанри: це і авантюрний детектив, психологічний та детективний трилери, психологічна драма, автобіографічний та сентиментально-чуттєвий роман, роман-алюзія, роман у новелах, лікарняна повість, політична комедія абсурду, травелог, оповідання, в яких письменниця змалювала

життя і його витoki в далекому й недалекому минулому та сьогодні, намагання осмислити час і людину, чоловіка і жінку, їхні взаємовідношення, у них представлені глибокі філософські роздуми не тільки над загальнолюдськими, а й над загальнонаціональними проблемами» [9, с.177]. Найвиразніше жанрові експерименти письменниці простежуємо в таких творах: «Амулет Паскаля» (новоутопічний роман), «Вона: Шості двері» (психологічний роман з елементами фантастики), «ЛСД. Лицей слухняних дружин» (роман-метафора), «Оленіада» (політична комедія абсурду), «Якби» (філософсько-психологічний роман) та інші.

Художня проза Ірен Роздобудько є своєрідним віддзеркаленням тенденцій світових культурних процесів і філософських пошуків покордоння ХХ–ХХІ ст. Специфіка творчої манери української письменниці полягає у свідомому руйнуванні стереотипних моделей мислення, оновленому відтворенні проблем сучасного українця [2, с. 242].

Я. Голобородько у своїй літературознавчій роботі зараховує Ірен Роздобудько «до числа найпомітніших трендмейкерів у жіночій партії новітньої української прози», адже її текстова колекція «орієнтується на засади сюжетної та жанрової розмаїтості при стабільній психологічній «озвучці» характерів» [5, с. 50]. Дослідник вказує й на те, що мисткиня впевнено, з «амбітною настійливістю й аспектно-стильовим розмахом» оформила свій літературний тренд у 2005–2008 роках, створивши літературу «на майже на всі ціннісні й споживчі смаки» [5, с. 45].

У 80-90-х роках ХХ – поч. ХХІ ст. в українську літературу приходить новий напрям – постмодернізм. Із теорії літератури пам'ятаємо, що основною рисою постмодернізму є розмиття кордонів між мистецькими жанрами та напрямками, між масовою культурою та елітарною, між автором і читачем. З огляду на цю тезу можемо зробити висновок, що письменниця є представницею постмодернізму.

Творчий доробок Ірен Роздобудько – невід'ємна частина сучасного українського літературного процесу. У своїх творах вона використовує різноманітні постмодерністські техніки та прийоми, такі, як поєднання жанрів, реальності з фантастикою, іронія, кінематографічність оповіді, полістилістика. Майстриня слова намагається знайти свій власний шлях у пошуку істини та розуміння світу через образи героїв творів, донести через тексти сенс та ціну людського життя, спонукати вчитися на помилках її персонажів.

Тексти І. Роздобудько також вирізняються високим рівнем читабельності. Н. Галушка у своїй праці виділяє такі її риси у творчості письменниці: вибір затребуваної теми, жанрова різноманітність, емоційна забарвленість прози, кінематографічність (а саме сценарність, монтаж, візуальність), «легка» манера написання, насиченість авторськими цитатами та афоризмами [1].

Творчість письменниці багатогранна, наповнена, її складно обмежити і внести до одного літературного жанру, стилю, течії. Такої думки дотримується й Н. Герасименко, яка, аналізуючи доробок мисткині, говорить: «Останнім часом дослідники фіксують тенденцію зникання “чистих”, сказати б, дистильованих літературних жанрів, колись визнаних офіційним літературознавством, “елітарної” та “масової”, чи то “попсової” літератури. Це яскраво проявляється у творчості Ірен Роздобудько» [4, с. 36].

Висновки. Творчість Ірен Роздобудько є унікальним явищем в українській літературі, що поєднує в собі кращі риси різних літературних жанрів, стилів, течій та загалом форм творення літератури. Вона є достойним представником когорти постмодерних авторів, які через протистояння канонам літератури створюють унікальний продукт, котрий цікавить читачів. Творчий доробок авторки можна з упевненістю вважати якісним прошарком мідл-літератури, у якому гармонійно поєднані ознаки масового та високого письма.

Проза І. Роздобудько – це простір для її експериментів, поле у синтезуванні жанрів, актуальних тем та проблем. Філософічність, психологізм, яскраві образи з розлогим внутрішнім світом, емоційність, розгалуженість системи жанрів – найвагоміші ознаки творчої манери мисткині.

Література:

1. Галушка Н. В. Літературознавча рецепція творчості Ірен Роздобудько. *Література в контексті культури*. 2013. Вип. 23(1). С. 22–28. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/lvk_2013_23\(1\)_7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/lvk_2013_23(1)_7) (дата звернення: 03.03.2023).
2. Галушка Н. Проблематика і поетика роману «Гудзик» Ірен Роздобудько. *Літературознавчі обрії. Праці молодих учених*. 2014. Вип. 19. С. 242–245.
3. Гамоліна У. В., Соловей О. Є. Жіноча проза як феномен української літератури. *Вісник студентського наукового товариства. Донецький національний університет ім. В. Стуса*. Вінниця, 2020. Вип. 12. Том 2. С. 224–227.
4. Герасименко Н. Особливості творчої манери Ірен Роздобудько. *Слово і час*. 2005. № 11. С. 36–39.
5. Голобородько Я. Українська Fashion-література: тексти й цінності Ірен Роздобудько. *Українська мова та література*. 2011. № 21 (черв.). С. 20–24.
6. Культура елітарна. *Енциклопедія сучасної України*: вебсайт. URL: <https://esu.com.ua/article-51454> (дата звернення: 14.02.2023).
7. Культура масова. *Енциклопедія сучасної України*: вебсайт. URL: <https://esu.com.ua/article-51462> (дата звернення: 14.02.2023).
8. Соколовська Ю. С. Особливості гостросюжетної прози Ірен Роздобудько. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Сер. : Філологічні науки. 2015. Вип. 8.

- С. 214–221. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nzbdpufn_2015_8_31 (дата звернення: 01.03.2023).
9. Соколовська Ю. С. Особливості жанрових трансформацій прози Ірен Роздобудько. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Сер.: Філологія. 2014. № 1107. Вип. 70. С. 176–180. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIFL_2014_1107_70_39 (дата звернення: 02.03.2023).
10. Соколовська Ю. С. Творчість Ірен Роздобудько в контексті української масової літератури: дис. ... к.філол. н.: 10.01.01 / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, 2017. 196 с.
11. Соловйова Н. Ю. Специфіка жіночої прози Ірен Роздобудько (за романом «Гудзик»). *Літературознавство. Фольклористика. Культурологія*. 2017. Вип. 26. С. 219–223. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lfk_2017_26_24 (дата звернення: 28.02.2023).

Kovalenko Diana. The place of Iren Rozdobudko in the modern literary process

The article examines the place of I. Rozdobudko in the modern literary process. The individual style of the writer is traced in the context of modern literary trends, genre forms and stylistic directions of literature.

Key words: *modern literary process, Iren Rozdobudko, mass and elite literature, women's prose, postmodern.*

Scientific supervisor – Svitlana Lenska, DSc (Literature), Full Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of Ukrainian Literature

УДК 81'25:004.774

ПЕРЕКЛАД ВЛОГУ: КРОС-КУЛЬТУРНИЙ ВИМІР

Діана Костянтинівна Косенко

Науковий керівник – Руслана Григорівна Шрамко, к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

У статті проаналізовано специфіку формування влогів та їхні функції в сучасному суспільстві.

Ключові слова: *блог, влог, функційне навантаження.*

Інформаційні технології розвиваються шаленими темпами. І якщо ще років десять тому ми не знали, що таке *блог*, *влог* і *сайт*, то зараз уже, поза сумнівом, у кожного п'ятого є свій блог, а у кожного десятого – свій

сайт. Щоправда, із влогами ситуація ще не є настільки розвиненою і вони не настільки ще поширені й популярні порівняно з блогами.

Влог – скорочена форма таких термінів, як *відеоблог* або навіть *video log* (що перекладаємо з англійської мови як *відеожурнал*). За своєю суттю *влог* – це блог, контент якого створюють у форматі відео, яке можна вбудувати, або ж у форматі відеозв'язку. Відеоблог так само є формою вебтелебачення.

Усім відомий YouTube якраз є сервісом у поширенні відеоблогів або влогів у мережі Інтернет. Під відео автор може відкрити можливість залишити коментарі іншими користувачами, а при онлайн-трансляції навіть є можливість користувачам поспілкуватися в чаті (якщо автор передбачить таке налаштування). Зручно й цікаво.

І вебсайти, і блоги, і влоги можуть слугувати не лише джерелом інформації та місцем для спілкування користувачів, але також способом заробітку, чим і користуються багато людей. Заробіток може стати не скільки додатковим, стільки основним, адже чим краще й цікавіше контент, тим більше відвідувачів, тим більше реклами, тим вищим є дохід.

Vlog – аббревіатура, використовувана для відеоблогу, що оточує відеовміст. Спочатку відеоблог був відомий під назвою *подкаст*, хоча це зовсім інший термін. На сьогодні однак влоги є дуже популярними, багато блогерів почали створювати власні влоги. Термін *vlog* використовують із 2000 року, хоча став популярним він у 2004 році з появою YouTube.

Влогівські платформи. Для того, аби розмістити відеоконтент, що може принести гроші, використовують численні платформи. Youtube, DailyMotion, Viddler, Vimeo та Facebook є тими платформами, що підтримують влоги.

Типи відомостей у влогах:

- ✓ **музика**. Музичні канали являють собою вагому частку YouTube, де митці поширюють та діляться своїми роботами. Найвідомішими є такі канали, як Spotify, Vevo, T-series та BBC.
- ✓ **технології / огляд товару**. Такі канали допомагають дізнатися про певний товар, наприклад, його технічні характеристики, продуктивність, обслуговування, а також можуть містити інструкції щодо використання конкретного товару. Популярними каналами для огляду технологій та продуктів є такі: *Те, що є всередині, гаджет 360* тощо.
- ✓ **ігри**. Ігрові канали помітні серед інших типів каналів, саме тому вони виглядають привабливо й розважально. Такий канал об'єднує геймерів, які грають у певну гру в режимі реального часу, записують її, а це дає глядачеві враження, що він сам грає в цю гру.
- ✓ **комедії**. У цю категорію потрапляють жартівливі та комедійні відео, а також сюжетні комедії чи комедійні шоу. Людям

подобається їх переглядати, бо вони піднімають настрій, можуть забавляти. SagaBeautyCorner – відомий комедійний влогер.

- ✓ **здоров'я і фітнес.** Такі канали містять відео, пов'язані зі здоров'ям та фітнесом, де можна дати поради щодо підтримання / покращення здоров'я, виконання фізичних вправ.
- ✓ **мода.** Модні дизайнери та стилісти створюють відеоролики цього підтипу, де пропонують огляди про модний одяг чи макіяж.
- ✓ **освіта.** Така категорія є корисною студентам, оскільки ці канали пов'язані з академічним контентом і допомагають у вирішенні проблем здобувачів освіти. Перегляди цих відео загалом є вищими, оскільки люди проглядають їх не один раз.
- ✓ **спосіб життя.** Такі канали сфокусовані на висвітленні чи демонстрації повсякденних життєвих пригод, тож зрештою їхні автори діляться своїм досвідом із людьми, які хочуть знати про певний спосіб життя.
- ✓ **спорт.** У ці влоги можуть бути додані огляди чи аналіз спортивних подій, прямі матчі з різних спортивних або олімпійських змагань.

Влог являє собою інтернет-журнал або інтернет-щоденник, викладений у формі відеоматеріалів. Сьогодні значна частина влогів транслюється на відеохостингу YouTube у вигляді особистих відеоканалів, що функціують за принципом «стрічки друзів».

Влог як соціальний феномен активно досліджують науковці сьогодення: тревел-контент та його функційні особливості вивчає Ю. Полежаєв [2], вплив соціальних мереж на розвиток молоді окреслює Е. Юр'єва [5], основні аспекти діяльності блогера висвітлюють О. Чекмишев та Л. Ярошенко [4]. У закордонній практиці до питання влогів зверталися М. Kaminsky [6], J. Lim [7], Т. В. Berry [8] та ін. Типологію блогів у журналістиці пропонує І. Мудра [1]. Функційне навантаження блогів розглядає І. Тонкіх [3].

У складних умовах сьогодення науковці відкривають для себе відеоблогосферу як нову галузь психологічних досліджень, вивчаючи різні її аспекти. Так, важливою особливістю влогу є його функційне спрямування, де загалом розрізняють інформаційні, навчально-мотиваційні й розважальні відео. Такі функції успішно реалізують у розмаїтті відеожанрів, куди зараховуємо огляди, гайди, опитування, тревели, лайфгаки, б'юті, пранки, челенджі, шоу, скетчі, летсплеї тощо.

Укажемо, що, незважаючи на їхнє жанрове й тематичне розмаїття, такі влоги надають авторам можливість для самовираження та самоствердження. Завдяки відеоблогам активні користувачі соціальних мереж здобувають таку бажану для них популярність, яка ще й може стати для них джерелом потужного прибутку.

Крім указаних вище функцій блогів і влогів, Е. Юр'єва виокремлює й функцію згуртування й утримання соціальних зв'язків, функцію саморозвитку і самопрезентації, а також психотерапевтичну функцію [див.: 5].

Отже, блоги та влоги – це сучасні мережеві журнали, які постійно оновлюють. Вони викликають поглиблений інтерес у користувачів інтернет-ресурсів. За своїм навантаженням влоги, зокрема, реалізують такі функції: інформаційну, навчальну, мотиваційну, стимулювальну, розвивальну, комунікативну, експресивну, презентаційну та розважальну – спектр яких можна й, поза сумнівом, буде розширено.

Література:

1. Мудра І. Класифікація журналістських блогів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика*. 2019. Т. 3. № 910. С. 76–80
2. Полежаєв Ю. Г. Тревел-журналістика як об'єкт наукової рефлексії: здобутки, проблеми та перспективи. *Психолінгвістика*. 2014. Вип. 16. С. 322–331. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2014_16_33
3. Тонкіх І. Ю. Функції блогів на сайтах українських інтернет-ЗМІ. *Діалог: медіа-студії*: зб. наук. пр. 2012. № 15. С. 341–350.
4. Чекмишев О. В., Ярошенко Л. А. Основи якісного блогерства : навч. посіб. / Асоціація «Спільний простір», комітет «Рівність можливостей» К. : ФОП А. М. Рудницька, 2014. 48 с.
5. Юр'єва А. Вплив соціальних мереж на суспільство. *Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи*. 2015. № 7-8 (6). С. 81-83.
6. Kaminsky M. S. Naked Lens: Video Blogging & Video Journaling to Reclaim the YOU in YouTube™. Organik Media, Inc., 2010. 214 p.
7. Lim J. B. Y. Video blogging and youth activism in Malaysia. *International Communication Gazette*. 2013. Vol. 75. № 3. P. 300–321.
8. Trine Bjørkman Berry. The Film of Tomorrow: A Cultural History of Videoblogging. *Media and Cultural Studies University of Sussex*, 2014. 225 p.

Kosenko Diana. The translation of vlog: cross-cultural aspect

The article contains the analysis of the specifics of vlog formation and their functions in modern society.

Key words: *blog, vlog, functional load.*

Scientific supervisor – Ruslana Shramko, PhD (Language), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 075.2(477.53):004.77-054.73

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОСУВАННЯ ТЕМИ ВПО: ЗА МАТЕРІАЛАМИ КОНТЕНТУ ТЕЛЕКАНАЛУ «СУСПІЛЬНЕ. ПОЛТАВА»

Арина Леонідівна Кот

Науковий керівник – Оксана Андріївна Зелік,
старший викладач кафедри журналістики,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті розглянуто способи використання соціальних мереж як просування контенту. Проаналізовано актуальні теми та показники регіонального медіа «Суспільне. Полтава». Розглянуто особливості використання можливостей соціальних мереж для просування тем про внутрішньо переміщених осіб.

Ключові слова: контент, соціальні мережі, просування, регіональне медіа, переселенці.

Актуальність досліджуваної теми. У період повномасштабного вторгнення соціальні мережі стали невід'ємною частиною життя багатьох людей. Вони стали провідним джерелом інформації про події, які відбуваються у країні та світі. Тому використання соціальних мереж як інструменту просування теми ВПО має значний потенціал. Також тема переселенців є однією з найважливіших в Україні від початку війни на сході країни. Використання соціальних мереж регіональними ЗМІ може допомогти залучити якомога більше аудиторії та благодійних організацій щодо проблеми ВПО серед громадськості. Зокрема, «Суспільне. Полтава» дає можливість оцінити, як соціальні мережі можуть використовуватись для просування на рівні регіону.

Наукова новизна дослідження. За матеріалами контенту телеканалу «Суспільне. Полтава» можемо виявити та проаналізувати способи використання соціальних мереж як інструменту просування теми ВПО у місцевих медіа.

Мета дослідження дає змогу з'ясувати, які теми та який контент більше зацікавлюють аудиторію соціальних мереж в контексті проблеми переселенців, і які методи роботи з аудиторією є найбільш ефективними.

Мета роботи передбачає виконання таких завдань:

- проаналізувати наукову літературу з теми;
- простежити роботу регіонального медіа та висвітлення теми ВПО у соціальних мережах;
- проаналізувати тематику переселенців матеріалів «Суспільне. Полтава».

Об'єкт дослідження – соціальні мережі як формат поширення новин та залучення аудиторії.

Предмет розвідки – специфіка висвітлення теми внутрішньо переміщених осіб у регіональному медіа «Суспільне. Полтава».

Методи дослідження. Для вивчення теоретичної джерельної бази та історіографії застосовані описовий метод та метод аналізу. Для аналізу журналістських текстів застосовували методи системного аналізу, жанрового аналізу, культурно-історичний метод.

Теоретичне і практичне значення роботи. Матеріали дослідження можна використати при вивченні просування регіональних новин у соціальних мережах на заняттях із журналістикознавчих курсів, а також вони стануть у нагоді журналістам-практикам. Висновки та узагальнення дослідження мають перспективу для подальшої розробки порушених проблем.

За інформацією Міжнародного соціологічного інституту кількість користувачів соціальних мереж у світі становить понад 4 мільярди людей, що свідчить про потужний потенціал цього засобу комунікації для просування різних тематик, зокрема й тематики ЗМІ.

Нині соціальні мережі значно змінили засоби масової комунікації, що дозволяє користувачам не тільки споживати, а й створювати та поширювати вміст. За словами М. Кідуфського, соціальні мережі можна схарактеризувати як "інтернет-платформи, на яких користувачі можуть створювати профілі, спілкуватися між собою, ділитися контентом і взаємодіяти в онлайн-спільнотах" [4, с. 119].

Регіональна телерадіокомпанія «Суспільне. Полтава», зокрема, використовує такі інтернет-платформи просування контенту, як: Facebook, Instagram, Twitter, Telegram-канал та YouTube.

Щодо використання соціальних мереж як інструменту просування теми переселенців, то, згідно зі словами В. Денисенко та І. Герасимчук, "соціальні мережі можуть слугувати ефективним інструментом для залучення уваги громадськості до проблем переселенців та розповсюдження інформації про їх потреби та права" [2, с. 228].

Найпоширенішими темами висвітлення регіональним ЗМІ щодо ВПО є такі:

- соціальні проекти для переселенців;
- гуманітарна допомога ВПО;
- навчання для ВПО;
- житло для переселенців;
- діти-переселенці.

Дослідники К. Берні та Х. Лі [3] вказують на те, що використання соціальних мереж для медіа дозволяє створити ефективну стратегію просування контенту, яка базується на інтерактивності та співпраці з аудиторією. Такий підхід дозволяє залучити нову аудиторію та збільшити ретеншн старої. Телеканал «Суспільне. Полтава» використовує соціальні мережі для публікації новин та інформації про події, пов'язані з переселенцями, а також для взаємодії з глядачами та читачами. Наприклад, на сторінці телеканалу у Facebook, Instagram та Twitter регулярно з'являються публікації з фото- й відеоматеріалами, які супроводжуються текстом. Зокрема, на деяких публікаціях є гіперпосилання, завдяки якому користувачі можуть перейти на новинний сайт та детальніше дізнатися інформацію.

Також використання соціальних мереж для просування теми переселенців у ЗМІ є однією з ключових стратегій медіа, які прагнуть

залучити більше уваги громадськості до проблем, пов'язаних з ВПО. Дослідження показують, що соціальні мережі є дієвим інструментом для залучення читачів, благодійних організацій або чиновників до соціальних проблем, зокрема, до проблем переселенців.

Згідно з дослідженнями, проведеними Міжнародним комітетом Червоного Хреста (International Committee of the Red Cross), соціальні мережі є одним з найефективніших способів для просування соціально значущих тем у засобах масової інформації. У дослідженні зазначено, що соціальні мережі можна використати для широкого поширення інформації про переселенців, їхні проблеми та потреби, а також для залучення до цієї теми різноманітних груп населення.

Завдяки різним соціальним мережам суспільний мовник може охоплювати різну категорію населення, зважаючи на вік, стать, соціальну позицію тощо. За статистикою найбільш охопленими темами ВПО є продуктові набори, соціальні виплати або безкоштовні курси для дітей-переселенців. Найбільший показник охоплення – Facebook та YouTube, зокрема, через короткий відео-контент – reels та shorts. Вони супроводжуються субтитрами, тому є змога дивитися відео без звуку.

Не менш важливим є зворотній зв'язок. У соціальних мережах це робити набагато зручніше. Читачі легко можуть отримати інформацію щодо надання або отримання допомоги для ВПО.

Висновок. На підставі проведеного дослідження можна зробити висновки щодо ефективності використання соціальних мереж як інструменту просування теми переселенців телеканалу «Суспільне. Полтава». Це медіа активно використовує соціальні мережі для просування теми переселенців, зокрема, Facebook, Twitter, Instagram та YouTube. Канал регулярно публікує пости, відео та фото зі своїх програм та проєктів на цих платформах. Також виявлено, що використання соціальних мереж дозволяє досягти більшої аудиторії та залучити нових глядачів до телеканалу. Це можливо завдяки широкому охопленню соціальних мереж та можливості точної таргетизації аудиторії. Зокрема, використання соціальних мереж дозволяє підвищити впізнаваність та довіру до телеканалу серед населення, а також створити позитивний імідж каналу.

Отже використання соціальних мереж є дієвим інструментом просування теми ВПО телеканалу «Суспільне. Полтава». Водночас для досягнення максимальної ефективності необхідно розробити стратегію використання соціальних мереж, аналізувати результати та вдосконалювати підходи до залучення аудиторії.

Література:

1. Ван Дайк Й. Культура зв'язку: критична історія соціальних медіа. Видавництво Оксфордського університету. 2013.
2. Денисенко В., Герасимчук І. Комунікаційні стратегії міжнародних мігрантів у соціальних мережах: виклики та можливості. *Наукові записки. Соціологія та політологія*. 2020. С. 241, 225-233.

3. Берні К., Лі Х. Розуміння соціальних медіа. *Springer International Publishing*. 2014.
4. Кілдуф М. Соціальні мережі: історія, технологія та політика. 2017. С. 119.
5. Хінтон С., Хьорт Л. Розуміння соціальних медіа. *Видавництво Sage*. 2013.

Джерела фактичного матеріалу:

1. «Суспільне. Полтава»: офіційний сайт. URL: <https://poltava.suspilne.media/>.
2. Урядовий портал. Розділ «Переселенці». URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-porjadok-prijnyattya-ta-vyvezennya-z-teritoriji-temporaryh-okupovanih-terytorij-i-zonu-ato-osoblivogo-statusu-vid-okupaciyi-ukrayini-osobami-shho-potrebut-vyviu-z-konfliktu>.
3. UNHCR Ukraine: офіційний сайт. URL: <https://www.unhcr.org/ua/>.
4. Міністерство соціальної політики України. Розділ «Переселенці». URL: <https://www.msp.gov.ua/ua/main/Pereselentsi.html>.
5. Human Rights Watch: офіційний сайт. URL: <https://www.hrw.org/>.

Kot Aryna. Social networks as a tool for the promotion of the subject of IDP: according to the content of the TV channel «Suspilne. Poltava»

The article focuses on discussion of methods of using social networks as content promotion. Current topics and indicators of the regional media "Suspilne. Poltava". The peculiarities of using the possibilities of social networks to promote topics about internally displaced persons are considered.

Key words: *content, social networks, promotion, regional media, immigrants.*

Scientific supervisor – Oksana Zelik, Senior Lecturer, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of Journalism

УДК 373.5.016:82.0-94

СУЧАСНІ МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ БІОГРАФІЇ ПИСЬМЕННИКА У ЗЗСО

Зоряна Володимирівна Котенко

*Науковий керівник – Світлана Василівна Ленська,
д. філол. н., доцент, професор кафедри української літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка*

У науковій розвідці розкрито специфіку методології сучасної подачі біографії письменника на уроках літератури, що є початковим етапом в розумінні творчості письменника, його місця в історії розвитку літературного процесу. Розкрито багатоманітність методів, форм і прийомів подання біографії письменника. Підкреслено важливість диференційованого, зважаючи на вікові відмінності учнів, підходу до подачі життєпису письменника.

Ключові слова: біографія, життєпис, письменник, джерела біографії, урок-семінар, урок-інсталяція, урок-інтерв'ю.

Постановка проблеми. Питання вивчення біографії письменника в школі не є новим у методології в опануванні літературо- й мовознавчими знаннями учнів ЗЗСО, але лише в умовах повернення Україні статусу незалежної держави вільно поширюються дослідження, не скуті ідеологічними межами.

Нові підходи до викладання життєпису українських і зарубіжних письменників демонструють численні розвідки таких сучасних науковців-методистів і педагогів-практиків, як Л. Богдан, А.-М. Богосвятська, Н. Волошина, О. Галич, О. Гордієнко, О. Демчук, Ю. Ковбасенко, О. Куцевол, Є. Пасічник, В. Пустовіт, З. Сенчило, А. Ситченко, Б. Степанишина, Г. Токмань, Н. Філіпова та ін.

Зокрема, Б. Степанишин підкреслює, що саме біографія митця започатковує вивчення певної теми на уроці [7, с. 182]. Є. Пасічник подає систему принципів, джерел, форм і методів вивчення біографії письменників, пропонуючи монологічний виклад матеріалу уроку та монологічну розповідь, що супроводжується широким спектром завдань, спрямованих на активізацію мислення учнів [6, с. 198].

На думку Н. Волошиної, слід розглядати життєпис майстрів слова в єдності з їхньою творчістю, диференціюючи методичні підходи для учнів середніх і старших класів. З-поміж основних методів, форм і прийомів подачі біографії письменника вона пропонує проблемні лекції, доповіді учнів на уроках-бесідах, віртуальні екскурсії в місця, пов'язані з життям і творчістю письменників, активне використання портретів, ілюстрацій, документів, мемуаристики [3, с. 3].

Г. Токмань у розвідці «Екзистенційно-діалогічні особливості вивчення біографії та стилю письменника» надає перевагу таким формам проведення уроку-біографії, як урок-лекція, самостійні учнівські доповіді, заочні екскурсії, уроки-композиції, уроки-панорами, підкреслюючи, що саме біографічні факти життя митця пояснюють його стильові ознаки [8, с. 7].

Н. Мещерякова у навчально-методичному посібнику «Актуальні питання методики викладання літератури» [1] значну увагу приділяє специфіці вивчення біографії письменника, виокремивши такі питання, як біографія письменника – предмет вивчення; джерела вивчення біографії; методи, форми і прийоми вивчення біографії письменника.

Мета – висвітлення багатоманітності методів, форм і прийомів вивчення біографії письменника на уроках літератури у ЗЗСО.

Об'єкт наукової розвідки – біографія письменника як початковий етап вивчення його творчості.

Предмет – методи подачі біографії письменника на уроках літератури у ЗЗСО.

Виклад основного матеріалу. Важливість вивчення життєпису письменників у шкільному вивченні літератури зумовлена тим, що

біографія є своєрідним ключем до творчості митця, який «відкриває» авторську позицію; воно має також культурологічну цінність; слугує засобом морального та світоглядного виховання учнів; змушує підлітків мислити, відчувати, уявляти; допомагає відтворити складний духовний досвід певного митця. На впевнене переконання А.-М. Богосвятської, зацікавленість особистістю письменника зумовлює інтерес до його творчості. Осягнення таїн творчої лабораторії майстра слова позитивно впливає на естетичний розвиток самого читача. «Думка про нерозривність естетичної сили творів письменника і моральної сторони його біографії повинна, – вважає дослідниця, – стати основою переконань наших учнів» [2, с. 20].

Надзвичайно важливим є диференційований, зважаючи на вікові відмінності учнів, підхід до подачі життєпису письменника. Наприклад, для учнів 5–6 класів, котрі ще не в змозі повною мірою осягнути особливості світогляду, ідейних, духовних, естетичних, етичних переконань письменника, варто надавати фрагментарні відомості, які слугуватимуть фоновими знаннями в подальшому осягненні змісту художнього твору. Тому переважно їм подають біографічні довідки. В учнів 7–8 класів, які вступають у вік так званої «кризи тринадцяти років», біографія письменника може привернути увагу, наприклад, тим фактом, що митець мав ті ж самі проблеми, зацікавити, як він їх подолав тощо.

Як слушно зазначає Н. Мещерякова, біографічна розповідь у 7 класі має поєднуватися, приміром, із бесідою, яка передує розповіді, постановкою запитань, застосуванням різних видів наочності тощо [1, с. 8], а Н. Волошин додає, що життя письменника потрібно розкривати в нерозривному зв'язку з його творчістю [3, с. 2]. У 8 класі виникає потреба подавати у формі елементарного нарису не тільки біографічні факти з життя письменника, а також з'ясувати вплив життєвих та історичних умов на формування його особистості і творчої діяльності. Доцільним, на думку науковців, є змішаний (комбінований) засіб викладу біографії, який передбачає поєднання біографічної розповіді з бесідою, шкільною лекцією. У старших класах рекомендуються добірки біографічних матеріалів у «Коротких відомостях про життя і творчість письменника», «Нарисах життя і творчості», «Життєвому і творчому шляхові» тощо.

Дискусійним у науковому середовищі залишається питання джерельної бази для вивчення життєпису митців слова. Найширшу, на нашу думку, сукупність джерел подає Г. Токмань, яка пропонує використовувати такі: автобіографії, щоденники, записні книжки, епістолярну спадщину письменників, біографію котрих вивчають; спогади, листи, присвяти, літературно-критичні статті, ювілейні й прощальні промови їхніх сучасників; біографії, літературні портрети науковців; різножанрові біографічні художні твори письменників; музейні матеріали та різноманітні документи [8, с. 7].

О. Галич укрαι важливим засобом сприяння реалізації принципу екзистенційності у вивченні біографії митців вважає мемуаристику, до складу якої вводить листи, щоденники, записники, нотатки, літературні портрети, есе, оповідання, повісті та ін. [4, с. 11]. Науковці Н. Волошина, Є. Пасічник, Б. Степанишин, В. Цимбалюк наголошують на тому, що епістолярій письменників допомагає глибше усвідомити їхню творчу індивідуальність.

Щодо методів, форм і прийомів подання біографії письменника, то, як свідчить аналіз наукових публікацій, теоретики і практики подають безліч варіантів, які нерідко позначені креативністю й оригінальністю пропозицій. Зокрема, заслужений учитель України О. Демчук пропонує далеко не повний перелік нестандартних уроків, присвячених вивченню біографії письменника, з-поміж яких: лекція-дослідження; лекція-коментар; лекція-огляд; лекція – літературознавче дослідження; комбінована лекція (мистецтво і психологія); урок-семінар; урок-інсталяція; урок-інтерв'ю; урок – політичний діалог; інтегрований урок – психологічний портрет; компаративний урок; комбінований урок; спарений інтегрований урок тощо [5].

Останнім часом поширилася кількість інноваційних технологій подачі життєпису письменника, зумовлених, зокрема, бурхливим розвитком інформаційних технологій, а саме: модульна технологія навчання; ігрові технології; технологія проєктного навчання; технологія уроку-майстерні; комп'ютерні технології навчання; гіпертекстова технологія тощо.

Висновки. Отже, сучасна подача біографії письменника на уроках літератури, яка ґрунтується на поєднанні традицій, інновацій і творчості, є початковим етапом у розумінні творчості письменника, його місця в історії розвитку літературного процесу. Відштовхуючись від твердження психологів, що учні найбільше стомлюються від одноманітності викладання матеріалу, учителю необхідно постійно дбати, щоб один урок не був схожим на інший, особливо при вивченні біографії письменника.

Література:

1. Актуальні питання методики викладання літератури: навч.-метод. посіб. / уклад. Н. П. Мещерякова. Кривий Ріг : КДПУ, 2011. 125 с.
2. Богосвятська А.-М. Вивчення біографії письменника в школі. *Зарубіжна література в школах України*. 2014. № 5. С. 10–20.
3. Волошина Н. Й. Вивчення біографії письменника в єдності з його творчістю. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2003. № 8. С. 2–4.
4. Галич О. Письменницькі мемуари в школі. Луганськ : Знання, 1999. 146 с.
5. Демчук О. В. Життєпис письменника : конспекти нестандартних уроків. Київ : Педагогічна преса, 2002. 192 с.

6. Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: навч. посіб. Київ: Ленвіт, 2000. 384 с.
7. Степанишин Б. І. Викладання української літератури в школі. Київ: Проза, 1995. 255 с.
8. Токмань Г. Л. Екзистенційно-діалогічні особливості вивчення біографії та стилю письменника. *Дивослово*. 2004. № 5. С. 6–9.

Kotenko Zoriana. Modern methods of presenting a writer's biography in general secondary education institutions

The research reveals the specifics of the methodology of modern presentation of a writer's biography in literature lessons, which is the initial stage of understanding the writer's work, his place in the history of the development of the literary process. The variety of methods, forms and techniques of presenting a writer's biography is revealed. The importance of a differentiated approach to the presentation of a writer's life, taking into account the age differences of students, is emphasised.

Key words: *biography, writer, sources, seminar lesson, installation lesson, interview lesson.*

Scientific supervisor – Svitlana Lenska, DSc (Literature), Full Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of Ukrainian Literature

УДК 821.111(73)-31+821.161.2-31

**ДУХОВНА ДЕГРАДАЦІЯ ЛЮДИНИ В УМОВАХ НАСИЛЬСТВА –
ОСНОВНА ПРОБЛЕМА РОМАНІВ РЕЯ БРЕДБЕРІ «451 ГРАДУС ЗА
ФАРЕНГЕЙТОМ» ТА ЯРОСЛАВА МЕЛЬНИКА
«МАША, АБО ПОСТФАШИЗМ»**

Альона Олександрівна Кравець

*Науковий керівник – Тетяна Михайлівна Конєва,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка*

У статті досліджено питання моральної сутності людини в ситуації насильства, виявлено й писано проблему духовної деградації людини в суспільстві.

Ключові слова: *духовна сутність, деградація, гуманізм.*

Антиутопія – напрям у художній літературі та кіно, у вузькому сенсі – тоталітарна держава, а в широкому – суспільство, що має тенденцію до негативного розвитку [1]. Романи Рея Бредбері «451 градус за Фаренгейтом» та Ярослава Мельника «Маша, або Постфашизм» яскраво змальовують антиутопічне суспільство та духовну деградацію людей.

Творчість Рея Бредбері та Ярослава Мельника зацікавила багатьох науковців, які вивчали змістові та формальні особливості романів. Серед дослідників творчості Рея Бредбері варто виділити таких: Г. Брандис, Ю. Кагарлицький, Е. Ковтун, Н. Пальцев, а Ярослава Мельника - О. Юрчук, Ю. Барабаш та ін.

Мета статті – проаналізувати вплив тоталітаризму на життя суспільства в романах Р. Бредбері «451 градус за Фаренгейтом» та Я. Мельника «Маша, або постфашизм».

«451 градус за Фаренгейтом» - роман-антиутопія про жорстоке майбутнє, якого людство не хоче. Люди перетворилися на зомбі. Вони уникають прямого спілкування. Школи й університети закриті, книги спалені, а єдиною розвагою є розмови «родичів» на стіні. Країна, яку описує Бредбері, - це картина майбутнього суспільного устрою Землі, ідеального з точки зору автора, але й відразливого, створеного для запобігання соціальним тенденціям, які не подобаються автору.

В антиутопічному світі Рея Бредбері найстрашнішим злочином є володіння книгами. Усе, що знайдено забрудненим книжками, має бути спалене і знищене. Це тому, що читання кидає виклик індивідуальності. «Ідеальне суспільство» в антиутопічному світі Бредбері базується на таких ідеологіях: «Нехай люди стануть схожі один на одного як дві краплі води: тоді усі будуть щасливі, бо не буде велетнів, поряд з якими інші відчують свою нікчемність» [2].

У суспільстві, зображеному в творі «451 градус за Фаренгейтом», особливо підкреслено розважальну цінність медіа. Принаймні це основна мета встановлення телевізійних екранів у приватних будинках. Уплив телевізійних програм особливо сильний серед молоді, чия психіка ще не до кінця сформована. Розважальні програми переповнені натуралістичними та насильницькими образами [3, с. 267-268].

Відчуття віртуальності зла й відсутності покарання за нього (адже телевізійна агресія безпосередньо не впливає на самопочуття глядачів, які її дивляться) призводить до відчуття умовності всього, що існує в реальному світі. Реальний і віртуальний світи змішуються, і поступово агресивна поведінка сприймається як норма позаекранного життя.

Наприклад, Рей Бредбері так описує унікальність президентських виборів.: Громадяни голосували за президента не через якість його справ, а через його зовнішній вигляд [3, с. 270].

Невидимо залучаючи людей до певних дій (чи то купівля рекламованого товару, чи то голосування за певного кандидата або партію), уряди, політичні та комерційні структури здійснюють прихований примусовий вплив на індивідів. При цьому більшість людей вважає, що вони зробили вибір добровільно і свідомо, без зовнішнього впливу [4, с. 4].

Загалом, якщо ви не хочете, щоб люди цікавилися політикою, не давайте їм можливості бачити обидві сторони питання. Зробіть так, щоб вони бачили тільки один бік або взагалі не бачили жодного. Це основа

ідеального суспільства, де читання є найстрашнішим злочином. Ще одним складником багатьох антиутопічних світів є сувора кастова сегрегація.

Люди в таких світах втрачають духовну опору, стають пусткою, уміють лише купувати сучасні речі та дивитися телевизор. Вони зневажають справжні емоції, не вміють говорити чесно, розмовляють лише про тривіальні речі і читають лише комікси (які, на думку уряду, не будуть спалювати, бо комікси – примітивна література і не завдає шкоди суспільству). Найкращий і єдиний друг цих людей – великий екран телевизора, який цілодобово показує мильні опери та дурні шоу, а також поліцейські погоні за злочинцями в реальному часі.

Але в цьому черствому споживацькому суспільстві все ще є люди, які не приймають речі такими, якими вони є. Невелика група бездомних людей живе за містом. Кожен із них – це жива книга, сторінка або розділ певного літературного твору, від Біблії до Фолкнера, який міцно закарбувався в їхній свідомості. Ця «жива бібліотека» – єдина надія на порятунок світової цивілізації.

Автор роману висловлює своє ставлення до інтелектуально бездуховного суспільства, яке проміняло красу і мудрість книг на індустрію розваг і забуття. Водночас він нагадує нам притчу про пальму, яка відроджується з попелу щоразу, коли її спалюють на вогнищі. Можливо, нам, людям, варто припинити будувати книжкові крематорії (як це робив Гітлер у 1938-1945 роках), припинити війни, у яких спалюють бібліотеки, припинити труїти тих, хто пише правду.

Роман «Маша, або Постфашизм» містить деякі з ознак антиутопії, згадані вище. Суспільство Третього Рейху оголошено владою досконалим, оскільки в ньому подолано експлуатацію людини людиною. Насправді ж основою цього суспільства є безумовна експлуатація стоїків, колишніх людей, які деградували в концтаборах і їх більше не вважають людьми (це чітко простежується у вставці жанру «Історична стаття» в «Голосі імперії»). На рівні цих контрастних характеристик вимальовується яскрава картина конфлікту «обіцянка – реальність».

Незважаючи на гарантовану державою свободу думки і слова та відсутність правоохоронних органів, громадян, які починають усвідомлювати страшну правду про те, що «офіцери теж люди», ув'язнюють і засилають: соціальний утопічний проєкт, народжений на підвалинах Німеччини 1930-х років, трансформується в проєкт приниження, гноблення і, зрештою, канібалізму, що виявляється ще одним антигуманним режимом.

На перший погляд, у творі «Маша, або Постфашизм» часовий вимір подій спрямований у далеке майбутнє, де Третій Рейх править Землею вже понад тисячу років. Однак зрештою це виявляється нав'язаним зображенням громадянам сприйманням, яке слугує ідеологічній меті.

Так, час у цьому творі постає як ілюзорна категорія. Основний герой уявляє себе учасником подій другої половини третього тисячоліття, але врешті-решт разом з іншими персонажами виявляє, що за межами стану «його світу» існує світ, якого вони ніколи не бачили.

Пасивність вічно задоволеного суспільства означає відсутність бажання подорожувати, щоб перевірити факти, якими рясніють засоби масової інформації, які стали рупором пропаганди. Насправді існують інші країни, і, як каже Дубов, один із революційних персонажів, «у них на календарі дві тисячі років, двадцять перше століття» [5].

У передмові до свого роману «Маша, або Постфашизм» Я. Мельник зазначає, що це «історія кохання» героїв, які живуть у важкі часи. І справді, роман піднімає глобальні питання для суспільства й людства. Автор описує крихкість і вразливість глобальної цивілізації, те, чим закінчиться світ у четвертому тисячолітті - таким, яким він є (а не розвивається!). За своєю суттю роман має апокаліптичний вимір, оскільки він досліджує і показує, як світ четвертого тисячоліття закінчиться таким, яким він є (не розвивається!), якщо він продовжить існувати, що в підсумку призведе до знищення людства в усіх відношеннях.

Роман описує дегуманізовану планетарну державу Третього Рейху в четвертому тисячолітті. Його наглядова рада має своїм основним завданням систематичне формування моральної свідомості громадян через газету. Незважаючи на те, що вона декларує неприпустимість репресивних заходів проти тих, хто не контролює рух людських умів і думок, спеціальний орган стежить за правильним використанням мови і захищає оригінальну концепцію культури.

Романи Ярослава Мельника вирізняються глибиною психологічних та філософських роздумів. У центрі їх – людина, хто вона є, що визначає її існування, її стосунки і суперечності з навколишнім світом та її місце в «ідеальному людському суспільстві».

«Національне забуття» як безтурботний мотив роману чіткіше резонує з феноменом марнотратства та існування гуманізму в описаному державному устрої.

Цю проблему можна легко спроектувати на історичну реальність нашої країни. Адже за часів царської імперії та радянського тоталітарного режиму Україна завжди була насильно позбавлена як свого минулого, так і історичної й національної пам'яті, національного колориту.

Отже, у центрі романів Рея Бредбері та Ярослава Мельника постає людина, яка під тиском влади починає деградувати та втрачати свої духовні цінності. Щоб уникнути духовної деградації, треба читати книги, цікавитися історією, надійними джерелами, мати свою точку зору. Так ніхто і ніщо не зможе вами маніпулювати, адже розсудливими людьми важко керувати.

Література:

1. Літературознавчий словник-довідник (Nota bene) / Р. Т. Гром'як, Ю.І.Ковалів та ін. К. : ВЦ «Академія», 1997. 752 с.
2. <https://citaty.org.ua/tsytaty-z-knygy-451-gradus-za-farengejtom/?history=0&pfid=1&sample=0&ref=0>
3. Бредбері Р. 451° за Фаренгейтом. Марсіанські хроніки. К. : Дніпро, 1988. С.195–324.
4. Василевич О. Г. Вплив засобів масової інформації на свободу вибору й самовизначення людини. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2006. № 30. С. 3–6.
5. https://www.dnu.dp.ua/docs/zbirniki/ffil/program_5c4fb8193c693.pdf.

Kravets Alona. Spiritual degradation of man under the situation of violence as the main problem of Ray Bradbury's novel "Fahrenheit 451" and Jaroslav Melnik's "Maša, arba Postfašizmas"

The article focuses on the examination of nutrition of the moral essence of people in a situation of violence, as well as identifies and describes the problem of spiritual degradation of people in society.

Key words: spiritual reality, degradation, humanism.

Scientific supervisor – Tetiana Konieva, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 821.113.6(480)-343

ІДЕЙНО-ХОДОЖНЯ СТРУКТУРА КАЗКОВИХ ТВОРІВ ТУВЕ ЯНССОН

Інна Вадимівна Крячко

Науковий керівник – Ольга Миколаївна Ніколенко, д. філол. н., професор, професор кафедри світової літератури, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Метою статті є аналіз ідейно-художньої структури вибраних творів фінської мисткині для визначення основних моральних засад, психологічних особливостей казкових героїв, що зумовлюють їхні вчинки та ставлення один до одного, інтертекстуальності твору, висвітленні основних концептів дружби та сім'ї.

Ключові слова: Туве Янссон, концепти дружби та сім'ї, Мумі-тролі, дитяча література, образна система, «Наприкінці листопада», «Тато і море».

1. У повісті «Наприкінці листопада» Мумі-тролі присутні заочно. Замість Мумі-тролів Янссон описує шість різних персонажів, які відвідують покинутий дім у пошуках родини, про яку пам'ятають.

2. Абсолютно різні герої зустрічаються один з одним, та, на перший погляд, починають руйнувати один одного: стосунки між ними

часто холодні, а іноді й відверто ворожі, оскільки вони сперечаються про дрібниці побуту та устрою сім'ї Мумі-тролів. Тим самим усе ж вони допомагають один одному побачити власні вади і страхи, тим більше подолати їх разом як справжні друзі.

3. Після смерті своєї матері Сігне Хаммартсен-Янссон, Т. Янссон “перенесла” відчуття скорботи в долину Мумі-тролів. Мудрик Лавка, сирота, котрий потребує материнської любові та уваги, єдиний, хто залишився чекати на Мумі-родину.

4. Т. Янссон висвітлює різноплановість причин мандрівки героїв у повісті «Наприкінці листопада», котрі пов'язані з глибокими психоемоційними переживаннями маленьких створінь. Мудрик Лавка вирішив завітати до родини через глибинне почуття самотності та потребу в матері, котру бачив в образі доброї й турботливої Мумі-мами. Мюмля навіть через складні сімейні стосунки хотіла провідати свою маленьку сестру Мю, котру всиновила сім'я Мумі-тролів. Гемуль мав потребу в другові-наставнику, котрим був Мумі-тато, своєрідний приклад для наслідування та пошани. Дід Панько хотів відсторонитися від нав'язливих родичів, у своїй глибокій старості він так і не досягнув свого скрутного становища, у якому вже не міг дати раду самому собі, тому прикривав це своєю “забудькуватістю” і небажанням прийняти чийсь поміч.

5. «Тато і море» є лише одним із прикладів багатьох робіт Туве Янссон, які відображають глибоку повагу до моря, пір року та природи. Важливо зауважити, як сильно історії Мумі-тролів черпають із довкілля й наскільки сильно описи пейзажів впливають на емоційний світ читача.

6. Геніальність «Наприкінці листопада» знаходимо в концептах звичайного людського смутку і втрати, меланхолії. Авторка хотіла донести, що “горе” є частиною того, що означає любити і сподіватися. У ньому йдеться про тягар і радість буття людиною. Історія повчає, як саме знаходити спільну мову з іншими, хто відрізняється від нас. У творі показано, що навіть у нашій тузі, нашому розчаруванні та смутку можна знайти сенс і розраду.

7. Боел Вестін зазначав: «Тоді як більшість попередніх романів із серії Мумі-тролів інтерпретується як дитяча література, «Наприкінці листопада» за своїм стилем є радше сумішшю дитячої літератури та літератури для дорослих» [3, с. 345]. Твір сповнений алегорій та метафор для читачів більш зрілого віку.

Висновки. Місцем дії всіх книг про Мумі-тролів є долина, посеред якої казкова родина живе в синьому будинку, схожому на кахельну піч. Центральні герої – Мумі-троль і його батьки; їх оточує велика група всиновлених дітей, родичів, предків, сусідів, друзів і просто незнайомців – усі вони казкові створіння. У цих книгах Мумі-тролі здебільшого зустрічаються віч-на-віч із пригодою чи катастрофою (повінь, комета, що загрожує Землі, ураган, магія, морське чудовисько), що включає

подорож і повернення додому. Наприкінці домашнє життя Мумі-тролів завжди повертається у звичну колію, у безпеку.

Література:

1. Янссон Т. М. Країна Мумі-тролів. Книга третя "Невидиме дитятко", "Тато і море", "Наприкінці листопада". 4-те вид. Львів: Вид-во старого лева, 2005. 357 с.
2. 8 рис, які наближають фінів до Мумі-тролів. *Читомо | Культура читання і мистецтво книговидання | Усе про книги | Читомо - портал про культуру читання і мистецтво книговидання* URL: <https://chytomo.com/iak-mumi-troli-viddzerkaliuiut-kharakter-i-rovsiakdennia-finiv/> (дата звернення: 03.12.2022).
3. Westin Boel. Familjen i dalen. 3rd ed. Stockholm, 1988. 328 p.

Kriachko Inna. The idea and literary structure of the fairy-tales by Tove Marika Jansson

The aim of the article is to present the analysis of the ideological and literary structure of Tove Jansson's chosen works; to define the major moral tendencies and psychological peculiarities of the fictional characters that scrutinize their relationships, the intertextuality of the novel; and to review significant concepts of friendship and family.

Key words: Tove Jansson, significant concepts of friendship and family, Moomins, children's literature, «Moominvalley in November», «Moominpappa at Sea».

Scientific supervisor – **Olha Nikolenko**, DSc (Literature), Full Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 821.111.7-1

ОБРАЗ ГЕТЬМАНА МАЗЕПИ В ОДНОЙМЕННОМУ ТВОРІ ДЖ. БАЙРОНА

Вікторія Олександрівна Кузьмінська

Науковий керівник – Наталія Іванівна Тарасова,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті здійснено спробу висвітлити постать гетьмана Івана Мазепи з огляду на тогочасні історичні джерела.

Ключові слова: літературний портрет, паралелізм.

Із багатої та насиченої пригодами біографії українського гетьмана Байроном обрано лише один епізод, який і склав подієву основу поеми, – він поданий у вигляді спогадів самого героя та композиційно поміщений у рамку авторської розповіді. Зображено втечу Карла XII з небагатьма воїнами, що залишилися живими, після поразки під Полтавою. Така ситуація, здавалося б, не дає підстав для звеличення, проте всі дійові

особи показані Байроном в одному – героїчному – руслі. На потвердження цієї думки в опис подій введено історичний факт, що стався з пораненим полковником Гіста, який віддав королю свого коня замість убитого, потрапив через це до російського полону й помер там. Сам шведський король у Байрона не втрачає кращих якостей своєї натури, він стриманий і терплячий, виявляє шляхетність і душевну стійкість.

Одним зі справжніх героїв у поета є Мазепа. Уже в експозиції він показаний в особливому ракурсі: представляючи його читачеві, автор вдається до відомого у фольклорі та літературі прийому паралелізму: «Давній дуб, // Як сам він – старий, суворий і грубий, // Дав дах йому...» [1, с. 214]. Порівняння з дубом, що символізує «міч, витривалість, довголіття, шляхетність» [6, с. 87], одразу виводить героя на певний шлях сприймання, виявляючи в його натурі високі риси. Яскравий штрих, що закріплює в портреті Мазепа риси високої героїки, пов'язаний із його конем, якого Карл жартома називає Буцефалом. Як відомо, саме це прізвисько мав кінь Олександра Македонського. Згадана номінація одразу вводить українського гетьмана у простір всесвітньої історії, ставить в один ряд із великими воїнами давнини.

Створений в авторській розповіді психологічний портрет сімдесятирічного Мазепа – вірного друга й відданого соратника, що вмів зберігати гідність і в переможних битвах, і в поразках, дбайливого стосовно людей і тварин, доповнений зображенням його в молодості. Тут основні риси характеру розкривають через любовну ситуацію. На прохання Карла, якому важко заснути після важкого шляху, гетьман розповідає історію півстолітньої давності: у двадцятирічному віці Мазепа закохався в дружину одного шляхтича, юну та прекрасну графиню, і домігся її взаємності. Граф, надзвичайно гордий своїм давнім почесним родом, був до того ж дуже багатим, але старим. Вистеживши закоханих, він вигадав витончену помсту: пажа оголеним прив'язали до коня і пустили його галопом.

Більше половини обсягу поеми складає розповідь про цю важку подорож. Дикий український кінь кинувся додому, не обираючи дороги, а безпорадний «вершник мимоволі», не маючи змоги звільнитися від пут, змушений був терпіти все. Проскакавши рівнину, що оточувала замок графа, вони влетіли в дикий ліс і мчали ним всю ніч. Потім кінь перепливав річку; на іншому березі на них чатувала нова небезпека: назустріч рівниною мчав табун диких коней. Знесилений кінь упав на землю, випустивши дух. Табун промчав повз і помчав вдалину, а Мазепа знову знепритомнів. Напівмертвого, з безліччю ран на тілі, його знайшли українські селяни та виходили. Слід зазначити, що у опис цього важкого шляху автором введено різні міфопоетичні образи, що мають особливу семантику. Таким насамперед є ліс – «одне з основних місце перебування сил, ворожих людині... через ліс проходить шлях у світ мертвих» [5, т. 2, с. 49]. Вісником смерті стає ворон, що кружляє над ним,

«застилаючи світло» [1, с. 232]. У міфологічних уявленнях народів Європи ворон – полісемантичний, однією з його функцій є зв'язок з підземним світом. Однак ворон відлітає без видобутку: зібравши останні сили, вмираючий чоловік зумів прогнати його рукою, що слабшає. У вечірньому світлі на небосхилі з'являється зірка. На противагу ворону, зірка належить лише верхньому світу [5, т. 1, с. 116], тобто топосу неба (яке для романтичного світосприймання з його категорією двовірності має особливе значення).

Найважливіше місце займає образ річки: як відомо, у міфопоетичній свідомості річка – кордон, що відокремлює світ живих від світу мертвих [5, т. 2, с. 374]. Саме ця семантика виразно проглядається у поемі: український берег, рідний Мазепі, завдяки його співвітчизникам стає локусом повернення до життя. У міфопоетичних образах (ліс, ворон, річка) реалізується семантика смерті, яку герой перемагає за допомогою вищих сил та завдяки своїм особистим якостям. Весь шлях Мазепи стає багатогодинним випробуванням його душевної стійкості. Він зазнає мук не тільки від жахливого фізичного болю, а й від безпорадності й гніву, проте протягом усього довгого і страшного шляху немає такого моменту, коли б він упав духом. Герой протистоїть року – і виграє у нерівній боротьбі. Основне, що підкреслює автор у характері Мазепи, – гордість та невгамовність.

У викладі подій постійно відчувається втручання вищих сил у долю Мазепи, якому, на думку автора, уготовано високе призначення. Так, навіть пережите ним жорстоке приниження стає дорогою для досягнення величі. Думка про це звучить і в словах самого героя: *«Так злий безумець, торжество // Справляв зло наді мною, – // Коли один, в крові, голий, // Я в степ був вигнаний, – Мені провів // Шлях через пустелю на престол!»* [1, с. 234]. Величезна часова дистанція – півстоліття – поділяє два епізоди з життя Мазепи, але й у тому, й іншому разі це ситуації випробування, у яких перевіряється сила духу героя.

Підсумок, до якого приходять він наприкінці свого важкого та складного життя: *«Як смертному дізнатися про свою долю? // Будь серцем твердий, душею високий!»* [1, с. 234]. Саме «високу душу» і прагне показати автор у своєму герої: у зображенні англійського поета Мазепа – надійний друг і відданий соратник, його вірність обов'язку абсолютно непохитна. У повній відповідності до романтичної концепції любові почуття героя ідеальне й піднесене, єдине й незмінне: і через півстоліття він зізнається з усією щирістю, згадуючи кохану: *«Її люблю я, як любив!»* [1, с. 218].

Життя українського правителя не випадково постає перед читачем лише у певних епізодах та в певному ракурсі. Залишаючи за межами оповідання багато добре відомих йому подій із біографії Мазепи, поет зосередився на тих фактах, які дали йому можливість показати силу особистості й душевну міць свого героя – людини, здатної кинути виклик.

Оскільки у Байрона «поет нібито ототожнює себе зі своїм героєм шляхом емоційної участі у його вчинках та переживаннях», у його творах протягом усіх подій зберігається загалом єдина призма сприймання, єдина точка зору – «зсередини» свідомості, що сприймає. Провідною рисою, що визначає характер центрального героя в художньому світі Байрона, є «неприйняття всього суцього порядку речей» [4, с.121], заколотність та богоборство [2, с.165]. Як вважає більшість дослідників біографії й творчості англійського поета, ця особливість була повною мірою властива і йому самому.

Література:

1. Бабінський Г. Легенда про Мазепу в європейському романтизмі. Нью-Йорк : Columbia UP, 1974.
2. Byron L. Mazeppa. Ode. London: John Murray, Albemarle-Street. 1819. URL: <https://archive.org/details/mazeppaароем02byrogoog/page/n40/mode/2up>
3. Інтерпретація образу гетьмана в зарубіжній літературі. *Зарубіжна література в школах України*. 2008. № 5. С. 29–34.
4. Мацьків Т. Гетьман Іван Мазепа в західноєвропейських джерелах 1687–1709 / передмова Л. Винара. Мюнхен : Український Вільний Університет, 1988.
5. Мазепа; або дикий кінь України. London : E. Lloyd, 1850.
6. Marshall W. H. A Reading of Byron's Mazeppa. *Modern Language Notes*. 1961. № 2. P. 120–124.
7. McGann J. Fiery Dust : Byron's Poetic Development. Chicago : University of Chicago Press, 1968.
8. Stabler J. Byron, Postmodernism and Intertextuality. *The Cambridge Companion to Byron*. Cambridge : Cambridge University Press. 2004. P. 265–284.

Kuzminska Viktoriia. The image of hetman Mazepa in the cognominal literary work by G. Byron

The article is an attempt to clarify the image of Hetman Ivan Mazepa due to the current historical sources.

Key words: *literary portrait, parallelism.*

Scientific supervisor – Nataliia Tarasova, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 821.111-312.9

ГЕОГРАФІЯ ФЕНТЕЗІЙНОГО СВІТУ ДЖ. ТОЛКІНА

Віктор Владиславович Кулаков

Науковий керівник – Ольга Василівна Орлова,

к. пед. н., доцент, доцент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

Схарактеризовано специфіку географії літературного простору фентезійного світу Дж. Р. Р. Толкіна. Визначено засоби створення топоніміки у творі «Володар перснів».

Ключові слова: Дж. Р. Р. Толкін, географія літературного простору, топонімія, фентезі.

Джон Рональд Руел Толкін є засновником жанру фентезі, основними ознаками якого є фантастичні елементи та запозичення з міфології та фольклору. Фантастичні елементи можуть бути частково прихованими, органічно входити в реальний світ, керувати долями героїв, невід'ємними частинами якого вони є. Фентезійний світ керується законами, створеними ним самим, дозволяючи використання магії, фантастики, перетворень та інших фантастичних прийомів, залишаючись при цьому внутрішньо цілісним.

Унікальність Дж. Толкіна полягає у тому, що він створив абсолютно самодостатній світ із власною історією, географією, мовою. Він сам малював карти до своїх творів, таких, як «Сильмариліон», «Загибель Гондоліна», «Берен і Лутієн», і детально описував їх. Але основними його творами, що принесли йому всесвітню популярність, були «Гобіт, або Туди і звідти» та «Володар перснів». Географія цих творів є найціліснішою, оскільки охоплює країни з різним етичним вектором.

Певний інтерес у перекладі «Володаря перснів» викликають географічні місця, які передають транслітеруванням, транскрибуванням, транскодуванням. Виділяють також змішане транскодування – переважне застосування транскрибування з елементами транслітерування й адаптивне транскодування, коли форма слова у мові оригіналу дещо адаптується до фонетичної та / або граматичної структури мови перекладу.

У топонімії «Володаря Перснів» виділяють

а) території, знайомі представникам відповідного суспільного устрою: *Shire* перекладають як Шир або як Гобітанія, а також дослівно як «уділ», *Old Forest* – як Праліс, у деяких варіантах як Старий Ліс або Древлепуща, *Little Delving* – як Малий Ритів (у деяких перекладах як Малорийка), *Hobbiton* – як Гобітон (у деяких перекладах Хоббітаун, Норгорд («місто нір»)). Це місто гобітів, вони живуть у норах, звідси і такий переклад;

б) запозичення з інших мов, наприклад, із кельтської та сучасної англійської: *Chetwood* (від кельтського *chet* та англійського *wood*, що в обох випадках означає «ліс») – Четвуд. *Mirkwood* – Лихолісся (а також Чорний Похмурий або Чорний ліс). Давня форма цього слова зустрічається ще в ранній німецькій мові (XI ст.) в формі *mirkiwudu*, хоча

пізніше основа «*Merkw*» («темний») у німецькій мові більше не з'являється (тільки в давньосаксонській та давньоанглійській). Дж. Р. Р. Толкін писав: «Запозичена назва з давніх німецьких легенд та географії збереглася в давньоісландській мові, хоча найстаріша зафіксована форма – старонімецька «*Mirkiwidu*» [1, с. 145].

Bree – Пригір'я (а також Бриль, Брі). Основа – кельтське *bree* («пригір»). Оригінальна назва, імовірно, пішла від селища Бриль (Brill) в англійському графстві Букингемшир, де молодий Дж. Толкін часто бував під час навчання в Оксфордському університеті. Як зазначає письменник, англійська назва *Bree* пов'язана з тим, що відповідне поселення розташоване навколо великого пагорба.

Придумуючи географічні назви, Дж. Толкін також використовував міфологію. Наприклад, *Izengard* означає «залізна фортеця». Це слово складене з давньоанглійського «*isen*» («залізо») та німецького «*Gard*» («місце, захищене огорожею»).

Отже, аналіз топонімів із фентезійних творів Дж. Толкіна надає уявлення про органічність художнього простору творів, про багатозначність кожної назви, що поєднала у собі мову, історію, фольклор.

Література:

1. Чернікова О. І. Звукосимволічна складових топоніму у творах Дж. Толкіна. *Серія: Лінгвістика і літературознавство*. Київ: Основи, 2010. 303 с.
2. Кушнір Л. О. Етап перекладацької роботи над формуванням онімних відповідників (на прикладі перекладів ономастикону роману Дж. Р. Р. Толкіна «Володар перснів» українською мовою). *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна*. 2014. Вип. 45. С. 268-27.
3. Толкін Дж. Р. Р. Гобіт, або Туди і Звідти / Перекл. з англ. Олени О'Лір, консультант Олег Фешовець. Львів : Астролябія, 2021. 304 с.

Kulakov Viktor. The geography of the fantasy world by J. R. R. Tolkien

The specificity of the geography of the fantasy world by J. R. R. Tolkien is characterized in the article. The means of creating toponyms in the work "The Lord of the Rings" are defined.

Key words: J. R. R. Tolkien, geography of literary space, toponymy, fantasy.

Scientific supervisor – Olha Orlova, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 821.133.1:016:94(44)(092)

СТЕНДАЛЬ ЯК ІСТОРИК ТА БІБЛІОГРАФ НАПОЛЕОНА

Владислава Сергіївна Кулик

Науковий керівник – Марина Петрівна Василенко,
к. пед. н., доцент кафедри слов'янської філології, зарубіжної літератури
та методики навчання Навчально-наукового інституту іноземних мов,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Розвідку присвячено історичному доробку Стендаля. Автор обґрунтовує, що Стендаля можна вважати не лише письменником, але й істориком наполеонівської доби.

***Ключові слова:** Стендаль, історичний доробок, Наполеон, наполеонівська доба, біографія історичної особистості.*

Постановка проблеми. Видатний майстер слова, Стендаль відомий читачам своїми літературними творами та своєю незвичайною творчою долею. З його ім'ям пов'язують виникнення реалізму в літературі, він – сучасник Наполеона й учасник бурхливих історичних подій, що змінили весь світ (перемоги Наполеона та його крах; Липнева революція 1830 р., яка скинула монархію Бурбонів; подальше правління Луї-Філіпа) [2, с. 51; 1, с. 7]. Сучасному читачеві Стендаль відомий більше як письменник та критик, але він був ще й блискучим істориком і людиною, що писала про свій час, оскільки був безпосереднім учасником багатьох знаменних подій наполеонівської доби. Можна сказати, що все його життя було певним чином пов'язано з постаттю Наполеона. Тому не дивно, що після падіння та краху Наполеона Стендаль виступив як історик його життя і діянь. На історичні роботи Стендаля довгий час не звертали увагу («Життя Наполеона», «Спогади про Наполеона»). Слід зазначити, що і на сьогодні історичні праці письменника мало досліджені і його майстерність як історика залишається не вивченою.

Метою роботи стало привернення уваги до Стендаля як до історика наполеонівської доби.

Об'єкт дослідження – історичні роботи Стендаля.

Предмет розвідки – характеристика Стендаля як історика наполеонівської епохи.

Виклад основного матеріалу. До історичного доробку Стендаля зверталися такі зарубіжні дослідники, як А. Шюке, М. Хайслер. Науковці здебільшого розглядали його історичні праці як ілюстрацію до пошуків власного творчого методу, як вияв майстерності художника-реаліста, як висловлення власної точки зору на події, що відбувалися в суспільстві. Однак, на наш погляд, цінність стендалівської історичної праці не лише в тому, що вона написана класиком французької літератури [4], а й у тому, що вона надає вельми цікаві свідчення очевидця тих епохальних подій, загострюючи сприймання читачів [4].

В історичній праці Стендаля «Життя Наполеона» є все, що передбачають роботи з історії: опис історичних явищ і подій. Однак цей

опис дає майстер слова, тому, на наш погляд, емоційність здебільшого переважає. Крім описового методу, Стендаль використовує порівняльний, історико-генетичний, біографічний методи.

Стендаль одним із перших, описуючи біографію історичної особистості, робить посилання на джерела, якими користується. Слід зазначити, що здебільшого це мемуари. Його «Життя Наполеона» насичене фактами й фактажем, які зрідка (можливо, і ніколи) не зустрічалися при створенні біографії Наполеона:

- ✓ Одного разу, коли імператор остаточно переконався у тому, що винен саме герцог Маський, Наполеон повалив герцога в його червоній мантиї на диван й кілька разів ударив його кулаком (1).

Стендаль не тільки зробив спробу написати біографію визначної особистості, а й спробував відповісти собі й своїм сучасникам на питання про те, чи може така велика людина мати душу тирана (1).

Стендаль намагається бути об'єктивним, змальовуючи як сильні сторони та риси імператора, так і його деспотизм і честолюбство. Стендаль, з одного боку, захоплюється генералом Бонапартом як вождем революції, якому властива твердість, мудрість, великодушність. Він із захопленням наголошує, що перші кроки імператора були *...величні, розумні та добродійні* (1), однак і засуджує його честолюбство, яке і приречило Наполеона на крах: *Наполеон бачив у думках перед собою корону; його осліплював блиск цієї старої брязкітки. Він міг встановити республіку..., замість цього він всі свої думки спрямував на те, щоб покласти початок династії королів* (1).

Привертає увагу те, що у своїх історичних працях Стендаль висловлює і свої політичні думки та вподобання. Так, Стендаль не приховує, що він захоплюється Наполеоном як вождем, генералом та поводитирем революції. І зневажає його як тирана й деспота, який не зміг подолати свої честолюбні пориви.

Стендаль – чудовий письменник-реаліст, тож не дивно, що в подальшому інші відомі митці послуговувалися описом воєнних епізодів. Не лише батальні сцени захоплюють у його історичних роботах. Стендаль створює такі яскраві образи й асоціації, які надовго запам'ятовують.

На жаль, малий об'єм розвідки не дозволяє розглянути й інші аспекти історичних робіт Стендаля.

Висновки. Узагальнюючи основні положення роботи, слід зазначити, що історичний доробок Стендаля необхідно розглядати як частину його письменницької діяльності. Більше того, саме історичні роботи дозволяють, на наш погляд, підсумувати думки й позиції Стендаля щодо його поглядів на світ; виявляють його як вдумливого та кропіткого дослідника, що здатен осмислити й узагальнити історичні події та дати їм належну оцінку.

Література:

1. Овруцька І. М. Мистецтво – голос сучасності. Вступна стаття. Стендаль. Естетика реалізму: збірник / пер. з фр. Київ : Мистецтво, 1983. С. 5–27.
2. Тверітінова Т. І. Історія зарубіжної літератури ХІХ століття. Доба реалізму : навч. посіб. для студ. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 424 с.
3. Heisler M. Stendhal et Napoleon. Paris : Nizet, 1969. 218 p.
4. Mémoires sur Napoléon / Stendhal. CLIMATS, 1998. 232 p. ISBN 978-2841580545.

Перелік використаних джерел:

1. Napoléon. Vie de Napoléon / Stendhal; [établissement du texte et préface par Henri Martineau; éd. 1930]. Hachette Livre Bnf, 2018. 378 p. ISBN 978-2329211190.

Kulyk Vladyslava. Stendhal as historian and bibliographer of Napoleon

The study is devoted to Stendhal's historical works. The author justifies that Stendhal can be considered not only a writer, but also a historian of the Napoleonic era.

Key words: *Stendhal, historical work, Napoleon, Napoleonic era, biography of a historical personality.*

Scientific supervisor – Maryna Vasylenko, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, The Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Department of Slavic philology, World literature and Methods of training

УДК 81'373.232.1

ЛІНГВІСТИЧНИЙ СТАТУС ПРИЗВИСЬКА ТА ЙОГО МІСЦЕ В АНТРОПОНІМІЇ

Сювень Лі,

Людмила Петрівна Юлдашева,

к. філол. н., ст. викл. кафедри слов'янської філології та журналістики,
Таврійський національний університет імені В. Вернадського

*У статті проаналізовано різні дефініції терміна «прізвисько». З'ясовано, що лінгвістичні проблеми визначення терміна **прізвисько** лежать у кількох площинах: визначення дефініції поняття; з'ясування обсягу терміна; класифікація прізвиськ.*

Ключові слова: *антропонім, прізвисько, конотація, дериват, функції прізвиськ.*

Постановка проблеми. Мотивація онімів має свої особливості. Серед антропонімів периферійним утворенням є прізвиська, які особливо насичені екстралінгвальною інформацією, тісно пов'язаною з лінгвістичною, що доповнює її, утворюючи нову антропонімичну

категорію, тому вивчення мотивації цього виду антропонімів перспективне та запотребуване. На відміну від імен та прізвищ прізвиська безпосередньо характеризують людину. Вони наділені різними конотаціями – неформальними, особистісними.

Незважаючи на багату історію вивчення прізвиськ, у лінгвістиці досі немає однозначного потрактування цього ономастичного феномену. Проте науковий дискурс потребує чіткого поняттєвого окреслення об'єкта дослідження, методів його ідентифікації й диференціації.

Метою дослідження є з'ясування лінгвістичного статусу прізвиськ.

Об'єктом вивчення є неофіційні антропоніми – прізвиська, а його **предметом** – є лінгвістичні особливості прізвиськ.

У мові існують народно-побутове, лексикографічне (узуальне) і наукове (лінгвістичне) тлумачення поняття *прізвисько*, причому народно-побутове потрактування, виокремлене на етапі фіксування матеріалу, охоплює пояснення респондентів. Цей аспект неможливо оминути, оскільки в ньому, як зауважує В. А. Павлюк, містяться важливі семантичні й позалінгвальні пресупозиції процесу називання, психолінгвістичний статус неофіційних найменувань, що дає цінний матеріал для наукового окреслення поняття [10, с. 23].

О. В. Антонюк, дослідниця семантики й структури сучасних прізвиськ Донеччини, зазначає, що жителі цього ареалу «уживають назви *прізвисько*, *так прозивають* (кого прозивають), *так кажуть* (на кого кажуть), *так називають* (кого називають) *поза очі* [1, с. 21]. Науковець наголошує, що прізвиська в народно-побутовому розумінні мають свою соціальну, професійну й вікову стратифікацію: «У дитячому середовищі прізвиська називають дражнилками, а в молодіжному – кликухою, поганялом» [1, с. 21]. Із цього можна зробити висновок, що неофіційні антропоніми мають різний ступінь характеристизації, ідентифікації й різну номінативну природу. Зокрема, у дитячому колективі наявні характеристично-іронічні пресупозиції називання, яке провадять члени колективу (групи); найширший набір позамовних чинників, що охоплюють широкий спектр ознак денотата (зовнішність, вдача, специфіка офіційного імені, випадки з життя), мають прізвиська у вужчому розумінні – ті, які дають у соціальному середовищі дорослого населення.

Словарь української мови Б. Д. Грінченка не фіксує поняття *прізвисько*, натомість містить дефініції *прозивка* («насмішкувате прозвання») й дієслово *прозивати* із зазначенням надавати «неофіційне ім'я» [7, т. 3, с. 466].

СУМ подає таке визначення: «Прізвисько – це найменування, яке іноді дається людині (крім справжнього прізвища та імені) і вказує на яку-небудь рису її характеру, зовнішності, діяльності, звичок» [11, т. 8, с. 108]. Це визначення акцентує на додатковості й зовнішній

мотивованості неофіційних антропонімів. П. П. Чучка наводить визначення лексеми *прізвисько* як характеристичне неофіційне індивідуальне найменування: «вид антропоніма, неофіційне особове іменування, яким середовище індивідуалізує або характеризує особу» [12, с. 494]. Що ж до наукового, мовознавчого тлумачення терміна *прізвисько*, то самі лінгвісти вказують на його нечіткість [2, с. 60].

Лінгвістичні проблеми визначення терміна *прізвисько* лежать у кількох площинах: а) визначення дефініції поняття; б) з'ясування обсягу терміна; в) класифікація прізвиськ. Прізвисько вважають продуктом народної творчості й відповідно об'єктом вивчення фольклористики [6]. Науковці пропонують варіативні дефініції поняття *прізвисько* від найширшого (усі неофіційні імена) [2, с. 13] до одноаспектного: номінація людей у замкнутих сферах суспільства [2, с. 10], мотивація денотативними рисами зовнішності або характеру [3, с. 37].

Згідно з дослідженнями науковців, до прізвиськ відантропонімного походження можна зараховувати деривати, які втратили внутрішню форму й зазнали переосмислення, форми, які виконують диференціувальну функцію серед низки однакових імен. Р. І. Остах стосовно цього зауважує: «Якщо в селі є кілька жінок з однаковим іменем, то деякі народні варіанти можуть служити індивідуальними прізвиськами, щоб виділити цю людину з гурту. Скажімо, із кількох Василин одну називають Василина, іншу – Василюк, ще іншу – Василюк. Так, ім'я ніби бере на себе функцію прізвиська» [9, с. 119].

Неоднорідність мовних феноменів, охоплених категорією *прізвисько*, потребує внутрішньої диференціації. Наприклад, науковці помітили, що деякі прізвиська дали людині на певному етапі її життя, а деякі дістаються в спадок (за П. П. Чучкою, однопоколінні та спадкові). П. П. Чучка наголошує, що останній тип найменувань передається за схемою «батько – син – онук – правнук» або так само жіночою лінією [12, с. 240–241]. Г. Є. Бучко та Д. Г. Бучко послуговуються терміном «сімейно-родове іменування», під яким мають на увазі «особливий вид антропонімів, який ідентифікує всю родину й переважно передається в спадок, який за внутрішньою семантикою та структурою не відрізняється від прізвищ, але функціонує тільки в усному мовленні» [5, с. 2].

Існує клас прізвиськ, характерних для певної території. Їм властивий невисокий ступінь абстракції, пасивність використання, уживаність переважно старшим поколінням. Це дало підстави для виокремлення класу колективно-територіальних прізвиськ [4]. Іншим соціально-культурним відгалуженням побутування неофіційних антропонімів слугує шкільне середовище, особливістю якого є специфічна мотивація прізвиськ за будь-якою ознакою з метою додаткової (крім офіційного імені) ідентифікації й характеристики особи. Такі імена надані часто спонтанно й ситуативно, без глибокого пізнання

особливостей індивіда. У цій галузі можлива «випадкова» мотивація (перекручення або неправильна вимова прізвища), групові й асоціативні назви [2, с. 283–295].

Характерною особливістю прізвиська слугує обмеженість сфери його функціонування за межами неофіційного міжособистісного спілкування в замкнених колективах [8].

Основними функціями прізвиська є такі: 1) номінативна, тобто можливість за допомогою назви номінувати якусь властивість, ситуацію, напр.: Село – дівчина, яка проживає в селі, Доктор – син лікаря; 2) характеристична, оскільки прізвиська містять оцінку, напр.: Коля-дурачок – про нерозумну людину, Філософ – про молоду людину, схильну до глибоких роздумів. Яскравість, влучність прізвиськ свідчить про графічно-експресивні можливості слова, що має оцінювальний компонент, тому на рівні безпосереднього створення імені основним стає пошук такої лексеми, яка здатна викликати асоціації й давати оцінку індивідууму.

На етапі створення назви відображено своєрідні життєві спостереження над об'єктом номінації, співвідносні з моральними ідеалами та поняттями, прийнятими в колективі, відбувається деяке узагальнення фрагментів реальності, добір важливих фактів дійсності, які можна пов'язати з конкретною особистістю. Унаслідок обґрунтування й типізації актуалізовано ті риси, що є основними, характерними для об'єкта, або ж, навпаки, акцент зроблено на чомусь незвичному, незрозумілому. Як об'єкти вторинної номінації деякі прізвиська вбирають у себе значення апелятивів, викликають у свідомості комунікаторів образи та уявлення.

Висновки. У сучасній лінгвістиці чітко не визначено межі цього терміна. У нашій роботі термін *прізвисько* кваліфікуємо як неофіційне, додаткове найменування людини, яке дають відповідно до будь-якої мотиваційної моделі й співвідносно зі сферою міжособистісної взаємодії в певних комунікативних ситуаціях. Нам імпонує широке тлумачення поняття, а тому до прізвиськ зараховуємо й відантропонімічні назви, що не відповідають усталеній моделі й виконують характеристичну та конотативну функції. Як синонім до прізвиська використовуємо термін неофіційний антропонім. Основними функціями прізвиськ є номінативна й характеристична.

Література:

1. Антонюк О. В. Граматичні особливості прізвиськ (на матеріалі антропонімії Донеччини). *Лінгвістичні студії: зб. наук. пр. Донецьк* : Видавництво ДонНУ, 2009. Вип. 19. С. 250–254.
2. Антонюк О. В. Лексико-семантична група прізвиськ, що вказують на звички, уподобання, вчинки людини (на матеріалі антропонімії Донеччини). *Актуальні питання антропоніміки*. Київ, 2005. С. 25–30.

3. Аркушин Г. Л. Силенські прізвиська. *Przezwiśka i przydomki w językach słowiańskich*. Część I. Rozprawy Slawistyczne. Vol. 14. Lublin : Wydawnictwo UMCS, 1998. P. 39–43.
4. Аркушин Г. Л. Словник прізвиськ Північно-Західної України : у 3 т. Луцьк : Вежа, 2009. Т. 1. 412 с.
5. Бучко Г. Є. Народно-побутова антропонімія Бойківщини. *Linguistika slavica*. Київ, 2002. С. 3–16.
6. Вербоовецька О. С. Відпрізвищеві прізвиська жителів Тернопільщини. *Studia Slovakistica*. Вип. 9 (Ономастика. Антропонімія). Ужгород : Вид-во Олекси Гаркуші, 2009. С. 109–117.
7. Грінченко Б. Словарь української мови: у 4 т. К. : Наук. думка. Т. 3. 1997. 516 с.
8. Денисюк В. В. Антропонімія українських історіографічних пам'яток другої половини XVII–XVIII ст. : дис. ... к. філол. н. : спец. 10.02.01 – українська мова. Умань, 2003. 320 с.
9. Осташ Р. І. Із життя сучасних українських прізвиськ. *Українська пропріальна лексика* : матер. наук. семінару (13–14 вересня 2000 р.). Київ : Кий, 2000. С. 15–121.
10. Павлюк В. А. Становлення неофіційного антропонімікону Вінниччини : дис. ... к. філол. н. : спец. 10.02.01 – українська мова. Вінниця, 2016. 244 с.
11. Словник української мови / Укл. І. К. Білодід та ін. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т. 1–11.
12. Чучка П. П. Словотвір українських андронімів. *Питання словотвору*. Київ : Слово, 1979. С. 152–161.

Siuven Li, Yuldasheva Liudmyla. The linguistic status of the nicknames and its place in anthroponymy

*The article analyzes various definitions of the term "surname". It was found that the linguistic problems of defining the term **nickname** lie in several planes: determining the definition of the concept; clarification of the scope of the term; classification of nicknames.*

Key words: *anthroponym, nickname, connotation, derivative, functions of nicknames.*

Siuven Li, master's degree student, group 035-U-11m, V. I. Vernadsky Taurida National University

Liudmyla Yuldasheva, PhD (Language), Senior Lecturer, V. I. Vernadsky Taurida National University, Department of Slavic philology and Journalism

УДК 811.161.2'373.2:641.3

**ТИПОЛОГІЯ МОТИВАЦІЇ НАЙМЕНУВАНЬ МОРОЗИВА
В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ**

Юлія Миколаївна Літвін,

Людмила Петрівна Юлдашева,

к. філол. н., ст. викл. кафедри слов'янської філології та журналістики,
Таврійський національний університет імені В. Вернадського

Представлена стаття присвячена лінгвістичному аналізу найменувань морозива в українській мові. Досліджено систему пропозиційно-диктумної мотивації найменувань морозива, проаналізовано різновиди асоціативно-метафоричної мотивації назв та визначено механізми метафоричної аналогізації, схарактеризовано специфіку модусної мотивації досліджуваних номенів.

Ключові слова: найменування морозива, мотивація, пропозиційно-диктумна мотивація, асоціативно-метафорична мотивація, модусна мотивація, псевдомотивація.

Постановка проблеми. Назви морозива відображають різні мотиваційні зв'язки між їхньою ономазіологічною структурою, семантикою і фрагментами знань про дійсність. Крім того, ці номени є не тільки рекламним знаком, але, як особливий елемент лексики, відображенням реакції на суспільні процеси, показником культурного стану суспільства загалом, актуалізатором певних фрагментів етнічної свідомості, тому вивчення їх важливе не тільки з урахуванням традиційного підходу до проблем ономазіології, але й у ракурсі нового й перспективного напрямку сучасної лінгвістики – когнітивної ономазіології.

Українська ономастична наука має значну теоретичну базу. Істотним внеском у розвиток теорії ономазіології стали нові дослідження у сфері когнітивної лінгвістики, проведені О. Селівановою [2–4]. Натомість в українському мовознавстві все ще бракує комплексних системних студій, присвячених виявленню номенклатури, мотиваційної бази та структури окремих видів прагматонімів, зокрема назв морозива. Необхідність спеціального дослідження постала у зв'язку з потребою заповнити лакуни, що утворилися внаслідок недостатнього опрацювання названої теми в контексті сучасних досягнень когнітивного мовознавства та прагмалінгвістики.

Мета студії полягає у вивченні мотиваційних зв'язків між ономазіологічною структурою номінацій морозива, семантикою і фрагментами знань про дійсність.

Об'єктом наукового пошуку є найменування морозива в українській мові.

Предметом дослідження є номінативні структури українських найменувань морозива з огляду на їхню мотивацію.

Виклад основного матеріалу. В основу типології мотивації назв морозива покладено вибір мотиватора із системи знань про певний предмет, явище. Такий підхід запропоновано О. Селівановою, яка виокремлює пропозитивно-диктумну, асоціативно-метафоричну (асоціативно-термінальну), модусну та змішану мотивації [2].

Пропозиційно-диктумна мотивація найменувань морозива ґрунтована на виборі мотиватора зі сфери об'єктивних, істинних знань про певний фрагмент реальності. Така мотивація українських найменувань морозива є метонімічною в широкому сенсі, оскільки під час утворення нового номену відбувається перенесення за суміжністю.

Основою метонімії можуть бути просторові, подієві, понятійні й логічні зв'язки між різними категоріями, які належать дійсності, та її відображення в людській свідомості » [2, с. 300].

Значна кількість найменувань морозива містить указівки на основні та додаткові інгредієнти, наприклад: «Кавун», «Динька», «Полуничка», «Ванільне», «Суничне». Аналогічно з'явилися назви «Фісташка», «Ліщинка», оскільки інгредієнтами морозива є горіхи. У структуру назв морозива на кшталт «Люкс-апельсин», «Люкс-полуниця» додано оцінний компонент *люкс*, тобто вищого класу, розряду, ґатунку: «Позначення чого-небудь надзвичайно розкішного, вигідного, доброякісного» [5, т. 4, с. 572].

Кілька найменувань морозива містять гіперонімічний компонент: «100% морозиво», «Справжнє морозиво». Зазвичай гіпероніми корелюють з аргументними позиціями. Такий спосіб номінації орієнтує реципієнта на наявність основних ознак продукту, тяжіння до еталона. Зазначені оніми оприявнюють гіперонімічний різновид пропозиційно-диктумної мотивації.

У низці українських найменувань морозива представлено два інгредієнти. Друга частина таких номенів утворена за типом «в шоколаді» і «в глазури». Напр.: «Курага в шоколаді» – морозиво, компонентами якого є курага й шоколад. Два основних інгредієнти також представлено в назвах «Маракуя-полуниця», «Плодово-ягідне», «Гранат-манго» тощо.

Існують номени, ономасіологічна структура яких містить вказівки на локативи. Найчастіше це назви міст: «Львівське», «Київське морозиво», відповідно – морозиво, вироблене у Львові чи Києві. До цієї ж групи зараховуємо найменування «Ірландський пломбір».

Отже, унаслідок метонімічної номінації в назвах морозива акцентуються фрагменти об'єктивної реальності, здатні виокремити назви з низки подібних [7].

Асоціативно-метафорична мотивація найменувань морозива ґрунтована на концептуальній метафорі, зумовленій «здатністю людини вловлювати й формувати асоціативні зв'язки між поняттями, які знаходять підтвердження в теорії діяльності мозку...» [2, с. 86]. Для цього типу мотивації характерна метафорична природа.

Виокремимо кілька різновидів асоціативно-метафоричної мотивації найменувань морозива: гештальт, синестезія і дифузно-метафоричний різновид.

Базою метафоризації для деяких назв цукерок стають образи (гештальти). Гештальт (нім. Gestalt – «фігура, структура, образ») –

«цілісна структура, яка формується у свідомості людини при сприйнятті об'єктів або їхніх образів» [6]. Продуценти враховують подібність зорових, слухових, одоративних, тактильних, смакових гештальтів.

Гельштатний різновид асоціативно-метафоричної мотивації найменувань морозива представлено зоровими образами (колір, форма, розмір): «Райдуга» – у морозиві поєднано 7 кольорів веселки, «Світлофор» – триколірне морозиво (червоний, жовтий і зелений колір). «День і ніч» – двоколірне морозиво, темна частина якого асоціюється з ніччю, а біла – із днем, «Зебра», морозиво, що має чорний (темний) і білий кольори.

Інколи морозиво отримує назву внаслідок уподібнення за розміром, наприклад, «Велетень-стакан», «Велетень-ріжок» та ін.

Уподібнення за формою характерне для назв «Банан» – морозиво у формі банана, «Кактус» – у формі кактуса, «Китайська кукурузя» – у формі кукурудзи. «Гімалаї» – форма морозива нагадує гору, подібну мотивацію має назва «Вежа». «Ковбаса» – морозиво за формулю нагадує ковбасу. До цього різновиду мотивації належать назви морозива «Солоденьке серденько» – морозиво-торт у вигляді серця, «Теремок» – за формою морозиво подібне до будиночка, «Факел» – морозиво виготовлене у вигляді факела.

Донорської зоною для цих найменувань морозива можуть бути: артефакти: «Гвинт», «Факел»; рослини: «Кактус», «Китайська кукурузя», «Каштан»; тварини: «Іжачок», «Кучерявий пінчер», «Зебра»; природні явища: «Райдуга», «Сніжинка»; інші продукти: «Ковбаса» тощо.

Для низки найменувань морозива характерна синестезія – «психологічне явище виникнення одного відчуття під впливом неспецифічного для нього подразника іншого» [2]. У деяких найменуваннях морозива використано знаки слухових відчуттів для позначення смакових. Донорською зоною для низки назв морозива стають звуки: «Шоколадні мелодії», «Солодкі звуки», «Солодкі нотки» – приємні звуки асоціюються з приємним смаком. «Попурі в шоколаді» – поपुरі – «збірна музична п'єса, у якій поєднано популярні мелодії пісень, танців, оперних арій і т. ін.» [5, т. 7, с. 240]. «Ноктюрн», «Рондо» – музичні твори ліричного характеру.

Дифузно-метафоричний різновид асоціативно-метафоричної мотивації пов'язаний з «дифузійною природою інтеграції концептів» [2, с. 91]. Зокрема, назви морозива «Корівка», «Корівка Му-уу», «33 корови», «Білочка» асоціюється з продуктами харчування цих тварин або натурпродуктом, який вони дають: молоко та горіхи – інгредієнти морозива.

Отже, метафорична мотивація назв морозива ґрунтована на асоціативних зв'язках між особливостями морозива і конкретними поняттями.

Модусна мотивація назв морозива виявляє досить стабільну активність. О. Селіванова зазначає: «Найбільш показовою у плані

нав'язаних мовою й міфологізованих етносвідомістю категорій є оцінка. Пересічний носій мови, засвоївши мовну фіксацію оцінок, здебільшого використовує не стільки власний, скільки колективний досвід аксіологізації світу» [2, с. 54]

Для найменувань морозива характерна позитивна оцінка, яка виникає на базі стереотипів, сформованих в етносвідомості українців. Зокрема, значущими є квіти-символи, які стають мотиваторами появи найменувань морозива на кшталт «Волошкове поле», «Пролісок», «Троянда».

Модусний компонент також пов'язаний з оцінкою становища людини в суспільстві («Буржуй», «Магнат»). Здавна почесними є королівські титули («Чорний принц», «Пломбір королеви», «Щербет султана»). Також значущими є окремі локації: «Монако», «Гаваї», «Неаполь».

Оцінний компонент також наявний у таких поняттях, як дороговизна й унікальність: «Перлина», «Пташине молоко». Словосполучення «пташине молоко» був відомим ще в Стародавній Греції. Зауважимо, що вислів «Тільки пташиного молока нема (не вистачає)» використовують для характеристики тих, хто має абсолютно все, так говорять про повний достаток, заможне життя.

Вищий ступінь якості також виражено компонентами *супер* – «Супер шоколад», *люкс* – «Люкс», «Люкс-апельсин», *мега* – «Мега стакан» (Орфографію збережено).

Отже, оцінно-емоційний компонент є характерним для багатьох українських назв морозива.

У псевдомотивованих знаках мотиватор є умовним і формальним, семантика твірною не визначає семантику похідного слова. Трапляються випадки, коли псевдомотивація носить прецедентний характер. «Прецедентний феномен – це ядерний елемент когнітивної бази певної лінгвокультурної спільноти, який має здатність у стислій формі зберігати інформацію про взірцеві факти й виступає моделлю для відтворення подібних фактів, репрезентований і постійно поновлюваний у мовленні за допомогою відповідних вербальних сигналів, що актуалізують його стандартний (відомий усім представникам цієї лінгвокультурної спільноти) зміст» [1, с. 27–28].

Мотиваційною базою багатьох найменувань морозива є енциклопедичні знання про літературні твори й твори усної народної творчості, мультфільми. Зокрема, літературна чи фольклорна база властива таким найменуванням: «Рапунцель» – героїня казки братів Грім, «Русалочка» – морозиво, що отримало назву за ім'ям улюбленої героїні дитячого мультфільму Волта Діснея. Аналогічна мотивація характерна для назв морозива «Принцеса», «Міккі Маус», «Тачки». Із українського мультфільму взято назву «Петрик П'яточкін».

Найменування морозива «Тедді» походить від американської і європейської назви іграшкового плюшевого ведмедика.

Деякі зооніми використовують у найменуваннях морозива з огляду на стереотипні оцінки тваринного світу. Особливе місце в етносвідомості українського народу займає ведмідь. Він – традиційний герой українських казок. Звідси й назва морозива «Ведмедик», «Мішка». Низка назв морозива пов'язана з іншими популярними героями казок: «Їжачок», «Лев», «Король лев».

Оскільки процеси номінації зумовлені тим фактом, що морозиво здавна є предметом обожнювання дітей, значна кількість найменувань зберігають у собі казковий компонент, зокрема імена казкових героїв, назви тварин, іграшок.

Висновки. Найменуванням морозива українською мовою властиві такі види мотивації: пропозитивно-диктумна, в основі якої лежать об'єктивні знання про дійсність, асоціативно-метафорична – мотивація, ґрунтована на метафорі, модусна, яка базується на оцінно-емоційному сприйманні, а також псевдомотивація.

Пропозитивно-диктумна мотивація характеризується тим, що під час утворення нового знака актуалізується зв'язок за суміжністю.

У деяких випадках мотивація українських найменувань морозива базується на метафорі. У цьому типі розмежовуємо кілька різновидів: мотивація, під час якої актуалізується певний образ, в основі якого знаходяться зорові відчуття; мотивація, заснована на синестезії, яка відбилася в номінаціях морозива як використання знаків слухових відчуттів на позначення смакових; мотивація на основі асоціативного сприймання, певної подібності. Інший вид номінації передбачає наявність оцінного компонента, який в найменуваннях морозива акцентує унікальність, дорожнечу, стереотипи і позитивну оцінку, пов'язану з приємними заняттями. В основі псевдомотивації – формальний мотиватор, семантика якого жодним чином не визначає семантику назви морозива.

Лінгвістичний аналіз назв морозива в українській мові – процес складний і багатогранний. Продовження й поглиблення студій у царині дослідження номінації морозива передбачає їхнє вивчення в діахронному ракурсі. Одну з перспектив нашого дослідження вбачаємо і в практиці укладання лексикографічної праці – словника найменувань солодощів, який матиме відкриту структуру з можливістю доповнення та редагування.

Література:

1. Берестова А. А. Релігійна прецедентність у мові української прози кінця ХХ – початку ХХІ століття : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Харків, 2016. 212 с.
2. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2011. 844 с.
3. Селіванова О. О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики. Аналітичний огляд. Київ : Фітосоціоцентр, 1999. 148 с.
4. Селіванова О. О. Когнітивний аспект дослідження явища

- мотивації. *Лінгвістичні студії*. Черкаси, 1999. Вип. 3. С. 21–28.
5. Словник української мови : в 11 т. / За ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1970–1980.
 6. Тепла О., Бабич У. Гештальт як когнітивний феномен. *Матеріали ІІ Всеукраїнської міждисциплінарної конференції «Мовний простір слов'янського світу: досвід і перспективи»*. Київ, 2016. С. 62–64
 7. Юлдашева Л. П. Заголовки творів сучасної української літератури: мотиваційний аспект. *Філологічні науки : зб. наук. праць*. Полтава, 2016. Вип. 22. С. 115–121.

Litvin Yulia, Yuldasheva Liudmyla. Typology of motivation of ice cream names in the Ukrainian language

The presented article is devoted to the linguistic analysis of the names of ice cream in the Ukrainian language. The system of propositional and dictum motivation of ice cream names was studied, the varieties of associative-metaphorical motivation of names were analyzed, the mechanisms of metaphorical analogization were determined, and the specifics of the modal motivation of the studied names were characterized.

Key words: name of ice cream, motivation, propositional-dictum motivation, associative-metaphorical motivation, modus motivation, pseudo-motivation.

Yulia Litvin, bachelor's degree student, group 035-U-41b, V. I. Vernadsky Taurida National University

Liudmyla Yuldasheva, PhD (Language), Senior Lecturer, V. I. Vernadsky Taurida National University, Department of Slavic Philology and Journalism

УДК 811.161.2'373: 651.92

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ДІЛОВОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

Дмитро Олександрович Лобода

Науковий керівник – Ірина Миколаївна Тимінська,
к. філол. н., доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У тезах проаналізовано основні характеристики офіційно-ділової кореспонденції, способи перекладу лексичних одиниць, використання термінів, професіоналізмів, канцеляризмів та ін.

Ключові слова: ділова кореспонденція, терміни, професіоналізми, канцеляризми.

У сучасних умовах інтенсивного зростання глобальної економіки, стрімким розширенням міжнародних зв'язків між країнами переклад офіційно-ділової комунікації стає одним із затребуваних видів перекладу. Цей факт призводить до збільшення обсягів ділової

документації й зумовлює пошук оптимального відтворення усіх змістових та формальних параметрів при перекладі офіційних текстів.

Важливою ознакою ділової документації є чітко визначена форма, правила дотримання якої необхідні для правильного розуміння офіційного тексту. До основних характеристик офіційно-ділового тексту належать: 1) офіційний характер; 2) адресність; 3) повторюваність; 4) тематична обмеженість.

Офіційно-діловий стиль має певні стильові ознаки, а саме:

- нейтральність при викладі змісту;
- точність та ясність, що поєднуються з лаконічністю, стислістю й послідовністю;
- документальність (кожен офіційний документ має свою специфіку);
- наявність усталених мовних зворотів, висока стандартизація вислову;
- сувора регламентація тексту.

Переклад ділової документації має свою специфіку і здійснюється при обов'язковому врахуванні мовних кліше, дотриманні стильових особливостей матеріалу та вимог до оформлення документів. Особливу увагу слід приділяти термінам і професіоналізмам, оскільки офіційні документи можуть різнитися відповідно до їхньої тематики.

Властивим офіційному стилю є розлоге використання канцеляризмів, тобто усталених словосполучень, мовних штампів, які позбавлені образності та індивідуальності й надають тексту нейтрального, шаблонного характеру (*is closely identified with, strongly suggest a different interpretation, it is based on, has been attributed to* та ін.).

Ділова кореспонденція часто містить назви людей за ознакою, що зумовлені певною дією (*investor, shareholder, bondholder, lender, regulator, auditor* та ін.); складних прийменників, які виражають певні стандарти тексту (*in terms of, in compliance with, on behalf of, with the exception of* та ін.).

В офіційному стилі часто домінують стійкі словосполучення атрибутивно-субстантивного типу із забарвленням офіційно-ділового стилю (*direct investment, product development, cash inflows, joint venture* та ін.), а дієслівні форми (*to appoint, to solve, to advertise*) замінені на ідентичні за значенням розгорнуті присудки (*to make an appointment, to make a solution, to make an advertisement*).

Для ділової мови характерним є використання неологізмів. Здебільшого вони мають оказіональний характер. Наприклад, в англійській мові лише за останні роки з'явилося багато неологізмів з елементом "in" (*in-company, in-house, in-service, mail-in, just-in-time production* та ін.).

Відзначимо, що під час аналізу ділової кореспонденції виявлено значну кількість лексичних одиниць з широкою семантикою, які виявляють значну денотативну віднесеність та зумовленість. Під час

перекладу такого типу лексики створюють okazіональні відповідники, наприклад, *public opinion* – громадська думка, *public debt* – державний борг, *public scandal* – публічний скандал та ін.

Отже, внаслідок перекладацького аналізу ділової кореспонденції виявлено, що цей вид документації має значну кількість спеціальної термінології, склад і особливості якої визначають за змістом листа й сферою діяльності фірм, які контактують одна з одною шляхом ділового листування.

Література:

1. Безноса А. П. Граматичні індикатори вираження ввічливості (з історії вивчення питання). *Лінгвістичні студії*. 2008. № 17. С. 176–180.
2. Вжещ Я. Л. Принцип ввічливості в теорії і практиці міжкультурної комунікації. Теорія збереження обличчя П. Брауна та С. Левінсона. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. Ч. II. 2011. № 9. С. 251–255.
3. Mascull, Bill. *Business Vocabulary in Use Advanced*. Cambridge University Press, 2010. 128 p.

Loboda Dmytro. Lexical peculiarity of business documents translation

The publication analyzes the main characteristics of official and business correspondence, ways of translating lexical items, the use of terms, professionalisms, clericalisms, etc.

Key words: *business correspondence, terminology, professionalisms, clericalisms.*

Scientific supervisor – Iryna Tyminska, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 821.111(73)-31

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ РОМАНУ ДЖОНА ГРІНА «ПРОВИНА ЗІРОК»

Аліна Володимирівна Логвиновська

*Науковий керівник – Тетяна Михайлівна Конєва,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка*

У статті визначено роль і місце інтертекстуальності в романі сучасного американського письменника Джона Гріна «Провина зірок».

Ключові слова: *інтертекстуальність, алюзія, цитата, Джон Грін, «Провина зірок».*

Термін “інтертекстуальність” має автора та рік появи. У літературознавчому словнику-довіднику за редакцією Романа Гром’яка

знаходимо таке визначення: “Інтертекстуальність (лат. *inter* – між і *textum* – тканина, зв’язок, будова) – основне поняття текстології постструктуралізму, запроваджене 1967 р. Юлією Крістевою для виявлення різних форм і напрямів письма (цитата, центон, ремінісценція, алюзія, пародія, плагіат, трансформація інваріанта, стилізація тощо) в одній текстовій площині, спирається на ... праці представників формальної школи, концепції анаграм Ф. де Соссюра, некласичної філософії про активну роль соціокультурного середовища у процесі сенсорозуміння” [5, с. 309].

За Ю. Крістевою, кожен новостворений текст виникає на основі попередньо створених текстів, будується як “мозаїка цитат”.

Дослідник Д. Кузьменко вважає, що “інтертекстуальність як спосіб аналізу тексту, що протиставляється іманентному аналізу, означає виявлення зв’язків на різних рівнях художнього твору... визначення джерел ремінісценцій, смислових зсувів, що відбуваються при переході з одного контексту в інший, а також цілей, з якими автор звертається до інших текстів” [4]. Цей варіант відстоюють й інші дослідники, наприклад, Н. Фатеева, які вважають інтертекстуальність механізмом метатекстової рефлексії, яка дозволяє автору простежити генезис свого тексту, а читачеві – досягти глибинних рівнів інтерпретації за рахунок виявлення зв’язків з іншими текстами.

Дефініція інтертекстуальності і класифікація її різновидів залишаються проблемними. А. Гурдуз у статті “Інтертекстуальність і гіпертекст: проблеми теорії і практики” виділяє такі її види:

- 1) генетична (зауважує прототексти, що брали участь у появі літературного твору);
- 2) інтенціональна (усвідомлена автором);
- 3) іманентна (визначена чи нав’язана самим літературним твором);
- 4) рецепційна (така, що може бути виявлена емпірично різними реципієнтами) [3, с. 69].

У цій же праці дослідник подає класифікацію видів інтертекстуальності французького науковця Ж. Женетта:

- 1) співіснування в аналізованому тексті одного чи кількох (цитата, ремінісценція тощо);
- 2) паратекстуальність (належність тексту до своєї частини – заголовка, епіграфа, вставної новели);
- 3) метатекстуальність (співвідношення тексту з претекстом як коментування чи критика першим другого);
- 4) гіпертекстуальність (пародійне співвідношення тексту з профанованими ним іншими текстами);
- 5) архітекстуальність (жанровий зв’язок текстів) [3, с. 70].

Пародійне співвідношення тексту з відповідним зразком, який підлягає профанації, застосування пастиша, іронії вказує на гіпертекстуальність.

Роман Джона Гріна “Провина зірок” пронизаний різними видами міжтекстових співвідношень літературних творів. *Мета* статті – визначити роль та місце інтертекстуальності в романі сучасного американського письменника Джона Гріна.

Роман “Провина зірок” – це не просто сентиментальна любовна драма, але й екзистенціальна драма, повна смутку, мужності та розуміння. Книги Джона Гріна навчають молоде покоління не просто прочитати книгу та забути, про що в ній ішлося, але пережити всі описані події, змінитися разом з основними героями та вирости духовно [1, с. 16].

Поштовхом для написання стала історія Естер Ерл, що померла від раку щитовидної залози незабаром після того, як їй виповнилося 16 років. Батьки дівчини та сам письменник у 2010 році заснували благодійний фонд під назвою “Ця зірка ніколи не потухне”, що допомагає сім’ям, які борються за життя своїх дітей, хворих на рак.

У тексті роману Джон Грін згадує ще одну дівчину з Італії, яка померла в сім років від раку. Під час хвороби вона написала близько сотні листів до Бога. “–Ти, звісно, знаєш про Антоніетту Мео, – почав Ван Гаутен... Можливо, незабаром вона стане наймолодшою святою в католицькій церкві. У неї був той самий рак, що і в пана Вотерса, остеосаркома. Їй відрізали праву ногу. Біль був страшенний. Коли вона вмирала у шість років, вона сказала своєму батькові: “Біль як тканина: що кріпший, то цінніший”. Це правда, Гейзел?” [2, с. 261].

Найперше привертає увагу назва роману, яка має свою історію. Це алюзія на цитату із трагедії Вільяма Шекспіра “Юлій Цезар” (дія 1, сцена 2): “Провина не в зірках, коханий Бруте, а в нас самих...” Цю цитату у тексті ми знаходимо у листі письменника Ван Гаутена до Огастаса Вотерса, який, крім цього, пише: “Легко так говорити, коли ти римський аристократ (або Шекспір!), проте насправді провина лежить і на зірках, під якими ми народилися” [2, с. 106]. Джон Грін спростовує це твердження, адже в цьому разі лише “зірки” винні, а вини підлітків у тому, що відбувається, немає.

Ван Гаутен у своєму листі використовує також цитату з 55 сонета Шекспіра: “Коли вже мова зайшла про недосконалість дядька Вільяма, ваш лист про юну Гейзел нагадав мені П’ятдесят п’ятий сонет Барда: “Ні мармур, ні погруддя золоті // Тебе осяють більш слова оті, // Ніж камінь, часом зметений блудним” [2, с. 106].

У назві твору також зашифровано ім’я дівчини Естер, адже воно в перекладі з іврити означає “зірка”. Заголовок так дає перший орієнтир, за яким вибудовується сприймання тексту як цілого. З зірками пов’язаний ще один елемент у творі. Коли Огастас та Гейзел вечеряли в ресторані в Амстердамі, офіціант запитав у героїв, чи знають вони, що сказав Дон Периньон (французький ченець-бенедиктинець, який зробив значний внесок у розвиток виробництва шампанського), коли

винайшов шампанське. “Він гукнув своїм братам-монахам: “Мерщій сюди, я куштую зірки!” [2, с. 150].

Автор використовує багато біблійних елементів. На групі підтримки Патрик читає коротеньку молитву, написану американським богословом Рейнгольдом Нібуром: “Боже, дай мені душевну рівновагу прийняте те, що я не можу змінити, мужність змінити те, що мені до снаги, і мудрість відрізнити одне від другого” [2, с. 11]. Її англійською називають Serenity Prayer – “Молитва про спокій духу”.

Одного з друзів основних героїв роману звати Isaak (Айзек). Це ім'я не випадкове, адже воно дане на честь біблійного Ісаака. Айзек хворів на рідкісну форму раку, через яку змалечку йому видалили одне око, а рецидив поставив під загрозу друге око. Автор позбавив героя зору за існуючою літературною традицією, згідно з якою епічні історії розповідаються сліпими від Гомера до Мільтона, а Грін хотів створити саме “маленьку епічну історію про закоханих, написану на невеликому полотні і присвячену не політиці, війні, сімейному розладу або чомусь ще, а хворобі” [6, с. 170].

Зустрічаємо й античний елемент: “Але, виходить, без гамартії немає людини!” [2, с. 21]; “Всі персонажі вашої історії мають свою гамартію: вона свою важку хворобу, ви – своє добре здоров'я” [2, с. 21]. Гамартія (з давньогрецької – “хиба”, “вада”) – це поняття з “Поетики” Аристотеля, що позначає трагічну ваду характеру героя трагедії.

Джон Грін, згадуючи в тексті роману Володимира та Естрагона, використовує алюзію, яка реферує до п'єси Семюеля Беккета “Чекаючи на Годо”: “...справжні герої Фабрики Бажань – це молоді чоловіки і жінки, що, як і Володимир з Естрагоном, чекають на Годо, або порядні дівчата-християнки – на весілля. Ці юні герої чекають стоїчно, без скарг, коли здійсниться їхнє заповітне Бажання. Певна річ, воно може ніколи й не здійснитися, але вони бодай можуть спокійно спочити в могилі, знаючи, що зробили свій маленький внесок у збереження ідеї заповітного Бажання” [2, с. 86]. Так Огастас Вотерс через прийом порівняння пояснює Гейзел Грейс, чому вони схожі на цих героїв, які за сюжетом чекали на Годо, хоча самі не розуміли, навіщо і для чого.

Згадує Джон Грін у романі й американського письменника Волта Вітмена, у якого в житті сталося диво: він почав складати вірші, подібних яким література не знала. За величністю звучання їх можна було порівняти хіба що з біблійною Піснею Пісень. Біографи Вітмена стверджують, що це було наслідком “містичного осяяння”, яке Волт нібито пережив 1848 р. у Новому Орлеані. “Я не пам'ятаю далі, але та щось про те, як на неї сходить Вітменівське осяяння: людську суть можна визначити як можливість дивуватися величі творення” [2, с. 161].

У словах Петера Гаутена Джон Грін згадує героя роману Дж. Д. Селінджера “Ловець у житі”, героя твору Марка Твена “Том Соєр”: “...ЩО СТАНЕТЬСЯ З МАТІР'Ю АННІ?!.. – Про неї я можу розповісти тобі не більше, ніж, скажімо, про те, що станеться з прустівським оповідачем,

чи з сестрою Голдена Колфілда, чи з Гекльберрі Фінном після того, як він утік на індіанську територію” [2, с. 178].

Зустрічаємо у тексті роману згадку про твір американської письменниці, лауреата Нобелівської премії “Найблакитніше око” Тоні Морисон: “Я посунула мишку, щоб його розбудити, і пошукала файли, що були відредаговані найпізніше. Нічого за останній місяць. Найостаннішим був твір про “Найбликитніше око” Тоні Морисон” [2, с. 266].

Уводить в роман Джон Грін історію про Анну Франк та її батька Отто Франк, який був єдиним членом своєї родини, який пережив Голокост. Герої твору – Гейзел, Огастас, Лідавей – відвідують музей Анни Франк, переглядають відеофільм “про євреїв у Нідерландах, про вторгнення нацистів і родину Франків”. “Коли я читала про кожного з сімох померлих, я думала про Отто Франка, якого вже ніхто більше не називав татом, – йому лишився тільки Аннин щоденник замість дружини і двох дочок” [2, с. 185].

У щоденнику Анни Франк був цитатник, у якому герої побачили шекспірівську фразу з трагедії “Юлій Цезар” (дія I, сцена 2): “Бо хто стоїть на правоті так твердо, // Щоб спокусити його було не можна?” [2, с. 189].

Письменник використовує багато цитувань у романі. Наприклад, уривок із вірша Арчибалда Макліша – американського поета: “...порівняйте вірш Макліша “Ні мармур, ні погруддя золоті”, де є героїчний рядок: “Я скажу – і ти помреш, і ніхто тебе не згадає” [2, с. 106-107]; з вірша Томаса Стернза Еліота “Любовна пісня Дж. Альфреда Пруфрока”: “Тож ходімо, ви та я, – почала я, хвилюючись. – Коли вечір небом простягся // Наче хворий під ефіром на столі...” [2, с. 141], “А-а, Пруфрок? Там закінчується так: “Ми в морських палатах засиділись, // Морські дівчата завітчали нас водоростями – брунатними, червоними...// Аж голоси людські нас будять – і ми тонемо” [2, с. 151]; з вірша Волеса Стівенса “Тринадцять способів поглянути на чорного дрозда”: “Не знаю, чому надати перевагу // Красі рулад // а чи красі підтексту, // співу дрозда // а чи мовчанню потім” [2, с. 189]. Коли в Огастаса погіршився стан на шосе біля бензозаправки, Грейз цитувала вірш “Червона тачка” Вільяма Карлоса Вільямса на його прохання щось почитати, поки їхала швидка.

Згадується у творі про Рене Магрит, бельгійського художника-сюрреаліста: “На футболці був принт знаменитого шедевра сюрреаліста Рене Магритта: він намалював люльку і підписав курсивом: “Сесі n’est pas une pipe” (“Це не люлька”)” [2, с. 263]. Надпис хоч і суперечливий, але фактично правильний. Адже будь-яке зображення речі абстрактне. Картина із зображення люльки – це не сама люлька, а лише її образ.

Можливо, цей момент перегукується з метафорою Огастаса про цигарки: “Вони не вбивають, якщо їх не запалювати... Це метафора, ось

дивися: ти тримаєш у зубах смертельно небезпечну річ, але не даєш їй можливості виконати своє смертельне призначення” [2, с. 22].

Згадує у романі письменник про багатьох відомих людей. Наприклад, про американську дослідницю Філіпу Фут, яка у 1967 році першою запропонувала етичну проблему на прикладі вагонетки, яка мчить на дітей, що граються на колії, і яку можна перевести на іншу колію, де грається лише одна дитина (“Я так розумію, тобі знайомий уявний експеримент з вагонеткою Філіпи Фут?” [2, с. 263]). Згадує про давньогрецьких філософів Зенона, автора апоріїв – зовсім парадоксальних міркувань на тему про рух і множинність, та Парменіда, який вважається творцем онтології у філософії, що вперше чітко розвів два різні поняття – істину та суб’єктивні погляди і думки, про Рудольфа Отто – провідного лютеранського теолога, фахівця з порівняльного релігієзнавства, про Кантора – німецького математика, засновника теорії множин.

Отже, інтертекстуальність – літературний прийом і термін, який використовується для аналізу художніх творів, діалог між текстами різних культур, спосіб включення у традицію, її осмислення, і створення на цьому ґрунті оригінального твору.

Роман Джона Гріна “Провина зірок” пронизаний різними видами інтертекстуальності. Письменник використовує чужі, зокрема й вигадані, твори, алюзії, цитування, численні історичні та літературні відсилання, які органічно вплітаються в текст роману та створюють в уяві читача нові образи. За допомогою інтертекстуальності Джон Грін втілює свої творчі задуми, розраховує, що читач розпізнає ці види міжтекстових співвідношень та наблизиться до сприймання тексту відповідно до задуму письменника. Крім цього, види інтертекстуальності, використані письменником у романі, установлюють інтелектуально-творчий контакт між читачем і автором.

Література:

1. Висоцька Г. В., Мостова І. В. Роман Джона Гріна “Провина зірок” як зразок підліткової літератури. *Вісник Приазовського державного технічного університету* : зб. наук. праць. Маріуполь, 2018. Вип. 2. С. 12–16
2. Грін Джон. Провина зірок : роман / Пер. з англ. Віри Назаренко. К. : Видавнича група КМ-БУКС, 2019. 288 с.
3. Гурдуз А. Інтертекстуальність і гіпертекстуальність: проблеми теорії і практики. *Українська мова і література в середній школі, гімназіях, ліцеях*. 2007. №4. С. 67-72.
4. Кузьменко Д. Ф. Сучасні підходи до тлумачення поняття «інтертекстуальності». *Літературознавчі студії*. Вип. 21, ч. 1. К. : ВПЦ “Київський університет”, 2008. С. 347–351.
5. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром’яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. К. : ВЦ “Академія”, 2007. 752 с.

6. Раїнчук І. В. Значення сильних позицій тексту для інтерпретації підтекстової інформації художнього твору (на матеріалі роману Джона Гріна "Провина зірок"). *Актуальні проблеми сучасної транслатології, лінгвокраїнознавства та теорії міжкультурної комунікації* : збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю. Вінниця, 2020. С. 167–172.

Lohvynovska Alina. Intertextuality of John Green's novel "The fault of the stars"

The article identifies the role and place of intertextuality in the novel "The Fault in Our Stars" by contemporary American writer John Green.

Key words: *intertextuality, allusion, citation, John Green, "The Fault in Our Stars".*

Scientific supervisor – Tetiana Konieva, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 821.111(411)

РОБЕРТ БЕРНС – ПОЕТ ІЗ БАТЬКІВЩИНОЮ В СЕРЦІ

Дар'я Володимирівна Лубко

Науковий керівник – Наталія Іванівна Тарасова, к. філ. н., доцент, доцент кафедри світової літератури, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

У дослідженні проаналізовано патріотичність лірики видатного поета Шотландії Роберта Бернса з опертям на національні традиції.

Ключові слова: *патріотизм, лірика, Роберт Бернс.*

Митці – поети, письменники, художники та композитори – чимось схожі на зірки: колись давно засяявши на небосхилі культури, вони силою і глибиною свого таланту продовжують освітлювати наше життя навіть зараз, хоча самі давно вже відійшли у той невідомий край, звідки приходять сни і куди відлітають душі. Однією з таких негасимих зірок є шотландський поет Роберт Бернс. Тривалість його земного життя була дуже-дуже недовгою – усього лише тридцять сім років, але світ його осяює землю вже понад два з половиною століття. Без перебільшень Бернса можна назвати «народним поетом». Він і сам походив з народу, і писав про народ, і жив заради нього. І тепер сам поет і його твори продовжують жити в народі.

Розглядаючи тематику творів Бернса, можна умовно виділити три основні групи – лірика інтимна, сатирична і громадсько-політична,

причому саме в інтимній ліриці особливо наочно виявляється величезний вплив шотландського фольклору. Наявність у композиції пісень і балад повторів, рефренів, зачину і значної кількості художніх засобів увиразності мовлення – це все багатюще фольклорне підґрунтя, на якому Бернс будував замок своєї поезії [1]. Безумовно, поет у своїй творчості не просто зберігає та використовує етнічні і фольклорні мотиви, він збагачує їх глибиною свого таланту, наповнює створені ним пісні про кохання гострим змістом і відображає життя своїх сучасників у свій, властивий йому багатогранності та суперечливості. Провідна думка таких пісень у тому, що чиста душа і глибокий розум набагато важливіші за гроші, посади, титули; що взаємне кохання прекрасної дівчини робить людину набагато щасливішим, аніж статки або гроші.

Прості люди, мешканці селищ і містечок Шотландії, постають у любовних піснях Бернса у різноманітності життєвих стосунків та взаємин, причому кожний персонаж – конкретна жива людина, просякнута чіткою індивідуальністю, це носій народної мови шотландських горян, саме тієї мови, якою і спілкувався, і творив сам Бернс. Для будь-якого твору Бернса будуть справедливими слова, які поет сказав про пісню «Зеленіє очерет»: «Будучи справжньою мовою мого серця, вона дозволить кожному визначити, до якого класу я належу» [2].

Те, що поет був саме шотландцем, а не англійцем, він декларував у кожному своєму творі, у кожному вірші, то ж недаремно його ліричні вірші так легко і природно перекладають на пісні – ті самі пісні, що народ Шотландії співає і понині. Вірші Бернса позбавлені мотивів туги, безнадії та відчаю. Навіть ті вірші, що тематично сумні, залишають по себе геть не смуток, а, навпаки, велику життєстверджуючу ідею, думку про те, що навіть після страшною зливи завжди має виглянути сонце. Для пісень Бернса типовим є і м'який гумор, і задерикуватість, і життєрадісність, і впевненість у майбутньому («На колосистій ниві», «Зеленіє очерет», «Хто під дверима моїми стоїть?», «Багато років тому»).

Твори сатиричного характеру властиві більш «змушненому» Бернсу. З роками зростає його поетична майстерність, і він постає вже не тільки як лірник, пісенник, але і як поет-реаліст, майстер психологічної характеристики. Тепер бачимо загострену соціальність і реалістичність інтимної й сатиричної лірики, сповненої досконалості художніх форм. Бернс продовжує використовувати фольклорні мотиви, причому, не тільки Шотландії, а майже всіх країн, і створює сатиричні полотна, де нещадно викриває політичну неспроможність «лордів і перів», цілковиту відсутність у «вершків суспільства» патріотичних почуттів. Ханжество та лицемірство, зневага до простих людей, пихатість – ці всі вади висміював Бернс у своїх сатирах. З часом у поезіях майстра все чіткіше звучить викриття церковних догматів і засудження фарисеїв (сатира «Святий ярмарок», «Послання Мак-Месу», «Послання молодому другу», «Звернення до Великих праведників»). Бернс у своїх сатирах

освітлює протест селянства проти засилля церкви, проти їхньої бездушної моралі, лицемірних проповідей.

Основною темою творчості Бернса була громадсько-політична. Як поет-патріот Бернс оспівує історичне минуле своєї країни, її національні традиції. Поет згадує героїчні подвиги шотландських борців за незалежність, із захопленням каже про незламність і волелюбність свого народу. Громадсько-політичні твори Бернса сповнені впевненості у неодмінному здобутті його Батьківщиною волі. Саме ця тема і саме ця віра у здобуття свободи і незалежності не для однієї людини, але для усього народу, для всієї країни споріднює і особистість поета, і тематику його віршів із нашою країною, яка саме в ці часи спливає кров'ю, виборюючи для себе свободу і майбутнє. Тобто сама ситуація ніби висвітлює певну паралель, з одного боку, між Шотландією і Україною, а також, з іншого, між Робертом Бернсом і Тарасом Шевченком: обидва були палкими патріотами, яким боліло за долю їхнього народу. «Роберт Бернс для Шотландії це те, що Шевченко для України, але Шевченко був співцем народу, який відроджується, а Бернс – співець народу, що повільно вмирає як окрема нація і зливається з англійським народом» [3, с. 21]. О. Бабій зазначав, що збіг багатьох факторів життя і вдачі насправді дивовижний: «Тепер шотландці відвідують могилу Бернса так, як українці відвідували могилу Шевченка» [3, с. 23].

Запоруку перемоги Бернс бачить в єдності та згуртованості шотландців, в їхній вірності національно-визвольним традиціям. Про це, наприклад, свідчить кінцева строфа балади «Джон Ячмінь» [4]. Шлях до жаданої свободи держави пролягає тільки у єднанні, в беззаперечному усвідомленні себе як нації – нації вільних і нескорених людей. А шлях до свободи пролягає у повсякденній, важкій, подекуди кривавій боротьбі, у безкомпромісному опорі жорстокому загарбнику. І так проситься паралель між тим, як Брюс у битві під Баннокберном палкими словами, закличками до боротьби надихнув горян на перемогу над численнішим ворогом, і заклик Шевченка «Борітеся – поборете! Вам Бог помагає».

Отже, бачимо, що у творчості Р. Бернса надзвичайно актуальною є тема батьківщини. Безкінечна любов поета до своєї землі ніколи не покидала його.

Література:

1. Murray P. The Reception of Robert Burns in Europe. London : Bloomsbury, 2014.
2. Нечипорук О. Д. Великий поет Шотландії. К., 1973.
3. Бабій О. Бард Шотландії – Роберт Бернс. *Українська трибуна*. Мюнхен, 1947. С. 21-23.
4. Горячківська А. В. Особливості вивчення інонаціональної літератури (на прикладі балади «Джон Ячмінь» Р. Бернса). *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2019. № 5-6. С. 21-24.

Lubko Daria. Robert Burns – a poet with motherland in heart

The research contains the analysis of the patriotism of the lyrics of Robert Burns, an outstanding poet of Scotland, based on national traditions.

Key words: patriotism, lyrics, Robert Burns.

Scientific supervisor – Nataliia Tarasova, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 811.111'276.6:34]:81'25

АНГЛІЙСЬКОМОВНИЙ ЮРИДИЧНИЙ ДИСКУРС ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ

Олена Віталіївна Лук'янова

Науковий керівник – Валентина Іванівна Воскобойник, к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

У статті визначено основні види та ознаки англійськомовного юридичного дискурсу, труднощі його перекладу, які виникають через особливості його природи. Здійснення перекладу юридичного дискурсу вимагає від перекладача не просто вміння застосовувати ті чи ті прийоми перекладу, але й розуміння права та видів правових систем, освіченість у галузях права та знання правових дефініцій.

Ключові слова: юридичний дискурс, право, переклад, юридичні терміни, архаїзми.

Спілкування є одним із рушійних засобів розвитку суспільства, саме тому вагоме значення в сучасних лінгвістичних дослідженнях присвячено дискурсу. Дослідження юридичного дискурсу знаходиться на межі двох наук – філології та права, водночас труднощі перекладу юридичного дискурсу тісно пов'язані з його юридичною природою та відмінностями в англійській та українській правових системах і мовах. Актуальність проведення дослідження англійськомовного юридичного дискурсу зростає у зв'язку з інтенсивністю процесів глобалізації, правової адаптації та гармонізації. Оскільки переклад юридичних термінів має свою специфіку, то дослідження аспектів перекладу, які допоможуть уникнути помилок, будуть унеском у сучасне перекладознавство.

Метою статті є виявлення труднощів перекладу англійськомовного юридичного дискурсу та причин їхнього виникнення.

Об'єктом дослідження є англійськомовні юридичні тексти.

Предметом роботи є перекладацькі прийоми, які застосовують для здійснення перекладу англійськомовних юридичних текстів.

Особливості перекладу й тлумачення юридичних текстів досліджували такі вчені, як В. Карабан, В. Комісаров, Р. Зорівчак, Т. Кияк, О. Ходаковська, І. Руднева, Т. Войтко, Л. Черноватий та багато інших.

Для позначення англійськомовного дискурсу в правовій сфері одночасно використовують терміни «англійськомовний юридичний дискурс» та «англійськомовний правничий (правовий) дискурс», які є взаємозамінними. У сучасній дискурсології відсутній єдиний підхід до тлумачення дискурсу. Науковці дискутують навіть щодо виду дискурсу, який можна вважати узагальнювальним для інших його типів. Загальним розумінням юридичного дискурсу є визначення його як сукупності різних типів правничих дискурсів. Складниками юридичного дискурсу є адміністративний, судовий, законодавчий дискурси тощо.

Деякі науковці виокремлюють такі типи правового дискурсу: законодавчий, правопросвітницький, судовий, усний, письмовий [1, с. 182].

Отто Уолтер (Отто Вальтер) структурує правовий дискурс за функційними галузями права:

- 1) мова законів (законодавчі тексти, абстрактна правові норми, призначені законодавцем для фахівців у галузі права та не юристів);
- 2) мова юридичної науки та експертизи (коментарі та обговорення суто юридичних питань між правниками);
- 3) мова відомчого письмового спілкування (бланки, заяви, повістки тощо);
- 4) адміністративний жаргон (неофіційне спілкування між правниками щодо окремих питань та проблем) [3, с. 164].

Більшість науковців схиляються до тези про те, що саме терміни «правовий дискурс» та «юридичний дискурс» є найточнішими у висвітленні суті цього поняття. Розбіжності в підходах до тлумачення юридичного дискурсу викликані природою права. Правовий дискурс є видом інституційного дискурсу, який належить до сфери врегулювання суспільних відносин та має жорстку організацію та ієрархічну структуру. Цей вид дискурсу зорієнтований на всі верстви населення та є одним з найактуальніших дискурсів сьогодення. Проблематика побудови чіткої класифікації юридичних дискурсів відображає багатогранність та динамічність цього феномену.

Царьова І. В. пропонує такі системотвірні ознаки юридичного дискурсу:

- 1) інституційність (є інституційним видом спілкування);
- 2) ритуальність (нормативність, закріпленість та сталість мовленнєвих дій учасників дискурсу і застосовуваних мовних формул);
- 3) інформативність (витлумачено в протиставленні фатичності);
- 4) смислова невизначеність (абстрактність та широта значень, складність термінів, відсутність семантичних меж у слів градуальної семантики та відносність позначень);

- 5) логічність (містить ланцюг логічно впорядкованих кроків);
- 6) динамічність (нестабільність, постійні зміни нормативно-правових актів);
- 7) дистанційованість (взаємодія досить часто відбувається між суб'єктами різних соціальних груп);
- 8) аналітичність (ґрунтується на функції мови та передбачає ірраціональність та опору юридичної комунікації на підсвідомість, що дозволяє конкретизувати абстрактні поняття) [5, с. 130-131].

Право є особливою системою, яка регулює соціальне життя, тому сфера функціонування юридичного дискурсу не обмежена винятково правовою діяльністю, а поширена на значну кількість сфер діяльності людини (ЗМІ, побут, політика, релігія, наука), що дозволяє стверджувати, що юридичний дискурс є дотичним або навіть містить такі види дискурсів, як політичний, масмедійний, релігійний та ін.

Як і будь-який інший вид перекладу, юридичний переклад має свої особливості. Здійснення перекладу юридичного дискурсу вимагає від перекладача насамперед обізнаності не лише в тій галузі права, яка є об'єктом перекладу, а й знання основ теорії права та держави. Така вимога обґрунтована необхідністю здійснення перекладу правничих термінів та іншомовних юридичних реалій з урахуванням особливостей національної правової системи та термінології.

Серед основних рис юридичної мови як мови соціального інституту права та науки виділяють такі:

- 1) логічне виокремлення компонентів письмового тексту шляхом використання графічних засобів;
- 2) використання значної кількості складнопідрядних речень з двома та більше підрядниками;
- 3) незначна кількість знаків пунктуації (майже повна їхня відсутність);
- 4) уживання канцеляризмів та архаїзмів;
- 5) використання запозичень (здебільшого з латинської та французької мов);
- 6) зловживання сполучником of;
- 7) уживання великої кількості синонімів [3, с. 164-165].

Оскільки англійськомовна термінологія права має багатовікову історію, у ній наявні значна кількість дуплетів, одночасного використання синонімічних термінів, що пов'язано з прецедентною правовою системою англійського права.

Водночас юридична термінологія має такі якісні характеристики, як однозначність, сталість у вживанні, експресивна нейтральність, гострота та чіткість значення, наявність однозначного визначення в словниках та вичерпних роз'яснень у спеціалізованих довідниках, які допомагають проводити аналогії з юридичними термінами української мови, а також фіксувати конкретні визначення та ідеї щодо об'єктів мовлення, уникаючи небажаних тлумачень змісту і природи права [4,

с. 102-103]. Усі ці особливості необхідно враховувати, оскільки вони є основою для формування стилістичного ефекту, що створює сувору однозначну термінологію правового тексту.

Переклад юридичного дискурсу вимагає від перекладача застосування різноманітних прийомів перекладу, що викликано особливостями саме юридичних текстів.

Для здійснення перекладу юридичних термінів застосовують різні перекладацькі прийоми (описовий прийом, калькування, перестановка елементів, транскодування тощо).

Перекладач досить часто має справу із ситуаціями, коли терміни з якихось причин можуть перекладати повним відповідником через відсутність відповідника в мові перекладу, різницю між двома мовами в побудові речення, невідповідність конотативних значень з подальшою втратою стилістичного ефекту терміна при перекладі його повного еквівалента [2, с. 46]. Тому в разі, якщо повний еквівалент терміна в мові перекладу в поєднанні з контекстом не передає закладеного автором змісту, виправданим є застосування модуляції, тобто семантичного розвитку. В інших випадках неузгодженість способів побудови речення змушує перекладача використовувати граматичні трансформації, а саме вибір іншої частини мови. Також можливе використання заміни частини мови в перекладі або перестановка членів чи частин речення, щоби полегшити розуміння тексту читачем.

Наявність архаїзмів в англійськомовних правових текстах нерідко змушує перекладачів застосовувати прийом опущення. Досить часто можемо зустріти випадки, коли перекладач випускає із перекладу певний термін, що призводить до часткової втрати змісту тексту. Цей прийом перекладу є одним із найпоширеніших у зв'язку з тим, що використання архаїзмів є характерною рисою саме англійськомовних юридичних текстів. Опущення архаїчних слів при перекладі суто юридичних документів (законів, договорів) здійснюється без жодних втрат зі сторони змісту документів. Однак нерідко такий прийом перекладу застосовують при перекладі юридичної термінології в художніх текстах, фільмах. Особливо негативно на перекладі художнього тексту позначається пропуск терміна, використаного в тому чи тому стилістичному прийомі.

Отже, англійськомовний юридичний дискурс є особливим видом інституційного дискурсу, якому властиві свої специфічні фіксовані теми з високим ступенем регламентованості. Переклад юридичного дискурсу все частіше стає предметом широких дискусій і досліджень.

Юридичний дискурс характеризується складністю, оскільки основним засобом спілкування є професійна лексика, яка потребує спеціальних знань. При здійсненні перекладу юридичних текстів потрібно брати до уваги лінгвістичні й екстралінгвістичні фактори, такі, як особливості англійськомовної юридичної термінологічної лексики, фреймова організація документа, модальність дієслів, активний та

пасивний час дієслів, емоційний відтінок лексики, дотримання норм мови перекладу тощо. Від перекладача вимагають не просто вміння застосовувати ті чи ті прийоми перекладу, але й розуміння права та правової системи, освіченість у галузях права та правових дефініціях, адже право – це не лише сукупність правових норм та нормативно-правових актів та законів, але й найважливіше соціокультурне досягнення людської цивілізації. Оскільки переклад юридичних термінів має свою специфіку, то дослідження аспектів, які допоможуть уникнути помилок у перекладі, є актуальною темою.

Література:

1. Семьонкіна І. Специфіка англійського законодавчого дискурсу в аспекті перекладу. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов*. Вип. 61. 2010. С. 181–185.
2. Чернюк А., Войтко Т. Англійськомовний юридичний дискурс в аспекті перекладу. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом*. Філологія. Вип. 1. 2021. С. 43–47.
3. Ходаковська О. О. Специфіка англійськомовного юридичного дискурсу та особливості його перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2014. № 10. Том 2. С. 164–167.
4. Руднева І. С. Жанрова специфіка юридичного дискурсу і його мовна реалізація. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. Іноземна філологія. Дискурсологія: семантика і прагматика. Вип. 85, 2017. С. 101–107.
5. Царьова І. В. Лінгвопрагматичний аспект правового дискурсу. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство). Вип. 9. 2017. С. 126–132.

Lukianova Olena. English legal discourse and difficulties of its translation

The article defines the main features of the English legal discourse, the difficulties of its translation, which arise due to the peculiarities of its nature. Carrying out the translation of legal discourse requires the translator not only to be able to apply certain translation methods, but also to understand the law and types of legal systems, to be educated in the fields of law and legal definitions.

Key words: *legal discourse, law, translation, legal terms, archaisms.*

Scientific supervisor – **Valentyna Voskoboinyk**, Candidate of Philological Sciences (Language), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 81'42:07]:316.654

УПЛИВ МЕДІАТЕКСТУ НА ФОРМУВАННЯ СТАВЛЕННЯ АУДИТОРІЇ ДО СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЯВИЩ

Валерія Валеріївна Магда (Литвин)

Науковий керівник – Оксана Андріївна Зелік,

ст. викл. кафедри журналістики,

Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

Метою доповіді є аналіз впливу медіаконтенту на формування ставлення аудиторії до суспільно-політичних явищ залежно від вибору журналістом жанру для висвітлення подій.

Ключові слова: аудиторія, медіаконтент, охоплення.

Актуальність дослідження. Сучасне суспільство, що живе в часи диджиталізації, звикло споживати «швидкі новини» – оперативні повідомлення на кілька речень, що часто не відзначаються навіть поверхневим аналізом. Унаслідок цього все більше видань переходять у формат цілодобового ведення стрічки новин, однак не всім це приносить бажане охоплення. Це наштовхує на думку, що сучасний читач втомився від традиційних новин і потребує інших форматів. Водночас у відкритому доступі не знаходимо досліджень, які б простежували залежність охоплення від вибору жанру.

Постановка проблеми. Засоби масової комунікації поступово перестають бути лише джерелами інформації. Аудиторія все частіше сприймає їх як лідерів думок, що так само підштовхує медіа до висловлення в матеріалах власної думки стосовного того чи того явища. Непрямим і неочевидним способом надати сприйманню аудиторії певний напрям є вибір жанру для висвітлення певних подій. Залежно від обраного формату розповіді формується насамперед думка про важливість чи неважливість явища, а також його суспільну значущість.

Виклад основного матеріалу. Медіаконтент – це змістове наповнення цифрових ресурсів, що інтегрує різну за формою подання, кодування та декодування інформацію (текстову, графічну, аудіовізуальну тощо), що покликане задовільняти соціальні, інформаційні та емоційні потреби людини [1]. Нині медіаконтент оточує нас постійно у вигляді музики, кіно, реклами та маркетингу, а також не в останню чергу засобів масової інформації.

Візьмемо до уваги онлайн-видання як найгнучкіші до змін, оперативні й вільні у виборі жанрів та форм подання матеріалу. У новому Законі України «Про медіа» міститься таке визначення поняття онлайн-медіа: це медіа, що регулярно поширює інформацію в текстовій, аудіо-, аудіовізуальній чи іншій формі в електронному (цифровому) вигляді за допомогою мережі Інтернет на власному вебсайті, крім медіа, які віднесені цим Законом до аудіовізуальних медіа [2]. Однак

справедливо зазначимо, що регулярно створювати, добирати й поширювати масову інформацію на своєму вебсайті зараз може кожен охочий. Тому більш коректне визначення має звучати так: це особлива категорія засобів масової інформації, які регулярно оновлюють свій сайт і соцмережі, виконують функцію засобів масової інформації, проводять фактчек інформації, створюють та публікують унікальний контент, дотримуються стандартів журналістики та журналістської етики, користуються певною популярністю і авторитетом, мають свою постійну аудиторію.

Отож, з медіаконтентом у ЗМК взаємодіє аудиторія видання, на яку і спрямована діяльність медіа. Аудиторія в загальному сенсі – це публіка, що має спільні інтереси та потреби, об'єднана одним комунікатором. У нашому разі цим комунікатором є онлайн-медіа, що не тільки об'єднує людей за певними характеристиками, такими, як вік, регіон проживання, професія, сімейний стан, освіта тощо, а й безпосередньо має вплив на окремі прошарки суспільства і відіграє значну роль у формуванні громадської думки.

Одним з важливих важелів впливу на суспільні настрої є вибір жанру для висвітлення подій та явищ. Жанр, на думку дослідника В. Здорогеги, – це усталений тип твору, який склався історично й вирізняється особливим способом освоєння життєвого матеріалу, характеризується чіткими ознаками структури [3]. Однак це традиційне усталене визначення не зовсім підходить для формату онлайн-видання, оскільки жанри в інтернет-медіа значною мірою трансформувалися й відійшли від усталених форм. Найчастіше журналісти послуговуються новинами як стислою формою та лонгридами як довгою, більш аналітичною або охудожненою формою залежно від контексту. Стисло схарактеризувати лонGRID (від англ. long read — «довге читання») можна як якісно структурований текст значного обсягу, що відповідає на запитання читачів і дає повне уявлення того, про що йдеться в тексті.

Представлення однієї події у різних жанрах матиме різний ефект і вплив на аудиторію. Це можна проаналізувати на прикладі регіонального видання «Полтавська хвиля». Основними критеріями оцінювання ефективності впливу візьмемо такі: кількість переглядів сторінки, кількість лайків, коментарів та поширень у Facebook. Порівняємо два медіапродукти, створені на основі одного інфоприводу, і визначимо, як той чи той формат впливає на залученість аудиторії.

Інфопривід перший – герб рф на дзвіниці Хрестовоздвиженського монастиря в Полтаві. На ресурсі «Полтавська хвиля» про це вийшло два матеріали: новина «Двоголового орла на дзвіниці Полтавського монастиря закрили іконами» та великий матеріал «Черниці плакали в кузові, кістки на смітнику, а герб рф досі у Полтаві – історія Хрестовоздвиженського монастиря». Кількість переглядів першого медіапродукту становить 327, 40 лайків, 6 коментарів, 5 поширень. Так само великий історичний лонGRID про цю ж подію набрав майже у

10 разів більше переглядів – понад 31 тисячу, 847 лайків, 109 коментарів, 330 поширень.

Можна зробити висновок, що об'ємні матеріали мають значно більшу популярність серед читачів видання. Це може бути пов'язано зі втомою аудиторії від коротких інформаційних жанрів, або ж із системною стратегією представленого онлайн-медіа, яка спрямована на залучення читачів до довгих форматів.

Підтвердити цю гіпотезу можна, простеживши таку ж тенденцію, властиву й іншим інфоприводам. Наприклад, щодо загибелі полтавки Наталії Стребкової видання теж опублікувало два різні за жанрами тексти: новина «У Маріуполі загинула військова з Полтави Наталія Стребкова» та репортаж «По той бік війни. Історія жінки, яка тримає тил цілої родини азовців». Короткий формат має 455 переглядів, 203 лайки, 19 коментарів, 6 поширень. Натомість репортаж про доньку загиблої полтавки зібрав 4321 перегляд, 363 лайки, 7 коментарів та 85 поширень. Такі результати моніторингу знову ж наштовхують нас на думку, що довгі формати більше цікавлять аудиторію. А як щодо відеоформатів? Чи можуть вони з таким самим успіхом конкурувати з швидкими новинами?

Аби відповісти на це питання, розглянемо ще два матеріали видання: новину «У Полтаві лунають вибухи – збивають ворожі безпілотники» та відео «"Зразу побігли в підвал" – всі подробиці нічного обстрілу Полтави». Прогнозовано, новина набрала 20 441 перегляд, адже опубліковано оперативно одразу після повідомлення офіційних джерел. Не зважаючи на це, формату відео все ж вдалося досягнути в кілька разів вищих показників: 152 000 переглядів, 2 228 лайків, 95 коментарів та 513 поширень.

Бачимо, що відеорепортаж «по гарячим слідам» якнайшвидше після події має високе охоплення. Це можна пояснити тим, що новини про обстріли у регіонах здебільшого ґрунтуються на повідомленнях офіційних джерел, містять суху інформацію та не викликають ширшого спектру емоцій, на відміну від відео.

Висновки. Отже, можна стверджувати, що сучасна аудиторія онлайн-видань більш сприятлива до довгих аналітичних, художніх або репортажних матеріалів. Також з усього вище зазначеного можна зробити кілька висновків:

- ✓ «швидкі новини» мають набагато менше охоплення і реакцій, що вказує на слабку взаємодію читача з матеріалом;
- ✓ аудиторія потребує ґрунтовного аналізу подій та явищ, аби сформулювати своє ставлення до них;
- ✓ вибір жанру напряду корелює з поведінкою аудиторії в медіаполі і впливає на її сприймання певного медіаконтенту;
- ✓ лонгриди з об'ємними поясненнями на суспільно-політичну, історичну, культурну тематику мають досить розлоге охоплення

(для регіонального видання) і, за кількістю й різноманітністю реакцій, викликають у читачів спектр емоцій.

Література:

1. Кияниця Є. О. Фактори формування та сприймання медіаконтенту сучасними аудиторіями. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2020.
2. Закон України «Про медіа». 2022. URL: <http://www.golos.com.ua/documents/z-2849-ix.pdf>.
3. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості : підручник. Львів : ПАІС, 2004.

Mahda (Lytvyn) Valeriia. The influence of the media text on the formation of the audience's attitude towards social-political phenomena

The purpose of the report is to analyze the impact of media content on the formation of the audience's attitude to social and political phenomena depending on the journalist's choice of genre for covering events.

Key words: audience, media content, coverage.

Scientific supervisor – Oksana Zelik, Senior Lecturer, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of Journalism

УДК 82.0:808.543

НАРАТОЛОГІЯ ЯК ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА КАТЕГОРІЯ

Аліна Ігорівна Магденко

Науковий керівник – Тетяна Михайлівна Конєва, к. філол. н., доцент, доцент кафедри світової літератури, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

У статті досліджено аспекти наратології як галузі літературознавства. Проблема, порушена у статті, є важливим етапом у розробці нової літературознавчої теорії про дослідження різних складників наратології. Насамкінець говоримо про те, що наративи стають предметом вивчення не тільки літературознавців, але й представників інших галузей.

Ключові слова: наратологія, наратив, літературознавство.

Наратологія – це наука про навички відтворення відомостей та подій за допомогою різних видів літературних творів [5, с. 10].

Наратологія є однією з основних гілок літературознавства, яка займається вивченням не лише розповідних прийомів та стратегій, але й способами, за допомогою яких автори залучають читачів до сприймання віртуальної реальності [5, с. 12].

Основні завдання наратології полягають у вивченні структури розповіді, установленні повідомлень, дослідженні метафор та символів, технології ролі позитивних та негативних героїв тощо.

Також наратологія вивчає відомості та події, які містяться в літературних творах. Це дозволяє зрозуміти різні способи розповіді та зайнятися їх аналізом.

У своїх дослідженнях наратологія використовує різні методи дослідження, зокрема генетичний, структурний, компаративний тощо. Усі вони допомагають виявити складники різних видів літературних творів.

Отже, наратологія є важливим інструментом літературознавства і дозволяє краще зрозуміти різні аспекти творів мистецтва та майстерність їхніх авторів. Наратологія – галузь літературознавства, що займається дослідженням структури та функцій наратива (повісті, роману, оповідання тощо) в літературі. До наратології входять різні аспекти дослідження розповіді: від аналізу форми наратива й розвитку сюжету і до аналізу стилю, мови та етосу твору. Наратологія вивчає стратегії, за допомогою яких автори використовують наратив, щоби розповісти історії та передати свої ідеї та емоції. Дослідження наратива також містить аналіз оповідача, який може бути першої чи третьої особи, а також дослідження різних типів наративної структури та їхньої взаємодії.

Наратологія корисна для розуміння побудови та образної мови літературних творів, а також для аналізу використання наратива в інших медіа форматах, таких, як кіно, телебачення та відеоігри.

У межах наратології вивчають такі елементи наратива, як наративний план, зв'язки між подіями та персонажами, конфлікти, точки зору, наративні голоси та багато іншого.

Такі елементи можуть бути вивчені як окремо, так і в контексті інших понять (наприклад, наративна неоднозначність, простір та час у наративі).

Національна академія наук США визнає наративність як «фундаментальний культурний ресурс, що дозволяє касандрувати, відтворювати та підзаряджувати наш індивідуальний досвід та історію як колективу» [4, с.31]. Саме тому наративи стають предметом вивчення не лише літературознавців, але й істориків, психологів, соціологів, антропологів, філософів та інших наук. Публікація актуалізує питання філософії Мілана Кундери та спонукає до вивчення особливостей оповідної форми роману "Невимова легкість буття".

Отже, термін «наратологія» охоплює різні галузі. І в цьому разі наратологія – це одна з основних гілок літературознавства, яка займається вивченням не лише розповідних прийомів та стратегій, але й способів, за допомогою яких автори залучають читачів до сприймання віртуальної реальності.

Література:

1. Ділі Дж. Основи семіотики. Львів : Арсенал, 2000. 230 с.
2. Ізотова Н. П. Текстовий концепт ШЛЯХ ДО СЛАВИ в англійськомовних біографічних романах ХХ століття: семантико-когнітивний та наративний аспекти : автореф. дис. ... к. філол. н. : 10.02.04; Київ. нац. лінгвіст. ун-т. Київ, 2009. 21 с.
3. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / [авт.-уклад. Ковалів Ю. І.]. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 2. 2007. 624 с.
4. Папуша І. Що таке наратологія? (огляд концепцій). *Studia Methodologica* : наук. зб. / гол. ред. О. Лещак ; відп. ред. І. Папуша ; редкол.: О. Куца, Т. Волкова, Р. Гром'як [та ін.]. Тернопіль : ТНПУ, 2005. Вип. 16. С. 29–46.
5. Ткачук О. Наратологічний словник. Тернопіль : Астон, 2002. 173 с.

Mahdenko Alina. Narratology as a literary category

The article reveals aspects of narratology as a branch of literary studies. The problem raised in the article is an important stage in the development of a new literary theory about the study of various components of narratology. Thus, narratives become the subject of study not only by literary critics but also by other scientists.

Key words: *narratology, narrative, literature studies.*

Scientific supervisor – Tetiana Konieva, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 373.5.016:811.111]:796

**ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
НА УРОКАХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

Володимир Андрійович Мазепін

*Науковий керівник – Ірина Миколаївна Тимінська,
к. філол. н., доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка*

У тезах схарактеризовано специфіку погляду автора щодо застосування дидактичної гри на уроках англійської мови у закладах загальної середньої освіти.

Ключові слова: *ігрова діяльність, ефективність, методика, навчання, англійська мова.*

Використання ігор на уроках англійської мови започаткував голландський педагог Віллем Вермелен у 1970-х роках. Він вважав, що це може збільшити інтерес до вивчення, покращити знання, допомогти в засвоєнні нових слів та висловів, розвивати навички аудіювання й говоріння, а також знизити рівень напруги. Згодом така ідея отримала підтримку інших педагогів, методистів, дослідників, які додали до

переліку нові, спеціально розроблені ігри та методики їхнього застосування в навчанні. Жан П'єрі Дьєрс – французький педагог, що пропагував використання ігор як засобу навчання вже в 18 столітті. Він стверджував, що гра сприяє розвитку інтелектуальних та емоційних здібностей учнів. Марія Монтесорі – італійська педагогиня, яка вважала, що діти навчаються найкраще через гру. Вона використовувала ігри для розвитку мовлення й літературного смаку в дітей. Сьюзен Страттон, американський методист, пропонує використовувати ігри на уроках англійської мови, оскільки вони сприяють залученню уваги та розвитку комунікативних навичок. Стивен Кравіц – британський методист, який активно використовує ігри на своїх уроках англійської мови. Він стверджує, що ігри сприяють покращенню сприймання мови, розвитку лексичного запасу та підвищенню мотивації.

Використання дидактичних ігор має кілька важливих переваг. По-перше, така форма допомагає залучити увагу учнів та створити інтерес. Ігри вважають однією з найзахопливіших та приємних форм навчання, тому вони здатні мотивувати учнів брати активну участь у навчальному процесі. По-друге, вони допомагають розвивати комунікаційні й мовленнєві навички - учні відпрацьовують говоріння, аудіювання, читання й письмо, а також навчаються взаємодіяти з іншими учасниками гри, що розвиває їх соціально. По-третє, ігрова форма навчання сприяє розвитку творчості та креативності. Виникає можливість розглядати матеріал з нових поглядів, розвивати власні ідеї та розв'язувати проблеми, що є показником здатності до творчого мислення та впевненості в собі.

Однією з популярних дидактичних ігор є гра «Хто я?», яка дозволяє учням розвивати лексику, зокрема щодо описування предметів. У цій грі кожен отримує картку з назвою тварини, речі або людини, яку він повинен описати, не називаючи загадане слово. Інші учні відгадують, про кого йдеться. Це сприяє розвитку таких умінь, як робити висновки й використовувати логічні аргументи.

Іншою популярною грою є «Мозковий штурм», він допомагає учням розвивати креативність та здатність до розв'язання проблем. Усі працюють у групах, де обговорюють тему уроку, розв'язуючи завдання. Ця гра дозволяє учням навчитися ефективно співпрацювати, вислуховувати та поважати думки інших людей.

«Гра в обернені ролі» – ще один приклад дидактичної гри. Учні обмінюються ролями з вчителем та мають можливість допомогти своїм однокласникам зрозуміти новий матеріал. Ця гра покращує комунікацію, а також допомагає краще засвоювати тему, бо є можливість пояснити її своїми словами та відтворити у формі, яка буде найзрозумілішою. Це стимулює учнів думати критично й знаходити нові способи висловлення ідей.

Усі ці ігри можуть бути використані в школах та в університетах. Вони допомагають створити стимулюючу атмосферу, яка забезпечить

активне навчання та засвоєння матеріалу. Однак важливо пам'ятати, що ігри повинні бути не лише цікавими, але й мати певну цінність. Учитель має стежити за тим, щоб вони були спрямовані на розвиток певної мовної навички та допомагали усвідомлювати граматичні правила й лексику. Використання ігор має також бути доповнене іншими методами навчання, такими, як граматики, читання, спілкування. Ігри потрібно внести до загального плану уроку та використовувати як допоміжний засіб навчання, вони повинні бути добре організованими та мати чіткі правила, які вчитель пояснить перед початком та буде контролювати їхнє дотримання, щоби втримати безпеку та успішність гри.

Така діяльність вирішує ряд проблем, з якими мають справу учні та вчителі. Ігрова форма навчання допомагає зробити уроки захопливішими, тому учні будуть більш зацікавлені в процесі вивчення предмета та матимуть більший ентузіазм до уроків за рахунок зниження стресу, пов'язаного зі здобуттям нових знань. Це стимулює та покращує результати.

Загалом такий підхід до навчання є корисним та ефективним, має багато переваг. Ось деякі з них:

1. Підвищення мотивації до навчання – ігри на уроках англійської мови допомагають залучити всіх учасників навчального процесу, стимулюючи їхній інтерес до вивчення мови.

2. Розвиток комунікативних навичок – ігри допомагають навчитися ефективно спілкуватися англійською, підвищуючи їхню компетентність.

3. Покращення запам'ятовування – ігри допомагають запам'ятовувати новий лексичний та граматичний матеріал легше й швидше, оскільки вони активують увагу та створюють необхідний емоційний фон.

4. Розвиток креативності – ігри можуть стимулювати творчість та фантазію, що допомагає краще засвоювати вивчене.

5. Підвищення соціальної компетентності – ігри стимулюють співпрацю та взаємодію між учнями, що допомагає їм розвиватись соціально та підготуватися до співпраці в майбутньому.

6. Розвиток навичок критичного мислення – ігри допомагають розвивати навички критичного мислення та аналізу, оскільки вони змушують міркувати, ухвалювати рішення й оцінювати результати своєї діяльності.

7. Зниження рівня стресу – ігри можуть знизити рівень стресу та створити позитивну атмосферу на уроці.

8. Використання мовленнєвих навичок у реальних ситуаціях – ігри допомагають використовувати набуті мовленнєві навички у реальних життєвих ситуаціях, що робить процес вивчення мови більш практичним та корисним.

9. Створення позитивного ставлення до вивчення мови – ігри створюють позитивний зв'язок із вивченням мови, що допоможе зберегти інтерес на тривалий час.

10. Розвиток інтерактивних навичок – ігри навчають ефективно взаємодіяти з іншими людьми та розуміти їхні інтереси й потреби.

Отже, використання ігрових форм є важливим елементом навчального процесу, оскільки допомагає забезпечити успішність навчання. У підсумку використання ігрової діяльності на уроках англійської мови є дієвим інструментом, який допомагає розвивати навички, засвоювати новий матеріал та підвищувати мотивацію. Так, це є необхідним кроком у забезпеченні ефективного та пізнавального процесу вивчення іноземної мови для учнів.

Mazepin Volodymyr. Prospects of using game activities in English language lessons

The theses characterize the specifics of the author's point of view regarding the use of didactic games in English language lessons in general secondary education institutions.

Key words: *game activity, efficiency, method, training, English language.*

Scientific supervisor – Iryna Tyminska, PhD (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 82-343:612.392

МАГІЧНА ЇЖА ЯК АТРИБУТ КАЗКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Юлія Олександрівна Маковоз

Науковий керівник – Олексій Петрович Орлов, к. філол. н., асистент кафедри світової літератури, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

У статті досліджено зображення їжі як джерела магії та символіки в дитячих літературних творах. Увагу зосереджено на творах Дж. Ролінг «Гаррі Поттер», Р. Дала «Чарлі та шоколадна фабрика», Л. Керролла «Пригоди Аліси в Країні Чудес», де їжа виконує роль магічного джерела, здатного перевірити героїв, надати їм сили або навпаки – забрати життєву енергію. Розвідка доводить, що використання магічної їжі в дитячих книгах сприяє розвитку уяви та креативності у читачів.

Ключові слова: *феномен їжі, образ-символ, чарівні предмети, дитяча література.*

Чарівна їжа, яка наділяє магичною силою героя, коли він її споживає, є популярним мотивом у релігії, фольклорі, літературі. У дитячій літературі чарівна їжа зустрічається як у класичних, так і в сучасних історіях. Їжа, що наділена магичною силою в дитячій літературі, має велике значення, оскільки

персонажі казок повинні мати легкодоступні та правдоподібні засоби для отримання магічної сили. Як зазначено у статті А. Панченка «Образ їжі у дитячій літературі: джерело магії»: «Традиційні казки, сучасні твори фентезі, в тому числі Дж. Роулінг та ін., багаті символікою образів їжі. Їжа виступає як втілення добра та зла, магічне джерело здоров'я, життєвої сили та енергії, спосіб входження в інший світ, оздоровлення й зміцнення духу. Сприймаючи їжу як джерело магії, діти вчать оцінювати свої почуття та бачення світу» [4, с. 37–40].

Яблука є найчастіше вживаним фруктом, який використовують як чарівну їжу. Ймовірно, найвідомішою історією, де згадано чарівне яблуко, є історія про створення світу, у якій основними героями були Адам і Єва. Перші людські істоти отримали свободу життя в Едемському саду, їх заохочували їсти будь-яку їжу, яку вони забажають. Тварини й люди мирно співіснують. Одна їжа все ж була під заборону: плід із дерева життя.

З'ївши заборонений плід, Адам і Єва отримали силу бачення, якого раніше не мали. На жаль, у книзі Буття Бог усвідомлює, що сталося, і виганяє їх із раю у світ. Адам і Єва покарані за те, що з'їли заборонене яблуко. Через кілька століть Білосніжка з'являється у знаменитих збірках народних казок братів Грімм. Зла королева, або мачуха в деяких версіях, дає Білосніжці з'їсти отруйне яблуко. Білосніжка з'їдає яблуко і засинає глибоким сном. Її повертає до життя поцілунок принца. У цій казці яблуко створює стан, схожий на смерть. У більшості версій історії про Білосніжку зазвичай героїню попереджають про небезпеку розмов із незнайомцями та про заборону впускати будь-кого до замку, де живе принцеса. Проте саме її непокоря призвела до зачарованого стану, що є подібним до змови в Едемському саду. Яблука в обох історіях використовують як спокусу, а наслідком є покарання. У народних казках яблука також набувають різних фізичних якостей та наділяють героїв магічними силами, наприклад, омолодження. Дослідниця дитячої літератури Марілін Домбровській, у своїй книзі «From Alice to Harry Potter: Children's Fantasy in England» пише про те, як їжа може використовуватись як магічне джерело в казках: «Їжа та напої, які символічно використовуються, є елементами, що забезпечують життя та створюють надію, і часто виступають як винагороди за достойну поведінку та як знаки виконання бажань» [3, с. 39].

Сучасна дитяча література продовжує фольклорні традиції. У романі Льюїса Керролла «Пригоди Аліси в Країні Чудес» героїня споживає різну чарівну їжу. Вона, як і Білосніжка, не знає, що їжа є чарівною або що її вплив на неї нестиме за собою певні зміни в її зовнішності. Аліса, провалившись у кролячу нору, натрапляє на пляшку з написом «Випий мене». Рідина була на зразок: «it had, in fact, a sort of mixed flavour of cherry-tart, custard, pine-apple, roast turkey, toffy, and hot buttered toast» [1, с. 17], а потім помічає його наслідки. Основний ефект напою полягає в тому, що Аліса зменшується лише на кілька сантиметрів. Вважаючи, що її мета досягнута, Аліса готується увійти в маленькі двері, але розуміє, що вона залишила ключ на столі поза її теперішньою досяжністю. Проте Керролл пропонує Алісі рішення у вигляді маленької скляної коробки під столом. Аліса відкриває його і знаходить дуже маленьке тістечко, на якому було зазначено «з'їж мене». Аліса вирішує з'їсти тістечко, незважаючи на наслідки, і чекає на ефект. Тепер дівчинка вирішила, що їжа, яку вона їсть, автоматично матиме на неї якусь магічну дію. Керролл,

будучи чудовим оповідачем, пише, що спочатку нічого не відбувається. Аліса здивована. Однак згодом історія набуває інших подій, вона перевищує свій звичайний зріст і продовжує рости майже до десяти футів. Це викликає ще один дощ сліз з боку Аліси.

Описані вище події здаються досить іронічними, оскільки, як ми побачили з опису смаку рідини, яка має зменшувальні властивості, вона постає перед читачем як щось несподіване та неправдоподібне. Іронія полягає в тому, що навіть у світі фантазії, який запропонував Керрол, їжа, яка має магичні властивості, не завжди є такою смачною, як очікують.

У сцені, коли Аліса випиває рідину, що зменшує розмір, і забуває ключ на столі, автор застосовує іронію, щоби показати безлад, який панує в країні чудес. Аліса, яка зазвичай є дуже уважною та обачливою, не звертає уваги на ключ, проте вона, попри свою незібраність, знаходить рішення проблеми. Так, хоча Аліса у цьому світі є незібраною та неуважною, вона все ж таки спроможна долати перешкоди та вирішувати проблеми завдяки магичній їжі.

Отже, магична їжа у книзі «Аліса в країні чудес» має значення не тільки як елемент фантазії, але й як засіб для висловлення іронії та відображення хаосу в країні чудес. Водночас магична їжа також символізує засіб вирішення проблем та можливість подолати перешкоди.

У романі Р. Дала «Чарлі та шоколадна фабрика» герой Віллі Вонка, виробник цукерок, також експериментує з чарівною їжею. Наприклад, персонаж винаходить страву з жувальної гумки. Один шматок жуйки містить цілу вечерю з трьох страв: томатний суп, ростбіф, печеної картоплі та чорничного пирога. На жаль, для героїні Вайолет Борегард необдумане жування жуйки, усупереч волі містера Вонки, призводить до того, що вона стає гігантською чорницею. Однією з цікавих чарівних страв у творі є також чарівна помадка. У Скляному ліфті є багато кнопок, які описують чудові цукерки, проте лише одна цукерка кваліфікується як така, що має у собі магичні властивості: чарівна помадка для рук, яку ви відчуваєте в роті, коли тримаєте в руках. «*Mr. Wonka pressed a button and at once Charlie and his family and the great glass elevator zoomed out of the roof and soared up into the sky. 'Now then,' cried Mr. Wonka, 'where would you like to go first?'*» [2, с. 128].

Чарівна їжа в «Чарлі та шоколадній фабриці» використовується для покарання неслухняних дітей. Проте твір не містить реального використання магичної їжі як сюжетного прийому.

Гаррі Поттер вразив світ дитячої літератури. Джоан Ролінг писала про хлопчика з незвичайними здібностями, який відвідує школу для дітей-магів. «Гаррі Поттер і в'язень Азкабану», містить описи великих кульок із шербету, які змушують літати на кілька дюймів над землею, поки ви їх споживаєте, а також опис деяких цукерок, що продають у крамниці-кондитерській «Медові руці».

Чарівною їжею в Гаррі Поттері є цукерки, що явно приваблює більшість юних читачів, а ефекти здебільшого є театральними. Опис не призначений для того, щоби чомусь навчити молодих читачів чи допомогти розгорнути сюжет, а описує більше те, яка чарівна їжа доступна у магичному світі, хоча будь-яка з них використовується зрідка. Маленьким читачам більше подобається ідея солодоців, наповнених чарівною їжею. Гаррі Поттер і його однолітки однак не потребують допомоги чарівної їжі, оскільки вони вже володіють магичною силою «*along yet another wall were "Special Effects" sweets: Droobles Best Blowing*

Gum (which filled a room with bluebell-colored bubbles that refused to pop for days), the strange, splintery Toothflossing Stringmints, tiny black Pepper Imps ("breathe fire for your friends!"), Ice Mice ("hear your teeth chatter and squeak!"), peppermint creams shaped like toads ("hop realistically in the stomach!"), fragile sugar-spun quills, and exploding bonbons» [4, с. 197].

Отже, чарівна їжа, яка наділяє споживача суперздатністю, зустрічається протягом століть у дитячій літературі різних країн. Яблука є найпоширенішою чарівною їжею в дитячій літературі, а зілля займає друге місце у цій ієрархії. Чарівна цукерка також приваблива для маленьких читачів, історія про Гаррі Поттера є тому підтвердженням, оскільки має кілька чарівних страв у фантастичному світі. Їжа є звичайним явищем у світі людей і сприймається як буденна річ, проте в дитячій літературі чарівну їжу використовують як сюжетний прийом, дисциплінарний засіб або винагороду.

Література:

1. Carroll, L. Alice's Adventures in Wonderland. The Annotated Alice. Ed. Garder, Martin. New York : W. W. Norton & Company, Inc., 1988.
2. Dahl, R. Charlie and the Chocolate Factory. New York : Puffin Books, 1988.
3. Dombrovskis, M. (2003). From Alice to Harry Potter: Children's Fantasy in England. McGill-Queen's Press-MQUP.
4. Rowling, J. K. Harry Potter and the Prisoner of Azkaban. New York : Scholastic Press, 1999
5. Панченко А. Образ їжі у дитячій літературі: джерело магії. *Мова, культура, комунікація* : зб. наук. пр. Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2019. Вип. 2 (99). С. 37-40.

Makovoz Yuliia. Magical food as an attribute of fairy tale literature

The article examines the image of food as a source of magic and symbolism in children's literary works. Attention is focused on the works of J. Rowling "Harry Potter", R. Dahl "Charlie and the Chocolate Factory", L. Carroll "Alice's Adventures in Wonderland", where food plays the role of a magical source that can test the heroes, give them strength, or vice versa – take away vital energy. The research shows that the use of magical food in children's books promotes the development of imagination and creativity in readers.

Key words: food phenomenon, image-symbol, magical objects, children's literature.

Scientific supervisor – Oleksii Orlov, PhD (Literature), Assistant Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 81:316.7(=161.2=521)

ОСОБЛИВОСТІ СПЛКУВАННЯ УКРАЇНЦІВ ТА ЯПОНЦІВ: СПІЛЬНІ ТА ВІДМІННІ РИСИ И

Софія Сергіївна Мариноха

Науковий керівник – Валентина Іванівна Воскобойник,

к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті розглянуто спільні й відмінні риси спілкування українців та японців, які є результатом особливостей їхньої культури, етикету, мови, стилю життя.

Ключові слова: мовлення, сприймання часу, співпраця, комунікація, культура, емоції.

Комунікація є важливим елементом взаємодії між людьми, особливо в міжкультурному контексті. Українці та японці – представники різних культур та цивілізацій, але, незважаючи на це, у них є спільне в комунікації, що можна використовувати для покращення взаєморозуміння між ними. У цьому й полягає актуальність дослідження.

Метою статті є визначення спільних та відмінних рис спілкування в Україні та Японії.

Об'єктом дослідження є культура спілкування українців та японців.

Предметом роботи слугує мовлення, лексика та стиль життя в контексті міжкультурної комунікації.

Спочатку розглянемо спільні риси спілкування українців та японців. По-перше, обидві культури мають схожі цінності щодо взаємодії з іншими людьми. Українці та японці приділяють значну увагу родині та спільноті, де вони живуть. Вони також поважають авторитет старших та традиції своєї культури. Ці цінності допомагають взаємодіяти з іншими людьми, особливо коли вони належать до інших культур.

По-друге, українці та японці мають схожі особливості мовлення. Обидві культури використовують багато мовних засобів, які допомагають висловити свої думки та почуття більш точно та образно. Наприклад, українці та японці використовують метафори й порівняння, щоби пояснити складні ідеї. Ці мовні засоби допомагають зрозуміти один одного та встановити ефективний контакт у комунікації.

По-третє, українці та японці мають схожість у культурі ввічливості. Обидві культури використовують ввічливість та повагу до інших людей у своєму мовленні. Наприклад, в Україні ввічливість виявляється у вживанні форми «ви» зі старшими людьми та використанні слова "будь ласка" в спілкуванні з незнайомими людьми. У Японії ввічливість виявляється у використанні відповідних привітань та висловів у різних ситуаціях. Це допомагає створити приємну атмосферу взаємодії та зменшити можливість конфліктів.

Незважаючи на те, що українці та японці мають спільне в комунікації, вони також мають ряд відмінностей, які можуть впливати на взаєморозуміння між ними.

Однією з найпомітніших відмінностей у комунікації між українцями та японцями є стиль спілкування. Українці можуть вважати за краще бути більш прямими й безпосередніми у своїх висловленнях, тоді як у японській культурі ввічливість та обережність у словах є дуже важливими. Японці зазвичай уникають висловлень, які можуть спричинити конфлікти чи невпевненість у співрозмовника. Вони можуть використовувати такі прийоми, як евфемізми та омовлення, щоб уникнути прямого висловлення неприємних речей.

Також українці та японці мають різне сприймання часу й терміновості. Українці можуть вважати за краще вирішувати щось швидко та ефективно, тоді як у японській культурі переважає відданість довгостроковим планам та обговоренню багатьох аспектів питання. Японці можуть вважати, що швидке рішення може призвести до необдуманих вчинків та помилок, тому вони можуть бути обережнішими та виваженішими під час ухвалення рішень.

Крім того, важливо звернути увагу на різницю в стилі мовлення та мовних особливостях між українською та японською мовами. Японська мова повна вишуканих форм ввічливості та поваги, які відображають соціальний статус співрозмовника та його стосунки зі співрозмовником. Українська мова також має свої форми ввічливості та поваги, але вони не є такими вишуканими й комплексними, як у японській мові. Крім того, японська мова має багато форм повідомлення про свій власний стан, тоді як українська мова може бути більш прямою чи образною.

Іншою відмінністю в комунікації між українцями та японцями є ставлення до емоцій. Українці можуть відчувати більш відкрито свої емоції та висловлювати їх уголос, тоді як у японській культурі рішення висловлювати свої емоції можна розглядати як непрофесійне чи неввічливе. Японці можуть виявляти емоції через використання жестів, міміки й невербальних знаків, тоді як українці можуть відчувати більшу потребу в висловленні своїх емоцій саме вголос.

Крім того, українська та японська культури мають різне ставлення до колективізму й індивідуалізму. Українці можуть надавати перевагу індивідуальним досягненням та самовираженню, тоді як у японській культурі високо цінується колективізм та співпраця. Це може мати вплив на спосіб, яким українці та японці спілкуються та взаємодіють у групах. Українці можуть бути більш самовпевненими й вільними у своїх діях та висловленнях, тоді як японці можуть бути обережнішими та зорієнтовані на збереження гармонії в групі.

Ще одна відмінність у комунікації між українцями та японцями полягає в способі вирішення конфліктів. Українці можуть відчувати більшу потребу в обговоренні та вислуховуванні різних точок зору, тоді як японці можуть бути більше зорієнтовані на пошук компромісу.

Іншою відмінністю української та японської культур є підхід до часу та роботи. Українці можуть бути більш розслабленими та гнучкими у своєму ставленні до часу та графіка роботи, тоді як у японській

культури дотримання графіка й пунктуальність мають значну вагу. Це може впливати на спосіб, яким українці та японці планують свою роботу та спілкуються щодо термінів і дедлайнів.

Отже, знаючи відмінності, зумовлені культурними та історичними факторами, можна знайти спільну мову та зрозуміти один одного краще, що сприятиме покращенню взаємовідносин та співпраці між країнами. Необхідно враховувати культурні відмінності, які можуть виникати при спілкуванні, та шукати способи пристосування свого стилю комунікації до специфіки співрозмовника.

Література:

1. Озерська О. Ю. Вербальний і невербальний аспекти японського мовного етикету. Харків : ХНПУ, 2008. 2008. 60 с.
2. Особливості невербального спілкування в країнах далекого сходу. URL: https://stud.com.ua/147330/literatura/osoblivosti_neverbalnog_o_spilkuvannya_krayinah_dalekogo_shodu
3. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація. К. : Академія, 2012. 288 с.

Marynokha Sofiia. Peculiarities of communication of Ukrainian and Japanese people: common and different features

The article examines the common and distinctive features of communication between Ukrainians and the Japanese, which are the result of the peculiarities of their culture, etiquette, language and lifestyle.

Key words: speech, time perception, cooperation, communication, culture, emotions.

Scientific supervisor – Valentyna Voskoboinyk, Candidate of Philological Sciences (Language), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 821.161.2.09'06

ТВОРЧІСТЬ С. ЖАДАНА В СУЧАСНОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

Ксенія Олександрівна Масюра

Науковий керівник – Світлана Василівна Ленська, д. філол. н., доцент, професор кафедри української літератури, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

У статті розкрито основні підходи сучасного літературознавства до оцінки творчості С. Жадана – одного з найвідоміших і знакових сучасних українських письменників.

З'ясовано, що художній набуток письменника розглядають у різних аспектах – біблійна тематика, мотив мандрів, екзистенційна проблематика тощо.

Ключові слова: Жадан, рецепція, індивідуальний стиль, поезія.

Постановка проблеми. У сучасному українському літературному процесі одне з чільних місць посідає Сергій Жадан – поет, прозаїк, перекладач, укладач антологій, музикант, громадський діяч, а тепер ще й волонтер. На сьогодні перу письменника належать десятки поетичних текстів, об'єднаних у 13 збірок, серед яких вирізняють «Генерал Юда», «Цитатник» (1995), «Життя Марії» (2015), «Тамплієри» (2016), «Антенa» (2018) та інші, 5 романів, зокрема «Ворошиловград» (2010), «Месопотамія» (2014), «Інтернат» (2017), а також збірки малої прози, есе, антології.

Твори письменника здобули значну кількість нагород на міжнародних літературних конкурсах, перекладені багатьма мовами світу. Цим зумовлений постійний інтерес літературної критики до його творів. Студії про окремі твори або мотиви створили А. Бабенко, І. Борисюк, Я. Голобородько, Т. Гундорова, А. Землянська, Н. Левченко, І. Онікієнко, Я. Поліщук, О. Романенко, Т. Свєрбілова, Р. арчук, О. Юрчук та ін. Проте багато аспектів творчого набутку письменника потребують подальшого вивчення.

Мета розвідки полягає у визначенні основних напрямків наукової рецепції творчості С. Жадана в сучасному літературознавстві.

Об'єктом роботи є творчість С. Жадана, а **предметом** – зміст літературознавчих розвідок про його спадщину.

Виклад основного матеріалу. Творчість С. Жадана, який розпочав свій творчий шлях у літературному об'єднанні «Червона фіра», а тепер посідає одне з провідних місць в українській літературі XXI століття, привертає увагу читачів і літературознавців порушенням важливих та актуальних суспільно-історичних та морально-етичних проблем, вражає публіку багатогранністю свого таланту, який поєднує глибоку філософічність та гумор, широту кругозору з яскраво висловленою національною позицією.

Увага критики і літературознавства до лірики С. Жадана актуалізувалася з початку 1990-х років, із моменту появи нового літературного імені. Один із напрямків наукової рецепції поетичних текстів митця – урбаністичні студії. Це праці В. Просалової, Б. Пастуха, О. Шаф. Визначаючи гендерно-психологічні стереотипи в українській ліриці, Ольга Шаф слушно зазначає: «Поетичний стиль Сергія Жадана свідчить про абсолютну перевагу маскулінного начала в його поетичному світовідчутті. На ідейно-тематичному рівні переважають “летальні” мотиви – смерть, самогубство, алкоголізм, наркоманія, моральна деградація, самотність, відчуження» [6, с. 412]. Топос міста розглядається дослідницею як один із проявів маскулінного поетичного світу.

Також О. Шаф створила низку статей про окремі аспекти лірики письменника: мотив мандрів у його творчості, про біблійні мотиви [4].

Тема біблійної символіки в ліриці поета стала предметом осмислення і в статті А. Демченко [3]. Дослідниця доходить висновку, що за допомогою міфу С. Жадан торкається важливих екзистенційних проблем, зокрема проблеми життя і смерті, що виявляється в текстах через образи дому, міста, могили, церкви. «Від ранньої лірики і до останніх поетичних збірок «Життя Марії» і «Тамплієри» смерть виступає лейтмотивом творів Жадана, спостерігається зміщення акцентів від сакрального розуміння смерті до профанного, артикулюючи сучасні події в Україні, поглиблюючи філософське звучання текстів» [3, с. 170]. Метафори смерті досліджує також І. Борисюк.

А. Демченко неодноразово звертається до творчості С. Жадана, зокрема досліджує риси національного міфосвіту на прикладі збірки «Життя Марії». Унаслідок вивчення збірки дослідниця доходить висновку, що «Сергій Жадан як добрий поет натякає на ілюзорність сподівань своїх героїв: у спробах віднайти рай вони знаходять смерть. Ілюзорна земля свободи і плану виявляється землею смерті» [3].

Окрема тема в сучасному літературознавстві пов'язана із віднайденням предтеч й авторитетів для С. Жадана. Р. Харчук та А. Біла слушно називають М. Семенка, проте не лише футуристичні риси можна побачити в індивідуальному стилі письменника. Його поезії притаманні звертання до міфології, символіки, переосмислення міфологем та традиційних образів, насичення новими смислами різних, іноді буденних речей.

Окремою темою в лінгвістичних студіях є лірика і проза С. Жадана, зокрема його «скальпуюча» (А. Біла) відвертість, гранична прямота висловлення, колористика текстів тощо. Наприклад, Г. Дядченко, А. Гречаний визначають особливу «зрілу систему» віршів митця, яка «постійно змінюється», збагачуючись новими мовними ресурсами. Індивідуальному стилю письменника властиві яскрава образність, метафорична насиченість, оригінальна ритміка тексту.

У вітчизняному літературознавстві Сергія Жадана вже давно прийнято називати «останнім українським ліриком».

Висновки. Постать Сергія Жадана в українському літературному процесі посідає одне з чільних місць. Традиційно його розглядають як представника постмодернізму, однак під час свого становлення і внутрішнього розвитку митець пройшов складну еволюцію, тому зарахувати його творчість до однієї стильової течії не видається можливим. С. Жадан – знакова постать в українській літературі, тому інтерес до нього не згасає, а лише посилюється від книги до книги.

Література:

1. Агеева В. Координати урбаністичного простору. *Кур'єр Кривбасу*. 2006. № 198. С. 153–163.
2. Бабенко А. Топос міста у прозі Сергія Жадана (на матеріалі творів «Ворошиловград» та «Месопотамія»). *Науковий вісник Миколаївського університету імені В. О. Сухомлинського*.

- Філологічні науки (літературознавство)*: зб. наук. пр. 2017. № 1 (19). С. 32–37.
3. Демченко А. В. Міфопоетична танатологія у ліриці Сергія Жадана. *Wielkie tematy kultury w literaturach słowiańskich. Slavica Wratislaviensia*. Wrocław, 2019. CLXVIII. С. 166–172.
 4. Шаф О. В. Біблійний дискурс у творчості Сергія Жадана: концептуальність та функціональність. URL: <http://ukrsence.com.ua/> (дата звернення 24.03.2022).
 5. Шаф О. В. Мотив мандрів у творчості Сергія Жадана в контексті «маскуліної безпритульності». *Таїни художнього тексту*: зб. наук. пр. Дніпропетровськ, 2012. Вип. 14. С. 91–98.
 6. Шаф О. В. Топос міста в поезії Сергія Жадана як маскулінізація світу. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. Київ, 2010. Вип. XXIII. Ч. 2. С. 411–417.

Masiura Kseniia. Creative activity of S. Zhadan in the modern literary studies

The article reveals the main approaches of modern literary studies to the assessment of the work of S. Zhadan as one of the most famous and iconic modern Ukrainian writers. It has been found that the writer's artistic achievements are considered in different aspects – biblical themes, the motif of travels, existential issues, etc.

Key words: Zhadan, reception, individual style, poetry.

Scientific supervisor – Svitlana Lenska, DSc (Literature), Full Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of Ukrainian Literature

УДК 821.133.1-311.3

НОВАТОРСТВО ОЛЕКСАНДРА ДЮМА В ЖАНРІ ПРИГОДНИЦЬКОГО РОМАНУ

Віталіна Євгеніївна Мироненко

Науковий керівник – Ольга Миколаївна Ніколенко, д. філол. н., професор, завідувач кафедри світової літератури, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Досліджено новаторство Олександра Дюма в жанрі пригодницького роману. Висвітлено основні особливості пригодницького роману письменника. Схарактеризовано провідні аспекти жанру пригодницького роману.

Ключові слова: роман, пригодницький роман, новаторство, стереотипи, світова література.

Постановка проблеми. Олександр Дюма – один із найвідоміших французьких письменників ХІХ ст. Його ім'я відоме в усьому світі завдяки його романам, які займають почесне місце в історії світової

літератури. Один із найпопулярніших жанрів, який обрав Дюма – пригодницький роман.

Мета – дослідити новаторство Олександра Дюма в жанрі пригодницького роману.

Об'єктом роботи виступає творчість французького письменника.

Предметом роботи є характеристика жанру пригодницького роману в творчості Олександра Дюма.

Виклад основного матеріалу. Новаторство Олександра Дюма в жанрі пригодницького роману полягає в тому, що він поєднує в романах елементи роману-злочину з пригодницьким жанром. Він використовує класичні елементи пригодницьких романів, такі як небезпека, ризик і пригоди, але також розглядає більш складні теми, такі як політика, любов та історія.

Одна з вагомих новацій Дюма полягала у використанні реальних історичних подій та персонажів у своїх творах. Він поєднував історичні факти зі своєю уявою, що створювало особливу атмосферу та надавало творам більшої глибини.

Дюма також зробив значний унесок у розвиток сюжету пригодницьких романів. Він часто використовував складні інтриги, зради та загадки, що робило його твори цікавими та захопливими для читачів. Крім того, він вдало описував битви та боротьбу, що робило його твори реалістичними та емоційно зарядженими.

Ще одним важливим інноваційним аспектом Дюма в жанрі пригодницького роману була його здатність створювати яскраві та пам'ятні образи героїв. Його герої були харизматичними та мали свої унікальні особливості, що робило їх реальними та відмінними від інших персонажів [1, с. 52].

Усі ці інновації дали можливість Олександру Дюма створити безліч шедеврів, таких, як "Тріумфальна арка", "Три мушкетери", "Граф Монте-Крісто", "Королева Марго" та інші, які до сьогодні є популярними серед читачів у всьому світі.

Один із найвідоміших романів Дюма, "Три мушкетери", відображає його неповторний стиль. Роман містить дії і пригоди, які здавалися б неможливими для більшості людей, але водночас роман є змістовним і цілком реалістичним, зосередженим на історії та політиці. Він змішує реальні історичні події з фантастичними, створюючи захопливий світ, який залишається в пам'яті читача надовго [2, с. 72].

Дюма також відомий своїми жіночими героїнями, які відрізнялися від традиційних образів того часу. Вони були незалежними, здатними ухвалювати рішення і боротися за своє місце в світі. Це новаторство Дюма дозволило змінити стереотипні уявлення про жінок у літературі.

Отже, Дюма відзначався непересічним талантом письменника, який здатен збалансувати елементи романтики, пригод та історії. Він був майстром інтриг, складних сюжетів та персонажів, які завоювали серця читачів.

У своїх романах Дюма досліджував теми, які залишаються актуальними й дотепер – любов, зрада, помсти, дружба, відданість. Він був глибоким спостерігачем і пізнавачем людської природи та психології.

Література:

1. Дюма Александр. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник: у 2 т. за ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2005. С. 585
2. Наливайко Д. С., Шахова К. О. Зарубіжна література XIX сторіччя. Доба романтизму. К.: "Заповіт", 1997. 464 с.

Myronenko Vitalina. Alexandre Dumas's innovation in the genre of adventure novel

The innovation of Alexandre Dumas in the genre of the adventure novel is studied. The main features of the writer's adventure novel are highlighted. The main aspects of the adventure novel genre are characterized.

Key words: novel, adventure novel, innovation, stereotypes, world literature.

*Scientific supervisor – **Olha Nikolenko**, DSc (Literature), Full Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature*

УДК 811.112.2'25

ЯК – І ЧИ МОЖЛИВО? – ПЕРЕКЛАДАТИ НІМЕЦЬКИЙ СЛЕНГ

Діана Алівна Молодцова

Науковий керівник – Юрій Олексійович Дзекун, к. філол. н., доцент, доцент кафедри романо-германської філології, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Переклад сленгу в літературних творах є досить складним завданням, оскільки він часто виникає на фоні певного культурного контексту, який неможливо точно перекласти іншою мовою. У цій роботі досліджено переклад сленгу в літературних творах зі збереженням автентичності значення та труднощі, які можуть виникнути, а також розглянуто питання щодо існування певних методів для збереження початкової манери автора й тексту.

Ключові слова: сленг, література, культурний контекст, цільова аудиторія.

Сленг являє собою одну з найцікавіших тем сучасної лінгвістики. Він полягає у незвичному змішанні лексики та граматики з величезною кількістю допоміжних елементів та вільними правилами побудови речень, що завжди ускладнювало роботу перекладачів, адже багато слів із сучасного німецькомовного лексикону є відсутніми у словниках і кожен спеціаліст повинен постійно слідувати за змінами у лексиці і мати

постійний зв'язок із сучасними течіями. Щоправда, існують неофіційні видання словників, присвячені саме сленговим термінам.

Переклад німецького сленгу залежить передовсім від контексту та цільової аудиторії. У деяких випадках переклад німецького сленгу українською може бути доцільним або необхідним для забезпечення розуміння людей

- 1) зі слабким володінням німецькою,
- 2) за повної його відсутності,

3) для тих, хто мало або взагалі не знайомий з історією та культурою німецькомовних країн. В інших випадках переклад німецького сленгу українською може втратити частину сенсу чи культурного контексту, що стоїть за сленговим терміном, так вважає німецький перекладач романських мов Крістіане Норд, яка писала про труднощі перекладу німецького сленгу й діалектів у роботі «Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained», 1997. Норд наголошує на важливості розуміння культурного контексту, у якому використовують сленг, а також на труднощах пошуку еквівалентних виразів у цільовій мові.

Якщо переклад здійснюють для широкої аудиторії, наприклад, переклад художніх творів сучасних німецькомовних авторів, можливо, буде доцільніше надати пояснення або визначення сленгового терміну, його походження, а не прямий переклад. Це допоможе передбачити значення сленгового терміну, не втрачаючи його культурного значення й уникнути «калькування», якщо воно передбачуване.

Однак найбільшу складність являють собою деякі німецькі сленги, що можуть не мати еквівалента або еквівалентного культурного контексту в українській мові, серед них ті, що властиві певним регіонам або спільнотам і можуть бути незрозумілими за межами цих територій навіть для носіїв мови. У цьому разі прямий переклад може бути невідповідним для передачі значення ширшій аудиторії. І, врешті, деякі сленги можуть бути образливими або недоречними в українській мові, і їхній переклад може призвести до ненавмисних негативних конотацій або непорозумінь. Науковці мають різні думки з приводу тактик, за допомогою яких було б доречно відтворити діалектно-забарвлене просторіччя – одні дотримуються часткового внесення таких лексичних елементів у переклад, а деякі навіть схиляються до повного видалення всіх мовних аномалій з тексту. Рішення щодо перекладу слів або висловів, які в процесі перекладу втратили б своє початкове значення, існують. Одним із рішень є зазначене вище надання пояснення або визначення відповідного слова чи вислову та його походження, а не надання прямого перекладу. Альтернативним, але менш ефективним рішенням могло б стати використання транслітерації, яка передбачає використання однакових чи схожих звуків у цільовій мові для представлення слова чи вислову іноземною мовою. Такий підхід може допомогти передати оригінальне звучання та відтінок слова / фрази,

навіть якщо значення не перекладають безпосередньо. У деяких випадках може використовуватися комбінація перекладу, пояснення й транслітерації, щоби гарантувати, що лексичне та культурне значення слова чи вислову точно передаються мовою перекладу.

Зрештою сленг іноді є потужним інструментом для автора, який може додати атмосфери реалістичності, відчуття місця, ідентичності та спільноти, а також підкреслити культурне й мовне розмаїття німецькомовних країн. Тому рішення, чи перекладати елементи німецького сленгу і яким методом донести їхнє значення – комбінацією перекладу, поясненням або транслітерацією – має ґрунтуватися на розумінні конкретного терміна, його культурного контексту й цільової аудиторії перекладу. У деяких випадках просте надання пояснення або визначення сленгового терміну може бути більш ефективним для передачі його значення, ніж безпосередній прямий переклад або транслітерація.

Література:

1. <https://translator-school.com/blog/perevodchiki-kotorye-byli-pisatelyami>
2. <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/26165/1/Kravec.pdf;jsessionid=BCCA48152F59A348D0F28F7DF2FC5D4C>
3. http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/11477/Rekunov_fif_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y (с. 22)
4. https://www.researchgate.net/publication/329128433_Cultural_Perspective_in_The_Translation_of_Slang_Expressions_in_Subtitle_Die_Hard_3 (с. 49).

Molodtsova Diana. How to translate – if it is possible – german slang

Translating slangs in literary works is quite a challenging task as they often have their roots in a particular cultural context that cannot be accurately translated into another language. In this work it has been examined how slang is translated in literary works while maintaining the authenticity of the meaning, explored the difficulties that can arise, and considered whether there are any methods for maintaining the initial manner of the author and their text.

Key words: *slang, literature, cultural context, target audience.*

Scientific supervisor – Yuriy Dzekun, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of Romano-Germanic Philology

УДК 82.0:001.8.001.36

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ У СУЧАСНОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ СВІТІ**Ілона Анатоліївна Мотичак**

Науковий керівник – Наталія Іванівна Тарасова,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У роботі досліджено особливості компаративного аналізу як літературного методу та його важливість в сучасному літературному світі; подано історію існування та історико-літературні зміни; укладено таблиці, які розкривають сутність наукових знахідок сучасних учених-компаративістів; зроблено висновки щодо значення сучасної компаративістики, її місця та ролі для світового літературного процесу.

Ключові слова: компаративістика, порівняльне літературознавство, література, літературний метод.

Актуальність дослідження. Питання виховання високоосвіченої молоді є пріоритетним упродовж багатьох років. Реформи Міністерства освіти України щодо системи навчання у нашій країні покликані створити безпечне й цікаве середовище для учнів, студентів, де здобуватимуть не тільки знання, але і розвиватимуть навички, що знадобляться у повсякденному житті. Так, наприклад, ключовим у змісті літературного компоненту освіти є саме створення умов «для всебічного розвитку і реалізації особистості; формування національних і загальнолюдських цінностей; залучення учнів / студентів до найкращих здобутків духовної культури» [2, с. 6]. Для досягнення поставлених цілей слід звертати значну увагу на уроки в школі та заняття з літератури у виші. Викладачам слід допомогти учням / студентам проникнути у духовний світ різних народів, навчити розуміти слово не лише на слух, а й душею та серцем відчути його красу.

Літературні тексти стають все складнішими та багатозначними, тому віримо, що порівняння творів, які, наприклад, належать до різних культур, може допомогти зрозуміти, як творчість відображає як спільний досвід, так і відмінності. Тож компаративний аналіз дозволяє літературним дослідникам порівнювати різні тексти художніх творів авторів з різних країн, аналізувати їхню творчість, знаходити спільне й відмінне. Саме тому метою статті є зосередження на важливості компаративного аналізу в сучасному літературному світі та визначення його ролі в дослідженні різноманітних письмових творів.

Об'єкт дослідження – компаративний аналіз, а **предметом** є його сучасні особливості та властивості.

Виклад основного матеріалу. Наразі існує дві назви методу в українській літературі. Можна вживати порівняльне літературознавство, а також компаративістика. Б. Брудний та М. Ільницький у термінологічному словнику подають таке тлумачення

першої назви: «це літературознавча дисципліна, що зіставними методами вивчає генетичні і контактні зв'язки, типологічні та інтертекстуальні відношення національних літератур, а також їхні міжмистецькі й міждисциплінарні відношення» [1, с. 143]. Компаративістика ж так само походить від латинського «comparativus», що означає порівняльний, та займається вивченням фольклору, національних літератур, процесів їхнього взаємозв'язку, взаємодії, взаємовпливів на основі порівняльно-історичного підходу (методу). Досі існують суперечки у відмінності двох понять, бо якщо порівняльне літературознавство охоплює загальні аспекти науки про літературу та її зв'язки, то інший ширше розкриває поняття жанру історико-літературних праць. Зрештою цей метод проявляється в генетичних та контактних зв'язках, їх пропонуємо розглянути в таблиці 1 «Зв'язки компаративістики».

Табл. 1

Зв'язки компаративістики

Генетичні зв'язки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Спільні джерела. 2. Творче використання сюжетів, тем та образів. 3. Міжнародні літературні впливи. 4. Запозичення.
Контактні зв'язки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зв'язки між письменниками. 2. Зв'язки між літературними школами та течіями. 3. Зв'язки між літературами.

Компаративістика є дуже цікавим методом, що містить значну кількість аспектів та кілька класифікацій. Розвитку цього аналізу слід завдячувати німецькому досліднику Т. Бенфею та українцям – М. Драгоманову, М. Дашкевичу, І. Франку [5, с. 112]. Саме завдяки цим людям підхід керувався філософськими засадами позитивізму.

Розкрити наукові можливості компаративістики й більше її збагатити допомогли саме американські та французькі школи. Так, наприклад, у 1955 році у місті Париж створено Міжнародну асоціацію літературної компаративістики, що діє до сьогодні [2, с. 8]. Науковці довго не могли знайти спільної думки щодо визначення специфіки цієї науки. Хтось спирався на естетику І. Канта, але інші заперечували її, мовляв, вона занадто набуває специфічного значення і зовсім не підходить для порівняння. Пізніше В. Годзіх уніс пропозицію про розширення дисципліни шляхом додавання неєвропейської літератури [3].

Прикро, що в українській літературі порівняльно-історичне літературознавство було під сильним натиском російської культури. Значних змін українська компаративістика зазнала лише у другій половині ХХ століття [5, с. 97]. Метод широко використовували В. Гнатюк, М. Возняк, І. Огієнко та О. Білецький [6, с. 7].

Слід розуміти, що за останні роки предмет компаративістики зазнав змін. Раніше важливим було дослідження літературних зв'язків та ієрархії, проте філософія, історія, релігія, соціологія та інші суспільні й

гуманітарні науки залишалися поза її межами. У сучасному літературному світі компаративістика перебуває на різних рівнях з теорією літератури шляхом адаптації її концепцій та методології: феноменологічні, герменевтичні, психоаналітичні, семіотичні, структуралістичні, постструктуралістичні та ін. Це дає змогу збагатити її аналітичний арсенал, розширює дослідницький діапазон і загалом формує позитивні зміни [4, с. 14].

Розвиток сучасної літературної компаративістики відбувається в контексті загальної тенденції до міждисциплінарності та міжкультурного діалогу. Укладено таблицю, яка розкриває сутність наукових знахідок сучасних учених-компаративістів, які саме зараз працюють над розвитком методу.

Табл. 2

Сучасні науковці у сфері літературної компаративістики

Ім'я та країна науковця	Спрямовання роботи	Праці
Гаятрі Чакраворті Співак, США (народилася в Індії)	Співзасновниця теорії постколоніалізму, займається питаннями сучасного перекладу	Співак, Гаятрі Чакраворті. В інших світах. Есеї з питань культурної політики. К. : ВД «Всесвіт», 2006.
Хелен Тиффен, Великобританія	Професор порівняльної літератури в Оксфордському університеті. Вона досліджує взаємодію між літературними традиціями та культурами, зорієнтована на соціальні й психологічні аспекти літературних текстів	«Modernism and the Crowd: British Literature and Crowd Psychology, 1880-1930» (2003); «Derrida: Profanations» (2010)
Сьюзен Баснетт, Великобританія	Займається питанням порівняльного аналізу літератури, театру та культури різних народів та країн	«Postcolonial Translation: Theory and Practice» (2002); «Global Shakespeare: A Critical Anthology» (2017)
Амін Малоуф, Швейцарія	Звертає увагу на питання культурної ідентичності, історії та міжкультурної взаємодії. А також досліджує взаємодію між західною та східною культурами і традиціями	«Origines» (2004); «Un fauteuil sur la Seine» (2016)
Сандра Бернін, Франція	Питання культурних зв'язків, культурної ідентичності та міжкультурних взаємодій. Роль літератури в формуванні національної ідентичності	«Jean-Philippe Toussaint: l'art du detail» (2016)

Гейбел Чен, США	Досліджує постколоніальну літературу, транснаціональну літературу та літературу Сходу й Південного заходу Азії	«Against World Literature: On the Politics of Untranslatability» (2013); «The Accidental Date: Reading the Chinese Novel in English» (2020)
Оксана Забужко, Україна	Порівняльне дослідження літератур Східної та Західної Європи, а також української та зарубіжної літератури	«Поляки та Україна: історіографічний нарис» (1999); «Література як трансляція: порівняльні студії» (2003)
Микола Рябчук, Україна	Досліджує порівняльну літературу, поетику й естетику романтичної літератури, а також зв'язок між літературою та іншими видами мистецтва	«Культурні міжтексти української та світової літератури» (2011); «Інтермедіальність у літературі: теорія та практика» (2015)

І це далеко не повний перелік імен сучасних дослідників, які продовжують висвітлювати теми, пов'язані з порівняльним аналізом літератури, культури та мов різних народів, зокрема, зосереджуються на взаємодії між мовами, інтертекстуальністю та культурною трансляцією. Це дуже важливо для збереження культурної спадщини. Саме цим і важливий, на наше глибоке переконання, компаративний метод. Крім цього, він впливає на розвиток критичного мислення та аналітичних здібностей. Важливо також, що порівняння різних культур, літератур та мов дозволяє виявити схожість і відмінність у менталітетах, соціальних структурах та інших аспектах. Компаративний метод дає можливість зрозуміти історичні процеси та виявити закономірності в розвитку різних культур, літератур і мов. За допомогою порівняння також можна відстежити, які ідеї, традиції та культурні особливості успадковані від попередніх поколінь, а які є результатом впливу інших культур.

Висновок. Компаративний аналіз відіграє важливу роль в дослідженні літературних творів, оскільки дозволяє порівняти різні літературні твори та авторські стилі, установити спільні та відмінні риси, знайти схожі та різні теми, аналізувати культурні впливи та наслідування. Він може допомогти виявити транснаціональні та універсальні тенденції, а також визначити особливості кожної національної літератури. Крім того, компаративний аналіз дозволяє встановлювати зв'язки між літературними творами, їхніми авторами та часом, у якому написані твори, що сприяє розумінню літературного процесу загалом. Так, компаративний аналіз відіграє важливу роль у вивченні літературної спадщини та розвитку літературознавства. Важливо запроваджувати його як в школі на відповідних уроках, так і у вишах. Це допомагатиме пробудити цікавість школярів / студентів до

письмового мистецтва та навчити їх мислити структуровано. Хоча з роками метод зазнає значних змін, але кількість дослідників не зменшується, що тішить. На нашу думку, за компаративним аналізом – майбутнє.

Література:

1. Айзенбарт Л. Поетика: проблема тлумачення термін. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна*, 2015. Вип. 54. С. 142–145. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2015_54_55
2. Клименко Ж. В. Компаративний підхід має дедалі більше визначати методику викладання літератури. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2010. № 11–12. С. 6–9.
3. Література XVIII–XX ст. URL: <https://sites.google.com/site/ukrliteraturazno/literatura/literatura-xviii---xx-st>
4. Ніколенко О. Компаративний підхід у вивченні світової літератури у старших класах загальноосвітньої школи. *Всесвітня література в школах України*. 2011. № 6. С. 12 -16.
5. Основи компаративістики : навч.-метод. посіб. / Бровко О. О. Луганськ : Арій, 2012. 214 с.
6. Шалагінов Б. Компаративістика як складова шкільної літературної освіти. *Всесвітня література в школах України* . 2014. № 2. С. 7–11.

Motyachak Iona. Comparative analysis in the modern literary world

The article explores the peculiarities of comparative analysis as a literary method and its importance in the modern literary world; there are also the history of existence and historical-literary changes of this method; tables have been compiled that reveal the essence of the scientific findings of modern comparativist scientists; conclusions are drawn regarding the importance of modern comparative studies, its place and significance for the world literary process.

Key words: *comparative analysis, comparative literature, literature, literary method.*

*Scientific supervisor – **Nataliia Tarasova**, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature*

УДК 004.77:655.55

ВИКОРИСТАННЯ СОЦМЕРЕЖ ДЛЯ ПРОМОЦІЇ КНИЖКОВИХ ВИДАНЬ

Анастасія Геннадіївна Назаренко

Науковий керівник – Оксана Андріївна Зелік,

ст. викл. кафедри журналістики,

Полтавський національний педагогічний університет

імені В. Г. Короленка

У статті розглянуто способи промоції книжкових видань за допомогою соціальних мереж. Проаналізовано стан і перспективи книжкової промоції українських видань. Розглянуто особливості використання видавництвами можливостей соціальних мереж для промоції книжкових видань. Окреслено можливості та роль соцмереж для забезпечення ефективної книжкової промоції.

Ключові слова: промоція, соціальні мережі, книга, книжкові видання, книжкова промоція.

Постановка проблеми. Популяризація книжкових видань потребує окремого простору для своєї реалізації. Книжкова промоція передбачає побудову ефективної стратегії з інформування споживачів про випущену літературу, завдяки чому формується позитивний імідж видавництва, відбувається пропагування читання та з'являється попит на книжкову продукцію. З розвитком інформаційно-комунікативних технологій та появою соціальних мереж розширився спектр каналів і засобів популяризації книжкових видань. Відповідно виникла потреба в комплексному вивченні нових технологій промоції книги та видавничої галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українська видавнича справа, її теоретичні та практичні аспекти розкривають у наукових розвідках С. Водолазька, Н. Зелінська, М. Сенченко, М. Тимошик. Науковців також цікавить і сучасний стан видавничої галузі. Цю проблематику досліджують М. Низовий, Е. Огар, З. Партико, В. Теремко та ін.

Рекламу й промоцію видань, видавничий маркетинг висвітлюють у роботах О. Антоник, Т. Булах, О. Каньшина, І. Копистинська, Ю. Мельник, О. Скочинець та ін. Незважаючи на чисельність досліджень, проблема книжкової промоції, визначення тенденції її розвитку та цілей успішної репрезентації через соціальні мережі є актуальним теоретичним і практичним питанням для сучасного книжкового ринку.

Мета статті – розглянути особливості використання видавництвами можливостей соціальних мереж для промоції книжкових видань.

Методологія: для написання статті використано системний аналіз літературних джерел та наукових праць, присвячених проблемі книжкової промоції, конкретизацію, порівняння та узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Популяризація книги та автора, формування попиту на друковану продукцію залежать від промоції. Основними засобами в популяризації книжкових видань є їхній огляд, рецензування, інтерв'ювання автора чи видавця, презентація книг, участь у книжкових виставках, фестивалях і ярмарках, форумах, програмах, акціях, літературних вечорах, круглих столах, семінарах, пресконференціях, проведення авторських зустрічей.

Проведення більшості з цих заходів зараз усе ж неможливе без використання мережі Інтернет, зокрема соціальних мереж. У сучасному модернізованому суспільстві Інтернет-середовище є основним

джерелом отримання нової інформації та засобом комунікативного зв'язку. Із кожним днем аудиторія соціальних мереж стрімко збільшується, як і розширюється спектр промоційних засобів книжкових видань. Найпоширенішими мережами для реалізації книжкової промоції є Facebook, Instagram та YouTube.

Моніторинг видавництва показав, що майже кожне з них застосовує засоби SMM для просування власного сайту та сторінок у соціальних мережах. Досить успішними є Інтернет-книгарні, такі, як «Ранок», «Книгарня «Є»», «ВсіКниги», «Книголенд», «Либідь», «Книгарня Львова», «Дім книги», «Наш Формат», «YAKABOO», «bukva.ua», «BOOKSON», «Смолоскип і Компанія», «Країна BOOK», «Сенс», Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля» та ін. Більшість із перерахованих видавництв пропонують книгу поштою, що є досить зручним для сучасного споживача. Зазвичай на сайтах читач може також ознайомитися з книжковими виданнями, погортавши їх онлайн [1, с. 748].

Для привернення уваги потенційної аудиторії доцільно використовувати рекламу в соціальних мережах у вигляді банера та буктрейлера. Чим цікавий буктрейлер – у ньому подають стисло інформацію про книгу у вигляді короткого відеоролика, який спонукає до прочитання книги [2, с. 255]. Соціальні мережі дозволяють активно розвивати читацьку аудиторію, надавати цікавий аудіо- та відеоконтент, публікувати новинки книжкового ринку, створювати анонси та пресрелізи, отримувати зворотній зв'язок. Завданням акаунтів видавництва у соціальних мережах є також презентація видавництва, знайомство з уривками книг, надання можливості для придбання електронного чи друкованого екземпляра видання.

Особливою популярністю в соцмережах користується художня література. На думку І. Славінської, просування книжкової продукції в соціальних мережах дає результати: додаються лояльні читачі, які стежать за новинками видавництва, залишають відгуки про прочитані твори [4].

Загалом можна виокремити такі напрями популяризації книжкових видань у соціальних мережах:

1) У соціальній мережі створюють сторінку, де різноманітні літературні портали, видавці чи книгарні розміщують матеріали зі свого сайту: інформацію про заходи, літературні новинки, конкурси, інтерв'ю з авторами книг. З одного боку, сторінки у соцмережах призначені для комунікації, тому є менш ефективними щодо популяризації та промоції книжкової продукції, з іншого – відбувається циркуляція інформації та надається доступ до неї через гіперпосилання на основні вебсторінки видавничих установ.

2) Створення спеціальних сторінок і читалок, на зразок Wattpad чи Goodreads у соцмережах для обміну літературними вподобаннями. Саме через такі ресурси відбувається промоція,

розрахована на масового споживача. Перевагою спеціалізованих сторінок є мінімізація часу на пошук необхідної книги та якість отриманого продукту.

3) Блог – медійний спосіб книжкової промоції, який передбачає процес двосторонньої комунікації. Основним недоліком блогів є не завжди якісний контент, що пов'язано з недосвідченістю самого блогера. Проте в українському медійному просторі є й успішні блоги. Яскравим прикладом можна вважати книжковий блог Ксенії Кисіль. Останнім часом популяризують відеоблоги, об'єднані на буктьюбі. Відео буктьюбу бувають різних форматів, серед них огляди та рецензії книг, розпаковки, дискусії, розповіді про ігри та фільми за мотивами книг, лайф-стайл відео [3, с. 203].

Серед сучасних засобів промоції книжкових видань дієвим та популярним є контент-маркетинг, за допомогою якого привертають увагу й залучають цільову аудиторію. Основним завданням контент-маркетингу є створення якісного контенту, який поширюють за допомогою сайтів та соціальних мереж.

Одним зі засобів промоції книг є флешмоб, до якого можуть залучатися читачі, книгарні та видавництва. Різновидом флешмобу, поширеного у соцмережах, є буккросинг, який полягає в тому, що людина, прочитавши книгу, залишає її в громадському місці, щоби хтось інший теж міг її прочитати та передати далі. Така промоція є цікавою та швидко набирає обертів.

Останнім часом популярним стає букчелендж, який передбачає виконання певного завдання та розміщення допису в соцмережі, на сторінці чи у блозі як підтвердження виконання. Кожен охочий може долучитися до такого челенджу. Наприкінці 2015 року в українському соцмедійному просторі поширився процес промоції читання. Це було пов'язано з проектом відомих письменників К. Бабкіної та М. Лівіна, що полягав у прочитанні за рік 200 книжок українською мовою. Такі засоби формують культуру читання та популяризують її, закладаючи позитивні тенденції промоції української книги.

До інтернет-проектів входить також проведення акцій, таких, як «#Живий письменник», «#Бібліотечне селфі», «Бібліотеки повні людей» тощо. Такі заходи стимулюють читачів на певні дії, які є частиною промоції книжкових видань.

Так, використання соціальних мереж для будь-якого видавництва має деякі особливості у промоції книжкових видань: по-перше, відбувається залучення аудиторії; по-друге, соцмережі є майданчиком для проведення рекламних кампаній, які допомагають видавництвам привернути більше уваги до їхніх книг; по-третє, у соціальних мережах читачі можуть залишати свої відгуки про книги, що допомагає іншим читачам зробити свій вибір; по-четверте, видавництва можуть використовувати соціальні мережі для публікації відео- й текстових матеріалів про книги, авторів та інші новини, що сприяє підвищенню

інтересу до продукту; по-п'яте, соціальні мережі дозволяють взаємодіяти з аудиторією, що збільшує залученість до видавництва та їхніх продуктів; по-шосте, соцмережі дають можливість показувати рекламу лише тим користувачам, які можуть зацікавитися книгою, що підвищує ефективність реклами.

Висновки. Отже, соціальні мережі є перспективним способом просування та популяризації товарів в мережі Інтернет, зокрема й книжкових видань. Соціальні мережі дозволяють видавництвам налагоджувати взаємодію зі своїми читачами, привертати увагу нових аудиторій та рекламувати свої книги за допомогою таргетованої реклами. Крім того, соцмережі використовують різні формати контенту для промоції книг (відео- й текстові матеріали, фото, блоги тощо). Це привертає увагу читачів та підвищує інтерес до продукту. Соціальні мережі дозволяють збирати відгуки та коментарі про книги, що є важливим елементом формування довіри до видавництва та його продукту серед потенційних читачів.

Українські видавництва ще не в повному обсязі користуються можливостями, які пропонують соціальні мережі для промоції книжкової продукції, але видавничі бренди активно пристосовуються до цифрових змін у суспільно-медійному просторі. Розглянуті аспекти промоції української книжки не вичерпують глибини наукової проблеми, оскільки соцмережі мають невичерпну кількість можливостей.

Література:

1. Каньшина О. В. Промоція книжкових видань у мережі Інтернет. *Молодий вчений*. 2017. № 11 (51). С. 746-750.
2. Копистинська І. М., Гринівський Т. С. Засоби промоції книжкових видань: досвід незалежної України. *Наукові записки*. 2015. № 1 (50). С. 247-256.
3. Скібан О. І. Сучасні технології книжкової промоції в аспекті мас-медійної взаємодії. *Поліграфія і видавнича справа*. 2016. № 2 (72). С. 199-207.
4. Славінська І. Як привернути увагу до книжки. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2012/12/11/117451/> (дата звернення: 20.04.2023).

Nazarenko Anastasiia. Usage of social media in promotion of paperback editions

The article opens the discussion on the ways of promoting book publications through social networks. The state and prospects of book promotion of Ukrainian publications are analyzed. The peculiarities of using social media by publishers to promote book publications are considered. The opportunities and role of social networks in ensuring effective book promotion are outlined.

Key words: promotion, social media, book, book publishing, book promotion.

Scientific supervisor – Oksana Zelik, Senior Lecturer, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of Journalism

УДК 378.016:811]:378.147.091.39

МЕТОДОЛОГІЯ CLIL У КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ольга Іванівна Онищенко

Науковий керівник – Наталія Вікторівна Петрушова,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті досліджено деякі аспекти впровадження методології CLIL у навчальний процес у закладах вищої освіти під час професійно-зорієнтованого навчання іноземних мов студентами немовних спеціальностей. Авторка статті розкриває зміст поняття CLIL, різні підходи до його визначення та практичні можливості втілення такої методології у процес навчання.

Ключові слова: іноземна мова, метод, методологія, професійно-зорієнтоване навчання, CLIL.

Вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти дедалі більше відбувається в межах професійно-зорієнтованого навчання. Студенти немовних спеціальностей, які вивчають іноземну мову не за фахом, потребують іншого ставлення, і, відповідно, зовсім нових підходів до організації навчального процесу щодо вивчення іноземних мов. Не можна сказати, що знання іноземної мови, зокрема англійської, для них не є потрібним – навпаки. І студенти здебільшого це розуміють. Володіння іноземною мовою наразі є обов'язковою умовою для майбутнього кар'єрного успіху кожного, адже у зв'язку з глобалізацією суспільства і становленням тієї ж англійської мови як світової стає невіглаством її не знати.

Метою статті є вивчення нової методології CLIL, яка дозволяє студентам немовних спеціальностей вивчати іноземну мову, не забираючи зайвий час від своєї основної спеціальності.

CLIL – це «Content and Language Integrated Learning» (предметно-мовне інтегроване навчання), для втілення якого педагоги потребують знань із навчальної дисципліни, компетентних навичок цільової мови та вміння використовувати відповідну практичну педагогіку [1, с. 27]. Отож, якщо викладач історії має знання з англійської мови й може zorganizувати нею процес навчання – дещо спростивши зміст лекцій, попередньо надавши студентам список необхідних для вивчення термінів, розробивши процес контролю засвоєного студентами матеріалу – він може бути залучений у такому, поки що експериментальному, форматі для загалу вищої освіти, навчанні. Утім, деякі університети в нашій країні давно практикують подібну методику «читання» усіх фахових дисциплін іноземною мовою, зокрема Києво-Могилянська академія. Та ж ситуація відбувається й у межах здобуття освіти за кордоном для більшості іноземців.

Утім, більшість сучасних українських науковців розмежують просто навчання за фахом іноземною мовою та навчання іноземних мов за фахом за участі методології CLIL. Педагоги наполягають на тому, що спочатку весь матеріал потрібно викладати рідною мовою, а вже потім можна поповнити й узагальнити свої знання шляхом більш поглибленого вивчення тієї ж дисципліни, але іноземною мовою. Це «знайомство в новому образі дозволяє їм звертати увагу на дрібниці, які вони раніше втрачали» [1, с. 27]. З іншого боку, деякі науковці зазначають, що за основну мету під час CLIL взято поглиблене навчання мови, тобто спрямованість не на фах, а ефективність навчання в межах CLIL пов'язана зі створенням педагогічних умов для успішного самоконструювання студентами знань, власного розуміння навколишнього світу [2]. Д. Марш визначає CLIL як «метод вивчення мови, але не метод навчання мови» [3], тобто навчати все ж потрібно іншого предмета, але засобами іноземної мови.

Можливості імплементації CLIL у навчальний процес – надзвичайно розлогі, це питання цікавить багатьох науковців, адже потрібно далі розвивати всю методику створення умов для організації та проведення CLIL, давати характеристику кожному етапу та ін. Але, безумовно, вивчення фахових предметів іноземною мовою студентами немовних спеціальностей – найкращий шлях для них оволодіти комунікативними навичками, які стануть їм у нагоді в майбутньому, дозволять не відчувати себе самотніми в безмежному всесвіті можливостей, які надає знання іноземної мови.

Література:

1. Кононенко Н. О. Використання CLIL технологій в процесі навчання фізики. *Наукові записки молодих учених*. 2020. № 5. URL: <https://phm.cuspu.edu.ua/ojs/index.php/SNYS/article/view/1735> (дата звернення: 14.03.2023).
2. Першукова О. О. Теоретичні основи розробки навчальних матеріалів для роботи за технологією CLIL. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2018. Вип. 58-59. С. 162–172.
3. Marsh D. Introduction: Content and Language Integrated Learning. URL: https://www.uni-due.de/imperia/md/content/appliedlinguistics_didactics/lingon/marsh_frigols_clil_intro_ts_me.pdf (дата звернення: 14.03.2023).

Onyshchenko Olha. CLIL methodology in the context of learning foreign languages in higher educational institutions

The article focuses on examination of some aspects of the introduction of CLIL methodology into the educational process in higher educational institutions during professionally-oriented foreign language training of students of non-linguistic specialities. The author of the article reveals the content of the concept of CLIL, different approaches to its definition and the practical possibilities of implementing the methods into the educational process.

Key words: *foreign language, method, methodology, professionally-oriented training, CLIL.*

Scientific supervisor – **Nataliia Petrushova**, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 821.161.2.09

ЖАНРОВИЙ ДІАПАЗОН ТВОРЧОСТІ А. СВИДНИЦЬКОГО

Антоніна Станіславівна Опошнян

Науковий керівник – Наталія Іванівна Зінченко,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри української літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті розглянуто творчість А. Свидницького з погляду жанрово-стильової специфіки. Доведено, що письменник здійснив помітний внесок у розвиток української національної літератури, звертався до фольклорної спадщини, етнографії, прагнув оновити й розвинути вітчизняне письменство.

Ключові слова: *А. Свидницький, роман, лірика, жанр, етнографізм.*

Постановка проблеми. В українській літературі ХІХ століття особне місце посідає творчість Анатолія Свидницького (1834–1871), який, проживши лише 36 років, залишив по собі помітну спадщину – роман «Люборацькі». Творчість письменника привернула увагу літературознавців радянської доби, проте їхні висновки потребують уточнення, а подеколи й перегляду. Цим і зумовлена актуальність нашої роботи.

Мета розвідки – окреслити жанрове розмаїття художньої спадщини А. Свидницького, узявши до уваги історико-літературне тло його доби. **Об’єкт** студії – це творчість письменника з Поділля, а **предмет** – жанрові різновиди творів А. Свидницького.

Виклад основного матеріалу. Життєвий і творчий шлях письменника був тісно пов’язаний із Поділлям, із Вінниччиною. На думку літературознавців, провідне місце в його творчій спадщині посідає роман «Люборацькі», який має виразне автобіографічне підґрунтя: як і три покоління героїв роману, Анатолій Свидницький походив із родини священника, навчався в Крутянській духовній школі, а потім у Подільській духовній семінарії, задушливу атмосферу яких майстерно відтворив у романі.

Жвавий і допитливий юнак важко витримував муштру й схоластику навчання, тому й не завершив духовної освіти, вступивши спочатку на медичний, а потім перевівшись на історико-філологічний

факультет Київського університету [1]. Любов до слова, до народної пісні, філологічні здібності юнака вповні виявилися під час навчання в Університеті св. Володимира – він залюбки вивчав теорію словесності, записував зразки усної народної творчості: пісні, легенди, казки, оповідки, які вже після його передчасної смерті друкували О. Кониський та І. Франко [1].

Молодий письменник подорожував Україною, відправляючись у фольклористичні експедиції, записував сімейно-побутові обряди, діалектні особливості тощо. Незважаючи на скрутне матеріальне становище, А. Свидницький zorganizував у Києві одну, а потім і другу недільні школи, де навчав дітей українській мові, знайомив з національною літературою [3].

Не закінчивши навчання в університеті, молодий письменник у 1860 році склав іспит на вчителя російської словесності і поїхав на Полтавщину, у Миргород. Працюючи в повітовому училищі, він продовжує фольклористичну й діалектологічну працю, відкриває недільну школу, де навчає рідної мови. Особливо шанобливе ставлення А. Свидницький виявляє до творчості Т. Шевченка. Результатом його діяльності є фольклорно-етнографічні нариси «Злий дух», «Великдень у подолян», «Відьми, чарівниці й упирі, чи то ж примхи і примхливі оповідання люду українського».

Молодий письменник створив кілька оповідань, серед яких «Проти сили не попреш; з чим родився, з тим і вмреш», «Недоколисана» та «Іван Доробало». Вони продовжували традиції «Народних оповідань» Марка Вовчка. Статті друкували в «Києвлянині», «Одеському віснику», «Основі». Добре знаючи життя міщанства, духовенства, учительства, він зображував побут, звичаї, традиції українців 1950-1860-х років. Крім звичайного життя селянства та міського простолюду, А. Свидницький зображував і побут маргінальних соціальних груп – фальшивомонетників, злодіїв, жебраків. Ця тенденція – показ життя нижчих верств населення – був характерною прикметою часу. У такий спосіб письменники демократичного спрямування, так звані «народники», розширювали тематичні обрії української літератури.

В епічному доробку митця центральне місце посідає роман-хроніка «Люборацькі», якому так і не судилося повністю вийти за життя автора. На прикладі трьох поколінь родини, прізвище яких винесено в заголовок твору, письменник талановито й достовірно зобразив руйнування патріархальних звичаїв на прикладі окремої сім'ї, розкрив обмеженість світогляду пересічної людини, боротьбу прогресивних та ретроградних поглядів на виховання дитини. Це був перший реалістичний побутовий роман в українській літературі XIX століття, який проклав шлях романістиці І. Нечуя-Левицького, Б. Грінченка, Панаса Мирного.

А. Свидницькому також належить кілька віршів, що довгий час залишалися невідомими. Спочатку умови валуєвщини перешкождали

публікації поезій «Україна, наша мати», « В полі доля стояла...» та інших, а потім радянська цензура, яка теж забороняла «націоналістичні» твори [2]. Нині вірші, які були покладені на музику і стали піснями, посідають гідне місце в творчому доробку митця.

До не до кінця зреалізованих проєктів А. Свидницького належить незавершена граматика і підручник з орфоєпії української мови – «Вимова наша українська і потреби нашого орфографування». Письменник мав на меті укласти азбуку, але не встиг через хворобу, що швидко прогресувала й рано звела його в могилу.

Уже після смерті автора завдяки зусиллям друзів – О. Кониського й І. Франка – 1862 року вийшов роман «Люборацькі» [4]. Він настільки вразив читачів, викликав такий жвавий інтерес, що був перекладений німецькою мовою, виходив у добу національного відродження під редакцією М. Зерова. Уже в ХХ столітті роман перекладали англійською, чеською та іншими мовами.

Висновки. Отже, поет, фольклорист, прозаїк, педагог, науковець, лінгвіст, етнограф А. Свидницький став єднальною ланкою в українському літературному процесі, що продовжив традиції «Народних оповідань» Марка Вовчка і випередив реалістичну прозу І. Нечуя-Левицького і Панаса Мирного.

Роман «Люборацькі» започаткував український реалістичний роман соціального спрямування, у якому наявні елементи автобіографічного сімейного роману й роману-хроніки. Крім того, письменник створив низку оповідань, етнографічних праць, поезій, що увиразнили вітчизняний літературний процес 50–60-х років ХІХ століття.

Література:

1. Герасимова Г. П. Свидницький Анатолій Патрикійович. *Енциклопедія історії України*. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:t96dXl23rsJ:history.org.ua/%3Ftermin%3DSvydnytskyj_A&cd=19&hl=uk&ct=clnk&gl=ua (дата звернення: 15.03.2023).
2. Задорожний В. Автор пісні, що стала народною. *Слово і час*. 2012. № 9. С. 46–51.
3. Рутковська О. «Гарячою любов'ю обіймав народ»: до 170-річчя з дня народження Анатолія Патрикійовича Свидницького. *Культура і життя*. 2004. 13 жовт. С. 2.
4. Свидницький А. Люборацькі: Оповідання. Нариси та статті. Київ, 2006. 640 с.

Oposhnian Antonina. Genre range of writings of A. Svydnytskyi

The article examines the work of A. Svydnytskyi from the point of view of genre and style specificity. It is proven that the writer made a significant contribution to the development of Ukrainian national literature, turned to folklore heritage, ethnography, and sought to update and develop Ukrainian literature.

Key words: A. Svydnytskyi, novel, lyrics, genre, ethnography.

Scientific supervisor – Nataliia Zinchenko, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of Ukrainian Literature

УДК 821.111(415)-2+821.161.2-2

**ЗОБРАЖЕННЯ ТРАГІЗМУ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ У ДРАМАХ С. БЕКЕТТА
«ЧЕКАЮЧИ НА ГОДО» ТА І. КОСТЕЦЬКОГО «БЛИЗНЯТА ЩЕ
ЗУСТРІНУТЬСЯ»**

Марія Олександрівна Остапченко

Науковий керівник – Тетяна Михайлівна Конєва,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

Статтю присвячено компаративному дослідженню західноєвропейської й української «драми абсурду». Виявлено теоретичні аспекти проблеми, спираючись на науковий доробок вітчизняних та зарубіжних літературознавців і критиків. Водночас розглянуто типологічну спорідненість драм І. Костецького «Близнята ще зустрінуться» та С. Бекетта «Чекаючи на Годо» на проблемно-тематичному, образному й жанрово-стильовому рівнях художньої організації тексту.

Ключові слова: «драма абсурду», тема, проблема, персонаж, жанр, стиль, І. Костецький, С. Бекетт.

Естетика «театру абсурду» була тісно пов'язана з буттям людини, її переживаннями і стражданнями. Бурхливі події ХХ ст., складність політичних і культурних процесів, світові й економічні кризи, колоніальні війни, виникнення фашизму та комунізму посилювало психологічну напругу та нестабільність у суспільстві. Мистецтво не залишилось осторонь.

У цьому контексті питання сенсу людського буття набуло особливого значення. Стало неможливо зрозуміти реальність життя лише за допомогою філософських і раціональних концепцій.

Нагромадження нових ідеологій, що нав'язливо диктувало певний спосіб життя для людини, стало підґрунтям для утворення нового мистецького руху, що характеризувався прагненням осмислити значення і сенс свого існування. У таких складних умовах мистецтво розвивалося під колосальним тиском, убираючи в себе всю красу й трагізм епохи.

Мета статті – дослідити особливості зображення трагізму й сенсу людського існування у драмах С. Бекетта «Чекаючи на Годо» і І. Костецького «Близнята ще зустрінуться». Для цього потрібно виконати низку таких завдань: звернутися до наявних праць із теорії жанру «театру абсурду», а також праць критиків за кожною з драм,

визначити дефініцію та основні риси цього жанру і зрештою з'ясувати, які риси трагізму наявні у текстах.

Стан утрати сенсу існування і відрази самої себе критики екзистенціоналісти назвали метафізичним абсурдом [6, с. 29].

Поняття «абсурд» походить від (лат. *absurdus* – безглуздий, від *absurdum* – вихідний від глухого) – термін інтелектуальної традиції, що позначає безглуздість феномена або явища. Феномен абсурду набув поширення в першій половині ХХ ст. Течія характеризувалася змогою митцям знайти спосіб для опису існування людини в суспільстві післявоєнного світу. Термін «театр абсурду» увійшов у літературний обіг після появи монографії 1961 р. відомого англійського літературознавця Мартіна Ессліна, де він за кількома типоформуєчими ознаками поєднав драматургів різних генерацій. У ній критик прагнув знайти місце новій течії драматургії в уже створеній системі літературних координат [6, с. 9].

Типовими ознаками абсурдистської драматургії, яку ще назвали антидрамою, є руйнування сюжету та композиції; екзистенціональність персонажів; відсутність часу та місця подій; словесний нонсенс та абсурдні сюжетні ситуації; світове буття втрачає адресну спрямованість, герої відчують стан тривоги щодо буття; наявність трагізму (людина – трагічна істота, її призначення – страждати і, попри це, продовжувати жити, через що страждання часто пов'язують зі стійкістю); комізму – іронія, гумор, жарт, гротеск тощо [5, с. 8].

Як зазначав Альбер Камю, абсурд – це “метафізичний стан людини у світі”, він народжується із бажання “бути щасливим і збагнути розумність життя” з “безмовною нерозумністю світу”. Камю зацентрував увагу на тому, що людина відчуває себе “чужою” у світі, вона є вигнанцем всесвіту: “...розлад між людиною й життям, що її оточує, між актором і декораціями й дає, власне, почуття абсурду” [3].

«Театр абсурду висловлює страх і відчай, що виникають з усвідомлення того, що людина оточена непроникною темрявою і ніколи не зможе зрозуміти свою справжню природу і цілі, і ніхто не запропонує їй готових рецептів» [2].

Витоки драми абсурду слід шукати ще в античному театрі пантоміми, сюрреалізму й у творчості письменників епохи Відродження. Однак провідними представниками-абсурдистами прийнято вважати румуна Е. Йонеско й ірландця С. Бекетта [6, с. 22]. Ігор Костецький же увійшов до історії української драматургії як невтомний експериментатор, що намагався підняти українську п'єсу до нового якісного мистецького рівня.

Справжнім тріумфом творчості Семюела Бекетта стала п'єса «Чекаючи на Годо» видана в 1952 році. Трагічний сюжет, де майже нічого не відбувається усупереч очікуванням, став історичним успіхом післявоєнної доби. Незважаючи на знехтування 42 театрами через її

несценічність п'єса набула великої популярності і була сценічно втілена в провідних театрах багатьох країн світу.

«Чекаючи на Годо» – статична п'єса, події в якій відбуваються ніби по колу, обидві дії майже нічим не відрізняються, а задля посилення трагізму й задушливої атмосфери автор додає елементи музичної комедії. Основні герої Володимир і Естрагон немов загрузли в одному місці й часі, чекаючи на якогось Годо, зустріч із яким, на їхнє переконання, привнесе в їхнє безглузде життя певне значення і позбавить загроз буття.

Драма стає рапортом, утвердженням того, що відбувається, коли герої врешті нормалізуються в одній точці простору, як світ стиснеться до розмірів цієї, довільно взятої точки, щоб герої існували ніби поза часом.

У суперечках Володимира (Діді) та Естрагона (Гого) виявляються індивідуальні риси: перший більш практично ставиться до речей, інший – мрійник, поет; Діді пам'ятає всі деталі, Гого надто швидко все забуває; Естрагон любить розповідати про веселі історії, чим постійно виводить знайомого з себе; із хлопчиком майже постійно розмовляє Володимир; Естрагона мучать нічні кошмари, а Діді заспокоює його і співає колискові. Ці відмінності в темпераментах героїв нерідко стають причиною для сварок, коли вони вирішують розійтися в різні сторони світу, але вони гармонійно доповнюють один одного, приречені ніколи не розлучатись.

У п'єсі завжди фігурує відчуття невизначеності, її припливи і відпливи: від надії, що вони все ж таки знайдуть і дочекаються Годо, до розчарування і трагічності існування. У цьому й виявляється сутність драми.

Через призму поетики абсурдного театру Бекетт осмислює сенс людського буття. Герої – безхатки, кожен їхній день проходить однако, вони не мають мрій і мети в житті. Скрутне становище стає причиною думок про самогубство, але «театр абсурду» розкриває персонажів, які не здатні до дій, тому і тут герої шукають шляхи для самогубства, але так нічого і не роблять.

Очікування на Годо стає змістом життя для персонажів. Для основних героїв він стає «Богом» (його ім'я суголосне з англійським «God»), а Діді і Гого – як людство, що чекає на прихід свого Бога, сприймаючи як належне те, що він не приходить ні першого, ні другого дня, адже вони готові чекати й надалі.

Основною метою «Чекаючи на Годо» є приреченість людини на страждання та неосяжність мети власного існування. Згадують тут також і Лакі з Поццо, де Лакі – раб свого господаря, а Поццо – тиранічна влада. Поццо карає свого підопічного, б'є батоном, автор вважає такий порядок речей катастрофічним. Недарма в другій дії автор показує Поццо, який стає сліпим і вже не може вести свого Лакі в правильному напрямку.

Цікавим є і те, що Лакі можна вважати найщасливішим персонажем в п'єсі, адже йому не треба думати, що робити зі своїм життям, він не має цього тягара вибору – за нього все вирішить Поццо.

Ігор Костецький ввійшов в історію української літератури, модернізувавши українську писемність, увів європейські фрагменти й осучаснив її жанри. Дослідниця і літературознавиця Соломія Павличко в своїй роботі не лише висловила думку про спорідненість драми Костецького з «театром абсурду», а й визначила паралелі між поетикою п'єс українського драматурга і Самюеля Бекетта. Хоча бекеттівські п'єси написані на кілька років пізніше, Костецький ніби наближав свою драматургію до поетики абсурду С. Бекетта [7, с. 134].

П'єсу «Близнята ще зустрінуться» написано 1947 року. У ній ідеться про новорічну ніч і бал під час окупації міста. Події всієї п'єси відбуваються в одному приміщенні. Основні герої, вони ж брати-близнюки, яких розділили після народження, являють собою дві протилежності, дві тогочасні ідеології – убивство заради ідеї й неприпустимість такого злочину.

Парадоксальним є радість людей від балу під час окупації власного міста. Припустимо, що радість від балу – природня емоція для людей, але все ж вона є відносною. Маска відіграє у драмі вагому роль і є символом гри. Справжніх емоцій за цими масками не видно, персонажі-«актори» розігрують радість, незважаючи на військовий стан, роблячи радісний стан фікцією.

Два брата по чергово грають один одного, маючи в голові свою ідеологію, Тереса щоразу схиляється до кожної наступної ідеї, адже залежить від тієї маски-обличчя свого коханого. Вона кохає його обличчя, а не людину. Дівчина уособлює собою тип спустошеної розбитої особистості: не маючи власних переконань, радо погоджується зі швидко змінною, протилежною думкою свого Святослава. Автор за допомогою парадоксу показує, як Тереса, занурена в кохання, перетворюється в маріонетку в руках Святославів. Зрозумівши це, вона вибачається перед коханим за свою відданість, але не відчуває того дисбалансу між природою та власним життям, чого не скажеш про Святослава. «Тереса: Але чому Святослав нещасний?» [4, с. 125].

Отже, «театр абсурду» – це явище модерної літератури, яке виникло на основі модернізму під впливом основ екзистенціалізму. На змістовому рівні в драмах абсурду письменники розкривають глобальні проблеми сенсу буття й нівелювання індивіда. Дійові особи в п'єсах схожі на маріонеток. Образи-схеми панують на сцені. Герої зазвичай позбавлені індивідуальності.

Буття людини розглядають як позбавлене сенсу і не підпорядковане жодним закономірностям. Постійне існування в порожнечі, відчуття якого веде до божевілля. Зрештою це відчуття передається і реципієнту, він відчуває себе ніби повноцінним учасником дії, грає і живе на сцені.

Література:

1. Бекет С. В очікуванні Годо : п'єси / пер. з франц. К. : Класика, 2010. 284 с.
2. Esslin M. The Theatre of the Absurd. Vintage; 3rd edition, 2001. 480 p. ISBN 978-1400075232.
3. Камю А. Вибрані твори у трьох томах. Харків : Фоліо, 1996–1997. Т. 3. ...Творчість і свобода / пер. О. Жупанського. 624 с.
4. Близнята ще зустрінуться : антологія драматургії української діаспори / упоряд., вст. ст. Л. Залеської-Онишкевич. Київ ; Львів : Час, 1997. 640 с.
5. Миропольська Є. В. "Філософія абсурду" і театральна естетика ХХ століття : автореф. дис. ... к. філос. н. : 09.00.08 / Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. К., 2006. 20 с.
6. Муқан В. С. Поетика абсурду в українській драматургії першої половини ХХ століття (на матеріалі творів Миколи Куліша та Ігоря Костецького) : автореф. дис. ... к. філол. н. : 10.01.01 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2015. 19 с.
7. Павличко С. Ігор Костецький та Езра Паунд. *Сучасність*. 1992. № 11. С. 135-143.

Ostapchenko Mariia. The presentation of tragedy of human being in dramas "En attendant Godot" by Samuel Barclay Beckett and "The twins will meet again" by Ihor Kostetskyi

The article is devoted to a comparative study of Western European and Ukrainian "drama of the absurd". The theoretical aspects of the problem are revealed, relying on the scientific work of domestic and foreign literary experts and critics. At the same time, the typological kinship of Ihor Kostetskyi's dramas "The Twins Will Meet" and S. Beckett's "Waiting for Godot" is considered at the problem-thematic, figurative and genre-stylistic levels of the artistic organization of the text.

Key words: "drama of the absurd", theme, problem, character, genre, style, Ihor Kostetskyi, S. Beckett.

Scientific supervisor – Tetiana Konieva, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 821.09(55)(092):101.1

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ ОМАРА ХАЙЯМА

Альона Володимирівна Павленко

*Науковий керівник – Олексій Петрович Орлов,
к. філол. н., асистент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка*

У статті розглянуто філософію Омара Хайяма, її відображення у творчому доробку поета. Проаналізовано особливості лірики митця, зокрема канони його письма. Зазначено художню своєрідність рубаї як жанру східної лірики.

Ключові слова: Омар Хайям, лірика, рубаї, аристотелізм, геоцентризм, неоплатонізм.

Постановка проблеми. Гіас ад-Дін Абу-ль-Фатг Омар ібн Ібрагім аль-Хайям ан-Нішапур – справжнє ім'я геніального поета, філософа, видатного математика та любителя науки. Омара Хайяма знають насамперед як засновника жанру середньовічної східної поезії – рубаї. Крім ліричних творів, митець створив нову філософію, адаптувавши античну метафізику до мусульманства. Науковці пов'язують філософію Омара Хайяма з поезією митця, насиченою тугою, роздумами про життя та смерть, про місце людини на землі, про Бога та віру.

Мета статті – дослідити філософські погляди Омара Хайяма, втілені в особливий вид поезії – рубаї.

Виклад основного матеріалу. Дослідники творчості О. Хайяма, зокрема В. Переяслов, знаходять зв'язки філософських переконань поета зі вченнями: аристотелізмом, теоцентризмом та неоплатонізмом, які були адаптовані під мусульманство [2, с. 223]. Аристотелізм – це філософська доктрина Аристотеля, система мислення, яка наслідує принципи і вчення філософа-матеріаліста стосовно особистої та суспільної етики, політики і тлумачення властивих людині благ [3]. Теоцентризм – філософська концепція, в основі якої лежить розуміння Бога як абсолютного, досконалого, найвищого буття, джерела всього життя й будь-якого блага. При цьому основою моральності служить шанування Бога і служіння йому, а наслідування й уподібнення йому вважають вищою метою людського життя [3]. Неоплатонізм – один з основних напрямів античної філософії в пізньоелліністичну епоху, що став логічним поєднанням ідей платонізму, аристотелізму та неопіфагореїзму [3].

Філософія Омара Хайяма побудована на можливості пізнання людиною буття. Тобто особистість створена для того, щоб бути щасливою, а радість життя вона має черпати з природи. Тому варто цінувати кожен прожитий мить, удосконалювати і розвивати самого себе, боротись за власне щастя. Як наслідок, поет часто засуджував багатіїв та владу, які не дбали про бідних, співчував розумним та чесним, які не мали можливості прогнати себе чи власну сім'ю.

Новаторством Омара Хайяма є надання художньої досконалої форми чотиривіршу – рубаї. За літературознавчим словником *рубаї* – це «чотиривірш, як правило, філософського змісту за схемою римування: *a a a – a* (різновид монорими)» [1, с. 604]. Форма монологу дозволяла поету виражати найзаповітніші думки про життя, розгадки вічних питань, а також ділитись із читачем власними мріями та сподіваннями. Так, сміливий Омар Хайям відкривав власну душу усьому світу. Разом зі своїми сповідями митець звертається до суспільства із філософськими

закликами стосовно швидкоплинності життя, свободи думки та постійної чистоти душі. Рубаї пронизані вірою Омара Хайяма у закон буття, який полягає в постійному, вічному і неперервному русі. Він стосується будь-чого: світу, людини, її душі чи інтелекту.

Слід розуміти, якими світоглядними домінантами керувався поет у своїй творчості, оскільки сенс авторської позиції прихований у численних метафорах, порівняннях, натяках.

Образ вина, який часто згадується у чотиривіршах Омара Хайяма, уособлює можливість пізнати Бога, оскільки після його вживання людина стає наповнена духовною радістю. Шинок, у якому відпочиває поет, – це місце пізнання Бога. Саме там митець має змогу поговорити з Господом і пізнати справжні істини життя. Отже, образ вина за філософією поета – засіб відчутти радість духовного пізнання Бога. Іншими словами, вино – ліки для душі: *«Вино – рідкий рубін, а глек – глибока жила, Душа моя – напій в прозорій чарі тіла, А світлий келих той, що від вина сміється, – Сльоза, що кров хмільну у серці затаїла»* [4].

Філософська лірика митця досить різноманітна за тематикою, однак не настільки різна за ідеєю. У віршах Омара Хайяма оспівано свободу, любов, дружбу та засуджено святенництво, лицемірство. Лірика поета досить неоднозначна за настроєм: інколи вона оптимістична, деколи скорботна. Усе ж, незважаючи на різні емоційні забарвлення, рубаї філософа завжди сповнені філософського значення. Умовно «Рубаят» Омара Хайяма можна поділити на три типи відповідно до філософських ідей.

Перша з них – думка про духовно чисту людину, яка радіє з пізнання істини. Тільки такі особистості мають змогу догодити Богу і втілити його у своє життя. Будучи глибоко віруючою людиною, Омар Хайям часто звертається до Бога, виражаючи істинну віру. Підтвердження цьому можна знайти у таких рядках: *«Ти з глини сам зліпив мене, о Боже! // Ти ковдру тчеш мені і стелиш ложе. // Ніхто у голову мені, крім тебе, // Ані добра, ні зла вписати не може!»* [4]. Часто звертаючись до Бога, поет знаходив насолоду в єдності з ним та світом. Водночас митець вважав, що поява будь-чого на світ – задум Божий, тому варто коритися долі й насолоджуватися життям: *«Навіщо хмуриться і день у день журиться? // На цьому шляху тобі не трапиться криниця. // Не в наших-бо руках всі наші справи. Долі // Скорися загодя – так мудрому годиться»* [4]. Офіційну релігію Омар Хайям засуджував, як і духовенство, про що неодноразово висловлювався. Як наслідок, митець зазнавав нападів, нерідко його зраджували близькі та друзі.

Наступною ідеєю поезії Омара Хайяма є насолода життям, незалежно від настрою та духовних переживань. Митець вважає, що життя надто швидкоплинне, щоб витратити його на образи, лицемірство чи брехню: *«Ці трави, чашнику, що мерехтять у полі, // За тиждень схиляться і спорохніють долі. // Тож наливай вина, збирай квітки, бо швидко – // І не зоглядишся – як стануть луки голі»* [4]. Такий

заклик про свободу дій виглядає простим для сприймання, однак істина криється глибше. Омар Хайям закликає звільнитись від кайданів, які тримають думку людини лише в голові.

Третьою – останньою – провідною ідеєю лірики Омара Хайяма є думка про необхідність бути гуманістом незалежно від ситуації. Поет звеличує чесність, вірність, духовне багатство особистості. «Хіба у всесвіті найкращий твір – не ми? // В очах у розуму зіниця й зір – не ми? // Це коло всесвіту скидається на перстень, // А камінь, що горить ясніш од зір, – це ми» [4]. Митець уславлює людину як найкраще створіння Бога. Для Омара Хайяма людство – вільне, здатне до самовдосконалення. Особистість повинна бути чесною, вірною, життєрадісною, а також духовно чистою перед собою, рідними та Богом. У таких поезіях проявилась риса суфізму – возвеличення гуманізму. Омар Хайям вважає, що радісною людина може бути тільки тоді, коли радісні душа й тіло одночасно.

Висновки. Аналіз поезій Омара Хайяма довів важливість розуміння світоглядних принципів автора. Філософія Омара Хайяма побудована на можливості пізнання людиною буття. Поет був прихильником античного гуманізму та матеріалізму, але поєднав ці філософські теорії з ідеєю Бога. Форма монологу дозволила поету висловлювати власні думки, мрії та страждання. Омар Хайям відкрив власну душу усьому світу. Разом із своїми сповідями митець звертається до суспільства із філософічними закликами стосовно швидкоплинності життя, свободи думки та постійної чистоти душі.

Література:

1. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 752 с.
2. Переяслов В. О. Магістральні світоглядні лінії Омара Хайяма у творчій інтерпретації В. Мисика. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2016. Вип. X. С. 223–229.
3. Філософський енциклопедичний словник. URL: <http://slovopedia.org.ua/29/53392/5487.html>.
4. Хайям О. Рубаят / Переклад В. Мисика. URL: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/604/1/>

Pavlenko Alona. Philosophical views of Omar Khayyam

The philosophy of Omar Khayyam is considered from the point of view of reflection in the poet's creative work. The features of the artist's lyrics are analyzed as the canons of his writing. The artistic originality of rubai is analyzed as a genre of oriental lyrics.

Key words: Omar Khayyam, lyrics, rubai, Aristotelianism, geocentrism, Neoplatonism.

Scientific supervisor – **Oleksii Orlov**, PhD (Literature), Assistant Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 821.161.2-14

ОБРАЗ ПРОМЕТЕЯ У ЛІРИЦІ ЛІНИ КОСТЕНКО**Дар'я Геннадіївна Панченко**

Науковий керівник – Світлана Василівна Ленська,
д. філол. н., доцент, професор кафедри української літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті розглянуто місце та значення образу Прометея в ліриці Ліни Костенко, його семантичне та символічне наповнення, здійснено порівняльний аналіз образів давньогрецького титана з образом національного пророка Шевченка, вплив Кобзаря на світогляд письменниці та на її поезію.

Ключові слова: міфопоетика, міфотворчість, образ, Прометей, Ліна Костенко, Тарас Шевченко

Постановка проблеми. Ліна Костенко – відома представниця покоління «шістдесятників», одна з найвизначніших мисткинь в українській поезії. Серед літературознавців її творчість вивчали В. Брюховецький, Л. Тарнашинська, В. Саєнко, В. Панченко та інші, але образ Прометея у творчості письменниці досліджений недостатньо, цим і визначається актуальність статті.

Мета роботи – схарактеризувати образ Прометея у поезії Ліни Костенко.

Об'єктом дослідження є ліричні твори Ліни Костенко, що увійшли у поетичну збірку «Триста поезій» (2012).

Предметом наукової розвідки стало функціонування та змістове наповнення образу титана античної міфології у ліричних творах поетеси.

Творчість Ліни Костенко ввібрала в себе національні ідеали та духовне наповнення української культури. Лірика письменниці пройнята філософічністю, вирізняється інтелектуалізмом та медитативністю, насичена роздумами про справжні цінності.

Творча індивідуальність мисткині закорінена в українську та світову культуру. Ліна Костенко зверталася до різних джерел, в її віршах можемо знайти біблійні мотиви, давньогрецьку і слов'янську міфологію, персонажів класичної літератури та історичні персоналії. Творчість мисткині позначена високим інтелектуалізмом, довершеним стилем, в якому переплітаються ліричність та психологізм. Письменниця аналізує болючі питання історичних поразок, історичного шляху нашої країни, роль письменників та літератури в житті людей.

Помітне місце в художньому доробку Ліни Костенко посідають античні мотиви, використання яких є прикладом міфопоетики. Міфопоетикою сьогодні літературознавці та дослідники вважають явище запозичення певного міфічного сюжету чи образу та його переробка чи посилення на нього в авторському творі. Письменники використовують міфи у власній творчості з різних причин та для

досягнення різної мети, але в світовій літературі зазвичай використовують сталу класифікацію функцій міфу:

- 1) культурологічна, що полягає у виникненні в тексті символу, який надає твору загальнофілософського звучання;
- 2) гносеологічна, що пояснюється одвічним намаганням людства висловити розуміння світу;
- 3) соціально-регулювальна, яка розкривається у формуванні певного ставлення до навколишнього світу;
- 4) імагінативна пояснює орієнтацію людства на диво, оскільки література за допомогою натхнення наближає людину до прихованого сенсу буття, до пізнання Абсолюту» [1, с. 22].

Письменники усіх часів та епох зверталися до міфів із різних причин, у авторських творах міф міг використовуватися для боротьби з бездуховністю, пошуку та спрямування до національного світосприймання, його культурного багатства та навіть виправдання героя, що часто зображується як сучасна людина без духовних переконань та цінностей, шляхом уведення міфологічного контексту в її життя.

Аналізуючи творчість Ліни Костенко, В. Саєнко зазначила, що «...домінантою є міфопоетична лінія, прокреслена в її поезії, що зумовлено не лише трансісторичністю міфу і легенди, їхньою здатністю до репродукції, розчинення й оживлення в нових художніх структурах, а й тим, що сама природа індивідуальної творчості Ліни Костенко до цього спонукає й цим постійно живиться. З такої риси випливає вміння поетеси не тільки скористатися зі світових універсалій, але й, додавши до спільної скарбниці культури власні надбання, збагатити її» [3, с. 87].

Одним з античних образів, до яких у своїх творах зверталася поетеса, є Прометей. Відомий нам із давньогрецької міфології титан, що створив людей із землі (у деяких міфах – із глини), захищав їх від свавілля богів і подарував вогонь. Образ Прометея відомий нам із героїчних міфів, із яких ми дізнаємося про життя та діяння героїв, їхній вплив на життя людей. Явище використання образу Прометея в літературі отримало назву «Прометеїзм» і бере свій початок з античної літератури («Прометей закутий» Есхіла). Явище поширилося у європейській та світовій літературі і досі не втрачає своєї актуальності.

В українській літературі до образу Прометея зверталися Т. Шевченко у поемі «Кавказ», Леся Українка, яку називають «дочкою Прометея», згадувала образ титана у вірші «Fiat pox!», І. Франко вважав поетів носіями прометеїзму, що в своїй поезії відкривали «правдиві іскри Прометея» та багато інших митців. Один із віршів, у якому Ліна Костенко звернулася до образу титана – «Вітри гули віолончелю...». Лірична героїня знаходилася біля скелі, до якої, згідно з міфом, був прикутий Прометей. Під впливом цього місця, «країни древньої Колхіди» [2, с. 111], героїня починає вірити в правдивість історії титана: «А я ж вважала, що це – міфи. А я ж вважала це – давно!» [2, с. 111].

Перебуваючи під впливом місця, що береже в собі відбитки античності, лірична героїня наважується заговорити з Прометеєм:

*О Прометею! Варто?! – Варто! –
так він сказав мені з-за хмар [2, с. 111].*

Достеменно невідомо, що саме було вкладено в питання ліричної героїні, але, аналізуючи біографію поетеси в контексті міфу Прометея, можна припустити, що питання «Варто?» уособлює сумнів щодо боротьби, значення митця в суспільстві. У літературному процесі ім'я Ліни Костенко пов'язане з непохитністю та принциповістю, боротьбою проти несправедливості та вірності своїм переконанням. Образ Прометея в літературі символізує стійкість, справедливість, боротьбу і перемогу і є дуже близьким до переконань письменниці.

У вірші «Над Везувієм сніг...» поетеса згадує Прометея, утворюючи складне означення для характеристики людства. У вірші описано природну катастрофу, спричинену діями людини. Величний дарунок титана не зміг запобігти тотальному знищенню планети, а в руках обранців Прометея навіть зашкодив:

*Облети, моя птахо, те царство вугляне,
що вжило неналежно Прометеїв вогонь [2, с. 365].*

У рядках вірша простежуємо розчарування і песимізм, оскільки люди знищили усе прекрасне навколо себе:

*...що Земля вже пустельна, і ріки вже хворі,
І немає ж куди повернутись душі [2, с. 365].*

Щоби підкреслити усю масштабність трагедії, авторка наголошує на прихильності Прометея, що ризикнув своїм життям заради людства, і так акцентує увагу на провіні божественних обранців. За жанрами обидва вірші можна вважати медитацією, оскільки в обох творах авторка веде глибокі філософські роздуми на різні теми: значення митця в суспільстві й діяльність людини та її вплив на довкілля. На відміну від вірша «Вітри гули віолончеллю...», де образ Прометея використовується як символ для поглиблення філософських роздумів письменниці, то у вірші «Над Везувієм сніг» ідеєю твору є засудження діяльності людини, і образ Прометея, опосередковано зазначений у вірші, має підкреслити саме позицію авторки.

У характеристиці використання міфологем у творчості Ліни Костенко слушним є твердження В. Саєнко. У монографії «Поезія Ліни Костенко: традиція, контекст, художня своєрідність» схарактеризувала неоміфологізм Ліни Костенко як такий, що «...виробив свою новаторську поетику, ознаками якої є активне включення семантики міфологеми, історично спресованого культурного досвіду в сучасний художній потік і форми сучасного естетичного мислення. Унаслідок цього постає взаємодія не лише різних часопросторових і проблемних полюсів, а й складне співвідношення різних точок зору на художній об'єкт і контрастних ліній розповіді, що зумовлює колажну структуру тексту,

яка, врешті, обертається універсальною моделлю життя людського духу» [3, с. 92].

До образу Прометея звертався і Шевченко – вірець Ліни Костенко. У деяких своїх віршах («Кобзарю...», «Кобзар співав в пустелі Косаралу...», «Повернення Шевченка», «Княжа гора») поетеса згадує Кобзаря, звеличує його образ, вшановує його внесок в духовний простір українців. Варто зазначити, що і до Прометея, і до Т. Шевченка Ліна Костенко у своїх віршах зверталася зі схожими питаннями. В обох героїв вона запитувала про долю письменника та його роль в суспільстві. І хоча обидва ліричні герої жили в різних світах, їхні думки з цього приводу виявились схожими – на питання

*А як же ми, співці краси земної?
Чи голоси у нас не заслабі?... [2, с. 112],*

«гранітний, суворий Тарас» відповів:
*...Бо пам'ятайте, що на цій планеті,
відколи сотворив її пан Бог,
ще не було епохи для поетів,
але були поети для епох! [2, с. 112].*

Отже, лірика Ліни Костенко є площиною майстерного поєднання думок та переконань авторки, що поєднуються з посиланнями та переосмисленням відомих міфічних канонів. Міфотворчість є цілком усвідомленою поетесою і вказує на міф прямо чи опосередковано. Використання міфічного образу Прометея має культурологічну функцію, оскільки надає віршам філософічності, глибинності. Крім того, у віршах Л. Костенко прослідковується зіставлення образів титана Прометея та національного пророка Т. Шевченка. Обидва образи вважає поетеса символами міцності духу, незламності та нескореності. Звертаючись до образів Шевченка й Прометея, поетеса за допомогою діалогу вдається до глибоких філософських роздумів.

Література:

1. Зуєнко М. Проблеми міфопоетичного аналізу ліричного твору. *Філологічні науки*. 2012. № 10. С. 21–25.
2. Костенко Л. Триста поезій. Вибрані вірші. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2020, вид. 19. 416 с.
3. Саєнко В. П. Поезія Ліни Костенко: традиція, контекст, художня своєрідність : монографія. Київ : Смолоскип, 2020. 640 с.

Panchenko Daria. The image of Prometheus in the lyrics of Lina Kostenko

The article presents an examination of the place and meaning of the image of Prometheus in Lina Kostenko's lyrics, its semantic and symbolic content, a comparative analysis of the images of the ancient Greek titan with the image of the national prophet Taras Shevchenko, the influence of Kobzar on the worldview of the writer and her poetry.

Key words: *mythopoetics, myth-making, image, Prometheus, Lina Kostenko, Taras Shevchenko.*

Scientific supervisor – Svitlana Lenska, DSc (Literature), Full Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of Ukrainian Literature

УДК 821.111(73)-31

**НОВАТОРСТВО ЕРНЕСТА ГЕМІНГВЕЯ В ЖАНРІ РОМАНУ
«ПРОЩАВАЙ, ЗБРОЄ»**

Валерія Анатоліївна Пархоменко

*Науковий керівник – Ольга Миколаївна Ніколенко,
д. філол. н., професор, завідувач кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка*

У статті розглянуто специфіку творення образів основних персонажів у творі «Прощавай, зброє!» Е. Гемінгвея.

Ключові слова: «утрачене покоління», підтекст, досвід, мовні засоби

Розгляд творчості Е. Гемінгвея дуже складний, оскільки він передбачає перенесення іншокультурних маркерів, перенесення одного суспільства в інше, із комплексом емоцій, асоціацій та ідей, обмін соціальним досвідом героїв художнього твору з читачами в іншій культурі або суспільстві. Ілюстративні концепції історичної епохи, що визначають специфіку конкретного суспільства і особливості його матеріальної культури, виражаються в творах мистецтва за допомогою культурно маркованих знаків. В образах героїв його романів Е. Гемінгвей зосередився на втіленні суті світогляду людей «втраченого покоління» – тих, хто прямо зі школи потрапив в окопи Першої світової війни. **Метою** дослідження є аналіз ідейно-естетичних параметрів творчості Ернеста Гемінгвея, які дозволяють виявити особливості літератури «втраченого покоління» [1, с. 132].

Роман «Прощавай, зброє!» торкнувся одразу кількох основних проблем, що хвилювали європейське суспільство в першій третині ХХ ст. Основною темою твору і двигуном сюжетної дії стала Перша світова війна. Розгортається на її тлі любовна історія між лейтенантом санітарного загону Фредеріком Генрі і медсестрою Кетрін Барклі – друга велика тема роману. Непривабливі військові будні і щирі людські почуття забезпечили авторові вихід на класичну художню проблематику – усвідомлення людиною свого місця в світі і визначення важливих буттєвих констант «війни» і «світу», «життя» і «смерті», «віри» і «невіри» [2, с. 246-248].

Мета дослідження: визначити і проаналізувати новаторство Ернеста Гемінгвея у жанрі роману "Прощавай, зброє".

Предметом дослідження є проблематика і стильові особливості роману Е. Гемінгвея «Прощавай, зброє!»

Об'єктом дослідження є роман Е. Гемінгвея «Прощавай, зброє!»

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- визначити особливості творчості Е. Гемінгвея в контексті літератури «втраченого покоління»;

- визначити теми любові, релігії і війни в романі Е. Гемінгвея «Прощавай, зброє!»;

- розглянути підтекст як художній засіб у творчості Е. Гемінгвея;

- проаналізувати пейзаж у романі Е. Гемінгвея «Прощавай, зброє!»;

- дослідити способи мовного втілення системи образів у творах Е. Гемінгвея.

У процесі роботи застосовували такі методи науково-педагогічних досліджень: теоретичні: аналіз і синтез наукової літератури, систематизація та узагальнення теоретичного матеріалу; вивчення досвіду з проблеми; уточнення основних понять досліджуваної проблеми; емпіричні – збір фактичного матеріалу; опрацювання результатів дослідження: порівняльний, якісний аналіз.

У першому розділі роботи розглянуто проблематику роману Е. Гемінгвея «Прощавай, зброє!» Зокрема проведено аналіз творчості автора в контексті літератури «втраченого покоління», виділено зв'язок любові і війни. У другому розділі виділено та проаналізовано стильові особливості творів Е. Гемінгвея: підтекст як художній засіб у творчості Е. Гемінгвея: поняття, «теорія айсберга»; проаналізовано пейзаж та способи мовного втілення системи образів у творах Е. Гемінгвея.

Е. Гемінгвей народився на рубежі двох століть – у 1899 році і прожив життя своєї епохи. Одним із трагічних творінь протилежної, проблематичної історії минулого століття є світові та громадянські війни. Він був активним учасником більшості історичних подій світового масштабу, і він не залишався байдужим спостерігачем кривавих військових зіткнень, але ефективно діяв на боці правди і гуманізму. Участь у війні і військовий досвід багато в чому визначили весь світогляд Е. Гемінгвея, весь характер його творчості [3, с. 127-131].

У своїх ранніх роботах 1920-х років Е. Гемінгвей виступав як представник «втраченого покоління» – того покоління молодих людей в Америці і Європі, чиє життя було серйозно скалічене імперіалістичною війною. Війна – іноземна війна за інтереси інших людей – відібрала в них здоров'я, позбавила їх душевної рівноваги і збила їх зі звичного життєвого шляху. Замість старих ідеалів у них були травми й кошмари. Це також привело Гемінгвея в русло антивоєнної теми і гуманізму [4, с. 27-28].

Так, як пише про війну Гемінгвей, не пише ніхто. Стислими, мов обрубаними, фразами письменник передає основні події, дії, вчинки, почуття і думки героїв. Війна Гемінгвея проста і безжальна, як і його

критика цього безглузлого процесу. У ній є місце подвигу, але дурниці в ній, мабуть, ще більше. Більшість героїв роману «Прощай, зброє!» ненавидять війну. Вони б і раді з нею завершити, але не можуть. Тих, хто йде з поля бою, чекає або розстріл, або сімейна ганьба. Італійський уряд вчиняє хитро: сім'я зганьбленого солдата позбавлена виборчих прав, суспільної поваги і державного захисту. Будь-хто може прийти до неї в будинок і зробити з її членами все, що захоче. Ніхто з бійців не бажає такої страшної долі для своїх рідних, тому й воює, мовчки сподіваючись на загострення хронічних хвороб, отримання невеликих поранень або кінець війни.

Основний герой – офіцер за посадою і розумна людина за натурою – розуміє і тих, і тих. Чому він, американець, опиняється в гущі європейської війни, здається, не знає навіть він сам. Живучи в Італії, він вирішує, що краще йому стати на сторону людей, до яких він звик, ніж повертатися на батьківщину і займатися незначними справами в підготовчому військовому таборі. На реальному фронті він має справжню активність і відчуває себе більш живим. Тут у нього друзі, дівчата, робота. Але все змінюється, коли в життя Генрі входить Кетрін. Як тільки у героя з'являється те, заради чого варто жити по-справжньому, він без докорів сумління залишає поле бою, щоби займатися єдиним, що його цікавить – їсти, пити, спати з коханою жінкою [5, с. 79-82].

Художня проблематика роману, пов'язана з любовною темою, позбавлена особливої конфліктності. Ніхто і ніщо не заважає Генрі і Кетрін насолоджуватися товариством один одного. Єдине, що незмінно ставить героїв у глухий кут – це життя і його природні обставини, які вони все ж легко долають. Почуття Кетрін до Генрі носить жертвний характер. Дівчині від чоловіка потрібна тільки любов і вірність – усе інше її не цікавить [1, с. 132].

Роздуми героя в досліджуваному романі тісно переплітаються з його світоглядом і виступають як узагальнене уявлення авторської точки зору. Пейзажний опис в аналізованому романі служить фоном для сюжетних подій. Дієслова в описах роману вжито загалом у формі минулого часу, указуючи на стан зображуваних об'єктів в момент спостереження за ними [2, с. 246-248].

Серед різних типів використовуваних портретних описів індивідуальні описи численніші, ніж групові; стислі портретні описи переважають над розгорнутими; закритих портретних описів більше, ніж відкритих; кількість статичних портретних описів дорівнює кількості динамічних [4, с. 27-28].

10 найпоширеніших елементів портретних описів містять зображення статичних характеристик (риси обличчя), зображення особливостей одягу, статури, рис характеру, зросту, віку, волосся. Автор роману використовує статичні й динамічні типи ландшафтів. Найбільшу кількість пейзажних описів аналізованого роману становлять статичні

зображення природи. Серед найактивніше вживаних елементів опису статичних ландшафтів у романі натрапляємо на елементи рельєфу і матеріальні об'єкти; динамічні ландшафти – елементи рельєфу і природні явища. Найхарактернішою функцією в статичних і динамічних описах ландшафтів досліджуваного автора є ілюстративна функція. Відповідно до обсягу опису охоплюють одне речення, частину абзацу, весь абзац і весь розділ [3, с. 27-28].

Найбільший обсяг авторської мови в романі займає розповідь, яка йде від першої особи і переривається описом пейзажу, описом інтер'єру, міського пейзажу, описом портрета і психологічного стану людини. Стилiстичні ресурси аналізованого роману належать до різних мовних рівнів: стилістичної фонетики, стилістичного синтаксису і стилістичної семасіології [5, с. 79-82].

Література:

1. Денисова Т. Н. Ернест Хемінгуей: Життя і творчість. Київ : Дніпро, 1972. 164 с.
2. Деякі факти з біографії Ернеста Хемінгуея. *Український календар*. Варшава, 1969. С. 246-248.
3. Довганчина Р. Г. Лексико-граматичні засоби утворення підтексту в оповіданнях Хемінгуея як перекладацька проблема. *Мовні і концептуальні картини світу* : зб. наук. праць / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т філології, Б-ка ін-ту філології. Київ, 2005. Вип. 18, кн. 1. С. 127-131.
4. Кудря Т. В. Проблема періодизації творчого спадку Ернеста Хемінгуея. Збірник наукових праць студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2014. Вип. 8. С. 27-28
5. Литвин О. Реаліми та екзотизми у романі Е. Хемінгуея «По кому б'є дзвін» та проблема їх передачі в українському перекладі. *Вісник студентського наукового товариства Горлівського державного педагогічного інституту іноземних мов* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. «Мовна особистість у лінгвістичному та лінгводидактичному аспектах» (Горлівка, 23-24 листопада 2010 р.). Горлівка : Вид-во ГДПІЯ, 2010. Вип. 25. С. 79-82.
6. Ernest Hemingway. A Farewell to Arms. URL: <https://www.everand.com/book/224306867/A-Farewell-to-Arms-The-Hemingway-Library-Edition>

Parkhomenko Valeriia. Ernest Hemingway's innovation in the "A Farewell to Arms!" novel genre

The article presents an examination of the specifics of the dominant images' creation in the novel "A Farewell to Arms!" by E. Hemingway.

Key words: "lost generation", subtext, experience, lingual means.

Scientific supervisor – Olha Nikolenko, DSc (Literature), Full Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 811.112.2'24-053.5

ВИКОРИСТАННЯ АРГУМЕНТАТИВНИХ КЛІШЕ В НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Анна Анатоліївна Пасека

Науковий керівник – Оксана Борисівна Кирильчук,
к. пед. н., доцент, доцент кафедри романо-германської філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті розглянуто синергетичний підхід до формування комунікативної компетентності учнів ЗЗСО, зокрема утворення аргументативних кліше.

Ключові слова: комунікативна компетентність, мовне кліше, ЗЗСО.

Принципи виховання сучасної школи будуються на багатьох науково-педагогічних напрямках. На часі особливо гостро стоїть проблема формування нового світогляду учнів, адаптованого під багатофакторне сприймання світу та нелінійне мислення, через призму основ самоорганізації внутрішніх і зовнішніх систем.

Одним із психолого-педагогічних аспектів, що комбінує сукупності взаємодії цих засобів, є синергетика. Синергетика виховання – нова освітня парадигма, для якої особливо гострою є практична проблема мислячої людини та її розвиток як особистості у рамках усіх суспільних норм свідомості [1]. Саме ця площина зосереджує увагу на динамічних явищах еволюційного розвитку, що здійснює орієнтацію на мотивацію навчально-виховних процесів, створення проблемних ситуацій вибору, хаотичність творчого потенціалу, осмислення і трансформацію дійсності як всебічно розвинутої особистості. З цих поглядів впливає основна концепція синергетичного підходу, термін у своїх працях Вознюк О. А. тлумачить як методіку нового типу викладання з ідеями сталості, розпаду та самоорганізації нелінійної природи у сучасному світі ситуацій, подій, явищ, що ведуть за собою творчий, нетрадиційний, випадковий та дезорганізований підхід викладача до учнів [2].

Виховання старшокласників має відбуватися не через чіткі призми готових тверджень, а через глобальне сприймання та усвідомлення педагогом цілісної системи синергетичної моделі світу, що ілюструє різноманітність у єдності і єдність у різноманітності, усвідомлює поліваріантність шляхів та ієрархічну взаємодію систем

живої і неживої природи, життя і творчості, суспільства і культури, які підпорядковані єдиним вселенським законам [3].

Глобальність цього аспекту вимагає від педагога чіткої аргументативності у вигляді інтелектуально-комунікативних вмій, спрямованих на пояснення, доведення та переконання реципієнта способом діалогічних форм (бесіди – обговорення – дискусії – диспуту – дебатів – полеміки), що і є чітким терміном самої аргументації як комплексної дисципліни, яка сформована на перетині низки наук (соціологія, логіка, юриспруденція, психологія, лінгвістика, філософія) [4]. З цієї теорії Нерян С. О. трактує практичне твердження аргументативного підходу як форму суджень, побудованих на когнітивно-психологічній комунікації, де конструює послідовність усних або письмових висловлень у певній ситуації, під час розгортання якої мовці почергово продукують свої думки з метою досягнення комунікативно-прагматичної мети – переконати співбесідника у достеменності певного твердження та змусити його прийняти конкретну думку [5].

У виховному процесі аргумент – є більше приводом до виваженого обговорення та дискусій з урахуванням різних можливих точок зору, що сприяє побудові суб'єкт-суб'єктних відносин між учителем та учнями, аніж чітким переконанням без будь-яких відхилень. Педагог має усвідомлювати, що саме така форма викладання буде доречною у роботі з старшокласниками, через їх вже свідомі погляди, які не завжди можуть збігатися з наведеними ним твердженнями. Однак Полонська Т. К. у своїй праці переконана, що учні від 17-ти років є продуктом впливу сучасної старшої школи [6], тож учитель має розуміти відповідальність своєї авторитетності перед складним формуючим характером учня з індивідуальними особливостями дозріваючого індивіда з урахуванням певних труднощів при викладанні іноземної мови. Іноземна мова – освітній предмет, що передбачає навчання комплексу різних видів мовленнєвої діяльності, які охоплюють особистісно-індивідуальний та суб'єктивно-діяльнісний фактор учня відповідною мовою, яку він вивчає [6].

Отже, усе з перерахованого вище має стати важливим аспектом єдиного дискурсу, що веде за собою поняття аргументованого усного чи письмового обговорення будь-якої теми з метою збереження думки, «мовлення, що розраховане на визнання значущості сказаного», в якому предметом диспуту є самі засоби аргументації [7].

Література:

1. Вознюк О. В. Педагогічна синернетика: генеза, теорія і практика. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 5-8.
2. Вознюк О. В. Особливості педагогічної синергетики. *Історія. Філософія. Релігієзнавство* : науковий журнал. 2009. № 2. С. 5-9.
3. Цюняк О. П. Синергетичний підхід як методологічна основа дослідження системи професійної підготовки майбутніх магістрів

початкової освіти до інноваційної діяльності. *Теорія і методика професійної освіти*. 2020. С. 123-126.

4. Прокопенко Л. І. Формування аргументативного мовлення студентів-гуманітаріїв у сфері дискусійного спілкування українською як іноземною. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2009. Вип. 20. С. 536-540.
5. Нерян С. О. Аргументативний дискурс як вияв комунікативної взаємодії в соціальних мережах. *Science and Education a New Dimension. Philology, VII(59), Issue 195, 2019.* С. 46-49. <https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-195VII59-11>
6. Полонська Т. К. Профільне навчання іноземної мови учнів старшої школи : метод. реком. К. : Педагогічна думка, 2014. 80 с.
7. Лісовий В. С. Дискурс. Енциклопедія Сучасної України / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. К. : Ін-т енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. URL: <https://esu.com.ua/article-24374>

Paseka Anna. The useage of argumentative cliches in the German discourse

The article reveals an examination of a synergistic approach to the formation of the communicative competence of pupils of the secondary education institutions, in particular, the formation of argumentative clichés.

Key words: *communicative competence, lingual cliché, secondary education institution.*

Scientific supervisor – Oksana Kyrylchuk, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of Romano-Germanic Philology

УДК 821.111(415)-2

ПРОБЛЕМАТИКА Й ПОЕТИКА ДРАМИ БЕРНАРДА ШОУ «ПІГМАЛІОН»

Єлизавета Володимирівна Пасічна

Науковий керівник – Ольга Миколаївна Ніколенко, д. філол. н., професор, завідувач кафедри світової літератури, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

У тезах розглянуто драматургію Бернарда Шоу як нового етапу в літературі ХХ століття. Виділено проблеми суспільства й мистецтва, а також питання розвитку англійської мови у н'єсі.

Ключові слова: *Б. Шоу, «нова драма», Г. Ібсен, поетика*

Постановка проблеми. Необхідність залучення досягнень найновіших міждисциплінарних методологічних стратегій до

інтерпретації проблеми поетикальних особливостей драматургічного спадку Бернарда Шоу в процесі становлення європейської літератури ХХ століття.

Мета – виявлення поетикальних домінант п'єси Б. Шоу «Пігмаліон» як зразка драми-дискусії

Об'єкт – п'єса Б. Шоу «Пігмаліон» як драма-дискусія.

Предмет наукової розвідки – поетикальні домінанти вказаної вище п'єси.

Виклад основного матеріалу. П'єса «Пігмаліон» є одним із найпопулярніших на сцені драматичних творів Джорджа Бернарда Шоу. Вона створена в 1912–1913 роках наприкінці першого періоду творчості Шоу, коли після кількох десятиліть літературної роботи, філософських пошуків сформувалися основи його естетики та філософська концепція людини та світу.

Основна тема п'єси – духовне пробудження й перетворення людини під впливом мистецтва. Твір має безліч ознак нової драми: актуальні проблеми соціальної дійсності й моралі, виражений соціально-критичний пафос, композиція відображає точний колорит місця й часу дії, містить настанову на життєподібність, тяжіє до відкритого фіналу. До зображально-виражальних засобів належать авторські ремарки, підтекст, символіка, паузи.

П'єса користувалася увагою глядачів, читачів, театральних критиків та літературознавців завдяки художній витонченості та відображенню глибоких і гострих питань. Проблематика п'єси досить широка й дозволяє інтерпретувати її зміст по-різному. Дотепна комедія Шоу не могла не привернути увагу прихильників соціологічного методу, чи залишити байдужими як послідовників аналітичної філософії та логічного позитивізму, так і шанувальників психології спілкування.

П'єса «Пігмаліон» є гарним посібником, у якому розглядається проблема детермінізму (учення про взаємозв'язок та взаємозумовленість процесів та явищ, що відбуваються, доктрина про всезагальну причинність). Навіть сам автор вважав її «видатною дидактичною п'єсою». Провідною проблемою, яку Б. Шоу майстерно вирішує в «Пігмаліоні», стало питання, «чи є людина змінною істотою» [2, с. 77].

Також у творі яскраво виражена проблема класичної англійської мови. Фонетичні особливості мови Елізи Дуліттл підтверджують її належність культурі міського діалектного просторіччя кокні. Варто зазначити, що ці особливості не обмежуються тільки фонетикою. У її мові присутні також характерні для кокні граматичні відхилення від літературної норми. Але наприкінці твору читач / глядач може впевнитися, що якщо настільки радикальна зміна людини можлива у відносно короткий час, то глядач має переконатися в тому, що тоді можлива будь-яка інша зміна людської сутності.

Виявляється у п'єсі й ібсенівська спадщина, ібсенівська поетика. Б. Шоу одним із перших звернув увагу на новаторство Г. Ібсена, що стало предметом для роздумів англійського критика і драматурга в статті «Квінтесенція ібсенізму» [1, с. 40]. Згодом Б. Шоу успішно засвоює й реалізує такі характерні прийоми ібсенівської поезики, як дискусія, відкритий фінал, конфлікт, який будується «не навколо вульгарних схильностей людини, а навколо зіткнення філософських ідеалів». Від початку до кінця твору читач замислюється над етичними, філософськими й соціальними проблемами людини.

П'єса Б. Шоу «Пігмаліон» має низку проблем, що дозволяє розглядати її як зразок драми-дискусії:

1) роль мови в перетворенні людини – ця роль є значною, але недостатньою. Виховання – складний процес, який не може бути зведений ані винятково до зміни мови, ані до засвоєння правил етикету («хорошого тону»);

2) розкривається синергетична сутність виховання: це процес гармонізації хаосу, що саморозвивається;

3) принципова можливість чи неможливість перетворення людини – вона вирішується оптимістично: створити нову людину можна – вирішальне значення належить зміні соціального середовища, основна роль належить культурі.

Висновки. Отже, Бернард Шоу провадив свої ідеї в дотепних і комічних ситуаціях, в інтелектуальних діалогах і дискусіях. Драматург підпорядковував п'єсу позиціям своєї філософської й естетичної концепції, поєднуючи її з вічними, загальнолюдськими проблемами та надаючи читачам емоційне й інтелектуальне задоволення. Варто ще раз зазначити, що проблематика п'єси актуальна й повчальна, що робить твір затребуваним в усі часи й за всіх ідейно-естетичних концепцій.

Література:

1. Ніколенко К. Естетичні погляди Б. Шоу в статті «Квінтесенція ібсенізму»: інтертекстуальний аспект. *Філологічні науки*. 2017. № 27. С. 39-48.
2. Попова О. П'єса Б. Шоу «Пігмаліон» з позиції інтертексту. *Мови та літератури у полікультурному суспільстві*. Маріуполь : МДУ. 2014. Частина I. С. 75-77

Pasichna Yelyzaveta. Problems and poetics of George Bernard Shaw's drama «Pygmalion»

The drama of Bernard Shaw as a new stage in the literature of the twentieth century is examined in the abstract. The problems of society and art, as well as the development of the English language in the play are mentioned.

Key words: G. B. Shaw, «New Drama», H. Ibsen, poetics.

Scientific supervisor – Olha Nikolenko, DSc (Literature), Full Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 821.111.091-31:821.111.091-32

**«РОБІНЗОН КРУЗО» Д. ДЕФО І «КНИГА ДЖУНГЛІВ» Р. КІПЛІНГА:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ «ЛЮДИНА І ПРИРОДА»**

Алла Володимирівна Пацула

Науковий керівник – Наталія Іванівна Тарасова,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті на основі порівняльного аналізу зроблено спробу розкрити проблему «людина і природа» в романі Данієля Дефо «Робінзон Крузо» і в збірці оповідань Редьярда Кіплінга «Книга джунглів». Порівняно обставини, за яких основні герої опинилися у дикому світі природи; як змінилося їх світосприймання завдяки єднанню з природою; з'ясовано роль природи в житті людини, а також вплив людини на дикий світ.

***Ключові слова:** порівняльний аналіз, «робінзонада», герой, людина, природа, осуспільнення.*

Постановка проблеми. Питання єднання людини і природи можна внести до так званих «вічних» проблем, адже людський рід надто тісно пов'язаний із силою та міццю природи. І сучасне суспільство все більше відчуває необхідність нести відповідальність перед нею, у вмінні розуміти її, турбуватися про неї.

У сучасному світі зростає населення, потужно розвивається економіка, застосовують нові й найновітніші технології використання природних ресурсів, а суспільство відчуває все гострішу потребу у просторі, який воно заповнює все щільніше. Людина безпосередньо впливає на природу, і природа також змінює людину. І в літературі однією з провідних є тема стосунків людини й природи. Тож метою статті є зосередження уваги (спираючись на методику компаративного аналізу) на проблемі єднання людини з природою. **Об'єкт** дослідження – твори Данієля Дефо («Робінзон Крузо») і Редьярда Кіплінга («Книга джунглів»), а **предметом** виступає розкриття проблеми людина й природа в зазначених творах.

Виклад основного матеріалу. Роман «Робінзон Крузо» Данієля Дефо опубліковано 1719 р. В історію мистецтва він увійшов як перший просвітницький роман у літературі, а Данієля Дефо вважають першим автором, який у своєму романі зображує працю не лише як засіб видобутку найнеобхіднішого, а як основу діяльності людини. І оскільки це відповідало тогочасним суспільним установам (працю вважали достойним заняттям), роман, поза сумнівом, має велике виховне значення. Іван Франко вважав, що роман належить до тих книг, які пробуджують розум і дух, виховують почуття. Відомо, що письменник народився в сім'ї вихідців із Франції. Батько був торговцем, а Данієль обрав собі професію комерсанта і йому дуже хотілося бути дворянином. Його прізвище Фо говорило все ж про «просте» походження, і тоді

Даніель став називати себе «містером де Фо». Пізніше його прізвище стали писати одним словом [3, с. 10]. В основу сюжету роману покладено історію шотландського матроса Олександра Селькірка, який опинився на безлюдному острові Мас-а-Тьєрра (біля узбережжя Чилі) тому, що судно було старим, ненадійним, а матрос не знайшов спільної мови зі своїм боцманом. На самоті Олександр провів чотири роки й чотири місяці.

Збірка оповідань «Книга джунглів» Редьярда Кіплінга – відомого англійського письменника – побачила світ у 1894 р. Про автора відомо те, що народився він в Бомбеї (Мумбаї). Оскільки його батьки зустрілися на березі озера Редьярд, то своїм другим іменем письменник обрав саме це, яке згодом стало першим. Коли Кіплінг жив в Індії, його попросили написати книгу про джунглі для дітей. Цикл розповідей про хлопчика, що жив у вовчій зграї, він почав писати «з кінця». Оскільки образ хлопчика-вовка мав значну популярність – у першій «Книзі джунглів» Кіплінг пише три оповідання про Мауглі, а в другій – п'ять [8, с. 27].

Обидва твори зараховують до жанру так званих «робінзонад». Якщо ж у романі Даніеля Дефо «Робінзон Крузо» описується самотність чоловіка на безлюдному острові і приборкання ним природи, то «Книга джунглів» Редьярда Кіплінга розповідає про людську істоту, котра виховувалась тваринами. В обох творах описане явище осуспільнення, або соціалізації природи.

Глибоко переконані, що порівняння літературних творів, у яких порушено проблему «людина і природа», допомагає виховувати в учнів / студентів любов до природи, дбайливе ставлення до довкілля. Порівняння тем, сюжетів, мотивів, образів у різноманітних літературних творах, які можуть створювати в різних країнах, у різні часові проміжки, – предмет компаративного аналізу сучасного літературознавства. Компаративна лінія забезпечує цілісність уявлень про художню літературу, сприяє поглибленому і творчому вивченню творів, зростанню читацької активності, дає змогу вийти за межі вузького прочитання творів, визначити взаємозв'язки між різними текстами [9, с. 37].

Отож, базуючись на порівняльному аналізі, звернемося до аналізу зазначеної проблеми у «Робінзоні Крузо» Д. Дефо й «Книзі Джунглів» Р. Кіплінга. Робінзон Крузо потрапив на безлюдний острів приблизно у 27 років. Оскільки на зруйнованому судні були запаси їжі, дві мисливські рушниці і два пістолі, інструменти для праці, а на березі знайдено інші речі, то основний герой роману зміг вижити.

Герой оповідань Р. Кіплінга потрапляє до лігва вовків у дворічному віці. Маленький безпомічний Мауглі не загинув у джунглях завдяки сім'ї Вовків, які вигодували його і навчили, як жити в дикому світі.

Незважаючи на те, що обидва герої опинилися сам-на-сам зі світом дикої природи, проте Робінзон Крузо усі 28 років, що він провів на

безлюдному острові, дотримувався цивілізованого способу життя. Він не скорився власній долі, проявив людську міць, використав усі можливості, вижив, змінивши погляди на життя, морально очистившись [7, с. 12].

Мауглі, дотримуючись законів дикого світу, не здичавів, хоча і вважав джунглі своєю рідною домівкою, а вовків – братами. У нього були надійні друзі й гарні вчителі, а вовки часто говорили йому, що він людина. І Мауглі був щасливим, адже Закони Джунглів наче вчать людей, за якими правилами слід жити найрозумнішій істоті на землі – людині, як ставитися до тварин, як берегти природу. Саме природа дає можливість існувати і людям, і тваринному світу. І лише від людей залежить, яким буде світ.

Перебуваючи на безлюдному острові, Робінзон Крузо сумував за людською спільнотою: *«Ах, коли б хоч двоє або троє! Ні, хоч би один із них врятувався і приплив до мене! Тоді б у мене був товариш, була б жива людина, з якою можна було б говорити». Ні разу за все своє довгочасне відлюдне життя я не прагнув так пекуче людського товариства, і ні разу я не почував себе так гірко без нього»* [2, с. 152]. Згодом проте (після знайомства з людоджерями) герой починає боятися людей: *«Я запитував себе, як міг премудрий керівник усього світу припустити, щоб його створіння дійшли до такої нелюдності, вірніше, до такого спотворення людської природи, багато гіршого від нелюдності, бо треба бути гіршим за звірів, щоб пожирати подібних до себе»* [2, с. 170].

У «Книзі Джунглів» ставлення героя до світу людей наче визначали певні «настанови» – кожен персонаж втілює якусь певну характерну людську рису: вірність – брати Мауглі, мати, батько; справедливість – Акела; мужність – Балу; ласку, нестримність – Багіра; підступність – Шер-Хан, Табакі [6, с. 9]. Коли врешті-решт Мауглі повернувся до людської спільноти, він зізнається, що любив Мессуа, а інших ненавидів, адже вони несправедливі, боягузи, жорстокі, говорять неправду і витрачають час на пусту балаканину. Звірі вважали людину найслабшою істотою: *«А ще звірі знають, що людина – найбільш слабка та безпорадне створіння з-поміж усіх, і поважному мисливцю не годиться її чіпати. Вони кажуть – і це правда, – що в людоджерів лисіє хутро і випадають зуби»* [4, с. 10].

Об'єднує обох героїв ставлення до матеріальних цінностей. Робінзон Крузо вважає гроші непотребом: *«Гроші не мали для мене ніякої цінності. Це було непотрібне сміття, і все своє золото я з охотою віддав би за три-чотири пари англійських черевиків та панчіх, яких я не носив уже кілька років»* [2, с. 157]. Мауглі теж байдужий до багатств (*«Я байдужий до них. Кобра була здивована моєю поведінкою»*), він уважав ті речі, якими розважається людська зграя, твердими, холодними: *«Ці речі тверді, холодні і зовсім не придатні до їжі [...], якщо ти дозволиш взяти з собою анкас, то я вважатиму щасливим моє полювання. Якщо ж ні – все*

одно полювання вдале» [4, с. 121]. Ці роздуми є приводом замислитися і над сучасними пріоритетами людей.

Різняться загалом світ людей і світ природи. Якщо загалом порівняти Закони Джунглів із законами, за якими живуть люди, переконуємося, що світ Джунглів чесніший за світ людей. Усі в природі рівні, мають не ворогувати один з одним, а допомагати: «ми з вами однієї крові – ти і я». Автор «Книги Джунглів», змальовуючи життя людського світу і світу звірів, показує прірву, що існує між ними, і доводить, що є потреба і змога налагоджувати «мости розуміння» між цими світами [1, с. 45]. До прикладу, за законом джунглів не можна вбивати людину, бо «вбивство Людини рано чи пізно викличе прибуття білих людей з рушницями верхи на слонах і кількох сотень темношкірих людей з барабанами, ракетами та смолоскипами. І тоді кожен у Джунглях зазнає лиха» [4, с. 9-10], тоді як у людському суспільстві «Що ближче до людей, то більше крові» [4, с. 128]. Люди ладні вбивати за багатства: Мауглі разом із Багірою за одну ніч побачили шість смертей.

І.І. Радиш пропонує асоціативні грона для порівняння світу джунглів і світу людей. Світ Джунглів: справедливість, зумовленість, свобода, рівність, взаємодопомога, захист слабких, піклування, дружба. Світ людей: розум, внутрішня сила, жадоба, жорстокість, несправедливість, брехливість, неправда, пуста балаканина [6, с. 12].

Рисунок 1
Асоціативне грона
«Світ Джунглів»

Рисунок 2
Асоціативне грона
«Світ людей»

Щодо ставлення героїв аналізованих творів до природи зазначимо таке: Робінзон Крузо, зокрема, спочатку острів уважав в'язницею. Не полишаючи надію повернутися до людей, герой проте обрав правильне,

неприступне для хижаків місце для житла; уміючи стріляти, плавати, будувати пліт, навчився облаштовувати оселю, вирощувати ячмінь, пекти хліб, робити глиняний посуд, плести кошики, доїти кіз; опанував такі ремесла, як теслярство, мисливство, риболовство, будівництво, землеробство, скотарство, гончарство, шиття: *«Років через півтора в мене було вже штук дванадцять кіз разом з козенятами, а ще через два роки моя отара збільшилась до сорока трьох голів, крім тих, що я вбивав для їжі»* [2, с. 123]. І він вижив на безлюдному острові, адже зрозумів, що праця – це єдиний спосіб вижити, спастися від самотності, тяжких думок, зберегти людську сутність [10, с. 41].

У схемі (Рис 3) представлені галузі сільського господарства та ремесла, які відродив герой на безлюдному острові:

Рисунок 3

«Галузі сільського господарства й ремесла, які відродив Робінзон Крузо на острові»

За час перебування Робінзона Крузо на лоні природи зовнішній вигляд острова дуже змінився. Герой із захопленням описує чудову природу острова: *«Скрізь, куди не кинеш оком, були савани, чи то луки, порослі зеленою травою та квітами і вкриті чудовими гаями. Я побачив тут силу папуг, і мені дуже захотілось піймати хоч одну з них»* [2, с. 93]. Собаку Робінзон уважав справжнім другом: *«Він був мені вірним слугою багато років. Він робив для мене все, що міг, і майже заміняв мені людське товариство; хотілося б тільки, щоб він говорив, але цього він не міг»* [2, с. 59]. Але герой так і не зміг не опасатися зустрічі з людьми: *«Я почував себе спокійно й добре і був би цілком задоволений своєю долею, якби міг позбутись страху перед дикунами»* [2, с. 147].

У «Книзі Джунглів» змальоване майже сентименталістське ставлення до природи. Інколи сприймаємо природу як самотійного героя. Природа оспівується як ідеалізований світ: за Законами Джунглів не можна вбивати звірят, чіпати худобу, частину їжі слід віддавати кволуму, допомагати один одному. Закон розповсюджується на всіх, недотримання правил жорстоко карається.

Неможливо не помітити зміни у внутрішньому світі Робінзона за 28 років самотності. Як зазначає С. Г. Ларіонова, на відміну від його прототипу, Олександра Селькірка, який розучився говорити, здичавів і деградував, Крузо залишився мудрою, практичною, впевненою у собі людиною, морально вдосконалився [5, с. 50]. На острові він знайшов співбесідника, папугу Попку, навчив його говорити і загалом ставився до тих тварин, які жили з ним, як до сім'ї. Коли він зустрівся з П'ятницею, Робінзон не прийняв того способу життя, за яким жили дикуни (людожерство, примітивні умови існування), а навпаки, навчив нового приятеля ремеслу, англійської мови, заборонив їсти людське м'ясо: *«Я помітив, що П'ятниці ще й досі дуже хотілось поласувати людським м'ясом і що він – канібал з натури. Але я виявив таке обурення на саму думку про це, що П'ятниця не насмівся дати волю своїм інстинктам. Я всіма способами старався пояснити йому, що вб'ю його, якщо він мене не послухає»* [2, с. 168]. Робінзон читав книги, навчився шити одяг, вів календар і щоденник, у якому згодом написав: *«Я навчився більше бачити радісні, ніж сумні сторони свого становища і більше пам'ятати про те, що в мене є, ніж про те, чого мені бракує. І це викликало в мене невимовну радість. Говорю це для тих нещасних людей, що ніколи нічим не бувають задоволені, не можуть спокійно втішатись благами»* [2, с. 109-110].

На відміну від Робінзона Крузо, який зробив острів осуспільненим, дика природа і джунглі, дикі звірі (серед яких були й ті, що ненавиділи дитинча) змінили Мауглі. Так, батьків йому замінили Батько Вовк і Мати Вовчиця (навчивши полювати); друзями стали ведмідь Балу (учив усіляким премудростям життя в джунглях), пантера Багіра (викупила життя Мауглі, полювала разом із ним, давала поради). Так людська дитина за допомогою Багіри і вогню відвоювала своє місце у дикій природі, виявившись розумнішою, мужнішою і благороднішою, ніж підступні звірі. Джунглі назавжди залишили слід у душі Мауглі: Він навчився розуміти природу, звірі виховали в ньому відданість, безкорисливість, повагу, справедливість, щирість і навіть людяність.

Висновки. Отже, роман Даніеля Дефо «Робінзон Крузо» і збірка оповідань Редьярда Кіплінга «Книга джунглів» презентують різні шляхи єднання людини і природи. Проте в обох творах утверджується велика роль природи у духовному становленні і розвитку людини. Саме природа виступає платформою для розвитку духовних якостей героїв. Перебування персонажів на лоні природи сприяло активізації їх кращих якостей: бути справжніми, відвертими, щирими, працьовитими, бути ЛЮДЬМИ. Образи героїв на тлі природи подано у розвитку. Стверджуємо дидактизм образів обох основних героїв, оспівування авторами активності людини у єднанні з природою.

Література:

1. Гарна С. Ю. Світ людей і світ тварин у повісті-казці Р. Кіплінга «Мауглі». *Зарубіжна література*. 2008. № 11. С. 43-45.

2. Дефо Д. Робінзон Крузо: Життя й незвичайні та дивовижні пригоди Робінзона Крузо. К. : Котигорошко, 1993. 248 с.
3. Карпшин Г. «Похвали гідний і пишаюся сам» : Д. Дефо. «Робінзон Крузо». *Зарубіжна література*. 2011. № 43-44 (731-732). С. 10-11.
4. Кіплінг Р. Мауглі. Як і чому. К. : Веселка, 1979. 272 с.
5. Ларіонова С. Енциклопедія виживання. За романом Д. Дефо «Життя й незвичайні пригоди Робінзона Крузо». *Всесвітня література в сучасній школі*. 2014. № 7-8. С. 49-51.
6. Радиш І.І. Цикл уроків з теми «Література і світ природи. Д. Р. Кіплінг. Повість-казка «Мауглі»». *Зарубіжна література*. 2009. № 2 (98). С. 6-14.
7. Савка В. «Буду жити! Геть, думи сумні!» : Д. Дефо. «Робінзон Крузо». Пригоди та екзотика в романі. *Зарубіжна література*. 2011. № 43-44 (731-732). С. 12-14.
8. Скубенко Т. Закони Джунглів і світ людей. За казкою Р. Кіплінга «Мауглі». *Зарубіжна література*. 2012. № 1(737). С. 27-29.
9. Туряниця В. Компаративний аналіз як засіб розвитку полікультурної компетентності учнів. *Всесвітня література в сучасній школі*. 2015. № 9. С. 37-40.
10. Ятищук А. «Людина не для того створена, щоб терпіти поразки»: урок за романом Д. Дефо «Пригоди Робінзона Крузо». *Всесвітня література в школах України*. 2017. Грудень. С. 38-42.

Patsula Alla. «Robinson Crusoe» by D. Defoe and «The Jungle Book» by R. Kipling: comparative aspect of the «man and nature» problem

In the article an attempt is made to reveal the problem of «man and nature» in Daniel Defoe's novel «Robinson Crusoe» and in Rudyard Kipling's collection of short stories «The Jungle Book» based on a comparative analysis. The circumstances under which the main characters found themselves in the wild natural world are compared; how their perception of the world changed thanks to the connection with nature; the role of nature in human life, as well as the influence of man on the wild world is clarified.

Key words: comparative analysis, «Robinsonade», hero, man, nature, society.

Scientific supervisor – Nataliia Tarasova, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 37.015.3:005.32

МЕТОДОЛОГІЯ СЛІД ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ В НАВЧАННІ

Дарина Валеріївна Петренко

*Науковий керівник – Ірина Миколаївна Тимінська,
к. філол. н., доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет*

імені В. Г. Короленка

У тезах схарактеризовано специфіку власного досвіду автора щодо викладання англійської мови у закладі загальної середньої освіти з використанням методології CLIL. Проаналізовано технологію CLIL для мотивації в навчанні.

Ключові слова: CLIL, методика, мотивація, навчання, англійська мова.

У пропонованому виданні йдеться про методологію CLIL (Content and Language Integrated Learning) та її можливості щодо підвищення мотивації учнів у навчанні англійської мови.

Один з основних принципів методології CLIL полягає у тому, що мову потрібно вивчати не як окрему дисципліну, а як засіб комунікації для вивчення різних предметів. Так, викладачі можуть інтегрувати навчальні матеріали з різних предметів та використовувати англійську мову для їхнього вивчення. Це дозволяє учням отримувати нові знання та навички не тільки у своїй мові, але й у мові, яку вони вивчають.

Крім того, методологія CLIL допомагає створити певний контекст для вивчення мови, який стимулює учнів до активної участі в навчальному процесі. Викладач може використовувати цікаві й актуальні теми для вивчення предметів та мови, що сприяє зацікавленості учнів та підвищенню їхньої мотивації.

Крім того, викладач може використовувати різноманітні методи та прийоми для залучення учнів до навчання, такі, як проєктна діяльність, дослідницькі завдання, групова робота та інші. Ці методи допомагають учням розвивати навички співпраці, комунікації та критичного мислення, що є важливими для їхнього майбутнього успіху.

Отже, методологія CLIL може бути дуже ефективним інструментом для підвищення мотивації учнів у навчанні англійської мови.

Petrenko Daryna. CLIL methodology to increase motivation in learning

The theses characterize the specifics of the author's own experience in teaching English in an institution of general secondary education using the CLIL methodology. The CLIL technology for motivation in education is analyzed.

Key words: CLIL, methodology, motivation, training, English language.

Scientific supervisor – Iryna Tyminska, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 37.016:811

ЦІЛІ ТРЕНІНГОВИХ ЗАНЯТЬ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Аліна Вячеславівна Петрусь

Науковий керівник – Юрій Олексійович Дзекун,

к. філол. н., доцент, доцент кафедри романо-германської філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

Основну увагу сфокусовано на процесі опанування іноземної мови під час проведення тренінгових занять.

Ключові слова: комунікація, тренінг, іноземна мова.

На сьогочасному етапі розвитку Україна потребує оновлення освітньої системи, що потребує зміни змісту освіти та форми освітнього процесу в усіх закладах освіти. Важливе місце посідає підготовка вчителів іноземних мов. Правильна форма професійної підготовки вчителя іноземної мови заbazована на формуванні іншомовної комунікативної компетенції та спонукає учнів до вільного спілкування іноземною мовою.

Необхідність формування високоосвічених і компетентних викладачів іноземних мов та відсутність науково-системних педагогічних розробок щодо формування комунікативної компетентності за допомогою тренінгових методик зумовили вибір теми дослідження.

Важливе місце серед сучасних методик розвитку професійних якостей майбутнього вчителя займає творчий підхід у роботі з дітьми. В Україні над формуванням професійної компетентності майбутніх знавців іноземної мови працюють Миколаєва С., Бігіч О., Шерстюк О. Я., Кузнєцова О. Ю., Петров О. та інші вчені [1]. Слід зазначити, що в останні десятиліття багато викладачів присвятили свої наукові дослідження розвитку теорії та практики організації й реалізації навчання, а питання формування комунікативних умінь і навичок майбутніх учителів на основі тренінгу є предметом уваги В. М. Федорчук, В. Киричок.

Однак слід зазначити, що на сьогодні небагато досліджень акцентують увагу на теоретико-методичних аспектах використання тренінгових прийомів у практичній підготовці майбутніх учителів іноземної мови.

Сучасна підготовка студентів університету спрямована на формування вмінь та навичок реалізації різних функцій у роботі з учнями. Але здебільшого приділяють цьому фокус такі дисципліни, як психологія та педагогіка, а вже потім – вивченню іноземної мови.

Слід звернути увагу на те, що поняття «тренінг» трактується в літературі по-різному. Залежить це від того, як його використовують. Навчальна спрямованість тренінгів як їхня фундаментальна характеристика виявляється передусім у передачі та засвоєнні нових умінь і навичок учнями, джерелом яких є тренер або партнери у спілкуванні та тренінгові ситуації. Слід звернути увагу й на те, що учасники не отримують цей комплекс готовим, а самі доходять до нього внаслідок своєї діяльності.

Тренінг – це методична форма навчання, яка поєднує ефективні методичні прийоми мотивації, інформаційного забезпечення та ігрового закріплення професійних навичок. Крім того, це практичний інструмент (техніка) для виявлення та розкриття потенціалу студента та команди. У педагогічному словнику наукове визначення «тренінг» розглянуто як форма інтерактивного навчання, метою якого є розвиток міжособистісної та професійної поведінки. Вивчення літератури дає можливість зазначити, що єдиного визначення лексеми “тренінг” не існує.

Основні цілі тренінгу полягають у такому:

- ✓ тренінг як різновид навчальної форми;
- ✓ тренінг як навчання, результатом якого є формування вмінь і навичок ефективної поведінки;
- ✓ тренінг як форма активного навчання, метою якого є насамперед передача психологічних знань, а також розвиток певних умінь і навичок;
- ✓ тренінг як спосіб створення умов для саморозкриття учасників та самостійного пошуку ними шляхів вирішення власних психологічних проблем.

На відміну від традиційної освіти, тренінгова форма навчання адекватно охоплює весь потенціал людини: рівень та діапазон її здібностей (соціальних, емоційних та психологічних), самостійність, навички прийняття рішень, навички взаємодії тощо. Звичайно, у традиційних формах передачі знань немає нічого негативного, але у світі швидких змін і старіння знань сфера їхнє застосування вже значно розширюється.

Отже, у контексті дослідження іншомовної комунікативної компетентності як кінцевої мети підготовки майбутнього вчителя іноземної мови можна стверджувати, що використання іншомовної комунікативної підготовки є важливим для особистісного та професійного зростання. Важливою умовою є забезпечення того, щоб навчальні заклади включали комунікативні тренінги як особливий складник процесу вивчення іноземних мов і вводили їх як обов'язкові для проходження.

Література:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. для студ. вузів. К.: Академвидав, 2004. 352 с.
2. Ткалич М. Г. Методи проведення групових занять: метод. реком. для студ. 5 та 6 курсів ф-ту соціальної педагогіки та психології спеціальності «Психологія». Запоріжжя: ЗНУ, 2009. 32 с. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/200432/mod_resource/content/1/МППЗТкалич.pdf
3. Лазарев М. І. Система навчальної діяльності студентів в інтенсивних технологіях навчання. *Теорія і практика управління*

соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. 2003. № 1. С. 87-97.

4. Яковенко М. Л. Розвиток інноваційної активності студентства в умовах оновлення вищої школи України : автореф. дис. ... к. соціол. н. : 22.00.04 / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Х., 2003. 20 с.
5. Мілютіна К. Л. Теорія та практика психологічного тренінгу : навч. посіб. К. : МАУП, 2004. 192 с.

Petrus Alina. Purpose of training classes in learning a foreign language

The main attention is focused on the process of mastering the foreign language during the training sessions.

Key words: communication, training, foreign language.

Scientific supervisor – Yuriy Dzekun, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of Romano-Germanic Philology

УДК 821.112.2.09

МОДЕРНІСТСЬКИЙ ПОШУК ФРАНЦА КАФКИ

Віолетта Олегівна Пікалова

*Науковий керівник – Олексій Петрович Орлов,
к. філол. н., асистент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка*

У статті розглянуто вплив творчості Ф. Кафки, його мистецьких поглядів на літературу ХХ ст., а також вплив модернізму на його твори, які відображають безнадійність людського життя.

Ключові слова: Франц Кафка, модернізм, творчість, внутрішній світ, метафора.

Постановка проблеми. У ХХ ст. світова література та культура переживали глибокі трансформації, пов'язані з новим розумінням мистецтва та його співвідношенням із людським буттям. Мистецтво втрачало функцію наслідування життя, звільнялося від соціальної залежності, основними його характеристиками стали свобода самовираження митця та пошук нових форм у творчості.

Мета статті полягає у дослідженні поглядів Франца Кафки на мистецтво епохи модернізму та визначенні значення творчості письменника для трансформації літератури ХХ ст.

Виклад основного матеріалу. Модернізм як загальна назва напрямів мистецтва та літератури кінця ХІХ – поч. ХХ ст., що відображали кризу культури та характеризували розрив із традиціями реалізму та естетикою минулого. Модерністи відстоювали ірраціональний характер мистецтва, його зосередженість на проблемах свідомості та підсвідомості людини.

Франц Кафка – один із найвпливовіших письменників ХХ ст., що створив унікальний мистецький світ. Його твори – романи, притчі, новели – пронизані трагічністю, туманністю, маячними сновидіннями та водночас ліричністю, що відкривала широкий простір суб'єктивним оцінкам. «Мені потрібно багато бути одному. Все, що мною створено, – це плоди самотності... Все, що не відноситься до літератури, я ненавиджу...», – писав Ф. Кафка [3, с. 87].

У творчості Ф. Кафки сформувалися основні характеристики та ознаки модернізму, які в подальшому вплинули на розвиток світового мистецтва. Передовсім це пошук індивідуальності та унікальності. Письменник прагнув знайти своє власне місце у світі та знайти свій унікальний стиль у мистецтві. У своєму щоденнику Ф. Кафка писав: «Я не хочу бути як інші люди, я хочу бути тим, ким я є» [1, с. 68].

Звернення до внутрішнього світу людини та її психології набуло у літературі модернізму домінуючого значення. У творах Ф. Кафки глибокі психологічні роздуми героїв перетворюються на внутрішні конфлікти з родинним та соціальним оточенням. У творі «Перетворення» Ф. Кафка описує героя, який стає огидною для родини комахою. Це є метафора на внутрішнє перетворення людини, що не знаходить свого місця у світі. Автор питанням спотвореного героя звертається до всіх своїх сучасників: «Коли ж вони спокійно сприймуть мою появу...» [2, с. 56].

Мистецький пошук Ф. Кафки в руслі модернізму зумовлений низкою передумов, серед яких були культурні зміни, наукові відкриття та соціальні трансформації, зокрема науковий прогрес, розвиток промисловості й технологій, що викликало руйнування традиційних моральних та етичних норм. Письменник відчував дезорієнтацію і невизначеність, що втілилася в його творах, де герої перебували у перманентному конфлікті з самим собою та усім ворожим світом.

У своїх творах Кафка відображав унікальний погляд на світ, який відмовлявся від традиційних понять та вимагав нового інтерпретування. Він експериментував із формою, використовуючи фантастичні елементи та випадковість, що стало одним із найвизначніших досягнень модернізму в літературі.

Висновок. Так, Франц Кафка залишив величезний вплив на літературу та мистецтво ХХ ст., а його творчість сформувала принципи модернізму, і зараз продовжує бути джерелом натхнення щодо пізнання внутрішніх глибин людини. Його творчість відображає безнадійність людського життя, приреченого на самотність.

Література:

1. Франц Кафка. Щоденники 1910–1923 рр. *Зарубіжні авторські зібрання* / Перекл. О. Логвиненка. Київ : Фоліо. 2021. 512 с.
2. Кафка Ф. *Перевтілення* / Перекл. Н. Сняданко, П. Таращук. Київ : Фоліо. 2017. 112 с.
3. Притуляк В. Г. *Світ Франца Кафки*: монографія. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2017. 132 с.

Pikalova Violetta. The modernist tendencies in the oeuvre of Franz Kafka

The article contains examination the influence of F. Kafka's work, his artistic views on the literature of the 20th century, as well as the influence of modernism on his works, which reflect the hopelessness of human life.

Key words: *Franz Kafka, modernism, art, inner world, metaphor.*

Scientific supervisor – **Oleksii Orlov**, PhD (Literature), Assistant Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 821.111-31

«АЛІСА» ТА ДИВНІ СВІТИ ЛЬЮІСА КЕРРОЛЛА

Аліна Сергіївна Пінчук

Науковий керівник – Ольга Василівна Орлова,
к. пед. н., доцент, доцент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті порушено проблему сприймання казок Л. Керролла «Аліса в Країні чудес» і «Аліса в Задзеркаллі», зокрема метафізичних явищ. Висунуто версії, чому ці твори стали найбільш цитованими та найзначущішими у світовій дитячій літературі.

Ключові слова: *казка, алегорія, метаморфози, знак, подвійність.*

Постановка проблеми. Казки Льюїса Керролла про Алісу, Дивокрай та Задзеркалля неможливо пізнати та зрозуміти до кінця, що пояснюється не тільки складністю перекладу та математичним складом мислення автора. «Аліса», – стверджують сучасні дослідники Г. Паттерсон, Д. Байкер та В. Стіббс, – це вірогідніше «особистий проєктивний тест, який розкриває найбільш чутливі й хвилюючі для читача теми. Кожен знайшов для себе те, що шукав. Але істина відкрилась тим, хто, нічого не шукаючи, знайшов свій всесвіт, бо був до цього готовий» [4].

Мета статті полягає у розкритті причин художньої багатогранності світу творів Л. Керролла про Алісу та визначенні його впливу на літературу та культуру загалом. **Об'єктом** вивчення є персонажі, події, місця, культурні та соціальні контексти, що відображаються у книгах Льюїса Керролла «Аліса в Дивокраї» та її продовженні «Аліса в Задзеркаллі». **Предметом** дослідження є філософські ідеї автора, форми передачі його філософських концепцій у літературі та їхній вплив на формування уявлень про світ.

Виклад основного матеріалу. Льюїс Керролл жив у Вікторіанську епоху, коли Англія пережила незвичайний політичний, економічний і

культурний розквіт, що не могло не знайти свого відображення у мистецтві.

У цей період володарем літературних смаків був Ч. Діккенс, чії похмурі описи вікторіанської вдачі та проблем суспільства мали найгучніший резонанс в Англії. Але володарем підсвідомого заслужено вважають Льюїса Керролла, хоча його твори визнали і зрозуміли не всі, значно пізніше він отримав окрему культурну нішу як «король нісенітниць».

Уже понад сто п'ятдесят років дивні світи Льюїса Керролла привертають увагу літераторів (Джек Зайпес, Джеймс Р. Кінкейд, Майкл Холлі та ін.), лінгвістів (Джонатан Стайл, Майкл Холлідей, Жак Дюко, Дерек Аткинс тощо), а також філософів, фізиків, психологів. У ХІХ ст. виник міф про Керролла – про його ексцентричність, глибоку релігійність, дивний гумор і суворе й розмірене життя.

Уперше в історії літературної казки Льюїс Керролл зробив героїнею книжки реальну дівчинку, а точніше – її творчу уяву, що здатна подорожувати в інші світи. У цих уявних світах знайшли відображення цілком земні проблеми освіти, виховання, судочинства, усього суспільного устрою «вікторіанської» доби, доволі суворого до людини.

Автор створив міст між підсвідомим і буденністю, що, як петля, крутиться навколо нас з дня у день, або ми у ній. Він як умілий літературний хірург сміливо розкрив виразки суспільства і запропонував для них власні ліки. Л. Керролл показав людей, які вірять, що в певні моменти свого існування душа може жити окремо від тіла, але бездушних тіл навколо вперто не помічають: «– *Гай-гай!* – подумала Аліса. – *Котів без усмішки я, звичайно, зустрічала, але усмішку без кота!.. Це найбільша дивовижа в моєму житті!*» [5, с. 77]. Кожна свідомо особа повинна завжди бути уважною до руху своїх думок, подібно до того, як пастух стежить за своєю отарою. Свідомо особа має бути господарем своїх думок та контролювати їх, а не навпаки. Коли людина контролює свої думки, вона контролює світ, що оточує її. «– *Тоді думай, що кажеш, – мовив Заєць. – Я завжди думаю! – покvapливо сказала Аліса. – Принаймні... принаймні кажу, що думаю...Зрештою, це одне й те саме! – Аніскілечки! – скрикнув Капелюшник. – Ти ще скажи, ніби: «я бачу, що їм» і «я їм, що бачу» –одне й те саме» [5, с. 80].*

Володар підсвідомого прямо заявив, що життя є лише шляхом до смерті, а тривалість цього шляху залежить від сприймання Часу. Щоб краще зрозуміти його суть, людині достатньо відмовитися від постійного контролю цього часу за допомогою годинника та почати спогадами вимірювати пройдений шлях. Л. Керролл неприховано радить читачам бути перебірливими у в своєму щоденному емоційному раціоні та споживати лише те, що акумулює в людині добро. Автор щиро вірив, що це найпотужніша сила, яка рухає світ і тримає на собі справедливість. Гострими та влучними є саркастичні його висловлення стосовно класового розшарування суспільства, якими автор доводив, що

людську схожість не визначити однаковим соціальним статусом чи походженням – люди стають схожими і знаходять спільне через свої вчинки. *«–Твоя правда, – сказала Герцогиня, – фламінго кусючий, як гірчиця. Звідси мораль: це птиці одного польоту»* [5, с. 106]. Підлаштування під середовище чи суспільство може призвести до втрати унікальності та індивідуальності особистості. Для збереження власної унікальності Л. Керролл рекомендує читачам принаймні на один день спробувати відмовитися від пошуку шляхів пристосування до вимог та викликів оточуючого середовища. Виявлення унікальних рис особистості не обмежується зовнішнім виглядом та поведінкою, оскільки кожна людина має власну внутрішню унікальність, яка не завжди може бути очевидною для оточуючих.

Підсвідоме диктує, що протягом життя часто будуть траплятися метаморфози. У разі, якщо певні рішення або дії не відповідають нашим моральним принципам і цінностям, необхідно знаходити шляхи повернення до нашого справжнього «Я». Такий підхід дозволяє зберегти нашу особисту ідентичність та відчуття самооцінки.. *«– Ти хто? Що й казати, не вельми підбадьорливий початок розмови! – Я?.. Я, пані, й сама вже не знаю... – ледь зніяковіла Аліса. – Знаю хіба, ким була сьогодні зранку, але відтоді я, по-моєму, кілька разів мінялася»* [5, с. 55]. Л. Керролл висуває до читачів просту і водночас геніальну гіпотезу про те, що деякі речі неможливо піддати законам логіки, але це зовсім не відміння їхнє існування і як справжній майстер словесної гри філігранно доводить її. *«– Моя пам'ять трохи не така, – зауважила Аліса. – Я не пригадую того, чого ще не було. – Убога та пам'ять, що оглядається тільки назад!»* [5, с. 216].

Істина та свобода – стрижні, на яких вічно триматимуться Дивокрай та Задзеркалля. Ці дивні світи пронизані густими потоками соціального буття, що вирують навколо нас і змінюють кожен день. Різко та без страху автор прямо говорить читачу, що самообман – найгірша брехня, яка може бути. Її нічим не виправдаєш. Допомога часто приходиться нізвідки або від кого її не очікуєш. Але це зовсім не зменшує її важливості в нашому житті.

З іншого боку, в уявному світі відобразилося те, про що не прийнято було говорити в той час – мрії, почуття, прагнення людини. Тут усі земні правила летять шкереберть, тут можна бігати за Білим Кроликом, робити дурниці, дражнитися й поводитися неправильно. У своїй уяві людина є завжди вільною, вона може збільшуватися або зменшуватися, швидко пересуватися в різних просторах і робити все, що заманеться. Кожній людині потрібен, зауважує Льюїс Керролл, свій особистий простір, її особиста свобода. Ця свобода, насамперед, відкривається тому, хто чітко розуміє, що недостатньо для людини мислячої та свідомої сприймати лише ту реальність, яку може пояснити наука. Вільна уява відкидає правило, що все те, яке не підпадає поясненню, не має права на існування. Автор стверджує істинність своєї

гіпотези буття, що деякі закони не потребують ніяких доводів – вони просто відбуваються, бо так правильно, так має бути.

Ця казка – наче хамелеон, бо знає, як підлаштуватися до кожного свого читача, знайти ключ та запропонувати правильні двері. Унікальність її ще і в тому, що вона не має кордонів та не заганяє уяву в рамки, не примушує дотримуватися правил. Король нісенітниць зауважує: інші і так за вас це зроблять, а то вже важко намацати правду в абсурді не лише для когось, а ще й для самого себе. «–У нас у всіх не всі вдома. У мене не всі вдома. У тебе не всі вдома. – Хто сказав, що у мене не всі вдома? – запитала Аліса. – Якщо у тебе всі вдома, – сказав Кім, – то чого ти тут?» [5, с. 75]. Той, хто дає людям свободу думок та дій, мимоволі забирає їх увагу, а потім і серця. Але тут не можна не помітити явний парадокс між уявою та реальністю в цих світах. Людина – простий і надзвичайно складний механізм у загальному вирі соціальної буденності та капризної рутинності, яка завжди будемо піддавати сумнівам оте «неможливе», про яке лише чула, але вже ніколи, якщо його хоч раз побачила.

Пошук істини та пізнання є лейтмотивом в творах Л. Керролла «Аліса в Дивокраї» та «Аліса в Задзеркаллі». «–Говори по-людському! – сказало Орлятко. – Я не знаю й половини усіх цих вчених слів! Втім, хтозна, чи ти й сама їх знаєш!» [5, с. 35]. Якщо хтось тебе не розуміє, то чомусь завжди вважає тебе дурнем, а не навпаки. Але не лише мета пізнання важлива, а й Шлях, який ти обереш, щоб дійти до неї.

Якщо розщепити на атоми Керролів нонсенс, то можна знайти в його складі частинки істини та інтелектуальний характер. І хоча прямим перекладом слова *нонсенс* є «безглуздя, нісенітниця», це зовсім не означає, що у ньому не може критися якийсь глибинний смисл, проте цей смисл кожен тлумачить по-своєму. «Аліса розгубилася. Капелюшникові слова, здавалось, були позбавлені будь-якого глузду, хоча вона добре розчула кожне слово» [5, с. 82] Відомий американський фантаст Рей Бредбері підкреслює напрочуд реалістичний характер його нонсенсу і стверджує, що, попри усю фантастичність, Дивокрай є напрочуд реальним: «Дивокрай – це те, чим ми є, а не чим хочемо бути» [4].

Керролова нісенітниця містить у собі необмежену кількість глибинних смислів, осягнення яких залежить від можливостей інтерпретатора, від його знань, світобачення. Цинічно впевнено в казці розкривається ідея значущості духовного і ментального. «–Знаєш, – додав він поважно, – одна з найгірших у битві втрат – втрата голови» [5, с. 209]. Тобто, без серця якось жити можна, а от втрата голови – смертельно небезпечна, тому для Керролла-математика розум та пізнання – чи не найважливіші цілі існування його дивних світів. Пізнання і навчання прямо пов'язані зі знаками. Знак розуміємо завжди як об'єкт пізнання. Всякий раз, зустрічаючись з мешканцями Дивокраю і Задзеркалля, Алісі доводиться докладати максимум зусиль, щоб хоч

частково розкодувати особливі знаки цих світів. Інформація, яку передає думка автора, не обмежується лише тим, що було висловлено, але також містить те, що було випущено і передано невиразним чи прийнятним способом. Лексичний нонсенс Керролла чітко ідентифікується в образі Шалама-Балама, що живе у Задзеркаллі. Відповідаючи на запитання Аліси, чи можна змусити слова означати так багато різних речей, Шалам-Балам висловлює думку про те, що все залежить від мовця («хазяїна» мовлення). «–*Питання в тому, – сказала Аліса, – чи зможете ви слова означати все те, що вам заманеться. – Питання в тому, – сказав Шалам-Балам, – хто над ким має панувати. І все!*» [5, с. 237]. Кожна людина має право вільно і безцеремонно приписувати словам те значення, яке вона вважає за належне в той момент і в тому контексті.

Завдяки своїм творам Керролл зміг висловити власні погляди на мову, її вплив на наше життя та наше розуміння світу. Про це сміливо заявляють численні витончені жарти, які натякають на ідею, що слова мають власне життя, незалежне від тих, хто їх говорить. Ця ідея мала потужний вплив на Л. Керролла, який використовував її як засіб відповіді на тривоги щодо сенсу та волі. Джеймс А. Вільямс у своїй статті «Льюїс Керролл і приватне життя слів» зазначив, що «використання нісенітниць у своїх роботах дозволило йому дослідити зв'язок між мовою та значенням, а також його власні погляди на силу мови. Використовуючи мову таким чином, Керролл зміг дослідити межі значення та розсунути межі традиційної мови» [3].

Метафора дзеркала у Керролла водночас відображає і внутрішній світ самого автора, робить явними деякі риси його вдачі (скромність і тактовність Аліси – несвідоме перенесення якостей самого письменника на його героїню), рід занять (всьому абсурдному висловлюванню даються розумні пояснення, в яких відчувається логіка вченого).

У творах Л. Керролла уява відіграє важливу роль у розповіді про пригоди дівчинки та вигадані світи. Амалія Михайлеску зазначає, що «влада – це уявний об'єкт, який змінюється відповідно до теоретичної парадигми кожної людини. У міру дорослішання Аліси зростає і її розуміння влади, яке вона може переосмислити через призму свого звичного світу» [6].

Одна з основних проблем, яка створює філософський підхід Керролла полягає в тому, що Аліса не може бути впевнена у своїй здатності розрізняти реальність від фантазії. Наприклад, вона зустрічає розмовляючі тварин та предмети, які здатні змінювати свою форму та розмір. Це якраз щодо того, що Аліса не може в'яснити, що є справжнім та що є химерним.

Крім того, існує проблема того, що реальність у творах Керролла нестабільна та змінюється залежно від перспективи спостереження. Це можна помітити, коли Аліса пересувається з одного місця до іншого, і змінюється той світ, у якому вона знаходиться. Наприклад, коли Аліса переходить з рівня на рівень в «Алісі в Задзеркаллі», вона зустрічається

з тим самим середовищем, але зі зміненими властивостями та правилами.

Висновки. Дивні світи Льюїса Керролла заховали в собі незвідану Галактику. Чим більше минає часу, тим густіше обростають тексти цієї історії новими неймовірними інтерпретаціями. Так, наприкінці XIX ст. у пригодах Аліси вбачали полеміку на релігійні теми, приховану критику колоніальної політики Англії, її судової системи чи правління королеви Вікторії взагалі. Але хтось сприйняв їх як дитячу казку, дехто за збірку логічних парадоксів для дорослих, збірку логопедичних вправ, хтось навіть зробив з неї медичний посібник про роботу людського мозку. Однак у XXI столітті у творчості письменника розглядаються теми деперсоналізації, психофізіологічні проблеми дорослішання, приховані можливості свідомості та підсвідомості.

Література:

1. Борисенко А., Демурова Н. Льюїс Керролл: міфи і метаморфози. *Іноземна література*. 2003. № 7.
2. Важдаєв В. Л. Керролл і його казка. *Іноземна література*. 1995. № 7.
3. Джеймс А. Вільямс. Льюїс Керролл і приватне життя слів. *The Review of English Studies*. 2013. Vol. 64, № 266. P. 651-671.
4. Ісакова М. Л. Поетика керроллівського "нонсенсу" в історико-літературній перспективі: дис. к. філол. н.: 10.01.04. Дніпропетровськ, 2008. 184 с.
5. Керролл Л. Аліса в Країні див. Аліса в Задзеркаллі / пер. В. Корнієнко. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2010. 264 с.
6. Михайлеску А., Влада в книгах Аліси Льюїса Керролла. *Студентський журнал Essex*. Т. 6, № 2. 2014. URL: <https://doi.org/10.5526/esj85>
7. Тищенко О. Льюїс Керролл: відображення із задзеркалля. *НейроNews*. Т. 8, № 119. 2020. URL: <https://neuronews.com.ua/ua/archive/2020/8%28119%29/pages-56-61/lyuyis-kerroll-vidobrazhennya-iz-zadzerkallya#gsc.tab=0>
8. Gardner M. The Annotated Alice. Definitive Addition. *Carroll L. Alice's Adventures in Wonderland and Through the Looking Glass [ed., introd. and notes by M. Gardner]*. N. Y., L. : W. W. Norton & Company, 1960. P. 351.

Pinchuk Alina. "Alice" and the strange worlds of Lewis Carroll

The article raises the problems of perceiving L. Carroll's fairy tales "Alice in Wonderland" and "Alice through the Looking Glass", in particular metaphysical phenomena. There are versions of why these works have become the most cited and most significant in the world children's literature.

Key words: *fairy tale, allegory, metamorphosis, sign, duality.*

Scientific supervisor – Olha Orlova, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 811.111'276

КОМП'ЮТЕРНА ІТ-ТЕРМІНОЛОГІЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: ДЕРИВАЦІЙНИЙ ВИМІР

Роман Миколайович Касяненко

Науковий керівник – Ірина Миколаївна Тимінська,
к. філол. н., доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У пропонуванних тезах узагальнено схарактеризовано найпродуктивніші способи деривації комп'ютерної ІТ-термінології в сучасній англійській мові. З'ясовано, що найбільшу активність виявляють осново- та словоскладання, афіксація, аббревіація, конверсія, а також семантичне перенесення за метафоричним і метонімічним принципом.

Ключові слова: ІТ-термінологія, деривація, основоскладання, словоскладання, афіксація, аббревіація, конверсія, метафора, метонімія.

Стрімкий науково-технічний прогрес ХХІ ст. у всіх сферах життя суспільства зумовив динамічний розвиток нових технологій, зосібна й інформаційних. В умовах суцільної комп'ютеризації наукових, виробничих, економічних процесів комп'ютери стали у світовому соціумі чи не єдиним (а тому незамінним) засобом надання та аналізу інноваційної інформації, здійснивши справді революційний переворот у житті соціуму та, власне, й у свідомості людини.

Сьогодні вчені всього світу переконані: так звана комп'ютерна мова – це фахова мова галузі, що органічно пов'язана з інформаційними технологіями, отже, М. С. Богачик цілком логічно констатував: «Комп'ютерні неологізми формують лексику інформаційної сфери» [1, с. 43]. Саме тому в пропонуванних тезах терміни комп'ютерних технологій позиціоновані як мова ІТ-технологій (IT technology language).

З-поміж численної кількості визначень комп'ютерного терміна в науковій та науково-технічній літературі найповніше обґрунтованим видається трактування його як лексичної одиниці, що характеризується структурно-семантичною взаємозалежністю складників, а також актуалізацією як інформативно-фактичного, так і когнітивно-образного досвіду в галузі інформатики, комп'ютерних технологій та інтернет-комунікації [3, с. 13].

Із погляду структурної характеристики комп'ютерну ІТ-термінологію в сучасній англійській мові класифікують традиційно за компонентним складом (слова-терміни, терміни-словосполучення, аббревіатури), вважаючи, що найбільшого поширення в комп'ютерному дискурсі набули слова-терміни.

Комп'ютерна ІТ-термінологія належить до вузькогалузевої категорії лексики й виникає за встановленими словотвірними моделями (типами) на базі зазвичай традиційного в мові лексичного та

формантного матеріалу, тобто при її творенні задіяна чинна система дериваційних засобів. Виникнення термінів із лексичного матеріалу, функційно активного в мові ще від часу її витоків, зовсім не означає консервативності формантів чи шляхів (способів) словотворення, а, навпаки, свідчить про еволюційний, зумовлений усією системою мови їх розвиток, адже «мова забороняє утворювати ті слова, які не відповідають її словотвірним нормам» [4, с. 130]. Більше того, «завдяки словотворенню забезпечується безперервність мови в часі, задовольняються потреби її носіїв у позначенні нових реалій, регулюється співіснування непохідних та похідних, старих і нових слів» [5, с. 623].

Словотвірна підсистема мови (словотвірні одиниці мови; системний механізм, за допомогою якого утворюються похідні слова) – це історично змінювана величина, що може бути продуктивною чи непродуктивною. У науковій практиці немає єдиної думки щодо визначення продуктивності словотвірної моделі. Вважають, що модель є продуктивною, якщо за її зразком утворюють значну кількість похідних лексичних одиниць.

Щодо словотвірних формантів сучасної англійської мови, зокрема у складі науково-технічної (комп'ютерної) термінології, то слід зазначити, що поряд із традиційними способами – словоскладанням, конверсією та афіксацією – усе більшу роль починають відігравати семантичне словотворення, запозичення й особливо аббревіація.

У науковій та науково-технічній літературі останніх десятиліть ХХІ ст. підтверджено виняткову активність таких структурних моделей словоскладання на ґрунті комп'ютерних ІТ-термінів: 1) N+N – поєднання простих основ іменників: *butler lie, dial tone, email hygiene, googleability*; 2) N+N+suffix – поєднання простих основ іменників і суфікса: *programmer, body shopper, bot herder, Googleganger*; 3) N+Adj – поєднання іменників і прикметників: *device-agnostic*; 4) Adj+N – поєднання прикметникової та іменникової основи: *Sofa Sunday, sock puppet, Dark Web*; 5) N+Part1 – поєднання іменника й форми дієслова – дієприкметника: *songlifting, algo-sniffing, fridge Googling, Google dorking, cloud computing*.

Кількісно вагомими утвореннями серед комп'ютерних термінолексем англійської мови є ті, що пройшли шлях складання основ без сполучного звука, тобто інтерфікса: *spreadsheet, filename, keyboard, software*. Такі комп'ютерні терміни належать до неологізмів, значення яких є сумою значень сегментів-складників, наприклад: *clickstream (click + stream)* – віртуальна подорож користувача мережею; *blogspotting (blog + spotting)* – процес пошуку блогів за цікавою користувачеві тематикою; *facebook (face + book)* – відома американська соціальна мережа та ін. У цьому разі під час моделювання нової вербальної одиниці ІТ-сфери семантичний зсув її складників не зафіксований. Так звані «синтаксичні» складні слова, сформовані з лінгвістичних сегментів,

зберігають у своїй структурі властиві мовленню специфічні ознаки синтагматичних відношень. Такий тип словотворення властивий англійській мові, зокрібна комп'ютерній сфері інформаційних технологій, наприклад: *ready-to-use*, *black-and-white*, *clear-to-send*, *digital-to-analog*, *dual-in-line*, etc.

Аналіз неологізмів англійської мови засвідчує: високу активність афіксації (за допомогою суфіксів та префіксів утворено, на думку Ю. А. Зацного, понад 30% словотвірних інновацій) визначають не лише участь традиційних словотвірних елементів, але й продуктивні інноваційні афікси. Насамперед це слова або їхні частини, що виконують функції словотвірних елементів, за допомогою яких створено моделі майже половини афіксальних номенів [2]: *cyber-* (*cybersquatting*), *techno-* (*technofossil*), *tele-* (*telework*), *non-* (*nonmouse*), *hyper* (*hyperlink*), *re-* (*reformat*), *un-* (*undo*), *giga-* (*gigabyte*), *info-* (*infotrash*), *-top* (*desk-top*) та багато інших.

Активне моделювання абревіатур, починаючи з 60-х років ХХ ст., мовознавці (Н. Ф. Клименко) пов'язують із розвитком ІТ-технологій і, природно, із розвитком науково-технічної термінології, яка своєю багатокомпонентною структурою ускладнювала обмін інформацією. Така лінгвістична ситуація властива й сфері комп'ютерних технологій. Залежно від того, які компоненти твірної бази входять до похідного слова, розрізняють види складноскорочених слів, серед яких в англійській мові найактивнішою є ініціальна абревіація: *PC* (*personal computer*), *CPU* (*central processing unit*); *WAN* (*Wide-Area Net*); *WWW* (*World Wide Web*).

Конверсію в складі інноваційної комп'ютерної ІТ-термінології англійської мови слід розглядати, на наш погляд, усе ж таки в системі семантичних засобів словотворення, оскільки її домінантною рисою є втрата значення вихідного слова у зв'язку з його переміщенням в іншу лексико-граматичну категорію, наприклад: *an e-mail* → *to e-mail*, *a text-message* → *to text-message*, *a blog* → *to blog*, *a spam* → *to spam*, *a whitelist* → *to whitelist*, *a friend* → *to friend*.

Основні механізми семантичної деривації ґрунтуються на двох типах мовної вмотивованості – зв'язок за подібністю (метафора) і зв'язок за суміжністю (метонімія). Моделювання семантичних дериватів шляхом метафоричного переносу значення ґрунтується на схожості двох предметів чи явищ, звичних у вжитку для мовців і концептуалізованих у руслі згорненого або прихованого порівняння (Аристотель). Вивчення дискурсивних особливостей мови ІТ-працівників комп'ютерної сфери виявило, що метафоричний зсув у професійній термінології ґрунтується на подібності: *bus* (автобус, шина) – провідники на системній платі, що з'єднують процесор з іншими блоками комп'ютера; *cookies* (домашнє печиво) – куки-файли, текстовий запис, розміром до 4-х кілобайт; *to burn* (палити) – записувати інформацію тощо. Певну кількість комп'ютерних термінів в англійській

мові утворюють від загальноживаних слів після метонімічного переносу, що супроводжується виникненням нового номінативно-вивідного значення внаслідок використання слова на позначення реалії в новій сфері діяльності: *plasma / plasma screen* – плазма / плазмовий екран; *silicon / silicon chip* – кремній / мікросхема, виготовлена з кремнію тощо.

Отже, структурно-семантичний аналіз інноваційної лексики зі сфери комп'ютерних технологій підтвердив виняткову активність цієї терміносистеми, яка перебуває в постійній позитивній динаміці й виникає за встановленими словотвірними моделями на базі традиційного в мові лексичного та формантного матеріалу. З'ясовано, що продуктивними засобами поповнення сучасної англійської комп'ютерної ІТ-термінології є словоскладання, основоскладання, а також афіксація, аббревіація, конверсія й метонімічне та метафоричне перенесення.

Література:

1. Богачик М. С. Комп'ютерні неологізми в сучасній англійській мові. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологічна, (43). 2014. С. 43–45.
2. Зацний Ю.А. Неологізми англійської мови 80–90 років ХХ століття. Запоріжжя : РА «Тандем-У». 1997. 396 с.
3. Лазебна Н.В. Структурно-семантичні і функціональні особливості комп'ютерної термінологічної лексики з образним компонентом у сучасній англійській мові : дис. ... к. філол. н. : 10.02.04. Запоріжжя, 2013. 212 с.
4. Мойсієнко А. К., Алексієнко Л. А., Зубань О. М., Козленко І. В. Сучасна українська мова: Морфологія : підручник / за ред. А.К. Мойсієнка ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К. : Знання, 2013. 340 с.
5. Українська мова : енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. та ін. 2-ге вид., випр. і доп. К. : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.

Kasianenko Roman. Computer IT terminology in modern English: the derivative aspect

The proposed theses summarize the most productive ways of deriving computer IT terminology in modern English. It has been found that the most active are stem- and word formation, affixation, abbreviation, conversion, as well as semantic transfer according to the metaphorical and metonymic principle.

Key words: *IT terminology, derivation, basic structure, word formation, affixation, abbreviation, conversion, metaphor, metonymy.*

Scientific supervisor – Iryna Tyminska, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 373.5.016:811.111]: 37.015.3:005.32

УРОК-ПОДОРОЖ ЯК ЗАСІБ ПОСИЛЕННЯ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ ДО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Валерія Олександрівна Попова

Науковий керівник – Валентина Іванівна Воскобойник,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті розглянуто концепцію уроку-подорожі як інноваційного педагогічного засобу формування мотивації учнів до вивчення англійської мови. У роботі описано педагогічні умови, які сприяють підвищенню мотивації учнів до навчання англійської мови, а також наведено результати практичного застосування уроку-подорожі на уроках англійської мови в середній школі. Результати роботи доводять ефективність використання уроку-подорожі як засобу підвищення мотивації учнів до вивчення англійської мови.

Ключові слова: урок-подорож, мотивація до навчання, середня школа, педагогічні методи підвищення мотивації, інноваційні педагогічні засоби, ефективність вивчення іноземної мови.

Учні середньої школи зазвичай не виявляють достатньої мотивації до вивчення англійської мови, що може стати перешкодою для їхнього успішного навчання та подальшого розвитку. Одним із можливих рішень цієї проблеми є використання уроків-подорожей як засобу посилення мотивації учнів. Специфіка використання цього методу в контексті навчання англійської мови в ЗЗСО, визначення його переваг та недоліків ще не отримали повного висвітлення в методичній науковій літературі. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю дослідити, яким чином уроки-подорожі можуть впливати на мотивацію учнів середньої школи до вивчення англійської мови та як їхнє застосування може бути оптимізовано та вдосконалено в практичних умовах шкільного навчання.

Метою статті є розкриття педагогічного потенціалу уроків-подорожей як засобу посилення мотивації учнів середньої школи до вивчення англійської мови.

Об'єктом дослідження є урок-подорож як засіб посилення мотивації учнів середньої школи до вивчення англійської мови.

Предмет роботи – педагогічні умови використання уроків-подорожей як засобу посилення мотивації учнів середньої школи до вивчення англійської мови.

Учителі відіграють важливу роль не лише у передачі знань учням, але й у мотивації учнів до навчання та розвитку своєї особистості. «Щоб підтримувати і формувати мотивацію, вчителеві необхідно привчати навчених до напруженої пізнавальної праці, розвивати їх наполегливість, силу волі, цілеспрямованість, заохочувати виконання завдань підвищеної трудності, учити чітко визначати цілі, завдання,

критерії оцінки» [2, с. 4]. Це означає, що вчителі повинні використовувати різноманітні методи та підходи до навчання, щоб збільшити мотивацію учнів та зробити процес навчання цікавішим та ефективнішим. Адже мотивація відіграє важливу роль у процесі навчання, оскільки без неї учні можуть втратити інтерес до навчання та не зможуть досягти успіху. Добре вмотивований учень має більше шансів стати успішним у навчанні, оскільки він виявляє більшу зацікавленість і ставить перед собою високі цілі.

Мотивація визначає продуктивність навчальної діяльності і є її органічною складовою. Наближення мовленнєвої діяльності на уроці до реальної комунікації дає можливість використовувати мову як засіб спілкування, підвищує інтерес учнів до навчання і до мови, яку вони вивчають. Для того, щоб урок був вдалим і плідним, вчитель повинен ретельно до нього підготуватися, зваживши всі мотиви і враховуючи мотиваційну сферу кожного учня зокрема [2, с. 8].

Важливе місце у викладанні іноземних мов у закладі вищої освіти посідає особа самого викладача, його вміння мотивувати студентів, розвинути інтерес до вивчення іноземної мови, обирати найоптимальніші для тієї чи тієї групи навчальні методики. У системі роботи кожного педагога мають використовуватись як стандартні навчальні технології, так і більш сучасні методи, що успішно застосовують у закладах вищої освіти [4, с. 3]. Роль вчителя полягає в тому, щоб знайти способи, які стимулюватимуть мотивацію учнів. Для цього вчителю потрібно знати своїх учнів, зрозуміти їхні потреби та цінності, індивідуальні характеристики й мотиваційні чинники. Для підвищення мотивації учнів можна використовувати різноманітні методики й техніки, які заохочуватимуть учнів до навчання й підвищуватимуть їхні інтереси до тем, які вивчають.

Учитель на шляху до професіоналізації: уміє слухати; готовий спробувати себе в чомусь новому; уміє демонструвати впевненість у своїх силах; уміє не засуджувати; прагне допомогти іншим навчитися чомусь корисному, намагається передати свої знання іншим; з повагою відноситься до інших; бажає працювати; реально оцінює свої можливості [1, с. 10]. Саме такі риси вчителя проявляються під час проведення уроку-подорожі.

Урок-подорож – це особливий тип уроку, який базується на ідеї вивчення тематики через практичний досвід. Під час такого нетрадиційного уроку учні не просто вивчають матеріал з підручників, але й отримують можливість зануритися в реальний досвід, пов'язаний з темою уроку. Урок-подорож може інтегрувати екскурсії, спостереження, інтерв'ю, роботу в групах та інші активні форми навчання. Основна мета такого уроку – збільшити зацікавленість учнів до теми та підвищити мотивацію до вивчення матеріалу. Урок-подорож може бути застосований у навчанні будь-якого предмета, зокрема й при вивченні іноземної, наприклад, англійської, мови.

Застосування уроків-подорожей у процесі навчання англійської мови може мати кілька переваг, серед яких такі:

- ✓ підвищення інтересу до теми: урок-подорож може допомогти учням більш зацікавитися темою, зокрема культурою та історією англійськомовних країн;
- ✓ розвиток комунікативних навичок: у процесі уроку-подорожі учні можуть отримати додаткову практику в спілкуванні англійською мовою, що сприяє розвитку комунікативних навичок;
- ✓ розширення словника: учні можуть поповнити свій словниковий запас на прикладах реальних ситуацій, що допомагає їм вивчити нові слова та вислови більш ефективно;
- ✓ підвищення мотивації: урок-подорож може бути цікавішим та забезпечувати більш інтерактивну форму навчання, що підвищує мотивацію учнів до вивчення мови;
- ✓ підвищення культурної свідомості: урок-подорож може допомогти учням краще зрозуміти культурні й історичні аспекти англійськомовних країн, що розширює їхню культурну свідомість та толерантність.

Організація уроків-подорожей може бути викликом для вчителя, оскільки вимагає планування та координації багатьох елементів. Важливо визначити тему та мету уроку-подорожі: це допоможе зорієнтуватися та зосередитися на ключових елементах. Також необхідно вивчити матеріал, щоб створити детальний план та бути готовим до запитань учнів. Комп'ютерні технології можуть бути гарним допоміжним засобом у плануванні та організації уроків-подорожей. Наприклад, використання мультимедійних презентацій або інтерактивних карт може зробити урок зрозумілішим та захопливим для учнів. Важливим кроком є залучення до уроку усіх учнів: слід залучати учнів до планування та організації уроку-подорожі, надавати їм можливість обирати місця для віртуальної подорожі, створити свій власний маршрут або працювати в групах для розв'язання завдань. Після проведення уроку-подорожі важливо оцінити результати та зробити висновки про ефективність застосування цього методу для посилення мотивації учнів до вивчення англійської мови.

Розробка завдань для уроку-подорожі – це важливий етап підготовки до його проведення, оскільки завдання повинні бути цікавими, зрозумілими та відповідати меті уроку-подорожі. Завдання повинні бути належним чином адаптовані до рівня знань та навичок учнів, максимально сприяти використанню мовленнєвих навичок, таких, як аудіювання, говоріння, читання та письмо. Серед них можуть бути завдання, спрямовані на формулювання правильної відповіді, співпрацю в групах, пошук інформації та інші. Вони повинні бути цікавими та захопливими для учнів. «Діти краще сприймають і засвоюють матеріал, якщо він якось обігрується, інсценується, в цьому допомогу надають такі методи використання арттерапії, як вірші, пісні і

казки» [3, с. 4]. Доцільно також використовувати різноманітні матеріали та ресурси (відео, аудіо, фотографії, тексти), щоб зробити завдання більш цікавими та динамічними.

Так, урок-подорож є ефективним інструментом для підвищення мотивації учнів до вивчення англійської мови в середній школі. Він дозволяє створити унікальну атмосферу, де учні не тільки отримують нові знання, але й досліджують світ, спілкуються з іншими людьми та розвивають навички самостійності та організації. Організація уроку-подорожі потребує планування та врахування багатьох факторів, серед них безпека учнів, відповідність змісту місцям відвідин та розвитку вмінь і навичок учнів. Крім того, важливо забезпечити правильну оцінку результатів та планування наступних кроків.

Урок-подорож є цікавим та корисним інструментом для посилення мотивації учнів до вивчення англійської мови, що дозволяє зробити навчання цікавішим та ефективнішим. Застосування такого методу може бути корисним для вчителів, які хочуть збільшити інтерес учнів до предмету та допомогти їм якісніше засвоювати матеріал.

Література:

1. Вітюк В. В. Професійний розвиток педагогів в умовах інноваційного освітнього середовища післядипломної освіти регіону. *Педагогічний пошук*. 2016. № 1. С. 3–6.
2. Гельманова О. А. Шляхи формування мотивації на уроках англійської мови. URL: <https://naurok.com.ua/shlyahi-formuvannya-motivaci-na-urokah-angliysko-movi-201077.html>.
3. Герасименко О. О. Інтерактивні методи навчання іноземної мови в середній школі : навч. посіб. Київ : Літера ЛТД, 2019. 320 с.
4. Герман Л. В., Шульга І. В., Кузіна В. Ю. Сучасні підходи до викладання іноземної мови за професійним спрямуванням. *Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. Вип. 84. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/36802>.
5. Гурлева Т. В. Технології викладання іноземних мов : навч.-метод. посіб. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. 432 с.
6. Демченко І. І. Урок-подорож як форма навчання : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2011. 44 с.

Popova Valeriia. Journey lesson as means of increasing the motivation of secondary school students to learn English

The article deals with the concept of the journey lesson as an innovative pedagogical means of developing students' motivation to learn English. The work describes the pedagogical conditions that contribute to increasing the motivation of students to learn English, as well as the results of the practical application of the journey lesson during learning English at high school. The results of the work prove the effectiveness of using the journey lesson as means of increasing students' motivation to learn English.

Key words: *journey lesson, motivation to study, high school, pedagogical methods of increasing motivation, innovative pedagogical tools, effectiveness of foreign language learning.*

Scientific supervisor – **Valentyna Voskoboinyk**, Candidate of Philological Sciences (Language), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 37.016:811.111]:004.087

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Віта Володимирівна Походій

Науковий керівник – Ірина Миколаївна Тимінська,
к. філол. н., доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

*У тезах описано специфіку застосування ІСТ під час опанування іноземної мови.
Ключові слова: іноземна мова, ІСТ, компетентність.*

Новітні технології є невід'ємною частиною сучасної освіти України. Це зумовлено тим, що мультимедійні технології навчання дозволяють створювати активне, кероване комунікативне середовище, перетворюючись на багатогранну діяльність, завдяки чому перед учнем відкриваються необмежені можливості. «Запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіті, крім усього іншого, є обов'язковою передумовою формування інформаційного суспільства у широкому розумінні», – зазначив Василь Кремень [1].

Система "мультимедіа" стає одним із провідних напрямів розвитку інформаційних технологій. Зараз мультимедіа є повноцінним об'єднанням комп'ютерних та інших інформаційних технологій: відео-, аудіо-, фото-, кіно-, телекомунікацій (телефон, телебачення, радіозв'язок), не говорячи про текст і графіку як статичну, так і динамічну (анімаційну) [5].

Нам доводиться навчати нове покоління дітей, які з народження оточені різною сучасною технікою, люблять і вміють користуватись нею, тому їм легше поринути в процес навчання, якщо вчитель говорить до них «їхньою мовою», даючи можливість показати учням свої знання не тільки в нашому предметі, а й показати себе у володінні технічними засобами, а також проявити художній хист [4].

Технологія мультимедіа дозволяє реалізовувати більшість методів навчання, контролю й активізації пізнавальної діяльності студентів на якісно новому рівні. Практичне застосування технології мультимедіа може удосконалити або частково замінити в навчальному процесі такі класичні методи навчання, як методи усного викладу навчального матеріалу (лекція, розповідь, пояснення й ін.), методи

наочного і практичного навчання, методи закріплення одержаних знань, методи самостійної роботи [6].

Одна з основних цілей у вивченні іноземної мови – формування комунікативної компетенції, усі інші цілі (освітня, виховна, розвивальна) реалізують у процесі здійснення цієї мети. Комунікативний підхід спрямований на навчання спілкування та формування здібності до міжкультурного спілкування. Доєднавшись до спілкування за допомогою мережі Інтернет на уроці англійської мови, ми створюємо модель реального спілкування.

Раціональне використання мультимедійних технологій на уроках англійської мови дає безліч переваг, серед них такі:

- ✓ мотивує навчання;
- ✓ дає можливість вчителю застосовувати індивідуальний підхід до кожного учня;
- ✓ відповідає віковим особливостям та рівню підготовленості учнів;
- ✓ розвиває системне та творче мислення, учать аналізувати, зіставляти та узагальнювати факти;
- ✓ відкриває доступ усім учасникам процесу навчання англійській мові до інформаційних фондів, що постійно змінюються, зосібна в мережі Інтернет;
- ✓ сприяє розвитку самостійності учнів, спонукає користуватися інформацією, що безпосередньо їх цікавить;
- ✓ створює умови для викладу матеріалу на більш інформативному рівні;
- ✓ підвищує ефективність, результативність та якість освіти;
- ✓ завдяки наявності різних типів текстів підвищує мовні компетенції;
- ✓ забезпечує реальну комунікацію з носіями мови;
- ✓ розширює можливості вивчення лінгвокраїнознавчого аспекту;
- ✓ підвищує якість наочності, що стимулює пізнавальну активність та зацікавленість на уроці [3].

Проте необґрунтоване використання мультимедійних технологій може виявитися не лише не ефективним, але й шкідливим. Слід мати на увазі, що основними недоліками використання мультимедіа під час вивчення англійської мови є те, що вони не забезпечують певних важливих рис реальної комунікації; читання тексту з екрану більше втомлює, ніж читання друкованого тексту [2].

Для ефективного процесу навчання за допомогою мультимедійних технологій необхідним є систематичне та раціональне використання аудіоматеріалів, відеоматеріалів, схем та презентацій на заняттях.

Отже, застосування мультимедійних технологій під час вивчення англійської мови має особливе значення, тому вони мають перевагу над традиційними способами. Здебільшого такі технології сприяють

ефективному засвоєнню інформації та призводять до результативного засвоєння знань.

Література:

1. Кремень В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті і формування інформаційного суспільства. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2006. № 6. С. 4
2. Гуржій А. М., Биков В. Ю., Гапон В. В., Плєскач М. Я. Аналіз стану комп'ютеризації загальноосвітніх навчальних закладів за 1997-2001 роки. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2002. № 4. С. 3.
3. Дубасенюк О. А. Інновації в сучасній освіті. Інновації в освіті: інтеграція науки і практики : зб. наук.-метод. пр. / за заг. ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12-28.
4. Адарюкова Л. Б. Роль презентацій мультимедіа у формуванні самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців з кібербезпеки. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2018. 1 (82). С. 6–13.
5. Сучасні інформаційні засоби навчання : навч. посіб. / Р. С. Гуревич, Л. Л. Коношевський, О. В. Шестопалюк. Вінниця : ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2004. 535 с.
6. Wu W.-S. Using blogs in an EFL writing class. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/Using-Blogs-in-an-EFL-Writing-Class-吳文舜-Wu/22ece3bf61352d93800ff881395015b4d2d79423>

Pokhodii Vita. Usage of multimedia technologies in English lessons

The theses describe the specifics of the use of ICT in foreign language learning.

Key words: foreign language, ICT, competence.

Scientific supervisor – Iryna Tyminska, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 378.016:811.111

ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНІХ ВЕБРЕСУРСІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анастасія Олегівна Прихидько

*Науковий керівник – Наталія Вікторівна Петрушова,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка*

У статті розглянуто особливості використання вебресурсів для навчання іноземним мовам студентів у сучасних умовах. Авторка статті наводить приклади освітніх платформ, які дозволяють повноцінно проводити заняття з іноземної мови як онлайн, так і офлайн, та стверджує значні можливості вебресурсів для вивчення іноземної мови.

Ключові слова: вебресурси, дистанційне навчання, іноземна мова, освітня платформа.

Сучасні умови навчання, коли вже третій рік поспіль майже в усіх закладах вищої освіти нашої країни процес навчання відбувається дистанційно, вимагають нових підходів до навчання іноземних мов. Особливо цього навчального року, коли заняття часто переривають тривоги, викладачі змушені частково замінювати навчання викладач-студент на викладач-освітня платформа-студент. На освітніх платформах Teams, Moodle, gSuite та ін. студенти проводять більше часу, ніж у живому освітньому середовищі.

Метою статті є дослідження особливостей використання різних освітніх вебресурсів під час організації навчання іноземним мовам у закладах вищої освіти, зокрема впродовж дистанційного чи змішаного проведення занять.

Ще років 20 тому, на нашу думку, зорганізувати повноцінне дистанційне навчання в такому форматі, як зараз, було б неможливо. Наразі ж існують зазначені вище інтернет-платформи, створені спеціально для того, щоби студенти мали змогу навчатися самостійно, без постійного контролю викладачів, і, основне, – тоді, коли є час (інтернет / світло / немає повітряної тривоги). Викладач може розташувати всі свої лекції у відеоформаті, додати різноманітні підручники, завдання, тести тощо й одночасно – оцінювати виконання завдань і слідкувати за успішністю студентів. Існування електронного журналу оцінювання – надзвичайно корисна й необхідна можливість, як для студентів, так і для викладачів.

Для викладачів іноземних мов наразі існує розлогий спектр можливостей для розвитку в студентів комунікативних навичок, адже будь-якою мовою можна відшукати й додати на зазначені вище платформи різні автентичні відео чи аудіофайли, слухаючи які, студент може розвивати власні навички аудіювання. Широке застосування оригінальних аудіо- та відеозаписів із супровідними титрованими рядками, які зорозово відбивають на екрані або іншомовні висловлення, або ж їхній переклад, уможливорює ефективну реалізацію в практиці навчання багатьох золотих дидактичних правил, зокрема, такого основоположного, як принцип наочності [1, с. 80].

Як додатковий засіб спілкування з викладачем сьогодні деякі освітяни пропонують використовувати й соціальні мережі, це «надає студентові можливість отримувати первинну інформацію під час виконання самостійних завдань, перебувати в режимі постійної консультації з різними джерелами інформації» [2, с. 80]. Тобто, студент зараз не залишиться без допомоги викладача, який може скеровувати

його навіть за відсутності можливості проводити значну кількість часу в інтернеті. Утім, наявність таких ресурсів, як Viber та Telegram, також передбачає таке спілкування. Відстань між викладачем та студентом наразі є мінімальною, адже в яких умовах вони не знаходилися б чи на якій відстані – за наявності активного телефона та інтернету будь-який викладач вже може проводити заняття.

Безліч освітніх сайтів з іноземних мов пропонують свої послуги для студентів. На них можна прочитати правила з граматики, прослухати вимову слів, знайти словнички до будь-якої теми, подивитися відео, виконати тренувальні вправи. Викладач лише має запропонувати студентам найбільш адекватні й доступні, на його думку. Із англійської мови, скажімо, найприйнятнішим, на нашу думку, є сайт GrammarWay [3], який можна пропонувати для вивчення граматики. Корисним є те, що будь-які приклади на цьому сайті можна прослухати якісною англійською мовою.

Отже, варіацій у використанні інтернет-ресурсів під час навчання іноземних мов студентів наразі безліч. Крім того, створено спеціальні платформи, на яких можна мати повноцінні «класні кімнати» із розкладом занять, посиланнями на онлайн-зустрічі, наявністю хмарних бібліотек та ін. Викладач сам обирає для себе найбільш прийнятні форми співпраці зі студентами, крім онлайн-занять, та пропонує необхідні матеріали для повноцінного засвоєння ними навчального вмісту дисципліни.

Література:

1. Петрова О. Б., Попова Н. О., Акавець І. В. Застосування інтернет-ресурсів у навчанні іноземних мов як реалізація основних дидактичних принципів. *Сучасна україністика: наукові парадигми мови, історії, філософії* : зб. статей III Міжн. наук. конф. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2012. С. 78–87.
2. Процько Є. С. Використання інтернет-ресурсів у процесі підготовки вчителя англійської мови нового покоління. *Вісник післядипломної освіти*. 2020. № 11(40). С. 154–169.
3. GrammarWay – Граматика англійської мови. URL : <https://grammarway.com/ua> (дата звернення: 14.03.2023)

Pryhidko Anastasiia. Use of educational web resources while learning English in higher educational institutions

The article presents examination of peculiarities of using web resources for teaching foreign languages to students in modern conditions. The author of the article gives examples of educational platforms that allow to conduct foreign language classes both online and offline, and asserts the significant potential of web resources for learning a foreign language.

Key words: *web resources, distance learning, foreign language, educational platform.*

Scientific supervisor – **Nataliia Petrushova**, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 378.011.3-051:811.111]:37.035:316.772.4

ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ВЕДЕННЯ ДЕБАТІВ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Артем Олексійович Прядка

Науковий керівник – Алла Костянтинівна Куліченко,
д. пед. н., доцент, професор кафедри педагогіки,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Через складність та комплексність процесу навчання говоріння майбутніх учителів англійської мови педагоги шукають нові технології навчання, які були б ефективними в освітній діяльності. Однією з таких технологій є дебати. Саме тому розглянуто використання дебатів як технології формування та розвитку англійськомовної компетентності в говорінні майбутніх учителів англійської мови, а також продемонстровано прийоми, які потрібно використовувати для навчання студентів вести дебати.

Ключові слова: дебати, прикладні дебати, академічні дебати, структура дебатів, резолюція, аргумент, кейс, етапи формування вмінь ведення дебатів.

Постановка проблеми. Навчання говоріння іноземною мовою не є простим завданням для викладачів, оскільки передбачає величезну роботу для того, щоб підготувати студентів до говоріння та максимально залучити їх до мовленнєвої діяльності. Деякі навчальні технології, до яких багато вчителів вже звикли, сьогодні застарілі, неефективні та не дають потрібного результату. Саме тому педагоги працюють над пошуком нових технологій для навчання говоріння англійською мовою. І однією з них можна назвати дебати.

Мета розвідки полягає в визначенні сутності дебатів, їхніх видів та структури; в демонстрації прийомів формування вмінь ведення дебатів у майбутніх учителів англійської мови.

Об'єктом наукової розвідки є формування вмінь ведення дебатів у майбутніх учителів англійської мови, а її **предметом** – прийоми формування вмінь ведення дебатів у майбутніх учителів англійської мови.

Виклад основного матеріалу. У загальному значенні дебати – це дискусійна форма полілогічного мовлення, що передбачає обмін двох сторін думками стосовно певного актуального питання з метою його детального розгляду, формування громадської думки та подальшого ухвалення рішення [3, с. 403]. Дебати можуть бути прикладними й академічними [3, с. 403; 7, с. 19]. Прикладні дебати спрямовані на обговорення питання, до якого учасники мають особливий інтерес, із подальшим ухваленням рішення стосовно нього [3, с. 403; 7, с. 19]. Цей вид дебатів так само поділяють на спеціальні, юридичні, парламентські та неформальні (без формально прийнятої процедури дискусії) [3, с. 403; 7, с. 19–21]. Академічні дебати проводять із метою підготовки учасників до ведення прикладних дебатів [3, с. 404]. Це дає нам підставу

використовувати академічні дебати як навчальну технологію для формування та розвитку у майбутніх учителів англійської мови англійськомовної компетентності у говорінні [3, с. 404; 2, с. 60].

Перш ніж перейти до використання дебатів у навчальній діяльності слід звернути увагу на їхню структуру. Дебати мають вкрай розгалужену структуру та складаються з предмета обговорення, учасників, місця та часу дискусії. Але ми зупинимось лише на предметі обговорення, який складається з резолюції, аргумента та кейсу. Резолюція – це оцінне твердження, що являє собою основне питання для дискусії [3, с. 405; 5, с. 12; 7, с. 510]. Вона формулюється у вигляді стверджувального речення та починається фразою «Resolved: ...» [3, с. 405; 6, с. 35]. Аргумент – це твердження, що використовуються сторонами в дебатах для підтримки або спростування резолюції [3, с. 406; 4, с. 203]. Вони складаються із заяви (твердження, щодо якого одна сторона налаштована скептично, а інша намагається її переконати в його правдивості), підтвердження (факти, які можуть вважати обидві сторони правдивими та які дають підґрунтя для переконання скептичної сторони) та виведення (зв'язок між заявою та підтвердженням) [3, с. 406; 8, с. 32]. Кейс так само являє собою сукупність усіх аргументів, які використовує сторона для підтримки чи спростування резолюції [3, с. 406; 9, с. 34].

Оскільки процес ведення дебатів є складним та потребує формування й розвитку комплексних умінь та навичок говоріння, то навчання з ведення дебатів повинно проходити поетапно [1; 3, с. 414]. Серед етапів формування вмінь ведення дебатів можна виділити такі:

- ✓ ознайомлення студентів з сутністю дебатів;
- ✓ навчання студентів створювати репліки;
- ✓ навчання студентів формувати діалогічні єдності;
- ✓ навчання студентів вести мінідебати;
- ✓ навчання студентів вести дебати [3, с. 417–423].

На етапі ознайомлення студентів із сутністю дебатів студенти оволодівають необхідними знаннями про дебати та ситуації їхнього виникнення [3, с. 417]. Для цього викладач може показати студентам відео про дебати або приклад дебатів, а потім за допомогою «мозкового штурму» опитати студентів, як вони розуміють дебати, якою є їхня структура, ролі учасників тощо. Замість мозкового штурму можна використати «асоціативний куц», «mind-map», щоб візуалізувати інформацію для кращого сприймання. Також на цьому етапі студенти ознайомлюють із поняттям резолюції та учать її формулювати [3, с. 417]. Для практики формулювання резолюцій можна використати прийом «доповнення речень», наприклад:

Create your own resolutions using the following beginnings. Make at least two resolutions to each beginning.

Resolved: We believe (that) ...

Resolved: The government decided (that) ...

Resolved: The scientist proved that ...

Resolved: People claim (that) ...

На етапі навчання студентів створювати репліки викладач повинен ознайомити студентів з сутністю аргументів, їхньою структурою, а також навчити студентів їх формувати [3, с. 417]. Із цією метою можна використати прийоми «обговорення у парах» певної резолюції, «демонстрацію зразків» для демонстрацію прикладів аргументів та їхньої структури. Також можна дати студентам вправу на визначення структурних елементів аргумента, наприклад:

You have three parts of the argument to the resolution «Resolved: We believe that French should be taught by the future English language teachers». Define the claim, the support and the inference.

Knowledge of French may contribute to a better understanding of modern English by the students. It's a(n)_____.

Due to the Norman conquest, English was enriched with French words. Therefore, knowledge of French can improve understanding of English. It's a(n)_____.

Nearly 30% of English words are of French origin. It's a(n)_____.

Також на цьому етапі студенти повинні вміти формувати кейси зі своїх аргументів [3, с. 420].

На етапі навчання студентів формувати діалогічні єдності викладач має навчити студентів вести дискусію, використовуючи аргументи та спростування [3, с. 420–421]. Тому студентам також потрібно формувати й розвивати вміння спростування. Для цього можна застосувати прийом «rebuttal tennis»:

Students sit in pairs facing each other. One student makes a statement for, and the other immediately refutes it. Then the first student disagrees back, ... who can keep going the longest?

На етапі навчання студентів вести мінідебати потрібно формувати та розвинути у студентів такі вміння: створення однією стороною блок-схеми аргументів опонентів та ведення суддями протоколів дебатів. Для цього викладач може показати відео дебатів, під час перегляду якого студенти будуть занотовувати усю необхідну інформацію [3, с. 421–422]. Крім того, студенти можуть уже практикувати мінідебати, а відповідальні за блок-схеми аргументів та протоколи дебатів особи будуть спостерігати за дебатами та записувати все необхідне. На цьому етапі для ведення мінідебатів доцільно використовувати певні опори.

На етапі навчання студентів вести дебати студенти вже практикують ведення академічних дебатів [3, с. 422], де вони обирають тему дебатів; формують резолюцію; діляться на команди; обирають собі певні ролі, визначають лідера, контрлідера; шукають необхідну інформацію за темою та безпосередньо ведуть дебати.

Висновки. Дебати доцільно використовувати як навчальну технологію для формування у студентів англійськомовної компетентності в говорінні. Усе ж оскільки дебати – складний і комплексний процес, то навчання веденню дебатів повинно проходити

за кілька етапів, які дадуть учням розуміння сутності дебатів, їхньої структури та правил ведення, сформуують та розвинуть всі необхідні комунікативні вміння й навички та безпосередньо підготують студентів до ведення дебатів.

Література:

1. Андронік Н. П. Навчання майбутніх учителів англійськомовної дискусії на основі автентичних поетичних творів : дис. ... к. пед. н. : 13.00.02. К., 2009. 338 с.
2. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. К. : Вид-во А.С.К., 2004. 192 с.
3. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах : колективна монографія / С. Ю. Ніколаєва, Г. Е. Борецька, Н. В. Майєр, О. М. Устименко, В. В. Черниш та ін. ; [за ред. С. Ю. Ніколаєвої ; техн. ред. І. Ф. Соболевої]. К. : Ленвіт, 2015. 444 с.
4. Тофтул М. Г. Логіка : посібник для вузів. К. : Академія, 1999. 322 с.
5. Lubetsky M., LeBeau Ch., Harrington D. Discover Debate. Santa Barbara : Language Solutions, 2000. 133 p.
6. Fedrizzi M., Ellis R. Debate. Mason : South Western Cengage Learning, 2011. 354 p.
7. Freeley A., Steinberg D. Argumentation and Debate: Critical Thinking for Reasoned Decision Making. 12th ed. Boston : Wadsworth Cengage Learning, 2009. 532 p.
8. Johnson S. L. Winning debates : a guide to debating in the style of the world universities debating championships. New York : International Debate Education Association, 2009. 260 p.
9. Zarefsky D. Argumentation: The Study of Effective Reasoning. 2nd edition. Course Guidebook. The Teaching Company, 2005. 132 p.

Priadka Artem. Techniques of formation of debating skills in future English language teachers

Due to the complexity of the process of teaching to speak future English language teachers, teachers are looking for new teaching technologies that would be effective in educational activities. One such technology is debate. These theses will consider the use of debates as a technology for the formation and development of English language competence in speaking in future English language teachers, and will also demonstrate the techniques that should be used to teach students to conduct debates.

Key words: *debate, applied debate, academic debate, structure of debate, resolution, argument, case, stages of formation of debating skills.*

Scientific supervisor – Alla Kulichenko, DSc (Pedagogy), Full Professor, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, Department of Pedagogy

УДК 821.113.5-31+821.161.2-31

**ТЕМА КОХАННЯ В РОМАНІ К. ГАМСУНА «ПАН» ТА ПОВІСТІ
М. КОЦЮБИНСЬКОГО «ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ»**

Єлизавета Сергіївна Путівцева

Науковий керівник – Тетяна Михайлівна Конєва,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

Статтю присвячено темі вічного кохання в романі К. Гамсуна «Пан» та повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків». Звернуто увагу на природні імпульси зародження цього високого почуття в душах основних героїв, розкрито їхню еволюцію та вказано причини його згасання в романі норвезького письменника. Водночас розглянуто типологічну спорідненість зазначених вище творів на тематичному та образному рівнях художньої організації тексту.

Ключові слова: тема, проблема, мотив, кохання, природа, герой, М. Коцюбинський, К. Гамсун

Постановка проблеми. Назви творів К. Гамсуна «Пан» та М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» однаково мають певний філософсько-міфологічний інтерес. Вони є найвизначнішими пам'ятками з усього їхнього творчого доробку, а також містять сюжетно-композиційні й емоційно-настрійні схожості. Відомо, що творча спадщина М. Коцюбинського та К. Гамсуна має певні споріднені точки. Це й зумовило інтерес літературознавців та дослідників до спадщини цих письменників щодо різноаспектного компаративного вивчення. У запропонованій статті розглянуто тему вічного кохання, яка об'єднує праці обох митців.

Метою є дослідження теми кохання в епічних творах К. Гамсуна «Пан» та М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» у порівняльному висвітленні.

Об'єкт дослідження: роман К. Гамсуна «Пан» та повість М. Коцюбинського «Тіні забутих предків».

Предмет – тема кохання у зазначених вище творах.

Виклад основного матеріалу. Обидва твори мають неоднозначну тематику, оскільки у них порушено низку філософських проблем: сутність справжньої краси, співіснування людини та природи, сенс людського буття та ставлення людини до смерті. Для цих творів ключовою є тема зв'язку між людиною та природою. Ідея роману «Пан» містить думку про те, що соціум не дослухається до матінки-природи, це і стає причиною розірваних стосунків між закоханими. Кохання в цьому творі виступає як непереборна сила, яку неможливо осягнути розумом. Вона необмежена і не бачить перед собою ніяких перешкод. Провідна думка повісті «Тіні забутих предків» звучить так: звеличення високого, неосяжного кохання. Обидва твори мають спільну ідею, яка оспівує почуття двох закоханих на фоні природи. Співвідносність творів не

заважає самотності кожного з них. Незважаючи на те, що ці дві праці мають багато схожих моментів, вони залишаються унікальними. Спостереження за ключовими подіями в сюжетах стає корисним під час аналізу спільних частин творів. Для зручності відомості зібрано в порівняльну таблицю 1.

Табл.1

М. Коцюбинський «Тіні забутих предків»	К. Гамсун «Пан»
1. Опис раннього дитинства Івана Палійчука.	1. Знайомство з Томасом та згадки про його молодість.
2. Зустріч Івана з Марічкою, своєю обраницею. Почуття дружби переростають у палке і щире кохання.	2. Знайомство Глана з Едвардою, зародження кохання між двома людьми.
3. Розвиток відносин Марічки та Івана, розлука дівчини, поки хлопець вівчарує на полонині. Парубок дізнається про арідника.	3. Перебіг кохання між Едвардою і Томасом. Герої розлучаються, доки лейтенант полює. Чоловік сумує за коханою та дізнається про Пана.
4. Завершення першої частини твору смертю коханої Івана.	4. Розрив відносин між лейтенантом та Едвардою через непорозуміння.
5. Початок другої частини поверненням Палійчука до села.	5. Глан повертається до Індії та веде розгульний спосіб життя.
6. Герої намагаються повернутися до нормального життя, однак переживають важкий період: потрапляють у стан «екзистенційного вакууму»	
7. Іван шукає Марічку в лісах, спілкується з її нявкою та гине від цього.	7. Томас провокує свого супутника на полюванні на вбивство та невдовзі помирає.

Ключові події в сюжетах творів. Героїв обох творів протиставляють у сюжетах. Іван із Марічкою й Томас з Едвардою співіснують на рівні стихій води та вогню. Усе починається з того, що Палійчук кидає кісники у воду, а Глан топить черевик коханої. Поява Едварди пов'язана з дощовою погодою, а Марічка гине в річці Черемош. Загибель обох чоловіків супроводжується вогняною стихією: Іван падає зі скелі і «все розплилось в червоному вогні, в якому згоріло його життя...» [3, с. 34], а будинок Томаса згорає та і сам він помирає від пострілу, що є виявом вогню.

Основні герої творів стають обранцями природи, вона допомагає їм у скрутні хвилини, а інколи спостерігає за чистим коханням. У повісті М. Коцюбинського образ провідного героя, Івана Палійчука, побудовано на розповіді самого автора, а от Томас Глан – інтелігентний чоловік, який сам розповідає про свої вчинки, почуття та враження, які він отримав два роки тому. У другій частині твору «Пан» оповідь про героя йде від особи його друга.

Томас перебуває в бездуховному світі, де немає природності, тому його чисте кохання не сприймається оточенням. Суспільство бачить ці

почуття дещо егоїстичними та двоїстими, і це приносить основному герою низку принижень та випробувань.

Характер Томаса сповнений мужності та лицарської шляхетності. Але меркантильному соціуму це вже не цікаво. Він відчуває нестійкість буття, однак ще й відчуває контакт із природою, розуміє її. Таке емоційне сприймання дає змогу досягнути всю мудрість звичайної буденності. Статуетка Пана, яка знаходилась на порохівниці, могла б уособлювати те, що основний герой перебуває під захистом вищих сил, але сенс цього є набагато глибшим. Предмет означає, що Томас може стати жертвою, і він став. Не впоравшись зі стихією кохання, пара гине від власних почуттів.

Якщо говорити про образ Івана Палійчука, то для нього найосновніше – кохання. Він черпає з нього духовність, силу жити. Однак такої любові до прекрасного його навчила природа. Із самого малечку хлопець жив у гармонії з нею, тому прагнув охопити всі її секрети та загадки. Іван Палійчук не знаходить заміну своїй коханій після її смерті. Її загибель мала певні філософські передумови, але й смертельні наслідки для парубка. Хлопець виступає джерелом постійної чуттєвої, ніжної енергії, наповненої магією. Незважаючи на те, що Марічка загинула, Іван любив її навіть тоді, коли вона померла. Парубок прожив останні роки з думкою про кохану і від цього загинув. Зі своїми почуттями Іван Палійчук став символом справжнього, чистого, щирого кохання.

Співіснування з природою дає героям гостріше та повніше відчути свої імпульси любовних переживань. Флора й фауна виступає спостерігачем, споглядаючи за кожною парою та направляючи їх на праведну путь. Палійчук та Глан постійно згадують про своїх закоханих, коли залишаються наодинці з природою. У «Тінях забутих предків» ми бачимо таку картину: «...Там десь, між горами, де люди, по зеленій отаві походжають білі ноги Марічки...» [3, с. 12]. У романі «Пан» герой також передає свої почуття крізь призму природи: «...Никаю лісом і дякую кожному дереву за те, що ти жива й здорова...» [1, с. 19].

Іноді флора та фауна у складний для героїв час починає діяти, а не лише споглядати, допомагаючи у скрутних ситуаціях. Однак основною рушійною силою є кохання. Природа відчуває це, тому вирішує підштовхнути героїв у правильному напрямку. У повісті М.Коцюбинського можна побачити це, коли Іван Палійчук блукає по лісу у пошуках Марічки, яка вже давно загинула. Вона ввижається йому, постійно гукаючи за собою, але природа робить усе, аби хлопець не піддавався чарам: «...Ніч наче чіплялась йому за ноги і не пускала, а він волік її за собою та розпихав грудьми...» [3, с. 34].

Крізь призму природи виявляється рушійна сила кохання. «У такий спосіб виявляється динаміка пантеїстичного світосприймання ... героїв повісті та роману» [2, с. 43]. Також присутня ідея, яка полягає в існуванні макрокосмосу людини.

У творах кохання як природна сила зображене як найістотніше, що тільки може бути в житті людини, однак із перебігом подій набуває трагічного осмислення. З утратою коханих чоловіки переносять свій біль у природу, вона сама робить цю трагедію незначущою, а основних героїв наділяє сенсом.

Кохання у романі К. Гамсуна змальоване як непереборна сила, яка керує героями. Вони не мають змоги керувати ним. Тут, навпаки, почуття беруть гору. Будь-яка стихія – небезпечна. Так і кохання. Воно небезпечне і потребує жертв, тому введено образ Пана, язичницького божества. Усі емоції змішуються, герої діють нелогічно. Зрада Едварди – той самий рушійний вчинок, який штовхає Томаса до необдуманих дій. Однак це можна пояснити шаленими почуттями закоханих. У цьому творі кохання не є світлим, оскільки воно постійно поєднується з егоїзмом, стражданнями та внутрішніми проблемами героїв. Кандидатка філологічних наук Зоя Валентинівна Савченко говорить, що «...У підсумку роман, що починається як ідилія, має драматичний повний смутку фінал, не вирішивши конфліктів, намічених автором...» [4, с. 103].

На відміну від Томаса та Едварди, Іван та Марічка мають щире взаємне кохання, яке існує в умовах природи. Це почуття спокійне, одухотворене мистецтвом, піснею та музикою. Воно здатне розкрити незвичайні сили людини, перебороти смерть і відстань.

Висновки. За допомогою здійсненого компаративного аналізу роману К. Гамсуна «Пан» та повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» можна стверджувати, що твори мають багато паралелей на різних рівнях їхньої художньої організації. Це стало наслідком впливу чинників, як об'єктивних, так і суб'єктивних. Передовсім література України та Норвегії розвивалась в однакових умовах та взаємодіяла між собою. Погляди обох письменників споріднені, стиль письма також мають однакові психологічно-імпресіоністичні доміанти.

Якщо говорити про тематику творів, то у ній домінує пантеїстичний складник. Він дає змогу осмислити весь глибинний підтекст. Світ – живий організм, а людина в ньому – невід'ємна частинка. Кохання виступає рушійною силою, аби особистість стала єдиним цілим із природою. Оскільки люди не дослухаються цієї поради, тому стосунки зі своїми коханими руйнуються, основні герої перебувають у стані апатії, а невдовзі взагалі гинуть. Але та душевна піднесеність, у якій існували Іван Палійчук та Томас Глан, їхні кришталево чисті душі та бажання бути вільними стають спільними аспектами у різних за жанром творах.

Література:

1. Гамсун К. *Пан*. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=319>
2. Гурдуз А. Повість М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» і роман К. Гамсуна «Пан» у порівняльно-типологічному висвітленні. *Слово і Час*. 2003. № 11. С. 40-44

3. Коцюбинський М. Тіні забутих предків. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=1058>
4. Савченко З. Художній світ Кнута Гамсуна. *Наук. вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.* 2016. № 25. Том 1. С. 102-104.

Putivtseva Yelyzaveta. The theme of love in K. Hamsun's novel "Pan" and M. Kotsiubynskyi's story "Shadows of forgotten ancestors"

The article is devoted to the theme of eternal love in Knut Hamsun's novel "Pan" and M. Kotsiubynskyi's novel "Shadows of Forgotten Ancestors". Attention is drawn to the natural impulses of the birth of this high feeling in souls of the main characters, its evolution is revealed, and the reasons for its extinction in the novel of the Norwegian writer are noted. At the same time, the typological affinity of the above-mentioned works on the thematic and visual levels of the artistic organization of the text is considered.

Key words: theme, problem, motive, love, nature, hero, M. Kotsiubynskyi, K. Hamsun.

Scientific supervisor – Tetiana Konieva, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 37.091.39:81'246.2

СПЕЦИФІКА ВИКЛАДАННЯ ЗА CLIL-ТЕХНОЛОГІЄЮ

Валерія Вячеславівна Рахманова

Науковий керівник – Михайло Юрійович Рахно, к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

У тезах розглянуто основні аспекти CLIL-технології, цілі та мету використання її в навчальних закладах. Окреслено переваги й недоліки методу, проблематику використання в навчальних закладах.

Ключові слова: CLIL-технологія, методика викладання, переваги та недоліки.

Світ змінюється, а з ним і способи викладання. Освіта вдосконалюється та стає кращою з кожним роком. Мене як майбутнього викладача це тільки радує. Одним із сучасних методів викладання є CLIL-технологія. Що це?

CLIL (Content and Language Integrated Learning) – це вивчення англійською (або іншою іноземною мовою) всіх або кількох предметів шкільної програми. Це може бути художнє мистецтво, історія, географія, біологія, математика, хімія, література та навіть фізкультура. Програма CLIL ставить перед собою дві глобальні цілі, а саме: достатній рівень вивчення шкільного предмета за допомогою іноземної мови, а також

глибоке вивчення іноземної мови. Завдяки такому підходу навчання учнів рідною та іноземною мовою є одним безперервним процесом.

Чому цей метод є дієвим? Маючи невеликий досвід викладання мови, я зрозуміла, щоб діти спілкувалися іноземною мовою їм потрібна практика. Досить часто учні не бачать сенсу вчити список слів або граматику, яку вони ніколи не вживатимуть. І я з ними погоджуюсь. На жаль, основна їхня мета – скласти тест чи іспит, але не спілкування. Як наслідок, знижується мотивація, формується мовний бар'єр і страх помилятися.

CLIL вирішує цю проблему. На уроці, де застосовують цю технологію, мова виступає вже не метою, а засобом вивчення іншого предмета, тобто учні бачать, що за допомогою іноземної мови можна дізнаватися нову цікаву інформацію. Вивчення мови відразу стає більш осмисленим, адже вона використовується для вирішення конкретних завдань тут і зараз.

Якими є недоліки? Труднощі впровадження методики CLIL: недостатня кількість кваліфікованих викладачів і відсутність можливості підвищення кваліфікації фахівців, помилки під час вибору матеріалів для викладання, суспільний супротив.

Використання в педагогічній діяльності. Для вдалого проведення заняття з іноземної мови з використанням CLIL необхідні зміст навчального матеріалу, який передбачає розвиток знань та умінь з обраного (для нас бажано фахового) предмета; спілкування, яке передбачає використання іноземної мови для вивчення обраного предмета і навпаки; пізнання, яке передбачає розвиток логічного мислення, абстрактного зокрема, та уміння поєднувати отримані знання із висловленням власних думок іноземною мовою; культура, яка передбачає розвиток альтернативних напрямків вивчення матеріалу; забезпечує порозуміння в аудиторії, що поглиблює усвідомлення студентом себе та розуміння оточення, світу загалом. На уроках із застосуванням предметно-мовного інтегрованого навчання формуються усі навички: аудіювання, читання, говоріння та письмо. Учителям рекомендовано утриматись від перекладу слів, ширше застосовувати демонстраційний та ілюстративний матеріал. Зазвичай учні прослуховують або читають текст з певної теми та виконують завдання до нього (заповнюють таблиці, створюють діаграми тощо). Увага фокусується не стільки на відпрацюванні граматичного матеріалу, скільки на засвоєнні лексики та розвитку комунікативних навичок з теми, що вивчається. Мова засвоюється природним шляхом, так, як вивчають її діти. На європейському симпозиумі «The Changing European Classroom – the Potential of Plurilingual Education» в березні 2005 року, присвяченому вдосконаленню процесу забезпечення полімовності в Європі, CLIL визнано пріоритетним напрямком мовної освіти. Було проголошено необхідність забезпечення доступу молоді до CLIL на усіх рівнях освіти.

Література:

1. Coyle D., Hood P. and Marsh D. CLIL. Content and Language Integrated Learning. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 180 p.
2. Harrop E. Content and Language Integrated Learning (CLIL): Limitations and possibilities. *Encuentro*. 2012. 21. P. 55-70.
3. Mehisto, P., Marsh, D., Frigols, M. J. Uncovering CLIL: Content and language integrated learning in bilingual and multilingual education. Oxford, Macmillan Education, 2008.
4. Rakhno, M., Shramko, R. Forming the Linguosocial and Cultural Competence of Bachelor Students – Prospective Translators by Means of the Course Comparative Lexicology and Grammar of Ukrainian and English: Experience of Using CLIL Technologies. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2021, 9 (113), 126–144. <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2021.09/126-144>.

Rakhmanova Valeriia. The specifics of teaching using CLIL technology

Theses consider the main aspects of CLIL technology, the goals and purpose of its use in educational institutions. Advantages and disadvantages of the method, problems of use in educational institutions are outlined.

Key words: CLIL technology, teaching method, advantages and disadvantages.

Scientific supervisor – Mykhailo Rakhno, PhD (Language), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 821.111-312.4

ОБРАЗ ШЕРЛОКА ХОЛМСА В ДЕТЕКТИВНИХ НОВЕЛАХ АРТУРА КОНАН ДОЙЛА

Вікторія Василівна Ребрій

Науковий керівник – Наталія Іванівна Тарасова,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

Відштовхуючись від того, що навколо шерлокіани через застарілі стандарти щодо оцінки детективного жанру як такого точаться дискусії стосовно її художньої цінності, подано визначення поняття «детективу» як жанру, якому зазвичай притаманний захоплюючий сюжет, невибагливий стиль, повторюваність. У зв'язку з недостатньою вивченістю рецепції творчості англійського письменника Артура Конан Дойла у літературі загалом зроблено спробу комплексного аналізу образу Шерлока Холмса: досліджено генезу, функціонування та особливості (увагу зацентровано на тому, що Шерлок Холмс – пластичніший матеріал для створення міфу, людяніший, правдоподібніший, живіший і життєздатніший у всіх сенсах).

Ключові слова: жанр, детектив, детективна новела, образ, популярність.

Постановка проблеми. У стрімкому темпі сучасного світу ми віддаємо перевагу всьому швидкому та новому. Незважаючи на це, недостатньо наукових робіт, які б розкривали особливості образу, мови, якою розмовляли герої відомих творів тощо. У зв'язку з недостатньою вивченістю рецепції творчості англійського письменника Артура Конан Дойла у літературі загалом, ми зробили спробу комплексного аналізу образу Шерлока Холмса: досліджено генезу, функціонування та художні особливості.

Мета полягає у дослідженні особливостей змалювання образу Шерлока Холмса у творах Артура Конан Дойла.

Об'єктом є твори Артура Конан Дойла про Шерлока Холмса.

Предмет – генеза, функціонування та особливості образу Шерлока Холмса» у детективних новелах.

Виклад основного матеріалу. Майже з моменту появи детективного жанру точаться дискусії про його художню цінність. Детектив як жанр, якому зазвичай притаманний захоплюючий сюжет, невибагливий стиль, повторюваність зображення, не потребує значних розумових чи емоційних зусиль з боку читача. Техніка «написання» детективів «відсилає» до середньої мовної семіотичної норми, до простого реалізму. Водночас вірний образ самого детектива, залежність від інформації, серія детективних романів для підтримки інтересу читача зробили його легким і захопливим, створили жанр особливо придатним для швидкісного читання.

Н. Далі стверджує, що «...детективний роман (або новела) – це, з одного боку, гра, а з іншого – література» [1, с. 220]. Д. Масто говорить про те, що «...детективна діяльність – це передусім складне логічне завдання» [3, с. 125]. Навіть визнану класику жанру творів про Шерлока Холмса порівнюють із «копійчаними бульварними романами» явно невисокої художньої якості. Дж. Томпсон розглядає детективну діяльність А. Конан Дойля як вражаюче поєднання інтелектуальної головоломки з глибоким хвилюванням [4]. Детективний жанр критикують також через так звану побудову формули. Це типова сюжетно-образна система детективу, типова антагоністична група, композиційно-стилістична структура тощо [5; 6].

Дж. Томпсон робить висновок, що детективну творчість Конан Дойля можна розглядати як складну переробку трьох жанрів: сенсаційного, детективного та пригодницького: сенсаційна література – моторошна й напружена; детектив – раціоналістичний елемент; пригода – швидка дія. Але серед західних науковців існує тенденція не виділяти детективні романи як окремий жанр, а розглядати їх у контексті пригодницької літератури, до якої належать також трилери, вестерни й шпигунські романи.

Наше дослідження говорить про те, що теоретико-інструментальний арсенал сучасної критики застарів, що

унеможлиблює її адекватну оцінку літературного процесу: художня література зазнала серйозного розвитку у зв'язку з новітніми процесами, адже сильні та вкорінені стандарти явно застаріли.

Феномену надзвичайної популярності Шерлока Холмса, якою славиться Конан Дойл, є достатньо літературних, психологічних і, зрештою, моральних пояснень. Але хочемо звернути увагу на інше. Конан Дойл, на думку Честертона, створив персонажів, які стали типом або символом для кожного». Шерлок Холмс став «живою легендою, він отримав вічну славу легендарного героя». Його образ – пластичніший матеріал для створення міфу, він людяніший, правдоподібніший, живіший і життєздатніший у всіх сенсах.

Розглядаючи роль і місце Артура Конан Дойля в розвитку детективного жанру, слід зазначити, що він зробив вагомий внесок у формування канону англійського детективу, опублікувавши у 1887 році роман «Етюд у червоному» і перші збірки оповідань: «Пригоди Шерлока Холмса» та «Записки про Шерлока Холмса». 1892 р. створений у них образ детектива з живим розумом, інтелектом і логічним мисленням залишався архетиповою постаттю протягом усього ХХ століття [4]. Холмс розкриває злочини не лише заради перемоги правосуддя, а й заради незаперечної цікавості, інтересу до нових складних справ. Він охоче ділиться своїми знаннями з тими, хто не знайомий зі складними завданнями, головоломками, демонструючи тренування оригінального мислення. Так, Холмс став художнім втіленням Британії, інтелектуальний, невразливий у найнесподіваніших ситуаціях. Цьому герою присвячено чотири твори, жанр яких сам автор характеризує як романи: «Етюд у багряному», «Знак чотирьох», «Собака Баскервілів», «Долина жаху» та збірки оповідань. Крім двох згаданих вище, це «Повернення Шерлока Холмса», «Прощання з ним» і «Картотека Шерлока Холмса».

Варто зазначити, що майже всі оповідання про Шерлока Холмса побудовані за однією схемою: вступ, у якому постає образ мудрого та непересічного детектива; поява пораненого, чия розповідь привела до розмови, та шокує його несподіване розкриття злочину. Важливо зазначити, що у творах про Шерлока Холмса не завжди є справжній злочин: основний герой зазвичай порушує закон, але часто морально-етичний, а не юридичний. Часто у творах про Шерлока Холмса немає явного порушення закону (вбивства чи будь-якого іншого), але є шахрайство, зрада, байдужість, за які особа, яка їх вчинила, не несе кримінальної відповідальності, але завдає болю та страждань оточуючим, що викликає негативне суспільне ставлення до неї. Водночас Шерлок Холмс іноді певною мірою виправдовує справжніх злочинців, співчуває і співпереживає їм, як людям, які зазнали нещастя або зазнали несправедливості, змушені вчинити злочин.

Потужний інтерес до творів про Шерлока Холмса викликаний також оповідальним талантом Конан Дойля. Знайомлячись з його

творчістю, читач природно отримує естетичну насолоду, а також знайомиться з побутом і традиціями англійців кінця XIX століття. Постать Конан Дойла викликала не менший інтерес, ніж створений ним образ детектива. Автор оповідань про Шерлока Холмса був освіченою людиною, знався на таких точних науках, як хімія та фізіологія. Автор близько знав професора Белла, який, як відомо, збирав інформацію про життя своїх пацієнтів із незначних деталей, таких, як шкіра, одяг тощо. У Шерлока Холмса ця риса є однією з найважливіших рис, що характеризують його особистість.

Шерлок Холмс – один із найкращих детективів. Провівши все життя у приватних суперечках, відкривши понад тисячу справ, допомагаючи людям в Англії, він урятував не одне життя. Він – унікальна і прекрасна людина, розумний читач, із сильним інтелектом, різними талантами, гострою спостережливістю, спокоєм духу. Він має унікальні природні переваги: гостинний дух, достовірну логіку, здатність аналізувати та підтверджувати факти. Студійна робота, яка є логікою віч-на-віч, користується повагою у психологів. Взявши на озброєння найкращі якості своїх попередників (детектива Дюпена, француза Лекока та інших), Шерлок Холмс вирізняється високим професіоналізмом і людяністю. Його професійний успіх залежить не лише від обширних досліджень у цій галузі, ретельного збору доказів, виняткової уваги до найдрібніших деталей і здатності робити бездоганні висновки на основі зібраної інформації. Його успіх полягає в особливій здатності детектива оригінально мислити і використовувати незвичайні методи розслідування.

Як зазначено в одній із передмов до «Записок про Шерлока Холмса», в образі Шерлока Холмса чітко простежується суперечливість англійської мови. Він завжди постає як справжній англієць, уособлюючи риси англійського національного характеру: стриманість, зібраність, захоплення певним хобі, повага до принципів ввічливої поведінки, здоровий глузд. Хоча загалом Шерлока Холмса можна схарактеризувати як консервативну людину, яка дотримується загальноприйнятих традицій своєї батьківщини, він також є прихильником новаторських методів розслідування, водночас він є аматором і професіоналом, індивідуалістом і егоїстом. Надаючи персонажу власної індивідуальності та зовнішнього вигляду, автор завершує образ і робить його неповторним. Навряд чи знайдеться на землі людина, яка б не відрізняла його від іншого: худа постать у сірому піджаку, досить високого зросту, у незмінному кашкеті, з незграбним виразом обличчя, високим чолом. Зовнішність Шерлока Холмса характеризують такі прикметники: високий, аскетичний, незвичайний, чудовий, екстраординарний, рідкісний, чіткий, що підкреслює винятковість і цілісність образу. Незмінною частиною його зовнішності стає курильна трубка, всюди детектива оточують клуби диму.

Автор наводить риси особистості Шерлока Холмса, які оцінюють позитивно чи нейтрально: захоплений окремими галузями науки; чесна людина; він має можливість все обміркувати; бажаний гість; має владний характер; має ясний і логічний розум; унікальна особистість тощо.

Крім того, у Шерлока Холмса є ще й якості, які оточуючі оцінюють негативно: надто занурений у науку; дуже певний; холодна і пристрасна натура; трохи зарозумілий; має забагато логіки. Для егоїзму героя Артура Конан Дойла характерна й специфічна мовленнєва поведінка. Мова Шерлока Холмса – правильна, насичена літературою та наукою, що відображає його енциклопедичні знання. Але оскільки Холмс гострий у своєму мисленні, чутливий до несподіваних змін у мовленнєвій поведінці, його манера говорити – авторитетна та впевнена, хоча відзначають, що вона водночас образна та метафорична, іронічна та фактологічна. Унікальність образу відомого детектива полягає ще й у тому, що він володіє унікальним стилем майже у всьому: їжі, одязі, способі життя, поведінці та мисленні.

Так, створення образу Шерлока Холмса лягло в основу розробки найпопулярніших детективних романів сучасності.

Першою книгою, де образи Шерлока Холмса та доктора Ватсона ґрунтовно розглядали у контексті сучасної наукової психології (за допомогою психометричних методів), стала праця Т. Роджерса [2]. Психологічний аспект образу Шерлока Холмса досліджували Л. Мірошніченко [7]; згадується про цю проблему в працях Дж. Розмарі та Н. Ничкало [8]. Дослідник Ничкало обговорює зв'язок між методологією мислення Холмса та східними ментальними практиками [8].

Висновки. Отже, розглядаючи роль і місце Артура Конан Дойла в розвитку детективного жанру, слід зазначити, що він зробив вагомий внесок у формування канону англійського детективу. Для егоїзму героя Артура Конан Дойла характерна й специфічна мовленнєва поведінка. Мова Шерлока Холмса правильна, насичена літературою та наукою, що відображає його енциклопедичні знання. Але оскільки Холмс гострий у своєму мисленні, чутливий до несподіваних змін у мовленнєвій поведінці, його манера говорити є авторитетною та впевненою, хоча відзначається, що вона водночас образна та метафорична, іронічна та фактологічна. Унікальність образу відомого детектива полягає ще й у тому, що він володіє унікальним стилем практично у всьому: їжі, одязі, способі життя, поведінці та мисленні. Образ Шерлока Холмса ліг в основу розробки найпопулярніших детективних романів сучасності. Так, наприклад, образ Шерлока Холмса, спочатку поданий у творах Артура Конан Дойла, характеризується задумливістю, поетичністю, романтизмом, суворістю відлюдницького способу життя, самотністю, певним сумом. З часом ніжний лицарський образ Шерлока Холмса еволюціонує, відривається від свого творця і як легенда починає

самостійне життя. Зараз Холмс має інші риси: він більше не мрійливий романтичний лицар. Шерлок Холмс найчастіше постає як цинічний незнайомиць із бурхливими проявами емоцій і прихильністю. Тому динаміку розвитку образу Шерлока Холмса можна розглядати як еволюцію суспільної свідомості загалом.

Література:

1. Daly N. *Modernism, Romance and the Fin de Siecle: Popular Fiction and British Culture*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. 220 p.
2. Greenslade W., Rodgers T. *Grant Allen: Literature and Cultural Politics at the Fin de Siècle*. Farnham : Ashgate Publishing, 2005. 252 p.
3. Musto D. *Study in Cocaine Sherlock Holmes and Sigmund Freud*. *Journal of the American Medical Association*. 2008. № 206. P. 125–130.
4. Дойль А. Пригоди Шерлока Холмса : у 4 т. / пер. з англ. В. Панченка. К. : Веселка; Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2010. Т. IV: Долина жаху: Повість; Архів Шерлока Холмса: Цикл оповідань. 318 с.
5. *Енциклопедичний словник англійської літератури ХХ століття* / За ред. А. П. Саручянян ; Інститут світ. літератури. К., 2005.
6. *Словник-довідник літературознавчих термінів* / Упор.: О. В. Бобир, В. Й. Буденний, О. Б. Мамчич, Н. П. Нікітіна ; за ред. О. В. Бобиря. Чернігів : ФОП Лозовий В. М., 2016. 132 с.
7. Мірошниченко Л. Ф. *Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах : підручник для студентів-філологів*. Київ, 2000.
8. Ничкало Н. Г. *Сучасні тенденції у підготовці педагогів професійного навчання (міжнародний аспект та українські перспективи)*. *Педагог професійної школи* : зб. наук. пр. АПН України. Інститут педагогіки і психології професійної освіти та ін. К., 2002. Вип. 3. С. 5-13.

Rebrii Victoriia. The image of Sherlock Holmes in the detective stories of Arthur Conan Doyle

Based on the fact that there are discussions about its artistic value around Sherlockian due to outdated standards for evaluating the detective genre as such, the definition of the concept of "detective" is given as a genre that is usually characterized by an exciting plot, unpretentious style, and repetition. In connection with the insufficient study of the reception of the work of the English writer Arthur Conan Doyle in the literature as a whole, we attempted a comprehensive analysis of the image of Sherlock Holmes: the genesis, functioning and features were studied (attention is focused on the fact that Sherlock Holmes is more plastic material for creating a myth, more humane, more believable, more alive and viable in every sense).

Key words: *genre, detective, detective novel, image, popularity.*

Scientific supervisor – Nataliia Tarasova, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 811.111'25(=161.2):5

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ТЕКСТІВ ПРИРОДНИЧОГО ЦИКЛУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Анна Михайлівна Рибальченко

Науковий керівник – Михайло Юрійович Рахно,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

Наукову працю присвячено стилістичним особливостям перекладу англійськомовних текстів природничого циклу українською мовою. Такий вид перекладу вимагає розуміння спеціальних термінів, які використовують під час перекладу текстів природничого циклу в науковому стилі. Для точної передачі інформації важливо враховувати як граматичні та лексичні, так і стилістичні особливості текстів.

Ключові слова: переклад, перекладач, термін, науковий стиль.

Постановка проблеми. Термінологія наук природничого циклу формувалася впродовж багатьох століть. У сучасних реаліях суттєвий вплив на подальше формування цієї термінології мають процеси глобалізації та взаємодії різних культур, що зумовлює значну кількість запозичень, а також неологізмів, що досить розширює термінологійний запас слів. Так, під час перекладу текстів природничого циклу є досить значні труднощі.

Метою дослідження є аналіз основних шляхів перекладу англійськомовних текстів природничого циклу українською мовою.

Об'єкт дослідження – особливості перекладу англійськомовних текстів природничого циклу українською мовою у науковому стилі.

Предмет дослідження – передача інформації на лексичному, граматичному, стилістичному рівнях при перекладі англійськомовних текстів природничого циклу українською мовою у науковому стилі.

Виклад основного матеріалу. Англійська мова є унікальним засобом задля вільного обміну знаннями і їх поширення, а також інструментом міжкультурної інтеграції. У сучасних реаліях є невід'ємною частиною комунікації й отримання інформації [2, с. 40].

Тексти природничого циклу загалом охоплюють досить значний діапазон та мають розлогу кількість галузей.

Зокрема, на лексичному рівні перекладу з англійської українською є слова з одним або більше значеннями; термінологія та спеціалізована лексика, яку може бути досить складно перекласти, тому перекладач повинен посилатися на фахові термінологічні словники та інші матеріали; аббревіатури, які перекладають шляхом пошуку оригінальних елементів або шляхом транскрипції, транслітерації чи переосмислення значення в оригінальній аббревіатурі [1; 3].

Завданням перекладача є відтворення інформації, що міститься в вихідному тексті, із високою точністю і, бажано, у максимальному обсязі.

Під час перекладу досить часто використовують перекладацькі операції: застосування міжмовних відповідників (еквівалентів), якщо такі є в мові перекладу або якщо еквівалентного терміна не існує в мові перекладу, то перекладач вдається до транскодування, а саме: до транскрибування, транслітерування тощо. При перекладі термінологійних одиниць застосовують також калькування, зокрема, при перекладі складних за структурою фахових термінів. Найбільш вживаною є технологія пошуку рівнозначного еквівалента. Слід зазначити, що під час перекладу з англійської українською особливу увагу слід приділяти належному оформленню інформації. Зокрема, вона реалізується шляхом різних механізмів здійснення перестановки слів у реченні.

Грамматичні трансформації, які, зокрема, застосовують під час перекладу, є результатом структурних відмінностей між вихідною мовою та мовою перекладу. При перекладі наукових текстів відповідними особливостями є чітка послідовність, значна точність, повнота, структурованість та узагальненість. Ці характеристики дають змогу досягти власне наукового викладу тексту [4; 5].

Висновки. Основним завданням перекладу текстів природничого циклу є максимально повна передача інформації, зокрема, на лексичному, граматичному, стилістичному рівнях, а також передача прагматичної функції тексту.

Література:

1. Белікова О. Ф., Колесник А. О. Перекладацькі прийоми під час перекладу термінології наукових текстів. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2010. № 1. С. 719-727.
2. Демиденко О., Гутарева Є. Стилiстичнi особливостi перекладу англiйськомовних текстiв з психологiї українською мовою. *Advanced Linguistics*. 2022. № 10. С. 40-45. DOI: 10.20535/2617-5339.2022.10.267054
3. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
4. Коптілов В. Теорія і практика перекладу : навч. посіб. К. : Юніверс, 2002. 280 с.
5. Юхимець С. Ю. Особливості перекладу науково-технічного дискурсу (на матеріалі перекладів з англійської мови українською). *Науковий вісник ПНПУ імені К. Д. Ушинського*. 2018. № 27. С. 223–232.

Rybalchenko Anna. Features of the translation of English texts of the natural cycle into the Ukrainian language

The scientific work is devoted to the stylistic features of the translation of English texts of the nature cycle into Ukrainian. This type of translation requires an understanding of special terms that are used when translating texts of the natural cycle in a scientific style. For the accurate transmission of information, it is important to take into account both grammatical and lexical, as well as stylistic features of the texts.

Key words: translation, translator, term, scientific style.

Scientific supervisor – **Mykhailo Rakhno**, PhD (Language), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 811.111'25(=161.2):81'373.4

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ТЕРМІНІВ УКРАЇНСЬКОЮ

Ольга Юріївна Рогуля

Науковий керівник – Михайло Юрійович Рахно,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті розглядають питання перекладу англійськомовних термінів з огляду на їх ознаки та безвідносно до галузі людської діяльності. Авторка статті виокремлює основні характеристики англійськомовних термінів, етапи процесу та деякі методи їхнього перекладу.

Ключові слова: еквівалент, науково-технічна література, переклад, термін, термінологія, транскодування, транслітерація, транскрипція.

Переклад – важкий та специфічний процес, який поєднує значну кількість факторів та вимог до перекладача для успішного його втілення. Якщо під час перекладу художньої літератури перекладач має володіти певною мірою творчими літературними здібностями, що часто являє собою проблему, то у зв'язку із перекладом термінів потрібно зважати на галузь, відносно до якої вони вживаються. Щоб вдало та успішно орієнтуватися у термінології певної сфери людської діяльності, перекладач повинен бути дотичним до співпраці у ній. Наприклад, перекладач, залучений у галузі охорони здоров'я, обов'язково повинен отримати додаткову освіту з цього фаху і т. п.

Метою статті є визначити загальні особливості перекладу англійськомовних термінів безвідносно до певної сфери діяльності.

Терміни – це емоційно нейтральні слова або словосполучення, які використовують для точного визначення понять або назв предметів [1, с. 255]. Термінологія – це сукупність термінів, властивих певній площині науки та техніки. Р. Стацюк, яка досліджує природу поняття «термін» та основні його характеристики, окреслює такі його ознаки:

- ✓ термін – точний і однозначний;
- ✓ термін – дефінітивний, тобто він є найменуванням спеціального поняття, регламентованого у своїх межах дефініцією;

- ✓ термін – системний, належить до певної термінологічної системи, яка так само співвідносна з системою понять конкретної спеціальної галузі знань або діяльності;
- ✓ термін – номінативний, основна його функція – найменування;
- ✓ термін – стилістично нейтральний, позбавлений емоційно-експресивного забарвлення;
- ✓ термін – мотивований, тобто його лексичне значення рівноцінне до його понятійного значення [2, с. 113–115].

Відповідно до усіх зазначених вище ознак, можна зробити висновок, що наявність термінів у тексті передбачає його специфічні мовні характеристики, властиві здебільшого науковому стилю. Деякі науковці утім пропонують слова, властиві лише одній якійсь галузі, теж вважати термінами. Наприклад, у галузі моди чи новин. Проте, на нашу думку, це більше стосується поняття «професійний сленг».

Серед загальних особливостей саме англійськомовних термінів можемо визначити їхні полісемантичність, тобто багатозначність. Одне й те саме слово в різних галузях науки, культури, промисловості можна перекладати по-різному, що являє собою значні труднощі для перекладача, не обізнаного у потрібній сфері діяльності.

За будовою англійськомовні терміни найчастіше поділяють на:

- 1) прості – які складаються з одного слова;
- 2) складні – складаються з двох слів і пишуть їх разом або через дефіс;
- 3) терміни-словосполучення – складаються із кількох компонентів (слів) [1, с. 256].

Сам процес перекладу термінів, на наш погляд, можна поділити на кілька таких етапів:

- 1) визначення загальної тематики та жанру тексту чи дискурсу, в якому вжито термін;
- 2) установлення галузі діяльності, про яку йдеться;
- 3) пошук та виокремлення термінів;
- 4) установлення методу, за допомогою якого буде перекладений термін;
- 5) переклад термінів.

Основним прийомом перекладу англійськомовних термінів є пошук їхніх лексичних еквівалентів, наявних в українській мові. Якщо ж еквівалент відсутній, то новий термін зазвичай підлягає транскодуванню – транслітерації чи транскрипції, але якщо він складається із кількох слів, зазвичай використовують описовий переклад.

Отже, дослідили основні характеристики термінів загалом та властивості англійськомовних термінів, зазначивши також деякі методи їх перекладу. Більш детально терміни можна розглядати лише стосовно конкретної галузі людської діяльності.

Література:

1. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу : навч. посіб. 2001. 290 с.
2. Стацюк Р. В. Основні підходи до визначення поняття «термін» у сучасній лінгвістичній науці. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер. : Філологічні науки (мовознавство)*. 2016. № 5 (2). С. 112–116.

Rohulia Olha. Features of English terms translation into Ukrainian language

The article considers the issue of translation of English terms, taking into account their characteristics and regardless of the field of human activity. The author of the article singles out the main characteristics of English terms, stages of the process and some methods of their translation.

Key words: *equivalent, scientific and technical literature, translation, term, terminology, transcoding, transliteration, transcription.*

Scientific supervisor – Mykhailo Rakhno, PhD (Language), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 811.111'27

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТІВ «ЩАСТЯ / HAPPINESS», «ГРОШІ / MONEY» В АНГЛІЙСЬКОМОВНІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ

Катерина Сергіївна Рябокобилко, Марина Володимирівна Самар

Науковий керівник – Галина Станіславівна Сосой, ст. викл. кафедри англійської та німецької філології, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Статтю присвячено вивченню концепту як одного з найпопулярніших термінів сучасної когнітивної лінгвістики. У ній з'ясовано основне тлумачення терміну «концепт», його відмінність від терміну «поняття», розглянуто історичне походження концептів «щастя / happiness» та «гроші / money», висвітлено способи репрезентації концептів «щастя / happiness» та «гроші / money» за допомогою різних слів, висловів, ідіом в англійськомовній лінгвокультурі. Така стаття є підґрунтям для подальшого дослідження з теми.

Ключові слова: *концепт, концептосфера, англійськомовна лінгвокультура, когнітивна лінгвістика, репрезентація, вербалізація, концептуальна картина світу, концепти «щастя / happiness» та « гроші / money».*

Постановка проблеми. Вивчення концептів та концептосфер у мові є однією з провідних ланок когнітивної лінгвістики, бо саме вони формують концептуальну картину світу, у якій зберігаються знання, процеси пізнання світу, досвід результатів людської діяльності. Поняття «концепт» доволі багатогранне, оскільки його використовують у різних

галузях науки. Мовознавці по-різному трактують його визначення, але однаково розглядають як основне поняття для вивчення мовної картини світу.

Актуальність пропонованої статті зумовлена незначною кількістю праць, присвячених вивченню концептів в англійськомовній лінгвокультурі, як носіїв мови, які формують мовну картину світу певного народу.

Мета – дослідження вербалізації концептів «щастя / happiness» та «гроші / money» в англійськомовному дискурсі.

Об'єкт вивчення – концепт як лінгвокультурне явище.

Предмет роботи – англійськомовні словники та різноманітні наукові праці.

Виклад основного матеріалу. Поняття «концепт» вперше зустрічаємо у працях філософа П. Абеяра (XII ст.), проте в науковий обіг термін увійшов у середині ХХ століття. О. Селіванова трактує поняття «концепт» так: «інформаційна структура свідомості, різносубстратна, певним чином організована одиниця пам'яті, яка містить сукупність знань про об'єкт пізнання, вербальних і невербальних, набутих шляхом взаємодії п'яти психічних функцій свідомості й позасвідомого. Ядром концепту є поняття, фіксоване у вигляді пропозиційних структур і позначене певною номінативною одиницею. Концепти зароджуються під час пізнавальної діяльності, відображають і узагальнюють досвід людини й інтеріоризовану її свідомістю дійсність, підводячи інформацію під певні вироблені суспільством категорії та класи. Слово є засобом доступу до концептуального знання, однак воно може представляти різні концепти, тому мова є доволі компактним засобом концептуалізації» [1, с. 256].

Поняття «концепт» – калька з латинського слова «conceptus», що означає «поняття». Деякі мовознавці не диференціюють поняття і концепт, а, навпаки, оперують ними як синонімічними. Концепту притаманна суб'єктивність, а поняттю – об'єктивність. Поняття базується на суттєвих ознаках предметів, явищ, об'єктів, тоді коли концепт містить в собі оцінну, емоційну, експресивну характеристики. Можна стверджувати, що якщо від концепту відділити емоційну, чуттєво-образну частину та залишити найбільш суттєві ознаки, то матимемо справу із поняттям.

Концепти вважають провідниками різної інформації, абстрактними одиницями, якими оперує людина в процесі мислення. Виділяють етимологічні, образні, ціннісні, метафоричні, асоціативні, понятійні компоненти у структурі концепту, але всі вони мають спільну природу – основні понятійні та додаткові ознаки. Сукупність концептів у свідомості носіїв мови формують концептосферу. Багатство концептосфери мови залежить від багатства культури, мистецтва, релігії, літератури, традицій, науки, фольклору, історичного досвіду нації.

Розуміння концепту «щастя / happiness» є багатоаспектним. Він може відображати як індивідуально-авторську картину світу, так і ціннісні орієнтири мовця, оскільки є основним ціннісним пріоритетом людського життя. Щастя часто розглядають як мету або прагнення, те, чого ми прагнемо досягти в житті. Однак важливо пам'ятати, що щастя – це не пункт призначення, а радше подорож, і що його можна знайти в теперішній момент незалежно від обставин.

Виокремлюють три гіперознаки концепту «щастя / happiness»: удачливість, вдалість та втіха, де перші дві репрезентують позитивну телеологічну оцінку уособленого об'єкта відстороненим суб'єктом, а остання фіксує емоційне переживання суб'єктом власної оцінки [2, с. 43].

В англійській мові щастя позначають словом «happiness», яке утворене від прикметника «щасливий / happy». Воно бере свої витоки від застарілого слова «har», що означає «випадок, шанс».

Вивчаючи словники англійських слів, простежуємо різні значення лексеми «happiness», наприклад, 1) the state of being happy (стан буття щасливим); 2) a pleasurable or satisfying experience (приємний досвід або досвід задоволення); 3) the pursuit of happiness (прагнення до щастя); 4) the state of good luck; good fortune; prosperity (стан удачі, процвітання) [3; 4; 5; 7].

Концепт «щастя / happiness» в англійській мові може бути репрезентований різними словами та виразами залежно від контексту та відтінків значень. Ось кілька можливих варіантів:

- ✓ Happiness – це найзагальніший та універсальний термін, який описує стан задоволеності, радості та блаженства.
- ✓ Joy – це більш інтенсивне та емоційне слово, яке описує відчуття радості та задоволення від конкретного досвіду або події.
- ✓ Delight – особливий тип радості, який виникає від приємного сюрпризу або несподіванки.
- ✓ Bliss – це слово описує високий ступінь щастя та блаженства, яке може бути досягнуте внаслідок духовної або емоційної гармонії.
- ✓ Contentment – стан задоволеності та спокою, коли людина відчуває, що має все необхідне для щастя.
- ✓ Fulfillment – це слово описує стан задоволеності та радості, який виникає від досягнення поставленої мети або задоволення своїх потреб.
- ✓ Ecstasy – це стан надзвичайної ейфорії і відчуття неперевершеного щастя.
- ✓ Euphoria – стан, коли ви відчуваєте екстремальну радість і ейфорію.
- ✓ Serenity – стан, коли ви відчуваєте спокій і глибоку гармонію зі світом навколо себе.
- ✓ Well-being – загальний термін, що вказує на стан фізичного й емоційного благополуччя.

Концепт «щастя / happiness» в англійській мові може мати такі фразові способи вираження: To be happy – бути щасливим; To feel joy – відчувати радість; To experience bliss – переживати блаженство; To find contentment – знайти задоволення; To have a good time – мати гарний час; To be in high spirits – бути в гарному настрої; To be overjoyed – бути збудженим від радості; To be elated – бути піднесеним від щастя; To be thrilled – бути захопленим від радості; To be ecstatic – бути екстатичним від щастя.

Щастя часто описують як стан душі або спосіб існування. Це те, що ми можемо культивувати через наші думки, ставлення та дії, а не те, що просто даровано нам. Щастя є суб'єктивним поняттям. Воно може відрізнятися від людини до людини. Те, що приносить одній людині щастя, може не принести іншій людині задоволення такого ж рівня.

Існує така приказка: «За гроші щастя не купиш / Money doesn't buy happiness», тому поряд із концептом «щастя / happiness» розглянули вербалізацію концепту «гроші / money».

Гроші є невід'ємною частиною сучасного суспільства, які виконують роль засобу обміну і зберігання вартості. У сучасному світі вони використовуються для покупки товарів та послуг, інвестування та зберігання багатства.

За етимологічним словником, «гроші / money» походить від середньофранцузького слова «monnaie», що так само походить від латинського слова «moneta», що означає «монета» [5]. У латинській мові це слово використовували на позначення храму богині Юнони, де була виготовлена перша римська монета. Згодом це слово стали вживати для позначення грошей загалом.

Концепт «гроші / money» посідає особливе місце серед пізнавально-інформативних одиниць, адже є складним та багатогранним. Синонімічний ряд «money» є досить широким, тому його лінгвокогнітивна характеристика потребує детального розгляду.

У лінгвістиці цей концепт досліджували у стилістиці, лінгвокультурології, лінгвокогнітивістиці на матеріалі художньої літератури й періодики. Вивчення науковцями цього концепту є свідченням інтересу до об'єктивації у мові матеріально-грошових відносин. Важливим і актуальним для дослідження концептосфери «гроші / money» є не лише матеріально-грошові відносини, а й система морально-етичних та духовних цінностей людського соціуму.

Концепт «гроші / money» англійською мовою можна вербалізувати кількома способами залежно від контексту та вживання. Деякі поширені вербалізації містять такі:

- ✓ «Money» – це найбільш прямий і поширений спосіб вербалізації поняття «гроші» англійською мовою. Це засіб обміну, який використовують для купівлі товарів і послуг, сплати боргів та здійснення інших фінансових операцій. Термін «money» часто використовують на позначення багатства, активів або фінансових

ресурсів, і його також можна використовувати в ширшому значенні для позначення всього, що є цінним або корисним.

- ✓ «Currency» – стосується конкретно типу грошей, які використовують у певній країні чи регіоні. Наприклад, валютою США є долар, а валютою Європейського Союзу – євро.
- ✓ «Cash» – стосується фізичних грошей у формі купюр або монет на відміну від кредитних або дебетових карток, чеків чи інших форм оплати. Виділяють «banknotes і coins»: «banknotes» – купюра, банкнота; «coin» – монета. Часто «coin» йменують як «copper» (мідь), «silver» (срібло), які позначають метал, із якого вони зроблені.
- ✓ «Funds» – стосується грошей, доступних для використання в особистому чи бізнес-контексті. Це також може стосуватися інвестицій або інших фінансових активів.
- ✓ «Capital» – стосується грошей або активів, які інвестують у бізнес чи інше підприємство з очікуванням отримання прибутку.

Поняття «profit» часто пов'язують із концептом «гроші / money». Термін «profit» у сучасних словниках витлумачують як *the money gained in a business deal, the difference between the amount earned and the amount spent; financial gain* (гроші, отримані внаслідок ділової угоди, різниця між заробленою сумою та видатками; фінансовий прибуток) [6, с. 326].

В англійськомовній картині світу існує чимало слів, висловів, ідіом, приказок, пов'язаних із концептом «гроші / money». Наприклад, *easy money* – легкі гроші, *hard-earned money* – гроші, добуті тяжкою працею, *bribe money* – хабар, *to have money to burn* – мати багато грошей (кури не клюють), *to be short of funds / money / cash* – бути не при грошах, *at all costs* – за будь-які гроші.

Так, «гроші / money» – це лінгвокультурний концепт, оцінний складник якого має амбівалентний характер, зумовлений семантикою лексеми «money». Він є важливим елементом англійськомовної культури, широким та багатограним поняттям, вербалізація якого може змінюватися залежно від конкретного контексту та використання.

Висновок. Отже, концепт «щастя / happiness» в англійській мові є емоційним концептом, тоді як інший концепт «money» є пізнавально-інформативною одиницею. У сучасній англійськомовній картині світу обидва концепти мають різні способи репрезентації в словах та висловах, можуть використовуватися по-різному залежно від контексту, значенневих відтінків, але вони всі відображають певний аспект цих концептів. Проте, незважаючи на різні інтерпретації концептів, вони мають схоже значення: щастя – це емоційний стан, коли людина відчуває насолоду від життя, а гроші – мірило вартості, платіжний засіб, за допомогою якого людина може відчувати матеріальне задоволення. Вивчення таких концептів в англійськомовній лінгвокультурі дає нам змогу краще зрозуміти способи їхньої реалізації на текстовому й мовленнєвому рівнях.

Література:

1. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К., 2006. 716 с.
2. Ткачук В. А., Яценко М. О. Лексикографічні засоби вербалізації концепту щастя в англійській мові. [http://almanah.ltd.ua/save/2020/10%20\(43\)/13.pdf](http://almanah.ltd.ua/save/2020/10%20(43)/13.pdf)
3. Longman Dictionary of English Language and Culture. Longman, 1998. 1567 p.
4. Merriam Webster's Collegiate Dictionary. 10th ed. Springfield: Merriam-Webster, Inc., 1997. 1557 p.
5. Oxford English Dictionary. Second Edition on CD-ROM (v. 4.0), Oxford University Press, 2009.
6. Oxford Dictionary of Business English / Ed. by A. Tuck, M. Ashby. Oxford University Press, 1996. 491 p.
4. Webster's New World Dictionary / V. Neufeldt, A. Sparks. N.Y. : WCC, 1990. 695 p.

Riabokobylko Kateryna, Samar Maryna. Representation of the concepts of HAPPINESS, MONEY in English lingual culture

The article is devoted to the study of the concept as one of the most popular terms of modern cognitive linguistics. It clarifies the main interpretation of the term "concept", its difference from the term "notion", the historical origin of the concepts "Happiness" and "Money" is considered, the ways words, expressions, idioms in English lingual culture. This article is the basis for further study of this topic.

Key words: *concept, conceptosphere, English lingual culture, cognitive linguistics, representation, verbalization, conceptual picture of the world, concepts of "Happiness" and "Money".*

Scientific supervisor – Halyna Sosoi, Senior Lecturer, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 821.111(411)-311.6

ІСТОРИЧНА ОСНОВА РОМАНУ В. СКОТТА «АЙВЕНГО»

Юлія Василівна Савчук

*Науковий керівник – Наталія Іванівна Тарасова,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка*

У статті розглянуто історичне підґрунтя відомого роману Вальтера Скотта «Айвенго».

Ключові слова: *роман, історична основа, Вальтер Скотт.*

Творчість В. Скотта не втратила своєї популярності за понад 190 років після смерті цього видатного письменника. Безліч читачів в усьому світі захоплюються лицарськими пригодами його героїв, проте не завжди ми можемо відокремити в творах авторську вигадку від історичної правди.

«Айвенго» (1819) – один із найцікавіших і найпопулярніших історико-пригодницьких романів В. Скотта про історію Англії періоду Середньовіччя, зокрема В. Скотт конкретно описує події XII ст. Загальновідомо, що взятий за сюжет В. Скоттом проміжок часу – доба, коли в Англії утверджували феодальні відносини та завершилося закріпачення селянства. Письменник зображує скрутне становище простого народу, який був доведений до повних злиднів і розорення, що змусило багатьох його представників стати розбійниками, які нападали та грабували лише представників знаті. Самі селяни говорили про своє важке життя так: «У нас залишилося тільки повітря, яким ми дихаємо; та й його у нас не відібрали тільки тому, що інакше ми не були б здатні виконувати роботу, навалену на наші плечі» [1, с. 6].

Наприкінці XII століття також розгортається боротьба між англосаксами, що жили на території Англії вже кілька століть, і завойовниками нормандцями, котрі захопили Англію в кінці XI століття.

В. Скотт зміг відтворити історичний колорит тогочасної Англії передовсім через те, що він був істориком, досліджував історичні джерела того періоду, збирав свідчення та фольклор. Письменник поринув в історичний сюжет свого твору, тобто він досконало знав те, про що пишав [див.: 2].

Романтизація пригод у творі без перебільшення захоплює читачів з перших сторінок. У романі зображено час, коли до Англії після довготривалої відсутності повертається король Річард I. І між ним та його братом Джоном, який вирішив заволодіти короною, відбувається боротьба, ускладнена соціальними протиріччями між кріпосними християнами і феодалами (як норманнами, так і англосаксами). Саме в цьому полягає політичний конфлікт роману. Усе ж основним є не політичне, а національне питання, оскільки в той же час велася активна визвольна боротьба корінного саксонського населення проти норманських завойовників.

Також у романі поверхнево йдеться про тогочасних історичних діячів, зокрема автор згадує англійського короля Вільгельма II (1070-1100), другого сина Вільгельма I, а також Едуарда III (1312-1377) – англійського короля з 1327 року.

На сторінках твору перед нами постає країна, яка водночас охоплена і політичними міжусобицями, і національним розбратом, і соціальними негараздами у феодально-монархічному суспільстві. Англія в той час не має нічого згуртованого, єдиного (спільної мови, нації, міцного державного устрою). У романі В. Скотта представлена складна епоха перебудови тогочасної Англії, її розвиток та становлення.

Середньовіччя зображене в романі як кривавий і похмурий період: дізнаємося всю правду про безмежне свавілля феодалів та перетворення лицарських замків на розбійницькі притони, безправ'я та злиденне життя селян, жорстокість лицарських турнірів. Описуючи епоху Середньовіччя, письменник найчастіше звертається до тих етапів, коли боротьба різних сил була найгострішою, до переломних і проблемних епох.

Роман подає чітку картину лицарських турнірів та описує лицарів тогочасної Англії без зайвої романтизації: «Стан безвихідний і страшний, і можна порівняти його лише з перебуванням у тих грізних сферах, де лунають скарги без надій, де докори совісті не супроводжуються каяттям, де царює свідомість невимовної муки і поряд з ним – передчуття, що немає йому ні кінця, ні вгамування» [1, с. 4].

Історичний колорит у романі підсилено за допомогою художніх засобів увиразнення мовлення, зокрема архаїзмів, екзотизмів, варваризмів та безпосередньо історизмів, що надає творові змістовності та унікальності. Підсилюють історичну епоху роману детальні описи вбрання героїв, опис побуту та традицій того часу. Поетичні пейзажі роману, ліричні описи, подробиці побуту – усе це перейнято духом історії та створює додаткове історичне тло. Деталі побуту ніби побіжно занурюють читача в описувану епоху. Таку роль, наприклад, відіграють рабський нашійник свинопаса Гурта, єврейська шапка старого Ісаака.

Отже, роман В. Скотта «Айвенго» слід вважати зразком історичного роману. Пригоди героїв письменник розгортає на тлі реальної історичної епохи. В. Скотт дослідив англійську історію і правдиво зобразив політичну ситуацію Англії, майстерно описав деталі побуту, вбрання героїв, звичаї тогочасної епохи. В. Скотт не перекичує історичні факти, а оповідає про неймовірні пригоди героїв на тлі реальної історичної доби.

Література:

1. Вальтер Скотт. Айвенго / пер. з англ. Марії Головки. К.: Знання, 2020. 511 с. (English Library).
2. French, R. Sir Walter Scott as historian. URL: https://dalspace.library.dal.ca/bitstream/handle/10222/59142/dalrev_vol47_iss2_pp159_172.pdf

Savchuk Yuliia. The historical basis of Walter Scott's novel «Ivanhoe»

The article contains the examination of the historical basis of Walter Scott's famous novel "Ivanhoe".

Key words: *novel, historical basis, Walter Scott.*

Scientific supervisor – Nataliia Tarasova, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 821.161.2-311.6:791.229

**ТЕМА «ЖІНКА І ВІЙНА» В ХУДОЖНЬО-ДОКУМЕНТАЛЬНІЙ
РЕЦЕПЦІЇ ЄВГЕНІЇ ПОДОБНОЇ
(НА МАТЕРІАЛІ КНИГИ «ДІВЧАТА ЗРІЗАЮТЬ КОСИ»)**

Валерія Вадимівна Сагура

Науковий керівник – Ганна Іванівна Радько,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри української літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті розглядають тему «жінка і війна» і, зокрема, сучасну російсько-українську війну на матеріалі одного з найвідоміших творів воєнної кореспондентки Євгенії Подобної «Дівчата зрізають коси». На основі зібраних і записаних з листопада 2017 до липня 2018 року авторкою спогадів 25 бійців (жінок-військових), що проходили службу у 2014–2018 роках в АТО у складі Збройних Сил України та добровольчих підрозділів, проаналізовано образи жінок-фронтовичок, жінок-снайперок та жінок-медиків, зроблені висновки щодо руйнування стереотипів про участь і роль жінки в армії та на війні.

Ключові слова: жінка, війна, жінка-фронтовичка, жінка-снайперка, жінка-медик.

Постановка проблеми. Тема «жінка і війна» в літературі є дуже актуальною, оскільки роль жінки у військовій сфері з часом дуже змінилася і в сучасному аспекті є малодосліджуваною. Тема жінки на війні не завжди була в центрі художнього висвітлення. Сучасне літературознавство заповнює цю прогалину, звертаючи увагу суспільства на досвід жінок у воєнний час.

З-поміж цих досліджень є перший роман білоруської журналістки й письменниці Світлани Алексієвич (українки за походженням) «У війни не жіноче обличчя», який приніс їй світове визнання і популярність. Художньо-документальна книга, створена на основі історій, розказаних письменниці жінками-учасницями Другої світової війни і записаних 1985 року, є першим твором із циклу «Червона людина. Голоси утопії», це книга-сповідь, документ людської пам'яті, запис історії жінок, яким дали в руки зброю для захисту країни від фашизму (Нобелівська премія 2015 року).

Художня рецепція зазначеної теми в сучасній російсько-українській війні знайшла вияв у жанрах художньої документалістики, тож предметом дослідження стала книга Євгенії Подобної «Дівчата зрізають коси».

Виклад основного матеріалу. Подобна Євгенія Володимирівна – українська журналістка, військовий кореспондент, медіаінструктор, викладач кафедри мультимедійних технологій та медіадизайну Інституту журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, кандидат наук із соціальних комунікацій. Працює на телеканалі «UA:ПЕРШИЙ» головним редактором редакції документальних програм. Автор документального

фільму «Мій прапор» (2020, режисер О. Грузінова); «Життя після завтра» (2020, режисер С. Потапчук), «Спадок» (2020); «Люди зони» (2021); «Операція НКВС Греції» (2021); «Повернення» (2021). Як дослідник науковець займається історією журналістики, військовою журналістикою, питаннями журналістської етики, є автором 24 наукових публікацій. У 2011 році видала книгу «Полтавщина: історія, персонажі, видання» (2011, Полтава).

Книга «Дівчата зрізають коси» є одним з найвідоміших творів Є. Подобної, видана у видавництві «Люта справа» 2018 року. У ній зібрано спогади 25 бійців (жінок-військових), які проходили службу у 2014–2018 роках в АТО у складі Збройних Сил України та добровольчих підрозділів, записані авторкою з листопада 2017 до липня 2018 року. Книга стала переможцем Всеукраїнського конкурсу «Книжка року-2018», конкурсу «BookForum Best Book Award-2019», а в 2020 році відзначена Національною премією України імені Тараса Шевченка.

В основі історій лежать події різних років бойових дій на території Луганської та Донецької областей, визволення українських міст і сіл від російських окупантів, розмисли дівчат, жінок про ухвалення рішення піти в армію, спогадів побратимів, місцевих жителів, військового побуту, а також роздуми про становище жінок в українській армії в різні періоди війни. Співрозмовницями Євгенії Подібної були розвідниці, кулеметниці, медики, мінометники, снайпери – жінки різних долей та різних історій.

Книгу написано в жанрі документальної прози. Документальна проза є літературним жанром, який використовує фактичний матеріал для створення розповіді. Авторка використовує розмовну мову, лексику без жодного редагування. Документальна проза забезпечує можливість прочитати реальні історії тих, хто пережив війну, і зрозуміти, як це вплинуло на їхнє життя та життя їхніх близьких.

Крім того, авторка книги представляє розділ «Герої не вмирають», у якому йдеться про жінок-офіцерів, які загинули під час війни, і, на жаль, відтоді список значно розширився, а декого з респонденток Євгенії Подібної більше немає поруч із нами.

Розділ «Жінка-війна» розповідає про боротьбу жінок за право брати участь у захисті Батьківщини нарівні з чоловіками, про діяльність аеророзвідниці та активістки Марії Берлінської, про зміни в законодавстві з цього питання, про «Мандри ветеранок». Історії доповнені світлинами із зони бойових дій, а також звичайними військовими фото, а наприкінці своєї книги кореспондентка дає примітки, в яких пояснює значення слів і фраз, які вживають окремі респонденти.

Книга викликає суперечливі почуття: з одного боку захоплення та почуття гордості за усвідомлення мужності, винахідливості та стійкості жінок-солдат, з іншого – біль і відчай від зруйнованого мирного життя мільйонів українців. Прочитання такої книги спонукає переосмислити вибір кожного з нас у хвилини життєвих випробувань, людську долю,

ціну перемоги у російсько-українській війні, вічне й повсякденне життя, а також подумки подякувати людям, які захищають нас ціною життя та здоров'я.

У книзі «Дівчата зрізають коси» Є. Подобної розповіді військовослужбовців, зокрема жінок, які брали участь у російсько-українській війні, є образами, що відображають характеристики різних професій в армії.

Під час дослідження виділили три основні образи, а саме:

- образ дівчини-фронтовички;
- образ дівчини-снайперки;
- образ дівчини-медика на передовій.

Фронтовички – ті, хто був на передовій, на лінії вогню. У книзі є кілька таких. Із розповідей цих жінок-військових, а саме: Вікторії Дворецької «Дикої», Андріани Сусак – росіянки (із батальйону «Айдар»), Ольги Сімонової (із 24-тої окремої механізованої бригади імені Данила Галицького) розуміємо, що всі вони характеризуються витривалістю, відвагою, відданістю військовій присязі і готовністю жертвувати собою заради країни, свого народу.

Образ дівчини-фронтовика є складним і містить у собі багато різних аспектів, що визначають її характер та роль на передовій. Аналізуючи цей образ, можна виділити кілька характерних ознак. Передовсім ідеться про відвагу та витримку, необхідну для перебування на передовій, дисципліну та вміння працювати в команді.

Вона може бути як військовим комбатантом, так і виконувати різноманітні військові завдання, що допомагають підтримувати військові операції на передовій: бути оператором радіозв'язку, снайпером, розвідником, медичним працівником, допомагати у забезпеченні логістики й виконувати завдання з інших важливих військових спеціальностей.

Образ дівчини-фронтовички з книги Євгенії Подобної руйнує стереотипи і уявлення про роль жінок в армії загалом та сучасній російсько-українській війні зокрема.

Снайперки у книзі – це Юлія Матвієнко «Білка», Олександра Осипенко, Олена Білозерська та ін. – жінки, навчені вогневому мистецтву й можуть убивати ворога на значній відстані, які брали участь у боях та здатні виконувати найскладніші завдання на полі бою. Ці образи характеризуються високим рівнем професіоналізму, витримкою, точністю дій, мужністю та готовністю захищати свою країну.

Образ дівчини-снайпера є одним з найбільш емблематичних та захоплюючих образів, який з'явився в історії воєнного мистецтва. Аналізуючи образ дівчини-снайпера, звертаємо увагу на кілька важливих аспектів. По-перше, ці дівчата зазвичай є незалежними та впевненими в собі, що може бути пов'язано з їхнім досвідом боротьби за виживання у надскладних умовах. Вони також зазвичай мають високу

військову підготовку та навички стрільби, що забезпечує їм статус експерта у справі ведення війни.

Другим аспектом є роль, яка їм відведена на війні. Вони зазвичай є частиною спеціальних підрозділів, які працюють у нейтральній зоні, вони можуть виконувати завдання, пов'язані з розвідкою та знищенням ворожих сил, що робить їх важливими членами військової команди.

Третім аспектом є їхня відданість та мужність. Вони готові пожитувати своїм життям, щоб захистити свою країну та своїх товаришів.

Медики – це жінки, які допомагають пораненим та хворим на передовій лінії вогню. У книзі це Тетяна Дундук-Кучерява, Людмила Калініна, Галина Клемпоуз, Катерина Луцик та ін. Багато з цих героїнь починали свій військовий шлях як медики, але потім змінювали напрямок та ставали фронтовиками. Це жінки, які нерідко знаходилися під обстрілами та були свідками трагічних подій. Ці образи характеризуються милосердям, людяністю, професіоналізмом та готовністю ризикувати своїм життям, щоб допомогти іншим.

Образ дівчини-медика на передовій є одним з найбільш вражаючих. Дівчата-медики на передовій зазвичай мають високу кваліфікацію та навички медичної допомоги, що дозволяє їм надавати кваліфіковану допомогу пораненим на полі бою. Вони зазвичай діють у надскладних умовах, виконують завдання, пов'язані з евакуацією поранених військових з передової лінії та наданням допомоги під час бойових дій.

Впадає в очі їхня безстрашність і мужність, сила і витривалість. Вони часто, рятуючи поранених військових, жертвують своїм життям. Це говорить про те, що дівчата-медики є важливими членами військової команди та виконують надзвичайно важливе завдання.

Висновки. Під час написання курсової роботи на тему «Жінка на війні у книзі Євгенії Подобної «Дівчата зрізають коси», на основі якої підготовлено публікацію, виявилось, що ця книга є важливим джерелом для розуміння ролі жінок на війні та відображенням їхнього досвіду та емоцій.

Жінки, які потрапили на фронт, виявилися мужніми й сильними. Вони готові нарівні з чоловіками ризикувати життям, щоб захистити свою країну та рідних. Крім того, вони довели свою здатність до творчого та організаційного мислення, зокрема, у боротьбі з голодом та недостатньою медичною допомогою на фронті.

Інший важливий висновок полягає в тому, що жінки на війні зіткнулися зі значними труднощами та стражданнями. Вони відчували біль від утрат близьких, зневагу та несправедливість соціальної системи, а також стикалися зі страхом та тривогою, пов'язаними з небезпекою, що постійно чатувала на них. Крім цього, роль жінок на війні часто залишалася недооціненою, особливо в контексті офіційних історичних наративів. Такі книги, як «Дівчата зрізають коси» Євгенії Подобної, заповнюють лакуни з цієї теми, художньо-документально

фіксують для історичної пам'яті образи жінок, їх участь у російсько-українській війні.

Література:

1. Алексієвич С. А. У війни не жіноче обличчя = У войны не женское лицо / пер. з рос. : Володимир Рафеєнко. Харків : Фоліо, 2020. 320 с. (Зібрання творів). ISBN 978-966-03-9217-5.
2. Подобна Є. Дівчата зрізають коси. Книга спогадів / російсько-українська війна / Укр. ін-т нац. пам'яті. К. : Люта справа, 2018. 346 с.
3. Подобна Євгенія Володимирівна. Біографія. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Подобна_Євгенія_Володимирівна

Sahura Valeriia. The "woman and war" topic in the artistic and documentary reception of Yevheniia Podobna (based on the material of the book "Girls cut their braids")

The article opens an examination of the topic of "women and war" and, in particular, the up-to-date Russian-Ukrainian war, based on the material of one of the most famous works of the war correspondent Yevheniia Podobna, "Girls Cut Their Braids". On the basis of the memoirs of 25 soldiers (female soldiers) who served in the ATO as part of the Armed Forces of Ukraine and volunteer units in 2014-2018, the author analyzed the images of female frontline soldiers and female snipers, collected and recorded from November 2017 to July 2018. and female doctors, conclusions were drawn regarding the destruction of stereotypes about the participation and role of women in the army and in war.

Key words: woman, war, female frontline fighter, female sniper, female medic.

Scientific supervisor – **Hanna Radko**, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of Ukrainian Literature

УДК 811.111'276.6:355

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Святослав Юрійович Сиволога

Науковий керівник – Валентина Іванівна Воскобойник,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті визначено поняття «військового терміна» й проаналізовано статус військового терміна англійської мови. Запропоновано можливу тематичну класифікацію військових термінів англійської мови. Робота робить внесок у вивчення специфіки вживання термінів у неспеціальних текстах. Результати дослідження можуть знайти своє застосування в розширенні статей словників військових термінів англійської мови.

Ключові слова: *військовий термін, англійська мова, англійськомовний медіадискурс, тематичні групи термінів.*

У зв'язку з тотальною мілітаризацією суспільства, яка посилюється внаслідок виникнення та загострення збройних конфліктів на світовому рівні, зокрема, війною в Україні, проблема розвитку професійної мови військової сфери привертає все більшу увагу дослідників-мовознавців, перекладачів та військових. Інтерес до цієї проблеми викликаний ще й тим, що військові реалії проникають у повсякденне життя й починають функціювати у мові як військовослужбовців, так і пересічних громадян, пронизуючи мову багатьох сфер життя і віддзеркалюючи актуальні проблеми, пов'язані з обороною. Проблема вживання військових термінів у тексті стає дедалі актуальнішою зі зростанням ролі функційного й антропоцентричного підходів до вивчення мовних явищ. Саме тому вивчення особливостей англійських військових термінів є актуальною проблемою на сьогодні.

Військова термінологія неодноразово ставала об'єктом дослідження вітчизняних та зарубіжних мовознавців, які вивчали питання, пов'язані зі мовними та позамовними аспектами застосування військових термінів (В. Кондрашов, Л. Ткачова, В. Шевчук, Н. Фомін), когнітивними факторами вжитку військових термінів (І. Андрусак, Г. Бучина, Л. Венедиктова та ін.).

Мета дослідження – проаналізувати лексичні особливості англійськомовної військової термінології.

Об'єкт вивчення – англійськомовна військова термінологія.

Предмет наукової розвідки – лексичні особливості англійськомовної військової термінології.

Поняття «термін» є ключовим у науці, оскільки воно забезпечує точність у розумінні наукової думки. Термінологія є частиною спеціального словника, що містить слова та фрази, які позначають об'єкти та поняття різних сфер людської діяльності. Терміни складають основне концептуальне ядро словникового складу, який обслуговує будь-який професійний дискурс, зокрема мову науки. Це найбільш інформативна частина вокабуляру наукової мови.

Терміну, як і всім іншим лінгвістичним універсалам, важко дати однозначне визначення. Через розбіжності щодо чіткої дефініції терміна в лінгвістиці існує багато різних підходів до визначення. Усі лінгвістичні дефініції терміна можна чітко поділити на дві групи.

Згідно з першим підходом, терміни розглядають як особливі слова в лексичному складі природної мови. Представники другого підходу визначають терміни як слова у спеціальній функції; а отже, практично будь-яке слово може бути терміном, яким би тривіальним воно не було [4, с. 257].

Військову термінологію вивчають не одне десятиліття з різних аспектів: у статистиці й динаміці, у соціолінгвістичному, соціокультурному, лінгвокультурологічному, когнітивно-дискурсивному та інших вимірах;

ретельно досліджують проблему перекладу військової термінології, розробляють методики аналізу військової термінології, описують її понятійний апарат.

Військовий термін – це особливе найменування поняття з простою чи складною формальною структурою (фразою) з професійно визначеним поняттям з військової науки (військова наука, техніка, управління й документація, військова діяльність тощо), у семантичній структурі якого, безумовно, є сфера «військова», «бойова» [1, с. 218].

Під військовою термінологією розуміють «упорядковану сукупність військових термінів – слів та словосполучень, що позначають військові поняття» [2, с. 90].

Військову термінологію зазвичай поділяють на дві групи: а) офіційна термінологія, що складається із статутних термінів; б) військові терміни, які використовують у мовленні військовослужбовців і в деяких видах військової літератури, але є й офіційно не визнані [2, с. 89]. Офіційна військова термінологія – це система лексичних засобів, що позначають поняття військової науки, використовувані у сфері спеціальної комунікації. Військова термінологія, що є периферійним прошарком лексики, має багато зв'язків із загальним лексиконом мови. Військова наука в сучасну епоху – дуже динамічна галузь знань, що швидко розвивається, і у зв'язку з цим військова термінологія постійно розширюється.

Понятійний апарат військової справи охоплює такі сфери: види збройних сил (*navy, aerospace forces, ground forces*), рід військ (*engineer troops, infantry, strategic missile forces*), військова техніка та бойові одиниці (*weapon, grenade launchers*), штаб та командування (*headquarters, commander*), тактичні прийоми та способи ведення військових дій (*invasion, shelling, trench warfare*), військова топографія (*land survey, trench*) [3, с. 199].

Часто стилістично нейтральні терміни, що використовують військовослужбовці, мова яких суворо регламентована, стандартизована нормативними документами і схильна до жорсткої цензури, набувають певних конотацій і стають емоційно-забарвленими в мові ЗМІ, оскільки основна функція медійного контенту полягає в наданні емоційного впливу на читача: *It is a stricken landscape, where trenches lie exposed to Russian observation posts and surveillance drones. On this front line, Russian eyes are always watching, waiting for an opportunity to attack* [6].

Інша особливість військової термінології – евфемізація – проявляється не лише задля збереження секретності й конфіденційності військових операцій із метою шифрування, але й із метою пом'якшення негативного впливу чи фальсифікації реальності у громадських висловленнях, наприклад, *air support* замість *bombing*: *Ukraine war: West warned* замість *complacency on air defence support* [5].

Розширення узусу військової термінології та її проникнення в політичну, соціальну, спортивну, економічну, рекламну, ігрову та інші

сфери в мовленнєвому просторі засобів масової інформації призводить до зміни властивостей терміносистеми військової справи.

Отже, військова термінологія отримує найбільший розвиток у періоди військових конфліктів під впливом низки екстралінгвістичних факторів, серед яких основними є специфіка діяльності, ступінь участі в збройних конфліктах широких народних мас і, відповідно, ступінь трансформації життя всієї мовної спільноти під час таких конфліктів, соціальний тип воєнних конфліктів. Вузькоспеціальна сфера функціонування військових термінів значно розширюється за умови використання їх в англійськомовних ЗМІ, особливо під час війни в Україні. Можна припустити, що з розширенням узусу відбувається трансформація властивостей терміносистеми військової справи.

Література:

1. Навальна М., Калужинська Ю. Актуалізація лексем на позначення військових дій, процесів та станів. *Психолінгвістика*. 2018. № 24 (2). С. 218–235.
2. Погонєць В. В. Інноваційні номінації терористичних угруповань та антитерористичних організацій в англійській мові. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: *Перекладознавство та міжкультурна комунікація*. Херсон : ХДУ, 2018. Вип. 1. Т. 1. С. 89–94.
3. Торська М., Черник П. Англо-український словник військових термінів та супутньої лексики миротворчої спрямованості. Львів : АСВ, 2011. 476 с.
4. Федоренко С. В., Бернадіна А. В. Загальна характеристика фахової мови військової сфери (на матеріалі англійської мови). *Нова філологія*. 2021. № 83. С. 257–363.
5. BBC. URL: <https://www.bbc.co.uk/news/world-63545820>
6. BBC. URL: <https://www.bbc.co.uk/news/world-europe-65028217>

Syvoloha Sviatoslav. Lexical peculiarities of English military terminology

The article defines the concept of a military term and analyzes the status of a military term in the English language. The possible thematic classification of military terms of the English language is proposed. The work contributes to the study of the specific use of terms in non-special texts. The results of the study can be used for dictionary entries extension on English military terms.

Key words: *military term, English, English media discourse, thematic groups of terms.*

Scientific supervisor – **Valentyna Voskoboinyk**, Candidate of Philological Sciences (Language), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 821.112.2-31

СЮЖЕТ ВИПРОБУВАННЯ В РОМАНАХ Е. РЕМАРКА**Олександра Вікторівна Сирота**

Науковий керівник – Ольга Миколаївна Ніколенко,
д. філол. н., професор, професор кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті розглянуто й проаналізовано особливості творчості Еріха Марії Ремарка, важливість "випробування" в сюжетній композиції та формуванні персонажа. Розкрито сутність феномену Ремарківського героя та принципу його побудови, актуального й нині.

Ключові слова: Еріх Марія Ремарк, «втрачене покоління», ремарківський герой, сюжет випробування, ремаркізм.

Постановка проблеми. Незважаючи на роки, що минули з часу написання Ремарком його відомих романів, творчість автора, як і проблеми, теми та ідеї, закладені в неї, все ще актуальні та потребують додаткових досліджень. Ця робота, крім антивоєнної тематики, зосереджена на сюжетних особливостях та творчих «канонах» митця.

Мета статті полягає в аналізі сюжетних аспектів романів Е. Ремарка, розкритті сюжетного тропу випробування в романах письменника як своєрідного конфлікту, що загартовує персонажа й водночас розкриває його характер. Особливість ремарківського героя як уособлення людських випробувань під час війни: стійкість і загартування всупереч руйнівному впливу війни.

Об'єктом дослідження є творчість Еріха Марії Ремарка, а саме його романи «На Західному фронті без змін», «Три товариші», «Тріумфальна арка», а його **предметом** – випробування, його роль в сюжетній побудові та створенні персонажа.

Виклад основного матеріалу. Складно переоцінити як важливість внеску Ремарка в розвиток літератури «втраченого покоління», так і важливість його доробку в літературній спадщині, навіть у наш час, адже письменник зміг показати читачу щось надзвичайно жахливе та вражаюче, розповів про те, що неможливо описати словами.

На сторінках власних романів він зобразив війну – справжню, без прикрас. «Усі описані мною події правдиві, всі вони були справді пережиті...» – саме так письменник описав свій тріумфальний роман «На західному фронті без змін», і саме в цій фразі криється одна з таємниць його творчості [1, с. 67]. Усе – від кривавого «бекграунду» війни, до персонажів, їхніх емоцій, дій – усе це справжнє, не вигадане і не містить авторських фантазій. Тобто Ремарк веде своєрідний літопис, переповідаючи реальність, вплітаючи в свою оповідь реальні долі, вкладаючи реальні емоції, пережиті біль і втрату, чим і захоплює читача. Де-факто це розповідь простого військового таким же простим людям –

така ж проста, без амбіцій досягти літературного олімпу, а радше сказати про наболіле. Саме в цьому власне й полягає успіх письменника серед читачів.

Однак, як і кожен роман, кожна історія, втілена на папері, твори Ремарка підлягають літературним законам та закономірностям і містять в собі певні літературні канони, що є запорукою цікавого сторителінгу, побудови надійної та змістовної сюжетної лінії. Є певні аспекти, так звані літературні прийоми та «кліше», що автор використовує під час своєї оповіді підсвідомо або ж з конкретним наміром [4, с. 15]. Той факт, що в літературі є окремий тематично-проблемний термін, названий на честь письменника, є чи не найбільшим тому доказом. «Ремаркізм» є проблемо-тематичним комплексом, що вважають своєрідною есенцією літератури «втраченого покоління». Як і будь-який подібний комплекс на зразок байронізму, нігілізму тощо, цей феномен має соціальне підґрунтя, що частково характеризує його особливості, такі, як конкретне функціонування сюжету та обставини подій, авторський світогляд, що втілюється передовсім у думках, почуттях та вчинках героїв, а також в стилістичних засобах, що використовує автор [3, с. 474].

Ремаркізм є своєрідною ілюстрацією першої половини ХХ століття, часу двох масштабних кровопролитних воєн. Поняття глибоко вкоренилося в літературному колі, а час вплинув на світогляд інтелігента тих скрутних часів. Немалу роль в цьому феномені відіграв і ремарківський герой – унікальний тип героя, створений письменником, що став одним із втілень «втраченого покоління» [3, с. 475]. Загалом він є втіленням людини воєнної епохи, людини, чиє життя фронт змінив до непізнаваності й котра мусить із цим жити в світі повоєнному.

Герой Ремарка втілює в собі риси, характерні для епохи постмодерну, що, іронічно, бере свій початок з часів воєн як психологічна реакція соціуму на масовий терор [2, с. 48]. Нерішучість, невизначеність, неоднозначність, тривожність – цей типовий постмодерний настрій ремарківський герой всотав в себе, трансформуючись на тлі постійного насилля, терору та розчарування. Він не має дому – його в нього відібрали, самотній у своїй травмованій війною підсвідомості, не має віри чи мети, змушений лише поневірятись світом. Його оточення відповідає характеру – таке ж похмуре й туманне, позбавлене чітких деталей, а також розкоші, що нівелюється відчуттям спокою та комфорту, проєктованим самим героєм лише в такій «бідності». Сам він зазвичай наділений невиразною зовнішністю, що різко контрастує з його глибоким внутрішнім світом, у чому полягає прийом своєрідного подвійного дна.

Як і кожен персонаж, ремарківський герой також має свій власний конфлікт, що чи не найкраще характеризує його як особистість. Парадоксально, що війна, зруйнувавши його життя, також стала його власним конфліктом, своєрідним випробуванням. Вона змусила молодого юнака, що одягнув військову шинель через ідеологічний

захват, відчути на своїх плечах вагу відповідальності за кожне знищене життя та безглузду жорстокість. Вона відібрала все у ветерана війни, навіть поза межами фронту. Вона полювала на емігранта, що, загубивши власний дім, рідних та сім'ю, одного разу загубив себе.

Пауль Боймер вимушено подорослішав, так і не відчувши смак юнацтва, а разом із втраченими роками втратив і сенс життя, що лишилося в минулому. Однак тримався, навіть крізь втрату власної людяності, втрату товаришів – він вистояв. Роберт Локамп у пошуках нового життя серед руїни зміг вибороти своє щастя, хоча потім втратив і його, однак до останнього не здавався. Людвіг Фрезенбург – людина без дому, без батьківщини, без минулого і навіть без імені – війна навчила його боятися, тікати і ховатися, однак урешті, стомившись, він приймає бій, навіть знаючи, що програє.

Справжня еволюція ремарківського героя розкривається впродовж трьох указаних вище романів, однак не відокремлено, а сукупно, наче своєрідний альманах. Із твору у твір герой письменника, його ліричне «я», змінюється, адаптується під нові життєві реалії і трансформується в щось нове, наче своєрідний метелик. Незмінними в його житті залишаються лише сухий армійський цинізм, болісні спогади війни, песимізм, терпкий присмак алкоголю і... любов. Глибоко похована в серці, надійно захищена від сторонніх поглядів, тепла й міцна братська любов до фронтових товаришів, а також ніжна та тендітна, мов весняна квітка, любов до жінки. Однак, як і будь-яка квітка, – вона не вічна. Немає щасливого кінця, адже рано чи пізно «вона» зів'яне, помре, а «він» лишиться знову сам. Знову втрачений...

Однак, зрештою, він продовжить свій шлях. Герой Ремарка постійно зіштовхується з випробуваннями у власному житті – його життя і є суцільним випробуванням. Він вбиває і втрачає, зустрічає нових людей і прощається з колишніми знайомими, колишнім життям, однак, що б не сталося, стійко крокує далі.

Спершу це юнак у завеликій для нього військовій формі, що намагається лише вижити, піти з поля бою до колишнього нормального життя, однак не знає, як, адже його життя – чуже, а війна нескінченна. Потім юнак виростає до ветерана війни, що пройшов цей шлях, пішов з поля бою, однак не зміг його викорінити з себе. Він зміг адаптуватися, мімікрувати під «звичайних» людей, та все ж не може знайти себе в світі, котрий так раптово змінився. На мить, здавалося б, він знайшов щось схоже на дім, але війна, про котру він забув, знову нагадує про себе і забирає все, незважаючи на його спротив. Крізь відчай та самотність він знову йде далі, знову живе мізерним життям, утрачаючи в безликій рутині себе самого, майже здавшись, але... Коли війна знову нагадує йому про себе, стоїть навпроти та чекає, цього разу він вирішує кинути їй виклик. Кров закипає від гніву за своє втрачене життя, за несправедливі смерті, за кров на руках, що неможливо забути,

за життя, що будуть знов безглуздо втрачені, несправедливо, нечесно. Він вступає в нерівну боротьбу. Він програє, але не відступає.

Таким є шлях героя Ремарка. Від безправного рекрута, нікому не потрібного «колишнього військового» до запеклого повстанця. Шлях, у якому важливими є навіть не події, перешкоди, трагедії, що зустрічаються на шляху героя, а те, що через них він із часом відкриває в собі, що він дізнається про себе, його протидія, його особистісна еволюція – саме це робить унікальною історію про людину, що пройшла крізь полум'я війни і вижила...

Висновки. Отже, у своїх романах Еріх Ремарк зображує не просто героя воєнного часу, а персонажа, що пройшов крізь війну та пережив її згубний вплив. Персонажа, що мав достатню силу волі, щоб, незважаючи на втрати, біль і руйнування, зміг продовжити жити далі, пройти життєві випробування і знайти в собі сили на боротьбу. Ремарківський герой втілює в собі незламність та силу людського духу, що випробовується та загартовується з часом. При цьому випробування, незважаючи на їх вирішальну роль у мотивуванні та внутрішньому рості героя, зрештою не є основними в сюжеті, на відміну від їхнього впливу на героя та його внутрішній світ – змін, що відбуваються під час його загартовування.

Література:

1. 'Als wäre alles das letzte Mal'. Erich Maria Remarque. Eine Biographie / Wilhelm von Sternburg. Kiepenheuer & Witsch, 2000. 512 p.
2. Art since 1900: modernism, antimodernism, postmodernism / Hal Foster, Rosalind Krauss, Yve-Alain Bois, Benjamin H. D. Buchloh, David Joselit. New York : Thames & Hudson, 2011. 816 p.
3. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / голов.ред. А. Волков. Чернівці : Золоті литаври, 2001. 634 с.
4. Снайдер Б. Як блискавично писати живучі тексти. Врятуйте кицьку! / пер. з англ. Н. Климчук. Х. : Віват, 2021. 240 с.

Syrota Oleksandra. The plot of the ordeal in the novels by Erich Maria Remarque

The article considers and analyzes the peculiarities of the work of Erich Maria Remarque, the importance of "ordeal" in the plot component and character formation. The essence of the phenomenon of the Remarque's hero and the principle of its construction, which is still relevant today is revealed.

Key words: Erich Maria Remarque, The Lost Generation, Remarque's hero, ordeal plot, Remarkism.

Scientific supervisor – Olha Nikolenko, DSc (Literature), Full Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 821.161.2

ОБРАЗ ВОЇНА-ЗАХИСНИКА ТА ВОРОГА-ОКУПАНТА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ПРО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКУ ВІЙНУ

Софія Романівна Скобіна

Науковий керівник – Світлана Вікторівна Здор,
учитель української мови та літератури,
Черкаський гуманітарно-правовий ліцей
Черкаської міської ради Черкаської області

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що новітня українська воєнна лірика про російсько-українську війну 2022 року чи не вперше стає предметом комплексного аналізу вказаної вище проблематики. Зазначимо, що нинішня війна утвердила в письменниках сподівання й віру в подальше відродження й утвердження України як демократичної європейської країни, відродження з вогню і болю війни, із дивовижної героїки народу.

Цей пафос позначився, зокрема, у віршах збірки воєнної лірики «Весна озброєна» (2022), в інших численних публікаціях – на шпальтах газет, журналів, у соцмережах. Схильні вважати, що новітня українська воєнна лірика ще не здобулася на ґрунтовні узагальнені студіювання, такий процес тільки формується, зокрема, із газетних статей Людмили Тарнашинської «Ментальний код російського фашизму», Михайла Сидоржевського «Під звуки вибухів і виття сирен починаємо прозрівати» тощо. Саме тому тема наукової роботи залишиться актуальною ще надовго.

Об'єктом дослідження є розлогий масив новітньої української поезії на тему російсько-української війни за збіркою «Весна озброєна» та публікаціями в газетній і журнальній періодиці («Українська літературна газета», «Літературна Україна» та інші), у соціальних мережах.

Предметом наукової розвідки слугує аналіз особливостей творення образів України, українського народу, воїнів-захисників та ворогів-окупантів у новітній українській поезії про російсько-українську війну.

Мета публікації полягає у з'ясуванні визначеної назвою і планом дослідження проблематики та художніх особливостей її втілення в новітній українській поезії про російсько-українську війну.

Досягнення окресленої мети передбачає розв'язання таких завдань: визначити основні проблемно-тематичні вузли поезії про російсько-українську війну та особливості їхньої художньої реалізації; простежити можливі типологічні паралелі з мілітарною лірикою попередніх часів; проаналізувати особливості втілення образів України та українського воїна-захисника в поетичних творах; схарактеризувати семантику образів країни агресора – загарбників-окупантів та їхнє творче втілення в поезії; визначити основні формальні риси новітньої української мілітарної лірики.

Теоретичне й практичне значення дослідження вбачаємо в можливостях використання її основних положень під час написання інших дослідницьких робіт, підготовки та проведення лекційно-практичних занять, уроків і позаурочних заходів відповідної тематики – агресії з боку росії. Фактичні матеріали та узагальнення наукової роботи можуть бути використані на гурткових і факультативних заняттях.

Ключові слова: семантика образу України та воїна-захисника; образ українських воїнів як воїнів світла; семантика образу ворога-загарбника, окупанта; образ московської імперії у воєнних поезіях як імперії зла й темної сили.

Хочемо звернути увагу на те, що новою, надзвичайно важливою ділянкою сучасної літературознавчої науки є дослідження поезій,

пов'язаних із героїчною національно-визвольною боротьбою українців проти експансії з боку росії. У газетах, соцмережах, журналах сотні віршів, які в різних тональностях відтворюють сучасну героїчну оборону (протистояння російському агресорові) тема війни є центральною.

За своїми художніми якостями, силою емоційного впливу, різноманітністю використання мотивів окреслений масив творів виразно демонструє найширший спектр думок і почуттів не тільки самих поетів, а й усього народу.

Аналізуючи сучасну мілітарну лірику, можемо констатувати, що тут відбилися практично всі основні естетичні категорії, які найбільше культивують у літературі: і героїчна, і трагічна, і духовна, і комічна.

Схильні вважати, що основною ознакою більшості сучасних творів мілітарної лірики є певна динаміка емоційного супроводу війни залежно від подій, коли за назвами або ж за змістом вірша можна доволі впевнено визначити, коли його написано, оскільки майже кожна поезія указує на ті чи ті події, що відбуваються в перші місяці війни від 24 лютого 2022 року.

Сучасні поети змальовують апокаліптичну картину боротьби України з московією, але водночас мотивують до опору, скажімо, виводять цілу галерею образів воїнів-захисників – вірних синів і дочок. Більшість авторів акцентують увагу на тому, що Україна має зібрати всі сили й перемогти в цій боротьбі світла з темрявою.

Досліджуючи семантику образу України в сучасній мілітарній ліриці, можемо констатувати, що історія боротьби за незалежність повторюється, повторюється й гібридна війна, яку знову веде проти нашої країни той самий східний сусід-агресор. Тож найперше помітним тут є апелювання поетів до мотиву України одвічної (Україна – історія).

Зазначимо, що багато поезій мають у своїй основі мітологічний реквізит, який увиразнює історичний конфлікт між Україною і росією, що допомагає підноситися над сучасним і переплавляти злободенне у вічно-незмінне.

Зазначимо також, що ідея соборності в мілітарній ліриці трансформується через топоси болю (українських міст, що найбільше постраждали у війні). Відтак, Львів, Одеса, Донецьк, Чернігів – це все контури сучасної України, це наша історія.

Можемо констатувати, що світогляд українців завжди мав яскраво виражене релігійне спрямування, а християнська мораль – провідна засада сучасних авторів про війну. Відтак, створюючи вірші всеперемагаючого оптимізму, поети ставлять перед собою гуманну мету – переконати читача, що Україна й захисник крізь світ війни й хаосу прагне пронести в душі недоторканні духовні цінності.

Вартує уваги також згадка про присутність Бога на полі бою. Вочевидь, під цим кутом зору не оминати ідею несіння людиною хреста й мотиву воскресіння.

Досліджуючи семантику образів України та воїна-захисника в сучасній мілітарній ліриці, можемо констатувати, що у їх творенні спостерігаємо як традиційні риси, так і певні нові акценти, сформовані під впливами нових реалій.

За аналогією до теми «Україна-історія» у віршах постає мотив «московія-історія», що найбільш виразно відзначається в історіографічному сенсі.

Багато сучасних поетів корелюють негативні характеристики образу російської імперії, виходячи з розкриття ідеї історичного протистояння України – московії.

За нашими спостереженнями, автори сучасної воєнної поезії протиставляють світлій богоносній Україні образ росії як темного царства, як імперії зла, як орди, що чинить криваві звірства. Щоб закарбувати тавро негативного, небезпечного, ворожого в образі путіна, більшість сучасних авторів з іронією та сарказмом пишуть про нього.

Зазначимо, що при всьому розмаїтті варіацій водночас подається «хижа» сторона його сутності, окреслена в образах «триклятого бузувіра», «змія», «дракона», «ловчого», «канібала», «маніяка», «убивці», «кремлівського ката». У схожому семантичному й стилістичному ключі постає і військо згаданого вище «карлика».

Сучасні поети пишуть образи росіян-агресорів, окупантів, гвалтівників, убивць. Їх жадібність, свавілля, егоїзм стають каталізатором численних злочинів. Домінантами такого сприймання, скажімо, у поезіях виступають «ізувери, що чинять звірства», «дикуни, які гвалтують і вбивають жінок», «руйнівну силу, яка грабує, нищить, довкола все».

Висновки. Аналізуючи особливості втілення образу України, виявили, що найчастіше поети апелюють до мотиву України одвічної, конкретизуючи мотивом пробудженої лихоліттям національної гідності як споконвічне право на волю і свободу в боротьбі з агресором.

Закцентуємо увагу на тому, що цей мотив подано через ідею соборності України, що трансформується в мілітарній ліриці через топоси болю. Крім того, за нашими спостереженнями, Україна увиразнюється через красу природи, мову, пісню і водночас через різкий контраст руйнації з боку російського ворога-окупанта.

Аналізуючи особливості втілення українського воїна-захисника, можемо констатувати, що мотив наших воїнів як воїнів світла, відтак, реалізується у кількох виявах: через розгортання мотиву звитяги, честі, мужності, нескореності українських захисників (героїчний аспект). З іншого боку, виразно означено духовний мотив незламного духу українського воїна, волелюбності, стоїцизму, жертвовності й незламної віри в державницьку ідею.

Принагідно семантику образів країни агресора, путіна та його орди критично втілено через естетичну категорію комічного – з іронією

і сарказмом виписані непривабливі портретні замальовки, вибудовані сюжети із жорстокими епізодами з використанням табуїрованої лексики.

Зауважимо також, що від поезії до поезії автори з презирством змальовують образ ворога, агресора, окупанта й наголошують на тому, що їхній патріотизм «пахне фашизмом». Глянувши уважніше, погоджуємося з авторами, у творах яких антитеза між світлом і темрявою поглиблюється до безкраю.

Можемо стверджувати, що майже всі автори тут спрямовують читача до пошуку істинного світла, наголошують на національно надщербленому, духовно обкраденому, психологічно поруйнованому типі московії як темної сили.

Література:

1. Весна озброєна. Антологія воєнної лірики / Упоряд. М. О. Сидоржевський. Київ : Видавництво «Ліра», 2022. 302 с.
2. <https://litgazeta.com.ua> › Інтерв'ю
3. Вербич В., Вітенко О., Герман О., Степовичка Л., Чепурко Б., Шкраб'юк П. Вірші. *Літературна Україна*. 2022. 25 липня. № 8–9.
4. <https://litgazeta.com.ua/>
5. <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy>
6. http://ukrlit.org/konyskyi_oleksandr_yakovych/molytva_za_ukrainu
7. <https://detector.media/community/article/198922/2022-05-04-sogodni-ukrainska-propaganda-efektyvnisha-za-rosiysku-mediaeksperty-pro-nevypravdanyu-optymizm-i-propagandu-pid-chas-viyny-chastyna-druga/>

Skobina Sofiia. The image of the warrior-defender and the enemy-occupier in contemporary Ukrainian poetry about the russian-Ukrainian war

The scientific novelty of the research lies in the fact that the latest Ukrainian military lyrics about the russian-Ukrainian war of 2022 become the subject of a comprehensive analysis of the above-mentioned issues. It should be noted that the current war confirmed the hopes and faith of the writers in the further revival and establishment of Ukraine as a democratic European country, revival from the fire and pain of war, from the amazing heroism of the people.

This pathos was reflected, in particular, in the poems of the collection of military lyrics "Spring Armed" (2022), in other numerous publications – in the columns of newspapers, magazines, and in social networks. We are inclined to believe that the newest Ukrainian war lyrics have not yet acquired thorough generalized studies, such a process is only taking shape, in particular, from the newspaper articles of Liudmyla Tarnashynska "Mental code of russian fascism", Mykhailo Sydorzhewskyi "Under the sound of explosions and the wail of sirens, we begin to see", etc. Therefore, the topic of our scientific work will remain relevant for a long time.

The object of the study is a wide array of the latest Ukrainian poetry on the topic of the russian-Ukrainian war, based on the collection "Spring Armed" and publications in newspaper and magazine periodicals ("Ukrainian Literary Newspaper", "Literary Ukraine" and others), in social networks.

The subject of our research is the analysis of the peculiarities of the creation of images of Ukraine, the Ukrainian people, defending soldiers and occupying enemies in the latest Ukrainian poetry about the russian-Ukrainian war.

The purpose of the work is to clarify the specific title and research plan of the problem and the artistic features of its embodiment in the latest Ukrainian poetry about the Russian-Ukrainian war.

The study of the goal involves solving the following tasks: to determine the main problem-thematic nodes of poetry about the Russian-Ukrainian war and the peculiarities of their artistic implementation; trace possible typological parallels with military lyrics of earlier times; to analyze the peculiarities of the embodiment of the images of Ukraine and the Ukrainian warrior-defender in poetic works; to analyze the semantics of images of the country of the aggressor – invaders-occupiers and their creative embodiment in poetry; to define the main formal features of the latest Ukrainian military lyrics.

The theoretical and practical significance of the study, in our opinion, lies in the possibilities of using its main provisions when writing other research papers, during the preparation and conducting of lecture-practical classes, lessons and extracurricular activities on the relevant topic of aggression by Russia. Factual materials and generalizations of scientific work can be used in group and elective classes.

Key words: *semantics of the image of Ukraine and the warrior-defender, the image of Ukrainian soldiers as warriors of light, semantics of the image of the invading enemy-occupier, the image of the Moscow empire in war poems as an empire of evil and dark power.*

Scientific supervisor – Svitlana Zdor, teacher of Ukrainian language and literature, Cherkasy humanitarian and law lyceum of Cherkasy city council of Cherkasy Region

УДК 821.161.2-31:17.02

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА ПРОБЛЕМАТИКА РОМАНУ С. АНДРУХОВИЧ «АМАДОКА»

Тетяна Миколаївна Скрильник

*Науковий керівник – Світлана Василівна Ленська,
д. філол. н., доцент, професор кафедри української літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка*

У статті розкрито комплекс основних морально-етичних проблем, порушених в одному з найновіших зразків сучасної української літератури – романі С. Андрухович «Амадока». Твір є складним та багатокомпонентним, тому стаття є початком дослідження проблематики роману.

Ключові слова: *роман, сучасна українська література, проблематика, морально-етичні проблеми.*

Постановка проблеми. Морально-етична проблематика в літературі – це відображення в тексті літературного твору різноманітних моральних та етичних питань, які викликають дискусії, роздуми й обговорення серед читачів та критиків. Ці питання можуть бути пов'язані з різними аспектами людського життя, такими, як відносини між людьми, правосуддя, моральність, справедливість, етика, відповідальність тощо. У літературі морально-етична проблематика

може бути подана як явним, так і прихованим способом, через діалоги персонажів, їхні вчинки та роздуми.

Літературні твори можуть викликати суперечливі реакції серед читачів, оскільки морально-етичні питання часто є складними та неоднозначними. Однак вони дають можливість відчутти, зрозуміти й проникнутися різними моральними та етичними проблемами, які є важливими для кожної людини.

С. Андрухович належить до молодого покоління сучасних українських письменників. Її творчий доробок складає близько 15 творів разом із перекладами творів зарубіжних авторів, найвідомішими із них є «Літо Мілени», «Старі люди», «Жінки їхніх чоловіків», «Сьомга». Літературознавчі розвідки про письменницю створили М. Жалдак, Ю. Іванів, Т. Рістовська, Т. Шершень. Роман «Амадока» з'явився у 2020 році й не отримав системного наукового осмислення, що вмотивовує актуальність нашої роботи.

Мета статті полягає у розкритті основних морально-етичних проблем, порушених у романі «Амадока».

Об'єктом дослідження є роман письменниці, а **предметом** – змістовий складник твору.

Виклад основного матеріалу. Софія Андрухович – відома українська письменниця, поетеса, есеїстка та перекладачка. Народилася в місті Івано-Франківськ 17 листопада 1982 року. Закінчила Українську академію друкарства. Авторка дебютувала із твором «Літо Мілени» у 2002 році. Відтоді вона написала кілька книжок, серед яких «Фелікс Австрія», «Амадока» та інші. Вона також є перекладачкою, її переклади включають в себе твори відомих авторів, серед них Джоан Ролінг та Клайв Стейплз Льюїс.

Софія Андрухович – лауреатка багатьох літературних премій, зокрема «ЛітАкцент року» (2014 та 2020), «Книга року Бі-Бі-Сі» (2014), «Премія Фонду Лесі та Петра Ковалевих» (2015) та багато інших.

Крім літературної діяльності, Софія Андрухович виступає з лекціями та презентаціями, присвяченими культурі й літературі України. Вона також є активісткою, підтримує різноманітні культурні та громадські проєкти в Україні. Авторка є однією з найвідоміших та найуспішніших молодих письменників в Україні, яка активно сприяє розвитку української культури.

Роман «Амадока» написаний у 2017 році. Це третій повноформатний твір у доробку авторки.

Морально-етична проблематика роману «Амадока» Софії Андрухович досить багатогранна та складна. Основні теми, що тут досліджують, пов'язані зі станом людської душі, зі складними морально-етичними проблемами, з рольовими стереотипами, ставленням до війни, традицій та історії.

Однією з ключових тем роману є питання ідентичності та пошуку власного «Я». Основний герой роману страждає від амнезії та

намагається відновити пам'ять, знайти своє місце в цьому світі та з'ясувати, хто він є насправді: *«Я не знаю, хто я, але якби мав вибір між правдою і брехнею, я б обрав правду. Я не знаю, які обставини привели мене сюди, але я вірю, що вони не повинні визначати мою майбутню долю»* [1, с. 134]. Це приводить до багатьох роздумів про те, яким чином формується наша особистість, як важливо дізнатися свої корені та яким чином ми взаємодіємо з іншими людьми.

Чоловік із амнезією у романі є одним із центральних персонажів, імені у нього немає, він називає себе «Я». Він знаходиться в Амадоці та зовсім не пам'ятає свого минулого та особистості.

Чоловік із амнезією символізує забуття і втрату ідентичності, що супроводжують війну. Він стає свідком трагедій, які відбуваються в Амадоці, та допомагає ключовим героям пережити свої власні травми, боротися з ними та знайти внутрішню рівновагу [4, с. 51–56].

«Я» є важливим персонажем роману, оскільки він втілює в собі проблему індивідуальної та колективної травми, що виникають внаслідок війни, а також постає як символ майбутньої надії та можливого відродження.

Ще однією з провідних тем є трагедія війни та її вплив на життя людей. Авторка змальовує трагічні наслідки війни на прикладі учасників АТО та жителів маленького містечка Амадока, показуючи, як вона впливає на їхнє життя та моральні цінності. Ця тема стає вкрай актуальною в сучасному світі, де війна та конфлікти стали складним викликом для людства.

Також у романі досліджують різні соціальні стереотипи й консервативні цінності, які мають вплив на поведінку та взаємовідносини героїв. Авторка намагається знайти альтернативу таким стереотипам та постатям, які за ними стоять, і пропонує свої власні погляди на розвиток суспільства.

Одним із персонажів роману «Амадока» є Богдан, давній друг основного героя Юрка, з яким вони познайомилися ще в школі. Богдан є представником нового покоління молодих українців, які не мають чіткої життєвої позиції і перебувають у пошуках власної ідентичності.

У романі Богдан виступає як той, хто стоїть на межі між двома світами – традиційним і новим, між війною та мирним життям. Він представляє молоде покоління українців, які виростили в інших умовах, ніж попередні покоління, і мають інші цінності, такі, як свобода й незалежність, рівність та справедливість, соціальна відповідальність, екологічна свідомість тощо.

Богдан відображає зміни, що відбуваються в українському суспільстві та його свідомості, зумовлені суспільно-політичними змінами та війною на сході України. Він символізує кризу ідентичності, із якою стикається сучасне українське суспільство, та неспокійну долю молодих людей, які повинні ухвалити важкі життєві рішення у складних умовах.

Романа – одна з основних героїнь роману, є дівчиною з міста, яка приїжджає на літо до своєї бабусі в село, де також живе герой Юрко. Романа відображає символ втраченого дитинства та невинності, що стає актуальною в контексті війни на Сході України, яка наявна у романі як важлива мотиваційна лінія. Вона представляє собою символ дитинства і наївності, яка зникає у зрілих людей [2, с. 62–67].

Романа є одним із найзагадковіших персонажів у романі, що має свої таємниці, про які читач дізнається під час розкриття сюжету. Вона також символізує красу і природу, що оточують село, та виконує функцію героїні-втілення ідеалів, що здаються недосяжними для Юрка та Богдана.

Одним із цікавих постатей у романі є Ідалія Гуцало, вона – молода жінка, яка працює у крамниці кераміки та живе зі своєю матір'ю Оксаною.

Іда – це глибока, чутлива та вразлива дівчина, що нещасна в особистому житті та знаходить утіху у роботі з керамікою. Вона зустрічає основного героя, чоловіка з амнезією, коли він падає на вулиці міста, і доставляє його до лікарні. Потім вона допомагає йому знайти притулок та розшукати його минуле.

Іда має важливу роль у розвитку сюжету, вона постає перед читачем розуміючою та зворушливою, допомагає герою знайти свою ідентичність та зрозуміти своє минуле. Вона є символом людської доброти та милосердя, а також представницею простих людей, які живуть в маленьких містах України [3, с. 48–53].

Юрко є одним із друзів основного героя, чоловіка з амнезією, який потрапив до маленького західноукраїнського містечка Амадока.

Юрко – досить непередбачуваний та ексцентричний персонаж, який дуже цікавиться життям своїх друзів та місцевих мешканців. Він працює на місцевому каналі «Амадока ТВ», де веде програму про місцеве життя. Юрко може бути і допитливим, і дещо нав'язливим, але водночас він дуже доброзичливий та відвертий, завжди готовий допомогти друзям. Образ Юрка відіграє важливу роль у розвитку сюжету, допомагаючи основному герою знайти свою ідентичність та досліджуючи таємниці маленького містечка, є символом людей, які живуть у маленьких містах та завжди цікавляться життям своїх співмешканців.

Події роману «Амадока» Софії Андрухович відбуваються у вигаданому місті Амадока, яке знаходиться десь на заході України. Це місто має свою історію, традиції та культуру, створені авторкою.

Амадока – це місто-фантазія, створене за допомогою метафор, символіки та інших літературних засобів. Його назва натякає на спокій та глибину, які можуть бути притаманні глибокому озеру. Саме озеро Амадока є центральним місцем у романі, яке об'єднує героїв та стає символом їхньої спільності та пошуку істини [5, с. 82–88].

У романі описані не тільки вулиці та будинки Амадоки, а й природа, що її оточує – ліси, поля, гори та річки, які створюють атмосферу та сприяють розумінню світу героїв. Так, місто Амадока стає важливим символом у романі та допомагає авторці передати морально-етичну проблематику твору.

Висновки. Отже, роман Софії Андрухович «Амадока» неодмінно заслуговує на увагу, оскільки це цікава та незвичайна книга з багатою морально-етичною проблематикою. Роман порушує багато важливих питань, таких, як пошук власного «я», глибинні взаємини між людьми, сенс життя та проблеми міжособистісних стосунків. Авторка через висвітлення переживань своїх героїв, використання різноманітних літературних прийомів дозволяє читачеві краще зрозуміти та відчути ці проблеми.

Роман «Амадока» – це не просто набір моральних питань, а складна мережа інтриг, пов'язаних зі згубною дією війни на психіку людини, зневірою та пошуком виходу зі складних ситуацій. Значна кількість героїв символічно відображають те, як суспільство реагує на війну та як на неї впливає. Твір С. Андрухович – історія про любов та війну, про те, як необхідно знаходити сили та правильність вибору в складних життєвих ситуаціях.

Література:

1. Андрухович С. Амадока. Київ : Вид-во Старого Лева, 2020. 832 с.
2. Жалдак М. Морально-етична проблематика роману «Амадока» Софії Андрухович. *Сучасна українська література: проблеми та пошуки* : зб. наук. пр. 2020. Вип. 2. С. 62–67.
3. Іванів Ю. Дослідження морально-етичних проблем у творах Софії Андрухович. *Питання літературознавства та культурології*. 2018. Вип. 17. С. 48–53.
4. Рістовська Т. Психологізм як засіб викреслення моральної проблематики у романі Софії Андрухович «Амадока». *Наукові записки НАУКМА. Серія «Філологічні науки»*. 2020. № 68, Т. 1. С. 51–56.
5. Шершень Т. Тема згубної та зціленої любові у романі Софії Андрухович «Амадока». *Сучасна українська література: проблеми та пошуки* : зб. наук. пр. 2019. Вип. 1. С. 82–88.

Skrylnyk Tetiana. Moral and ethical problems of the novel «Amadoka» by Sofiia Andrukhovych

The article reveals a set of basic moral and ethical problems raised in one of the newest examples of modern Ukrainian literature – novel «Amadoka» by S. Andrukhovych. The work is complex and multi-component, so the article is the beginning of research into the problems of the novel.

Key words: novel, modern Ukrainian literature, issues, moral and ethical problems.

Scientific supervisor – Svitlana Lenska, DSc (Literature), Full Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of Ukrainian Literature

УДК 821.111.08-31

**«РОЗМАЛЬОВАНА ВУАЛЬ» СОМЕРСЕТА МОЕМА ЯК ЗОБРАЖЕННЯ
БРИТАНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ХХ СТОЛІТТЯ:
ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ**

Анна Євгеніївна Слинко

Науковий керівник – Марина Олексіївна Зуєнко,
д. філол. н., доцент, завідувач кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

The article contains the characteristics of genres and styles of English literature in the XX c., reveals the influence of William Somerset Maugham on English literature, reveals the analysis of the novel "The Painted Veil" by Somerset Maugham.

Key words: *society, individual, discrimination, psychological realism, novel, colonialism, woman rights.*

Introduction. The issue of discrimination and hard relationships between individual and society always exists in the world. Nowadays people still face discrimination, based on gender, age, nationality, race, religion, profession, social position. S. Maugham's novel "The Painted Veil" represents this issue very well. Action takes place on a background of British colonization in China in XX c. Book depicts conservative society, which is severe to any change and has stereotypical opinion about everything. Author speaks also about position of woman in society and accused societal opinion about it. He shows support to his characters and proclaims that being not ideal is normal.

The **aim** of research is to figure out the influence of Somerset Maugham on English literature in XX century, especially on novel, to describe composition, thematic, genre and stylistic peculiarities, to look into system of characters in the novel "The Painted Veil" by Somerset Maugham. To achieve this aim the following tasks have to be done as follows:

- ✓ to explore unique author style and modification of Somerset Maugham's novels;
- ✓ to characterize main artistic and aesthetic peculiarities of Maugham's books;
- ✓ to define unique features of the novel "The Painted Veil".

Object of research is book by Somerset Maugham in English literature of XX c.

Subject – the analysis of novel "The Painted Veil" by Somerset Maugham.

Results and discussion. William Somerset Maugham as a part of British literary process in XX c. was extremely interested in national materials, differences between East and West, past and present. That's why he was called a "historical exhibit" by French-American biographer, journalist, and historian Ted Morgan in *Maugham: A Biography*. Morgan considered

Maugham to be dedicated only to writing books. Biographer said that English novelist had been writing for more than 50 years because literary activity was the basis of his life: "It was the one activity in which he had complete and lasting faith" (Curtis & Whitehead, 2013).

Literary works by Somerset Maugham are characterized by lot of features. First of all, his books combine dramatic, epic and lyric elements. It makes Maugham's books dynamic from the beginning. That had great importance for the 20th c. On the one hand, being dedicated to topical issues of time and society as a whole, books sincerely show the surprising general development and express the writer's honest opinion about life impressively. On the other hand, it is important basis, which affects the writing style in proze works. Moreover, being a writer with a simple style, Somerset Maugham still managed to create books with philosophical, moral, and spiritual quality.

Despite on high quality, some critics of his time accused the clear and simple style of his works. But if you look closely, it is clear that, behind simple and clear writing style, Maugham's professionalism on a high level. He is a writer who is able to create books with honest words and deep thinking. It should be also mentioned that Somerset Maugham was a contemporary of modernist writers who experimented with new writing methods. In the literature of modernism, a new system of methods of description and artistic movement is established along with a new human meaning. In this case, all the typical features that are not subject to personal, or social laws are presented as the most important properties of human nature.

Social problems, the controversy between individual and public opinion have been discussed whenever and everywhere. Due to social challenges in XX c., these themes were used by big amount of authors, including English writer Somerset Maugham. He managed to reveal impact of the social environment on human life and the changes in personality as a result. The discrimination faced by individuals is one of the problems he spoke about. This concept is many-sided and based on view about gender roles in British society. From the Victorian era to the middle of the twentieth century, social roles of women and men were clearly defined. The male dominance over women was established in society. Although a woman was considered to be morally superior, she was considered to be physically weak and had no role in society. Men, on the other hand, were property owners, influential in the public sphere, and active in business and politics. Because of endless interest to problems mentioned above, S. Maugham created a lot of psychological novels.

Psychological realism (also known as psychological novels) is a particular literary genre, focused on why something happens and not just the scenario. It focuses on inner thoughts of characters and their feelings along with their motives for behavior.

Features of psychological realism can be founded in "The Painted Veil". We can see that main character, Kitty has a lot of thoughts from beginning of

the novel. For example, when she was disappointed in Walter's personality, author said: *"She wondered whether his sarcastic manner, with its contemptuous tolerance for so many persons and things she admired, was merely a façade to conceal a profound weakness. She supposed he was clever, everyone seemed to think he was, but except very occasionally when he was with two or three people he liked and was in the mood, she had never found him entertaining"* (S. Maugham, 1934). Here she speaks with herself, expressing her feelings towards Walter.

The novel depicts lot of themes: betrayal of love, relations between parents and children, difficult marriage, moral values. But most important, author speaks a lot about British colonialism and women rights. There are three aspects of British colonialism in China: material (Gold), political (Glory) and ideological domination (gospel). These three aspects motivated the British government to conquest China. In the novel we can find representative of relations between colonialists and locals – Colonel Yu. He is a Chinese military officer, who was close to Walter. Not only Chinese people suffered, Kitty also suffered from her surroundings. First, she was raised by women, who considered marriage with rich person to be best and only choice for young women. Then, after her affair, she was afraid to divorce because of societal opinion. In novel she looked as completely careless person, she liked money and desire, had a poor soul. After while, her personality had reborn. Despite others opinion, Kitty started another life: improved relationships with her father, had work, lived and raised child on her own.

Composition of this novel includes three acts, every act takes different places. First act – Tching Yen (Hong Kong), second act – Mei Tan Fu (China) and finally, third – England. All three acts represent periods in Kitty life and her feelings at that time. Living in Tching Yen, Kitty suffered a lot. After marriage with unbeloved person her affair with married man happens. Kitty truly fell in love with him, but he only used her. After being rejected by her lover, young woman was made to continue living with her husband. She was suffering from betrayal and difficult life conditions.

After moving to Mei Tan Fu, Kitty changed completely. She became lovely and carrying, lived in monastery with nuns and helped them with Chinese orphans. She liked her life here and was fond of nuns and their moral values. Kitty finally found out all wrong decisions she had made before. This period meant start of healing and reborn her soul.

Third period was very symbolic for Kitty. It was the place where she started living together with Walter and finally she was raising her child here. After leaving, Kitty returned here as completely different person. She got painful past, so she decided to raise her child on her own.

"The Painted Veil" have some conflicts, related to Kitty, the main novel character. First conflict is relations between Kitty and her husband after start of affair. Opinions about this situation between Walter and Kitty are completely opposite for both. On the one hand, Walter considers Kitty's affair to be a big betrayal. He believes that he did everything for Kitty but she didn't

recognize him at all. On another hand, Kitty is unsatisfied only with her husband's reaction not with her affair. She is happy because she felt in love with Charlie. Only one issue made her sad: she and Charlie both married another people.

Another conflict happened between Kitty, Walter and Chinese residents. Kitty feels herself uncomfortable because she came from another, Western world. Chinese show hostile attitude towards her because of negative stereotypes about western people. Walter also has big problems with Chinese people. He tried to do everything, preventing explosion of cholera. Unfortunately, his decisions affected life of ordinary Chinese, so he was hated by them.

It is also obvious, that characters have experienced internal conflicts a lot. Kitty should choose between lover and husband, love and duty. Walter didn't know what to do with his beloved, but not devoted wife at all.

Conclusion. That's why novel "The Pained Veil" by W. S. Maugham is a portrayal of real people in the circumstances of conservative views on morality and imperialism. Characters conflicted in novel with society, with each other, even with themselves. They managed to change their lives, become happy and get freedom. They are neither bad nor good. They are just ordinary people who can make mistakes, but were treated by their surroundings in the worst possible way. That couldn't help them, but made them fighters instead, especially Kitty.

Література:

1. Curtis, A. and Whitehead, J. (2013). William Somerset Maugham. New York, Routledge
2. Hasani, Mj. R. "Extended Essay on Orientalism in the Painted Veil by William Somerset Maugham." *Lantern*, vol. 5, no. 2, 2016. p. 7-8
3. Maugham, W. S. (1934). *The Painted Veil*. London : William Heineman Ltd.
4. Morgan, T. (1980). S. Maugham. New York : Simon and Schuster
5. Pramesti Endah R, (2013). Colonialism Towards Chinese Society in W. Somerset Maugham *The Painted Veil*. Semarang: Universitas Diponegoro
6. Yang Bailian, Wang Guilian. "Kitty's Awakening of Female Consciousness in The Painted Veil". *Sino-US English Teaching*, July 2020, Vol. 17, No. 7, 217-220.

Slynko Anna. «The Painted Veil» by William Somerset Maugham as depiction of the British society in XX c.: stylistic and generic analysis

У статті схарактеризовано жанри та стилі англійської літератури, що існували в XX ст., з'ясовано вплив стилю Сомерсета Моема на твори англійської літератури, проаналізовано роман Сомерсета Моема "Розмальована вуаль".

Ключові слова: суспільство, індивідуум, дискримінація, роман, психологічний реалізм, колоніалізм, жіночі права.

Scientific supervisor – **Maryna Zuyenko**, DSc (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 821.133.1-31

ДЕГРАДАЦІЯ ЛЮДИНИ У ТВОРІ ОНОРЕ ДЕ БАЛЬЗАКА «ГОБСЕК»

Анна Олегівна Соломко

Науковий керівник – Наталія Іванівна Тарасова,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У роботі досліджено філософський та загальнолюдський аспекти деградації людини на матеріалі твору «Гобсек» Оноре де Бальзака.

Ключові слова: реалізм, натуралізм, Оноре де Бальзак.

Перша половина 19 століття – це період становлення нового напрямку у світовій літературі. На зміну романтизму приходить реалізм, який має свої риси та представників. Одним із яскравих письменників цієї доби є Оноре де Бальзак, якого назвали «батьком сучасного реалізму і натуралізму». Творчість Оноре де Бальзака приваблювала багатьох науковців, які досліджували різні аспекти його творчості. Серед них варто виділили таких, як Б. Грифцов, В. Єршов, О. Івін, С. Кібальник, Я. Кравченко, Є. Петрова, Є. Петраш, К. Степанян, В. Туніманов та ін.

До найвідоміших творів Оноре де Бальзака належить «Гобсек». Повість «Гобсек», яка стала одним із шедеврів французької літератури і ключем до розуміння самотності бальзаківської епопеї загалом, була вперше опублікована Бальзаком у 1830 році під назвою «Небезпека неправильностей» із такою кінцівкою: *Наприкінці твору Ернест де Ресто отримав спадок від Гобсека*. Пізніше змінилася не тільки її назва, а й сюжет. Повість увійшла до «Сцен паризького життя», вона називалася «Батько Гобсек» і завершувалася описом знаменитої кімнати Гобсека. У 1842 році автор представив свій твір «Сцени приватного життя», назвав його просто «Гобсек» і додав історію основного героя, особливо те, як він розбагатів. Цю повість Бальзак допрацьовував так само ретельно, як і будь-який інший твір.

Основна тема – вплив «золотого мішка» на внутрішній світ людини.

Основний герой твору – старий лихвар, до якого приходили зневірені люди за позикою й погоджувалися на будь-які умови скупого лихваря. Гобсек займався здирництвом, але спонукала його до цього не

бідність, не пошуки кращого місця в суспільстві, а шалене бажання грошей і володіння багатством.

Його пристрасть до золота була мінімальною – Гобсек накопичував його не з наміром вкласти гроші в якусь справу, а з наміром заробити ще більше грошей. Навіть будучи старим, Гобсек не знав спокою. Увесь день він бігав по місту на худих ніжках, збираючи гроші з боржників. Він подумки володів усіма землями, де побував.

Образ Гобсека складний і неоднозначний. З одного боку, це розумний, проникливий, тонкий психолог, який одних карав, а іншим робив добро. Золото зробило його священником, філософом, рабом. Справжньої свободи герой так і не отримав, бо не тільки не зміг звільнитися від влади грошей, але й став філософом і поетом цієї влади, що привело його до моральної смерті [2].

Для Гобсека золото – не просто засіб і мета збагачення, як вважали його родичі, адже сам він жив дуже скромно. Справа в тому, що для циніка Гобсека золото було засобом незалежності, оскільки в ньому «все міститься в зародку і все, що він дає, є справжнім». Самого героя називали помстою, каяттям. Скнара та його колеги, як вони вважали, виконують функції вищої справедливості. Не випадково кав'ярня, де вони збиралися і ділилися своїми планами й секретами, називалася «Феміда» (грецька богиня правосуддя) [1]. Проте Гобсек, який чудово розумів владу грошей над людьми, сам не зміг протистояти їх згубному впливу. Наприкінці твору ми побачили вже не філософа, а жалюгідну істоту, яка мучиться в порожньому будинку, повному золота і гнилої їжі.

На перший погляд, узурпатор не має людських емоцій, але він сам сказав, як йому подобається Анастасія де Ресто, як він захоплюється Фанні Мальво. І не випадково автор подав не біографію героя, а, так би мовити, штрихи до неї. Мати Гобсека – єврейка, батько – голландець. Герой не відчував своєї національної належності, бо ще хлопчиком на кораблі відплив із батьківщини у віці десяти років. Потім він довго мандрував, поки нарешті не зупинився в столиці світу – Парижі. Отже, Гобсек – істота інонаціональна. Ми не знаємо, чи був Гобсек релігійною людиною, тому що всі його молитви були про золото. Як він прийшов до думки, що любить гроші, також залишається загадкою. З тексту видно, що Гобсек був знайомий з багатьма видатними людьми свого часу, боровся за незалежність Америки і зазнав багато розчарувань. Він уже не такий байдужий до долі власних родичів: адже знаючи, що у Чарівної Голландки є донька, яку звали Вогник, залишив їй свою спадщину.

Історія деградації особистості Гобсека нам видається такою:

Гроші – це мрія. В юності він мріяв про багатство і гроші, щоб насолоджуватися всіма радощами життя.

Гроші – це пристрасть. Жага до грошей перетворилася на жадібність. Він був казково багатим і водночас безмірно бідним.

Гроші – це ідол. Єдиним ідолом, якому він поклонявся, було золото.

Усе це висушило душу, що вмiла цiнувати красу й мистецтво, знищило особистiсть лихваря. Наприкинцi життя його хiть перетворилася на своєрiдне божевiлля, що призвело до людського зубожiння, жалюгідного й безславного кiнця.

Егоїзм – основна риса характеру Гобсека. Він був сповнений мрій про владу, вважаючи, що влада і задоволення є найвищими цiлями людського життя, але Гобсеку залишалося лише насолоджуватися можливістю мати все, бо він жив так само скромно, як бідний Дервiль. Наприкинцi життя скнара накопичив у власній квартирі антикваріат, дорогi меблi, цiнні картини, делікатеси тощо. Це нагромадження мало гротескний характер і символізувало засмічену душу самого експропріатора, який разом із мiльйонами вмирав голодною смертю в холодній сирій кімнаті. Його гроші, його золото, заради якого він працював усе життя, були витрачені.

Певною мiрою роман вiдобразив особливості стилю письменника, важливе місце в його творах належало опису – портрету та інтер'єру. Книги Бальзака характеризуються розгорнутістю викладу, детальним описом часу, в якому відбувалися події, матеріального та соціального становища героїв тощо [3]. У романах прозаїка не було несподіваних ускладнень, усі дії та вчинки мотивовані. Порушуючи традиції романтизму, він не звертає уваги на зовнішні ефекти, автор не відмовлявся від здобутків цього напрямку: його герої, як і романтики, – люди однієї пристрасті. Хоча дія в його творах динамічна й драматична, проте в її основі лежать не зовнішні, а внутрішні, часто глибоко приховані протиріччя й контрасти, що повною мiрою стосується повісті «Гобсек».

Хоча «батько» Гобсек мертвий, Гобсек як постать, як людина і нині живий. Це жага збагачення, яка діє на окремих представників людського роду з суто наркотичною невідворотністю.

Література:

1. Повість Оноре де Бальзака «Гобсек». URL: https://allreferat.com.ua/uk/ukrainska_zarybigna_literatura/kurovaya/1823 (дата звернення: 07.03.2023).
2. Пащенко В.І, Пащенко Н. І. Антична література. К.: Либiдь, 2001. 718 с. (дата звернення: 07.03.2023).
3. Оноре де Бальзак. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Оноре_де_Бальзак (дата звернення: 07.03.2023)

Solomko Anna. The degradation of human in the Honoré de Balzac's work "Gobseck"

Philosophical and universal aspects of human degradation are explored in the article based on the material of Honoré de Balzac's work "Gobseck".

Key words: realism, naturalism, Honore de Balzac.

Scientific supervisor – **Nataliia Tarasova**, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 378.016:811]:37.091.33-027.22:796

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Катерина Василівна Сторчак

Науковий керівник – Наталія Вікторівна Петрушова,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті досліджено новий метод навчання іноземних мов у закладах вищої освіти – гейміфікація. Авторка роботи розкриває зміст та основні характеристики ігрових методів та стверджує їх значущість у сучасних умовах навчання.

Ключові слова: *гейміфікація, ігрові методи навчання, іноземна мова, інтерактивні методи навчання, професійно-зорієнтоване навчання.*

Процес навчання іноземних мов у закладах вищої освіти вимагає у сучасному світі дедалі більше змін, адже потреба студентів в отриманні знань з іноземної мови з кожним роком тільки зростає. Хоча студенти вступають на навчання, маючи зовсім різні рівні оволодіння тією чи тією іноземною мовою, вони усі бажають опанувати її достатньо, щоб мати змогу спілкуватися у сфері майбутньої професії. Викладач іноземної мови має зробити для цього усе можливе, бути майстерним і тяжіти до постійного самовдосконалення, до пошуку нових форм та методів навчання. Серед таких методів можна виокремити гейміфікацію.

Якщо раніше вважали, що проводити заняття в ігровій формі можливо лише до середньої школи, коли дітям є близьким такий вид діяльності, то наразі ігри та ігрові методи навчання дедалі частіше використовують у вищій школі, навчаючи студентів.

Метою статті є довести, що гейміфікація – один із найкращих способів підвищення інтересу студентів різних спеціальностей до вивчення іноземних мов.

Загалом ігрові методи навчання належать до інтерактивних. Термін «інтерактивний» за походженням визначають як британській, від слів «inter», що з англійської перекладають в усіх сучасних словниках як «між, серед, взаємний» та «act» – «робити, діяти, брати участь, виконувати роль», і означає «взаємодіяти, впливати, впливати один на одного». Тож саме у взаємодії усіх учасників заняття має звершуватися кінцева мета поставленого завдання – згуртувати, надихнути, зацікавити тим чи тим питанням, предметом, розвивати комунікативні

навички спілкування й творчий потенціал студентів, навички роботи в команді, та навчити критично мислити, аналізувати та синтезувати, слухати один одного, демократично ставитися до будь-якої думки, поважати співрозмовника тощо. Під час інтерактивного навчання студенти також отримують можливість розвивати навчальну активність, яка розуміється як «спроможність здійснювати якомога більшу кількість спроб і різноманітних засобів для досягнення запланованої мети; визначати проблеми в ході навчання, які слід розуміти як розрив між уже засвоєними розумовими й організаційними засобами діяльності й тими, що лише мають бути засвоєні слухачем; навчитися рефлексії своєї навчальної діяльності, тобто вміти переходити від розумової чи організаційної діяльності до практики втілення й аналізу засобу цієї діяльності» [2, с. 110].

Серед ігрових методів найпоширенішими у закладах вищої освіти є професійно-зорієнтовані рольові ігри, під час яких студенти розігрують різноманітні ситуації, можливі у майбутніх робочих обставинах, спілкуючись іноземною мовою.

Якщо ж говорити саме про гейміфікацію, то наразі її тлумачать як використання у навчанні комп'ютерних ігор – Digital Game Based Learning (DGBL). Відповідно до визначення української Вікіпедії, гейміфікація (англ. *gamification* – ігрофікація, геймізація) – це процес використання ігрових практик та механізмів у неігровому контексті для залучення кінцевих користувачів до вирішення проблем [1, с. 114].

Утім, під гейміфікацією освіти, укажемо, можна розуміти використання ігор, ігрових технік та ігрових практик з освітньою метою – тобто усього різноманіття ігрових практик. У східноазіатських країнах наразі навіть створюють своєрідні центри Board Game Learning (Навчання Настільних Ігор), де досліджують цю методику та навчають організовувати сам процес, влаштовувати ці ігри тощо. Водночас їхні настільні ігри – зовсім не схожі на наші, вони продумані, кожна чітко влаштована на певну тематику, їхнє різноманіття вражає – вони є з кожної теми (математики, фізики, мови, біології та інших шкільних предметів) [3]. У такі ігри з задоволенням грають як дорослі, так і діти.

Стосовно ж наших студентів, можна сказати, що будь-яку ігрову вправу на заняттях з іноземної мови вони сприймають зі значним інтересом та зацікавленістю. Повністю досягти навчальної мети, а не просто влаштувати розвагу допомагає все ж дотримання таких чинників: спілкування має бути винятково іноземною мовою; атмосфера на занятті має бути комфортна, сповнена довіри до викладача та з дотриманням усіх правил інтерактивної співпраці – поваги до думки кожного, дотримання мовного етикету, демократизм думок, колективне обговорення дискусійних питань та ін. Жоден студент не повинен стояти осторонь чи відчувати себе ніяково – викладач має м'яко керувати усім процесом, віддаючи студентам на розсуд вирішення суперечливих чи спірних моментів.

Отже, можна сміливо стверджувати, що введення будь-якої форми гри – від настільної до комп'ютерної, від найпростішого кидання м'ячика до влаштування рольової гри чи інсценізації – усе це буде з інтересом сприйняте студентами під час занять з іноземної мови. Але для того, щоб гейміфікація давала певні навчальні результати, вона повинна бути продумана, заздалегідь зорганізована та проведена згідно з планом. Важливим також є процес рефлексії, отримання певної винагороди – не лише оцінки, але й невеличких призів як оцінки роботи найактивніших.

Література:

1. Лященко Т. О., Гришуніна М. В., Пічкур В. Р. Гейміфікація як одна з інноваційних форм навчального процесу. *Управління розвитком складних систем* : зб. наук. пр. Київ : КНУБА, 2018. № 35. С. 113–123.
2. Попова Л. Б. Інтерактивні форми навчання в процесі викладання курсу методики навчання молодших школярів рідної мови. *Використання інтерактивних методів та мультимедійних засобів у підготовці педагога*. Кам'янець-Подільський, 2003. С. 109–114.
3. Integrating Educational Board Game in Chinese Learning Environment to Enhance Students' Learning Performance and Flow Experience. URL: <https://www.igi-global.com/article/integrating-educational-board-game-in-chinese-learning-environment-to-enhance-students-learning-performance-and-flow-experience/236167> (дата звернення: 10.03.2023)

Storchak Kateryna. Gamification as a means of increasing interest in learning foreign languages in higher education institution

The article reveals an examination of gamification as a new method of teaching foreign languages in higher education institution. The author of the work focuses on the content and main characteristics of game methods and asserts their importance in modern learning conditions.

Key words: *gamification, game learning methods, foreign language, interactive learning methods, professionally oriented learning.*

Scientific supervisor – Nataliia Petrushova, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 821.111(73)-31:165.745

ПРОБЛЕМА ЖИТТЄВОЇ МЕТИ В ПОВІСТІ Е. ГЕМІНГВЕЯ «СТАРИЙ І МОРЕ»

Діана Миколаївна Стріла

Науковий керівник – Ольга Миколаївна Ніколенко,

д. філол. н., професор, завідувач кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті проаналізовано життєподібний сюжет повісті «Старий і море», автором якої є американський письменник та журналіст Ернест Гемінгвей. Розглянуто драматичні суперечності людського буття, над якими замислюється основний герой твору – Сантьяго. Образ героя покладено в основу самого твору, адже його основні людські якості мають символічний сенс. Основною думкою твору та цього дослідження є такі проблемні питання: «Що означає бути Людиною у високому значенні цього слова?» та «У чому ж полягає життєва мета?». Основний герой обрав свою лінію роздумів з цього приводу та власну «тиху гавань» – море. Метою «старого» Сантьяго є розумне та раціональне ставлення до життя, людяність.

Судячи з думок та життя героя, кожен читач сам для себе формує його образ. Хтось може не поділяти його думки, але основними рисами образу є насамперед високі моральні якості та свідоме ставлення до життя і його цінностей. Основною характеристикою твору є вислів самого автора: «Людину можна знищити, але перемогти її неможливо». Така цитата фактично пропагує те, що кожен з нас може чинити опір природі, людям, різним життєвим ситуаціям, навіть тоді, коли вже немає шансів вижити. Так, твір має філософсько-символічний сенс змісту, що розкриває основні життєві принципи та ставить наголос на тих питаннях, над якими кожен з нас хоч один раз у своєму житті замислювався.

Ключові слова: мета, сенс життя, філософсько-символічний сенс, образ, буття

Постановка проблеми. Повість Е. Гемінгвея «Старий і море» є одним із шедеврів світової літератури. Проблеми, які висуває автор, є актуальними в суспільстві та визначають вектор філософсько-символічного спрямування твору. Зміст повісті розкривають роздуми основного героя твору. Автор виділяє кілька важливих проблем для кожної людини окремо: як бути людиною та як ставитися до життя, природи, явищ і різноманітних ситуацій. Також він ставить питання про те, як знайти сенс свого буття та приймати поразки. Герой твору – «старий» Сантьяго – є досить раціональною людиною з глибокими моральними принципами та раціональними поглядами на життя. Так, провідна проблема твору полягає в тому, що кожна людина хоч раз у своєму житті замислювалася над цими питаннями та робить власні висновки і судження. Шукаючи сенс власного життя, ми перемагаємо самих себе, адже знищити людину неможливо морально, лише фізично.

Метою дослідження є постановка та аналіз проблеми життєвої мети в повісті Е. Гемінгвея «Старий і море». Вирішення цієї проблеми має різні шляхи та вектори для кожного з нас, для тих, хто вже замислювався над ними та знаходиться в пошуках сенсу життя.

Об'єктом роботи є герой повісті – «старий» Сантьяго, образ якого кожен читач уявляє та малює по своєму.

Предметом дослідження є повість американського письменника Е. Гемінгвея «Старий і море».

Виклад основного матеріалу. Зовні сюжет оповідання настільки простий, що його можна розповісти кількома реченнями. Був самотній

старий рибалка Сантьяго, єдиним другом якого був хлопчик Маноло, його учень і помічник. Щастя старого Сантьяго покинуло його, бо більшість тих, хто не міг його зрозуміти, полишили його. Його думки почали набувати глибокого сенсу, він починає аналізувати ситуації та обставини, що сталися, так шукаючи відповіді в собі, тому що суспільство навколо намагалося його морально зруйнувати. Схему твору показано в таблиці 1:

Табл. 1

Схема сюжету повісті (образ твору)

<i>Море</i>	Життя – прекрасне, мінливе. Повна несподіванок стихія
<i>Старий Сантьяго</i>	Людина – борець, досвідчена, сильна духом, вольова
<i>Риба</i>	Удача, життєва мета
<i>Акули</i>	Зло, заздрощі, плітки, зрада (людські якості)
<i>Хлопчик Манолін</i>	Вірний друг, нове покоління

Він пішов у море, де як наживка була спіймана величезна риба, боротьба тривала майже дві доби, але врешті спійману здобич знищила акула. Туристи милуються останками здобичі старого, але навіть вони бачать у рибі лише щось дивне. Ніби нічого особливого не сталося – якщо бачиш лише зовнішній сюжет, але за цією, здавалося б, простою історією ховається багато прихованих символів. Старий – це і людина зі своїми почуттями, думками та переживаннями, і символ певної системи цінностей. Маленький Маноло – це не лише хлопчик, який живе зі своїми батьками, які намагаються віддалити його від свого старого друга-вчителя, він також є надією на майбутнє, моральною перемогою для Сантьяго та його цінностей перед обличчям відчуження навколишнього середовища. Батьки хлопчика втілюють цей світ, у якому відчуженість і роз'єднаність є нормою, як і туристи, які спостерігають за рибою. Для Сантьяго риба є метою існування, якої потрібно прагнути за будь-яких обставин, незважаючи на всі труднощі та перешкоди. Виграти рибу є досягненням цієї мети. Знищення риби є нерозумінням світом того, що це означає. Маленький кораблик на тлі безкрайнього простору – самотність. Море – непереборна сила природи, вічна. Окремо взяті символи мають майже однакове значення, але їх поєднання складає ідею всього твору. Чи здолав старий рибу і море? Зовні – ні. Гроші втрачено, але риба — це не просто їжа, як було сказано вище.

Морально старий завжди перемагає, навіть коли його фізичне втілення зникає з його рук. І боротьба з рибою для нього водночас дивна комбінація, хоч і мета, але обов'язкова, якщо поглянути з іншого боку. Не випадково, звертаючись до самого себе, Сантьяго сказав: «Добре, що нам не потрібно вбивати сонце, місяць, зірки, ми можемо просто нагодувати море і вбити наших братів». Це означає, що начебто він не ставив перед собою цю мету, цього вимагають життєві обставини, однак, прийнявши виклик, вступивши в двобій із рибою, Сантьяго

досягає мети. Інша мета – довести, що людина взагалі не безсила, його здатність перемагати. Сміливість і шанси на перемогу між ним і рибою були майже рівними.

Не буде перебільшенням сказати, що ці двоє були рівними за моральними якостями. У своїй боротьбі переможець і переможений досягають якоїсь гармонії – і це було однією з основних ідей автора. Шукати гармонію з природою – у чому сенс існування людини? Гармонії з природою досягають не зневажаючи її, убачаючи в ній джерело власного задоволення і не милуючись нею здалеку. Для цього необхідно зрозуміти його внутрішні закони і навчитися їх поважати. Гармонія природи не виключає боротьби, більше того, її не можна відокремити від боротьби, рівноправної боротьби, коли в основі перемоги лежать не технічні засоби, а особиста внутрішня сила: рішучість, мужність, воля до перемоги. Він такий самий жорстокий, як і людський світ, але щедрий і справедливий – перемагає той, хто на це заслуговує. Його правила ніби суперечать правилам людського суспільства. Старий Сантьяго був переможцем за законами природи, але він був невдахою за людською шкалою цінностей, тому він був один серед них, безсилим перемогти за їхніми правилами. Але він все-таки людина, і він представляє людей у двобої зі стихійними силами. Його слова лунали з великою гордістю: *«Люди не створені для того, щоб зазнавати невдач. Людей можна знищити, але не перемогти»*. Саме такою людиною він постає в оповіданні: багатшим духом за тих, хто не замислюється про те, що означає бути людиною. Переможець, чия перемога стверджує сам принцип гармонії природи, нехай і не очевидний для інших, але вищий за будь-який інший закон. Один переможець не має значення. Можливо, це суть твору, але це важко сказати – це айсберг, який неможливо побачити цілком. У байці «Старий і море» кожен знайде щось особливе.

Історія не лише про старого чи хлопця, а й про людину та людство. Те, що відбувається з риболовлю, має значення для людей загалом, незалежно від їх професії. Саме бідність «аксесуарів» ніби підкреслює універсальний сенс історії, що розкриває основу людського буття. Тому кожне слово тут важливе, сповнене змістом. Письменник стежить за кожним кроком героя, за ходом кожної думки в його голові. Люди похилого віку є втіленням людської долі серед усіх видів. Сантьяго оточений морем, рибами, зірками та небом. Усе заповнене іконами. Для нього море – жінка, а зірки – її сестра. І риба не є просто справжньою рибою, вона має приховану силу, яка охоплює весь світ. Як і Сантьяго, людина і світ символічно поєднані. Це, мабуть, перший твір Гемінґвея, де людина щаслива, бо відчуває мир із життям.

Той факт, що у Сантьяго є хлопець, якого він любить, хлопець, який продовжить його справу, робить кінцівку історії оптимістичною. Людина непереможна, вона може встояти і подолати всі перешкоди. І тому сон старого став знаковим: левенята були спогадом про молодість, про подорожі до Африки. Маноліно стежить за його сном. Поруч з ним

була молодь – у вигляді хлопця і у вигляді левів. Байка вимагає особливого художнього втілення. У результаті його короткий, лаконічний ритм змінюється повільними, розлогими пейзажними картинками, такими, як зображення ночі і світлого моря.

Так, можна виділити кілька проблем, на які автор закликає читача звернути увагу:

1) Проблема людської самотності, особливо на схилі літ: *“Не можна, щоб на старості людина залишалась одною...”, “Він відчув, як приємно, коли є з ким розмовляти, крім себе...”, “Старий зрозумів, що людина в морі ніколи не буває самотньою...”*;

2) Роздуми над труднощами людського життя – заклик до подолання життєвої втоми: *«Нічого легкого в житті немає», “Він міг викликати біль, а отже, і життя...”, “Ти стомився, старий. Душа у тебе стомилась...”*;

3) Проблема відношення людини до природи: *“Людина – це не бозна – що поряд з прекрасними звірами і птахами”, “Риби... не такі розумні, як люди... хоча в них набагато більше спритності і благородства”, “Нехай вона (риба) думає про мене краще, ніж я є насправді, і я тоді буду і справді кращим”*;

4) Сенсу життя та сутності людини: *«Нічого легкого в житті немає», «Будь безстрашний», «Біль чоловікові не вадить», «Ти повинен вистояти», «Безглуздо втратити надію», «Будь спокійним та дужим», «Пильнуй своїх думок і навчися зносити злигодні, як чоловік», «Не час думати про те, чого в тебе нема. Подумай краще, що можна вдіяти з тим, що є», «Людина створена не для поразки», «Людину можна знищити, а здолати не можна», «Буду битися з ними, доки помру».*

На перший погляд сюжет повісті розгорнутий реалістично. Немає ознак надзвичайного, чудового, надприродного, переступання меж реального світу. Персонажі, сцени, повсякденне життя та подробиці риболовлі написані реалістично. Сам письменник наголошував на реальності зображеного в повісті.

В інтерв'ю він конкретно сказав: *«У фільмі «Старий і море» я намагався створити справжнього старого, справжнього хлопчика, справжніх риб і акул. Але якщо я зробив їх достатньо добре й правдиво, вони можуть мати багато сенсу».* У творі автор жадібно стверджує, що текст не має жодного символізму, як це часто буває, треба шукати між крайнощами. Із позиції такого «справедливого оточення» Беренсон влучно характеризує художній характер оповідання: *«Пісня про море Гемінгвея «Старий і море», – писав він, – це пісня моря, не моря Байрона чи Мелвілла, а моря Гомера, і вона передається в захоплюючій прозі Чарівна, як епос Гомера, із символами чи алегорією, – а Гемінгвей був справжнім митцем, – але кожен справжній витвір мистецтва створює символи та речення. Це також стосується цього напрочуд успішного памфлету».*

Висновки. Оптимізм виявляється в боротьбі старого з акулами. Гемінгвей невпинно наполягав на темі непереможності людини. Власне, історія вчить, що поки людина жива, поки вона відчуває себе особистістю, є надія на краще. Старий залишився без зброї, його втома перевищувала межу можливого. Він знав, що вночі акули нападуть знову. Що він може зробити? Битися, поки він не помре. Трохи пізніше він мріяв, що йому більше не довелося воювати, але знову і знову він брав участь у війні. Коли поразка здається неминучою, коли риби не залишається, перемога виникає в самій поразці.

Старий знову, як і на початку оповідання, приносить додому – навіть без допомоги хлопця – щоглу зі згорнутим вітрилом. Він заснув, снилася йому юність і леви, а хлопець оберігав сон, чекаючи нових щасливих днів, щоби передали йому, представнику молодшого покоління, мудрість старших. Гемінгвея люблять і цінують у всьому світі, про нього багато пишуть. Його творчість справила великий вплив на багатьох художників Європи та Америки.

Сам письменник надає великого значення своїй літературній творчості: «Немає нічого важчого на світі, як написати про людину просто, щиро прозу. По-перше, ви повинні дослідити те, що ви пишете. Тоді навчіться писати. Все життя спрямоване один на одного». Відомий американський письменник В. Фолкнер писав про «Старий і море» так: «Час може показати, що це найкращий добуток кожного з нас». Твір «Старий і море» успішно завершив творчий шлях людини, творчість якої багато в чому визначила художній образ сучасності.

Література:

1. Затонський Д. Ернест Хемінгуей – письменник і людина. *Вікно в світ. Зарубіжна література: наукові дослідження, історія, методика викладання.* 1999. № 6. С. 6-26.
2. Лидский Ю. Я. Творчество Э. Хемингуэя. К. : Наукова думка, 1978. 408 с.
3. Доценко С. С. Перемога чи поразка? За повістю Е. Хемінгуея "Старий і море". 11 кл. *Зарубіжна література в навчальних закладах.* 2004. № 3. С. 27–29.
4. Денисова Т. Н. Ернест Хемінгуей. Життя і творчість. К. : Дніпро, 1972. 164 с.
5. Затонський Д. Ернест Хемінгуей – письменник і людина. У кн.: *Хемінгуей Е. Твори : У 4-х томах. Том I. Романи та цикли оповідань.* К. : Дніпро, 1979. 717 с. С. 5–25.
6. Хемінгуей Е. Старий і море. Твори : у 4 т. Т. 3. Романи, повість та оповідання. К. : Дніпро, 1981. 663 с. С. 571-633.
7. Гордєєва Л. В. "Людина не для того створена, щоб терпіти поразки..." Твори Е. Хемінгуея. *Зарубіжна література.* 1998. № 2.
8. Гордєєва Л. В. "Людина не для того створена, щоб терпіти поразки...". Вивчення творів Е. Хемінгуея. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України.* 2004. № 9. С. 15-18.

Strila Diana. The problem of life's purpose in E. Hemingway's story "The old man and the sea"

This article contains the analysis of the life-like plot of the story "The Old Man and the Sea", the author of which is the American writer and journalist Ernest Hemingway. The dramatic contradictions of human existence, which the main character of the work – Santiago, ponders over. The image of the main character is the basis of the work itself, because his main human qualities have a symbolic meaning. The main idea of the work and this study are problematic questions such as: "What does it mean to be a Man in the high sense of this word?" and "What is the purpose of life?" The main character chose his line of thinking on this matter and his own "quiet harbor" – the sea. The goal of "old" Santiago is a reasonable and rational attitude to life, humanity. Judging by the thoughts and life of the main character, each reader creates his image for himself. Someone may not share his opinion, but the main features of the image are, first of all, high moral qualities and a conscious attitude to life and its values. The main characteristic of this work is the saying of the author himself: "A person can be destroyed, but it is impossible to defeat him". This quote actually promotes the fact that each of us can resist nature, people, various life situations, even when there is no chance of survival. Thus, this work has a philosophical and symbolic sense of content, which reveals the main principles of life and emphasizes those questions that each of us has thought about at least once in our lives.

Key words: *purpose, meaning of life, philosophical and symbolic meaning, image, existence.*

Scientific supervisor – **Olha Nikolenko**, DSc (Literature), Full Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 81'373.2:671.12

СПЕКТР УЖИТКУ ЗАСТАРІЛИХ НАЗВ ПРИКРАС

Софія Вікторівна Стріха,

Світлана Вікторівна Здор,

учитель української мови та літератури,
Черкаський гуманітарно-правовий ліцей
Черкаської міської ради Черкаської області

У роботі досліджено склад та особливості функціонування застарілої (архаїчної) лексики, зокрема розкрито зміст понять «архаїзми», зображено основні принципи класифікації та функції застарілої лексики в сучасному мовознавстві на прикладі українських традиційних жіночих прикрас.

Ключові слова: *архаїзми, неологізми, коралі, дукач, баламути, силянки, лускавки, писані пацьорки.*

1. Архаїчне значення слів у словнику української мови. Актуальність теми зумовлена розвитком системи лексикографії. **Метою** роботи є виявлення й аналіз застарілої лексики – назв українських традиційних жіночих прикрас – у суспільстві та характеристика її з

погляду стилістичного використання. Отже, **об'єктом** дослідження були архаїзми як мовна особливість. У роботі презентуємо власні дослідження у вигляді опитувань учнів середньої школи та описуємо різновиди українських традиційних жіночих прикрас.

Лексика української мови складалася й розвивалася впродовж багатьох віків. У лексиці знаходять відображення зміни, що відбуваються в житті нашого суспільства. Це зумовлено духовними та морально-етичними запитами сучасності. Як наслідок, в українській мові відбуваються два протилежні процеси. Поряд із появою нових значень у вживаних словах наявна і втрата старих. Деякі застарілі слова зовсім вийшли з ужитку, інші набули нового значення.

Застарілими слова стають внаслідок постійного процесу архаїзації якоїсь частини словникового складу. Склад застарілої лексики є неоднорідним. Часто архаїчне значення слів набуває в сучасній українській мові новацій, що дає їй змогу виразити нові поняття сучасної дійсності й ожити наново, одержавши нову сполучуваність і нові зв'язки у мові. Збагачення смислової та емоційно експресивної мови, підсилення її виразності пов'язане зі вживанням у ній хронологічно маркованих (застарілих) слів. Використання архаїзмів є продовженням традицій та художнього досвіду класичної української культури у відтворенні історичної реальності й тогочасної мови героїв, у наданні мові урочистості, піднесеності, для характеристики негативних явищ, як засіб створення іронії, сатири та сарказму [3].

Як елементи пасивного словника архаїзми та історизми є маркованою категорією завдяки своїй часовій відокремленості. Висока архаїчна забарвленість, експресивність, властива їм часова детермінованість виокремлюють застарілі слова серед інших стилістичних категорій, роблять їх цінним засобом художнього зображення дійсності. Через те, що вони зрідка вживані у мові, архаїзми та історизми яскраві, своєрідні, контрастні щодо інших загальноновживаних лексем [6].

Функції архаїзмів дуже різноманітні, і саме поняття *архаїзм* потребує уточнення. Цей термін поєднує різного роду поняття, різноманітні шляхи розвитку лексики. Увесь час іде процес втрати мовою одних слів і появи в ній інших; одні слова виходять з тих чи тих причин з ужитку і можуть взагалі "випасти" з мови; інші ж, з'явившись, починають відігравати важливу роль у живому спілкуванні, завойовують собі поступово міцне місце в мові. З одного боку, слово може "застаріти" саме по собі, тобто виявитися витісненим із живого вживання іншим синонімічним йому словом чи словами, з іншого боку, воно може "застаріти" в тому сенсі, що з живого вжитку випадає позначуваний цим словом предмет, тоді, на відміну від першого, витіснення слова синонімами, заміни його іншими словами не відбувається [1].

2. Різновиди українських традиційних жіночих прикрас. У представленому дослідженні вважаємо за важливе популяризувати практику вживання архаїзмів, які сприятимуть новій хвилі відродження традицій української мови. Розглянемо кілька старовинних назв українських прикрас.

Коралове намисто або **коралі**. Найвпізнаваніші українські прикраси – коралі. Намисто можна було побачити на жінках у будь-якому регіоні. Його виготовляли зі скелетів коралових поліпів. Бідні могли собі дозволити тільки «колюче» намисто – із необроблених недбало нарізаних коралів. Жінки зі знатних родин носили червоне намисто з елементів – барилець або овалів.

Через дорожнечу матеріалу коралі були індикатором достатку й соціального стану. Наприклад, у Середній Наддніпрянщині в бідніших жінок було три-чотири коралові нитки, тоді як у заможних – десять і більше. Популярність і водночас висока вартість цих намист призвели до появи імітацій. Їх виготовляли з різних матеріалів: порцеляни, дерева, смальти, скла.

Дукач – це традиційна українська жіноча прикраса XVII – поч. XX ст., що має вигляд підвішеного на ланцюжку чи брошці-бантові медальйона або монети, яку носять на шиї у складі намиста. Для виготовлення дукачів також використовували металеві образки із зображеннями святих, західноєвропейські, польські та російські медалі або оправлені в рамку зі крученого срібного дроту монети. Присутність дукачів у жіночому костюмі свідчила про високий майновий статус власниці. Ці прикраси передавали у спадок. Вони входили до посагу нареченої. Слово «дукач» походить від назви західноєвропейської монети «дукат». Носіння дукачів у комплексі традиційних українських жіночих прикрас збереглося до початку XX ст. Найпростіші в оздобленні дукачі називали «личмани» – це монета, до якої приварювали металеве вушко. Прикрасу часто носили на червоній стрічці або на низці намистин. Дукач відігравав роль композиційного центру у нагрудних жіночих прикрасах.

Особливістю кожного дукача був його бант. Саме залежно від його форми ці прикраси можна покласифікувати на різні типи. Так, бант «вереміївського» дукача нагадував квітку з листочками. Це надавало йому неабиякої пишності. Оздоблювати бант могли камінням або ж склом. Бант «рогатих» дукачів мав вигляд великої квітки з шістьма міцними пелюстками. Кінці верхніх пелюсток виходили за краї банта, нагадуючи роги. Натомість основу «плетених» дукачів складала композиція з двох «сердець», що перепліталися одне з одним. За словами дослідників, саме "плетені" дукачі були найдавнішими. Банти «лубенських» дукачів вирізняє широка площина срібла, прикрашена гравійованим орнаментом. Угорі банти мають своєрідний гребінець. Носили українки й дукачі-янгуски, медальйон яких мав форму серця. Спочатку янгусами називали вироби, на яких було зображено

божественне ягня. Згодом ця назва була поширена і на дукачі у формі серця, адже в християнстві серце є символом надії та любові Бога до людей.

Баламути. «Баламут» – народна назва перламутру. Виготовляли баламути з перламутрових намистин. Між ними вставляли обереги: хрестики, іконки. Кольє символізувало дівочу цноту, молодість. Вважали, що воно захищає дівчину від зайвої уваги з боку чоловіків і не дозволяє спокусити її.

Силянки або **плетінки** – це рівні смужки з бісеру, які зав'язують ззаду на шиї. Назва походить від способу виготовлення таких прикрас: силяння – це нанизування бісеру на нитку. Неширокі силянки жінки носили щодня як оберіг (сила силянки як оберега завжди визначалася орнаментом). Для більшої сили оберега гуцули, наприклад, бісерну стрічку із захисним орнаментом нашивали на червону смужку полотна.

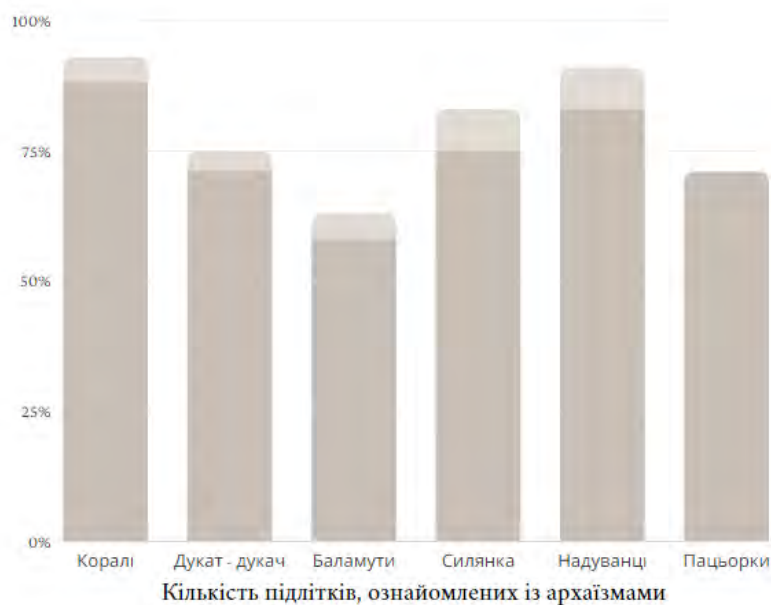
Лускавки, або **надуванці** чи **світлячки** – ефектне, хоч і дешеве, намисто зі скляних дутих намистин, що нагадувало гірлянди і було дуже легким, адже дуті намистини були пустими всередині. Прикрасу рідко поєднували з іншими намистами та не додавали жодного оздоблення тому, що вона є дуже крихкою.

Писані пацьорки – дуті намиста, створені з різних матеріалів в одну або кілька ниток. Інтерес становлять розписні намиста. Це досить масивна прикраса. Перші екземпляри створювали з недорогого напівпрозорого скла. Дорожчі варіанти – з цінного венеціанського. Кожна намистина розфарбовувалася кольоровими емаллями вручну. Іноді ці яскраві вироби інкрустували золотом. За це й отримали назву – писані пацьорки [7–8].

3. Дослідження спектра вжитку архаїзмів на основі стародавніх назв прикрас у спілкуванні. Вивчення архаїзмів не обмежується механічним підрахунком застарілих слів. Нами здійснено дослідження у вигляді опитування 24 учнів, за допомогою якого визначено, що

- 87,5% учнів ознайомлені з поняттям *коралі* та розуміють його значення;
- 70,8% не знають відмінність між такими архаїчними лексемами, як *дукати* та *дукачі*;
- 58,3% не знають архаїчної назви *баламути*;
- 75% учням не відома така назва, як *силянка*;
- 83,3% учнів не знають такого поняття – *надуванці*;
- 70,8% учнів не ознайомлені з такою назвою – *пацьорки*.

На основі опрацьованих відомостей можна сказати, що сьогодні більшість (55% – 86%) підлітків не використовують архаїзми, вживаючи неологізми та слова іншомовного походження. Лексичні архаїзми зберігаються в мові за умови регулярного вживання у межах стилістичної функції, що дає виправдання існуванню і протистоїть їхньому остаточному старінню. Перенесена зі звичного контекстного оточення в нове, лексема не втрачає своєї здатності викликати у мовця комунікативну реакцію архаїзування тексту, навпаки, сучасний текст стає для неї своєрідним тлом, ще більш відтісняючи її експресивно-стилістичні риси, і робить її свіжим стилістичним прийомом. Відтворення атмосфери "старовини" архаїзмами допомагає у збереженні автентики в мові, у якій вбачають ознаки національного художнього мислення, світовідчуття та світорозуміння.

Отже, мова живе в історичному часі, тобто змінюється від покоління до покоління. Усі ми інтуїтивно відчуваємо, що якісь слова вживали наші пращури, а зараз ці слова вже маловживані, застарілі. А є такі слова, які сприймають як рідні, що належать нашій мові, але їхній сенс вже не вловлюється, бо їх уживали наші зовсім далекі предки. Фольклор – живе явище, а отже, динамічне, якому властиві зміни та поява неологізмів. Сучасна молодь уживає нові слова частіше, ніж архаїзми, які обов'язково мають свої сучасні синоніми, якими тепер можемо користуватися в повсякденному спілкуванні.

Висновки. Лексична система, як і мова загалом, постійно змінюється, причому, порівняно з фонологічною і граматичною системами, – найшвидше. Одні слова зникають із мови, інші – з'являються, також змінюються й значення слів. Цей тип слів називають архаїзмами. Вивчаючи такі слова, можна сформулювати правильне уявлення про процеси старіння і оновлення лексики. Так само розуміння цих процесів відкриває можливості для точного словотворення, яке обов'язково супроводжує будь-яку діяльність, пов'язану з відкриттям нового.

Архаїзми виникають із розвитком історичних подій і технічного прогресу. Поява лексичних архаїзмів спричинена постійними процесами старіння певної частини словникового складу, зумовленими як зовнішніми, так і внутрішніми чинниками розвитку мови загалом. Поза сумнівом, у кожного слова, що тепер отримало статус застарілого, була власна історія виникнення, становлення, прийняття узусом, стабілізації, активного використання і, врешті, архаїзації. Дослідивши такі складники лексичного складу української мови, як архаїзми, змогли ознайомитися з процесом старіння слова і з'ясувати різні аспекти, за яких він відбувається (соціальні, внутрішньомовні). Слова можуть підлягати архаїзації лише частково, наприклад, у своєму суфіксальному оформленні, за своїм звучанням, в окремих значеннях. Водночас, перейшовши з одного культурного прошарку в інший, "культурні архетипи" визначають динамічний, поступальний розвиток самої культури.

Опрацювавши відомості опитування, укажемо, що ми можемо сприяти збереженню автентики в мові, де акумульовано ознаки національного художнього мислення, світовідчуття та світорозуміння, адже до 30% учнів ознайомлені із застарілими назвами прикрас.

Література:

1. Архаїзми у контексті творчості Марії Луїзи де ла Раме. URL: https://www.academia.edu/6662786/Архаїзми_у_контексті_творчості_Марії_Луїзи_де_ла_Раме
2. Архаїчне значення слів у словнику української мови. URL: <https://xreferat.com/31/2285-1-arha-chne-znachennya-sl-v-u-slovniku-ukra-ns-ko-movi.html>

3. Матвійчук Н. В. Застаріла лексика в історичному романі Валерія Шевчука «На полі смиренному». URL: <http://eprints.zu.edu.ua/12137/1/Матвійчук1.pdf>
4. Архаїзми та історизми у романі П. Куліша «Чорна рада». URL: https://allreferat.com.ua/uk/ukrainska_zarybigna_literatyra/kursovaaya/6334
5. Як довго живе слово або чим застарілі слова відрізняються від неологізмів? URL: <https://www.superprof.com.ua/blog/navischo-movi-zastarili-slova/>
6. Колоїз Ж. В. Лексичні архаїзми у творчій спадщині Івана Нечуя-Левицького. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/268531718.pdf>
7. Сільська фотографія Середньої Наддніпрянщини кінця XIX–XX ст.: колективна монографія / М. П. Бабак, О. С. Найден, В. К. Борисенко [та ін.]; наук. ред. О. С. Найден, відп. ред. М. П. Бабак. К.: ТОВ «Інтертехнологія-Черкаси», 2014. 720 с.
8. Дунайна І. Г. Колекція дукачів Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»: каталог. Переяслав-Хмельницький, 2006. 32 с.

Strikha Sofiia, Svitlana Zdor. Usage spectrum of old names of adornment

The work presents an examination of the composition and characteristics of the functioning of the outmoded (archaic) vocabulary, in particular, the content of the concepts of "archaic" is revealed, shows the basic principles of classification and function of outdated vocabulary in modern linguistics on the example of traditional Ukrainian women's adornment.

Key words: *archaism, neologism, korali, dukach, balamut, sylianka, luskavky, pysani patsorky.*

Scientific supervisor – Svitlana Zdor, teacher of Ukrainian language and literature, Cherkasy humanitarian and law lyceum of Cherkasy city council of Cherkasy Region

УДК 37.016:821.111.09-31

**ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ ПІД ЧАС
ВИВЧЕННЯ РОМАНІВ ВІЛЬЯМА ГОЛДІНГА «ВОЛОДАР МУХ» ТА
ДЖОРДЖА ОРВЕЛЛА «КОЛГОСП ТВАРИН»**

Аліна Романівна Сулименко

*Науковий керівник – Наталія Іванівна Тарасова,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка*

У статті описано використання інтерактивних методик навчання під час вивчення романів Вільяма Голдінга «Володар мух» та Джорджа Орвелла «Колгосп

тварин». Детально досліджено такі інтерактивні методики навчання, як дискусія, «мозковий штурм» та презентація, які допоможуть учням при вивченні романів. Презентовано форми активізації сприймання та стимулювання творчої активності учнів.

Ключові слова: інтерактивні методики, роман, навчання, семінар-дискусія, «мозковий штурм», презентація.

Постановка проблеми. Одним з основних нововведень у сфері освіти є використання інтерактивних методик, у яких основний акцент роблять на розвиткові креативності, гнучкості мислення та можливості продукування нових знань, а не на засвоєнні готових науково-практичних вмій.

Використання інтерактивних методик навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти дає змогу розвинути основи нестандартного мислення здобувачів вищої освіти, відійти від стереотипів у мисленні, розвиває уяву, комунікативні, інтелектуальні, емоційні здібності, мотивацію тощо. Отже, мета цього дослідження полягає у виокремленні певних інтерактивних методик, які можуть використовувати під час вивчення романів Вільяма Ґолдінґа «Володар Мух» та Джорджа Орвелла «Колгосп тварин».

Мета роботи – вивчення використання інтерактивних методик навчання під час ознайомлення з романами Вільяма Ґолдінґа «Володар Мух» та Джорджа Орвелла «Колгосп тварин» для визначення інноваційних можливостей засвоєння знань.

Об'єкт дослідження – романи Вільяма Ґолдінґа «Володар мух» та Джорджа Орвелла «Колгосп тварин», а його **предмет** – інтерактивні методики навчання, що будуть використані під час вивчення романів Вільяма Ґолдінґа «Володар мух» та Джорджа Орвелла «Колгосп тварин».

Виклад основного матеріалу. Слово «інтерактив» (від англ. *Inter* – взаємний і *act* – діяти) передбачає поднання двох компонентів, отож, інтерактивний – здатний до взаємодії, діалогу. Інтерактивне навчання – це специфічний спосіб організації пізнавальної діяльності, який має передбачувану мету: створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент вищої освіти почуватиметься успішним та інтелектуальним [2].

Слід зазначити, що інтерактивні методи навчання – це методи, засновані на спілкуванні. Вони мають чітко сформульовану тему, мету, дидактичне завдання. Результатом такого спілкування є вирішення проблеми, пошук шляхів виходу з критичної ситуації. Суть інтерактивного методу полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної та активної взаємодії всіх здобувачів освіти [3].

Наведемо приклади чинних інтерактивних методик навчання, які сформувалися з часом у навчальних закладах України і які використовують під час вивчення художньої літератури:

- урок із використанням інноваційних засобів і методів («А. Азімов. «Професіонал» – проблема духовної реалізації людини);
- мультимедіа, презентація біоадекватних технологій («Е. М. Гемінгвей. «Старий і море» – повість-притча про людину);
- творча майстерня («Урок розвитку комунікативних навичок. Складання власного вірша за творами В. Вітмена, Ш. Бодлера, А. Рембо»);
- урок-подорож «Жуль Верн. «П'ятнадцятирічний капітан» (сюжет п'єси);
- урок міжвікової інтеграції з елементами порівняльного аналізу;
- урок-читання «Філософія життя і смерті у Еріка-Еммануеля», оповідання Шмітта «Оскар і рожева пані».

Така робота спрямована на соціалізацію особистості; диференціацію проводять з урахуванням особливостей та індивідуальних можливостей конкретного класу. Використовують різні методи навчання: пояснювально-ілюстративний, словесний, дослідницький, проблемний [4].

Однак серед труднощів, з якими має справу викладач літератури, є втрата учнями / студентами інтересу до вивчення художньої літератури. Формами активізації сприймання та стимулювання творчої активності учнів / студентів є використання активних та інтерактивних технологій, серед них організація заняття як семінару-дискусії. Це дозволить показати учням / студентам, наскільки актуальними є в сучасному світі ті проблеми, до яких зверталися письменники минулих епох, наскільки література пов'язана з життям кожної людини, адже вона ставить найважливіші екзистенційні питання, пов'язані з пошуком сенсу життя, становлення особистості, набуття щастя і любові. Це узагальнювальне заняття, завданням якого є систематизація знань про твори, розвиток творчої активності та ініціативності учнів, удосконалення рефлексивного мислення.

Вибір дискусії як методу не випадковий, адже вона активізує процес навчання, дослідження складної теми, проблеми, що викликає особливий інтерес в учнів / студентів. Дискусія на заняттях з літератури допомагає розвинути в учнів / студентів навички діалогової взаємодії, адже на активність учня / студента впливають такі безумовні фактори: сотворча активність читача в процесі зчитування; психологічна активізувальна роль літератури; особистісне звернення до літературного тексту.

Так, при вивченні творчості Голдінга та Орвелла акцент робимо на новому прочитанні на основі інформаційної культури, на інтерактивній технології «Критичне мислення», на особливості інтерпретації теми свободи, держави, особистості у творах Голдінга та Орвелла, на використанні технології навчального діалогу при аналізі творів «Володар Мух» та «Колгосп тварин» [5, с. 38].

Форма семінару-дискусії дозволяє мотивувати учнів / студентів до читання та активного обговорення творів письменників. Удосконалюють навички аналітичної роботи з текстом, уміння формулювати й аргументувати свою точку зору, розвивається комунікативна компетенція. Переважна більшість репродуктивних підходів під час занять створює в половини учнів / студентів байдуже ставлення до навчання, а у третини – негативне. Саме тому в освіті важливо, щоб учень / студент не був пасивним об'єктом впливу, а міг самостійно знайти потрібну інформацію, обмінятися думками за певною темою зі своїми однолітками, брати участь у дискусії, знаходити аргументи, виконувати різноманітні ролі.

Однак у широкому сенсі інтерактивне навчання – діалог будь-яких суб'єктів з використанням доступних їм засобів та методів. Основне значення полягає у забезпеченні досягнення низки найважливіших освітніх цілей:

- стимулювання мотивації та інтересу в галузі досліджуваних предметів;
- розвиток навичок аналізу критичності мислення, взаємодії, комунікації.

У повноцінному навчанні учні взаємодіють і з фізичним оточенням (предметами, різноманітними посібниками, картками тощо), і з соціальним оточенням (один з одним і з учителем), і зі змістом, що вивчають. Усі три види активності – різноманітні, взаємозалежні та обов'язково повинні бути використані на кожному уроці.

Якщо у традиційному навчанні педагог виступає з позиції лектора-експерта, де викладає новий навчальний матеріал, демонструє слайди, відповідає на запитання тощо, то при інтерактивному навчанні педагог виступає як консультант, тобто помічник. Він звертається до особистого досвіду учнів / студентів, спонукає їх до самостійного вирішення проблем, збирання нових відомостей тощо. Викладач деякий час виходить із ролі «носія знань», доручаючи її учням / студентам. Його завдання – підтримати процес вироблення нового досвіду, озброїти учнів інструментами для успішної роботи [1].

У сучасній педагогіці накопичений найбагатший арсенал інтерактивних методик, серед яких можна виділити такі:

- творчі завдання;
- робота у малих групах (завдання на пошук спільного та відмінного у жанрово-стильовій специфіці й тематиці творів);
- ігри (вивчення діалогів із творів «Володар мух», «Колгосп тварин»);
- використання громадських ресурсів (запрошення фахівця, екскурсії).

Творче завдання складає зміст, основу будь-якого інтерактивного методу. Прикладами творчого завдання можуть бути такі:

– проведіть репортаж з острова у творі «Володар мух» чи ферми з «Колгоспу тварин»;

– придумайте позитивний фінал твору Орвелла.

Робота в малих групах – невід’ємна частина багатьох інтерактивних прийомів, таких, наприклад, як мозаїка, дебати, громадські слухання, майже всі види імітацій та ін. Основною метою ділової гри є моделювання певної ситуації та формування умінь аналізувати її та ухвалювати оптимальні рішення. Це сприяє розвитку фантазії, уяви, досягненню суті об’єкта, що вивчається, отриманню оригінальних творчих рішень, створенню творчих проєктів. «Уживання» в образ учить співчуттю, співучасті, «будить душу», а отже, формує найважливіші моральні поняття людини, що підростає [3].

«Мозковим штурмом» знижується критичність і самокритичність, що так само позитивно впливає на ступінь впевненості людини в собі та своїх можливостях, унаслідок чого людина може дозволити собі спонтанність, відкритість новому. Як варіант використання порад щодо вирішення проблем можна запропонувати прийом «дерево рішень». За використання цього прийому аудиторію ділять на 3-4 групи. Кожна група, виконуючи завдання, робить записи на своєму «дереві» (лист ватману), потім групи змінюють місцями і дописують на деревах сусідів свої ідеї. Для завдання потрібна ідея, що не має однозначного рішення (наприклад, як хлопці могли б по-іншому зорганізувати життя на острові). Кожна група має роздруковані проблеми. У цих аркушах повинні записуватися не менше трьох рішень цієї проблеми, потім у кожного рішення знайти позитивні та негативні сторони, виявити найоптимальніше, правильне, на вашу думку, рішення і виступити за планом:

1. Озвучити проблему.
2. Перелічити всі написані розв’язання цієї проблеми.
3. Оголосити найкраще, на вашу думку, рішення.

Слід однак наголосити на важливому об’єктивному факторі для широкого впровадження комп’ютерних презентацій як методу інтерактивного навчання, що проявляється у наявності програмного засобу, який дозволяє непрофесіоналам у галузі інформатики швидко та просто створювати серію насичених інформацією слайдів, оформлених у єдиному стилі слайд-фільму з мультимедійними ефектами. Величезну роль відіграє оболонка – дизайн презентації, візуальна комунікація з аудиторією. У презентаціях навчального призначення за допомогою гіпертексту та кнопок-посилань можна зорганізувати зручний для використання студентами інтуїтивно зрозумілий інтерфейс.

Презентації дозволяють як самостійно розробляти комп’ютерні навчальні посібники, так і доповнювати вміст новою інформацією. Переваги презентації при вивченні творчості Голдінга та Орвелла є такими [6, с. 136]:

- підвищує оперативність і об'єктивність контролю та оцінки результатів навчання;
- гарантує неперервний зв'язок у відносинах «викладач-студент»;
- сприяє індивідуалізації навчальної діяльності;
- підвищує мотивацію навчання;
- сприяє розвитку у студентів продуктивних, творчих функцій мислення, зростанню інтелектуальних здібностей, формуванню операційного стилю мислення (визначення тематики творів, виокремлення основних проблем, порівняння характеристик героїв антиутопій).

Досвід застосування презентацій у навчальному процесі засвідчив безперечні переваги цього виду навчання:

- інтеграція гіпертексту та мультимедіа в єдину презентацію дозволяє зробити виклад навчального матеріалу яскравим та переконливим;
- установа навчального матеріалу у вигляді презентаційних програм у комп'ютерних кабінетах дозволяє студентам використовувати їх для додаткових занять у години, відведені для самостійної роботи;
- презентації зручно використовувати для виведення інформації у вигляді роздруківок на принтері як роздатковий матеріал.

Застосування комп'ютерних презентацій у навчальному процесі дозволяє інтенсифікувати засвоєння навчального матеріалу студентською аудиторією та проводити заняття на якісно новому рівні, використовуючи замість аудиторної дошки проектування з екрана комп'ютера на великий настінний екран або інтерактивну дошку. Під час вивчення нового матеріалу за допомогою презентацій можна ілюструвати навчальний матеріал різноманітними наочними засобами, демонструвати відеоматеріали (із біографіями письменників чи уривками фільмів «Володар мух» та «Колгосп тварин»), використовувати посилання на Інтернет-ресурси. Застосування особливо вигідне в умовах, коли необхідно показати динаміку зміни будь-якого процесу.

Висновки. Інтерактивні методи навчання – це методи, засновані на спілкуванні. Вони мають чітко сформульовану тему, мету, дидактичне завдання. Інтерактивні методики навчання належать до інноваційних і сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів / студентів, самостійного осмислення навчального матеріалу.

На сьогодні активно вивчають різні аспекти використання мультимедіа в освіті, відзначають технічні та психолого-педагогічні особливості мультимедійних технологій, а також підкреслюють необхідність їх цілеспрямованого та продуктивного використання у навчально-виховному процесі. Прагнення пошуку нових оригінальних рішень, відсутність «побоювання» навчатися, уміння взаємодіяти в

колективі, бажання досягти успіху, розвинений творчий початок в учнів / студентів – результат використання інтерактивних методик.

Основна відмінність презентацій від інших методів полягає в їх особливій насиченості змістом та інтерактивності, тобто здатності певним чином змінюватись та реагувати на дії користувача. На нашу думку, ефективними інтерактивними методиками навчання є семінар-дискусія, «мозковий штурм» і презентація, які рекомендуємо використовувати під час вивчення романів Вільяма Голдінга «Володар мух» та Джорджа Орвелла «Колгосп тварин», адже підтверджено їхню ефективність.

Література:

1. Гільдебрант К. Й. Інноваційні технології покращення іншомовної комунікативної компетенції студентів економічних спеціальностей. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. Економічні науки*. 2019. № 1 (73). С. 275-285.
2. Використання інтерактивних методів навчання під час проведення занять з цивільного права та процесу: навч.-метод. посіб. / Р. Я. Демків, І. М. Євхутич, Т. В. Курило та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 188 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2355/1/використання%20інтерактивних%20методів%20навчання.pdf> (дата звернення: 11.03.2023 року).
3. Переваги інтерактивного навчання: вебсайт. URL: <https://www.slideshare.net/ksonzolga/ss-57271111> (дата звернення: 11.03.2023 року).
4. Іванченко В. І. Використання інтерактивних методів навчання для формування читацьких компетентностей: вебсайт. URL: http://bilyky-one.at.ua/MetodRozrobky/ivanchenko_v.i.vikoristannja_interaktivnih_metodi.pdf (дата звернення: 11.03.2023 року).
5. Ніколаєва Т. А. Особливості вивчення жанру антиутопії на уроках літератури. *About the problems of science and practice, tasks and ways to solve them: proceedings of the VIth International scientific and practical conference (October 26-30, 2020), Milan, Italy, 2020*. 596 p. С. 341–343.
6. Стоянова І. Антиутопія як об'єкт міждисциплінарного дослідження. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2016. № 34. С. 136–145.

Sulymenko Alina. The use of interactive teaching methods in the study of William Golding's «Lord of the flies» and George Orwell's «Animal farm»

The article describes the use of interactive teaching methods in the study of «Lord of the Flies» by William Golding and «Animal Farm» by George Orwell. The following interactive teaching methods are studied in detail: discussion, brainstorming, and presentation, which will help students to study novels. The forms of activating perception and stimulating students' creative activity have been examined.

Key words: *interactive methods, novel, teaching, seminar-discussion, brainstorming, presentation.*

Scientific supervisor – **Nataliia Tarasova**, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 82'27-049.2:316.772.5

МОВНІ ЗАСОБИ МАНІПУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ В ДИСКУРСІ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Аліна Романівна Сулименко

Науковий керівник – Галина Станіславівна Сосой,
ст. викл. кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

Соціальні мережі є засобами спілкування, інформування та розважання для більшості людей на планеті. Проте вони також слугують потужною зброєю політичної та соціальної маніпуляції, що може впливати на формування громадської свідомості, стереотипи та поведінку користувачів. Ця стаття спрямована на аналіз мовних засобів маніпулятивного впливу в дискурсі соціальних мереж і пропозицію способів боротьби з ними.

Ключові слова: соціальна мережа, інтернет-користувачі, маніпуляція, мовні засоби, комунікативна стратегія.

Постановка проблеми. Соціальними мережами користується більшість населення світу як засобами комунікації, інформування та розваг. Однак вони також стають інструментом політичної та соціальної маніпуляції, яка спрямована на формування громадської думки, стереотипи та поведінку користувачів. Маніпулятори використовують ряд методик, що застосовують алгоритми та засоби автоматизації соціальних мереж для поширення фальшивих новин, пропаганди, тролінгу та інших форм дезорієнтації. Це створює серйозну загрозу для демократичних цінностей та критичного мислення користувачів. Тому актуальною є проблема аналізу мовних засобів маніпулятивного впливу в дискурсі соціальних мереж та пошук способів боротьби з ними.

Мета – вивчення мовних засобів, які використовують у маніпулятивному впливі в дискурсі соціальних мереж.

Об'єктом та предметом дослідження є сучасні соціальні мережі (публікації з офіційних сторінок лідерів громадянських думок та відомих політиків у Facebook та Twitter).

Виклад основного матеріалу. Швидкий розвиток інтернет-простору, зумовлений науково-технічною революцією, призвів до появи зручних віртуальних комунікаційних платформ, які навіть почали витісняти реальну комунікацію. Становлення соціальних мереж – одне з

найцікавіших явищ в Інтернеті. Вони стали невід'ємною частиною сучасного життя.

Сьогодні соціальні мережі набувають все більшої популярності. Соціальна мережа – це служба, яка дозволяє людям підтримувати соціальні зв'язки в Інтернеті, а також мережа людей, які спілкуються в Інтернеті шляхом публікації інформації та зображень. Соціальна мережа допомагає підтримувати зв'язок завдяки можливості відправляти повідомлення та залишати коментарі як реакцію на ту чи ту інформацію [5, с. 64].

Із моменту заснування соціальної мережі її функції постійно змінювалися. Останні роки використання соціальних мереж демонструють незаперечний факт того, що віртуальне співтовариство є опосередкованим впливом на користувачів, унаслідок чого адресат мимоволі здійснює дії, вигідні ініціатору маніпуляцій.

Сучасні лінгвісти визначають комунікативні стратегії як спосіб досягнення спільного комунікативного завдання у співрозмовників. Вони зорієнтовані на співпрацю, підтримку, позитивне ставлення, взаємодопомогу, доповнення, співчуття, а також використання гумору. Ці елементи переважно є кооперативними.

Методи дослідження мовних засобів маніпулятивного впливу в соціальних мережах є досить різноманітними, до них належать такі:

- ✓ аналіз текстів, що публікують у соціальних мережах,
- ✓ вивчення реакції аудиторії на ці тексти,
- ✓ аналіз коментарів, що залишають під публікаціями,
- ✓ вивчення реакції аудиторії на ці коментарі,
- ✓ аналіз профілів користувачів, що публікують ці тексти, аналіз їхньої активності в соціальних мережах.

На основі проведеного аналізу обрали для різних типів кооперативного співробітництва такі:

- ✓ аргументована стратегія,
- ✓ інформаційна стратегія,
- ✓ стратегія самопрезентації,
- ✓ агітаційна стратегія.

В аргументативній стратегії представлені логічними доводами пости, у яких використовують окремі складнопідрядні речення, які перебувають у логічному зв'язку [8, с. 118].

У соціальній мережі Twitter найяскравіше проявляється аргументативна стратегія, оскільки кількість бітів, які містяться в повідомленні, обмежені 140 символами. Доповідачі мають висловити свою думку в стислій формі, навівши докази, які переконують слухачів у правильності авторської думки, наприклад: *«I believe we'll be able to avoid a climate disaster. The ultimate measure of success is global greenhouse-gas emissions: we need to go from 51 billion tons a year to 0 in the next three decades. I'm optimistic we can get there – if we take the right steps»* [2].

Автори колективної наукової праці слушно відзначають, що сугестивна комунікація в Інтернеті базується на нових комунікативних принципах, одним із яких є емпатія [6, с. 168].

Маніпулювання обізнаністю користувачів соціальних мереж найбільш ефективно використовують у тих онлайн-спільнотах, де спілкування ґрунтується на довірі, симпатії, емпатії та розумінні, тому сприймання відомостей стає менш критичним.

Інформаційна стратегія допомагає подати оперативну інформацію в ефективний спосіб від імені доповідача [4, с. 119]. У соціальних мережах анонс є провідним стилем, який репрезентує цю стратегію, наприклад: «*Owen's book, THE CURATOR, comes out Tuesday*» [4]. Анонс, про який йдеться у цьому разі, не має рекламного характеру, тобто, не містить прямої або прихованої вимоги до якоїсь дії, а повідомляє одержувача про конкретну подію. У прикладі, який наведено, такою подією є презентація книги.

В англійському діалогічному дискурсі самопрезентацію люди використовують як метамовленнєву стратегію (тактику встановлення контакту) для передачі інформації, мовленнєву стратегію (тактику повідомлення, нагадування, твердження) для вираження своїх почуттів і оцінку мовленнєву стратегію (тактику схвалення, несхвалення) [7, с. 19]. Інтернет-користувачі створюють конкретний образ, з яким спілкуються інші користувачі. Крім того, стратегія самопрезентації спрямована на всебічне висвітлення життєвих подій, особистості оратора, а особливо успіхів та здобутків. Вона також містить самопохвалу і самооцінку, наприклад: «*I'll always be proud to have my name associated with a program that's helping folks get the health care they need*» [1]. Наведено приклад, який демонструє викладення життєвого кредо, інтерпретацію власної поведінки, позиціонування себе як людини, якою захоплюються і поважають. Мовленнєва поведінка політичних спікерів у соцмережах є типовою саморекламою.

Агітаційна стратегія містить заклик до якоїсь дії, виражений явно чи неявно за допомогою спонукального речення. Здебільшого зустрічається пряма дієслівна форма у формі наказового способу, наприклад: «*I am determined to once again ban assault weapons and high-capacity magazines. I led that fight in 1994. For the ten years it was in place, mass shootings went down. When Republicans let it expire, mass shootings tripled. Let's finish the job and ban assault weapons*» [3].

Висновки. Проаналізувавши дописи й публікації в соціальних мережах Facebook та Twitter, авторів, які мають понад 30 тисяч підписників, можемо сказати, що мережевий дискурс мовних засобів передбачає, що власна популярність людини у кіберпросторі є невід'ємною частиною механізму маніпулювання свідомістю читача, що в подальшому визначає довіру, зміцнює її репутацію та сприяє впливу. Вибір мовних засобів на різних рівнях дозволяє автору правильно розставити семантичний наголос, що полегшує маніпулятивний вплив

на когнітивну, емоційну чи поведінкову сфери життя адресата, створюючи тим самим ілюзію самостійного прийняття рішень читача. На основі аналізу визначили комунікаційні стратегії різних видів співпраці: аргументовану, інформаційну, агітаційну та стратегію самопрезентації. Як спосіб виконання спільного комунікативного завдання співрозмовниками вони наголошують на співпраці, підтримці, позитивному ставленні, взаємодопомозі, взаємодоповненні, симпатії та використанні гумору.

Література:

1. Barack Obama. *Twitter*. URL: <https://twitter.com/BarackObama/status/1614012087159726081> (дата публікації: 13.01.2023 – дата звернення: 17.03.2023)
2. Bill Gates. *Twitter*. URL: <https://twitter.com/BillGates/status/1255902245922709506> (дата публікації: 30.04.2020 – дата звернення: 17.03.2023)
3. Joe Biden. *Twitter*. URL: <https://twitter.com/JoeBiden/status/1636538088951275523> (дата публікації: 17.03.2023 – дата звернення: 17.03.2023)
4. Stephen King. *Twitter*. URL: <https://twitter.com/StephenKing/status/1632189018833145858> (дата публікації: 05.03.2023 – дата звернення: 17.03.2023)
5. Коган К. М. Соціальні мережі як елемент нового соціального середовища. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. 2014. Вип. 16. С. 61-71.
6. Петрик В. М., Присяжнюк М. М., Компанцева Л. Ф., Скулиш Є. Д. *Сугестивні технології маніпулятивного впливу: навч. посіб. / за заг. ред. Є. Д. Скулиша*. 2-ге вид. К. : ЗАТ «ВІПОЛ», 2011. 248 с. URL: https://mil.univ.kiev.ua/files/29_965691167.
7. Хуссейн К. М. Самопрезентація як стратегія англомовного дискурсу : дис. ...к. філол. н. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2018. 244 с.
8. Швелідзе Л. Д. Кооперативні комунікативні стратегії взаємодії в соціальних мережах (на матеріалі дописів українських й американських користувачів). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Том 31 (70). № 4. Ч. 3. С. 117–121.

Sulymenko Alina. Linguistic means of manipulative influence in social network discourse

Social networks are means of communication, information and entertainment for most people on the planet. They also serve as a powerful weapon of political and social manipulation that can influence the formation of public consciousness, stereotypes and behavior of users. This article deals with analyzing the linguistic means of manipulative influence in the discourse of social networks and proposing ways to combat them.

Key words: *social network, Internet users, manipulation, language means, communication strategy.*

Scientific supervisor – **Halyna Sosoi**, Senior Lecturer, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 821.111.09(73)

ТЕМА ВТРАЧЕНОГО ПОКОЛІННЯ В ТВОРЧОСТІ Е. М. ГЕМІНГВЕЯ

Лілія Олександрівна Сьомак

Науковий керівник – Ольга Миколаївна Ніколенко,
д. філол. н., професор, завідувач кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У тезах досліджено тему «втраченого покоління» в творах Ернеста Гемінгвея, присвячених Першій світовій війні, громадянській війні й післявоєнних подій, відображенню «втраченого покоління в літературі. Проаналізовано людину на війні та адаптацію до мирного життя в умовах важких психологічних та фізичних травм.

Ключові слова: «втрачене покоління», війна, адаптація, страждання, аналіз героїв

Представник літератури «втраченого покоління» Ернест Міллер Гемінгвей (англ. Ernest Miller Hemingway) є найвидатнішим представником американської літератури та лауреатом Нобелівської премії з літератури 1954 року. Ернест Гемінгвей зустрів свою молодість в найстрашніші для людства часи: розтрощені війнами країни, страшна пандемія, розруха та хаос. Він – людина-пригода: воїн, митець і письменник, кореспондент із «гарячих точок», рибалка і відважний чоловік [2].

Через його активне та насичене подіями буття, а саме участь у війні, це дуже сильно вплинуло на його подальше життя та творчість. Саме він першим використав термін «втрачене покоління» (англ. Lost generation) в двох епіграфах до роману «І сходить сонце». Одразу після публікації роману вислів став всесвітньо відомим та став використовуватися для позначення покоління письменників, що пройшли крізь пекло війни в зовсім молодому віці.

На жаль, тема втраченого покоління є для нас дуже актуальною. Із початком російської агресії в 2014 році в Україні активно почали з'являтися видання, які розповідають про людину на війні, травматичний досвід та як знову вчитися жити в мирному світі. Тому для українського народу буде існувати своє «втрачене покоління» митців, адже навіть після закінчення бойових дій війна житиме глибоко в нашій свідомості.

Аналізуючи твори Гемінгвея, можемо побачити ознаки посттравматичного синдрому в персонажах його романів й антивоєнні

заклики. Письменник часто зображував життя людей, які наново намагаються будувати своє життя після буремних подій, складність адаптації та реабілітацію ментальних травм. Його герої намагаються знайти нові точки опори та сенси, які не були зруйновані війною [1, с. 190-192].

Його твори пронизані глибоким песимізмом, апатією та розчаруванням; герой знаходиться у стражданні, постійному занепокоєнні, яке ховає за маскою цинізму та байдужості. Саме таким постає Фредерік Генрі у творі «Прощай, зброє». Може спочатку здатися, що його хвилює тільки випивка, розваги, повії та війна, але це вона змусила його вдягти маску байдужості, щоб заховати справжнього себе. І лише почуття до Кетрін дає йому можливість повертатися до нормального існування, знову відчувати себе живою людиною, а не інструментом на війні.

Проте з часом Гемінгвей продовжує описувати пошуки сенсу своїх героїв. Джейк Барнс, герой роману «Прощай, зброє!», дезертир Першої світової війни, знаходить спокій на роботі. Він покладає всю свою віру на жінку, яку кохає, і коли втрачає її, бездумно блукає вулицями на самоті. Основний герой роману «По кому подзвін» починає як одинак, диверсант у громадянській війні в Іспанії, але наприкінці роману він розуміє, що один в полі не воїн, тому жертвує собою заради людства [4].

Е. Гемінгвей часто вводить своїх героїв у небезпеку, збагачуючи їхній життєвий досвід драматичними подіями у світі, які унеможливають безтурботне та розмірене життя. Автобіографічні подібності допомагають визначити життєві та громадські пріоритети героя, розкрити його домінуючі риси. Потрібно також зазначити, що такі домінуючі характеристики героїв підтримують наявність культурного та власного життєвого досвіду. Е. Гемінгвей вустами свого героя, старого рибачка Сантьяго, стверджував: "Людина не для того створена, щоб терпіти поразки. Людину можна знищити, але її не можна перемогти". Такими були герої письменника, таким був і сам Ернест Гемінгвей [3].

Отже, творчість Гемінгвея вписана в парадигму літератури "втраченої генерації", до того ж, зазначені параметри є складником творчої парадигми самого письменника. Сила творів Ернеста Гемінгвея в чуйній і вимогливій людяності, у творах письменник зображує свій світ, і такий же світ – у його героїв. Так само, як і кожний визначний, він має на це право, бо те, що бачить така людина, завжди відображає ті чи ті важливі аспекти реальності. Твори Гемінгвея сповнені трагізму, яким переповнений світ письменника. Атмосфера розпачу та безпорадності впливає на свідомість, але вважаємо Гемінгвея не провідником песимізму, а людиною, яка досконало відтворює реальність, дуже вдало передаючи атмосферу, настрої, переживання.

Література:

1. Журба С. С. Інтерпретація проблеми « Втраченого покоління» у світовій та українській літературах. *Літератури світу: поетика*,

- ментальність і духовність*. 2013. Вип. 1. С. 188-197. URL: https://journal.kdpu.edu.ua/world_lit/article/view/2269/2099
2. Моця К. Втрачене покоління в романі Ремарка і Хемінгуея. *Моя книга*. 2023. URL: <https://mykniga.com.ua/tvory/vtrachene-pokolinnya-v-romani-remarka-i-hemingueya.html>
 3. Гуш Ю. Гіркота і література. Як війни ХХ століття вплинули на покоління письменників *Media Великих Історій*. 2022. URL: <https://media.zagoriy.foundation/velyka-istoriya/girkota-i-literatura-yak-vijny-hh-stolittya-vplynuly-na-pokolinnya-pysmennykiv/>
 4. Craig Monk. *Writing the Lost Generation: Expatriate Autobiography and American Modernism*. University of Iowa Press, 2008
 5. McFarland, R. *Appropriating Hemingway: Using him as a Fictional Character*. United States : McFarland & Company Inc., 2014

Somak Liliia. The theme of “the Lost Generation” in Ernest Hemingway’s works

The theses focuses on examation of the theme of the "lost generation" in Ernest Hemingway's works devoted to the First World War, the Civil War, and postwar events. Reflection of the "lost generation" in literature. A person at war and adaptation to peaceful life in the conditions of severe psychological and physical injuries are analyzed.

Key words: "lost generation", war, adaptation, suffering, analysis of heroes.

Scientific supervisor – Olha Nikolenko, DSc (Literature), Full Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 82.0-1

ТЕОРЕТИКО-ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІ АСПЕКТИ ПОЕТИКИ

Аліна Кімівна Телюкова

Науковий керівник – Світлана Василівна Ленська, д. філол. н., доцент, професор кафедри української літератури, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

У статті розглядають дискусійність одного з найдавніших теоретико-літературознавчих понять поетики. Основну увагу приділено діахронічному аспекту дослідження сутності терміна поетики, оскільки при визначенні змістових домінант терміна важливим є історичний аспект: проблема термінологічної невизначеності тісно переплетена зі станом розвитку науки про літературу в певний історичний період.

Ключові слова: поетика, дефініція терміна, давні українські поетики, поетика як система.

Постановка проблеми. Поетикальні особливості твору чи творчості певного автора, складники поетики, теоретичні виміри

поетики – ці та інші вислови-терміни стали актуальними в літературознавстві останнім часом. Проте сам термін поетика (грец. *poietike* – майстерність творення) – один із найдавніших; він часто зазнавав внутрішніх змістових змін у зв'язку із еволюцією художньої літератури, а також науки про неї. Сьогодні так само спостерігаємо неоднозначність у його тлумаченні, застосуванні, акцентуємо на відсутності універсальної дефініції тощо.

Мета статті – окреслити різновекторність теоретичних підходів літературознавців до тлумачення терміна поетика.

Об'єкт – поняття поетики у літературознавчому дискурсі від найдавнішого часу до наших днів, а **предмет** – поетика з погляду теорії літератури.

В античну добу поетика – це вчення про художню літературу загалом («Про поетичне мистецтво» Аристотеля, «Послання до Пізонів» Горация та ін.). Згодом проблеми сутності мистецтва стали прерогативою філософії та естетики, а поетика розвивалася довкола питань, пов'язаних насамперед з описом художньої форми.

Поетика як складник теорії літератури особливо активно розвивалася в Середні віки, у добу Відродження та класицизму («Поетика» Скалігера, «Мистецтво поетичне» Н. Буало, «Підзорна труба Аристотеля» Е. Тезауро тощо). За нашими спостереженнями, в українському гуманітарному просторі поетика заявляє про себе як самостійна наука з певними окресленими межами та завданнями в час раннього бароко. Такого висновку доходимо після опрацювання текстів давньокиївських поетик та наукових праць різних авторів, передовсім статті В. Кречотня «Київська поетика 1637 року» [4]. Медієвіст аргументовано твердить: поетика відокремлюється від граматики та стає теоретико-практичним курсом. Уже в перші десятиліття XVII ст. викладачі і Лаврської школи, і Києво-Могилянської колеґії розкривали учням особливості поетичного мистецтва, розповідали про походження поезії, форму творів. У курсах середньовічних українських поетик ішлося й про жанри – епопею, комедію, трагікомедію. За словами В. Кречотня, у поетиці 1637 року розглянуто також різні віршові розміри та віршові форми на прикладі творчості давньогрецьких поетів. Це підтверджує і літературознавець Д. Наливайко: «...тогочасна літературна теорія розвивалася, спираючись головним чином на спадщину пізньої античності» [4, с. 5].

Ми стверджуємо, що давньокиївські професори робили спроби розширити визначальні особливості та складники поетики. Зокрема, Ф. Прокопович вирішальну роль у поетичній творчості відводив науці: «Мистецтво, засноване на певних правилах і настановах, не просто корисне поету, а цілком необхідне» [7, с. 345-346]. На подібне натрапляємо і в поетиці 1637 року: поезія – це суть художньої творчості, поетика – наука, яка викладає правила «віршотворення» [4, с. 127].

В українських підручниках-поетиках виокремлюємо те, що їхні укладачі апелюють до думок античних та пізніших світових «імен»: Аристотель, Гомер, Орфей, Гесиод, Мойсей, Адам тощо.

Важливу роль давні кийвські поетики надавали зв'язку між стилем та змістом твору. Автори таких праць були переконані: без цієї відповідності не досягти провідної мети мистецтва слова – ясності й краси мовлення. На такому переконанні базується і вчення про три стилі – високий (*stylus sublimus*), середній (*stylus medius*) і низький (*stylus infimus*). За кожним із трьох стилів, зазначали науковці-практики, закріплювалися певні жанри і відповідний добір мовностилистичних засобів. Цей поділ і ці класифікації були загальноприйнятими в літературній теорії ренесансу і бароко, але в літературній теорії класицизму XVII–XVIII ст. спостерігаємо деякі відходи від тристильового поділу.

Сучасний літературознавець Д. Наливайко простежує безпосередні точки перетину між давньоукраїнськими й західноєвропейськими пізньоренесансовими поетиками [6, с. 9].

Наші історико- й теоретико-літературні екскурси, пов'язані з поетикою, переконують: у середньовіччі лише закладали основи поетики як науки; теорія і художня практика (творення зразків мистецтва слова) постійно перебували у тісній єдності, а також українські поетики слугували підручниками, були частиною шкільної освіти.

Поділяємо думки літературознавців про те, що вперше поетика як власне окрема наукова дисципліна представлена в епоху класицизму. Саме класицизм був «виписаний» в аспекті поетики.

У XIX ст. поетика збагачується філософськими категоріями (Г.-В.-Ф. Гегель), поглядами романтиків (Ф. та А. Шлегелі), мовознавців (О. Потебня, О. Веселовський), у XX ст. – структуралістів, герменевтиків, у наш час, у XXI ст., – думками неомодерністів тощо.

Визначення меж і тлумачення дефініції поетики, її засадничих особливостей відрізнялося на різних часових проміжках, проте й нині відсутнє універсальне розуміння цього явища. Зокрема, поетикою називають ту частину літературознавства, яка вивчає конкретні складники художнього тексту / твору (композиція, поетичне мовлення, версифікація). Спостерігаємо й намагання замінити її одним із напрямів теорії літератури – стилістикою, присвяченою висвітленню поетичного мовлення.

Уперше визначення поетики запропонував Аристотель (він говорив про вузьке і широке значення поняття). Античний учений, по-перше, ототожнював поетику з поезією і поетичним мовленням загалом; а по-друге, зробив спробу виділити поетику як окрему науку, протиставивши їй риторику: риторика – мистецтво переконання, поетика – мистецтво імітації та відтворення. У Аристотелевій «Поетиці» наявні перші міркування щодо терміна *поетичне мовлення*: діалектизм,

метафора, прикраса та інші види роблять мовлення не грубим і не низьким, а слова загальноновживані нададуть йому ясності.

Інколи поняття поетики використовують для обслуговування певних локальних потреб розкриття жанру (роман у віршах, притча та інші), цілісної системи творчих засобів письменника, стильових тенденцій або літературних напрямів, зокрема історичних закономірностей їхнього розвитку.

XX століття стало своєрідним етапом тлумачення мети та об'єкта поетики. Її почали розглядати в більш широкому розумінні (Ж.-Ф. Ліотар, І. Ільїн, В. Єшкілев), передусім як вид світогляду, особливий стиль автора. І все ж дефінітивні розбіжності терміна не зникли, а значно розширилися.

У словнику літературознавчих термінів В. Лесина та О. Пулинця пояснено поетику як один з основних розділів літературознавства – теорію літератури, але при цьому зауважено, що «частіше поетикою називають, на відміну від теорії літератури, ту її частину, яка вивчає питання структури творів, їхню композицію, поетичну мову та віршознавство, тобто питання форми літературних творів». Натомість у літературознавчому словнику-довіднику, уточнює Р. Гром'як, ця позиція зазнає критики в тому плані, що розуміння поетики як вивчення композиції, поетичного мовлення, версифікації та інших сегментів теорії літератури – спроба «замінити її (поетику) одним із напрямів теорії літератури – стилістикою, яка має висвітлювати поетичне мовлення» [5, с. 557]. Апелюємо до думки А. Ткаченка: «...теорія – то лише наука, тоді як поетика при ближчому розгляді виявляється, з одного боку, об'єктивними властивостями художніх текстів, а з другого – рецепцією (теоретичними осмисленням) цих властивостей. Інакше кажучи, поетика в нинішніх трактуваннях – і об'єкт, і суб'єкт дослідження» [8, с. 138].

Дослідниця В. Хархун констатує: «В українському літературознавстві останніх десятиліть ХХ століття особливо популяризуються дослідження поетики окремого письменника й поетики окремого твору. Щодо останнього, то, зрозуміло, на тлумачення змісту терміна “поетика” буде впливати значення поняття “літературний твір”» [9, с. 1].

Сучасні науковці активно розглядають поетику як систему. У цьому зв'язку окреслимо кілька підходів: 1) М. Гуменний доводить, що «поетикою... можна назвати ідейно-тематичну і формотворчу систему художнього твору в контексті історико-літературного процесу» [1, с. 27]; 2) Г. Клочек уважає: поетика – це «система, що складається з елементів і компонентів, тотально організованих на досягнення кінцевого художнього результату» [2, с. 19]; 3) М. Кодак у монографії «Поетика як система», потрактовуючи твір «як нерозривну єдність, результат внутрішньо складної, багаторівневої системно-образної думки» [3, с. 10],

пропонує розглядати п'ять компонентів, які, у його розумінні, формують системність твору: пафос, жанр, психологізм, хронотоп, нарація.

Висновки. Відсутність єдиної (універсальної) дефініції поняття поетика вважаємо закономірним явищем, оскільки поетика, як і багато літературознавчих аспектів – «рухома», «змінна», «хронотопно зумовлена» категорія. Приймаємо найновіші підходи до поетики як системи, що обіймає різні компоненти словесно-мистецького твору.

Література:

1. Гуменний М. Поетика О. Гончара-прозаїка. *Філологічний аналіз. Теорія, методика, практика*. Херсон, 1993. С. 22–28.
2. Клочек Г. Так що ж таке поетика? *Поетика*. Київ, 1992. С. 5–16.
3. Кодак М. Поетика як система. Київ : Дніпро, 1988. 158 с.
4. Кречотень В. Київська поетика 1637 року. *Літературна спадщина Київської Русі і українська література XVI–XVIII ст.* Київ, 1981. С. 123–128.
5. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-укл. Ю. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 2. 742 с.
6. Наливайко Д. С. Українські поетики й риторики епохи Бароко: типологія літературно-критичного мислення та художня практика. *Наукові записки НаУКМА. Філологічні науки*. Том 19. Київ, 2001. С. 3–17.
7. Прокопович Ф. Філософські твори : у 3 т. Київ, 1979. Т. 1. 512 с.
8. Ткаченко А. Мистецтво слова. Вступ до літературознавства. Київ : Правда Ярославичів, 1998. 448 с.
9. Хархун В. Дефінітивні розбіжності терміна «поетика» в літературознавчих методологіях ХХ століття. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2013. № 2 (26). Ч. II. С. 1–2.

Teliukova Alina. Theoretical and literary aspects of poetics

*The article presents an examination of the debatability of one of the oldest theoretical and literary concepts of poetics. The main attention is paid to the diachronic aspect of the study of the essence of the term **poetics**, since the historical aspect is important when determining the content dominants of the term: the problem of terminological uncertainty is closely intertwined with the state of development of the science of literature in a certain historical period.*

Key words: poetics, definition of the term, ancient Ukrainian poets, poetics as a system.

Scientific supervisor – Svitlana Lenska, DSc (Literature), Full Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of Ukrainian Literature

УДК 821.111.09:177.61

РОЛЬ КОХАННЯ В ЖИТТІ І ТВОРЧОСТІ ВІЛЬЯМА ШЕКСПІРА**Анна Леонідівна Ткаченко**

Науковий керівник – Наталія Іванівна Тарасова,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті висвітлено вплив сили любові на життя і творчість видатного драматурга Вільяма Шекспіра.

Ключові слова: експресивність, любов, роман.

На наше глибоке переконання, минуле не має жодного сенсу без майбутнього, воно ніби прокладає шлях теперішньому і намагається залишити свій відбиток у вічному: літературі, живописі чи коханні. Кожне покоління буде повертатися до тем минулого і відкривати інші лабіринти до серця того, що турбує. Сучасні шекспірознавці неперервно і невтомно стверджують, що незбагненна суть автора-митця захована між рядків його праць та творчих надбань, а ось намагатися знайти істину письменника у дослідженні та вивченні його біографії не має жодного сенсу – заняття, що сповнене безглуздя [5, с. 1].

Проте не варто заперечувати потребу вивчати минуле людини, адже інколи саме біографія наштовхує нас на думки, що здатні відповісти на будь-яке питання та знайти вихід навіть із найзагадковіших історій. Не є винятком і всесвітньо відомий британець Вільям Шекспір – одна з найзагадковіших постатей історії створення світової літератури. Англійський письменник Колб Тойбін говорить, що «у центрі нашої культури завжди залишиться потяг до вивчення кожного руху за життя й спроба розкриття через багато років душевного потягу кожного мерця, який залишив по собі слід у великій класичній чи світовій літературі» [2, с. 22]. Фактично кожен із нас намагається відповісти на типове запитання про те, «чи притаманне конкретному письменнику глибоке занурення у свій духовний світ та перенесення власного життєвого досвіду як підґрунтя історії, що буде сприйматися читачами, як добре складені зовнішні та внутрішні інтереси у фантастичний, вигаданий твір?» [7, с. 3]. Вільям Шекспір жив у добу, коли вірили в те, що людина в змозі подарувати ще одне життя золотому віку; у добу, яка відчиняла двері до духовного світу перед провінційним парубком і давала можливість розуміти світ..., не ховаючись за нормами та шаблонами [6, с. 11].

Думки про Шекспіра завжди були різними: одні захоплювались талантом письменника і вбачали в ньому не лише творця періоду Ренесансу, а вічного революціонера, який дивиться на цей світ крізь призму найпрекрасніших почуттів кохання та відвертості, що вартують людям волі та життя; інші ж кричали про вигаданий образ Шекспіра та

крадіжку чужих творів у свою скарбничку надбань, ніби різними шляхами вводячи в оману сотні його прихильників [6, с. 12].

Кохання з'явилося у долі Вільяма ще задовго до його народження, адже тато письменника Джон Шекспір усе життя був закоханий у Мері Арден, яка згодом стала його дружиною. Родина Мері була проти одруження дівчини з Джоном, оскільки той був сином звичайних фермерів, Ардени ж належали до стародавнього роду. Тож закохані одружилися лише після смерті Роберта Ардена – батька Мері. Згодом у подружжя з'явилися дві дочки – Джоан та Маргарет, а наприкінці 16 століття – і хлопчик на ім'я Вільям Шекспір [3, с. 16-18].

Люди, які вивчали важкий і прекрасний життєвий шлях пана Вільяма, ніби досліджували найзагадковіший детектив епохи Відродження, сподіваючись по шматочках зібрати справжнє ество світового класика [6, с. 119]. Прикметно, що шекспірознавці у пошуках рис Ренесансу в творчій спадщині Шекспіра часто наділяли й самого автора схильністю до тих переконань, якими він наділяв дійових осіб трагедій чи ліричні образи сонетів, а саме: жагою до життя у вільній взаємодії з силою волі, яка не потребує особливих причин і не дотримується шаблонних законів [4, с. 4-6].

Слід також згадати історію одруження самого Вільяма Шекспіра. Так склалося, що батько поета дуже допоміг Річардові Гетевей, який був фермером та мав доньку Енн. Звісно, що про дружбу дітей навіть не було й мови, адже Енн була старша за Вільяма аж на 8 років [3, с. 33]. Проте так склалося, що юний вісімнадцятирічний хлопець одружився на двадцятишестирічній Енн. Багато шекспірознавців стверджують, що шлюб Енн та Вільяма був дуже складним, адже поки однієї поета навчалися та самовдосконалювалися, хлопець мусив працювати, щоб забезпечити родину. Подружжя мало трьох дітей. Син Шекспіра Гамнет помер у віці одинадцяти років. Згодом поет напише одну зі своїх найвідоміших п'єс «Гамлет», яка буде історією про прекрасного принца з найчистішим серцем [3, с. 33].

Крізь призму ренесансної естетики Вільям Шекспір стверджував, що всі складники людської душі здатні пізнати прекрасне у кожному куточкові Всесвіту. Тема кохання у творах письменника на тлі епохи Відродження тісно перепліталась з темою краси. Уся трансформація думок ренесансної людини ідеально описується та простежується на прикладі творчості Шекспіра, яку поділяють на кілька етапів, а саме: «оптимістичний», «трагічний», «романтичний». Світовий класик пише переважно трагедії, що відображають всі внутрішні та зовнішні конфлікти людини, яка намагається достеменно вивчити елементи гармонійного та спокійного життя, що водночас сповнене смутком і конфліктами, які руйнують нашу свідомість [8, с. 356]. Ренесанс – доба Шекспіра, адже у своїх працях він повністю відродив те розуміння людини про її призначення, що здавна закладене в Біблії й повертає до ідеї первісного християнства. Епоха Відродження ніби огорнула всі

емоції та почуття героїв п'єс та драм пана Вільяма, адже лише завдяки досконалому вивченню всього єства того часу драматургу вдалося створити вічні твори, що сягнули майбутнього [9].

Історія кохання в житті самого Шекспіра, безперечно, вплинула на формування бачення світу любові та краси. Сам поет завжди поєднував прекрасну палітру природи з душевним спокоєм людини, у якому, власне, і зароджувались найпотаємніші почуття кохання й відданості. Створюючи образи персонажів, класик світової літератури наділяв їх глибокими думками та надзвичайною внутрішньою силою, яка була рушійним компонентом впродовж усієї історії чи конкретного епізоду.

Література:

1. Dunn W. H. *English Biography*. L. : J. M. Dent & Sons Ltd, 1916. 323 p.
2. Toibin C. Reinventing Shakespeare. *The New York Times Book Review*. 2004. October 3. P. 2-22.
3. Вздольська В. Вільям Шекспір. Київ : Агенція «ІРІО», 2018. 146 с.
4. Висоцька Н. О. Й нема йому краю...: шекспіріана початку III тисячоліття. URL: <http://rs-journal.kpu.zp.ua/archive/14-15-2010/20.pdf>
5. Висоцька Н. «Триумф повсякденності». Стівен Грінблатт як біограф Вільяма Шекспіра. *Ренесансні студії*. Запоріжжя, 2009. Вип. 12-13. С. 250-267.
6. Ковбасенко Ю. І. Вільям Шекспір. Ромео і Джульєтта: творча історія на тлі доби Ренесансу. *Всесвітня література в сучасній школі*. 2017. № 2. С. 11-15.
7. Марінеско В. Ю. Літературна біографія як жанрова модель: особливості еволюції, атрибутивні та модусні ознаки. *Наукові праці. Філологія. Літературознавство*. 2012. № 193. С. 181.
8. Мурадханян І., Чикарькова М. Еволюція аксіології ренесансу у творчі В. Шекспіра: від «титанізму» до «гамлетизму». *Academic research in multidisciplinary innovation: proceedings of the XIth International scientific and practical conference, November 30 – December 03, Amsterdam, Netherlands, 2020*. 456 p. С. 356–358.
9. Рубаха О. В. Філософія кохання, часу та вічності в сонетах Шекспіра. *Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання: матеріали VI всеукраїнської студентської науково-технічної конференції, 25-26 квітня 2013 року*. Т. : ТНТУ, 2013. Том 2. С. 162. (Секція: Гуманітарні науки).

Tkachenko Anna. The role of love in the life and creativity of William Shakespeare

The article highlights the influence of the power of love on the life and work of the outstanding playwright William Shakespeare.

Key words: *expressiveness, love, romance.*

Scientific supervisor – Nataliia Tarasova, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 37.016:811.111]:001.895

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Мілена Ярославівна Ткаченко

Науковий керівник – Вікторія Леонідівна Кравченко,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У тезах розглянуто основні аспекти, цілі і сторони однієї з інноваційних методик навчання англійської мови – предметно-мовного інтегрованого навчання. Розглянуто моделі методики і висвітлено результати впровадження предметно-мовного інтегрованого навчання у навчальних закладах закордонних країн.

Ключові слова: предметно-мовне інтегроване навчання, CLIL, методика.

Суспільство постійно розвивається. Із часом певні речі і явища стають застарілими, з'являються нововведення, які сприяють розвитку багатьох аспектів нашого життя. Так само не є статичним і мистецтво навчання людей. Із розвитком педагогічних наук з'являється все більше різноманітних технік і методологій навчання тих чи тих предметів. Однією з відносно нових методик, яка набирає популярності у різних країнах, є предметно-мовне інтегроване навчання.

Предметно-мовне інтегроване навчання (англ. Content Language Integrated Learning – далі CLIL) визначають як сучасний педагогічний підхід, дидактичну методику з подвійним фокусом, яка використовує іноземну мову як для навчання, так і для викладання мови і змісту, формуючи лінгвістичну і комунікативну компетенції в учнів [5].

Термін CLIL запропонований дослідником у галузі багатомовної освіти Девідом Маршем у 1994 році для позначення методики викладання і вивчення загальноосвітніх предметів (або окремих розділів) іноземною мовою [1]. CLIL розробляли як методологію, що водночас була б подібна до занурення в мову та навчання на основі змісту, але й мала б певні відмінності. Суть предметно-мовного інтегрованого навчання полягала в тому, щоб створити «узагальнюючий термін», що охоплював би різні форми використання мови як засобу навчання.

На сьогодні цілі предметно-мовного інтегрованого навчання охоплюють доволі різноманітні аспекти розвитку учнів: навчальний, культурний, соціальний тощо. Серед основних і найактуальніших завдань виділяють такі:

- ✓ Покращити систему освіти.
- ✓ Створити необхідні умови, які дозволять студентам досягти відповідного рівня академічної успішності з різних предметів.
- ✓ Підвищувати рівень володіння учнями як їх рідною мовою, так і мовою перекладу, надаючи однакової ваги кожній із них.
- ✓ Розвивати міжкультурне взаєморозуміння.
- ✓ Розвивати соціальні навички та мислення [2].

Побудоване на основі методики занурення в мовне середовище, предметно-мовне інтегроване навчання визначають як досить ефективну методологію. Це полягає насамперед у можливості учнів використовувати нові мовні навички якнайчастіше і в різних ситуаціях, а не лише на уроці іноземної мови. Цей аспект також залучає мотивацію учнів – вони добре розуміють і усвідомлюють, для чого саме вивчають іноземну мову, і знають, що вона їм знадобиться зараз, а не в можливій ситуації у майбутньому.

Варто зауважити, що на сьогодні використання предметно-мовного інтегрованого навчання є досить поширеною практикою у багатьох країнах Європи (Польща, Німеччина, Бельгія, Франція Іспанія, Італія, тощо). У кожній країні задля вищого рівня ефективності обирають різні моделі CLIL-методики залежно від особливостей певного регіону. Виділяють три моделі CLIL-методики: soft (language-led, weak), hard (subject-led, strong), partial immersion. Модель «Soft CLIL» спрямована на вивчення іноземної мови. Мовний підхід означає викладання предмета з використанням іноземної мови, який базується на лінгвістичних цілях. Модель «Hard CLIL» зосереджується передовсім на змісті предмета, а іноземною мовою вивчають лише 50% навчального плану предметів зі спеціальності. Модель «Partial immersion» використовують, коли деякі модулі з програми зі спеціальності вивчають іноземною мовою [1].

Аналіз впровадження предметно-мовного інтегрованого навчання у різних країнах дозволяє визначити його позитивні й негативні аспекти. До останніх більшість дослідників методики предметно-мовного інтегрованого навчання зараховують труднощі в його впровадженні: недостатня кількість постійних викладацьких ресурсів, невідповідна підготовка і відсутність підвищення кваліфікації фахівців, помилки в доборі матеріалів для викладання, необхідність подолання психологічного спротиву до інноваційного підходу [4].

Однак країни, які подолали згадані вище питання й підготували навчальну базу для нової методики, довели, що предметно-мовне інтегроване навчання має низку беззаперечних переваг:

- ✓ Покращення розвитку рідної мови і мови, що вивчають.
- ✓ Підготовка учнів до життя в глобалізованому світі.
- ✓ Підвищення мотивації учнів до вивчення іноземних мов.
- ✓ Засвоєння більшого й різноманітнішого словникового запасу.
- ✓ Підвищення лінгвістичної компетентності.

✓ Розвиток міжкультурної компетентності [3].

Отже, застосування в навчанні методики CLIL дозволить значно підвищити ефективність навчального процесу, а саме: вибудувати необхідні паралелі між рідною та іноземною мовами, які завдяки органічному поєднанню дадуть ефективні результати; розвинути алгоритм соціологічної взаємодії; ефективно змінять образ мислення учня щодо лінгвокультурної компетенції.

Література:

1. Руднік Ю. В. *Content and language integrated learning (CLIL) methodology: world experience. Педагогіка та психологія: проблеми науки та практики*: зб. тез та доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, Україна, 9 серпня 2013 року). Львів, 2013. С. 63–67.
2. Coyle, D., Hood, P. and Marsh, D. *CLIL. Content and Language Integrated Learning*. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. 184 p.
3. Harrop, E. Content and Language Integrated Learning (CLIL): Limitations and possibilities. *Encuentro*. 21. 2012. P. 57-70.
4. Lorenzo, F., Trujillo, F., Vez, M. *Educación bilingüe. Integración de contenidos y segundas lenguas*. Madrid, Síntesis, 2011. 323 p.
5. Mehisto, P., Marsh, D., Frigols, M. J. *Uncovering CLIL: Content and language integrated learning in bilingual and multilingual education*. Oxford, Macmillan Education, 2008.

Tkachenko Milena. Innovative methods of teaching English

The theses consider the main aspects, aims and sides of one of the innovative methods of teaching English – Content-Language Integrated Learning. The models of the methodology are also considered and the results of the introduction of Content-Language Integrated Learning in educational institutions of other countries are highlighted.

Key words: *subject-speech integrated learning, CLIL, methodology*

Scientific supervisor – Viktoriia Kravchenko, Candidate of Philological Sciences (Language), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 821.111(73)-31:7.041

СЮЖЕТНА ЛІНІЯ, МОТИВИ, ЖАНРОВІ ТА СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ Е. ПОРТЕР «ПОЛІАННА»

Анна Русланівна Топольник

*Науковий керівник – Наталія Іванівна Тарасова,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка*

У статті зроблено спробу проаналізувати та розкрити сюжетну лінію, мотиви, жанрові та структурні особливості роману «Поліанна» відомої американської письменниці Е. Портер. Увагу сфокусовано на важливості повчально-філософської «гри у радість» як етичної та світоглядної авторської концепції; докладній характеристиці сюжетної лінії, мотивах, жанрових та структурних особливостях роману; дібранні аргументів, обґрунтуванні відповідних висновків.

Ключові слова: роман-диалогія, «гра в радість», духовність, віра в краще.

*Покажіть людині все найкраще, те
справжнє, що приховане в душі, і
Переконайте, що їй під силу
впоратися з будь-чим...*

Е. Портер

Постановка проблеми. Існує література, яку слід обов'язково прочитати не лише дітям, а й дорослим. Це ті книжки, сюжет та ідейно-тематичне спрямування яких здатні позитивно вплинути на читачів: змусити замислитися про сенс буття, поклик долі, життєві цінності, змінити самоналаштування та ставлення до навколишнього світу: труднощів і випробувань існування тощо. До таких творів належить і роман Елеонор Портер «Полліанна», який ретельно вивчали такі українські науковці, як Ольга Ніколенко, Ольга Орлова, Тетяна Конєва, Олена Пітерська, інші.

Мета статті – розкриття сюжетної лінії, мотивів, жанрових та структурних особливостей зазначеного твору. **Об'єктом** дослідження став роман Е. Портер «Полліанна». **Предметом** статті виступає сюжетна лінія, мотиви, жанрові та структурні особливості твору.

Виклад основного матеріалу. Сюжет роману – складний, динамічний, розгалужений, багатолінійний. Характеристику персонажів роману інтерпретовано в цілісному, сформованому вигляді. Жанрова сутність роману висвітлена в насиченні багатоплановістю та різноманітністю подій, що зумовлює жанрову специфіку та ідейно-тематичне спрямування роману, а саме: розгляд однієї проблеми – ставлення до справжніх життєвих цінностей – та сюжетної побудови: переважний інтерес не до самої події, а до способу її художнього зображення. Зазначаємо, що багатоголосся, деталі екстер'єру, інтер'єру, гра кольорів, взаємодія персонажів та їх неповторність, унікальність створюють реалістичну картину та водночас пронизливо передають психологізм епічного твору.

Дидактичний, повчальний аспект роману письменниці не є нав'язливою виховною лінією твору, адже урок, який отримав читач разом із героєм, сприймається як його особистий висновок, оскільки Е. Портер зовсім не моралізує, авторська позиція нібито відсутня, тобто ненав'язлива. Письменниця подає осмислення подій на рецептивному рівні, акцентуючи увагу на важливості таких понять, як чуйність, щирість, доброзичливість, порядність, вдячність, людяність.

Провідною думкою твердження, що у житті завжди можна знайти позитив, за будь-яких обставин, важливо, щоб сама особистість прагла цього та діяла для самовдосканалення та поліпшення на краще.

Твір «Полліанна» Е. Портер за жанром – роман, у якому описано долю дівчинки. На виховання її взяла заможна тітка, але спершу тільки через почуття обов'язку. На початку твору події розгортаються довкола Полліанни – основної героїні роману. Потім вони охоплюють не лише епізоди із сирітського життя дівчинки, а й долі багатьох мешканців міста, до того ж деякі події мають пролонгованість на часовому проміжку. Також у романі порушено систему важливих моральних, суспільних та сімейних проблем сучасності: сирітство, сприймання світу та людей, міцність сімейних взаємин, підтримка та взаєморозуміння ближніх, небайдужість та готовність допомогти, опіка та піклування, пошук істинних радості та щастя.

Згодом сюжетна лінія ускладнюється, розширюється, і стають помітними зміни щодо складу персонажів: з'являються нові, характери яких письменниця майстерно виписала у творі. Різного роду описи, коментарі та оцінки автора також значно урізноманітнюють твір.

Елементами жанрової специфіки роману «Полліанна» є тяжіння до притчі, поліфункційне використання художніх деталей, психологізму (саме духовний світ героїв – сокровенність, потаємність та загадковість їхніх думок, особливостей сприймання буття, емоційного стану, справжніх почуттів), динамічних діалогів, внутрішніх роздумів, міркувань-монологів, зовнішніх та внутрішніх конфліктів. Ці риси є основою у сюжетній лінії роману.

Зазначаємо, що письменниця застосувала у жанровій специфіці роману «Полліанна» своєрідне тематичне та композиційне оновлення, що має вияв у комунікації творчого процесу. Також Е. Портер взаємодіє з читачем, використовуючи засоби художньої мови та біблійні алюзії в романі. Так відбулося створення нового типу героя, що виявляє процес творчої рецепції, тобто продуктивність запозичення автором ідей, мотивів, образів та сюжетів з інших джерел для їхнього творчого осмислення у майбутньому, адже основна героїня роману Е. Портер має власний біблійний прообраз, бо так само, як і віряни, Полліанна мужньо проходить через життєві випробування: важке становище сиріт у суспільстві, складна доля, сповнена труднощами буття, страх самотності, непросте ставлення до бідних та знедолених, духовне загартування та особистісне вдосконалення. Також у романі поєднано багато жанрових прийомів, а саме: внутрішній монолог, динамічний діалог, ліричний відступ, використання образів-символів, міркування про істинні загальнолюдські цінності, порівняння духовних надбань – вічного багатства – із матеріальним забезпеченням – тлінним, тимчасовим.

Роман – це один із жанрів художньої літератури, прозовий твір, емний за обсягом, складний за будовою, у якому широко охоплено

важливі проблеми, події життя, розкрито долі багатьох героїв упродовж тривалого періоду [1, с. 16].

Табл. 1

Порівняльна таблиця ознак роману і повісті

Роман	Повість
Значний обсяг	Невеликий обсяг
Розлога кількість персонажів	Обмежена кількість персонажів
Розгалужений та складний сюжет	Небагато сюжетних ліній
Зображення тривалого періоду життя героїв, їх еволюція, розвиток	Зображення окремих епізодів, проміжку часу із життя героїв
Глибоке розкриття життєвих історій, різноманітних людських доль	Детальна, поглиблена характеристика одного чи двох персонажів та явищ
Широке коло суспільних, особистісних тем та проблем	Значно не розширений обсяг тем та проблем, також зосередження уваги на домінантах, основних із них

Роман може бути пригодницьким, історичним, фантастичним, автобіографічним, виховним, зважаючи на те, про що йде мова у творі. Зазвичай у романі існує поєднання багатьох проблем, сюжетів та політематичностей (різноманіття тем). У такому разі різновид роману визначають за основними темами та проблемами.

Отож, домінувальними ознаками роману є такі: розлогий обсяг; різноманітність сюжетних ліній, характерів персонажів та життєвих історій; тривалість подій у часі; настановчі аспекти щодо опису сучасності, важливих проблем буття та особистостей; складність персонажів, їхнє глибоке розкриття; незавершеність сюжету роману та характерів (адже можуть мати подальше продовження); поєднання різних засобів художньої оповіді, а саме: від імені автора та героїв твору, діалоги, полілоги (бесіди), монологи.

Роман Е. Портер «Полліанна» не має обмежень щодо вікової категорії, адже твір є особливим, має повчальний та цікавий сюжет у поєднанні з біблійними мотивами та євангельськими поглядами, романтичним світосприйманням, що навчили людей «грати в радість», цінувати те, що маємо, вселяти віру у краще майбуття та пробуджувати позитивні емоції, які ведуть до справжньої радості. Повчально-філософська «гра у радість» яскраво виявляє моральні та світоглядні концепції автора у романі через образ Полліанни, яка, незважаючи на скрутність буття, сміливо та радо долає усі труднощі долі. Завдяки своїй щирості та небайдужості до інших людей героїня поширює особливий та оптимістичний спосіб сприймання непростого динамічного світу. У цьому є феномен, бо люди, які долучалися до «гри у радість» та додержувалися її правил, згодом помічали та відчували, як кардинально

змінювалися на краще вони самі (не лише зовнішньо, а й духовно), їхнє буття, самоналаштування та середовище довкола. Це добре та важливо, бо людина, яка запрограмувала себе на позитивне, оптимістичне світосприймання, мислення, має впевненість у власних силах, наснагу на нові звершення та вдосконалення, насолоджується життям та радіє йому сповна.

Роман-диалогія – джерело життєствердності та віри у ліпше майбуття. Адже авторка майстерно описала у творі важливі цінності суспільства: щастя в родинному колі, допомога ближнім, пошук сенсу та духовної опори, глибока та істинна, непідробна, віра у Всевишнього, необхідність змін довколишнього світу на краще. Християнство як основа світосприймання Е. Портер – дієва мораль, адже має у собі гуманістичне спрямування, що значно та помітно змінює, виховує людину на краще, для того, щоб під час духовного зростання та вдосконалення кожен відчував благодать віри, надії та любові, які ведуть до істинних спасіння і вічного блаженства у майбутньому нетлінному житті. Ідеї християнства виявлені у романі через світосприймання та оптимістичне самоналаштування героїні: на доброту, радість, любов та співчуття до ближніх, випробування долі та моральне вдосконалення персонажів. Саме біблійне підґрунтя є гуманістичною основою твору та наближають його до жанру притчі.

Натомість авторська інтерпретація та оцінка образів, чітка визначеність художнього простору є ознаками реалістичного роману. Також певні закономірності жанрового мислення Е. Портер пов'язані з її естетичними вподобаннями, етичними концепціями та християнською філософією. У романі письменниця відтворює правдиву картину життя маленького містечка Нової Англії початку 1900-х років. Важливо зазначити, що використання відповідного діалекту збагачує роман регіональною лексикою, елементи якої розкривають під час діалогів покоївки Ненсі та садівника Тома, чий образи уособлюють, відтворюють місцевий колорит. Е. Портер не полишала канонів класичних здобутків романного жанру, навпаки, письменниця додає до його структури нові елементи, створюючи та відпрацьовуючи власний особливий, неповторний стиль [2, с. 58-59].

Висновки. Отже, роман-диалогія «Полліанна» Е. Портер – це реалістичний роман з елементами притчі та гри, адже підтвердженням цього є тяжіння до притчі, ліризм, використання і поєднання ознак соціально-психологічної та реалістичної прози..

Література:

1. Ніколенко О. «Ми всі повинні знайти свій смисл життя...» / О. Ніколенко, Т. Конєва. *Всесвітня література в сучасній школі*. 2013. № 1. С. 14-17.
2. Пітерська О. Жанрові трансформації у прозі Елеанор Портер. *Філологічні науки*. 2017. Вип. 26. С. 57-61.

Topolnyk Anna. Plot line, motives, genre and structural features of E. Porter's novel «Pollyanna»

The article attempts to analyze and reveal the storyline, motives, genre and structural features of the novel «Pollyanna» by the famous American writer E. Porter. Attention is focused on: the importance of the educational and philosophical «game of joy» as an ethical and worldview author's concept; detailed description of the storyline, motives, genre and structural features of the novel, selection of arguments, substantiation of relevant conclusions.

Key words: novel-dilogy, «game of joy», spirituality, faith for the best.

Scientific supervisor – Nataliia Tarasova, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 811.111'255.4:070

ФУНКЦІЇ БЛОГУ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Юлія Вікторівна Турчин

Науковий керівник – Руслана Григорівна Шрамко, к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

The article touches upon the problem of the functional load of the blog within the limits of the modern informational society.

Key words: blog, information, communication.

A blog is a website the core content of which is regularly added via entries, images or multimedia. Blogs are characterized by short entries of temporary value.

Nowadays blog is of great importance for our up-to-date lives. It is one of the ultimate triggers of human progress when bloggers have their own audience and worldview.

Blogs are to be started due to certain purposes as follows: to keep in touch with their loved ones / friends, to make (useful) acquaintances, to obtain information, to entertain, to follow the reaction of the public to specific events, to read for the sake of socialization, to feel the presence in the life of famous people.

Blogs have the following functions:

Self-presentation. Often blogs function as a separate personal website about a certain person or company (organization). So, it gives an opportunity to retell the events in the life of a certain person, to inform about various performances, products produced by a certain company.

Entertaining. On the one hand, it allows people to spend some spare time, on the other hand, it gives a means to communicate to those who do not have such a possibility tête-à-tête.

Keeping social ties. Allows you to keep in touch with familiar people / relatives to whom the user may not be able to communicate under other circumstances.

Common field / topic. It can be easily traced on thematic sites where the subject of blogs is specific, you can not write about everything. A person who wants to read the records knows in advance what they are looking for there. This function can be presented on the example of LiveJournal, where there are specific communities. Their members receive the information according to the club of interest (for example, literary, musical, theatrical societies).

Thus, blogs are means of interconnection for today, one of powerful tools to promote, to advertise, to impact social ideas, and to keep people in touch.

Література:

1. Мудра І. Класифікація журналістських блогів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика.* 2019. Т. 3. № 910. С. 76–80
2. Полежаєв Ю. Г. Тревел-журналістика як об'єкт наукової рефлексії: здобутки, проблеми та перспективи. *Психолінгвістика.* 2014. Вип. 16. С. 322–331. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2014_16_33
3. Тонкіх І. Ю. Функції блогів на сайтах українських інтернет-ЗМІ. *Діалог: медіа-студії*: зб. наук. пр. 2012. № 15. С. 341–350.

Turchyn Yuliia. Blog functions in today's realia

У статті торкнулися проблеми функційного навантаження блогу в межах сучасного інформаційного суспільства.

Ключові слова: блог, інформація, комунікація.

Scientific supervisor – Ruslana Shramko, PhD (Language), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 821.09(410)(092)ВАЙЛЬД

ЛІТЕРАТУРНІ АЛЮЗІЇ В РОМАНІ О. ВАЙЛЬДА «ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ»

Катерина Миколаївна Тютюнник

*Науковий керівник – Ольга Василівна Орлова,
к. пед. н., доцент, доцент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка*

У статті розглядають особливості стилю О. Вайльда та основні риси індивідуального стилю; аналізують прийоми та методи, які використовує письменник, та пояснюють нелогічну природу парадоксальності текстів. Також

висвітлено загальні системні особливості стилістичних засобів, відтворених у творах та здійснено стилістичний аналіз алогічних мовних елементів.

Ключові слова: оксиморон, парадоксальність, контраст, ідіостиль, алогічність, антитеза, художня деталь.

У сучасній лінгвістиці визначення стильових особливостей О. Вайльда та аналіз ідіоматики письменника є актуальним напрямом досліджень. Інтерпретація творчості англійського письменника вітчизняними та зарубіжними вченими зосереджувалася на аналізі стилістичних прийомів письменника, таких, як використання прийомів контрастування, алогічного маркування тексту, зображення художніх деталей тощо. Парадокс, який робить текст філософськи насиченим, визначали як найсуттєвіший стильовий принцип О. Вайльда.

Метою статті є висвітлення лексико-стилістичних характеристик і засобів логічно маркованого тексту, використаних О. Вайльдом, які є невід'ємним елементом особистого стилю автора, зокрема роману «Портрет Доріана Грея».

Аналіз роману О. Вайльда «Портрет Доріана Грея» надав можливість виокремити провідні риси індивідуального стилю автора, серед яких – суперечливість форм вираження думок. В основі авторського парадоксу Вайльда міститься скептицизм автора щодо певних загальноприйнятих норм тогочасного суспільства. Стилiстично автор використовує контрастні прийоми для «спростування усталених ідеологем» [4, с. 75], протиставляючи різні світи, наприклад, світ багатих і бідних, сюжет щастя і смутку, розлучення і шлюбу, щоб надати образу більшої виразності та створити відповідну атмосферу.

Унікальність стилю письменника склали парадокси й афоризми, оскільки естетизм О. Вайльда йшов у розрив із міметично-моралістичним літературним світосприйманням багатьох критиків ХІХ ст. Афоризми та парадокси, які з'являються в романах, легко сприймаються сучасним читачем та літературними критиками, проте для літератури та культури ХІХ ст. характеризувалися «прямотою та різкістю» [2, с. 78].

О. Вайльд – видатний представник літературного естетизму, він звертав особливу увагу на деталі інтер'єру, вбрання, оздоблення. Крім того, значну увагу письменник приділяв пейзажу, часто вживаючи «кольоровий лексикон». У романі «Портрет Доріана Грея» естетизм автора сягає найвищого ступеня, досягаючи гіперболізації, якою послуговуються для посилення окремих рис героїв і підкреслення драматизму подій: «*I have never loved anyone in the world but you*» (Крім вас, я ніколи нікого на світі не любив) [5, с. 36].

Однією з провідних функцій гіперболи є емоційність, О. Вайльд застосовував її з метою відтворення почуттів героя. Поміж інших гіпербол письменник використовував перебільшення кількісного аспекту: «*I have met hundreds of good women*» (Я зустрів сотні хороших жінок) [5, с. 80].

Літературні порівняння додають роману більшої виразності та нерідко інтригують читача. Так, письменник зіставляє героїв із міфологічними фігурами («young Adonis, a Narcissus») [2, с. 79].

Крім того, О. Вайльд використовує багаторазове вживання прислів'їв, епітетів, метафор, власних іменників, морфем, а також стилістичний повтор, щоб наголосити на певних обставинах, на важливості чи драматизмі подій.

До алогічних прийомів належать парадокси, протиріччя й протиставлення, які характеризують твори О. Вайльда. Оксиморон як

стилістичний засіб виразності з використанням мінімуму мовних засобів зображує складність і внутрішнє протистояння факту чи предмета, дозволяє зобразити діалектичний зміст тієї чи тієї події, створюючи нове, блискуче поняття. У філологічній традиції саме узагальнене визначення оксиморона слугує для зіставлення його зі схожими значеннями, особливою рисою яких є непередбачуваність, суперечливість та алогічність: антитеза, катахреза, парадокс та абсурд [3, с. 72].

Парадокси у творі «Портрет Доріана Грея» визначають за іншими стилістичними особливостями: конструювання протиріччя, яке досягається тим чи тим способом співвіднесення протилежностей парадоксальних висловлювань, а також використанням оксиморону, антонімії та контрастивної нотації, що розповсюджується на зміст, мову та внутрішні зв'язки мовного парадоксу.

Висновки. Провідними рисами ідіостилю О. Вайльда є застосування парадоксу, методу контрасту, художньої деталі та повтору. Парадокс для письменника – це не лише спосіб мислення, а й літературний прийом. Важливістю стилю автора є те, що всі стилістичні елементи, які він вживає, покликані розкрити істини психічного світу його персонажів та важливі соціальні проблеми. Найважливішою рисою його парадоксального письма є парадокс та контраст.

Література:

1. Вайльд О. Портрет Доріана Грея / Пер. з англ. та прим. Р. Доценка. Київ : Школа, 2003. 287 с.
2. Мельник Н. І. Особливості інтерпретації англійськомовних лексико-стилістичних засобів вираження драми у творі О. Вайльда «Портрет Доріана Грея». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Філологія*. Острог, 2019. Вип. 6 (74), червень. С. 77–81.
3. Сухенко Г. В. Мовна картина світу крізь призму оксиморона. *Science and Education a New Dimension. Philology*. Budapest. 2017. № 124. С. 72-75.
4. Янченко Ю. В. Творчість О. Вайльда в оцінках українських літературознавців. *Література в контексті культури*. Дніпродзержинськ, 2010. С. 135-142.
5. Wilde O. *The Picture of Dorian Gray*. Baku : Foreign Language Publishing House, 1997. 287 p.

Tiutiunyk Kateryna. Literary allusions in the novel "Portrait of Dorian Gray" by O. Wilde

The article presents an examination of the features of O. Wilde's authorial style and the main features of an illogically marked text. The techniques and techniques used by O. Wilde are analyzed, and the illogical nature of paradoxical statements is also described. In addition, the article singles out the general systemic features of the stylistic means of the illogically marked text and carries out a stylistic analysis of the paradoxical expressions of the illogically marked text.

Key words: *idiostyle, artistic detail, oxymoron, illogicality, paradoxicality, antithesis, contrast.*

Scientific supervisor – **Olha Orlova**, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 821.161.2'06

ТВОРЧИСТЬ В. ЛИСА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЕЛІТАРНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Ірина Олександрівна Устименко

Науковий керівник – Світлана Василівна Ленська,
д. філол. н., доцент, професор кафедри української літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті виокремлено особливості романістики В. Лиса з погляду її елітарного складника. Зазначено, що жанрово-тематичні й поетикальні якості романів дозволяють розглядати творчість письменника серед інших представників українського елітарного письменства.

Ключові слова: елітарна література, постмодернізм, жіночі образи, пам'ять, національна ідентичність

Постановка проблеми. Як відомо, українській літературі початку ХХІ ст. притаманне тяжіння до постмодернізму з його розмиттям жанрових меж, інтертекстуальністю й відмовою від поділу мистецтва слова на елітарне та масове. Попри це, нині дуже важко уявити в одному переліку, скажімо, любовні романи з посереднім сюжетом або детективи з абсолютно типовими для цього жанру героями та високохудожні твори, що охоплюють широке історичне тло, порушують філософсько-екзистенційні проблеми, змушують аудиторію активно мислити в процесі читання та навіть брати участь у співавторстві. Саме такі твори являють собою надзвичайну цінність для вітчизняної літератури, адже репрезентують нашу національну самосвідомість, указують на основні орієнтири, за якими рухається українське суспільство, та загалом доносять важливі меседжі, які має усвідомлювати світова спільнота. Лише «направду добрі книжки» [4] здатні прославити свого автора в межах його Батьківщини та далеко за ними, закарбовуючи його ім'я в переліку найзнаковіших письменників. Безумовно, саме такими, загальноновизнаними, авторами стали українські представники «першого ешелону» Т. Прохасько, О. Забужко, Ю. Андрухович, Г. Пагутяк, Ю. Іздрик, М. Матіос, чії твори перекладено багатьма мовами й неодноразово названо шедеврами сучасної літератури. А отже, їхні романи містять особливості, притаманні саме високій, елітарній літературі, призначеній для освіченого, вдумливого, здатного до глибинних роздумів читача.

Потішним є й той факт, що коло насправду непересічних авторів сучасного українського літературного процесу поступово розширюється, збагачуючись письменниками-високоінтелектуалами, які прагнуть такого ж рівня знань та можливостей осмислення важливих питань від власної цільової аудиторії. З-поміж них варто згадати ім'я відомого волинського письменника В. Лиса, чиї твори високо оцінили ті ж таки Т. Прохасько [7], О. Забужко [4] та чимало інших. Літератори стверджують, що романи згаданого автора містять низку якостей, які сміливо можна назвати ознаками елітарної прози. Натомість деякі критики, літературознавці та інші фахівці визначають їх як зразки середньої ланки в літературі або й узагалі белетристики, як-от А. Кривопишина [6]. Дослідниця виокремлює риси елітарності в романі «Століття Якова», однак не знаходить достатньо причин для зарахування його до прикладів високого письменства. За словами О. Клименка [5], В. Лис пише «романи симптоматичні», призначені все ж для масового читача. Натомість С. Бородіца зазначає: «Претендуючи водночас на альтернативність й елітарність, романи В. Лиса – експериментальні, оскільки творчо модифікують мистецькі надбання попередників й інтенсивно засвоюють жанрово-стильові новації» [3, с. 80]. Як бачимо, погляди науковців не можна назвати одностайними, а отже, виникає проблема в детальному аналізі творів В. Лиса з погляду їхнього тяжіння до прикладів високого мистецтва слова, а також порівнянні їх із романами інших представників елітарної літератури задля отримання вичерпної характеристики та остаточної оцінки творчості письменника.

Тож **метою** наукової статті постає з'ясування значення творчості В. Лиса в контексті сучасної української літератури та виокремлення ролі романів серед інших зразків вітчизняного елітарного письменства.

Об'єктом наукової статті є романістика волинського письменника В. Лиса, а **предметом** – визначення ключових її особливостей, що дають підстави зараховувати твори автора до прикладів високої літератури, а також пошуку їхніх спільних та відмінних рис.

Виклад основного матеріалу. Говорячи про ознаки елітарності в романістиці В. Лиса, насамперед слід виокремити трактування та особливості цього поняття. Так, дослідниця масової та високої літератури А. Кривопишина зазначає: «визначаючи критерії елітарної літератури, більшість дослідників беруть до уваги змістово-формальні, філософські, естетичні, стильові параметри, спираючись на визначальні риси елітарного мистецтва, дефініція якого базується на типові реципієнта: це мистецтво, орієнтоване на невелику кількість людей, що наділені особливим типом художнього сприймання, відповідно до якого їх називають елітою суспільства. Часто це твердження є вихідним і в трактуванні елітарної літератури, що також орієнтована на особливого читача-інтелектуала. Тексти такого типу літератури надають

реципієнтові велику кількість потенційних значень, актуалізація яких зумовлена рівнем його інтелекту, культури, світогляду» [6, с. 69–70].

Найхарактерніші ознаки творів високої літератури були окреслені та узагальнені у праці «Масовість та елітарність романістики В. Лиса: пошук визначальних і домінуючих рис» [8], де також проаналізовано риси романів «Соло для Соломії» та «Століття Якова», які дають підстави зараховувати їх до зразків високого письменства. З-поміж них виокремлено такі:

- 1) некомерційна спрямованість творчості В. Лиса (письменник здебільшого ігнорує популярні тенденції в контексті масової літератури, що мають попит та доволі успішно їх продають чималій кількості аудиторії, адже вони часто не збігаються з його мистецькими принципами);
- 2) відсутність у романах письменника «Століття Якова» та «Соло для Соломії» ознак надмірної таємничості, загадковості, містичності як рушія сюжету, які доволі часто є притаманними масовій літературі;
- 3) змалювання автором складного та жорстокого для всього поневоленого українського народу ХХ ст., а також осмислення одвічних онтологічних та аксіологічних проблем;
- 4) спонукання читача до проникливого та вдумливого сприймання твору, постійного осмислення зображуваних подій та явищ (водночас письменник не наводить власних висновків у творах, пропонуючи аудиторії самостійно віднайти істину на основі прочитаного та спираючись на власні знання й життєвий досвід);
- 5) своєрідність згаданих вище творів, їхня масштабність та непересічність, що досягаються внаслідок вибору автором відносно непоширених серед сучасної української літератури жанрів життєпису та родинної саги, а також змалюванню ним широкої картини життя героїв, що сприяє глибинному осмисленню проблеми національної ідентичності українців;
- 6) визнання високого значення творчості В. Лиса вітчизняними фахівцями, письменниками та провідними літераторами, серед яких – О. Забужко, Т. Прохасько, В. Агеєва та ін.;
- 7) нетиповість героя роману «Століття Якова» (Яків Мех здебільшого має риси звичайної людини, яка не наділена надмірним потягом до героїзму, здатності до самопожертви в ім'я Батьківщини, що часто притаманно героям популярних творів, натомість він вдається до помилок, необдуманих учинків, про які шкодує протягом усього життя, однак намагається попри все захистити себе та своїх близьких) [8, с. 133–134].

Зважаючи на те, що у згаданих романах В. Лиса помітними є ознаки елітарної літератури, вважаємо необхідним виокремити їхню роль з-поміж інших прикладів цього виду. Чи поступається романістика В. Лиса творчості Т. Прохаська, О. Забужко, М. Матіос та інших

письменників «першого ешелону» в контексті сучасної української літератури?

Важливо зазначити, що в цьому разі не йдеться про всю літературну творчість згаданих митців. У нашому дослідженні зосереджуємо увагу винятково на тих творах наведених вище авторів, у яких більшість фахівців убачають ознаки елітарності та їхню перевагу над масовістю. Слід також враховувати, що досліджувані твори здебільшого належать до постмодерної літератури, яка більшою чи меншою мірою виражається поєднанням у них якостей як елітарності, так і масовості. Маємо на увазі тенденцію, за якої прозові твори сучасних українських авторів містять високий рівень художності та оригінальності авторського задуму, проте водночас є зрозумілими для достатньо широкого кола читачів, можуть і мають вивчатися в межах шкільної програми для старших класів тощо.

Говорячи про приклади сучасної української високої літератури, насамперед слід згадати роман Т. Прохаська «НепрОсті» (2002). Від часу його написання минуло понад 20 років, однак цей твір і досі хвилює чималу кількість як звичайних поціновувачів, так і професійних літературознавців. Така особливість уже є достатнім підтвердженням того, що згаданий твір представника станіславського феномену Т. Прохаська – вагомий та неординарний. На наш погляд, успіх цього роману досягається завдяки його високому ступеню художності: у творі автор вдається до міфологізму, фрагментарності сюжету, витонченості та аристократизму мови, змалювання єдності людини й природи, захопливого опису місцевості, що вражає подекуди більше, ніж сам сюжет «НепрОстих». Характерно, що ці та інші особливості роману вказують на його постмодерну природу. На противагу Прохаськовій фрагментарності та метафізичності, романістика В. Лиса тяжіє до класичного мислення. Масштабність, із якою автор описує життя героїв романів «Соло для Соломії» та «Століття Якова», особливості змалювання їхньої долі на тлі жорстокої історії ХХ ст. та високий психологізм виокремлюють творчість письменника з-поміж інших сучасних авторів та споріднюють його з письменниками минулих поколінь. Безумовно, така особливість романістики В. Лиса не применшує її глибини й високого рівня художності, яку особливо цінують любителі елітарної прози.

Надзвичайно важливим та своєчасним у контексті сучасної української літератури став роман М. Матіос «Солодка Даруся». Загальноновизнаним є той факт, що цей твір містить широку панораму історії України середини ХХ ст., змальовану на прикладі життя героїв, що мешкали на Буковині та Галичині й були змушені зіткнутися з кількома режимами: румунським, радянським та німецьким. Цим, власне, роман М. Матіос має подібність до творів В. Лиса, який також зображує власних героїв, щоправда, подільських, у вирі буремних подій. В аналізованих нами творах помітною є проблема національної ідентичності, яка

проходить через усю структуру романів та спонукає читачів до глибинного дослідження власної історії, психологізму нашого народу та його ментального складника. Крім того, обоє представників сучасної української літератури з високим рівнем елітарності вимальовують у своїх романах жіночі образи. Даруся та Соломія – майстерно виписані героїні, наділені найкращими людськими рисами, шляхетною душею та надзвичайною любов'ю до природи, яка їх оточує. Близький до неоромантизму трагізм їхніх життєвих історій, глибокий психологізм та сила особистості являють собою вагомую цінність для непересічного українського читача, здатного інтерпретувати прочитане, осмислювати його та рефлексувати, виокремлюючи неординарний компонент згаданих творів з-поміж багатьох посередніх робіт, що є популярними серед широкого загалу.

Безперечно, протягом кількох десятиліть першорядність в українському літературному процесі належить лауреатці Шевченківської премії та низки інших визначних вітчизняних і закордонних нагород Оксані Забужко. Знаковими в цьому аспекті стали її твори «Польові дослідження з українського сексу», «Музей покинутих секретів» та ін. Останній у дечому має схожість із романом В. Лиса «Століття Якова». Зокрема, обидва твори зображують історії з життя героїв довжиною в століття, обом властиві широкий часопростір, переплетення минулого й сучасності та вагоме значення пам'яті як зв'язку поколінь. Художньо описані авторами й переплетення долі їхніх героїнь: старшої й молодшої Соломії у «Соло...» та Гельці й Дарини в «Музеї...», що повторюють минуле своїх попередниць та ніби вкотре стають доказом циклічності людської історії.

Висновки. Отже, можемо констатувати високе художнє значення творчості провідних українських письменників, яких вважають представниками сучасної елітарної літератури. Поряд із визнаними шедеврами вітчизняного письменства вагоме місце займає й романістика В. Лиса, зокрема два його найвідоміших та найзнаковіших твори – «Соло для Соломії» та «Століття Якова». Безперечно, представлене в науковій статті порівняння творчості письменника з іншими зразками елітарної літератури потребує глибшого та розширеного дослідження, адже має значний потенціал для проведення ґрунтовного компаративного аналізу та виокремлення самобутності кожного зі згаданих творів.

Література:

1. Агеєва В. Пам'ять, спогад та ідентичність: досвід сучасної української літератури. URL: <https://bit.ly/3kLqE2S> (дата звернення: 16.02.23).
2. Башкирова О. Літературна традиція як основа моделювання художнього світу в романістиці Володимира Лиса (на матеріалі твору «Соло для Соломії»). *Синопсис: текст, контекст, медіа*. 2016. № 3. С. 13–16.

3. Бородіца С. Рецепція прози Володимира Лиса в сучасному українському літературознавстві. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Літературознавство*. 2016. № 1. С. 80–85.
4. Забужко О. Направду добра книжка. У кн.: *Лис В. Століття Якова*. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2017. С. 5–6.
5. Клименко О. Кілька слів про «Століття Якова» Володимира Лиса. URL: <https://bit.ly/3JRkRDf> (дата звернення: 08.02.23).
6. Кривопишина А. С. Масова та елітарна література: природа художності в українському романі початку ХХІ століття : дис. ... к. філол. н. за спец. 10.01.06 «Теорія літератури» / Черкас. нац. ун-т імені Богдана Хмельницького М-ва освіти і науки України ; Київ. ун-т імені Бориса Грінченка М-ва освіти і науки України. Київ, 2018. 219 с.
7. Прохасько Т. Кант для Соломії. У кн.: *Лис В. Соло для Соломії: роман*. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014. С. 5–6.
8. Устименко І. О. Масовість та елітарність романістики В. Лиса: пошук визначальних і домінуючих рис. *Модернізація та сучасні українські і світові наукові дослідження* : матер. III Міжнародної студентської наукової конференції, м. Херсон, 3 березня, 2023 рік / ГО «Молодіжна наукова ліга». Вінниця : ГО «Європейська наукова платформа», 2023. С. 132–134.

Ustymenko Iryna. Creative work of V. Lys in the context of modern Ukrainian elite literature

The article highlights the peculiarities of V. Lys's novelistics from the point of view of its elitist component. It is noted that the specified qualities of the novels contributed to the need to clarify their significance among the works of other representatives of Ukrainian elite literature.

Key words: elite literature, postmodernism, female images, memory, national identity.

Scientific supervisor – Svitlana Lenska, DSc (Literature), Full Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of Ukrainian Literature

УДК 37.035:316.613:811.111

**НАВЧАЛЬНА ЕКСКУРСІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ У
СТАРШОКЛАСНИКІВ АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ**

Андрій Олександрович Усякий
Науковий керівник – Лариса Леонідівна Король,

к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

Автор статті розглядає навчальну екскурсію в контексті формування соціокультурної компетентності, котру уособлюють знання з країнознавства, культурології, фонові знання та навички практичного застосовування знань. Потверджено, що засобом для формування соціокультурної компетентності під час вивчення англійської мови у старшій школі є навчальна екскурсія, оскільки вона спрямована не тільки на набуття знань, а й на формування комунікативних, пізнавальних, регулятивних навчальних дій, сприяє підвищенню інтересу не тільки до англійської мови як навчальної дисципліни, а й до світової культурної спадщини.

Ключові слова: англійська мова, учні старших класів, навчальна екскурсія, соціокультурна компетентність учнів.

Постановка проблеми. Закон України «Про освіту», державний стандарт загальної середньої освіти, оновлена «Навчальна програма з іноземних мов» визначають новий підхід до навчання, сутність якого полягає, зокрема, у забезпеченні культурознавчої спрямованості навчання [9].

Відповідно до чинної навчальної програми метою шкільної англійськомовної освіти в Україні є формування у старшокласників комунікативної компетентності. Її складник – соціокультурна компетентність – заbazована на знаннях із країнознавства, культурології, фонових знаннях, а також на вміннях ефективно застосовувати знання, вміння й навички у практичній діяльності [8].

Теоретичне підґрунтя формування соціокультурної компетенції особистості висвітлено у працях М. Бірама, Дж. Вальдеса, Ж. Зарата, М. де Карла.

Студіювання й аналіз наукових джерел засвідчив і сталий інтерес вітчизняних (В. Адо, В. Бабарицька, Т. Байбара, О. Бігич, К. Вельтман, Т. Дьорова, Л. Король, О. Ліптуга, О. Костюкова, М. Олексієнко, В. Федорченко, О. Шликова й інші) і закордонних (Н. Atuso, R. Beidleman, L. K. Monu Borkala, G. E. Pitluga тощо) учених та педагогів-методистів до навчальної екскурсії. Крім того, спостерігаємо посилену увагу науковців і практиків до проблематики впливу навчальних екскурсій на якість навчання іноземних мов у навчальних закладах (О. Горда, О. Криницька, І. Некоз, С. Соколова, О. Руснак, О. Шликова й ін.).

Проте наявний дослідницький доробок не вичерпує всіх аспектів застосування навчальної екскурсії як дієвої форми організації навчальної діяльності з іноземної мови. Висвітлити особливості екскурсії в контексті формування англійськомовної соціокультурної компетентності старшокласників ставимо за мету в пропонованій статті.

Виклад основного матеріалу. Можна твердити, що екскурсія супроводжує учня протягом шкільного життя, адже педагог-

професіонал повсякчас дотримується непорушного пізнавального правила: краще один раз побачити, ніж сто разів почути.

Усі компоненти соціокультурної компетентності взаємопов'язані через поняття культурного та соціального контекстів. Якщо контекст культури опертий на знання загальних для носіїв мови реалій, то соціальний контекст – це передовсім знання конкретних соціальних умов спілкування, котрі усталились у країні, мова якої вивчають [4, с. 211].

Формування соціокультурної компетентності має певні особливості на кожному етапі навчання в закладі середньої освіти. До інструментарію такого формування під час вивчення англійської мови у старшій школі слушно уналежують навчальні екскурсії [3, с. 42].

Поняття «екскурсія» визначають як специфічне навчально-виховне заняття, зорганізоване відповідно до певної освітньої або виховної мети на підприємство, у музей, на виставку та ін. [7, с. 17].

Необхідно відзначити, що педагогічний потенціал освітніх екскурсій є величезним. Саме екскурсії спрямовують учнів на підвищення їхнього інтелектуального рівня, а також розвитку уваги та уяви, здатності сприймати красу, культурну ідентичність носіїв мови. Водночас екскурсії постають рушієм поєднання навчання із життям, що є важливим чинником активізації навчального процесу.

На погляд І.Некоз, результативність навчальної екскурсії зумовлена тим, що вони дають змогу суб'єктам навчальної діяльності набути нових знань і закріпити отримані раніше; урізноманітнити процес навчання, зробити його посутньо цікавішим, насиченим новим досвідом; можливо, навіть дозволяють визначитися з місцем майбутнього працевлаштування. Ця форма навчання, переконує дослідниця, створює умови для позитивного впливу на емоційну сферу особистості, сприяє розвитку спостережливості, удосконаленню уміння виокремлювати деталі й подробиці, дає фактичний матеріал для подальшої аналітичної діяльності. Крім того, під час екскурсії найповніше реалізується принцип наочності навчання [6, с. 94].

Узагальнивши позиції вчених, дійшли висновку, що технологічний алгоритм навчальної краєзнавчої екскурсії окреслюють такі етапи: визначення теми й планування; пошук, аналіз, структурування, переклад інформації; створення продукту навчально-екскурсійної діяльності – розроблення тексту та композиції навчальної краєзнавчої екскурсії; презентація навчально-екскурсійної діяльності наживо, тобто в реальному часопросторі, або ж дистанційно (шляхом створення й демонстрування коментованих слайд-шоу) [5, с. 192], а також мультимедійних презентацій, відео та ін. На завершальному етапі навчальної екскурсії пропонують підбити підсумки, укомплектування портфолію навчально-краєзнавчої екскурсії (тека з текстовими матеріалами іноземною мовою, екскурсійними картками об'єктів,

ілюстраціями, світлинами, кліпами, відгуками учасників тощо) [5, с. 192].

Запропонований алгоритм проведення навчальної екскурсії [5] доцільно, на нашу думку, застосовувати під час організації такої форми навчальних мандрівок, як віртуальна екскурсія.

Віртуальна екскурсія – це один з найреальніших в організації, найефективніших і переконливих способів представлення інформації, оскільки вони створюють ілюзію присутності. Віртуальна екскурсія за своєю суттю є мультимедійною фотопанорамою, в яку можна помістити відео, графіку, текст, посилання. На відміну від відео або низки світлин, віртуальним екскурсіям властива інтерактивність [1, с. 64].

Уважаємо за доцільне порекомендувати ресурси, здатні удоступнити застосування віртуальних екскурсій у шкільному навчальному процесі. Мова йде про проєкт «GoogleArts & Culture» [11], потужно репрезентований розмаїттям матеріалів за кількома напрямками, а саме: мистецтво, історія, чудеса світу. Не менш корисним сайтом щодо організації віртуальної екскурсії для учнів старшої школи є «Каталог музеїв» [10], на якому подано широкий перелік музеїв світу.

У процесі навчальної екскурсійної діяльності в учнів старшої школи формуються вміння колективно діяти, «вживатися» в навколишнє середовище як природне, так і соціальне [2, с. 137], отож, є підстави вважати таку діяльність засобом для формування англійськомовної соціокультурної компетентності.

Висновки. Учні старшої школи перебувають на завершальному етапі опановування іноземного мовлення у межах шкільного періоду. Соціокультурна компетенція як знання про конкретні соціальні умови спілкування в країні, мову якої вивчають, формується як загальнокультурна обізнаність комуніканта зі світовою історією, географією, літературою, мистецтвом тощо, як знання про явища, факти суспільно-культурного життя, загальноприйняті в середовищі носіїв англійської мови норми етикету тощо.

Нині найбільш вдалим та дієвим засобом у формуванні англійськомовної соціокультурної компетенції є екскурсія. Така інноваційна форма навчальної діяльності спрямована не тільки на отримання нових знань, а й на формування комунікативних, пізнавальних, регулятивних навчальних дій, що підвищує інтерес до культурної спадщини англійськомовних країн світу.

Література:

1. Алексєєнко І. В. Мовленнєві опори як засіб навчання усного мовлення на уроках іноземної мови в старшій школі. *Проблеми сучасного підручника*: зб. наук. пр. / ред. кол.; наук. ред. О. М. Топузов. Київ : Пед. думка, 2012. Вип. 12. 231 с.
2. Вєтохов О. М. Врахування вікових психологічних особливостей учнів під час навчання англійської мови. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2014. № 1. С. 136–144.

3. Галасюк С. С. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ-ри, 2013. 178 с.
4. Максимець М. Формування соціокультурної компетенції у процесі вивчення англійської мови. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2016. Вип. 21. С. 211–218.
5. Король Л. Л. Навчальна краєзнавча екскурсія іноземною мовою в групах нефілологічних факультетів педагогічного університету: теоретико-методичний аспект. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 4 (57). С. 188–193.
6. Некоз І. В. Підготовка і проведення екскурсій як одна з дієвих форм навчання студентів іноземній мові. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2016. № 18. С. 93–98.
7. Першукова О. О. З історії розвитку соціокультурних аспектів вивчення іноземних мов у Європі. *Іноземні мови*. 2017. № 4. С. 16–19.
8. «Про загальну середню освіту»: Закон України від 13.05.1999 р. № 2442-VI. Дата оновлення: 18.03.2020 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>
9. «Про освіту»: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/110-zakon-ukrayiny-pro-osvitu>
10. Каталог музеїв. Музеї світу. URL: <http://www.globmuseum.info/category/katalog-muzeev/>
11. GoogleArts & Culture. URL: <https://www.google.com/culturalinstitute/beta/>.

Usiakiy Andrii. Educational excursion as a training tool for English-speaking social-cultural competence in high school students

The author of the article considers educational excursion in the context of the formation of social-cultural competence, represented by knowledge of country studies, cultural studies, background knowledge, and applying of knowledge in practice. It is claimed that an educational excursion is a means of sociocultural competence forming during language learning in high school, which is aimed not only at acquiring knowledge, but also at forming communicative, cognitive, regulatory educational actions, increasing interest not only in English as a school subject, but also in world cultural heritage.

Key words: *English, high school students, educational excursion, sociocultural competence of students.*

Scientific supervisor – Larysa Korol, Candidate of Philological Sciences (Language), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 378.016:811]:37.091.31

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ФОРМ ЗАНЯТЬ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Олена Іванівна Филипась

Науковий керівник – Наталія Вікторівна Петрушова,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті вивчають особливості проведення нетрадиційних форм занять з іноземної мови у закладах вищої освіти для студентів різних спеціальностей. Авторка роботи аналізує існуючі форми занять з іноземної мови, досліджує характеристики деяких із них та стверджує їхню необхідність у межах професійно-зорієнтованого навчання.

Ключові слова: бінарні заняття, інтегроване навчання, інтерактивне навчання, нетрадиційні заняття, професійно-зорієнтоване навчання

Питання змін у форматі викладання іноземних мов у закладах вищої освіти постійно стоїть перед викладачами, змушує їх постійно шукати нові методи та підходи до подання матеріалу. Сучасні студенти – втомлені тією кількістю інформації, якою їх вантажать, починаючи із середньої школи, опанувати всі – просто нереально. Іноземна ж мова, особливо для тих, хто не вивчає її за фахом, – зазвичай не цікавить більшість таких студентів, які або вивчили її у школі, або ніколи особливо не вчили й не планують надалі. Саме тому викладач змушений шукати рівновагу між різноманітними знаннями студентів однієї групи, постійно зацікавлювати їх до вивчення мови, спонукати до самоосвіти.

Метою статті є визначення особливостей проведення нетрадиційних форм занять з іноземної мови для студентів закладів вищої освіти.

Нестандартні заняття або нетрадиційні – це неординарні підходи до викладання навчальних дисциплін. Загальна мета їх – відновити інтерес до вивчення тієї чи тієї дисципліни, зацікавити, захопити творчістю чи вразити небуденністю. І. Хом'юк серед особливостей проведення нетрадиційних занять у закладах вищої освіти визначає необхідність створювати для студентів такі умови, щоб «студент був здатен сам для себе створювати знання» [2, с. 376], тобто не змушувати їх усе вчити, а підштовхувати до розуміння необхідності щось вчити, знати, уміти. Науковиця стверджує, що «викладач повинен так організувати навчальну діяльність, щоб студент мав можливість зробити для себе відкриття, у результаті якого він синтезує знання, встановлює взаємозв'язки між різноманітними явищами, робить висновки, формує нові визначення» [2, с. 376].

Важливою та неодмінною умовою застосування нетрадиційних методів та прийомів є творчість та ініціатива самого викладача, що забезпечує нестандартне проведення занять, вдалий вибір методів

викладання, організація комфортних умов у групі – для того, щоб студенти не боялися брати участь у різного роду вправах та заходах, не мали остраху взаємодіяти один із одним іноземною мовою, не соромились власних недоліків під час комунікації.

Основною формою під час навчання іноземних мов у закладах вищої освіти є семінарські або практичні заняття. Серед їх різновидів О. Брюховецька визначає такі: семінар-дискусія, семінар-дослідження, семінар-взаємонавчання, семінар-конференція, семінар-колоквиум, семінар-ділова гра, підсумковий (синтетичний) семінар, семінар-розгорнута бесіда, та інші [1, с. 44]. У реальності ж більшість практичних занять з іноземної мови проходять стандартизовано – перевірка завдання на самостійне опрацювання, повторення певної лексичної чи граматичної теми, виконання тренувальних вправ. Цей варіант є неприпустимим, особливо у сучасних умовах, коли вимагають професійно-зорієнтований підхід до навчання іноземних мов, і викладач має будувати зміст дисципліни так, щоб студенти мали змогу у майбутньому вільно спілкуватися під час комунікації за фахом.

Утім, урізноманітнювати процес навчання іноземних мов найбільш майстерні та працюючі на результат викладачі почали вже давно. Існує розгалужена система інтерактивних методів, під час яких відбувається активна взаємодія студентів між собою, спрямована на розвиток комунікативних вмінь з метою досягнення певної мети. Робота в парах, в групах, дебати, рольові ігри та ін. – усі ці інтерактивні технології допомагають урізноманітнити процес навчання.

Професійно-зорієнтоване навчання, крім читання текстів за фахом, вивчення термінології, влаштування рольових професійно орієнтованих ігор чи дискусій, вимагає ще й інших шляхів – наприклад, упровадження міждисциплінарного інтегрованого навчання. Бінарні заняття чи позааудиторні заходи студентів разом із викладачами фахових дисциплін допоможуть поглибити знання з іноземної мови та актуалізувати фахові вміння. Екскурсія зі студентами спеціальності «Туризм», проведена англійською мовою та повністю розроблена й підготовлена ними ж, – чудовий приклад подібної кооперації, навчальні результати якої можна побачити відразу.

Хоча організація та проведення нетрадиційних форм занять з іноземної мови вимагає значних зусиль від викладача, а часто – й від студентів, можливості цих форм навчальної діяльності ще й досі недостатньо поціновані у вищій школі, але, на нашу думку, якщо правильно підійти до питання, створити необхідні умови для таких занять, то вони перетворяться із просто розважальних заходів – у значну допомогу викладачеві.

Література:

1. Брюховецька О. Застосування нетрадиційних семінарських занять при підготовці студентів зі спеціальності «Психологія». *Післядипломна освіта в Україні*. 2013. С. 42–47.

2. Хом'юк І. В. Використання нетрадиційних форм навчання під час проведення занять з курсу вищої математики. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. № 4 (6). С. 374–384

Fylypas Olena. Features of conducting non-traditional forms of foreign language lessons in higher educational institutions

The article reveals the study of the peculiarities of conducting non-traditional forms of foreign language classes in higher educational institutions for students of various specialties. The author of the work analyzes the existing forms of foreign language classes, examines the characteristics of some of them and asserts their necessity within the framework of professionally oriented learning.

Key words: *binary classes, integrated learning, interactive learning, non-traditional classes, professionally oriented learning*

Scientific supervisor – Nataliia Petrushova, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 821.411.16-31:7.041+821.161.2-32

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ГЕРОЇВ ТВОРІВ ШОЛОМ-АЛЕЙХЕМА «ПІСНЯ ПІСЕНЬ» І ГР. ТЮТЮННИКА «ТРИ ЗОЗУЛІ З ПОКЛОНОМ»

Юлія Ігорівна Хорольська

Науковий керівник – Тетяна Михайлівна Конєва, к. філол. н., доцент, доцент кафедри світової літератури, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

У статті надано компаративний аналіз персонажів зазначених вище творів крізь призму переживання ними любові.

Ключові слова: *драма, любов, страждання, внутрішній стан.*

Постановка проблеми. Роман Шолом-Алейхема і новела Гр. Тютюнника репрезентують єврейську й українську культури. Письменники створювали ці словесні пам'ятки в різні роки і вкладали в них своє бачення дійсності. Єднає їх тема нерозділеного кохання, розкриття почуттів героїв, що переживають це у своїх серцях.

Мета наукової розвідки - дослідити внутрішній світ героїв роману Шолом-Алейхема «Пісня пісень» та новели Гр. Тютюнника «Три зозулі з поклоном» через психологічний портрет кожного з них.

Об'єкт – роман Шолом-Алейхема «Пісня пісень», новела Гр. Тютюнника «Три зозулі з поклоном».

Предмет – психологічний портрет героїв творів.

Аналізуючи перший твір «Пісня пісень», варто зазначити тему роману – нерозділене перше кохання двох персонажів – Шимека і Бузі. Це діти, яким було підвладне перше кохання, але вони не змогли пронести його через усе своє життя.

Шимек – добрий, співчутливий, товариський хлопчик, який відчуває безмежність справжнього кохання, проймається відчуттям єдності зі своєю родиною, але завжди залишався чужим на своїй батьківщині [1, с. 2].

Бузя – гордовита дівчинка, стримана, вірна слову, добра, мрійниця, має піднесене сприймання світу, співчутлива [1, с. 2]. Порівняно із Шимеком вона більша реалістка. Естер-Люба не вірить в чаклунство, здатна плекати плани помсти новому чоловікові матері, але кохання спочатку переселяє у світ «Пісні пісень» і її.

Їхні відносини з дівчинкою Бузею носять спочатку дитячий характер, вони спілкуються, проводять багато часу разом. Та згодом хлопець закохується і поринає у світ мрій, де він бачить себе принцем, а Бузю – царівною. Саме через біблійну «Пісню пісень» він бачить світ, у ньому розкриваються почуття до Бузі як чогось священного. Він тягнеться до прекрасного, до своєї Суламіф. Його заповітним бажанням було піднятися з Бузею в висоту до самих хмар і полетіти за океан в країну карликів, потомків богатирів царя Давида.

Проходить час, усе змінюється довкола. Діти, які раніше мріяли про висоти неба і подорож до країни маленьких людей, змінилися. Вони стали дорослими, змінилися їхні погляди на життя, але те, що точно не змінилося, це почуття любові Шимека до своєї царівни Бузі. Саме подорослішавши, він розуміє, що його кохання до Бузі було справжнім і взаємним, але не лише це, на нього чекає страшне відкриття: *«Невже я прогавив своє щастя, прогавив навік? Невже я власними руками спалив свій дивовижний палац і випустив гарну божественну царівну, яку я колись зачарував?»* (1). Але й Бузя плакала від того, що не може бути поруч зі своїм Шимеком усе життя, бо вона виходить заміж за іншого: *«І раптом вона почала виправдовуватись за свої сльози. Тепер вона бачить, яка вона дурна. Чого було плакати? З якої причини її плакати? Чого її бракує? Багато дівчат на її місці почували б себе щасливими. Безмежно щасливими... І вогник загорівся в її очах. В її гарних синіх очах з «Пісні пісень». Я ніколи ще не бачив такого вогника в Бузиних очах. І червоні плями проступили на її щічках, на її гарних щічках-трояндах. Я ще ніколи не бачив, щоб Бузя так гнівалась, так пломеніла, як гнівалась і пломеніла цієї хвилини!»* (1).

Як зазначають у своїй праці О. Первак та В. Аксьонова, «образ Бузі, як сонце, що освітлює життя ліричного героя, але дівчина, ніби сонце, йде за горизонти» [2, с. 42].

Аналізуючи твір українського письменника Григіра Тютюнника «Три зозулі з поклоном», варто сказати, що це новела вже про почуття зовсім дорослих людей, які мають власний досвід і розуміння того, що

щастям, яким вони керуються, не таке радісне, бо теж наявне між ними почуття нерозділеного кохання.

У новелі «Три зозулі з поклоном» постають три основні герої: Михайло і його дві жінки, перша – офіційна дружина Софія, і людина, яка безмежно кохає Михайла – Марфа.

Михайло – це чоловік, навколо якого розвиваються події у творі. Він – чутливий, вірний, відчуває чужий біль. Як зазначає в своїй праці О. В. Гаркуша, «Михайло відчуває, як мучиться Марфа, але кохаючи свою дружину, не подає Марфі жодної надії, щоб не задавати їй ще більше страждань» [3, с. 59]. Це відчуття героя можна довести й такою цитатою з новели: «*Навіщо ж людину мучити, як вона й так мучиться?*» (2). Він розуміє, що нічого подавати надію, не хоче завдавати цим ще більше болю [4, с. 59]. Михайло ставився до дружини з любов'ю і ніжністю, а до Марфи – із розумінням і співчуттям.

Марфа здатна на велике кохання, відчуває чужий біль, вона – однолюбка, віддана сім'ї, ніколи не втрачає духу, навіть у найскладніших ситуаціях [3, с. 5]. Вона є чесною і не ховає свої почуття, а навпаки, як зазначає у своїй праці О. В. Гаркуша, «Марфа не опускається до читання чужих листів, і сцена, коли вона пригортає лист до грудей і цілує його, є свідченням не лише великого кохання, а й порядності і чесності» [3, с. 58]. Вона не зазіхає на чуже щастя, лише просить листоношу дати їй можливість хоч потримати лист коханого, що адресований законній дружині [5, с. 19].

Софія – це людина, яка здатна на велике кохання, відчуває чужий біль, співчутлива, мудра, спокійна та врівноважена [3, с. 6]. Вона впевнена в чоловікові і знає, що Михайло її не зрадить. Навіть просить його, «*щоб той хоч разочок на неї (Марфу) глянув*» (2), бо Софія усвідомлює, що в Марфиному коханні є щось неземне, чого не поясниш словами [3, с. 59].

Можна сказати, що співчуття, любов до ближнього, милосердя і всепрощення є визначальними рисами Софії. Можна як приклад навести цитату з твору: «*У горі сину, ні на кого серця немає. Саме горе*» (2).

Між основними персонажами твору варто провести паралель та виокремити спільні риси їхніх характерів. Спільними між цими героями є здатність на велике кохання; душевна чистота; вміння відчувати чужий біль, вміння прислухатися і розуміти іншого; співчуття, переживання. Як зазначає в своїй праці Р. П. Левшина, «Голос душі не сумісний з голосом розуму. Тому персонажі не можуть зійти зі шляху, накресленого Долею, – їм лишилося йти цим шляхом і страждати» [6, с. 19].

Висновок. Тож можна сказати, що герої обох творів (Шимек і Бузя; Марфа, Софія і Михайло) наділені почуттям нерозділеного кохання. Діти з роману Шолом-Алейхема не знали, як можна було пронести кохання через все своє життя, не розстаючись і не шкодуючи про це, а

дорослі з новели українського письменника Г. Тютюнника відчували, що кохання – це таємниця, загадка, яку неможливо розв'язати.

Література:

1. Хабайнюк Л. А. «Нейздійснена мрія Шимека і Бузі». Урок за романом «Пісня над піснями» Шолом-Алейхема 11 клас. *Зарубіжна література*. 2006. Вересень. С. 42-43
2. Первак О., Аксьонова В. «Еволюція героїв Шимека і Бузі у часі». Орієнтовне планування уроків зарубіжної літератури. *Всесвітня література в школах України*. 2016. Січень. С. 44-47
3. Гаркуша О. В. «Григір Тютюнник. Новели «Зав'язь», «Три зозулі з поклоном». *Вивчаємо українську мову і літературу*. 2020. № 10-12, квітень. С. 53-60
4. Замфір А. М. «Новела «Три зозулі з поклоном». *Все для вчителя*. 2014. Жовтень. С. 58-59
5. Лагола І., Перхач Л. «Од першого кохання до «любові всевишньої». Бінарне заняття-дослідження за новелами Григора Тютюнника. *Дивослово*. 2015. Квітень, 66-рік видання. С. 15-20
6. Левшина Р. П. «Григір Тютюнник «Три зозулі з поклоном» інтерперетація тексту». *Вивчаємо українську мову і літературу*. 2004. Квітень. С. 17-19

Перелік використаних джерел:

1. Шолом-Алейхем «Пісня над піснями». URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=603>
2. Григір Тютюнник «Три зозулі з поклоном». URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=446>

Khorolska Yuliia. Psychological portrait of the heroes of the works "The song of songs" by Sholom-Aleikhem and "Three cuckoos with a bow" by H. Tiutiunyk

The article provides a comparative analysis of the characters of the above-mentioned works through the prism of their experience of love.

Key words: drama, love, suffering, inner state.

Scientific supervisor – Tetiana Konieva, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 07(477)«2022/2023»

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ОПОЗИЦІЇ «СВІЙ» – «ЧУЖИЙ» В УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ ПЕРІОДУ 2022–2023 РОКІВ

Андрій Володимирович Хорунжий

*Науковий керівник – Олена Євгеніївна Хомік,
к. філол. н., доцент кафедри української мови,*

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

У статті досліджено особливості вербального вираження базової опозиції «свій» – «чужий» в мові ЗМІ воєнного періоду. З'ясовано специфіку творення та вживання назв на позначення представників української та російської армії, керівництва країн та їхніх прибічників.

Ключові слова: війна, опозиція «свій» – «чужий», номінація, картина світу, метафора, вторинна номінація.

Постановка проблеми. Опозиція «свій» – «чужий» є фундаментальним базовим протиставленням будь-якої картини світу, що членує дійсність на два полюси, «проводить межу між світом, сприйнятим носієм мовної свідомості як “свій”, “близький”, “безпечний”, оцінюваний позитивно, і світом, оцінюваним як “чужий”, “поганий”, “небезпечний» [2, с. 8]. Політичні та соціальні кризи завжди підштовхують людей до чіткого поділу на «своїх», які заслуговують на схвалення й підтримку, і «чужих», що викликають огиду, тривогу, а часом і ненависть. «Особливої актуальності це набуває в часи суспільних трансформацій, коли розв'язання особистих соціальних проблем пов'язується індивідом із вибором власної ідентичності, способу життя, поведінки» [5, с. 40]. На формування означеної опозиції великий вплив мають засоби масової інформації, адже саме вони визначають політичний імідж як людини, так і держави загалом, корегуючи наявну картину світу. Війна, що сьогодні охопила не тільки Україну, але й позначилася на більшості країн світу, спричинила численні публікації, а мова ЗМІ воєнного періоду стала об'єктом дослідження багатьох науковців [1; 2; 3, 4; 7].

Мета розвідки – з'ясувати специфіку формування вербальної опозиції «свій» – «чужий» в дискурсі ЗМІ воєнного періоду 2022–2023 років.

Об'єкт дослідження – мова засобів масової інформації 2022–2023 років. **Предмет** – вербальне вираження опозиції «свій» – «чужий».

Джерельну базу формують медіатексти, вилучені методом суцільної вибірки з інтернет-видань «Українська правда», «Укрінформ», «Уніан», «Волинь» тощо і телеграм-каналу «Труха. Україна».

Виклад основного матеріалу. Поділ сучасної картини світу на «своє» і «чуже» впливає на використання вербальних засобів, які членують усі поняття на «хороше» і «погане». Чи не найпродуктивнішим втіленням означеної опозиції є назви на позначення українських воїнів-захисників і російських загарбників, ворогів.

Так, на позначення українських військових можуть уживатися різні синтетичні й аналітичні номінації:

1. Прямі назви: *бійці, захисники, оборонці, герої, патріоти, воїни* тощо. Нейтральна або меліоративна семантика наведених лексем посилюється займенниками *наш, наші*, прикметниками *українські, рідні, істинні, справжні*. Ці атрибутиви формують ознаки безпечного,

позитивного, а отже, «свого» світу: *«Наші істинні воїни, що прийшли на захист рідної землі»* (4).

2. Метафоричні номінації, утворені за подібністю в непереможність наших захисників: *кіборги, супергерої, титани*: *«Наші кіборги довели, що українці без бою свого не віддадуть»* (11); належністю чи причетністю до вищого надприродного світу: *янголи, воїни світла, світле військо, воїни добра, янголи в камуфляжі*: *«...І такими Воїнами Світла та Добра стали наші ЗСУ»* (14); за ступенем родичання: *синки, синочки України, дочки та сини наші, синочки (хлопчики) рідненькі (наші)*: *«Щодня кращі сини та доньки України проливають кров за Свободу нашої держави»* (9).

В окрему підгрупу виділяємо метафоричну номінацію *котики*: *«Найкотячніше вітання від котиків ЗСУ»* (13). Цікавою, на нашу думку, видається основа метафоризації, що ґрунтується на спільних якостях об'єкта та суб'єкта порівняння, – милість, доброта, краса і водночас неабиякі бойові навички. «У звичній картині світу образ людини, яка піклується про тварину, є позитивним. Тому зображення бійців у такому вигляді викликає емоції розчулення, зворушення, радості, захоплення, симпатії, ніжності» [4, с. 94]. Двоплановість метафори реалізується в зображенні воєнних навичок українських бійців. Носії мови акцентують увагу на кігтиках котів, порівнюючи їх з військовою зброєю, що здатна завдати поранень чи шкоди: *«Бойовий котик готовий знищувати орків»* (13).

3. Субстантиви, що вказують на високий моральний дух та фізичну міць наших захисників і формують образ представника «свого», позитивного, безпечного світу: *непереможні, залізні, сталеві, незламні, непереборні* тощо: *«Незламні готові до бою»* (11).

Як зазначали вище, лексико-семантичне протиставлення більшості номенів у ЗМІ під час війни репрезентоване за принципом *захисник* чи *ворог*. Прикметно, що саме після розв'язання війни 24 лютого 2022 року ворог – це вже не узагальнений образ, а чітко названий. Так, зокрема, у публікаціях 2014 року ще не конкретизовано загарбника, не визначена його суб'єктність у війні: *«Також триває штурм луганського аеропорту, де вороги метикують ті ж цілі»* (6). Натомість у пості, виданому після повномасштабного вторгнення, нападника увиразнено: *«24 лютого Росія розпочала масштабне вторгнення до України по всій довжині спільного кордону і з території Білорусі»* (15).

«Чужий», відповідно ворожий, небезпечний світ теж найбільше представлений назвами на позначення російських військових. Прикметно, що таких прямих стилістично нейтральних номенів трапляється дуже мало (*росіяни; російські війська*): *«Росіяни намагаються наступати на п'яти напрямках»* (15). Здебільшого це вторинні назви пейоративного характеру, зокрема

1. Метафоричні номінації за етнічною належністю ворога: *москалі, московити, рашисти, кацапи*: «Рівно пів року тому почалося широкомасштабне вторгнення рашистів на нашу землю» (9). В аналізованій підгрупі привертає увагу лексема *ваньки* на позначення російських військових: «Ванькам під хвіст дає гармата, працює п'ятдесят дев'ята!» (13). Ім'я *Ванька*, що є одним із символів Росії, утверджуваному в наративній моделі «Россія – неваляшка. Страна Ванька-встанька» (8), збільшує свій семантичний обсяг і формує образ ворога. Номінація *ваньки* стає вершиною номінативного гнізда, утворюючи похідні юкстапозити на кшталт *ваньки-окупанти, ваньки-загарбники* тощо: «Після пережитого в Україні до ваньки-окупанта почали приходити думки про трибунал...» (1).

2. Вторинні номінації зооморфного характеру: *рептилоїди, собаки, павуки, пси, таргани, свинособаки*: «Уже велика частина свинособак, які заходили у Харків, знищені» (13). Метафоричне порівняння російської армії з тваринами чи комахами здійснюється з метою повної дегуманізації ворожих військових, ліквідації підсвідомих зв'язків їх із людським світом. Наприклад, у мовній картині світу українців образ таргана пов'язаний із огидністю, шкідливістю, швидким розмноженням. Так, розчавлення цих комах є стереотипізованим уявленням мовців про боротьбу з ними. Отже, в аналізованій номінації акцентується увага на типових рисах загарбника та способі його знищення.

3. Вторинні відонімні номінації: *кадирівці, путіністи, вагнерівці, путиноїди, путлерівці*: «РФ перекинула до окупованого Дебальцева кадирівців і вагнерівців» (10). Утворюючи лексико-семантичні інновації, мовці формують чіткі алузії, що відсилають реципієнта до характерних ознак об'єкта зображення. Зокрема, назва *путлерівці* містить указівку на двох світових злочинців – Гітлера та Путіна: «У Бучі путлерівці застосували смертоносну зброю часів Першої світової війни» (5). Промовистим є походження назви *вагнерівці* – від позивного російського військового Дмитра Уткіна, іменованого «Вагнером» через надмірне захоплення діячами Третього Рейху, зокрема Адольфом, Вініфрідом, Герхардом і Йозефом Вагнером, які були учасниками різних каральних операцій, вирізнялися порушенням прав людини, численними катуваннями, злістю. Так, російських військових, що скоюють страшні злочини, маркують вагнерівцями: «Вагнерівці забили кувалдою ще одного завербованого зека» (16).

4. Вторинні назви, у яких актуалізують історичні факти, знання про особливості організації й типові ознаки племені, угруповання, народу тощо: *варвари, ординці, орда, сепаратисти, фашисти, фашисти ХХІ століття*: «Проти фашистів ХХІ століття піднявся народ» (9). Показовими щодо сказаного вище є номінація *орда (ординці)*, що характеризує ворога як безладний, неорганізований натовп, збіговисько примітивних бандитів: «І ось знову, ординці крадуть злощасний унітаз! Орда, просто орда!» (12).

5. Вторинні номінації, утворені за подібністю до міфологічних і демонологічних істот: *орки, зомбі, демони, чорти*: «*Орки били по житлових кварталах: лікарням, школі та житловим будинкам*» (13). Як відомо, *орк* – «вигаданий вид або раса істот з фантастичних, переважно фентезійних творів» [5]. Їхніми характерними ознаками є звіринні інстинкти, злість, лють, схильність до насильства. Акцентуація тотожних рис лягла в основу номінації російських військових, які безчинствують в Україні. Така міфоморфна метафора реалізує оціннісно-експресивну функцію, виражаючи негативне ставлення мовців до загарбників.

6. Вторинні номінації, пов'язані з ознаками декласованих елементів: *люмпени, бомжі, кримінали, чмоні*: «*Окупанти, що втекли з Києва на Донбас, втратили бойовий дух і називають себе бомжами*» (5). Метафоричне перенесення здійснюється за подібністю до представників найнижчого прошарку суспільства, завдяки чому відбувається нівеляція ворога як представника чужого світу.

Вербалізація аналізованої опозиції «свій» – «чужий» репрезентується й онімами на позначення представників сторін збройного протистояння. Так, номінації українських осіб позначають ареал «свого» простору і є нейтральними або меліоративними: «*Наш Президент Володимир Зеленський ввів у дію рішення РНБО щодо санкцій проти 185 юридичних та фізичних осіб*» (14). «Чужі» антропоніми є пейоративними та часто мають сатирично-іронічне навантаження: «*Вистава Шойгу – Пуїло: як рашистська пропаганда почала «продавати» своєму електорату “набеду” 9 травня*» (7). Зневажливість до ворогів реалізується й у написанні власних назв з малої літери: «*Я не впевнений, що путін живий*» (13).

Важливою на сьогодні є тенденція до «українізації» іншомовних антропонімів з метою ідентифікації «свого» та «чужого» в інформаційному полі. Так, наприклад, до прізвищ Джонсон і Трас додається український суфікс -юк – *Трасонюк, Джонсонюк*: «*Борис Джонсонюк дав інтерв'ю у Лондоні в шапці від “Укрзалізниці”*» (2). Свідоме надання української форми іншомовним власним назвам свідчить про вияв поваги і вдячності, наближення до ядра «своїх» номенів.

Висновки і перспективи. У дослідженні проаналізовано вербальні одиниці, які утворюють опозицію «свій» – «чужий» в українському масмедійному дискурсі. Так, перші з них сприймаються мовцями позитивно, другі – негативно. Фіксуємо тенденцію до інновацій та зміни стилістичного статусу лексем, що зумовлюється чинниками екстралінгвального та інтралінгвального характеру. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в комплексному аналізові мовних одиниць, що репрезентують опозицію «свій» – «чужий» в українських ЗМІ.

Література:

1. Булик-Верхола С. З. Мовний образ Росії як ворога (на матеріалі ЗМІ періоду російсько-української війни). *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 23. Т. 1. С. 29–33.
2. Кирилюк О. Л. Мовні засоби творення образу ворога в умовах інформаційної війни. *Наукові записки ЦДПУ ім. В. Винниченка. Серія Філологічні науки*. 2019. Вип. 187. С. 45–49.
3. Кирилюк О. Л. Формування образу захисника в умовах інформаційної війни: лінгвокогнітивний аспект. *Львівський філологічний часопис: науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2020. № 8. С. 90–96.
4. Кіндратець О. М., Сергієнко Т. І. Особливості формування ідентичності українців в умовах гібридної війни. *Науковий журнал «Політікус»*. 2021. Вип. 1. С. 40–46.
5. Орк. Матеріал з Вікіпедії. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Орки> (дата звернення: 21.02.2023).
6. ПВК Вагнера. Матеріал з Вікіпедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/ПВК_«Вагнер» (дата звернення: 21.02.2023).
7. Стаднік І. О. Опозиція «свій – чужий» у складі концепту War / Війна (на матеріалі поетичних творів, присвячених військовим подіям в Україні, та англомовних перекладів). *Одеський лінгвістичний вісник*. 2015. № 6. Т. 2. С. 98–102.

Перелік використаних джерел

1. 2+2. URL: <https://2plus2.ua/>.
2. 5.ua. URL: <https://www.5.ua/>.
3. Defense Express. URL: <https://defence-ua.com/>.
4. Азов. URL: <https://azov.org.ua/>.
5. Армія Inform. URL: <https://armyinform.com.ua/>.
6. АТО. Звернення за 18.07.2014. URL: <https://informnapalm.org/ua/ato-zvedennya-za-18-07-2014-r/>.
7. Без брехні. URL: <https://without-lie.info/>.
8. Ванька-встанька как символ России. URL: <https://babyps.livejournal.com/259941.html>.
9. Волинь. URL: <https://www.volyn.com.ua/>.
10. Еспресо. TV. URL: <https://espreso.tv/>.
11. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. URL: <https://www.president.gov.ua/>.
12. Сьогодні. URL: <https://ukraine.segodaya.ua/ua>.
13. Труха. Україна. URL: <https://t.me/truexanewsua>.
14. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/>.
15. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/>.
16. УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/>.

Khorunzhiy Andrii. Verbalization of the «native – alien» opposition in the Ukrainian media within the period of 2022–2023

The article provides with examination of peculiarities of verbal expression of the basic opposition «native – alien» in the language of the wartime media. The specifics of the creation and use of names for representatives of the Ukrainian and Russian armies, the leadership of the countries and their supporters are revealed.

Key words: war, opposition «native – alien», nomination, picture of the world, metaphor, secondary nomination

Scientific supervisor – Olena Khomik, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, V. N. Karazin Kharkiv National University, Department of Ukrainian Language

УДК 821.09:008(410)

РЕАЛІЇ ПРОЗОВИХ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ ЯК ЗАСІБ ВІДОБРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ БРИТАНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Зоряна Григорівна Цуркан

*Науковий керівник – Ірина Миколаївна Тимінська,
к. філол. н., доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка*

У тезах схарактеризовано специфіку власного досвіду автора щодо рис британської культури прозових англійськомовних текстів. Проаналізовано авторські підходи на базі художніх текстах різних типів.

Ключові слова: літературно-художній твір, англійськомовні автори, переклад, англійська мова.

Реалії, які можна зустріти у текстах художніх творів, за нашим попереднім визначенням, є зазвичай відображенням національного колориту, історичних, культурних, соціальних та інших особливостей становлення й існування певної країни. Можливо навіть додати, що кожен визначний художній твір, не може не містити певну кількість принаймні побутових чи географічних реалій, що будуть вказувати на національну належність його автора, адже література – це творче відображення дійсності в картинах і образах, створених засобами мови, а з точки зору перекладача, до того ж, – і носіями мови як суб'єктами, що створюють певний художній світ і впливають на нього.

Кожне слово в тексті літературно-художнього твору, на думку К. Ю. Кіяниці, набуває образно-естетичної функції, емоційної виразності, крім того, лексика літературного твору є «джерелом відомостей про історію, культуру, традиції народу, мовою якого написано твір. У цьому реалії набувають особливої значущості, оскільки вони позначають поняття, характерні лише для певного народу». Використовуючи реалії в художньому творі, автор прагне до більш детального відтворення

світу матеріальної дійсності і, відповідно, до більш яскравого подання художніх образів крізь призму побутового тла.

Реалії відображають колорит місця й часу, матеріальну обстановку і соціальні умови життя народу на певному історичному етапі розвитку. Як зазначає А. В. Федоров: «національний колорит – цілком конкретна особливість літературного твору, яка може бути виражена і більш, і менш яскраво». Ми ж можемо стверджувати, що яскравість цього колориту цілком залежить від автора твору. Саме тому перш ніж починати переклад того чи того тексту, перекладач має ґрунтовно вивчити життєвий та творчий шлях письменника, індивідуальний стиль, місце, а особливо, епоху його проживання.

Час написання твору накладає свій відбиток на художні образи, стиль автора, мову його персонажів і в площині їхнього предметного змісту, і в площині їхнього мовного оформлення, навіть якщо автор змальовує події, що не належать до його епохи. У світлі нашого дослідження звернули увагу на авторів, які писали вже сучасною мовою свого народу, але у своєму класичному варіанті, без надмірного вживання сленгу та постмодернового нівечення лінгвістичних норм та правил. Доцільність і необхідність збереження національної та історичної специфіки оригіналу зумовлена роботами багатьох відомих перекладознавців, переконливо продемонстрована в численних публікаціях вітчизняних і зарубіжних перекладознавців.

Твори англійськомовних авторів, переклади яких є об'єктами нашого дослідження, є яскравими здобутками британської культури різних жанрів – від детективного до фантастичного, від казок до класичного роману. Ми мали на меті дослідити вживання різними авторами різних століть національних реалій у всіх їхніх проявах та вивчити чинні переклади таких творів українською.

Література Великої Британії відрізняється, на нашу думку, яскраво наявним національним колоритом, що зумовлено історією острівної країни – завдяки такому географічному положенню їй вдалося зберегти місцеві звичаї, традиції, навіть мову усіх невеликих осередків – кельтів, шотландців та ін. І загалом, нація, як і будь-яка інша спільнота людей, не може сформуватися й існувати без спілкування її членів, без збереження ними історичної пам'яті, надбань духовності, самобутності, без ідентифікації – відчуття належності до цієї спільноти. Зазвичай основою цього є мова спільноти, до складу якої входять реалії, визначаючи специфіку окремої нації.

На сьогодні серед дослідників існують різні точки зору на існування таких явищ, як «національна самоідентифікація» та «національний характер», зокрема й право на їхнє існування. У той час, як людина може ідентифікувати себе як істоту, що належить до певного соціуму та проживає у певній країні, то світова спільнота може наділяти кожного представника певного соціуму ще й певним характером, загальнонаціональними особливостями. Проте більшість сходиться на

тому, що показником національного характеру є саме особливості мовлення представників цієї нації. Окремі лінгвісти відзначають національну специфічність кожної мови, пропонуючи саме в ній виявляти властивості національного характеру: «Національного характеру», якщо розуміти під ним сукупність властивостей особистості, типових для всіх або більшості представників будь-якого народу, не існує, проте ж це поняття має місце, якщо розуміти його як стійкий комплекс специфічних для певної культури цінностей, установок, поведінкових норм». Отже, існують цінності, які в тій чи тій нації виражаються більше, «релевантні лише щодо окремих культур», за якими їх можливо виокремити.

Національна ідентичність та лінгвокультурні концепти в британській лінгвістичній картині світу перебувають у центрі уваги багатьох дослідників. О. В. Городецька, наприклад, зосередила свою увагу на дослідженні національно-маркованих концептів у британській мовній картині світу ХХ століття. О. П. Мотузкова дослідила проблематику англійської ідентичності. Незважаючи на бурхливу історію Великої Британії та завоювання країни римлянами, норманами, запозичення з культур франків та готів, місцеве населення зберегло свою специфіку та риси, що відрізняють їх від континентальної Європи. О. Р. Бурдейна у своїх роботах досліджує таке поняття, як «острівність», як один із концептів британської культури, зумовлений острівним розміщенням, високою зайнятістю населення у сфері мореплавства, значною часткою морепродуктів у раціоні англійців. Такий концепт, на думку дослідниці, є «ментальним утворенням, що репрезентує значущі, усвідомлювані, збережені в пам'яті людини фрагменти досвіду з виокремленими образно-метафоричною, понятійною та ціннісною сторонами».

Історичні реалії – увесь бурхливий історичний розвиток та становлення сучасної Великої Британії.

До історичних реалій можна внести певні слова та словосполучення, які вказують на ту чи ту подію з історії країни, зрозумілу для кожного місцевого мешканця. Наприклад: «*the Black and Tans*» – чорно-руді – англійські каральні загони в Ірландії в 1920–1923 брали участь у придушенні ірландського національно-визвольного руху; «*a priest's hole*» – іст. «нора», пристанище священика: таємна кімната, звичайно в церкві або в замку, де переховувалися католицькі священики в Англії під час переслідування католиків.

Побутові реалії – їжа, страви, одяг, житло, торгівля, гроші, тощо.

У цьому разі можна говорити про реалії, пов'язані зі щоденним побутом мешканців Великої Британії, зрозумілі для кожного, проте можуть викликати труднощі під час перекладу, і здебільшого їх передають описовим перекладом, якщо не говорити про страви та їжу, що будуть транскодуватися («*ale*» – ель, «*lunch*» – ланч і т.п.). Наприклад, слово «*monkey*» (український переклад – «мавпа») для англійця буде

мати ще два значення: як банкнота номіналом 500 фунтів стерлінгів та як маленька бешкетлива дитина. Вислів «*car boot sale*» перекладають дослівно як «розпродаж із багажника», а визначають як вуличний розпродаж, коли люди продають на вулиці непотрібні речі.

Відомими мовними реаліями є також британські жарти, короткі гумористичні оповідання, написи на листівках, які свідчать про унікальність почуття гумору британців. Наприклад: «*Persons are prohibited from gathering flowers from any but their own graves*» (notice in a cemetery)» (оголошення на кладовищі «Збирати квіти можна лише на власних могилах»); «*What pleasant weather!*» – said Alice while walking through a hailstorm» (Яка прекрасна погода!» – вигукнула Аліса, що йшла під проливним дощем) (Л. Керролл). Зазвичай подібні жарти підлягають трансформації або описовому перекладу, адже рідко коли мають аналоги й до того ж, використовуючи еквіваленти, перекладач втрачає національний колорит художнього тексту.

У британській культурі також мають значний вплив залишки кельтських вірувань – назва самої релігії не збереглася, відомі лише жерці – друїди. Кельтський містицизм вважають початком розвитку міфологічної культури в острівній ізольованій Британії. Друїди, стародавні служителі культу, використовували в магічних цілях руни – знаки, призначені для письма (так званий «рунічний алфавіт»), віщування та практикували магію. Перші фантастичні оповідання у жанрі містицизму і є породженням такого факту, а використання рун, ворожіння на них збереглося й донині так само, як і відзначення кельтських свят Самайн і Белтайн у деяких районах Британії.

Реалії ж офіційної релігії Великої Британії – Англійської церкви – не настільки поширені в творах сучасних британських письменників, на відміну від попередніх століть, адже вона наголошує, що земна влада над Англійською церквою належить англійським монархам, тобто із середини XVI століття тісно пов'язана із королівською родиною цієї країни і втілює в собі історію людей, а не вірувань. І зрештою, вплив церкви і релігії у Великій Британії зменшується, за інформацією сучасних ЗМІ, регулярно відвідують церкву лише 7% британців.

Отже, Велика Британія – надзвичайно цікава й оригінальна країна з насиченою історією, специфічним політичним життям та цікавим побутом, що виражається у значній кількості національно маркованих одиниць – реалій, які можна зустріти у творах художньої літератури та які зазвичай складають труднощі для перекладача. Їх можна подолати ґрунтовним та старанним вивченням історії, культури, традицій та особливостей суспільно-політичного життя країни.

Tsurkan Zoriana. The realities of prose English-language artistic texts as a means of reflecting the national characteristics of British culture

The theses reveal the characteristics of the specificity of the author's own experience with regard to the peculiarities of British culture in prose English-language texts. The author's approaches to artistic texts of various types are analyzed.

Key words: *literary and artistic work, English-speaking authors, translation, English language.*

Scientific supervisor – Iryna Tyminska, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 811.111'25(=161.2):82.0-92

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ АБРЕВІАТУР УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ)

Степан Леонідович Чуприна

*Науковий керівник – Валентина Іванівна Воскобойник,
д. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка*

У статті визначають труднощі перекладу англійськомовних абревіатур українською, які виникають унаслідок омонімічних, синонімічних та полісемічних зв'язків між лексичними одиницями, а також через їхній збіг за своєю формою з іншим словом. Для запобігання помилок перекладачеві слід вивчити контекст, спробувати визначити значення скорочення або звернутися до лексикографічних джерел.

Ключові слова: *абревіатура, переклад, синонімія, омонімія, антонімія, реалія.*

У сучасному світі спостерігається тенденція до активного використання скорочених одиниць під час передачі інформації в різних сферах людської діяльності. Це зумовлено необхідністю знизити кількість символів у повідомленні у зв'язку із громіздкістю деяких слів та словосполучень, а також прагненням до експресії й економії мовних засобів. Насиченість скороченнями відображає один з основних способів інформаційної оптимізації повідомлення. У публіцистичній літературі вони також зустрічаються досить часто. Вивчення особливостей перекладу англійськомовних абревіатур українською є важливим для адекватного перекладу та розуміння текстів публіцистичного стилю. Саме цим зумовлена актуальність цього дослідження.

Метою статті є виявлення труднощів перекладу англійськомовних абревіатур українською мовою, які вживають в англійськомовних публіцистичних текстах.

Об'єктом дослідження є англійськомовні публіцистичні тексти.

Предметом роботи є англійськомовні абревіатури та їхні українськомовні відповідники, які вживають у публіцистичних текстах.

Події, що відбуваються в житті суспільства, упливають на розвиток мови. З'являються нові терміни, на їх основі утворюють

скорочені одиниці. У зв'язку зі значною кількістю таких мовних одиниць перекладачі можуть мати труднощі під час своєї роботи.

Механізм утворення скорочених одиниць є досить гнучким, а постійне виникнення нових термінів і, відповідно, нових скорочень, продукує їхнє дублювання, що ускладнює роботу над такими мовними одиницями і може викликати труднощі навіть у досвідченого перекладача.

Скорочення публіцистичного стилю мають високий рівень омонімії, тобто однакового написання при різних значеннях. Найбільше труднощів під час перекладу у зв'язку зі своєю однаковістю та схожістю викликають аббревіатури. Наприклад, ЕРА може розшифруватися як European Productivity Agency – Європейське агентство зі збільшення промислового виробництва, Economic Policy Analysis – Аналіз проведеної економічної політики, а отже, може викликати перекладацькі помилки і труднощі під час роботи. Подібною є ситуація з аббревіатурою «DD», що може означати Damage Done (завданий збиток); Deep Discount («глибокий дисконт» – термін уживають загалом стосовно цінних паперів із купонами, які на вторинному ринку продають із дисконтом понад 20%, або при випуску цінних паперів за низькою ціною); Demand Draft (перевідний вексель / тратта, терміновий у пред'явленні); Direct Debit (прямий дебет – інструкція клієнта банку автоматично дебетувати його рахунок регулярними, але такими, що міняються, сумами (напр., за комунальні послуги)); Dishonourable Discharge (відмова в акцепті або оплаті векселя); Documentary Draft (документований перевідний вексель; тратта, що супроводжується товаророзпорядчими документами) [1].

Проблема омонімії також має свої специфічні різновиди. Існує поняття «міжмовної омонімії», або «фальшивих друзів перекладача», що передбачає існування однакових аббревіатур з різним значенням у різних мовах. Наприклад, аббревіатура BP в англійській мові має близько двадцяти значень: basic point (основний пункт), bill payable (заборгованість за кредитом), British patent (британський патент), budget project (бюджетні програми). У німецькій та французькій мовах та сама аббревіатура може позначати економічні терміни: bruttoprodukt (валовий продукт), Betriebsabgabepreis (відпускна ціна підприємства), Bundespatent (федеральний патент), bon de participation (сертифікат участі в акціонерному капіталі). У подібній ситуації перекладачеві складно уникнути неточностей і помилок, навіть якщо він має гарні перекладацькі навички.

Глибоке теоретичне вивчення проблеми омонімії у мові є необхідним, оскільки вона є показником співвідношення форми та змісту в мові. Виникнення омонімів у мові може мати кілька причин:

- ✓ поява омонімів унаслідок конвергентного розвитку звукової форми, тобто коли два або три слова різного походження випадково збіглися за звучанням;

- ✓ поява омонімів унаслідок дивергентного семантичного розвитку, тобто коли відбувається розрив єдиної семантики багатозначного слова. Зміна значень, зокрема втрата їхніх спільних семантичних елементів, відбувається поступово;
- ✓ запозичення іншомовного слова;
- ✓ звуконаслідувальне походження одного з омонімів;
- ✓ словотвір, оскільки значну групу омонімів складають слова, звуковий збіг яких зумовлено незалежним утворенням від однієї і тієї самої основи за допомогою одних і тих же афіксів, але кожне в окремому значенні.

Походження омонімів унаслідок фонетичних чи семантичних змін, а також унаслідок запозичення або словотворення є закономірним явищем мови. Це означає, що омонімія є неминучим результатом розвитку мови і є лінгвістичною універсалією.

Одна аббревіатура може позначати кілька слів, які належать до різних сфер. Акронім «*var*» має кілька варіантів значення: *value at risk* (ризикована вартість); *value added reseller* (фірма-посередник між виробником і споживачем); *virtual address register* (регістр віртуальної адреси); *variable* (змінна величина); *varistor* (варистор); *visual-aural range* (межа видимості і чутності); *volt-ampere-reactive* (реактивний вольт-ампер).

Абревіатура *AC*, крім *account current* (поточний рахунок), може також розшифровуватися, як *alternating current* (змінний струм), *Appeal Court* (Апеляційний Суд), *aircraft carrier* (авіаносець), *arc cutting* (електродугова різка), *air conditioning* (кондиціювання повітря), *analog computer* (аналоговий комп'ютер).

Абревіатура *EMF* означає *European Management Forum* (Європейський форум з проблем управління), у інших сферах це скорочення може розшифровуватися як *electromagnetic field* (електромагнітне поле) або *electromotive force* (електрорушійна сила). Загалом це скорочення має фіксоване словниками значення *electromagnetic field*. Усі похідні словосполучення зберігають у своєму складі таку аббревіатуру: *EMF meter*, *EMF pollution*, *EMF emissions*, *EMF health risks*, *EMF detector*, *to show EMF levels down to about one milligauss*, *EMF protection*, *EMF assessments*, *EMF measurements*.

Найскладнішими для відтворення і розуміння є аббревіатури, що позначають лише однією літерою. Літера *A* може позначати, як *Academy* (академія), так і *America* (Америка) або *afternoon* (пополудні).

Існують так звані омоакроніми, які виникають або внаслідок випадкового збігу зі звучанням повнозначних слів, або їх створюють навмисно для певного психологічного впливу на реципієнта [2, с. 12].

Ще однією проблемою під час перекладу аббревіатур є їхня синонімія. Скорочення можуть писати по-різному, із великої чи малої літери, разом або окремо, із розділовими знаками чи без. Наприклад, *MS* і *M. S.* є різними за своїм значенням, оскільки перше означає *Money*

Supply (грошовий обіг), а інше – merchant shipping (торговельне судноплавство). Різницю між ними можна помітити лише на письмі, в усному мовленні MS і M. S. вимовляють однаково.

Деякі терміни, навпаки, можуть мати кілька аббревіатур для свого позначення: MV і m. v. – market value (ринкова ціна); DJIA, DOW, D-J – Dow Jones average (індекс Доу-Джонса, біржовий індекс цінних паперів тридцяти найбільших американських підприємств).

Апокопи, що передбачають відкидання однієї або кількох літер наприкінці слова, можуть стати причиною перекладацьких помилок, оскільки разом із закінченням відсікається граматична інформація про слово. Без контексту зробити переклад таких скорочень майже неможливо, оскільки без ключової підказки важко вгадати, яке з однокореневих слів і, навіть, яку частину мови використовують. Наприклад, ind. може позначати independent – незалежний, indorse – робити попередній запис, industry – промисловість, industrial – промисловий, index – індекс, indirect – непрямий, indicate – помічати в загальних рисах.

Не менш складною для перекладу є полісемія скорочень, коли між кількома значеннями вихідної аббревіатури є семантична зв'язок, наприклад, скорочення ISE, загальноприйнятим розшифруванням якого є International Stock Exchange (Міжнародна фондова біржа), проте такою самою аббревіатурою також позначають *Ісламабадська, Ірландська, Ісландська і Стамбульська фондові біржі*. Для розуміння, яке саме скорочення застосовано в тексті оригіналу, перекладачу необхідно мати знання щодо контексту.

Однією з основних проблем під час перекладу скорочень є передача реалій, що є характерними для певної країни і не мають еквівалента в мові перекладу. У такому разі перекладач повинен мати необхідні фонові знання щодо країни, особливостей її розвитку, історії та персоналій. Наприклад, аббревіатура EdR складається з великих літер імені відомого члена французької гілки фінансової династії Ротшильдів – Едмона де Ротшильда (Edmond de Rothschild). Він є засновником незалежної групи компаній (EdR Group), що спеціалізуються на управлінні активами й приватному банківському обслуговуванні. Прізвище Ротшильд є відомим у всьому світі, однак відразу зіставити аббревіатуру із цією особою для українськомовних одержувачів інформації є неможливим. Під час відтворення цієї аббревіатури українською слід або записати термін повністю, або дати роз'яснення щодо нього, або взагалі залишити без змін: *The Supervisory Board of EdR Group met on 15 September 2020 to review the consolidated financial statements from 1 January 2020 to 30 June 2020* – Наглядова рада Ротшильд груп провела засідання 15 вересня 2020 року для розгляду консолідованої фінансової звітності з 1 січня 2020 року по 30 червня 2020 року / Наглядова рада EdR Group провела засідання 15 вересня

2020 року для розгляду консолідованої фінансової звітності з 1 січня 2020 року по 30 червня 2020 року.

Труднощі також виникають під час перекладу скорочень пародійного вживання, що пов'язані з переосмисленням загальноприйнятих аббревіатур: NSA (National Security Agency) – Національне агентство безпеки, засекречена організація для збору та переробки даних. Його діяльність стала поштовхом для виникнення нової, жартівливої розшифровки No Such Agency, що дослівно означає «організації не існує».

Ускладнює розуміння й переклад скорочень і те, що вони можуть мати у реченні різні синтаксичні функції, змінювати закінчення в множині, форму присвійного відмінка, форму минулого часу, мати артиклі тощо. Крім того, скорочувати можуть майже усі частини мови.

Потенційним джерелом перекладацьких помилок є аббревіатури, що за своєю формою збігаються із іншим, абсолютно випадковим словом: ASPIRIN (Australian Stock Price Riskless Indexed Notes) – Австралійські фондові безризиковні індексовані ноти (облігації); COLA (cost of living adjustment (allowance) – підрахунок зростання вартості життя.

Так, для запобігання помилок перекладачу потрібно спочатку звернутися до лексикографічних джерел. Якщо словник не містить відповідного еквівалента, необхідно вивчити контекст і спробувати визначити загальне значення скорочення. Іноді його перше вживання в тексті супроводжується поясненням. Перекладач повинен не тільки добре володіти мовою перекладу, але і знати основні способи перекладу скорочень.

Література:

1. Дуда О. І. Процеси термінологізації в сучасній англійській мові. К. : Наукова думка, 2001. 117 с.
2. Чумак Л. М. Структурно-семантичні характеристики телескопних слів. *Вісник Житомирського пед. університету*. Житомир, 2000. № 1. С. 11–14.

Chupryna Stepan. Difficulties of translating English abbreviations into Ukrainian (based on publicistic texts)

The article considers the difficulties of translating English abbreviations into Ukrainian, which arise as a result of homonymous, synonymous, and polysemic relations between lexical units, as well as due to their coincidence in form with another word. To prevent mistakes, the translator needs to study the context and try to determine the meaning of the abbreviation or refer to lexicographical sources.

Key words: *abbreviation, translation, synonymy, homonymy, antonymy, realia.*

Scientific supervisor – Valentyna Voskoboinyk, Candidate of Philological Sciences (Language), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 81'255.2:62

ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Валерія Мухамедівна Шабані

Науковий керівник – Наталія Вікторівна Петрушова,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті розглядають питання перекладу текстів науково-технічної літератури з огляду на виділення їхніх загальнолінгвістичних особливостей. Авторка статті акцентує свою увагу на переліку основних характеристик таких текстів, які являють собою проблеми під час трансформації їх з іноземної мови українською.

Ключові слова: науково-технічна література, переклад, термін, термінологія.

Переклад науково-технічної літератури завжди був викликом для перекладача, хоча й не таким, як переклад художніх текстів, коли змушений не лише передавати зміст твору, а й задум, стиль, манеру письма автора, тобто поставати співтворцем, утім – теж змушує ставитися серйозно до передачі змісту. Найосновнішою проблемою англійськомовної науково-технічної галузі, на думку більшості науковців, була й залишається проблема полісемії, коли одне й те ж саме слово-термін може в різних галузях мати зовсім інше значення. Хрестоматійним є приклад терміну «*pin*» – який має до ста різних перекладів, як самостійно, так і з додаванням інших слів залежно від галузі та контексту, в якому він згадується.

Водночас переклад науково-технічної літератури є набагато відповідальнішим явищем, адже одне-єдине неправильно перекладене слово може спричинити неправильне застосування прибору чи апарата, унаслідок чого можуть бути навіть смертельні наслідки. Саме тому дослідження особливостей та способів перекладу термінологічних одиниць у науково-технічному тексті є повсякчас актуальним, незважаючи на тривалу історію вивчення цього питання.

Метою роботи є дослідження загальних лінгвістичних особливостей перекладу науково-технічної літератури, зокрема таких, які містяться у текстах наукової, технічної чи науково-технічної галузі.

Власне науково-технічні тексти належать до наукового стилю, основними характеристиками якого виступають відсутність емоційності, однозначність тлумачення, логічність, точність та лаконічність. У таких текстах науковці зазвичай оприлюднюють результати власних досліджень, це мова технічної документації, яка вимагає прискіпливого та уважного відношення перекладача до відтворення семантики кожного слова й терміна. Перекладач у цьому разі повинен уникати будь-якої суб'єктивності, тобто додавання власних тлумачень чи суджень. Від його сумлінності, об'єктивності,

старанності та обізнаності у галузі необхідного фаху й залежить успішність усього перекладу.

Як серед зарубіжних, так й у вітчизняних науковців немає згоди стосовно однозначного тлумачення поняття «науково-технічний текст»: здебільшого усі автори використовують описову характеристику, яка вміщує особливості як наукового, так і технічного тексту, типовою лексичною ознакою якого є «насиченість тексту спеціальними термінами, термінологічними словосполученнями» [1, с. 86]. Саме за наявністю термінів і виявляють належність тексту до науково-технічної літератури. До науково-технічної літератури вносять такі жанрові різновиди:

- ✓ науково-технічна література (монографії, збірники та статті з різних проблем науки і техніки);
- ✓ навчальна науково-технічна література (підручники, довідники і т.д.);
- ✓ науково-популярна література з різних галузей техніки;
- ✓ технічна і супровідна документація;
- ✓ технічна реклама, патенти та ін.

Основна характеристика усіх цих текстів – наявність термінів. Терміни – це слова або словосполучення, що означають певні спеціалізовані поняття, властиві окремій галузі життєдіяльності, вони «виражають і формують професійні поняття та вживаються в процесі пізнання і освоєння наукових та професійно-технічних об'єктів і стосунків між ними» [3, с. 112]. Термінологія – це так само сукупність термінів, властивих певній площині науки та техніки. Р. Стацюк у своїх роботах розкриває походження та сутність поняття «термін», досліджує основні підходи до тлумачення цього поняття у науковій площині та виділяє такі його ознаки: точність, однозначність, дефінітивність, системність, номінативність, нейтральність [3, с. 113–115].

Саме переклад термінів під час перекладу науково-технічних текстів й являє собою проблему для перекладача, формує сам зміст науково-технічного дискурсу. Уміти правильно інтерпретувати його, визначити правильний, залежно від контексту, переклад – і є найпершим завданням під час передачі змісту дискурсу.

Деякі дослідники навіть називають переклад науково-технічних текстів технічним перекладом, проте це не досить вірно, на нашу думку, адже трохи нагадує машинний чи механічний переклад та звужує поле діяльності до перекладу лише технічної документації, не враховуючи сюди наукові статті та опис різних типів досліджень. Саме тому вважаємо за доцільне вживати термін *науково-технічний переклад* і тлумачити його як такий, що «використовується для обміну спеціальною науково-технічною інформацією між людьми, що говорять різними мовами» [2, с. 36].

Під час перекладу науково-технічного тексту, утім, теж потрібно зважати на авторський стиль, зберігати основну думку, манеру

написання, особливо якщо говоримо про науково-технічні статті, монографії тощо, але водночас зберігати точність, послідовність викладу матеріалу, наприклад, не втрачати суть процесу дослідження, який змальовується в роботі. Деякі автори вимагають зберігати емоційність у науково-технічній літературі, особливо у площині полеміки, яка може відбуватися у друкованій, наприклад, газетній формі. Тобто, потрібно зважати на ситуацію, на сам науково-технічний текст.

Отже, можемо визначити, що жанри науково-технічної літератури за стилем зазвичай емоційно незабарвлені, насичені значною кількістю термінів, які формують їх основу, і мають чітко виражені ознаки: чіткість, дефінітивність, системність, номінативність, нейтральність. Саме переклад термінів і загальної термінології тексту є основним завданням перекладача під час роботи з науково-технічною літературою.

Література:

1. Кириченко О. А., Сибірцева Ю. С., Плохута С. О. Особливості науково-технічних текстів, типові труднощі перекладу та шляхи їх подолання. *Філологічні трактати*. 2014. Т. 6, № 1. С. 85–90.
2. Мучка М. З. Специфіка науково-технічного перекладу з німецької українською мовою. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2015. Випуск 3 (81). С. 35–39.
3. Стацюк Р. В. Основні підходи до визначення поняття «термін» у сучасній лінгвістичній науці. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер. : Філологічні науки (мовознавство)*. 2016. № 5 (2). С. 112–116.

Shabani Valeriia. Linguistic aspects of scientific and technical literature translation

The article examines the issue of translation of scientific and technical literature texts from the perspective of highlighting their general linguistic features. The author of the article focuses her attention on the list of the main characteristics of these texts, which pose problems during their transformation from a foreign language to Ukrainian.

Key words: *scientific and technical literature, translation, term, terminology.*

Scientific supervisor – Nataliia Petrushova, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 821.161.2-32:81'42

**ОПОВІДАННЯ М. ПАВИЧА «СКЛЯНИЙ РАВЛИК» У
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ ТА КРИТИЦІ: СУЧАСНИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС**

Дарія Володимирівна Шевченко

*Науковий керівник – Тетяна Михайлівна Конєва,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри світової літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка*

У статті схарактеризовано художні особливості твору відомого європейського письменника Мілорада Павича та його сприймання суспільством.

Ключові слова: метатекстуальність, мультиперспективність, філософія.

Актуальність. Мала проза М. Павича й С. Жадана є предметом дискусій критиків і літературознавців. Аналіз оповідань «Скляний равлик» М. Павича та «Ромео» С. Жадана дозволяє виявити як загальні тенденції розвитку сучасного європейського літературного процесу, так і суто національні риси. Ці твори пов'язані з розвитком таких тенденцій, як постмодернізм та постмодерністська естетика. Водночас мистецтво сербського й українського майстрів художнього слова сприяє формуванню світогляду та культури читача, а також дає змогу розкрити взаємозв'язок між літературою та іншими сферами людської діяльності, такими, як політика, історія, філософія тощо.

Основна частина. Оповідання М. Павича «Скляний равлик» є одним із найвідоміших творів постмодерністської літератури у Сербії та за її межами. Українське видання твору було вперше здійснено у 1995 році, а в 1996 році оповідання вийшло у світовому виданні «Dictionary of the Khazars», за яке автор отримав престижну нагороду Манхеттенського інституту мистецтв.

Оповідання М. Павича «Скляний равлик» відзначене не лише українськими критиками, але й отримало позитивні відгуки в зарубіжному літературному світі. Наприклад, у 1997 році в американському виданні Publishers Weekly його назвали «вражаючим діамантом» [2], а в деяких європейських виданнях його порівнювали з творами Хорхе Луїса Борхеса [5, с. 80-126],

У літературознавчих дослідженнях оповідання «Скляний равлик» часто зараховують до постмодерністської літератури. Критики відзначають використання письменником різних постмодерністських технік, таких, як метатекстуальність, мультиперспективність, іронія, гра зі знаками та символами [6, с. 317–318], Окрему увагу звертають на те, що твір побудовано за принципом мозаїки, коли різні елементи об'єднуються в одну загальну картину [3, с. 136],

Відповідно метатекстуальністю науковці називають концепцію літературознавства й лінгвістики, яка означає використання метатексту або тексту, що вказує на те, що це лише твір, який створений автором та може бути використаний для підкреслення самої природи твору, розкриття його концептуальних і мистецьких аспектів. Використання метатекстуальних елементів може допомогти автору розкрити ідеї, що стоять за твором, збільшити рівень рефлексії та показати авторську позицію [4, с. 122-126],

Мультиперспективність в літературі означає, що повість, роман або інший текст розповідається з різних точок зору різних персонажів або нараторів. Це може дозволяти читачеві бачити сюжет з різних кутів зору та отримувати повніше уявлення про події, персонажів та їхні мотивації [1, с. 87-91],

Мультиперспективність може бути зреалізована різними способами. Наприклад, кілька персонажів можуть чергуватися в розповіді, кожен розповідає свою версію подій. Або ж наратор може змінювати свій погляд на різні персонажі та події в розповіді. Також вона дозволяє показати, як різні персонажі відчують одні й ті ж самі події, як вони реагують на них та які думки виникають у них під час цього. Це може допомогти читачеві краще зрозуміти розвиток сюжету та поведінку персонажів.

Також у дослідженнях зазначають, що оповідання має філософський зміст і висловлює ідею про те, що людина постійно шукає своє місце у світі та свій шлях до щастя. Критики звертають увагу на символіку кімнати, скляного равлика та ключів, які є основними елементами оповідання і які символізують шлях людини до її внутрішньої свободи та місця у світі [5, с. 80-126],

Оповідання М. Павича органічно вписується у світовий літературний інтертекст. В іронічному вимірі М. Павич відобразив метання сучасника, нездатного перейти на вищий, духовний рівень пошуків, а тому обмежується матеріальною буттєвою сферою, хоча відчуває при цьому дискомфорт, бо власне людський потенціал лишається не реалізованим [3, с. 136].

Висновки. Аналіз літературно-критичних статей, присвячених оповіданню «Скляний равлик» М. Павича, показує зацікавленість науковців виявити риси постмодерністської естетики на різних рівнях організації твору. Гра з читачем, інтертекстуальність, метатекстуальність, мультиперспективність, іронія, гра зі знаками та символами – основні техніки, до яких вдало вдається сербський письменник в оповіданні «Скляний равлик». Результати дослідження показують, що творчість М. Павича – об'єкт дослідження як зарубіжних, так і вітчизняних літературознавців та критиків, котрі прагнуть осягнути таїни індивідуального стилю великого майстра слова.

Література:

1. Publishersweekly. URL: <https://www.publishersweekly.com/>
2. Sunley, J. (1994). The Moldovan Syndrome. *World Policy Journal*, 11(2), 87–91. URL: <http://www.jstor.org/stable/40468614>
3. Буряк О. Художні особливості оповідання Милорада Павича «Скляний равлик» у контексті осмислення теоретико-методологічних проблем постмодернізму. *Наукові записки. Кіровоград* : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. № 94. С. 129-139.

4. Гірняк М. О. Авторська свідомість як метатекстуальна категорія. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2004. № 15. С. 122-126.
5. Ковбасенко Ю. Архіпелаг „Павич”, острів „Дамаскин”. *Тема*. 2002. № 4. С. 80-126.
6. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. Київ : ВЦ «Академія», 1997. 752 с.

Shevchenko Daria. The story "The Glass Snail" by Milorad Pavić in literature and literary critics: modern scientific discourse

The article contains the characteristics of the artistic features of the work by famous European writer Milorad Pavić and its perception by society.

Key words: metatextuality, multiperspectivity, philosophy.

Scientific supervisor – Tetiana Konieva, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 821.161.2.09'06

**РЕЦЕПЦІЯ ТВОРЧОСТІ ЮРІЯ КОСАЧА В СУЧАСНОМУ
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ**

Марина Олегівна Шевченко

*Науковий керівник – Світлана Василівна Ленська,
д. філол. н., доцент, професор кафедри української літератури,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка*

У статті з'ясовано особливості реценції творчості Юрія Косача, проаналізовано контрверсійні погляди на художню спадщину письменника та розкрито причини таких поглядів.

Ключові слова: реценція, романістика, діаспора, літературознавство

Постановка проблеми. Тривалий час творчість письменників української діаспори майже не вивчали. Літературна спадщина багатьох українських майстрів пера була відкрита лише наприкінці ХХ – на поч. ХХІ ст. Тому вона потребує ґрунтовного осмислення та аналізу.

Серед українських письменників-емігрантів виділяється постать Юрія Косача (1908–1990), який був представником козацького дворянського роду Драгоманових. Він – видатний український письменник, який став одним з найбільш впливових літературних діячів ХХ століття, організатором українського мистецького руху (МУР) в еміграції. Його творчість має значний вплив на українську літературу, а

ідеї та концепції активно використовують у сучасному літературознавстві. Талант і творча майстерність Юрія Косача виявилися не тільки у поезії, прозі чи драматургії, а і в перекладацькій діяльності, публіцистиці, критиці. Найбільш відомими творами митця є «День гніву» (1948) та «Еней та життя інших» (1946).

Метою розвідки є рецепція творчості Юрія Косача у сучасному літературознавстві з метою комплексного вивчення і аналізу творчості автора.

Об'єктом статті є сучасне літературознавство про діаспору, а **предметом** – праці вітчизняних дослідників про творчість Ю. Косача.

Виклад основного матеріалу. Юрій Миколайович Косач – один із багатьох українських письменників, який розпочав творити на рідній землі, а закінчив в еміграції. Його творчість в ці часи була ідеологічно заангажованою, більшість його художніх текстів залишилася поза увагою критиків і навіть була знищена.

Юрій Косач мав славетний родовід, його творчий доробок є багатотематичним і синтетичним за жанровою структурою та стильовими особливостями, відтак літературознавці та критики досі сприймають його неоднозначно. Дослідники вважають його одним із найконтroversійніших постатей у діаспорній літературі, а Б. Бойчук у мемуарах «Спомини в біографії» жорстко і безапеляційно звинувачує Юрія Косача у втраті моральних цінностей та відсутності ідейності [2]. Таку реакцію від літераторів автор здобув через свою невизначеність між комуністичним та націоналістичним світоглядом.

Тим не менш, автор, безперечно, володів неабияким європейським талантом, як стверджує Р. Федорів [5], працював і апробував себе у всіх родах літератури, що репрезентує його як багатогранну особистість і, як зазначає М. Тарнавський, характеризує його як автора з «широким розмахом» [6]. Навіть у своїх прорадянських виступах, як стверджують деякі дослідники, Ю. Косач все ще захищав національну гідність українців, а його твори висвітлювали глибоку любов до України, її культури, самобутності і історії. Наприклад, під час заслання письменник прагнув розширити масштаби української прози, звертаючись, зокрема, до грандіозних форм історичної белетристики. Сюжети своїх творів Ю. Косач брав переважно з вітчизняної історії. Його улюблена епоха – бурхливе XVII століття, коли формувалися національна держава та еліта. Дослідники не характеризують романістику автора як традиційну, більше як експериментальну і модерністську, адже автор завжди прагнув розмивати межі жанру, творити щось нове, небачене дотепер. Романи Ю. Косача, на думку багатьох дослідників, свідчать про високу майстерність і самобутність творчої манери прозаїка, вони є вагомим внеском письменника в розвиток українського та світового літературного процесу ХХ ст.

Романний доробок Ю. Косача більш детально проаналізував С. Романов, виокремлюючи три визначальні рівні: ідейно-тематичний,

поетикальний і персонажо-типологічний [4]. Літературознавець переконує і доводить читачеві, що концепція історичної прози митця може бути успішною і дієвою, тобто може бути реалізованою в художньому творі. С. Романов також поглиблено вивчав роман «Рубікон Хмельницького», зокрема проблему жанрово-композиційної та сюжетно-стилістичної структури у модерному творі.

Романи Ю. Косача «День гніву», «Володарка Понтиди», «Еней і життя інших», «Сузір'я Лебедя» частково досліджували В. Мацько, С. Ромащенко, Р. Радишевський та ін. Щодо жанрової належності романістики митця, то в більшості досліджень це не викликало суперечок. Так, «Рубікон Хмельницького», «День гніву» і «Володарка Понтиди» трактують як історичні романи, «Сузір'я Лебедя» – як історичні хроніки, а «Еней і життя інших» – як філософський роман.

Стилістично твори Ю. Косача відображають основні риси мистецтва ХХ ст., але автор витворив власний стиль, який увібрав у себе надбання доби. Основою стилістичної філософії були суб'єктивність у сприйманні дійсності, турбота про внутрішній стан людської душі тощо.

Особливості творчості автора є недостатньо вивченими. Дослідники Б. Бойчук, В. Державин, Ю. Шевельов та інші аналізували їх ще за його життя, хоч і переважно в біографічному аспекті або в аспекті діяльності Ю. Косача як представника МУРу. Проте є чимало праць, у яких проаналізовано проблематику, тематику та індивідуальний стиль письменника. Серед літературознавців, які присвятили увагу цьому питанню, можна відзначити М. Гнатишака, С. Гординського, О. Дніпровського. Вони вказували на риси бароковості, психологізму та інтертекстуальності. Як зазначає М. Ільницький, поміж стильових домінант Ю. Косача, особливо ранньої поетичної творчості, можна виокремити синтез неокласики з неоромантизмом [3]. Дослідники також стверджують, що жанрові пошуки письменника характеризують риси новаторства. Він створив в українському романі нові жанрові модифікації, збагатив систему персонажів, розширив наративну та стилістичну стратегії жанру, тісно пов'язав вітчизняний і європейський контексти. Усе це безпосередньо вплинуло на розвиток сучасної літератури.

У літературно-критичну рецепцію творчості автора вагомий внесок зробила В. Агеєва, яка схарактеризувала розвиток українського модернізму як напряму, у якому яскраво репрезентував себе Ю. Косач. Дослідниця наголошує на екзистенційних намірах письменника, що наближає його до МУРу, зокрема до їхнього модерністського середовища [1].

Загальна тенденція розвитку модерної літератури ХХ ст. знайшла відображення в романах автора, зокрема це виявилось у пошукові нових форм та засобів вираження, посилення уваги до відтворення внутрішнього світу героїв, комплексу екзистенційних мотивів, проєкції історичного минулого на сьогодення.

Комплексним аналізом прозового доробку періоду МУРу займалися літературознавці І. Василюшина, С. Павличко, М. Васьків та ін. Вони тлумачать думку Ю. Шереха про те, що історія українського екзистенціалізму за межами України вперше була представлена в романі Ю. Косача «Еней і життя інших».

Висновки. Отже, аналіз рецепції творчості Ю. Косача у сучасному літературознавстві свідчить про те, що науковці дуже полярно ставляться до творчості автора, що зумовлено неоднозначністю його творчої особистості. Саме це і є причиною не досить ґрунтовного вивчення його творів. Науковці тільки побіжно торкнулися питання авторського жанру та стилю, але ще істотно не дослідили цю проблему. Тим не менш, твори автора свідчать про високу майстерність слова і самобутність, вони є вагомим внеском письменника в розвиток українського та світового літературного процесу ХХ ст. Саме тому варто продовжувати досліджувати творчість Юрія Косача і більш глибоко з'ясовувати його вплив на сучасну українську літературу та літературознавство загалом.

Література:

1. Агеева В. Відкритість світові. У кн. : *Косач Ю. Володарка Понтиди*. Київ : Книга, 2013. С. 5–17.
2. Бойчук Б. Спомини в біографії. Київ : Факт, 2003. 198 с.
3. Ільницький М. Західноукраїнська та еміграційна поезія 20–30-х років ХХ століття. *Дзвін*. 2005. № 4. С. 113–126.
4. Романов С. Юрій Косач між минулим і сучасним. Історична проза письменника 1930-х років : монографія. Луцьк : Ред.-вид. відділ ВНУ ім. Лесі Українки, 2009. 267 с.
5. Федорів Р. Історична романістика та національна свідомість. *Дзвін*. 1996. № 10–12. С. 109–113.
6. Тарнавський М. Повертаємо з-за океану : спогади. Київ : Радянський письменник, 1984. 206 с.

Shevchenko Maryna. The reception of Yurii Kosach's creativity in modern literary studies

The article clarifies the peculiarities of the reception of Yurii Kosach's writing, analyzes the controversial views on the writer's artistic heritage and reveals the reasons for such views.

Key words: *reception, novelistics, diaspora, literary studies.*

Scientific supervisor – Svitlana Lenska, DSc (Literature), Full Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of Ukrainian Literature

УДК 811.161.2'25:82.0-343

ПЕРЕКЛАД ЛІТЕРАТУРНОЇ КАЗКИ ЯК МИСТЕЦЬКА ТА ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Леся Володимирівна Шевченко

Науковий керівник – Наталія Вікторівна Петрушова,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті розглядають питання перекладу літературних казок з точки зору професійної діяльності перекладача. Авторка статті наголошує на тому, що перекладач для успішної роботи за фахом повинен мати й значний літературний талант, адже переклад казок – це певна співтворчість автора оригінального твору та перекладача.

Ключові слова: літературна казка, народна казка, переклад, перекладач, реалії.

Літературна казка за своїм характером не набагато відрізняється від народної казки, адже основна особливість її – наявність автора, що передбачає відсутність варіативності, тоді як народні казки можуть мати безліч варіацій одного і того ж сюжету, авторська казка – однакова за своїм змістом та навантаженням. Але при цьому кожен переклад певної казки привносить в неї щось своє залежно від майстерності перекладача, від його обізнаності відносно реалій іншомовного середовища.

Загалом переклад – це складний вид міжмовної комунікації, який відбувається за участю посередника-перекладача. **Метою** роботи є бажання довести, що переклад літературної казки – це не лише професійна, але й мистецька діяльність, співтворчість автора та перекладача.

Серед науковців немає згоди стосовно визначення поняття «літературна казка». Сучасна дослідниця Г. Сабат окреслює літературну казку як фантастичний твір авторської художньої творчості, що нерозривно пов'язаний із реальністю та відображає суть епохи, вбирає в себе ідейно-політичні, літературно-естетичні тенденції часу, впливається в літературні течії і напрямки, має схильність до інновацій, консолідації з іншими жанрами й утворенням «гетерогенних мистецьких явищ», які тісно пов'язані зі світоглядом письменника; або ж це мистецький твір, сюжет та структура якого побудовані за специфічними традиційними законами фольклорної казки, його особливий стиль, трансформуючи народну традицію, виливається у «новітньо-авторський семантико-гносеологічний субстрат» [2, с. 8].

В. Кизилова називає літературною казкою «художній твір письменника, який, модифікуючи жанрово-стильові особливості фольклорної казки, формує новий за якістю авторський текст із різними інтертекстуальними елементами (цитатами, ремінісценціями, алюзіями тощо)» [3, с. 34–35]. Тобто, обидві науковиці погоджуються, що в основі

літературної казки – лежить фольклорна, а далі вже автор привносить свої певні літературно-мистецькі вподобання, вплітає сучасні йому історичні питання та соціальні проблеми тощо.

Водночас переклад подібних казок українськими перекладачами теж, на нашу думку, можна вважати мистецьким актом. Ще сто років тому переклад будь-яких літературних праць зазвичай виконувався вже досить відомими за своїми власними літературними творами письменниками та поетами. Серед таких – М. Лукаш, М. Рильський, І. Франко, П. Куліш, М. Зеров [1]. М. Рильського, зокрема, вважають одним із перших теоретиків українського перекладознавства, він наполягав, що переклад – це важлива політична та культурна справа: «Це знаряддя спілкування між народами, знаряддя поширення передових ідей і обміну культурними цінностями, знаряддя зміцнення і зросту інтернаціональної свідомості» [1].

Ці письменники є й перекладачами, утім, кожен привносив у свій переклад щось нове, іноді адаптуючи твори повністю під сучасні їм українські реалії. У деяких випадках літературознавці ще й досі сперечаються, чи можна це вважати перекладом, чи це повністю переписаний новий твір. Чому так відбувалося й деякою мірою відбувається зараз – на нашу думку, якщо переклад здійснюється непрофесійною людиною, тобто такою, що не отримала освіти за фахом, не опанувала весь спектр теоретичних відомостей стосовно способів та методів перекладу, а також незнайома з усіма особливостями країни автора – з її історією, соціально-політичним устроєм та іншими чинниками, які століттями впливали на мову місцевості, то у такому разі так званий «перекладач» починає «творити», тобто домислювати, додумувати, переробляти твір-оригінал, замінювати ідіоматику, унаслідок цього твір втрачає оригінальність та первинний колорит.

Наприклад, І. Корунець, перекладаючи казки О. Вайльда, на 90% замінює усі англійськомовні реалії, завдяки чому «фрак» стає «жупаном», а «міс» – «панночкою». З іншого боку, такі казки цікаво читати, можливо, метою такого перекладу було адаптувати твори для читання саме дітьми, але ж утрачено іншомовний колорит. Утрата такого колориту, на пересічний погляд, не є важливою, але ж його наявність розширює наш світогляд змалку, читаючи казки інших народів, ми пізнаємо світ за межами нашої країни.

Отже, на нашу думку, найкращими перекладачами є ті, хто поєднує у собі й високий рівень професійних вмінь та навичок перекладу, й має власний певний літературний талант. Крім того, перекладач має тяжіти до постійного самовдосконалення та саморозвитку, розвивати свої мовні та світоглядні орієнтири.

Література:

1. 5 видатних українських перекладачів. URL: <https://vsiknygy.net.ua/neformat/48895/> (дата звернення: 12.03.2023).

2. Кизилова В. В. Українська література для дітей та юнацтва: новітній дискурс: навч.-метод. посібник для студ. вищих навч. закл. Старобільськ: Вид-во ДЗ «Луганський національний університет ім. Т. Шевченка», 2015. 236 с.
3. Сабат Г. П. Казки Івана Франка як естетико-поетикальна система: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: спец. 10.01.06; 10.01.01. КНУ ім. Т. Шевченка. К., 2009. 32 с.

Shevchenko Lesia. Translation of literary tales as an artistic and professional activity

The article presents an examination of the issue of translation of literary fairy tales from the point of view of the translator's professional activity. The author of the article emphasizes that a translator must also have significant literary talent for successful work in his profession, because the translation of fairy tales is a certain co-creation of the original work author and the translator.

Key words: *literary fairy tale, folk tale, translation, translator, realities.*

Scientific supervisor – Nataliia Petrushova, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 821.111.08(94)-31+821.161.2.08-31

СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРІВ М. ЗУЗАКА «КРАДІЙКА КНИЖОК» ТА О. ДОВЖЕНКА «УКРАЇНА В ОГНІ»

Анастасія Костянтинівна Шикаренко

Науковий керівник – Тетяна Михайлівна Конєва, к. філол. н., доцент, доцент кафедри світової літератури, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Стаття містить аналіз стильових особливостей творів «Крадійка книжок» Маркуса Зузака та «Україна в огні» Олександра Довженка. Зокрема, досліджено роль наратора та значення авторських ремарок в романі М. Зузака, драматизацію діалогів й пісенну забарвленість кіноповісті О. Довженка.

Ключові слова: *роман, кіноповість, жанр, стиль, наратор*

Постановка проблеми. Книги тисячоліттями виступають засобом отримання духовної їжі та досвіду. Вони є первісними поведирями людського суспільства, іскрою мудрості у формі стародавніх манускриптів, яка запалила в нас Прометеїв вогонь ще до виникнення таких явищ, як театр, радіо та телебачення. І крізь роки ми все одно потребуємо це цілюще джерело знань.

При написанні твору, особливо роману, письменник ставить за мету достукатися до душі того, хто читає. Це так само означає

розширити його світогляд, вплинути на думки, поставити під сумнів особисті принципи, змусити переконатися в їх правильності тощо. Текст твору – місток, який поєднує світ автора зі світом сприймача, і нерідко плодом цієї взаємодії є дискусія, яка відбувається у свідомості читача, коли його ідеологія не збігається з авторською [10, с. 58]. Так, реципієнт вдосконалює свою індивідуальність і критичне мислення. Написане змушує його проаналізувати свою систему суджень, будить у серці жагу до саморозвитку та в деяких випадках рятує життя і у духовному сенсі, і навіть у фізичному.

Проте сучасний читач, знайомий з творами Е. Ремарка, М. Коцюбинського, Е. Гемінгвея, І. Франка, В. Фолкнера, В. Стефаніка, Ф. Кафки, Дж. Остен, Л. Костенко та інших геніїв літературного мистецтва, може з відразую сприйняти новітніх творців. Оскільки стандарти якості стають дедалі вищими, прочитана одна й та сама мораль у різних авторів уже набиває оскомину та навіть стиль оповіді від першої особи попросту надокучає.

Ця проблема буде актуальною, допоки романи загалом будуть існувати як явище в літературі. Тому теперішнім митцям слова потрібно проявляти винахідливість не тільки у посилі твору, а й у поданні самої його структури, сюжету, героїв та діалогів.

Мета статті – розкрити та порівняти особливості написання та прийоми драми романів «Крадійка книжок» Маркуса Зузака та «Україна в огні» Олександра Довженка, а також зіставити те, як автори, які жили в різні періоди історії, зобразили тему війни та смерті у своїх творах.

Об'єкт – роман «Крадійка книжок» М. Зузака та кіноповість «Україна в огні» О. Довженка.

Предмет – стильові особливості творів.

Виклад основного матеріалу. Маркус Френк Зузак народився у 1975 році у Сідней, Австралія, у родині німецько-австрійських емігрантів. Він був наймолодшою дитиною у сім'ї [11]. Хлопчик виріс на розповідях батьків про Другу світову війну [3]. Саме це і надихне його в майбутньому написати історію про дівчинку, яка дуже любила книги, настільки сильно любила, що була готова їх красти.

Роман «Крадійка книжок» побачив світ у 2005 році. Книга стала бестселером та принесла М. Зузаку багато нагород, зокрема премію Майкла Л. Принца та премію Кетлін Мітчелл (Австралія).

Твір був опублікований як роман для дорослих в Австралії та як роман для молоді в Сполучених Штатах, проте сам Зузак не ставив вікових штампів на свій літературний витвір: «Що я хотів зробити... це написати чиясь улюблену книгу, а не писати для конкретної аудиторії», – розповів він в інтерв'ю [11].

Історія Лізелі Мемінгер не залишила байдужим нікого. Прості читачі і затяті книголюби разом з нею сумували за померлим братиком та матір'ю, сповнювалися любов'ю до Ганса та Розі Губерманів, співчували Ільзі Герман, хвилювалися за Макса Вандербурга та сміялися

з витівок Руді Штайнера, а трагічна доля Хімелль-Штрассе шокувала і змушувала серце ридати від горя.

Цікавою, хоча і незначною, особливістю композиції роману було те, що перед початком кожної частини йшов ланцюжок слів, які неначе передавали її короткий зміст, але водночас не спойлерили сюжет анітрохи.

Однак далеко не від цього у читачів найбільше перехоплює дух. Маркус Зузак не просто розповів нам історію про сім'ю, яка намагається жити звичайним життям на тлі охопленої нацистською пропагандою Німеччини. Він розповів нам це через сутність, яку люди протягом усієї своєї історії найбільше всього бояться, але водночас про яку хочуть якомога більше дізнатися. Ім'я цієї сутності – Смерть. Саме він (і саме в чоловічому роді) є наратором роману.

Наратор – це оповідач, мовець-автор, образ і функції якого у літературному творі можуть бути різними [1, с. 88].

Існують три основні види нараторів:

1) гомодієгетичний: оповідач, який сам є прямим учасником подій, про які йдеться у творі, у цьому разі розповідь нерідко ведеться від першої особи;

2) гетеродієгетичний: оповідач, який є поза дією, оповідь ведеться від першої особи;

3) екстрадієгетичний: власне автор, він немовби йде поруч із читачем, коментує події, що відбуваються, висловлює власні думки щодо них, розповідь ведеться від третьої особи, оскільки наратор перебуває поза художнім виміром [1, с. 88].

Смерть у Зузака не просто абстрактне поняття чи «голос за кулісами», це повноцінний учасник дій. Він зустрічає нас на початку книги і не полишає до останньої глави.

Пан Смерть описує свою першу зустріч з Лізель та всі подальші рази, коли їхні шляхи перетиналися, детально розповідає про свою роботу та особливо про свої почуття. Цей дивовижний наратор може стати прикладом для тих людей, які забувають цінувати прекрасне у нашому світі, особливо тоді, коли навкруги відбуваються жахливі речі. Цей оповідач насолоджується усіма кольорами, які його оточують, і це допомагає йому і далі впоратися зі своєю працею.

М. Зузак не пише про зовнішній вигляд Смерті, що дає можливість кожному читачу уявити його по-своєму. Дехто, звісно, по старомодному може уявити скелет у чорному плащі, хтось бачить його в образі безтілесного духу чи привида, а для когось Пан Смерть, можливо, і зовсім має людське обличчя. Маючи перед собою візуальний образ персонажа, читець краще його сприймає та зближується з ним під час читання твору.

Цікаво, що спочатку письменник хотів зробити Лізель оповідачем роману, але потім передумав [3]. І вибір передати права нараторства Смерті був, без сумніву, геніальним.

М. Зузак показує Смерть не як антитезу Життю чи Добру, а як жертву обставин. Не Смерть в його творі – всесвітнє зло, а жадібний до влади фірер, який поневолив і власний народ, і завдав лиха іншим. Через нього Лізель втратила рідних батьків і названих, через нього Макс Вандербург був змушений жити у страху перед навколишнім світом, через нього Хімелль-Штрассе спіткала загибель.

Пан Смерть співчуває людям і водночас він вражений, з якою винахідливістю вони знищують собі подібних. Він не володар війни, він – її слуга, який змушений збирати душі померлих, тому що, крім нього, ніхто цього не зробить. У цьому є оригінальність і неповторна сюжетна особливість роману «Крадійка книжок». Маркус Зузак знайшов, як подати інформацію за допомогою колоритного персонажа, якого будуть згадувати кожного разу, коли мова зайде про його твір. Водночас письменник щиро дякує своїм батькам за «історії, в які важко вірити», але завдяки яким на світ з'явився його роман [12].

На відміну від австралійського письменника, Олександр Петрович Довженко був знайомий з війною набагато ближче. Він на власні очі бачив, яке горе принесла Друга світова війна на його рідну землю. Народився український кінорежисер та майстер слова 29 серпня (10 вересня) 1894 року в селі В'юнище на Чернігівщині в родині хлібороба. У сім'ї було чотирнадцять дітей, але в живих залишилися тільки він і одна з сестер [7, с. 1]. Його батько походив з козацького роду [9, с. 17].

Із навчанням у Олександра Довженка не виникало жодних проблем, виявляв інтерес до малювання, а також розігрував на свята невеличкі вистави. Міг декламувати шевченківські і гоголівські твори, при цьому часто додаючи щось своє [9, с. 30]. Можна сказати, що уже тоді у нього був хист до кінодраматургії.

Весь його творчий шлях був тернистим. Загострювала становище ще й політична ситуація. Довженко хотів творити для своєї Батьківщини, його твори були сповнені гіркої правди та болю за свою землю. Він мріяв ставити фільми з української історії, але радянська влада не давала його задумам здійснитися [4, с. 80].

Сталін навіть скликав 30 січня 1944 року спеціальне засідання Політбюро ЦК ВКП(б) для того, щоб звинуватити Довженка у «націоналізмі» через написану ним кіноповість. Ця кіноповість мала назву «Україна в огні» [4, с. 79]. Таке обурення було викликане тим, що письменник викрив правду про страждання та хоробрість українського народу, який радянська армія кинула напризволяще перед лицем нацизму. Тоталітарна влада не могла допустити такого удару по своїй репутації, тому повість було заборонено до друку та поширення. І хоча твір був написаний у 1943, повністю його було опубліковано аж у 1995 році [6, с. 7].

У своїй кіноповісті Олександр Довженко показав усю міць та майстерність української драми. Письменник прекрасно знав, якими словами достукатися до серця кожного. Завдяки динамічно та яскраво

виписаним діалогам герої неначе оживають. Текст усіяний знаками оклику, а також часто зустрічається інший розділовий знак – три крапки. Деякі приклади: «–*Прощайте, матінко моя рідна, не забувайте мене, не забудете? А коли вернуться наші з війни, передайте... Ой, не вернуться, мамо...*» [2, с. 271] - Олеся прощається з матір'ю, її голос переривається, а надія швидко змінюється на відчай, який передається читачу. Він розуміє, що донька більше ніколи не побачить свою мати і це їхня остання розмова.

Друга ситуація: «–*Подай мені хліб, чуєш! Хліб подай! Я його не буду їсти. Я поцілую його. – Не подам!!!*» [2, с. 279] – діалог між Лавріном Запорожцем і Максимом Забродою після того, як останній вбив Левчиху за те, що вона принесла Лавріну хліб. Запорожець розбитий горем, жінка поплатилася життям лише за те, що принесла йому поїсти, а нікчемний Заброда настільки ненавидить Лавріна, що навіть готовий топтати мертве тіло Левчихи, щоб змусити ворога оскаженіти від гніву. Читач добре розуміє стан Лавріна і відчуває огиду до Заброди за його вчинки. І це лише два приклади виразних діалогів, весь твір написаний таким чином. Відчувається режисерська рука Довженка, повість неначе кінострічка проноситься в уяві.

Ще одним особливим елементом кіноповісті «Україна в огні» є пісні. Піснею починається і закінчується твір. Народна творчість завжди була невід'ємною частиною української культури. Тому не дивно, що О. Довженко зробив пісні художнім обрамленням твору.

Висновки. Отже, у цій статті розглянуто окремі стильові елементи творів двох письменників «Крадійка книжок» М. Зузак та «Україна в огні» О. Довженка.

Події обох книг відбуваються під час Другої світової війни. М. Зузак описує життя звичайної німецької сім'ї, яка намагається вижити в умовах нацистської пропаганди і при цьому не втратити своєї людяності.

Основна особливість роману – Смерть у ролі наратора. Ще з часів гомерівських творів «смерть як персонаж» сприймали як символ жаху та зла. Зазвичай, коли мова йде про персоніфікацію явища смерті, люди уявляють собі когось схожого на страхітливого грецького бога Танатоса [8] чи на страшну, стару, кістляву бабу з косою [5, с. 455]. М. Зузак представив світові новий образ Смерті, якому реципієнт охоче симпатизує. Цьому образу присутнє певне олюднення, але водночас він не втрачає свого містичного шарму. Письменник винахідливо подав Смерть і як персонажа книги, і як оповідача, збагативши так успіх свого літературного витвору.

У Олександра Довженка смерть повністю абстрактна і немає індивідуальних рис. Український митець спирається на образи людей. У свій час Довженко теж проявив себе як новатор, створивши жанр кіноповісті. Виразна мова діалогів, рухів надає героям більшої

кінематографічності та жвавості. Підкріплює це все пісенна забарвленість твору.

Війну Олександр Петрович Довженко, як і австралійський письменник, зобразив без прикрас, у всій її жорстокості. Проте, на відміну від Маркуса Зузака, він не дає своїм персонажам перевести дух. Якщо у «Крадійці книжок» час від часу трапляється гумор, то твір «Україна в огні» – це крик душі письменника, сповнений болю за все, що довелося пережити його рідному народу в часи кровопролитного жахіття.

Література:

1. Білоус П. В. Теорія літератури : навч. посіб. К. : Академвидав, 2013. 336 с.
2. Довженко О. П. Україна в огні : щоденник, кіноповість, оповід. Харків : Фоліо, 2010. 349 с.
3. Інтерв'ю на сайті MotherDaughterBookClub.com. URL: <https://motherdaughterbookclub.com/2010/02/interview-with-markus-zusak-author-of-the-book-thief-and-i-am-the-messenger/>
4. Між культурою і політикою / Іван Дзюба; Нац. ун-т «Києво-Могилян. акад.», Центр європ. гуманітар. дослідж. Київ : Сфера, 1998. 372 с.
5. Міфи та легенди давньої України / В. Войтович. Вид. 2-ге, доповн. Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2013. 464 с.
6. Незабутній, зачарований Довженків світ : інформ. бібліограф. список для організаторів дит. читання до 120-річчя від дня народж. укр. письменника та кінорежисера О. П. Довженка / Нац. б-ка України для дітей; уклад. В. М. Красножон, Н. П. Сисоєва, В. І. Олійник. К., 2014. 36 с.
7. Довженко О. Автобіографія. *Дніпро*. 1957.
8. Словник античної міфології. К.: Наукова думка, 1985. 236 с. <http://litopys.org.ua/slovmith/slovvm09.htm>
9. Тримбач, С. Олександр Довженко: загибель богів: ідентифікація автора в нац. часопросторі / відп. ред. Т. Трубнікова. Вінниця : Глобус-прес, 2007. 760 с.
10. Чепелева Н. В. Текст і читач : посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 128 с.
11. Markus Zusak Biography – Chicago Public Library. URL: <https://www.chipublib.org/markus-zusak-biography/>
12. The Angel of Death Narrates a New Tale for Young Readers. <https://forward.com/culture/1286/the-angel-of-death-narrates-a-new-tale-for-young-r/>

Shykarenko Anastasiia. Style features of the works «The book thief» by M. Zuzak and «Ukraine on fire» by O. Dovzhenko

The article contains an analysis of the stylistic features of the works «The Book Thief» by Markus Zusak and «Ukraine on Fire» by Oleksandr Dovzhenko. In particular, the role of the

narrator and the meaning of the author's comments in M. Zuzak's novel, the dramatization of dialogues and the lyrical coloring of O. Dovzhenko's film story are investigated.

Key words: *novel, film story, genre, style, narrator*

Scientific supervisor – Tetiana Konieva, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of World Literature

УДК 82'27-049.2:81'42

ПОНЯТТЯ МАНІПУЛЯТИВНОГО МОВНОГО ВПЛИВУ В ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Анна Олександрівна Шовкова

*Науковий керівник – Лідія Михайлівна Черчата,
к. пед. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка*

У тезах схарактеризовано специфіку розуміння вітчизняними та зарубіжними дослідниками концепту маніпуляції й розглянуто підходи до трактування поняття маніпулятивного мовного впливу в лінгвістичних дослідженнях.

Ключові слова: *маніпуляція, мовний вплив, лінгвістичні засоби, стратегія маніпуляції, контекст комунікації.*

В умовах сьогодення життя без реклами уявити просто неможливо. Сила її впливу як різновиду масової комунікації на суспільство є очевидною, що й пояснює високу зацікавленість науковців (Є. Архипова, Ю. Булик, В. Зірка, А. Загнітко, Т. Ковальова, О. Лавриненко, О. Руда, О. Семенюк та ін.) проблемою дослідження явища мовної маніпуляції, пошуку лінгвістичних засобів, які уможливають прийняття особистістю бажаного рішення.

Прикметно, що проблема вивчення засобів маніпулятивного впливу на особистість десятки років перебуває у сфері інтересів учених у різних галузях науки: соціологія, психологія, політологія та ін. Така ситуація потверджується й тим фактом, що в лексикографічних джерелах оприявлено цілу низку визначень самого поняття “маніпуляція”.

Скажімо, у психології маніпулювання тлумачать через вплив, котрий сприяє “пробудженню в іншій людини намірів, які не збігаються з її актуальними бажаннями” [3, с. 34].

Г. Шиллер потрактовує його як “приховане примушення, програмування думок, намірів, відчуттів, відносин, установок, поведінки” [12, с. 75].

Автори ж соціологічного словника вбачають у маніпуляції дію, яка змушує соціальний суб'єкт (особу, групу, спільноту тощо) мислити та діяти у спосіб, сумісний з інтересами ініціатора, а не за його інтересами, за допомогою прийомів, наприклад переконання, яке навмисно спотворює істину, залишаючи враження свободи думки і рішення [13, с. 436].

В означеному контексті важливим вважаємо зауваження В. Остроухова, котрий наголошує, що людина, яка маніпулює, має використовувати засоби переконання та впливу в такий спосіб, щоб об'єкт маніпуляції вважав це єдиним правильним рішенням [10].

Таку взаємодію між людьми, коли маніпулювальник свідомо намагається здійснювати контроль за поведінкою іншого, спонукаючи його поводитися так, як він того хоче – виконувати одні дії, а від інших утримуватися, В. Зірка називає маніпулюванням [8].

Очевидно, що маніпулювання має певні ознаки й здійснюється за певним алгоритмом. У дослідженнях вітчизняних науковців С. Гузенко, [5] і Н. Бутенко [2] за основні ознаки маніпулювання визнано так звану прихованість впливу й наявність контролю. На переконання С. Гузенко, наявність ознаки моральної оцінки явища дозволяє простежити “або повну необхідність використання маніпуляцій, або повне заперечення її використання, що є властивим для гуманістичної психології, яка розглядає це поняття як порушення прав людини на вільне самовираження” [5, с. 19].

Загальна структура процесу мовного маніпулятивного впливу, на думку дослідника механізму реалізації мовної маніпуляції в політиці О. Дяченка, складається з таких етапів: визначення цілей маніпуляції (інтенція впливу); підготовчий етап (створення вихідних переваг, оформлення контексту комунікації); формування стратегії маніпуляції (стратегічне бачення всього проведення операції, визначення загального плану маніпуляції, вибір векторів впливу); визначення тактик маніпуляції (підбір мішеней і комплексу прийомів впливу на них, виходячи з підзадач стратегії); вибір конкретних прийомів впливу; підбір мовних засобів впливу прийомів (втілення прийомів маніпуляції в тексті); сприймання повідомлення адресатом; вплив на мішені; запуск механізмів маніпуляції; перлокутивний ефект (наслідки впливу маніпулятора та конкретного адресата).

За наявності ефективних механізмів зворотного зв'язку чи спостереження за адресатом наведену схему можна також доповнити кінцевим етапом оцінки успішності / неуспішності реалізації поставленої мети [7, с. 94].

Широке вивчення особливостей застосування маніпулятивних стратегій ученими уможливило висновок про те, що основним механізмом маніпулювання є непряме навіювання. Таким можна вважати інформацію, яка передається без очевидного тиску, в якій немає категоричності. Сам спосіб маніпулювання здатний нівелювати

авторитет того, хто маніпулює, оскільки вся сила впливу переноситься на повідомлення, яке може містити маніпулятивні прийоми [4, с. 83-84].

За основну мету маніпуляції А. Буряк вважає спонукання людини до того, що попередньо не входило до її намірів, проте при цьому продовжує зберігатися ілюзія незалежності вибору та дій [1, с. 240].

Мистецтво маніпуляції визначається умінням правильної організації повідомлення, а саме – “правильно сформулювати явний сенс і завуалювати в ньому прихований, який змушує купити саме той товар і т. ін. Для маніпулятивної рекламної стратегії характерне звернення до емоцій, а не логіки, яка потребує переконання, що може нівелювати маніпулювання” [6, с. 53].

З огляду на моральні аспекти, можливість використання маніпуляції у рекламі є питанням неоднозначним, про що зауважує в своїх розвідках С. Гузенко, тобто “від неможливості їх застосування до необхідності задля підвищення ефективності рекламних повідомлень впливати на підсвідомість споживача” [5, с. 20].

Аналізуючи підходи українських дослідників щодо розуміння поняття мовної маніпуляції, маємо констатувати суголосність думок науковиць О. Рудої та В. Зірки, які тлумачать його як “різновид маніпулятивного впливу, який здійснюється шляхом майстерного використання певних ресурсів мови з метою прихованого впливу на когнітивну й поведінкову діяльність адресата” [8, с. 5; 11, с. 50–51]. Так само Н. Бутенко стверджує, що саме знання особливостей мови і правил її вживання для здійснення прихованого впливу на адресата забезпечують ефективність маніпуляції [2, с. 208].

Ю. Миронов обстоює думку про те, що мовне маніпулювання полягає у доборі й використанні відповідних засобів мови задля впливу на адресата, наголошуючи на тому що, цей вид впливу дійово використовують у рекламі. Завдяки йому реципієнт сприймає інформацію про товар об'єктивно і вважає це своєю думкою [9, с. 78].

Отже, можемо стверджувати, що мовне маніпулювання є різновидом маніпулятивного впливу на особистість, який здійснюють свідомо шляхом правильно дібраних мовних засобів.

Література:

1. Буряк А., Возняк Я. Застосування маніпулятивних технологій у комерційній рекламі як різновиді масової комунікації. *Humanities and social sciences 2009*. Львів, 2009. С. 239–241.
2. Бутенко Н. Ю. Соціальна психологія в рекламі : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2006. 384 с.
3. Войтюк В. І. Психологічний словник. Київ : Вища шк., 1982. 346 с.
4. Грицюта Н. М. Прихована реклама як маніпулятивна технологія ХХ ст.: етичний аспект. *Держава і регіони*. 2010. № 3. С. 81–87
5. Гузенко С. В. Синтаксис рекламного дискурсу : дис. ... к. філол. н.: спец. 10.02.04. Київ, 2010. 197 с.

6. Дудечко Л. Специфіка вербальної репрезентації маніпулятивних технологій у сучасному рекламному дискурсі. *Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи*. 2013. № 3 (3). С. 52–55.
7. Дяченко О. В. Складові механізми реалізації мовної маніпуляції в політиці. *Політичне життя*. 2018. № 2. С. 91–96.
8. Зірка В. В. Мовна парадигма маніпулятивної гри в рекламі: автореф. дис. ... д. філол. н. Київ, 2005. 32 с.
9. Миронов Ю. Б., Крамар Р. М. Основи рекламної діяльності : навч. посіб. Дрогобич : Посвіт, 2007. 108 с.
10. Остроухов В. В., Петрик В. М., Присяжнюк М. М. та ін. Інформаційна безпека (соціально-правові аспекти) : підруч. / за заг. ред. Є. Д. Скулиша. Київ : КНТ, 2010. 776 с
11. Руда О. Г. Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі : монографія. Київ. 2012. 232 с
12. Shiller H. I. *The Mind Managers*. Boston : Beacon Press, 1973. 214 p.
13. Scott J., Marshall G. *A Dictionary of Sociology*. Oxford: Oxford University Press, 3rd edition. 2005. 720 p.

Shovkova Anna. The concept of manipulative language influence in linguistic investigations

The paper describes the specificity of understanding “manipulation” as a concept by native and foreign researchers. The author considers approaches to understanding the manipulative language influence in linguistic studies.

Key words: *manipulation, linguistic influence, linguistic means, manipulation strategy, communication context.*

*Scientific supervisor – **Lidiia Cherchata**, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology*

УДК 821.111.08-31

**СЕМАНТИКА ОНІМІВ У ЦИКЛІ РОМАНІВ ПРО ГАРРІ ПОТТЕРА
ДЖ. К. РОЛІНГ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ**

Катерина Олексіївна Шуляк

*Науковий керівник – Руслана Григорівна Шрамко,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка*

*У статті схарактеризовано значення онімів на основі саги «Гаррі Поттер і...»
Дж. К. Ролінг.*

Ключові слова: *міфологізм, культурний зв'язок, роман.*

У Поттеріані – вигаданому всесвіті, створеному Джоан Ролінг у серії книг про Гаррі Поттера, ономастичні функції відіграють значну роль.

Ономастика – наука про імена та іменні конвенції, і вибір Ролінг імен для персонажів, місць та об'єктів у поттеріані багатий на значення та символізм, що додає історії глибини та складності.

Власні назви (оніми) в сазі про Гаррі Поттера, створені Дж. К. Ролінг, мають вагоме значення в утворенні унікального світу цієї серії книг.

Авторка використовує власні назви для створення власної магічної міфології, яка надає сазі про Гаррі Поттера особливого стилю та атмосфери. Власні назви віддзеркалюють різноманітність культурних впливів, таких, як англійська, латинська мови, фольклорні елементи та інші, що надає сазі багатогранності й багатозначності.

Власні назви в сазі про Гаррі Поттера також виконують роль псевдонімів для деяких персонажів, що уособлює їхні риси характеру та особистості. Власні назви допомагають створити візуальні образи, що доповнюють розповідь, насичують її цікавими деталями, роблять «привабливішою» для запам'ятовування читачами.

Імена персонажів. Імена персонажів Джоан Ролінг часто несуть у собі значення, яке вказує на їхні характери, риси або ролі в історії. Наприклад, ім'я *Гаррі Поттер* викликає відчуття буденності та повсякденності, оскільки "Гаррі" – це звичайне ім'я, тоді як "Поттер" вказує на зв'язок з магічним світом, оскільки гончар – той, хто працює з глиною, надаючи їй нових форм. Аналогічно, ім'я *Северус Снейп* натякає на його холодний і суворий характер, тоді як *Альбус Дамблдор* – на мудрість і світло, оскільки Альбус латиною означає «білий», а *Дамблдор* – давньоанглійське слово, що означає «джміль», який часто асоціюють із мудрістю і працьовитістю.

Топоніми. Топоніми в поттеріані також мають своє значення. Наприклад, назва *Гогвортс* – це поєднання слів «Hog» і «Warts», що передає відчуття химерності, а також зв'язок з магічним світом, оскільки «Hog» – це посилання на свиней, які у фольклорі асоціюють із магією, а «Warts» передбачає щось містичне або потойбічне.

Назви предметів. Об'єктам у поттеріані також надано значущі назви. Наприклад, три смертельні реліквії – Бузинна паличка, Камінь Воскресіння та Плащ-невидимка – мають назви, які розкривають їхню силу та значення. Назва Бузинова паличка вказує на мудрість і силу, оскільки бузина асоціюється з міфологією і магією, Камінь Воскресіння натякає на його здатність воскрешати мертвих, а Плащ-невидимка передає його здатність робити власника невидимим.

Мовні та культурні посилання. Ролінг часто звертається до різних мов і культурних референцій для створення назв у поттеріані. Наприклад, назви заклинань, такі як «Lumos» (лат. «світло») та «Expecto Patronum» (лат. «Я чекаю на захисника»), додають відчуття таємничості

та автентичності до чарівного світу. Так само назви магічних істот, таких як «Гіпогриф» (міфічна істота з тілом коня і крилами орла) та «Ховчик / Богарт» (істота-перевертень, що набуває вигляду найбільшого страху своєї жертви), запозичені з фольклору та міфології, збагачуючи магічний світ культурними зв'язками.

Отже, ономастична функція відіграє значну роль у поттеріані, оскільки вибір імен для персонажів, місць і предметів Джоан Ролінг ретельно продуманий, щоби передати значення, символізм і культурні особливості.

Література:

1. Шрамко Р. Г. Прагмарелевантні засоби реалізації внутрішнього стану персонажа в українськомовному перекладі поттеріани Дж. К. Ролінг. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Вип. 17. Том 1. С. 204–210. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.17-1.40>
2. Rakhno, M., Shramko, R. (2021). Forming the Linguosocial and Cultural Competence of Bachelor Students – Prospective Translators by Means of the Course Comparative Lexicology and Grammar of Ukrainian and English: Experience of Using CLIL Technologies. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 9 (113), 126–144. <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2021.09/126-144>.
3. Rowling J. K. *Harry Potter and the Philosopher's Stone*. Bloomsbury Publishing. Printed in Great Britain by Clays Ltd, St Ives plc, 1997. 223 p.
4. Rowling J. K. *Harry Potter and the Goblet of Fire*. Bloomsbury Publishing. Printed in Great Britain by Clays Ltd, St Ives plc, 2003. 270 p.

Shuliak Kateryna. Semantics of English onyms in the cycle of novels about Harry Potter by J. K. Rowling

The article opens the characteristics of the meaning of names based on the saga "Harry Potter and..." by J. K. Rowling.

Key words: *mythology, cultural connection, novel.*

Scientific supervisor – Ruslana Shramko, PhD (Language), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of English and German Philology

УДК 821.161.2-1:7.041-055.26

АРХЕТИП МАТЕРІ В ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Вікторія Олександрівна Щербина

Науковий керівник – Ганна Іванівна Радько,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри української літератури,
Полтавський національний педагогічний університет

імені В. Г. Короленка

Основну увагу в дослідженні спрямовано на висвітлення архетипу Матері в поетичній творчості славетної української письменниці Лесі Українки. З'ясовано теоретичний аспект поняття «архетип» та визначено його вагому етнокультурну основу, а також природу творення Лесею Українкою архетипу Матері.

Ключові слова: архетип, архетип Матері, поезія, Леся Українка.

Постановка проблеми. Архетип Матері є досить популярним в українській літературі та культурології, тому варто зазначити, що він досліджується у різноманітних аспектах, зокрема юнгіанському, фрейдистському, компаративному тощо. Саме цьому прообразу присвячено багато творів українських митців, які прагнули наблизити націю до вселюдських цінностей, за якими також мали ідеї патріотизму та національної свідомості. Отже, актуальним є висвітлення окресленої проблематики в поетичній творчості славетної української письменниці Лесі Українки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчали категорію архетипу такі вчені та дослідники, як К. Юнг, Н. Фрай, Дж. Хіллан. Серед українських авторів – В. Даниленко, А. Шестак, Н. Зборовська, Л. Тарнашинська. Образ матері у творчості українських письменників аналізували такі літературознавці, як Є. Волощук, О. Біляєв, А. Уліщенко, Г. Шелехова.

Метою дослідження є розкриття архетипу Матері у поетичній творчості Лесі Українки.

Об'єктом роботи є поетична творчість Лесі Українки.

Предметом наукової розвідки – категорія архетипу Матері крізь призму поетичної спадщини української письменниці Лесі Українки.

Виклад основного матеріалу. У літературознавчих довідниках та словниках поняття «архетип» тлумачать як прообраз, первісний образ, який актуалізує загальні ознаки, іманентно властиві людському роду та національній ментальності. Варто зазначити, що категорія архетипу походить від уявлень платонізму і відіграє важливу роль у «аналітичній психології», розробленій швейцарським вченим Карлом Густавом Юнгом [1]. Архетипи – найдавніші та універсальні форми мислення, які виявляються у свідомості людства у вигляді різноманітних початкових образів та символів. Українські національні архетипи виявляють себе як символи у фольклорі, обрядах і традиціях і, крім того, узагальнюють досвід попередніх поколінь. Архетип Матері окреслюють у тих образах, які об'єднані ідеєю родючості, він виявляється в макрообразах матері-землі, а також матінки природи та, зокрема, жінки-матері.

У творчості української письменниці Лесі Українки архетип Матері можемо простежити у поезії для дітей. Твори славетної поетеси захоплюють юних читачів ясністю думки, дохідливістю та простотою образів, а також мелодійністю звучання та щирістю почуттів. У 1884–1891 рр. Леся Українка написала поезії для дітей, які у збірці «На крилах

пісень» об'єднала в цикл «В дитячому крузі». Архетип матері та образ дитини охоплюють пейзаж вірша «На зеленому горбочку» і розвивають у юних читачів любов до рідної землі, допомагають усвідомити нерозривність зв'язку з родиною та рідним краєм. Варто зазначити, що поезія Лесі Українки пройнята любов'ю та глибокою повагою до жінки-матері. У вірші «На зеленому горбочку» хатинка і сонце порівнюються письменницею з дитиною і матір'ю. Мотив чекання хатинки-дитини на матір-сонце лежить в основі сюжетної лінії. На початку поетичного твору хатинка «притулилася», а в кінці вірша вона є вже зовсім іншою – звеселеною сонцем:

*І до білої хатинки,
Немов матір до дитинки
Вийшло сонце, засвітило
І хатинку звеселило (2, с. 130).*

У вірші «Мамо, іде вже зима...» архетип Матері можемо простежити у поетичному діалозі матері й сина про тяжку зимівлю сміливої птахи. Мати розповідає дитині, що є поміж птахів ті, які не шукають тепла та не бояться холодної зими. Основна думка висвітлена у словах матері, які сповнені патріотичними мотивами:

*...Не покине країни рідної,
Не боїться зими навісної.
Жде, що знову прилине весна (2, с. 131).*

У 1889 році українська письменниця Леся Українка присвятила вірш «Вечірня година» Олені Пчілці («Коханій мамі»). Поезія зображає українське село в зоряну, місячну ніч, уславляє неповторну красу рідного краю – Волині. Провідною думкою вірша є любов до матері та оспівування рідної землі:

*Ніч обгорнула біленькі хати,
Немов маленьких діточок мати,
Вітрець весняний тихенько дише,
Немов діток тих до сну колише (2, с. 102).*

Поема письменниці «Місячна легенда», яка належить до збірки «На крилах пісень», теж присвячена Олені Пчілці. За твердженнями літературознавців, Леся Українка так надала свідоцтво, що цей твір написаний під впливом матері.

Висновки. Отже, архетип Матері є особливим складником обраної палітри та має величезну етнокультурну спадщину. Крім того, здійснює вплив на формування емоційної та духовної атмосфери українського народу. Архетип Матері у творчості Лесі Українки можемо простежити у багатьох поетичних творах, зокрема у так званій дитячій літературі.

Вважаємо, що вивчення поетичної спадщини Лесі Українки, а також дослідження категорії архетипу Матері будуть використані у подальшій роботі над магістерським дослідженням «Архетип матері

крізь призму творчості Лесі Українки» та сприятимуть популяризації життєвого та творчого шляху славетної української письменниці.

Література:

1. Словник літературозначих термінів. URL: <https://onlyart.org.ua/dictionary-literary-terms/archetyp/> (дата звернення: 11.03.2023).
2. Леся Українка. Повне академічне зібрання творів: у 14 т. Т. 5. Поетичні твори. Ліро-епічні твори / ред. О. Вісич, С. Кочерга; передм. С. Романов; упоряд., комент. С. Романов, О. Кицан, М. Моклиця та ін. Луцьк: Волин. нац. ун-т імені Лесі Українки, 2021. 928 с.

Shcherbyna Viktoriia. The archetype of mother in Lesia Ukrainka's oeuvre

The main focus of the study is on highlighting the category of the archetype of Mother in the poetic heritage of the famous Ukrainian writer Lesia Ukrainka. In addition, the concept of the archetype is revealed and its strong ethnocultural basis is determined, the problem of Lesia Ukrainka's creation of the archetype of Mother is outlined, and the ideological and thematic system of children's literature is shown.

Key words: *archetype, archetype of Mother, poetry, Lesia Ukrainka.*

*Scientific supervisor – **Hanna Radko**, Candidate of Philological Sciences (Literature), Associate Professor, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Department of Ukrainian Literature*

НАШІ АВТОРИ

- Абрамова Катерина Василівна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (група ІМ-57) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Авілова Єлизавета Володимирівна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (група А-51) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Алахвердієва Римма Ахверди-кизи** – студентка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У-22) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Бабенко Ірина Василівна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (група ГФ-51) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Бабіч Михайло Сергійович** – студент IV курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи ГФ-47) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Бакало Анна Володимирівна** – студентка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Баранцев Ярослав Антонович** – магістрант спеціальності 014 «Середня освіта (Мова і література (англійська))» факультету іноземної та слов'янської філології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (м. Суми)
- Білашова Дарина Олегівна** – студентка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У-21) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Білуха Марина Олександрівна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи У-51) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Бородай Карина Олегівна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи А-51) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Важеніна Анна Олексіївна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ГФ-56) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Василишин Станіслав Ігорович** – студент I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ГФ-51) факультету філології та журналістики

Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Велічко Ілля Сергійович – студент IV курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти філологічного факультету, спеціальність «Українська мова та література», Одеський національний університет імені І. І. Мечникова (м. Одеса)

Вишкварок Іван Євгенович – студент I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ІнМ-57) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Галенко Анна Віталіївна – студентка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У-21) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Ганнущенко Владислав Олегович – студент IV курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи ГФ-47) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Деркач Тетяна Анатоліївна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи А-51) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Детюкова Катерина Дмитрівна – студентка IV курсу 1 медичного факультету (групи М-19/6-7) Запорізького державного медико-фармацевтичного університету (м. Запоріжжя)

Дирко Вікторія Сергіївна – студентка III курсу ННІ української філології та соціальних комунікацій (групи З-ВБ) Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (м. Черкаси)

Дудич Алла Олександрівна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи УМ-51) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Дядечко Єлизавета Михайлівна – студентка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У-21) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Єфименко Артем Русланович – студент I курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи ГФ-11) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Жемела Юлія Анатоліївна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ІнМ-57) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Жила Юлія Олексіївна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (груп ІнМ-57) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

- Залужна Аня Юріївна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (груп УМ-51 та А-51) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Іващенко Наталія Юріївна** – студентка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У-23) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Карпова Анастасія Сергіївна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ГФ-56) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Касяненко Роман Миколайович** – студент I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ГФ-56) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Кисельова Анастасія Олексіївна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи А-53) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Кіпріч Богдана Володимирівна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ІнМ-57) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Коваленко Аліна Віталіївна** – студентка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У-22) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Косенко Діана Костянтинівна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи А-53) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Кот Арина Леонідівна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи Ж-51) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Котенко Зоряна Володимирівна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи УМ-51) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Кравець Альона Олександрівна** – студентка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У-21) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Крячко Інна Вадимівна** – студентка IV курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи Ін(а/н)-48) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

- Кузьмінська Вікторія Олександрівна** – студентка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У-21) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Кулаков Віктор Владиславович** – студент I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ГФ-56) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Кулик Владислава Сергіївна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи М2) Навчально-наукового інституту іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (м. Черкаси)
- Лі Сювень** – студент I курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи 035-У-11м) ННІ філології і журналістики Таврійського національного університету ім. В. Вернадського (м. Київ)
- Літвін Юлія Миколаївна** – студентка IV курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи 035-У-41б) ННІ філології і журналістики Таврійського національного університету ім. В. Вернадського (м. Київ)
- Лобода Дмитро Олександрович** – студент I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ГФ-56) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Логвиновська Аліна Володимирівна** – студентка IV курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У(н)-42) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Лубко Дар'я Володимирівна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ГФ-56) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Лук'янова Олена Віталіївна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи А-51) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Магда Валерія Валеріївна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи Ж-51) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Магденко Аліна Ігорівна** – студентка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У-23) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Мазепін Володимир Андрійович** – студент I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Маковоз Юлія Олександрівна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (груп А-53 та УМ-51) факультету філології та

журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Мариноха Софія Сергіївна – студентка I курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи Ін-18) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Масюра Ксенія Олександрівна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи Н-51) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Мироненко Віталіна Євгенівна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ІнМ-57) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Молодцова Діана Алівна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ІнМ-59) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Мотичак Ілона Анатоліївна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи А-52) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Назаренко Анастасія Геннадіївна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи Ж-51 зв) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Олійник Анна Олександрівна – студентка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Онищенко Ольга Іванівна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи А-52) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Опошнян Антоніна Станіславівна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи У-51) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Остапченко Марія Олександрівна – студентка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У-21) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Павленко Альона Володимирівна – студентка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У-22) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Панченко Дар'я Геннадіївна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи УМ-51) факультету філології та журналістики

Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Пархоменко Валерія Анатоліївна – студентка IV курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи ГФ-47) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Пасека Анна Анатоліївна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ІнМ-59) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Пасічна Єлизавета Володимирівна – студентка IV курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи ГФ-47) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Пацула Алла Володимирівна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи А-52) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Петренко Дарина Валеріївна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Петрусь Аліна Вячеславівна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (груп Н-51 та ІнМ-57) Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Пікалова Віолетта Олегівна – студентка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У-22) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Пінчук Аліна Сергіївна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи А-52) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Попова Валерія Олександрівна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ІнМ-57) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Походій Віта Володимирівна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Прихідько Анастасія Олегівна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи А-52) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Прядка Артем Олексійович – студент I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи 351.2) спеціальності 014 «Середня освіта (Мова і література (англійська))» факультету іноземної та слов'янської філології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

- Путівцева Єлизавета Сергіївна** – студентка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У-22) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Рахманова Валерія Вячеславівна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ІнМ-57) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Ребрій Вікторія Василівна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи А-52) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Рибальченко Анна Михайлівна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ГФ-51) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Розуля Ольга Юріївна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ГФ-51) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Рябокобилко Катерина Сергіївна** – студентка IV курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У-41) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Савчук Юлія Василівна** – студентка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У-21) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Сагура Валерія Вадимівна** – студентка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У(ск)-21) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Самар Марина Володимирівна** – студентка IV курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У(а)-41) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Сиволога Святослав Юрійович** – студент I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ГФ-56) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Сирота Олександра Вікторівна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ІнМ-57) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Скобіна Софія Романівна** – учениця 10-Б класу Черкаського гуманітарно-правового ліцею Черкаської міської ради Черкаської області
- Скрильник Тетяна Миколаївна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи УМ-51) факультету філології та журналістики

Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Слинько Анна Євгеніївна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ІнМ-57) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Соломко Анна Олегівна – студентка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У-21) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Сторчак Катерина Василівна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи А-52) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Стрїла Діана Миколаївна – студентка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У-21) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Стрїха Софія Вікторівна – учениця 9-Б класу Черкаського гуманітарно-правового ліцею Черкаської міської ради Черкаської області

Сулименко Аліна Романівна – студентка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У-21) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Сьомак Лілія Олександрівна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ІнМ-57) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Телюкова Аліна Кімівна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи У-51) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Ткаченко Анна Леонідівна – студентка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У-22) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Ткаченко Мілена Ярославівна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ІнМ-57) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Топольник Анна Русланівна – студентка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У-22) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Турчин Юлія Вікторівна – студентка IV курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи ГФ-47) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

- Тютюнник Катерина Миколаївна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ІНМ-57) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Устименко Ірина Олександрівна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи УМ-51) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Усякий Андрій Олександрович** – студент I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ІНМ-57) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Филипась Олена Іванівна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи УМ-51) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Хорольська Юлія Ігорівна** – студентка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У-22) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Хорунжий Андрій Володимирович** – студент II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи ЛУ-21) філологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (м. Харків)
- Цуркан Зоряна Григорівна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Чуприна Степан Леонідович** – студент I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ГФ-51) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Шабані Валерія Мухамедівна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ГФ-51) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Шевченко Дарія Володимирівна** – студентка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У-22) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Шевченко Леся Володимирівна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ГФ-51) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
- Шевченко Марина Олегівна** – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи УМ-51) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Шикаренко Анастасія Костянтинівна – студентка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи У-22) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Шовкова Анна Олександрівна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Шуляк Катерина Олексіївна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи ГФ-51) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Щербина Вікторія Олександрівна – студентка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи УФМ-51) факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Шановні автори!

Редколегія збірника наукових праць «Філологічні студії» студентів, магістрантів, аспірантів та молодих учених запрошує Вас до друку у **Випуску XX**. Для друку Вашої статті слід заповнити довідку про автора та надіслати електронною поштою до редакції журналу на адресу nightknight02006@gmail.com не пізніше 15 січня 2024 року такі матеріали:

- ✓ тези (статтю), оформлену згідно зі вказаними вимогами;
- ✓ відскановану рецензію наукового керівника;
- ✓ відскановану квитанцію про сплату вартості публікації.

Розмір публікаційного внеску становить 200 грн. Якщо обсяг матеріалу перевищує 10 сторінок, то за кожну додаткову сторінку необхідно доплатити 50 грн. Автори сплачують унесок після підтвердження інформації про друк (реквізити надає редакція).

Приймають тези (статті) українською, англійською та німецькою мовами.

Наукові статті необхідно підписувати за прізвищем автора зі вказівкою наукового керівника (наприклад, Коваленко (Титар)_стаття; Коваленко (Титар)_квитанція).

Редакція журналу здійснює отримання УДК для статей.

Розсилка друкованих примірників збірника запланована на 01 лютого 2024 року.

Тематичні розділи:

1. Лінгвістика	3. Методика навчання мов і літератур
2. Літературознавство	4. Масмедійний дискурс

Вимоги до наукових матеріалів:

До друку ухвалюють одноосібні чи у співавторстві з науковим керівником тези (наукові статті) за профілем видання.

Виклад матеріалу має бути чітким, стислим, без повторень. Автори несуть відповідальність за коректність викладених фактів, цитат і покликань. Матеріали з порушенням вимог до оформлення та змісту будуть відхилені.

Обсяг тез – 3–5 сторінок (для статей 8–10 сторінок) (шрифт – Cambria, кегль – 13, міжрядковий інтервал – 1, поля – усі 2 см, абзац – 1,25 см).

Структура наукової публікації:

Відомості про автора (авторів) указують праворуч у верхньому кутку так: *перший рядок* – прізвище, ім'я та по батькові автора, *другий* – місце навчання (повна назва закладу освіти, факультет, курс, шифр групи) та e-mail, *третій* – прізвище, ім'я та по батькові наукового керівника, *четвертий* – науковий ступінь, посада, місце роботи (повна назва).

Імена, прізвища та по батькові виділяють **напівжирним курсивом**, решту відомостей – звичайним накресленням.

ЗАГОЛОВОК друкують у наступному рядку великими літерами з вирівнюванням по центру без абзацних відступів.

Анотацію українською розташовують у наступному рядку (абзац – 1,25 см, кегль – 11, курсив, мінімальний обсяг – 250–300 друкованих знаків із пробілами (для тез) / 1800 друкованих знаків із пробілами (для статті).

Ключові слова українською розташовують у наступному рядку (курсив, кегль – 11) у формі називного відмінка (кількість – 5–7 одиниць).

Відомості про авторів, заголовок тексту, анотацію та ключові слова подають двома мовами: українською та англійською.

Через рядок розташовують основну частину тексту. Основна частина має містити такі складники: **постановка проблеми; мета, об'єкт та предмет наукової розвідки; аналіз наукових досліджень** (лише для статті!!); **виклад основного матеріалу; висновки й перспективи**. Усі частини тексту мають бути позначені напівжирним накресленням.

Через рядок розташовують «**Перелік використаної літератури**», заголовок розташовують по центру без абзацних відступів. Бібліографічний опис джерел оформлюють відповідно до випрацюваного в 2015 році Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Покликання на літературу зазначають у квадратних дужках так: [5, с. 453]. Якщо йдеться про кілька джерел, їх відділяють крапкою з комою так: [1; 4; 8]. Перелік джерел має бути налаштований автоматично.

Після переліку наукових покликань подають художню літературу під заголовком «**Перелік використаних джерел**», заголовок розташовують по центру без абзацних відступів.

Через рядок розташовують *анотацію* та **ключові слова** англійською, яка має бути ідентичною за змістом та оформленням українському варіанту (див. вище).

!!У разі подання матеріалів англійською чи німецькою мовою автори мають забезпечити належний рівень перекладу та стилістичного оформлення тексту.

Технічні вимоги до роботи:

Розрізняємо тире (–) й дефіс (-): дефіс уживають для поєднання частин складних слів (*інженерно-технічний*), тоді як тире є знаком пунктуації в реченні (*Життя прожити – не поле перейти*). Тире обов'язково відділяємо пробілами.

Між словами ставимо лише один пробіл.

Відділяємо нерозривним пробілом (одночасне натискання клавіш Ctrl+Shift+Пробіл) знаки й літери на позначення томів, частин, параграфів, пунктів, номерів сторінок від наступної цифри (*Т. 7; ч. 23; § 5; № 34; С. 28–30*), відсотків (77%), а також загальноновживані позначення одиниць вимірювання від попередньої цифри (*400 грн; 45 км; 18 млн; 91 тис.*).

Не відділяємо від попередньої цифри позначки градуса, секунди (*15°; 10'; 15''*),

Відділяємо нерозривними пробілами ініціали та прізвища в тексті (*М. А. Жовтобрюх*), скорочення на зразок *і т. д., та ін., et al.*; перед іменами та прізвищами (*імені В. Г. Короленка*), перед географічними найменуваннями (м. Полтава, р. Лтава)

Лапки використовуємо парні («»).

Апостроф має виглядати так: '.

Дати подаємо через тире без пробілів. Перед позначками р., рр., ст. ставити нерозривний пробіл. Якщо дати подаємо в дужках, тоді «рр.» не писати (*1814 р.; 1941–1945 рр.; (1945–1947), XVI–XVII ст.*).

У сполученнях на позначення десятиліть та століть між датами ставимо тире з пробілами (*20-х – 40-х рр.; 1920-х – 1950-х рр.; XIX – поч. XX ст.*).

Часові та числові інтервали (сторінки літератури) оформлюємо через тире без пробілів (*жовтень–листопад; 248–255*).

За детальнішою інформацією можна звернутися до редакції видання.

ДЛЯ НОТАТОК

